

Van Duyse

WOORDENBOEK.

KUNSTWOORDENBOEK,

OF

VERKLARING VAN ALLERHANDE VREEMDE WOORDEN, BENAMINGEN, GEZEGDEN EN SPREEKWIJZEN, DIE, UIT VERSCHEIDENE TALEN ONTLEEND, IN DE ZAMENLEVING EN IN GESCHRIFTEN, BETREFFENDE ALLE VAKKEN VAN KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN GELEERDHEID VOORKOMEN;

DOOR

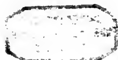
P. WEILAND.

IN 'S GRAVENHAGE,

BIJ DE WEDUWE J. ALLART.

MDCCCXXIV.

VOORBERIGT.

Eindelijk verschijnt het reeds verwachte Kunstwoordenboek *in het licht. De voornaamste redenen der vertraging zijn het Publiek bekend, en zullen bij hetzelve genoegzame verschooning vinden, te meer, dewijl het voor mij zeer bedroevende redenen geweest zijn, welke ik gaarn had willen, maar niet heb kunnen opheffen. Mogt het werk nu maar eenigzins aan de verwachting beantwoorden! doch ik vertrouw, dat deskundige Beoordeelaars de nieuwheid des onderwerps, in onze taal, daarbij wel in aanmerking zullen nemen, naardien het op eene geheel andere leest geschoeid is, dan hetgeen wij daarvan in het Nederduitsch bezitten. Ik heb, nogtans, van eenige in andere talen voorhanden zijnde hulpmiddelen, inzonderheid van het* technisches Wörterbuch *van* Schröter, *gebruik gemaakt, en er datgene uit overgenomen, hetwelk ik begreep mij, in dezen, te kunnen dienen.*

Nadat het plan van inteekening, met eenige weinige bladzijden des werks, tot eene proeve, rond-

gezonden was, ontving ik van dezen en genen, die het oogmerk prezen, eenige bedenkingen op de manier van behandeling; doch daar deze bedenkingen te zeer uit elkander liepen, en geene van dezelve geheel konden in aanmerking komen, zoo besloot ik, op mijnen ingetreden weg voort te gaan, met eene geringe afwijking, nogtans, van het doel, hetwelk ik mij eerst had voorgesteld.

Het kan intusschen niet missen, of men zal, met grond, kunnen aanmerken, dat, hier en daar, noodzakelijke woorden overgeslagen, en, hier en daar, zulke opgenomen zijn, welke men misschien wel had kunnen ontberen. Ook heeft een gebrek aan mijne oogen mij belet, den druk naauwkeurig na te zien, alle ingeslopen feilen te verbeteren, en eene behoorlijke evenredigheid in het gebruiken van groote, kleine, en andere letters, te bewarèn. Wanneer derhalve dit werk eene tweede uitgave mogt beleven, dan zoude het, hiervan ben ik overtuigd, voor aanmerkelijke veranderingen en verbeteringen vatbaar zijn; onaangezien dit, vertrouw ik, dat hetzelve, zoo als het is, voor velen eenige nuttigheid hebben, en van duurzaam gebruik zal kunnen wezen.

Ik heb getracht, zoo veel mogelijk, aan mijne belofte te voldoen, en vreemde woorden en kunsttermen, met de noodige vertaling, op te geven, welke, in de dagelijksche verkeering, en in deze en gene geschriften, voorkomen, en niet algemeen verstaan worden. Ten aanzien van latijnsche, fransche, en uit andere talen ontleende spreekwijzen en gezegden, heb ik die, welke mij toeschenen van nut te kunnen zijn, wanneer zij mij, onder de bewerking, voorkwamen, of invielen, opgegeven; omdat zij dikwerf, zonder bijgevoegde vertaling, gebezigd worden, b. v. poste restante; post festum; in puris naturalibus; à merveille; a piacere; ab intestato; res nullius; de omnibus aliquid, de toto nihil; pique-nique; vita brevis, ars longa; *en vele andere. Immers, men vindt in zeer geachte werken, bijzonder maandwerken, welke vrij algemeen, en ook door menschen, die geen Latijn verstaan, gelezen worden, onder anderen:* odium theologicum odium diabolicum; ex ungue leonem; post hoc ergo propter hoc, *enz., zonder de vertaling dezer woorden; en daar elk, die dit leest, natuurlijk verlangt, de beteekenis van deze gezegden te ken-*

nen, zoo heb ik dezelve, nevens eenige andere dergelijke spreekwijzen, in dit werk opgenomen en de vertaling er bijgevoegd.

Vele, uit andere talen overgenomen woorden hebben, door het gebruik, het burgerregt verkregen, als: artikel, avontuur, banket, bijbel, cilinder, cirkel, deken (*overste*), diaken, element, evangelie, fabel, fonds, galop, grossier, heraut, humeur, *impost*, instituut, kantoor, karakter, lakkei, legende, muzijk, minuut, natie, nul, officier, orde, paruik, publiek, roman, regent, sabbat, schepter, tempel, termijn, vokaal *en andere. En schoon men voor eenige dezer woorden, zeer goede en even verstaanbare nederduitsche woorden zou kunnen bezigen, als: voor* muzijk, *toonkunst; voor* natie, *volk; voor* officier, *bevelhebber; voor* regent, *bestuurder; voor* schepter, *rijksstaf; voor* tempel, *bedehuis; voor* vokaal, *klinkletter enz., zoo zijn deze woorden en vele andere, door het gebruik, der tale, als ware het, ingelijfd; en men kan zich van dezelve niet opzettelijk onthouden, zonder bijzonder te willen wezen.*

Daarentegen behoort men, zoo veel mogelijk,

zulke basterdwoorden, en in het spreken en in het schrijven, te vermijden; welke nog niet in algemeen gebruik geraakt zijn, en althans door nette Schrijvers en taalkundige Redenaars zorgvuldig vermeden worden, als: attentie, affirmatie, ambitie, applicatie; basement, benevolentie, brusque; calamiteit, calumnie, conversatie; degout, disgracie, distinctie; editie, etage; fraudulent, frustreren; genereux, graviteit; harangue, horribel; ignorant, imiteren; lastage, litigeren; malcontent, molesteren; naturel; negligeren; obedient, obstructie; palpabel, perfect; refutatie, situatie; terribel; usantie; valeur, zèle *en duizend andere, welke in dit woordenboek voorkomen, terwijl uit de daarbij gevoegde nederduitsche woorden genoegzaam is af te leiden, dat men dezelve zeer wel kan missen.*

Nette Schrijvers, zeide ik boven, onthouden zich van al zulke basterdwoorden, en trachten de zuiverheid onzer tale te bewaren. En evenwel leest men, in nog onlangs uitgekomen, en naar waarde hooggeschatte werken: tot refutatie van hetgene *enz.*; eene opgave van de bijzondere sustenues, *enz. Zou het, dacht ik, minder welluidend voor het gehoor; of minder aangenaam voor het gezigt zijn, wan-*

neer men sprak en schreef: tot wederlegging van hetgene *enz.? Immers neen! wel waarom dan een basterdwoord gebezigd, waar wij een goed nederduitsch woord hebben? Doch den Schrijver is, waarschijnlijk, dit woord ontvallen, zonder, op dat oogenblik, aan een basterdwoord te denken. Er zijn, ja, eenige vreemde woorden, welke wij mogen overnemen, omdat wij er geene enkele, even verstaanbare woorden voor hebben, en derzelver beteekenis door eene breede omschrijving zouden moeten aanduiden, als:* archivarius, *iemand, die aangesteld is, om belangrijke schriften, inzonderheid staatspapieren, in orde te houden en te bewaren;* axioma, *eene erkende, aanschouwelijke grondstelling, welke zoo duidelijk is, dat dezelve geen bewijs behoeft; en meer andere.*

Men heeft, sedert eenigen tijd, het onvoegelijke en met onze schoone moedertaal strijdige van het onbepaald gebruik der vreemde woorden beginnen in te zien; doch daar men toch gaarn vele wenschte te behouden, heeft men er dit op uitgevonden, en is het eindelijk mode geworden, vooral in nieuwspapieren, vele dezer woorden van

hun eigen natuurlijk kleed te ontdoen, en in een gedeeltelijk nederduitsch gewaad te steken, waardoor de meeste een zeer misselijk tweeslachtig aanzien bekomen, b. v. klimax, kurator, kwalificatie, likwideren, ekskuzeren, rekwest, trankwilizeren, konstruksie, okkazie, garde-du-korps, *en vele andere. Doch op zulk eene wijze zou men, naar mijn inzien, de taal niet verrijken, maar wel geheel verbasteren, daar men intusschen, voor de meeste van die vreemde woorden zeer goede nederduitsche heeft, waarvan men zich, zonder hinder, bedienen kan; behalve dat men, daarmede voortgaande, eerlang* likwor *voor* liquor *enz. zal lezen, en vele woorden een ongevallig kakelbont voorkomen zullen verkrijgen. Komt het somwijlen te pas, een vreemd woord te bezigen, men gebruike dan daartoe de eigene letters van het oorspronkelijke woord, en schrijve, b. v.* excuseren, qualiteit, constructie, occasie, *enz. waarvan ons eigenlijk alleen de basterduitgangen toekomen.*

Het is zeer moeijelijk, en voor eenen enkelen genoegzaam onmogelijk, de uiterste grens in dezen aan te wijzen, naardien vele vreemde woorden,

langs denzelfden weg, *der tale ingedrongen*, *en in algemeen gebruik geraakt zijn*, *als:* comptoir, perruque, *enz.*; *welke*, *bij hunne overbrenging in onze taal*, *insgelijks veel van hunne oorspronkelijke gedaante verloren hebben*, *en eindelijk* kantoor *en* paruik, *of* pruik, *geworden zijn. En*, *daar eenig gezag hieromtrent zal dienen te beslissen*, *in zoover*, *namelijk*, *de spelling en het gebruik der woorden door gezag kunnen bepaald worden*, *zoo zien wij verlangend uit naar de werkzaamheden van het* Koninklijk Nederlandsche Instituut van wetenschappen, letterkunde en schoone kunsten, *hetwelk zich*, *gelijk wij op grond mogen verwachten*, *deze zaak*, *als van groot gewigt*, *ernstig zal aantrekken.*

ROTTERDAM,
20 November 1824.

P. W.

NAAM-

NAAMLIJST

DER

INTEEKENAREN.

Ae, (A. J. van der) Onderwijzer in de Nederduitsche taal te Brussel.
Abeele, (J. K. van den) Stadsdrukker te Culenborg.
Abbink, (I. I.) Boekhandelaar te Amsterdam. 15 exempl.
Abrahams, (Gebr.) Boekhandelaren te Middelburg. 2 exempl.
Ackermans (Mr. G. J.) Prokureur crimineel in de prov. Zeeland.
Adriani, (A.) V. D. M. te Dokkum.
Affelen (H. J. van) van Oorde, Advocaat te Amsterdam.
Aken, (A. R. van) vrederegter te Appeldoorn.
Alder, (J.) Procureur te Bergen-op-Zoom.
Allebes, Apotheker te Breda.
Alter, (S.) Boekhend. te Utrecht. 4 exempl.
Ambt, Ridder van de Orde van den Nederl. Leeuw, Directeur van Politie, te 's Hage.
Ameshoff, (J. H.) te Appeldoorn.
Ancelle, Boekhandelaar te Brussel.
Andel, (F. van den) te Amsterdam.
Andel, (P. J. van) Commies bij het Depart. der ontv., te 's Hage.
Andel, (G. v. den) te Gouda.
André Weltens Gz., (J. F. H.) te Nymegen;
Anemaet, (J. H.) Advocaat en Notaris te Sommelsdijk.
Anemaet Pz., (C.) Notaris te Ooltgensplaat.
Anemaet, (H. W.) tweede Luiten. bij de afdeeling n°. 1. Kurassiers te Zutphen.
Arbon en Krap, Boekhandelaren te Rotterdam. 5
Ardesch, (Mr. E. G.) Notaris te Nijkerk.
Arens, Boekhandelaar te Amsterdam.
Arkesteyn, (I. J.) Boekhandelaar te 's Bosch. 8 exempl.
Arntzenius, (J. O.) Oud Hoogleeraar te Leijerdorp.
Arntzen, (G. H.) V. D. M. te Wouddrichem.
Arrenberg, (Jan) te Rotterdam.
Artillerie- en Genieschool te Delft.
Arum, (Gebr. van) Boekhandelaren te Amsterdam. 3 exempl.
Augustinus, (W. J.) te Amersfoort.
Aumerie, (G. A. B.) Schoolopziener

*

in het derde distrikt van Noord-Braband, te Boxmeer.

B.

Bakhuizen, (A.) Boekhandelaar te 's Hage.
Bakker, (T.) Ridder van de derde klasse der Militaire Willemsorde, Kapitein ter zee te Amsterdam.
Bakker, (A.) Commies Griffier bij de regtbank van eersten aanleg te Groningen.
Barends, (F.) Boekhandelaar te Harderwijk. 2 exempl.
Barends, (P. A.) Boekhandelaar te Veendam. 2 exempl.
Barensveld, te Amsterdam.
Barnouw, (Pieter) Onderwijzer te Zaandijk.
Baud, (J. C.) te 's Hage.
Beek, Fz. (Jacob van) te Amsterd.
Becking, (J. W. C.) Ontvanger te Hengelo.
Beels, (M. A.) Lid van den Raad te Haarlem.
Beer, (J. C. H. C.) te Zwolle.
Beets, (I. J) Boekhandelaar te Haarlem. 14 exempl.
Beets, (M. N.) Chemist en Apotheker te Haarlem.
Beijerinck, (G. J. A.) Boekhand. te Amsterdam. 3 exempl.
Beijlevelt, (H.) te Vianen.
Beijnen, (O.) Apotheker, te 's Hage.
Bekker, Hoogleeraar te Leuven.
Beltman, (J.) Mr. Timmerman te Zwolle.
Benschop, (J.) te Zilvolde.
Benthem, (S. van) Boekhandelaar te Middelburg. 13 exempl.
Bentum, (I. van) Boekhandelaar te Gouda. 10 exempl.
Berg, (J. A. van den) te Heemstede.
Berg, (T. M. van den) Onderwijzer te Riedt.
Bergen, (A. van) I. U. S. te Leiden.
Bergh, (W. van den) te 's Hage.
Bergh, (H. van den) te 's Hage.
Bergh, (F. van den) Notaris te Vianen.
Berman, Lid van het Amortisatie Sijnd. te Amsterdam.
Bernhard, (J. H.) Secretaris en Hoofdprovoost van het Aalmoeseniers weeshuis te Amsterdam.
Berntrop, (R. J.) Boekh. te Amsterdam. 3 exempl.
Bichon van IJsselmonde, (Mr. M. C.) Lid der Staten van Holland en Burgemeester der stad Rotterdam.
Bierhaus, (C. W. J.) Rector der Lat. school te Groenlo.
Bijl, (C.) Schout bij nagt, Lid van het hoog Militair Geregtshof te Utrecht.
Bikbergen, (J.) voor het Leesgezelschap onder den zinspreuk: *Door ware vriendschapsband, Blijft ons gezelschap steeds in stand.* te Rotterdam.
Blanche en zoon, (A. F.) Boekh. te Utrecht. 13 exempl.
Blancke Gerardusz., (G.) te Amst.
Blanken Jz., (J) Inspecteur Generaal der waterstaat en publieke werken te Vianen.
Blankenberg, (B. M.) te Amsterd.
Bleijker, (M. de) Boekhandelaar te Rotterdam. 8. exempl.
Bles, (J. M.) Notaris te Boxtel.
Blikman, (H.) Boekhandelaar te Amsterdam.
Block, (C. J.) te Amsterdam.
Blom, (A.) Rijksmagazijnmeester te 's Hage.
Blom, (J. G.) Notaris te Oudega.
Blom, (H. W.) te Leeuwarden.
Blussé en van Braam, Boekhandelaren te Dordrecht. 10 exempl.
Bock, (M.) Heelmeester te Hellevoetsluis.
Bodisco, (Pieter) te Haarlem.
Boekee, (F.) Boekhandelaar te Dordrecht. 4 exempl.
Boellaard, (D. I. H.) Geemploijeerd bij het Depart. van finantien.
Boer, (J. J. de) Procureur te Zwolle.
Boer, (P. de) Jur. Utr. Stud. te Groningen.
Boers, (A.) Boekhand. te Brielle.
Boers, (B.) Notaris te Utrecht.

Boeseken, (H. M. J.) te 's Hage.
Bolding, (Mr. A. van Dongen) Makelaar te Gouda.
Bolding, (J. E. van Dongen) te Gouda.
Bolongaro Crevenna, (J. B.) te Amsterdam.
Bombled, (A. W. F.) te Delft.
Bommel, (Mr. A. van) Fungerend Officier van Justitie te Haarlem.
Bonne (De) Raadsheer te Brussel.
Bonnema, (E. H.) koopman te Harlingen.
Boute, (J.) V. D. M. te Ridderkerk.
Bonten, (G.) Boekhand. te Dordrecht. 7 exempl.
Boogaart, (P. W. van den) te Delft.
Boogaart, (J. F.) eerste Commies bij het Ministerie van onderwijs, nijverheid en kolonien.
Boom, (N.) te Haalem.
Boomhouer, (C. H. L.) Officier van Gezondheid, bij het 6 Bataillon Art. Nat. Inf. te Bergen-op-Zoom.
Boomsma, (A.) aan den Helder.
Boon, (H. A.) Visiteur van de In- en Uitgaande Regten en Accijnsen te Winschoten.
Boon, (E. v. d.) Onderwijzer te Noordwijk binnen.
Boonekamp, (P. J.) Commies bij het Ministerie van Onderwijs te 's Hage.
Boonstra, (B. P.) V. D. M. te Terschelling.
Boreel, (R. F.) Stud. te Leiden.
Bossee, te Tilburg.
Boutmij, (T. J.) koopman te Rott
Bouwers, (J.) Schoolopziener in het zesde district, Prov. Gron. te Pekelaa.
Bouwmeester, (J. W.) Lit. Hum. Stud. te Groningen.
Bowier, (M.) Geëmpl. bij het Dep. der Ontv. te 's Hage.
Boxs, W. S.) te Arnhem.
Braik, (H.) Onderw te Groningen.
Brakel, (F. A. van Brakel tot den) Stud. te Leiden.
Breggen Pïauw, (P. van der) V. D. M. te 's Hage.
Brest van Kempen, Boekhand. te Brussel. 55 exempl.
Breugel, (Jonkh. J. de Rovère van) Lid van de Ridderschap der Provintie Utrecht.
Brengel, (Jonkh. J. H. van) te Haarlem.
Brink (Ten) en de Vries, Boekh. te Amsterdam. 4 exempl.
Brink, (J. van den) Ondermeester Oen.
Broedelet Jr., (D.) Theol. Cand. te Utrecht.
Broek, (C. L. van den) V. D. M. te 's Hage,
Broekman, (G. H.) te Rotterdam.
Bronkhuijzen, (C. M.) te Leiden.
Brons, (P.) Onderwijzer te Gorredijk.
Bronstring, (J. P.) Boekhandelaar te Purmerende. 2 exempl.
Brouwer, (Mr. A.) Advocaat te Heerenveen.
Brouwer, (J. W.) Boekhandelaar te Leeuwarden. 8 exempl.
Brouwer, (G.) Boekhandelaar te Deventer. 8 exempl.
Brouwer, (P. H.) te Zeist.
Brouwer, (J. J.) Geëmpl. bij de Administr. der Post. te 's Hage.
Bruin, (L. A.) Stads-Chirurgijn te Delfshaven.
Bruyn, (J.) 1e Luitenant en Adjud. 5 Batt. Art. te Namen.
Bruine, (Mr. A. de) Advocaat te Amsterdam.
Bruijn, (J. W. de) Med. Doct. te Rotterdam.
Bruins, (E. G.) te 's Hage.
Bruna, (H.) Burgemeester te Veldhuizen in het Graafschap Bentheim.
Brunings Jr., (C.) Hoofdingenieur bij de Waterstaat te Leiden.
Brunschot. (van) Onderwijzer te Hoogeloon.
Buddingh, (N. W.) te Utrecht.
Buijs, (Mr. G.) Advocaat te Amst.
Buijs, (Mr. J.) te Amsterdam.
Buranus, (J.) te Zwolle,
Burck Jr., (P.) te Veenendaal.

Burer, te 's Hage.
Burg, (A. van den) te Utrecht.

C.

Cambier, (W. J.) te Vianen.
Cannegieter, (D. T.) Advocaat te Winschoten.
Cantzlaar, (P. J.) te Rotterdam.
Carré, (Mr. Jan Anthonie Jacobus) Griffier van de regtbank van eersten aanleg te 's Hage.
Charon de St. Germain, (B. de) Kapitein te 's Bosch.
Chevalier, (Mr. J.) te Amsterdam.
Christiaan, Hoofdonderwijzer te Rijsbergen.
Ciermans, (G.) Onderw. te 's Bosch.
Cijfveer, (Wed. M.) Boekhandelaresse te Leiden. 16 exempl.
Cijfveer, (J. C.) te Leiden.
Cijfveer, (J. M.) Advocaat te Rotterdam.
Clarisse, (J.) Hoogleeraar te Leiden.
Cleef (Gebr. van) Boekhandelaren te 's Hage en Amsterdam, 40 ex.
Cleef, (Gebr. van) Boekhandelaren te Amsterdam. 3 exempl.
Clerq, (P. de) te Amsterdam.
Clignet, (Mr. J. A.) Raadsheer in het Hoog Geregtshof te 's Hage.
Cloppenburg Sanderus, (M. W.) Med. Doct. te Amsterdam.
Coehoorn van Scheltinga, (M.) Stud. te Leiden.
Coevorden, (S. J. van) Collecteur der Nederl. Loterij te Groningen.
Cohen Stuart, (James) Inspecteur der Registratie te 's Hage
Colff, (W. v. d.) te Woudrichem.
Coops, (Josephus) Commissionair te Groningen.
Cooth, (F. W van) Med. Doct. te Ravestein.
Coppies, (C.) te Koog aan de Zaan.
Costa, (Mozes da) Gomez de la Pinju te Maarsen.
Coster, (H.) Boekhandelaar te Alkmaar. 13 exempl.
Cramer, (P. N.) V. D. M. te Winschoten.
Cramer, (H.) Advocaat te Nienhuis in het Graafschap Bentheim.
Cramer von Baumgarten, (G. J. F.) V. D. M. te Midwolda.
Cramerus, (J. G. Notaris te Lisse.
Croes, (G. L. de) Dijkgraaf etc., te Empel.
Crommelin, (D. F.) te Haarlem.
Crommelin, (Mr. J.) te Leiden.

D.

Dalen, (C.) Med. Doct. te Rotterd.
Dam, (Jacob van) te Rotterdam.
Deckers, (G A.) Griffier bij de regtbank van koopb. te 's Bosch.
Deenik, (R.) Instit. te Haarlem.
Dekkers, Serg. Majoor te Luyk.
Delden, (Izaak van) te Deventer.
Delden, (P. en I. van) te Deventer.
De Moulin, Genenaal Majoor, Ridder der Militaire Willems Orde, derde klasse, en van den Nederl. Leeuw, Provinc. Commmand. van West-Vlaanderen te Brugge.
Dibbitz, (L.) V. D. M. te Voorthuiz.
Diemont, (Mr. W. L.) Advocaat te Gorinchem.
Diepenkramer, (A. van) te Amst.
Diepenbroek, (F.) Institnteur te Gorinchem.
Doedes, (D.) V. D. M. te Ingen.
Doesburg, (J.) Boekhandelaar te Groningen. 3 exempl.
Doijer, (As.) V. D. M. te Zwolle.
Doijer, (H. AZsz) Boekhandelaar te Zwolle.
Donker, (J. H.) Assessor te Blankenheim.
Dooren, (C. I. van) Onderwijzer bij de Kon. Ned. school te Namen.
Doorn, (S. van) Kostschoolhouder te Werkendam.
Dortb, (H. van) Onderwijzer der jeugd te Woubrugge.
Douglas, 2e Kap. bij het 2e Bat. Veld-Artillerie te Mons.
Dozij, (J. M.) Adspirant der Marine te Leiden.
Draijer, (F.) Boekhandelaar te Amsterdam. 2 exempl.

Driel, (J. van) te Asten.
Duyl, (G. van) te Vianen.
Duijser, (G. I.) V. D. M. te Hilvoirt.
Duitsch, (F. E.) te Enkhuizen.
Du Mortier en zoon, (D.) Boekh. te Leiden. 4 exempl.
Dunlop, (D.) te Rotterdam.
Dupuij, (P. P.) te Amsterdam.
Dusaar, (Wed. D.) Boekhandelaresse te Leiden. 7 exeml.
Dussen, (J. van der) te Dordrecht.
Dussen, (van) 1e Luit. Adj. 6e Art. directie, te Namen.

E.

Eberlein, (E. R.) Institutrice te Amsterdam.
Eck, (Hubert van) te Rotterdam.
Eekhoff, Hz. (H.) Boekhandelaar te Groningen. 2 exempl.
Eerdmans, (S.) Officier van gezondheid bij het 6de Bat. Art. Nation. Mil. te Bergen-op-Zoom.
Eerens, (De) Generaal Majoor te 's Bosch.
Eeten, (B. van) Notaris te Gorinc.
Eichstorf, 2de Luitenant te Luijk.
Eijl, (H. C. van) Hoofdonderwijzer te Teteringen.
Eck, Jr. (J. van) te Amsterdam.
Elk, (L. van) Notaris te Schoonh.
Elout, (P. J.) Stud. te Leiden.
Engelhard, (N.) Oudraad van Indiën, mitsgaders oud Gouverneur en Directeur, van Java's Noord-West Kust, enz. enz. te Batavia.
Engelbrun, (P.) te Amsterdam.
Enter, (J. van) Onderwijzer te Wormerveer.
Erdrijck, (J. A. van) Procureur te 's Bosch.
Erp, (J. van) Brouwer te 's Bosch.
Es, (L. van) Boekhandelaar te Amsterdam. 2 exempl.
Es, (H. van) Notaris te 's Gravendeel.
Eskes, (J.) Boekhandelaar te Utr.
Esser, (J. A. J.) te Roosmalen.
Everdingen, (C. A. van) Controleur te Almelo.
Evers, (H. A) te Amsterdam.
Evertsz, (W. A.) Secret. van Utingeradeel te Oldeboorn.
Ewijk, (H.) te Brussel.

F.

Fabritius, (J. N.) Ontvanger der Registratie en Domeinen te Amst.
Falléa, (B. A) te Amsterdam.
Feuilleteau de Bruijn, Inspecteur der Directe Belastingen, In- en Uitgaande Regten en Accijnsen te Brielle.
Fock, (C. H.) Lakenkooper, te Utr.
Fock, (G.) te Amsterdam.
Fockens (A. S.) Onderwijzer te Harlingen.
Focking, (H.) te Amsterdam.
Folkers, (F. R.) te Winschoten.
Four, (J. du) Onderwijzer te Midd.
Franceschini, Directeur der Posterijen te Dendermonde. 2 exempl.
Fraser, (J.) Thesaurier van het Sijndikaat te Amsterdam.
Freislick, (G.) Secretaris der stad Hasselt.
Fremerij Kalf, (E. B) Ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw, op den Honaard bij Voorb.
Fresie, (J.) Secretaris te Nijkerk.
Frestor, (A. S.) te Rotterdam.
Frets, (François) Advocaat te Rotterdam.
Frima, (Mr. J.) te Peize.
Fritsen, (P. E.) Landmeter der 1ste klasse bij het cadaster in Noordbraband te Aarle Bixtel.
Furstner, (H. A.) Commies bij het Depart. der Ontvangsten te 's Hage.

G.

Gaade, (J. H.) te 'sHage.
Gampert, (J. F. G) Boekhandelaar te Amsterdam. 2 exempl.
Gartman, (Erven H.) Boekhandelaren te Amsterdam. 2 exempl.
Gebhardt, jr. (J. C.) Commies te paard te Almelo.
Geelhoed, (D. N.) te Appeldoorn.

Geertsma, (L. H.) Onderwijzer te Sijbrandeburen.
Ge'der, (J. van) Apotheker te Dordrecht.
Gelder, (P. Smidt van) te Zaand.
Gelpke, (H. C. L.) M. D. te Heusden.
Gelpke, (G.) te Roosmalen.
Genabeth, (P. van) Leeraar aan het Athenaeum te Brugge.
Gunderen, (Mr. A. B. van) Notaris te Waalwijk.
Genootschap: (Het) Oefening baart Wetenschappen te Amsterdam.
Gerlach, (J. G.) te Sluipwijk.
Gerrits, (G.) Heelmeester te Amst.
Geveke, (H.) Genees en Heelmeester te Lemmer.
Giesse, (M. van de) Onderwijzer te Oudshoorn.
Goassens, (G.) te Amsterdam.
Goekoop, Notaris te Goedereede.
Goes van Dirksland, (M. Baron van der) Lid van de eerste kamer der Staten-Generaal te 'sHage.
Goldberg, (Jonkheer I.) Lid van den Raad van State te 's Hage.
Goteling Vinnis, (J.) Boekhandelaar te Haarlem. 3 exempl.
Goslings, (J. M.) te Leeuwarden.
Goor, (J. van) Onderwijzer te Voorthuizen.
Greb. (J. G.) Koopman te Rotterdam.
Grebber, (S. de) Boekhandelaar te Amsterdam. 7 exempl.
Greeve, (G) Med. en Chir. Doct. te Utrecht.
Greeven (C. van) Boekhandelaar te 's Hage. 8 exempl.
Greeven, (W.) Geëmpl bij het Dep. der Ontvangsten te 's Hage.
Grim, (K.) Onderwijzer te Nieuweschans.
Grobbée, (H.) eerste Commies der Directe Belastingen, In- en Uitgaande Regten en Accijnsen te Zwolle.
Groebe; (T. B.) Boekhandelaar te Amsterdam. 7 exempl.
Groenenbergh, (R. van) Boekhandelaar te Groningen.
Groenendijk, (J. A.) Boekbinder te Rotterdam.
Groeninx van Zoelen, Student te Leiden.
Groesbeek, (P.) te Dirksland.
Groos, (C.) Onderwijzer te St. Michelsgestel.
Groot, (G. en P. J. de) Kooplieden te Zaandam.
Groot, (H. S. de) Boekhandelaar te 's Hage. 4 exempl.
Groot, (J. de) onderwijzer te Dimen.
Groot, (P. de) Boekhandelaar te Delft. 3 exempl.
Groot, (J. S. de) te Utrecht.
Gulpen, (T. M. van) V. D. M. te Nijmegen.
Gunning, (J. H.) te Appeldoorn.

H.

Haan (J. H. L.) Doctor in de heel- en verloskunde te Rotterdam.
Haan, (F. de) Stud. te Groningen.
Haas, (G. J. A.) te Amsterdam.
Haeften ten Haef (van) Adjt. Agent van Oorlog te Namen.
Hagen, (J. W. ten) Boekhandelaar te 's Hage. 3 exempl.
Halberstadt, te Rotterdam.
Halberstadt, (P.) Heel- en Vroedmeester te Nieuwetonge.
Hall, (Mr. A. van) te Utrecht.
Halteren, (van) Student te Leiden.
Hana, (H.) te Leiden.
Happé, (H.) Notaris te Amsterdam.
Harinxma, (J. C. H) Apotheker te Leeuwarden.
Harmsen, (J. H. ten) Logementhouder te Zwolle.
Harreveld, Controleur te Oudbijerland.
Hartevelt, (Adr.) Burgemeester te Leijden.
Haspels, (J.) Boekhandelaar te Nijmegen 2 exempl.
Have, (W. H. ten) te Eexta.
Haverkamp, eerste Secretaris der stad te Nijmegen.

Hazelhoff, (A.) Boekhandelaar te Groningen. 6 exempl.
Heeckeren van Brandsenburg, (L. C. Baron van) Lid der regtbank van eersten aanleg te Eindhoven.
Heijden tot Baak, (J. H. Baron van der)
Heijnis Tz, (Jan) Boekhandelaar te Zaandijk. 5 exempl.
Heijs, (P. van der) te 's Hage.
Heinsius, (H. W.) te Amsterdam.
Hemert, (P. van) te 's Hage.
Henkes, (J. H.) te 's Hage.
Henderiksen, (J.) Boekhandelaar te Rotterdam. 3 exempl.
Hengst en Z., (P. den) Boekhandelaren te Amsterdam.
Hengst, (Mr. C. M. van) te Utrecht.
Herdingh enz. (L.) Boekhandelaren te Leiden. 3 exempl.
Heringa Elisa's zoon, (J.) Theol. Professor te Utrecht.
Heringa (K.) Vroedmeester te Beusichem.
Herkenrath, (L.) te Amsterdam.
Hertz, (Lion) te Amsterdam.
Hessel, (F.) Boekhandelaar te Heerenveen. 13 exempl.
Hessig, (J. A. B.) te Rotterdam.
Hessing, (A.) Boekhandelaar te Bolsward. 2 exempl.
Heusden, (R. A. van) S. S. Theol. Stud. te Leijden.
Heuvel, (A. van den) Kapitein.
Heuvel, (A. van den) te 's Bosch.
Heuvel, (F. A. van den) Boekhandelaar te Ravestein. 5 exempl.
Hense, (A. B.) te Amsterdam.
Hijlkema, (S. A.) Koopman te Gorredijk.
Hoek, (C. C. van der) Boekhandelaar te Leiden. 19 exempl.
Hoek, (W. van den) V. D. M. te Wieringen.
Hoen, (A.) Instructeur te Vollenhoven.
Hoet, (A. ten) Boekhandelaar te Nijmegen. 8 exempl.
Hoet, (C. ten) Notaris te Abbergen.
Hoet, Jz. (C. ten) te Nijmegen.
Hoeth, (J.) Ontvanger van het kantoor der Gouden en Zilveren werken te Groningen.
Hoffers, (C.) te Haarlem.
Hoffman (C.) Ontvanger te Meddiko bij Winterwijk.
Hoffman van Hove, (H.) te 's Hage.
Hofman (J. G. H. de Vries) Landmeter bij het cadaster in de Provincie Overijsel, te Kampen.
Holland, te Breda.
Holle, (Mr. J. H.) Procureur te Dordrecht.
Holsheimer, (J. G. H.) Med. Stud. te Groningen.
Holster, (B. H.) Procureur en Solliciteur te 's Bosch.
Holtkamp, (F.) Boekhandelaar te Sneek. 13 exempl.
Holtrop, (J.) Boekhandelaar te Amsterdam.
Homkes, (J. J.) Boekhandelaar te Groningen. 2 exempl.
Hompe, (J. H.) te Zwolle.
Hondices, (L.) Notaris te Amersf.
Honig Breet, (P. en J.) Papierfabrijkeurs te Zaandijk.
Hooff, (J. op den) Advocaat te Amsterdam.
Hoofman, (Jonkvrouwe M.) te Haarlem.
Hooft Graafland, (H. C.) te Amsterd.
Hoogstraten, Junior (A van) Boekhandelaar te 's Hage. 16 exempl.
Hoovingh, (K. P.) Klerk te Appingadam.
Hopman, (R. G.) te Bedum.
Hoppesteijn, (W. H.) Commies bij de administratie der Directe Belastingen te 's Hage.
Horneer, (Wed. T.) Boekhandelaresse te Gorinchem. 4 exempl.
Horst Serlé (van der) Notaris te Nieuw-Sintjoostland.
Horstman, (Arend) te Amsterdam.
Hout, (A. van der) te Amsterdam.
Houten, (A. van) Rijks opzigter der fortific. te Hellevoetsluis.
Houweninge, (J. V.) te Gorinchem.
Houweninge, (K. V.) te Gorinchem.
Hoven, (J. van) Schout te Nunen.
Hoving, (C. H.) te Amsterdam.

Hubrecht, (P. G.) Stud. te Leiden.
Huigens, (J. R.) te Steenwijk.
Huijssen van Kattendijke, (J. W.) te 's Hage.
Huisingh, (H. V.) Boekhandelaar te Winschoten. 26 exempl.
Huiskamp, (J.) Theol. Stud. te Groningen.
Hull, (W. van den) Instituteur te Haarlem.
Hulsebos; (W.) Onderw. op de departement school, Tot nut van 't Algemeen te Zwolle.
Hulst en Zoon, (Wed. L. van) Boekhandelaren te Amsterdam. 2 ex.
Huter, (J. T.) te Haarlem.

J.

Jacobs, (J. L. C.) te 's Hage.
Jacobs, (Mr. M.) Regter aan de Regtbank te Almelo.
J. A. de V. te Rotterdam.
Janssen, (T. J.) Boekhandelaar te Sluis en Vlaanderen.
Janssen, (J. D.) Secretaris en Adviseur bij het Depart. voor de zaken der Hervormde Kerk te 'sHage.
Jappé, (J. N.) Ingenieur Verificateur van het Cadaster ten Gron.
Jeekel, Geëmploijeerd bij het Ministerie van Onderwijs te 's Hage.
J. J. H. te Rotterdam.
J. H. L. B. te Rotterdam.
J. M. te Balk.
Immerzeel, Jr. (J.) Boekhandelaar te Rotterdam. 9 exempl.
Immink, (P) V. D. M. en Rector te Ootmarsum.
Ingen, (E. van) Ontvanger der Directe Belastingen In- en Uitgaande Regten en Accijnsen te Lange-Akkerschans.
Joliug, (P. O.) Onderwijzer te Sneek.
Jong, (J. L.) Koopman te Rott.
Jong, (Jacob de) Directeur der onderlinge Brandwaarborg Maatschappij te Amsterdam.
Jonge van Ellemeet, (M. de) te 's Hage.
Jonge van Zwijsbergen, (M. B. W. de) Schout te Hilvoirt.
Jonge, (C. W. de) Boekhandelaar te Goes.
Jongh, (G. T.) Notaris te Gorredijk.
Jongh, (E. T. de) Jur. Studs. te Groningen.
Jongh, (W. M. de) R. C. Pastoor te Naarden.
Jongh, (M. J. de) te Brielle.
Joode, (A. de) te Amsterdam.
Joorman, (G. van Wijk) te Hoevelaken.
Ippel, (J. W. F. L.) te Amsterdam.
Iteraon, (J. A. van) te 's Hage.
Ittersum, (E. H. van) Litt. Hum. Studs. te Utrecht.
Julius, (F.) te Amsterdam.
Jung, (J.) Onderwijzer te Rotterd.
J. V. te Rotterdam.
Izaacson, (J. D.) Koopman te Middelburg.

K.

Kaal; (F.) Boekhandelaar te Amsterdam. 9 exempl.
Kaan, (K.) Apotheker te Purmer.
Kalckhoff, (J. G. C) V. D. M. te Laaren.
Kalf, (J.) te 's Hage.
Kammen, (O. J. van) te Terschell.
Karsenberg, (Wed. L. A.) Boekhandelaren te Deventer. 2 exempl.
Kasteele, (R. P. van de) Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, V. D. M. te 's Hage.
Kat, (Pieter Klaasz.) te Edam.
Kater, (J.) Onderwijzer te H. Ido Ambagt.
Keen, (J.) Rijksopzigter te Brielle.
Keer, (R. J.) voor de Griffie van het Gouvernement van Noord-Braband.
Kemink en Zoon, (H. H.) Boekhandelaren te Utrecht.
Kemme, (P.) Deurwaarder bij 'sRijks Belastingen te Rotterdam.
Kemp, (Mr. D. C. van der) Subst. Officier van Justitie te Amsterdam.
Kempen, (S. van) te Utrecht.

Kempenaar, (C.) Schout te Woubrugge.
Kerckhoven, (F. J.) te Amsterdam.
Kerkwijk, (J. W. van) te Goes.
Kesteren, (J. C. van) Boekhandelaar te Amsterdam. 13 exempl.
Kikkert, (Reinr.) Boekhandelaar te Vlaardingen.
Kimijser, (A. H.) te Dordrecht.
Kips, (J. H.) Ingenieur Verificateur van het Kadaster in Zuid-Holland te 's Hage.
Kirchdorffer, (S.) te Amsterdam.
Klasing, (J.) te Amsterdam.
Kloots en Komp., Boekhandelaren te 's Hage. 26 exempl.
Klots, (J.) te Sparendam.
Kluit, Jr. (J.) 2de Commies der Posterijen te Brielle.
Kluit, (J.) Boekhandelaar te Brielle. 14 exempl.
Knaap, (H.) Kapitein van de 1ste klasse bij het Batt. Artill. Nat. Mill. no. 5 te Namen.
Knijf, te Utrecht.
Knox, (Philippus) Makelaar te Gouda.
Koelensmid, (F. A.) te IJsselstein.
Kogenschot, (H. E.) tweede Onderwijzer aan de Stads-Nederd. en Fr. kostschool te Breda.
Kolf, (G.) Schout van Deyl.
Kok, (K. J. de) Onderwijzer in de tweede Stadsschool te Workum.
Koning, (A. A.) Boekhandelaar te Amsterdam.
Koning, (J. de) Notaris te Dordr.
Koole, (J.) Boekhandelaar te Zierikzee. 2 exempl.
Koppelaar, tweede Luitenant.
Kors, (Hartog) Aannemer te Sliedrecht.
Korthals, (L. T.) te Rozendaal.
Kouwenhoven, (J.) te Maasland.
Kouwer en Comp, (J. J.) Boekhandelaren te Wormerveer. 2 exempl.
Kraan, (W.) te Waddingsveen.
Kraker, (B. B.) te Beerta.
Kram, (C.) te Utrecht.
Kranenburg, B. (J.) te Streijen.
Krantz de Charro & Cp., te 's Hage.
Kretschmer, (N. P.) Leeraar der Wiskunde te Zutphen.
Krieger, (F. W.) Boekhandelaar te Rotterdam. 5 exempl.
Kruijs, (J.) Schout van Vriezenveen.
Kruijff, (J. de) Notaris te Brummen.
Kruijff, (J. de) Boekhandelaar te Utrecht. 17 exempl.
Kunst, (J.) Onderwijzer te Vriezenveen.
Kwak, (P.) te Schoonhoven.
Kwinkelenburg, Jz. (A.) te Amsterd.

L.

Laar, (H. van) Apotheker van het guarnizoen te Bergen-op-Zoom.
Ladenius, (J. H.) Boekhandelaar te Leeuwarden. 6 exempl.
Lagerweij, (G.) Onderwijzer, te Geertruidenberg.
Lagerweij, Alz. (H.) Schout en Secretaris ten Woudenberg en Gerestijn.
Lamarque, (P.) te Brussel.
Lambergh, (F. W.) Schout en Notaris te Borkulo.
Langerhuizen, (Gebr.) Boekhandelaren te 's Bosch. 14 exempl.
Laret, (C. H.) te Haarlem.
Lauts, Professor te Brussel.
Lee, (P. van) Notaris te Haarl.
Leeden, (van der) Onderwijzer te Berg-Ambacht.
Leen, (G.) Rector der Lat. Scholen te Zwolle.
Leersum, (J. J. van) Commies aan het Postkantoor te Eindhoven.
Leeuw, (D. C. de) Staatsraad te 's Hage.
Leeuw, (H. van der) te Rotterdam.
Leeuwen, (L. M. A. van) te Alphen.
Leijden, Gael van Vlaardingen, (D. van) te Leiden. 2 exempl.
Leijveld van Cingelshouck, (J. W. van) Commies te paard te Almelo.
Lemzon, (J.) Chirurgijn te Nieuwkoop.
Leopold, (Hommo) Deurwaarder bij de Regtbank te Winschoten.
Leopold, (J. H.) Commies ten bu-

rele van den arrondissements Inspecteur te Appingadam.
Le sage ten Broek, (J. G.) Notaris te Loosduinen.
Lesturgeon, (A. A.) 1ste Kapitein Ingenieur te Coevorden.
Lespinace, (P.) Koopman te Amsterdam.
Leurs, Bewaarder der hijpotheken te Eindhoven.
Levijssohn, (D. H.) Candidaat in de letteren te Leiden.
Levijssohn, (Henrij) Koopman te Rotterdam.
Lichtenvoort, (W. D.) Ontvanger der Registratie en Domeinen te Coevorden.
Lievre, (A. Le)
Lieuwens, (H. A.) V. D. M. te Grouw.
Linde, (A. T. tor) te Amsterdam.
Linden, (J. over de) Boekhandelaar te Enkhuizen.
Linden, (J. van der) Advocaat te Amsterdam.
Lingen, (D. J. van der) te Haarlem.
Lion en zoonen, (E.) Boekhandelaren te 's Bosch. 15 exempl.
Lix-Raaven, (W. G. S.) Litt. Hum. Stud. te Utrecht.
Lobrij, (L. M.) V. D. M. te Zwammerdam.
Loffelt, (P.) 1ste Commies bij 's Rijks directe belastingen te Leiden.
Loghem, (J. B. van) Boekhandelaar te Haarlem. 8 exempl.
Lohuis, (E. P.) te Rotterdam.
Looij, (De) Schoolhouder te Zwaluwe.
Loos, (K.) Boekhandelaar te Rotterdam. 5 exempl.
Loosjes, Pz. (Wed. A.) Boekhandelaresse te Haarlem. 9 exempl.
Lorch, (C. Ph.) Theol. Stud. te Utrecht.
Lottering, (Fk.) Logementhouder te Rotterdam.
Lottum, (H. van) R. C. Pastoor te Opdam.
Lotze, 1ste Luitenant der Artillerie te Namen.
Lucas, (E.) te Leiden.
Luijsterburg, (G.) te Prinsenhage.

M.

Maarsman, (G.) Boekhandelaar te Vlissingen. 5 exempl.
Maas, (Gerard Brand) V. D. M. te Zwammerdam.
Maij, (A. J.) Boekhandelaar te Koog aan de Zaam. 4 exempl.
Maij, (J. S.) Schout bij nacht te Rotterdam.
Maij van Vollenhoven, (A) Boekhandelaar te Rotterdam. 2 exempl.
Manger, (H.) V. D. M. te Haarlem.
Mandemaker, (W. K.) Boekhandelaar te 's Hage. 17 exempl.
Mansum (A. van) Koopman te Haarlem.
Marle, (D. van) Controleur der Posterijen te Leiden.
Marle, (J. W. van) Boekhandelaar te Appeldoorn. 15 exempl.
Martens, (J. C.) Regter ter instructie te Utrecht.
Martini (Jonkh. J. W.) te 's Bosch.
Mauritz, (G.) Makelaar te Dordr.
Meeden, (H. van) Onderwijzer te Zuidwending.
Meerem, (F. van) Boekhandelaar te Zierikzee. 2.
Meerten, (D. C. van) S. S. Theol. Stud. te Leiden.
Mees, (P.) V. D. M. te Langezwaag.
Meeuwen, (A. van) Stadsonderwijzer te Willemstad.
Meeuwen, (van) te Haarlem.
Meijbaum, (Mr. F. G.) vice President te Arnhem.
Meijer, (P. W.) Ontvanger te Wehl.
Meijer, (H. J.) te Stads N. Polder.
Meijer, (H.) Boekhandelaar te Groningen.
Meijer, Hoogleeraar te Leuven.
Meijer Warnars, (P.) Boekhandelaar te Amsterdam. 5 exempl.
Meijners, (G. V.) te Middelburg.
Mekel, (J.) Boekhandelaar te Appingadam. 4 exempl.

Mensert, (W.) Chir. Doctor. Oculist van Z. M. den Koning, en stads Operateur von de Catharact te Amsterdam.
Menthen, (E) te Arnhem.
Mercker, (J. D.) te Amsterdam.
Merxlo, (H. S.) Phil. Theor. Mag. Art. Hum. Doctor, Leeraar aan de Latijnsche school te Amsterdam.
Metman, (P. van) onderwijzer te Haarlem.
Metzelaar, (C.) Makelaar te Ams.
Metzler, (J. E.) te Amsterdam.
Meulen, (P. van der) Boekhandelaar te Dokkum. 2 exempl.
Meulen, (K. van der) Boekhandelaar te Zaandam.
Mevens, (J. C.) Ontvanger der Registratie te Gorredijk.
Midderigh, te Brussel.
Mink, (P.) Onderwijzer te Warmenhuizen.
Mijs D,z. (A.) te Bommel in Flakké.
Molhuizen, (W. C.) te 's Bosch.
Molkenboer, (H.) V. D. M. te Haarlem.
Moll, (A.) Med. Doct. te Nijmegen.
Momma, (H. J.) Vrederegter te Amsterdam.
Monde, (B. A. van den) 's Bosch.
Mooi, (L. J.) Notaris te Oudeboorn.
Mouthaan, (Pieter) Ontvanger der In- en Uitg. Regten en Accijnsen te Brielle.
Mouton, (J. L.) te 's Hage.
Mulder, (R. T.) te Zuidhorn.
Mulder, (W. B.) Instituteur te Haarlem.
Mulder, (K.) te Frederiksoord
Mulder, (G. J.) Med. Cand. te Utrecht.
Mulder, (C.) Jur. Cand. te Gron.
Mulder, (I.) Notaris te Appeldoorn.
Muller, (C. A. J.)
Muller Ten Hoove, (A.) Kapitein der Schutterij te Appeldoorn.
Muller en comp., (D. K.) Boekh. te Arnhem. 6 exempl.
Munnik, (P. den) te Brussel.
Munnekehult, (H. L.) te Dirksland.
Munk, (P.) te 's Hage.

N.

Nadort, (H. van de) te Wieldrecht.
Nahuys, (Mr. C.) Heer van Burgst.
Nassau, te Assen.
Nauta, (R. R.) Chirurgijn en Ocul. te Amsterdam.
Neelmeijer, (J. H.) Boekhandelaar te Pekel-Aa. 2 exempl.
Neelmeijer, (P. C.) te Ede.
Netscher, te 's Hage.
Nieuwenhuizen, (B.) 's Hage.
Nieuwenhuizen, Commissaris bij het Ministerie van Binnenl. zaken en Waterstaat te 's Hage.
Nieuwkuik, Hoofdonderwijzer te Dorst.
Nieuwveen, (J. H.) Stadskostschoolhouder te Leiden.
Nijenhuis, (B.) Ondermeester te Zutphen.
Nijhoff, (P) Boekhandelaar te Arnhem. 3 exempl.
Nijkerk, (S. E.) Jur. Utr. Cand. te Amsterdam.
N. J. M. te Amsterdam.
Noman en zoon, (D.) Boekhand. te 's Bosch. 13 exempl.
Noman en Zoon, (W.) Boekhand. te Amersfoort. 13 exempl.
Noordhoff, (J. D.) V. D. M. te Idzengahuizen en Paam.
Noordhof, (S. K.) te Middelstum.
Noorduijn, (J.) Boekhandelaar te Gorinchem. 7 exempl.
Nouhuis, (G. van) Schoolopziener in het 7e district van Noord-Brab. te Ossendrecht.
Numan, (J.) Geëmploijeerde bij de Directie van 's Rijks Belastingen in Drenthe.

O.

Obreen, (W. M.) Secretaris bij de Directie der Marine te Vlissingen.
Oijen, (B. H. van) Onderwijzer aan den Helder.
Oijen, (F. J. J. C. Schimmelpen-

ninck van den) Luitenant ter Zee te Leiden.
Oijen, (W. A. Schimmelpenninck van den) te Leiden.
Oldenburg, (S.) te Rotterdam.
Olivat, (H. S. D.) te Amsterdam.
Oltmans, Commies bij het Depart. der Ontvangsten te 's Hage.
Ommeren, (B. T. van) Onderwijzer te Ingen.
Onijn de Chastre, Burgemeester te Leuven.
Oomkens, (J.) Boekhandelaar te Groningen 5 exempl.
Ooms, (Joh.) Boekhandelaar te Middelburg. 5 exempl.
Oosten, (J. van) Boekhandelaar te Amsterdam.
Oosthout, te Texel.
Oordt, (C. W. van) Luit. Ingenieur te Zutphen.
Oortwijn, (H.) V. D. M., te Garshuizen.
Opdam, (J.) Kapitein der Art. te Namen.
Orden, (G. van) Correspond. van het Koninklijk Instituut van Kunsten en Wetenschappen, tweede klasse te Zaandam.
Orme, (G. de L') Hoofdonderwijzer aan de Stadsschool, en geadmitteerd Landmeeter te Wijk bij Duurstede.
Ortije, (L.) Secretaris van de Directie van den Roomschkatholijken Eerdienst te Brussel.
Oskamp, (G. D. A.) te Rotterdam.
Ostenoord, (J. D.) te Amsterdam.
Ouden, (A. B.) te Amsterdam.
Outeren, (P. J. van) 's Hage.
Ouwersloot, (D.) te Amsterdam.
Overslnys, (Cs.) Pharm. Stud. te Amsterdam.
Ovink, (A.) Koopman te Zwolle.

P.

Paddenburg, (O. J. van) Boekhandelaar te Utrecht. 3 exempl.
Paeuw, (De) Schoolh. te Chaam.
Palier en Zoon, (H.) Boekhand. te 's Bosch. 8 exempl.
Panhuis, (Van) te Brussel.
Patijn Cz., (J. Denick) Broeder van de Orde van den Nederl. Leeuw te 's Hage.
Pauli, (Mr. J. E.) voor het leesmuseum te Amsterdam.
Pauls, B. C. Past. te Gonda.
Paulus, Onderwijzer te Amsterd.
Pauw, (W.) te Purmerende.
Pelgrim, te Arnhem.
Pelishij de Lichtervelde, (De) Officier van Justitie te Amsterdam.
Pelkwijk, (J. ter) te Zwolle.
Penning, (G. C.) Not. te Schoonhoven.
Perizonius, (A. J.) Med. Doct. te Amsterdam.
Petersen, (S. L.) te Winschoten.
Peterssen, (A) te Amsterdam.
Piek van Langen, (J.) te Schoonhoven.
Pieper en Ipenbuur, Boekhand. te Amsterdam
Pijnaker, (Antonij Lemzon) Med. Doct. te Alphen.
Pijpers, (F. B. Hollingerus) Boekh. te Breda. 13 exempl.
P. J. S. te Rotterdam.
Plaats, (M. van der) Boekhand. te Harlingen.
Pleijte, (F.) V. D. M. te Zierikz.
Plukhooi Bz., (P.) te Dordrecht.
Polak, (M. S.) Instituteur te Amst.
Polak, (A.) te Rotterdam.
Poll, (A. A. van der) Arrondissem. Inspecteur der Dir. Belastingen, In- en Uitg. Regten en Accijnsen te Almelo.
Pompe, (J.) Procureur te Gorinch.
Pool, (Joh. Fred.) te Nijmegen.
Portielje, (G.) Boekhandelaar, te Amsterdam. 40 exempl.
Portielje ACz., (P.) te Amsterdam.
Post, (J. van der) te Leiden.
Posthumus, (N.) te Haarlem.
Posthumusz, (F. T.) Not. te Beester Zwaag.
Preijer, (P.) te Amsterdam.
Prins, (Mr. I. B.) te Leiden.

Proost, (J.) Boekhand. te Leeuw. 13 exempl.
Pull, (W.) Burgemeester te Amersf.

Q.

Quack, (P. W.) te Nijmegen.
Quaestius, (J. W.) Med. et Chirurg. Doct. te Leeuwarden.
Quaij, (J. P. J. de) Vrederegter te Ommen.
Quanjer, (J. H.) Instit. te Zwolle.
Quedens, (B. G.) te Woudsend.

R.

Raalte, (A. S. van) te Amsterdam.
Raij, (Van) voor de Directie van Politie te Antwerpen.
Ramakers Jr., (G.) te Amsterdam.
Rappard, (F. W.) V. D. M. te Grootebroek.
Raven, (A. C.) te 's Hage.
Rede, (G. van) te Rotterdam.
Redeker Fz., (Js.) Terschelling.
Reekum, (H. van) te Maurik.
Reeneman, (A.) Boekhandelaar te Groningen. 13.
Reepmaker, (Mr. M. W.) Lid van den Raad der Stad Rotterdam.
Reiding, (S. F.) Secret. van Smallingerland, te Dragten.
Reiger, (Mr. A.) Procureur bij de Regtbank van Eersten Aanleg te Groningen.
Reijendam, (J. van) Boekbonder en Kassier der Algem. Landsdrukk. te 's Hage.
Repelaer, (P. P.) J. U. S. te Leiden.
Repelaer van Driel, (Zijne Excell. den Minister van Staat) Gouvern. der Algem. Nederl. Maatschappij te Brussel. 4 exempl.
Ridder, (G. de) te Amerongen.
Rijkaart, (J.) te Ouderkerk.
Rijs, (C. van) Onderwijzer te N. Lekkerland.
Rijssen, (A. C. van) Apotheker te Bergen-op-Zoom.
Rinsema, (T.) Koopman te Winschoten.
Robertson, (J.) Magazijnm. der Artill. te Nijmegen.
Rochemont, (G. L. de) te 's Bosch.
Rocher, (A.) te Amsterdam.
Rodenhuis, (Pieter) Lid der Staten van Vriesland, te Harlingen.
Roell, (Mevr.) geb. van den Velden te Utrecht.
Roering, (J. L.) te Dordrecht.
Rohloff, (J. G.) Boekhandelaar te Amsterdam. 3 exempl.
Rolff, (H.) Boekhand. te Edam. 2 exempl.
Romelingh, (J.) Boekhandelaar te Groningen. 13 exempl.
Rooij, (G. de) Schout van Maurik.
Roor, (R.) Onderwijzer te Alblasserdam.
Roorda, (Epke A.) te Damwoude.
Roos, (A. de) Onderwijzer op de Dep. school tot Nut van 't Algem. te Zwolle.
Rooseboom, (A.) te Amsterdam.
Roosendaal, (S.) te Rotterdam.
Rooster, (J. H.) te Rotterdam.
Rose, (I. H.) te Utrecht.
Rossum, (J. P. van) te Amsterdam.
Rossum, (S. van) te Dirksland.
Rouendal, (J. V.) te Amsterd.
Rouwkema, (K.) Onderwijzer te Tjeerkgaast.
Ruhl, (D.) te Amsterdam.
Ruiter, (A. F. de) Boekhandelaar te Harlingen. 2 exempl.
Ruitman, (W.) V. D. M. te Windesheim.

S.

S., (A. P.) te 's Hage.
Sander, (C. A. L.) Lector in de Ontleed- en Natuurkunde van den mensch, M. D. te Rotterdam.
Sander, (H. C. L. van Wezel) te Zwolle.
Sandenbergh Mathiessen, (C.) Jur. Utr. Stud. te Leiden.
Santbergen, (L. van) te Westerv.
Santhagens, (A.) te Amsterdam.
Saraber, (P.) Onderw. te 's Hage.

Sassen, (Mr. Jacobus Johannes) Advocaat te Maastricht.
Sauhert, (P. F. D.) te Leiden.
Schaeffer, (P.) Geëmpl. bij het Dep. der Ontvangsten te 's Hage.
Schafer, (Jan Hendrik) te 's Hage.
Schalekamp, van den Grampel en Hanssen, Boekhandelaren te Amsterdam. 21 exempl.
Scharff, (J.) Stadsonderw. te Gouda.
Scharp, (J.) V. D. M. te Rott.
Scheer, (A. F. van der) V. D. M. te Dordrecht
Scheer, (D. H. van der) Boekh. te Coevorden. 7 exempl.
Scherenberg, (R.) te Utrecht.
Schermacher, (Fk.) Commies bij het Secretariaat der Thesaurie te Amsterdam.
Scheuler, (H.) Secondant te Amst.
Scheurleer (B.) Boekh. te 's Hage.
Schiefhaan, (G. T.) Lid der Regtb. te Eindhoven.
Schierbeek, (R. J.) Boekhandelaar te Groningen. 8 exempl.
Schilthuis, (U. G.) te Groningen.
Schleijer, (C. L.) Boekhandelaar te Amsterdam.
Schlosser, (I. L.) te Amsterd.
Schmidt, tweede Luit. Kw. Mr.
Schoesetters, (Wed. J. J.) Boekhandelaresse te Antwerpen.
Scholten, (H.) Onderwijzer te Rotterdam.
Scholten, (J. G.) te Haarlem.
Scholten, (Kornelis) te Edam.
Scholten, (H.) Hoofdonderwijzer aan de Koninkl. Lagere School te Leuven.
Schoute, (Dirk) te Wormerveer.
Schouten, (J.) Scheepsbouwm. te Dordrecht.
Schouten, (A.) te 's Bosch.
Schouten, (J.) te Gouda.
Schouten, (Jac.) te Haarlem.
Schouwenburg, (G.) Instituteur te Zwolle.
Schram, te Amsterdam.
Schrant, (N.) te 's Hage.
Schrender, (B.) Direct. der Kweekschool voor Onderwijzers te Lier.
Schrender, (C.) Schout en Notaris te Velzen.
Schreven, (G. J. van) te Zwolle.
Schrikker, (J. G.) te Amsterdam.
Schroeff, (J. v. d.) Boekhandelaar te Utrecht. 3 exempl.
Schuijt, (P.) Constructeur bij de Marine te Amsterdam.
Schuitenmaker, (J.) Schoolonderw. te Venhuizen.
Schulz, (J. H.) Oppermagazijnm. der Scheepsbouw bij de Marine te Vlissingen.
Schut, (J. P.)
Selle, (F. W.) Control. der Poster. te Utrecht.
Sellinger, (J.) Stud. te Leiden.
Sevenstern, (P. G.) Officier van Justitie te Appingadam.
Siegman, (E. L.) V. D. M. te Delden.
Sigtenhorst, (A. J. van den) Boekhandelaar te Deventer. 2 exempl.
Sijll, (H. van) te Beusekom.
Sikkens, (P.) eerste Luit. Kwartierm. bij het eerste Batt. Veld-Artill. te Nijmegen.
Sikkens, V. D. M. te Nienhuis in het Graafschap Bentheim.
Simons, (H. A.) te Amsterdam.
Sixma van Heemstra, (A. T. R.) J. U. Stud. te Leiden.
Slageren, (B. van) Onderwijzer te St. Nicolaasga.
Sligtenhorst van Rees, (B.) Boekh. te Amsterdam. 2 exempl.
Smidt, te Amsterdam.
Smid, (J. W.) te 's Hage.
Smit, (A. F. H.) Boekhandelaar te Rotterdam. 2 exempl.
Smit, (C. E.) te Koog aan de Zaan.
Smit, (H.) M. D. te Pekelaa.
Smith, (Chr.) Apotheker en Chir. Stud. te Groningen.
Smits, (E.) Koopman te Garrelsweer.
Snellen, eerste Luitenant der Artill. te Namen.
Son, (J. J.) te Leeuwarden.
Sonsbeek, (Mr. F. L.) Ontvanger

der Registratie en Domeinen te Groningen.
Spaan, (J. C.) Ontv. te Streijen.
Spangenberg, (Van) Majoor der Artillerie te Namen.
Spanjaard, (O.) Boekhandelaar te te Steenwijk.
Spies, (Van der Hegge) Eerste Klerk van het Ministerie van Finantien.
Spijkerman, (G.) Hoofdonderwijzer der Departementale School tot Nut van 't Algem. te Zwolle.
Sporenberg, (Hendrik Jan) Notaris te Eindhoven.
Staal, (H.) op den Huize Berbice bij Voorschoten.
Stadnitski, te Leiden.
Stalenberg, (B.) Logementhouder te 's Bosch.
Stant, (Ts.) Ontvanger der Directe Belastingen te Jisp.
Stapels, (H.) Timmerman te 's Bosch.
Star, (D. van der) te Utrecht.
Steenbergen, (L.) Onderwijzer te Zalk.
Steenhuis, (H. P.) Onderwijzer te Garshuizen.
Stegeren, (Dk. van) Boekhandelaar te Zwolle. 20 exempl.
Steinbuck, (W. J.) te 's Bosch.
Sterk, (F. P.) Boekhandelaar te Breda. 2 exempl.
Steuerwald, tweede Luitenant der Artillerie te Namen.
Stoelendraijer, (G.) Fabrikant te Haastrecht.
Stork, (G. W.) V. D. M. Weerselo.
Streng, (J. S.) te 's Hage.
Stronck, (C. W.) V. D. M. te Dordrecht.
Struick, te Woudrichem.
Struik, te Gorinchem.
Struijs Junior (D.) te Dordrecht.
Stuart, (M.) V. D. M. te Amsterd.
Stuart, (M.) te Amsterdam.
Stumpe, (J. H.) Boekhandelaar te Amsterdam.
Suasso, (Jonkh. M. Lopes.) te 's Hage.
Suermondt, (C.) te Rotterdam.
Sundorf, (L.) Stud. te Leiden.
Suringar, (G. T. N.) Boekhandelaar te Leeuwarden.
Swan, (A. van der) te Amsterdam.
Sweijns, (Jan Coenraad) Vrederegter in het kanton Barneveld.
Swieten, (M. J. van) te Damzigt bij Voorburg.

T.

Tak, (K.) Onderwijzer te Ouderkerk aan den IJssel.
Tamboer, (W. P.) Advocaat te Amsterdam, te 's Hage.
Teepen, (J. J.) Onderwijzer te Eindhoven. 2 exempl.
Telman, (H.) Archivist der notariele minuten kamer te Amsterdam.
Tengbergen, (A. F. J.) te Appeldoorn.
Terhorst, Ridder van de Order van van den Nederl. Leeuw en Collonel te Venlo.
Terveen, (J. G. van) Boekhandelaar te Utrecht. 20 exempl.
Terwagt, (C.) Onderwijzer te Amsterdam.
Thieme (H. C A.) Boekhandelaar te Zutpen. 7 exempl.
Thieme, (E. A.) Boekhandelaar te Arnhem. 2 exempl.
Thierrij en C. Mensing en Zoon (De Erven J.) Boekhand. te 's Hage. 13 exempl.
Thijssens en zoon, (J. J.) Boekhandelaren te Leiden. 2 exempl.
Thorbecke, (F. P.) te Amsterdam.
Tijdeman, (B. F.) V. D. M. te Dordrecht.
Tijl, (A. C.) te Zwolle.
Tijl en Zoon, (M.) Boekhandelaren te Zwolle. 13 exempl.
Til, (H. N. van) Kostschoolhouder te Zutphen.
Timmerman, (A. E.) Kostschoolhonder te Elburg.
Tindal, (A. A.) 2de Luitenant der Artillerie, adjt. bij de artillerie directie te Nijmegen.
Tirion, (Jacob) te Haarlem.

Trap, (P. H.) Boekandelaar te Leiden.
Trieper, (J. J.) te Amsterdam.
Tromp, (J. S.) te Woudsend.
Tromp, (S. S.) S. S. Theol. Stud. te Leiden.
Troostenburg de Bruijn, (J. van) V. D. M. te Bome.
Trouw, (J.) Schout te Niewenhoorn.
Tuckerman, (C. P.)
Tuinzing (Wed. Ph.) Boekhandelaresse te Rotterdam. 13 exempl.
Tuuk, (L. E. V. D.) V. D. M. te Noordbroek.
Twisk, (J.) Commissionair te Amst.

U.

Ubbens, (D.) te Groningen.
Ufford, (Mr. G. V. Quarles van) Advocaat te Zutphen.
Uges, (Uge) Procureur te Winschoten.
Uijttenhoven, (Adr.) V. D. M. te Brouwershaven.
Usener, (C. D.) V. D. M. te Noordwijk binnen.

V.

Valk, (C. van der) te Dirksland.
Valois, (H. W.) te Brussel.
Varick, (J. G. van) te Amsterdam.
Veekmans, (J. A.) te Rotterdam.
Veen, (K. van der) Notaris te Dragten.
Veen, (F. van der) Kostschoolhouder te Wassenaar.
Veenhoven, (Hendrik) te Wildervank.
Velthoven, (A. A. van) President der Regtbank te Eindhoven.
Veije, (De) Kap. Adj. bij het Bataillon Mineurs en Sappeurs te Grave.
Ven, (G. van der) te Sommelsdijk.
Ven, (J. W. van de) Commies Griffier der Regtbank te Eindh.
Verboon, (G.) Boekh. te Rott.
Verhoef, (H. T.) Heel en Vroedmeester te Beusechem.
Verhoeven, (A) Hoofdonderwijzer te Ginneken.
Verhoeven, (Th.) Ontvanger der In- en Uitgaande Regten te Glanebrugge bij Enschede.
Vermande (Jan) Boekhandelaar te Hoorn. 2 exempl.
Vermandel en Schmidt Boekhandelaren te Amsterdam. 9 exempl.
Vermeulen, (C.) Notaris te Herwijnen.
Vermeulen, (A. C. G.) te Rotterd.
Vermijne, (B. C.) Provoostgeweldiger te Utrecht.
Verschoor, (A.) te Brussel.
Verschuir, (W.) Chirurgijn en Vroedmeester te Groningen.
Verster, Vrederegter te Eindhoven.
Verwey, (B.) Schoolopziener, Lid van de Provinciale Commissie van onderwijs van Zuidholland en Rustend Predikant te 's Hage.
Vethake, (C) stads Fransch kostschoolhouder te Tiel.
Veuve, (P) te Amsterdam.
Vijver, (C. van der) te Amsterdam.
Visscher, (L. G.) te Brussel.
Visscher, (B. C. J.) Jur. Cand te Utrecht.
Visscher, (J. A.) Koopman te Zwolle.
Visser, (S. de) Boekhandelaar te 's Hage. 6 exempl.
Visser en Comp., Boekhandelaren te Amsterdam. 3 exempl.
Visser, (H. J. W.) te 's Hage.
V. K., te Rotterdam.
Vletter, (W. C. de) Onderwijzer te Rotterdam.
Vliet, (J. van der) Boekhandelaar te Rotterdam.
Vlist, (D. van der) te Vianen.
Vlugt, (W. van der) Makelaar te Haarlem.
Volkers, (W. J. E.) Convooilooper te Amsterdam.
Volkland, (H.) te Amsterdam
Volkom, (W. van) V. D. M. te Breda.
Voorst, (J. C. G. van) te Amsterdam.

Voorst, (J. J. van) V. D. M. te Zutphen.
Voort, (C. van der) te Utrecht.
Voorthuysen, (W. van) rustend Predikant te Vreeland.
Vos en Comp., (De) Boekhandelaren te Dordrecht. 7 exempl.
Voss. wed. Bourricius van Idema, (Mevr. S. A. B.) te Heerenveen.
Vree, (W. van der) te Leidschend.
Vreedenberg te Amsterdam.
Vries, (P. de) V. D. M. te Haarlem.
Vries, (A. de) Griffier van het vredegeregt te Zwolle.
Vries, (J. S. de) Onderwijzer te Terhorn.
Vries Jr., (W. de) Onderwijzer te Spaarendam.
Vries Robhé, (G. H. de) te Gorinchem.

W.

Waenen, (van) V. D. M.) te Woerden.
Wageninge, (P. van) Heel- en Vroedmeester te Rotterdam.
Walien te Apperdoorn.
Wap, (G. J.) te Rotterdam.
Walkart, (G. L.) te Amsterdam.
Wall. (J. van der) Boekhandelaar te Gorinchem. 13 exempl.
Wansleven, (W. C.) Boekhandelaar te Zutphen. 21 exempl.
Wap, (J. F.) te Leiden.
Watering (Adrianus van de) Procureur te 's Hage.
Watson, Kapitein der Artillerie te Namen.
Weel Dz., (A. van) te Dirksland.
Weel, (D. van) Notaris te Dirksland.
Weelden, (A. J. van) Boekhandelaar te 's Hage. 13 exempl.
Weeldenburg, (C. J.) te Rotterd.
Weenink; (J. H.) Logementhouder te Zutphen.
Weerden, (J. van) Jur. Stud. te Groningen.
Weijers, (W. F.) V. D. M. te Voorschoten en Veur.
Weijermans, (J C.) Huisonderwijzer te 's Hage.
Weijland, (C.) Litt. Hum. Stud te Amsterdam.
Wenning, (C. H) Stads Nederduitsch en Fransch Kostschoolhouder te Breda.
Werk, (A. van den) Opzigter bij de Waterstaat te Breda.
Wermeskerken, (D. H. van) Boekhandelaar te Tiel. 13 exempl.
Wesseling, (J. F.) te Amsterdam.
Westeneng, (A. J.) Kapitein te 's Hage.
Westerman, (M.) Boekhandelaar te Amsterdam. 15 exempl.
Wetter, (J. L.) Theol. Student te Utrecht.
Wiarda, (P.) Boekhandelaar te Leeuwarden. 2 exempl.
Wijchers, (W) Boekhandelaar te Amsterdam. 7 exempl.
Wijk Roelands, (J. van) Kostschoolhouder te Hattem.
Wijk, (W. J. van) te Amsterdam.
Wijk, (van) Chirurgijn van de 3de Klasse.
Wijnants, (C.) Ontvanger te Deurne.
Wijnhoff, te Dordrecht.
Wijnhoven (Henderiksen) Boekhandelaar te Rotterdam.
Wijnsonn, (P.) te Amsterdam.
Wildeman, (Freerk W.) te Midwolda.
Wilkens, (D.) Deurwaarder bij de Regtbank van eerste aanleg te Groningen.
Wilkens, (G.) Geemploijeerde ten kantore van Registratie en Domeinen, te Groningen.
Willekes, (J. W.) Procureur te Haarlem.
Willemszen, (E.) te Dordrecht.
Willigen, (J. van der) V. D. M. te Rockangien.
Witlage Jr., (H. G.) te Amsterdam.
Witsenborg, (Mr. A. H.) Advocaat te Hoogeveen.
Wittigs, (P.) te Rotterdam.
Wolda, (J. H. van) te Vledder.

Woldijk, (B. J.) te Zuidhorn.
Wolff, (A. H.) te Amsterdam.
Wolff, (Hendrik) te Amsterdam.
Wolterbeek, (R. Daniel) te Amsterdam.
Woltersum Gz., (J.) Secretaris der Stad te Coevorden.
Wulp. (J. van der) te Brussel.

Y.

Ypma, (G) Boekhandelaar te Franeker. 2 exempl.
Yzendoorn, (C. T. van) Heel- en Vroedmeester te Rotterdam.
Yzendoorn, (B. A.) V. D. M. te Gouda.

Z.

Zee, (P. E. van der) S. S. Theol. Stud. te Leiden.
Zeebuizen, (J. L.) Boekhandelaar te Zwolle. 13 exempl.
Zeel, (W. van) te Amsterdam.
Zelders, (J. H.) te Amsterdam.
Zijlstra, (R. P.) te Gorredijk.
Zuijlen van Nijeveld van Nieuw Beijerland (Baron)

KUNST-

KUNSTWOORDENBOEK,

OF

VERKLARING VAN ALLERHANDE VREEMDE WOORDEN, BENAMINGEN, GEZEGDEN EN SPREEKWIJZEN, DIE, UIT VERSCHEIDENE TALEN ONTLEEND, IN DE ZAMENLEVING, EN IN GESCHRIFTEN, BETREFFENDE ALLE VAKKEN VAN KUNSTEN, WETENSCHAPPEN EN GELEERDHEID, VOORKOMEN.

A.

A., de zesde toon in de muzijk, anders *la* genoemd.

A., of A°. *Anno*, in het jaar.

A., als getal, beteekent, in oude Romeinsche opschriften, 500, en Ā, met eene streep er boven, 5000.

A. A., op recepten, of voorschriften der Artsen, *ana*, van elk even veel.

A. A. A. (scheik.), *amalgama*.

A. B., *aurea bulla*, de gouden bul.

A. C., *anno Christi*, in het jaar van Christus.

A. C., *anni currentis*, van het loopende jaar.

A. M., *anno mundi*, in het jaar der wereld; ook *artium magister*, anders A. L. M., *artium liberalium magister*, meester der vrije kunsten.

A. M., *amica manu*. Op adressen, met vriend.

A. O. C., *ab orbe condito*, van de schepping der wereld af.

A. O. R., *anno orbis redemti*, in het jaar na de verlossing der wereld; hetzelfde als A. C., *anno Christi*.

A. PR., *anno præterito*, in het afgeloopen jaar.

A. S. S., *acta sanctorum*, bandelingen der heiligen.

A. U. C., *anno urbis conditae*, of *ab urbe condita*, na de bouwing van Rome.

A. U S., *actum ut supra*, op den boven gemelden dag.

Abab, zoo heeten de Turksche matrozen, welke de Sultan in zijn rijk laat pressen, wanneer hem daartoe slaven ontbreken.

Abacot, een hoofdsiersel der oude koningen van Engeland, van boven als eene dubbele kroon zamengesteld.

Abacus Lat., *abaque* Fr., eene rekentafel bij de ouden, ook eene met fijn zand bedekte tafel, waarvan de oude wiskunstenaars zich bedienden, om er figuren op te teekenen.

A

Abacus pythagoricus, Lat., *abaque*, ook *la table de Pythagore*, Fr., de tafel van Pythagoras; anders de tafel van vermenigvuldiging.

Abaddon, in de Openbaring van Joannes, de engel des afgronds.

Abalienandi jus, het regt van vervreemding. *Abalinatie*, *abalienatio*, heet, in het Romeinsche regt, eene wijs van vervreemding, waardoor zaken, welke men *res mancipi* noemde, als vee, slaven, landerijen, enz., aan anderen werden overgedragen. *Abalieneren*, ontvreemden, vervreemden.

Abandon, *à l'abandon*, iets *à l'abandon* geven, laten; iets laten varen, in den steek laten. *Abandonneren*, verlaten, prijs geven, van iets afstand doen.

Abanga, zoo noemen de inwoners van St. Thomas de naar citroenen zweemende vrucht hunnes palmbooms.

Abaptiston (chirurg.), anders trepaan, Fr. *trépan*, beenboor, schedelboor.

Abarticulatie (ontleedk.), ontwrichting.

Abas, een Perzisch gewigt, om paarlen mede te wegen.

Abaster (fabelk.), de naam van een der drie paarden, voor den wagen van Pluto gespannen.

Abati, de naam eener beruchte rooverbende in Italië, omtrent het einde der veertiende eeuw.

Abat-jour, Fr., *abajour*, een keldervenster; ook een venster met schuinsche luiken, waarin het licht slechts van boven kan invallen, zoo als in gevangenissen, bij ons gemeenlijk *koekoek* genoemd. Ook dragen de zoogenoemde *jalousiën*, of zonneblinden, dezen naam.

Abattis, afval van gevogelte enz.; verhakking (in de krijgsk.).

Abattu, *geabatteerd*, krachteloos gemaakt, vermoeid, afgemat, vervallen, nedergeslagen.

Abatuta (muzijk), volgens de maat, naauwkeurig afgemeten.

Abat-vent, *abavent*, Fr. (bouwk.) een houten afschutsel voor openingen aan gebouwen, om regen en wind af te keeren, waarvoor wij het woord windbord gebruiken.

Abba, Syr., zoo veel als vader.

Abbé, een abt, hetzij het hoofd eener abdij, of eener verzameling van *canonici regulares*. In Frankrijk gaf men dezen naam ook aan iemand, die een zwart of violetkleurig kleed droeg, en, zonder een geestelijke te zijn, eenen witten kraag om den hals had. Ook, schertsender wijze gesproken, een jonge opgeschikte geestelijke, wiens gedrag meer wereldlijk, dan geestelijk is.

Abces, *absces*, een ettergezwel.

Abdalla, *abdala* (in het Arabisch, een dienaar en aanbidder van God). Dezen naam dragen de Perzische monniken.

Abdar, een koninklijke bediende in Perzië, die uit eene verzegelde kruik den Koning water om te drinken toereikt.

Abdera, eene oude stad in Thracië, waar de inwoners zeer onnoozel waren; de hun gelijkende nakomelingen heeten van daar abderiten. *Abderitenstreken*, belagchelijke, domme streken. *Abderologiseren*, ongerijmde, zotte dingen spreken.

Abdicatie, het vrijwillig nederleggen van een ambt, het afstaan van goederen; de uitsluiting van eenen ongehoorzamen zoon uit de familie, of erfenis. *Abdiceren*, afslaan, afschaffen, ontzeggen, verwerpen.

Abecedarius, Lat., *abécédaire*,

Fr., komt van A, B, C, D, en wordt van iemand gezegd, die nog het abé leert, ook die het in de eene of andere wetenschap nog niet ver gebragt heeft.

Abelardiseren (schertsenderwijze), ontmannen. Abelard werd, op aandrang van Heloizes vader, ontmand.

Abeloniten, *abeliers*, sekte, die het huwelijk goedkeurde en deszelfs regten afkeurde.

Abeone (fabelk.), eene godin, welke de oude Romeinen zich plagten aan te bevelen, wanneer zij op reis gingen.

Aberratie, afwijking, afdwaling, b. v., wanneer eene vaste ster van haren anders gewonen loop afwijkt, afdwaalt. De schijnbare beweging der sterren.

Abib (tijdrekenk.), de eerste maand van het kerkejaar der Hebreëren, anders *nisan* genoemd, en overeenkomende met onze maand Maart.

Abject, verworpen, laag, liederlijk. *Abjiceren*, *abjiciëren*, verwerpen, verachten. *Abjectie*, geringschatting, verachting.

Ab intestato, zonder testament. Erfgenamen *ab intestato*, achtergelatane naaste erven, natuurlijke erven; naaste bloedverwanten.

Abipones (geschiedk.), de naam van een Zuidamerikaansch volk in Paraguay.

Abiturienten, zoo heeten, in Duitschland, de studenten, welke, na afgelegd examen, de akademie verlaten.

Abjudicatie, geregtelijke ontzegging, weigering. Het tegendeel is *adjudicatie*, geregtelijke toewijzing. *Abjudiceren*, geregtelijk ontzeggen.

Abjuratie, afzwering, openlijke herroeping. *Abjureren*, verloochenen, afzweren.

Ablacteren, een kind spenen.

Ablativus (taalk.), de ablatief, de zesde naamval der naamwoorden in de Latijnsche taal. *Ablativus absolutus*, de volstrekte ablativus, of die door niets geregeerd wordt.

Ablecten, Romeinsche keursoldaten.

Ablegaat (in de Roomsche kanselarij), een geestelijke, die, in bijzondere omstandigheden, van den Paus last krijgt, om zekere werkzaamheden eens apostolischen legaats waar te nemen. (Het staat niet gelijk met vicelegaat.)

Ablepsie, blindheid, ook zinneloosheid, onbedachtzaamheid.

Abligureren, op eene liederlijke wijs verdoen, verkwisten, verbrassen, door de keel jagen.

Abluentia, reinigende geneesmiddelen, dienende om op te lossen en af te drijven.

Abnegatie, ontzegging, verloochening. *Abnegeren*, ontzeggen, loochenen, verzaken.

Aboleren, afschaffen, eene wet opheffen. *Abolitie*, geheele afschaffing van iets. *Abolitie* van straf, vrijspreking van eenige misdaad, en opheffing der straf; zoodat daaromtrent geen onderzoek meer mag gedaan, en de misdaad als niet gepleegd moet aangemerkt worden.

Abolla, *abolan*, zekere kleeding der oude Grieken, bestaande in een' langen rok, zonder mouwen.

Abominabel, *abominable*, Fr., verfoeijelijk, afschuwelijk; *abominatie*, verfoeijing, afschuw, afschuwelijke daad. *Abomineren*, verfoeijen, afschrik hebben.

Abondance, zie *Abundant*.

Abonneren, zich in eens uitkoopen, en dus van gedurige betaling bevrijden, b. v., zich bij

eenen boekhandelaar, tot het lezen van maandwerken, enz., of in den schouwburg, ter bekoming van vrijen toegang, *abonneren*. *Abonnement*, zulk eene uitkooping, of vrijmaking. *Abonnement suspendu*, met opheffing van het abonnement, wanneer de geabonneerden in den schouwburg ook betalen moeten.

Abordage, Fr. het aanstooten der schepen; het enteren. Ook de landing; het aanspreken. *Aborderen*, aanlanden; ook aanspreken. Op het eerste *abord*, op het eerste oogenblik, in het begin.

Aborigines, oorspronkelijke inwoners, de eerste volkeren eens lands, in tegenoverstelling der kolonisten.

Aborteren, ontijdig baren. *Abortus*, Lat., miskraam, misgeboorte. *Abortief*, ontijdig gebaard; dat ontijdig doet baren.

Aboucheren, *aboucher*, Fr., raadplegen, toespreken, ergens over spreken. *Abouchement*, raadpleging, zamenspraak, gesprek.

Abracadabra, woorden of schriften, welke onverstandige, bijgeloovige lieden eene groote kracht toeschreven. Het woord *abracadabra*, op eene bijzondere wijs, geschreven, en als amulet bij zich gedragen, moest tegen allerhande kwalen en ziekten dienen.

Abraxas, *amulet*, geheimzinnig woord.

Abrégé, Fr., kort uittreksel uit een boek, of geschrift. *Abrégeren*, verkorten.

Abreviator, Lat., *abréviateur*, Fr. een verkorter. *Abreviatores*, *abréviateurs* (in de pauselijke kanselarij) die personen, welke de bullen, brevetten en andere geschriften stellen, waarbij men zich van vele verkortingen pleegt te bedienen. *Abreviatuur*, *abréviatie*, verkorting der woorden, hetzij door uitlating van letteren, hetzij door het gebruiken van teekenen, of karakters, ter aanduiding van woorden. *Abrevieren*, verkorten, bij verkorting, of met enkele letters, of karakters, gebeele woorden schrijven.

Abrites (geschiedk.), naam eener Indiaansche natie, ten tijde van Alexander den grooten.

Abrogeren, afschaffen, opheffen. *Abrogatie*, afschaffing eener door de wet ingevoerde gewoonte.

Abrupt, plotselijk, afgebroken. *Ex abrupto*, plotselijk, op eenmaal, onvoorziens, zonder vooraf iets te zeggen, of den aanvang van iets te verhalen. *Abrupta*, op staanden voet voortgebragte, of andere korte, geestige invallen. *Abruptie*, afbreking.

Abruteren, beestachtig, of tot vee maken. *Geabruteerd*, tot vee geworden, of beestachtig dom geworden.

Absces, zie *Abces*.

Abscinderen, afsnijden, afrukken, afhouwen. *Abscissie*, zoo veel als *amputatie*, van het Lat. *abscissio* en *amputatio*.

Absent, afwezend. *Absens carens*, die niet bij de hand of tegenwoordig is, gaat ledig henen. *Absentes*, de afwezenden, verscholenen. *Curator absentis*, voogd, opziener eens afwezenden. *Absentie*, *absentia*, *absence*, afwezendheid. *Absentia Reipublicæ causa*, of *laudabilis*, afwezendheid om den wil van het gemeenebest. *Absentia vituperalis*, of *malitiosa*, afwezendheid uit schandelijke oorzaken. *Absentia causalis*, eene toevallige, of onschuldige afwezendheid. *Absenteren* (zich)

heengaan, zich verwijderen.

ABSIDES (sterrek.), de twee punten van de loopbaan eens hemelligchaams, die het digtste bij- en het verste van elkander afstaan.

ABSOLUMENT, Fr., volstrekt. *Absoluut, absolut, absolutus* noemt men datgene, hetwelk als bloot op zich zelf staande, en zonder betrekking op iets anders, beschouwd wordt; onbeperkt, onafhankelijk, vrij. *Terminus absolutus*, eene uitdrukking, die op niets betrekking heeft. Ook zonder beding, onvoorwaardelijk, als: *ik wil het absoluut zoo en niet anders hebben; absolute kracht*, die in een ligchaam onophoudelijk en altijd even sterk werkt; *ablativus absolutus;* zie *ablativus. Absolutie, absolutio*, Lat., vrijspreking, ontslag eener verantwoordelijkheid. Het meerv. *absolutiones* beteekent, bij de Roomsch-Katholijken, het besprengen met wijwater, en het bewierooken van gestorvene hooge personen, welke men zal begraven. *Absolutorium*, een vonnis, of geregtelijke uitspraak, waardoor iemand van eene verpligting, verantwoordelijkheid of schuld, vrijgesproken wordt. *A solveren*, vrijspreken.

ABSORBENTIA, middelen, welke de zure dampen, of scherpten inzuigen. *Absorbentia vasa* (geneesk.) opslurpende vaten. *Absorberen*, in zich trekken, inslokken, fig. verteren, verdoen, verkwisten; ook verdringen, als: een sterkere reuk *absorbeert* eenen zwakkeren, eene grootere straf eene geringere. *Absorptie, absorptio*, Lat. *absorption*, Fr., het inslokken, inzuigen der sappen; ook verzwelging, vertering, verkwisting.

ABSQUE, zonder. *Absque ulla conditione*, zonder eenige voorwaarde, onvoorwaardelijk. *Absque causae cognitione*, zonder kennis van zaken, ongehoord, zonder onderzoek.

ABSTEMIUS, Lat., *abstéme*, Fr., die zich van de eene of andere zaak, inzonderheid van wijn, onthoudt.

ABSTENSIE, verklaring, dat men van eene erfenis, waartoe men bij testament geregtigd is, vrijwillig afstand doet.

ABSTERGENT (artsenijk.), zuiverend, afleidend. *Abstergentia*, afleidende, zuiverende geneesmiddelen. *Abstersie*, reiniging, zuivering.

ABSTINEREN, zich onthouden. *Abstinent*, die zich onthoudt, die matig is. *Abstinentie*, onthouding van spijs, drank, enz.

ABSTRACT, afgetrokken, in tegenoverstelling van *concreet*. Deugd, schoonheid, enz. zijn *abstracte* begrippen. Eene zaak in *concreto* beschouwen, is met alle hare eigenschappen en omstandigheden; in *abstracto* daarentegen, wanneer eene zaak alleen op zich zelve gedacht wordt, zonder derzelver eigenschappen en omstandigheden in aanmerking te nemen; b. v., regtvaardigheid, godsvrucht, geleerdheid, zijn *abstracta*, een regtvaardige, godvruchtige, geleerde, daarentegen, *concreta*. Ook noemt men iemand *abstract*, die in eene zaak zoodanig verdiept is, dat hij op het geen hij en nevens hem is, geen acht geeft, — dat hij niet hoort, wat gezegd wordt. Eene *abstracte* verhandeling is zoodanige, welke door eene al te afgetrokkene redenering, duister en moeijelijk te verstaan is. *Abstractie*, het aftrekken der gedachten van eenig ding; ook

zulk een afgetrokken denkbeeld; ook verstrooijing, mangel aan opmerkzaamheid. *Abstractum*, Lat., het afgetrokkene, een afgetrokken denkbeeld. *Abstraheren*, aftrekken, in gedachten afzonderen.

Absurd, ongerijmd, onverstandig, dom, ongeschikt, zot. *Absurditeit*, eene ongerijmde zaak.

Abuis, *abus*, vergissing, verzinning, misslag, ook misbruik. *Abuseren*, vergissen, verzinnen, zich *abuseren*. Iemand *abuseren*, misleiden, bedriegen, met valsche berigten enz. *Desabuseren*, iemand de oogen openen ten aanzien van eene hem gedane valsche voorstelling, iemand uit de dwaling helpen. *Abusief*, *abusive*, *par abus*, Fr., bij vergissing, uit dwaling.

Abukelb, zoo noemen de Egyptische kooplieden eenen Hollandschen rijksdaalder; dewijl zij den daarop geslagen leeuw voor een' hond (kelb) aanzien.

Abundant, overvloedig; *abundantie*, *abondance*, Fr., overvloed. *Ex abundantia cordis os loquitur*, waar het hart vol van is, daar loopt de mond van over.

Abusus, Lat., misbruik. *Abusus non tollit usus*, het misbruik neemt het gebruik niet weg.

Abyme, Fr., afgrond, diepte. Fig. alles, waarin men zich verliest; verlegenheid, waaruit men zich niet weet te helpen.

Acacia, een bundeltje, of zakje met aarde gevuld. De Konstantinopolitaansche keizers plagten het altoos in de linkerhand te dragen, ter herinnering, dat ook zij stof en asch zouden moeten worden.

Academie, zie akademie.

Acangis, *acanges*, zoo worden Turksche vrijwilligers genoemd, of soldaten, die zonder soldij dienen, en van den buit leven.

Acatalectisch, akatalektisch, in de dichtkunst een vers, hetwelk ten aanzien der voeten en lettergrepen, de hoogste volkomenheid bezit. *Catalectisch* is het tegendeel daarvan.

Acatalepsis, *Akatalepsis*, onmogelijkheid om eene zaak te begrijpen; onbegrijpelijkheid.

Acatholici, *akatholici*, onroomschen; dus worden de Protestanten door de Roomsch-Katholijken genoemd.

Accableren, overladen, bezwaren, belasten, nederdrukken. Met bezigheden belast, bezwaard zijn. Iemand met verwijten overladen. *Geaccableerd*, ter neder gebogen of gedrukt, door zware rampen en tegenspoeden.

Accapareur, Fr., opkooper van waren, inzonderheid van levensmiddelen. Woekeraar.

Acceleranno, Ital. (muz.), met toenemende snelheid. *Acceleratie*, bespoediging, snelle voortgang. *Accelereren*, bespoedigen.

Accent, toon der stem in het spreken; zekere uitspraak, als, wanneer men zegt: hij heeft een slecht of goed *accent*; toonteeken eener lettergreep; de nadruk des toons in de muzijk. *Accentuatie*, de regte plaatsing der accenten. *Accentueren*, met accenten teekenen; behoorlijk uitspreken. *Accentusecclesiastici*, Lat., de stembuiging bij het zingen der altaargezangen.

Accepta, wat men ontvangen heeft, de ontvangst; *data et accepta*, ontvangst en uitgaaf. *Acceptabel*, *acceptable*, Fr., aannemelijk, wat aangenomen kan worden. *Acceptant*, degene, die eenen wisselbrief aanneemt, en met het woord *ge-*

accepteerd, en met zijnen naam onderteekent, en zich daardoor verbindt, om, op den vervaldag, te betalen. *Acceptant per honor di littera*, of *del giro*, is diegene, welke, zonder zelf de betrokkene te zijn, uit vriendschap of genegenheid, eenen wissel aanneemt, en zich verbindt, om denzelven te voldoen. *Acceptatie*, aanneming, het aannemen, b. v., van eenen wissel, om denzelven op den bepaalden tijd te voldoen. *Accepteren*, aannemen, ook onderteekenen, b. v., eenen op ons getrokken wissel.

Acceptilatie, kwijtschelding bij kwitantie, of schriftelijke verklaring van de ontvangst eener in der daad niet ontvangene zaak.

Acces, toegang tot iets — tot eenig gezelschap of collegie, de vrijheid, om bijeenkomsten en vergaderingen bij te wonen, zonder tot derzelver leden te behooren. Het beteekent ook de vrijheid, om over een meisje te verkeeren, als: hij heeft *acces* bij de dochter van mijnen vriend. *Accessibel*, *accessible*, Fr., genaakbaar, toegankelijk. *Accessist*, iemand, die zonder bezoldiging bij eenig collegie aangesteld is, en de toezegging heeft eener werkelijke plaatsing.

Accessit, hetgeen bij eene andere zaak gevoegd wordt, of in rang op iets volgt. Het *accessit* bekomen wordt gezegd, wanneer eene verhandeling, over eene opgegeven prijsvraag, niet den uitgeloofden prijs, maar echter waardig gekeurd is, om bij de bekroonde verhandeling, of verhandelingen, gevoegd, en gedrukt te worden.

Accessoir, hetgeen bij iets komt, bijkomend.

Accidens, Lat., *accident*, Fr., toeval, voorval. Het wordt altoos in eenen kwaden zin genomen, tenzij eenig bijvoegsel eene andere beteekenis daaraan geve. In de redeneerkunde is een *accidens* iets, dat niet tot het wezen eener zaak behoort, doch zonder een wezen niet zijn kan; toevallige gesteldheid eens dings, die der zaak niet eigen is. In de schilderkunst, de afbreking der zonnestralen door eene daar voor drijvende wolk; ook datgene, hetwelk niet van het hoofdlicht, maar van een tegenover staand venster, of van eenen fakkel, enz. ontstaat. *Per accidens*, *par accident*, bij toeval. — *Accidenteel*, *accidentel*, Fr., toevallig, hetgeen niet aan zekere wetten onderworpen is. — *Accidentellement* toevalligerwijze, bij toeval.

Accijs, *accise*, Fr. eene geregtelijke belasting op levensmiddelen en zulke waren, welke door het gebruik verslijten; ook de plaats, waar de accijsbedienden bijeenkomen, en waar de accijs betaald wordt.

Accismus, weigering, wanneer men bedieningen en eer, om zekere redenen, in schijn afslaat, ofschoon het blijkt, dat men dezelve begeert.

Acclamatie, *acclamatio*, Lat., *acclamation*, Fr., vreugdegeroep, blijde toeroep bij den intogt van personen; algemeene goedkeuring, ook benoeming tot iets, zonder stemming.

Acclimatiseren, aan het klimaat gewennen.

Accolade, omarming, omhelzing, waarmede in Engeland, de nieuwe ridders, van de zijde des Konings, vereerd worden. Ook in de kookkunst, twee gebraden konijnen, welke zoo opgedaan zijn, als of zij elkander omhelsden; ook eene streep,

waarmede men meerdere woorden of regels vereenigt.

Accommoderen, te regt maken, in orde brengen; herbergen, onthalen; elkander verstaan, overeenkomen, een geschil bijleggen; zich schikken; ook kappen, opmaken, het haar in orde brengen. *Accommodement*, Fr., de inrigting van een huis tot gemak; ook het treffen van een vergelijk. *Accommodage*, Fr., toebereiding eener zaak, in orde brenging van een kapsel; het loon daarvoor. *Accommodable*, hetgeen in der minne bijgelegd of geschikt kan worden. *Accommodant*, buigzaam, toegevend, inschikkelijk.

Accompagneren, begeleiden, gezelschap houden, medegaan; met iemand zingen of spelen; hem, die zingt of speelt, met de stem of eenig speeltuig begeleiden. *Accompagnement*, Fr., verzelling, geleide, gevolg; hetgeen men met een' ander speelt of zingt. Ook het uiterlijke sieraad om een wapenschild.

Accoord, (Muz.) het zamenluiden van meerdere toonen, en deze toonen zelve; ook het zamenklinken van meerdere speeltuigen. Figuurl. een verdrag of vergelijk wegens het leveren van werk en waren; ook het verdrag eens schuldenaars met zijne schuldeischers, om iets voor het geheel te nemen. *Accoord* zijn, overeenstemmen. *Accorderen*, te zamen klinken, van toonen; ook overeenstemmen, zich schikken. Toestaan, bewilligen. De rekoningen *accorderen*, dezelve met elkander vergelijken, om te zien, of zij overeenkomen. In de schilderkunst heet *de kleuren accorderen*, dezelve verzachten.

Accouchement, Fr., bevalling eener kraamvrouw; de verloskunst. *Accouchement par force* verlossing door middel van instrumenten. *Accoucheur*, vroedmeester; *accoucheuse*, vroedvrouw. *Accoucheren*, eene vrouw in barensnood bijstaan, helpen, haar verlossen; ook in de kraam komen, baren, verlost worden.

Accrediteren, bewaarheden, getuigen, in crediet, in aanzien brengen, vertrouwen verschaffen; *geaccrediteerd*, aanzienlijk, geloofwaardig. *Geaccrediteerde* Ministers, met volmagt van hunne principalen voorziene Ministers, om aan een ander Hof iets te verrigten, of uit te werken. Een *geaccrediteerd* schrijver is een schrijver, die geloof verdient.

Accresceren, aanwassen; aanbesterven, te beurt vallen. *Jus accrescendi*, het regt van aanwas, hetwelk plaats heeft tusschen medeërfgenamen en medelegatarissen, van te nemen of te houden het gedeelte van dengenen, die hetzelve weigert te ontvangen, of niet kan aanvaarden.

A crochet, Fr., waardoor men blijken van wellevendheid geeft. *Un compliment à crochet*, eene beleefdheid, eene vleijerij, of lof, betoond of toegezwaaid, met oogmerk, om dezelve insgelijks te ontvangen.

Accueil, Fr., onthaal, bejegening van eenen gast; ontvangst van eenen wissel, enz. *Accueilleren*, aannemen, ontvangen, opnemen.

Accumuleren, ophoopen, opstapelen, vermeerderen. *Accumulatie*, ophooping, vermeerdering.

Accuraat, zorgvuldig, bedachtzaam, stipt, naauwkeurig. *Accuratesse*, liefde tot orde, naauwkeurigheid.

Accusatie, klagt, aanklagt. *Accuseren*, klagen, aanklagen, beschuldigen, schelden. Melden, berigt geven: de ontvangst van eenen brief *accuseren*.

Accusatief, *accusativus*, Lat., de vierde naamval van iedere declinatie, of verbuiging der naamwoorden, in de spraakkunst.

Acephalisch, *akephalisch*, zonder hoofd of kop, zoo als bij pilaren, zuilen, en ook bij zekere wormen. Ook wordt het figuurlijk van menschen gebezigd.

Achaemeniswortel, een tooverwortel, welke de kracht zou bezitten, om iemand vrees en schrik aan te jagen, ja zelfs om eene gansche armee op de vlugt te drijven.

Acharistie, ondank, ondankbaarheid.

Achates, togtgenoot van den Trojaanschen Prins Aeneas; figuurl. getrouwe vriend en raadgever; ook wegwijzer.

Acheron, in de fabelleer, eene van de vier voornaamste rivieren der benedenwereld. De overige drie heeten: styx, cocytus en phlegeton. Over den acheron, of, naar het gevoelen van anderen, den styx, voer de oude barsche schipper Charon de zielen der afgestorvenen, in eene oude boot, naar de plaats harer bestemming over; figuurl. de hel. *Flectere si nequeo superos, acheronta movebo*, wanneer de hemel niet helpt, mag de hel hulp verleenen.

Achilles, een der helden, die Troje belegerd hebben; ook de groote pees aan de voetzolen, *tendo Achillis*. In de redeneerkunde, de hoofdbewijsgrond. (*argumentum achilleum*).

Achromatisch, verweloos, zonder kleuren. Een *achromatische* verrekijker, waarin de afwijking, wegens de breekbaarheid der lichtstralen, voorgekomen en het beschouwde voorwerp, zonder valsche kleuren, vertoond wordt.

Achronisch, hetgeen bij den nacht geschiedt; *achronische* punten aan den hemel, welke regt tegen over de zon, of een gesternte, staan, zoodat, wanneer het eene opgaat, het andere ondergaat.

Achrostichon, gedicht, waarin de eerste letters der regels zekere namen vormen.

Acidum, zie alcali.

Acoluthi, *Acolythen*, geestelijken in de Roomsche kerk, van de geringste klasse, welke den bisschop in de kerk bedienen; ook ondergeschikte medegenooten, helpers, spitsbroeders.

A conto, op rekening.

Acopum, zalf, om de ledematen mede te smeren, tegen de vermoeidheid; in het algemeen, ieder uitwendig pijn stillend middel.

A costi, heet bij de kooplieden de plaats, naar welke geschreven wordt, om dezelve niet zoo dikwijls te noemen.

Acquiesceren, iets toestemmen, goedkeuren, ergens in bewilligen, zich geruststellen, tevreden zijn. *Acquiescens*, geruststelling, bevrediging.

Acquirent, verkrijger. *Acquireren*, erlangen, verwerven, bekomen. *Acquisitie*, koop, aankoop, verkrijging, eigendom.

Acquis, Fr., geschiktheid, vaardigheid, verkregene kunde. Dit mensch heeft *acquis*, bezit veel geschiktheid.

Acquit, Fr. quitantie, kwitantie, of kwijtbrief; *acquit à caution*, kwitantie onder borgtogt; *acquit de douane*, tolcedel. Onder eene rekening beteekent *pour acquit*, of *bon pour acquit*, den

inhond ontvangen, of voldaan. *Acquit*, in het biljartspel, de eerste stoot, of de bal, die uitgezet is. *Acquitteren* (zich van iets), iets verrigten, tot stand brengen; b. v., hij heeft zich wel daarvan *geacquitteerd*, hij heeft het goed uitgevoerd.

Acribia, term in de bouwkunde, naauwkeurige waarneming des winkelbaaks, der lineaal, der loodlijn; ook stiptheid.

Acridophagi, Gr. volkeren in de Oostersche landen, die bijna alleen van sprinkhanen leefden.

Acrimonie, scherpte, bitterheid.

Acrisia, *akrisie*, verwarde toestand eener ziekte, waaruit men niets zekers kan besluiten.

Acroamatisch, geheim, terughoudend, van zulke dingen gebruikelijk, waarvan de oudste wijsgeeren hunnen vertrouwdsten leerlingen slechts iets openbaarden; ook: hetgeen zonder mondelijk onderrigt niet verstaan kan worden. *Acroamatisch* bewijs, volgens Kant, een bewijs, hetwelk op begrippen steunt.

Acroatisch, dat gedeelte der wijsbegeerte van Aristoteles, hetwelk de fijnste en diepste onderzoekingen uit de leer der rede en der natuur bevat, in tegenoverstelling van *exoterisch*.

Acrobaten, koordedansers, in de schouwspelen der ouden.

Acromonogrammaticum, een gedicht, welks verzen telkens met de laatste letter van het voorgaande vers beginnen. *Acromonosyllabicum*, wanneer de verzen met de laatste lettergreep van het voorgaande vers beginnen.

Acryologie, term in de muzijk, wanneer eene gedachte ongeschikt voorgedragen wordt.

Act, handeling; dat gedeelte van een schouwspel, waarin de handeling onafgebroken voortgaat.

Acta apostolorum, de handelingen der Apostelen.

Actaeon, naam eens jagers, die de godin der jagt, Diana, naakt in het bad bespiedde, daarvoor door haar in eenen bok veranderd, en van zijne eigene honden verscheurd werd; ook, een horendrager. *Actaeoniseren*, hoornen opzetten.

Acten, schriftelijke (zamengevoegde) geregtelijke verhandelingen, protocollen, enz. *Acte*, in Engeland, een door den Koning bekrachtigd parlementsbesluit, bill. *Acte of conformity*, eene bill in Grootbrittanje, welke alle diegenen van openbare ambten en staatsbedieningen uitsluit, welke tot de bisschoppelijke kerk behooren. *Acte van indemniteit*, van bevrijding, of schadeloosstelling, waarbij men aanneemt en belooft, een' ander te bevrijden of schadeloos te stellen voor de gevolgen eener zekere daad.

Acteur, tooneelist, iemand die op het tooneel speelt. *Actrice*, tooneelspeelster.

Acti labores jucundi, Lat., na gedanen arbeid is het goed rusten.

Actie, dat aandeel, hetwelk iemand in eene handelmaatschappij, of andere verbindtenis neemt, welke kapitalen tot hare ondernemingen gebruikt; alsmede de obligatie, welke iemand voor dit zijn aandeel bekomt, in zoo verre dezelve weder een voorwerp des handels is; in het meerv. *actiën*; van daar de *actiehandel*. De Engelsche staatsactiën heeten *stocks*. De *stocks*, of *actiën*, zijn gedaald, of gerezen. *Actionist*, iemand, die geld op actiën gegeven heeft; ook een actiehandelaar. *Actioneren*, aanklagen, iemand voor het geregt dagen.

Actie, eene handeling; ook een gevecht, eene schermutseling. In de natuurkunde, de werking, *actio* en *reactio*, werking en tegenwerking. Ook, in de schoone kunsten en wetenschappen, de uitdrukking der gedachten, door stem en gebaren, die niet in den zin der woorden, maar in den toon, in de gebaren en in het gelaat des redenaars ligt. Ook gebruikt men dit woord in de schilderkunst, wanneer de figuren levendig, schoon, en met het onderwerp strookende, uitgedrukt zijn.

Actief, werkzaam. *Activa*, eigen vermogen van geld, koopwaren en vaste panden. *Active schulden*, uitstaande schulden, in tegenoverstelling van *passive schulden*, d. i., hetgeen men zelf schuldig is. *Active* handel, zegt men, wanneer een staat zijne eigene ontbeerlijke producten naar andere Landen uitvoert, en vreemde waren of baar geld daarvoor in de plaats bekomt; in tegenoverstelling van *passive* handel.

Activum, in de spraakkunst, een werkwoord, hetwelk een doen of eene handeling uitdrukt, als slaan, geven, enz.

Actorium, eene volmagt, welke voogden, kerkbezorgers, syndici der gemeenten, of mondige vrouwen eenen anderen geven, om hunne zaken te verrigten.

Actueel, werkelijk, tegenwoordig; ook werkzaam, dienstdoend; *actuellement*, Fr. dadelijk, tegenwoordig.

Actus, Lat., handeling, bedrijf, het gebeurde, voorval, geschiedenis; *actus continuus*, in de regtsgeleerdheid, eene onafgebroken voortdurende handeling, b. v., het maken van een testament; *actus proximus*, zegt men, wanneer eene onderneming nog verre na niet uitgevoerd is; *actum ut supra*, gedaan als boven. *Actus*, op de scholen, eene oefening in de mondelijke voordragt. *Actus ministeriales*, ambtsverrigtingen, inzonderheid der geestelijken, als doopen, enz.

Acutus, het scherpe toonteeken (´).

Acyrologie (Rhet.) wanneer men van de regte beteekenis afwijkt.

Adaequaat, volkomen, volledig; de volkomene overeenstemming eener zaak met eene andere. In de wijsbegeerte zijn *adaequate* denkbeelden en dezulke, welke de stof ten eenen maal uitputten, en den hoogsten graad van volkomenheid bereikt hebben; *causa adaequata*, volkomene oorzaak, welke ter voortbrenging eener zekere werking toereikend is. *Adaequeren*, gelijk, effen maken.

Adagio, deze term in de muzijk duidt aan, dat het stuk, hetwelk dezen naam voert, langzaam gespeeld moet worden; echter niet zoo langzaam als een *Largo*. *Adagio assai*, of *de molto*, zeer langzaam. *Adagio-adagio*, allerlangzaamst.

Adagiarius, iemand, die zich altoos van spreekwoorden bedient; van *adagium*, spreekwoord.

Ad altiora, tot gewigtiger zaken overgaan; tot eenen hoogeren trap opklimmen.

Adamische aarde, *terra adamica*, heet, in de natuurlijke historie, eene taaije, slijmerige en olieachtige stof, welke in de zee en in iederen vloed nederdaalt, en den grond, na het afloopen des waters, slibborig maakt.

Adamiten, oude ketters, die,

gelijk Adam voor den val, naakt gingen. *Praeadamiten*, menschen, die voor Adam zouden geleefd hebben.

Adar, bij de Hebreëren, de maand Februarij.

A dato, van den dag.

Ad bene placitum, naar welgevallen, zoo als iemand het beeft willen hebben

Ad calendas graecas, beet zoo veel als nooit.

Ad captum vulgi, voor bet algemeen verstaanbaar; naar de vatbaarheid van den gemeenen man.

Adde, men doe er nog bij; in de voorschriften der geneesheeren; anders *addatur*.

Ad deliberandum, nemen, iets in beraad nemen, zich op iets bedenken.

Adderen, vermeerderen, bijdoen, bijeen rekenen. *Additie*, vermeerdering, bijvoeging. *Addenda*, bijvoegsels, of hetgeen in een geschrift vergeten is, en aan het einde daarbij gevoegd wordt. *Additament*, bijvoegsel, toegift. *Additioneel*, hetgeen naderhand bijgevoegd is.

Addiceren, toekennen, toeëigenen, in banden stellen, overgeven; *addictio bonorum*, toeëigening en overgaaf van goederen.

Adduceren, aanvoeren, bijbrengen, tot zich trekken.

Adduplicеren, verdubbelen, dubbel maken.

A demi, Fr., voor de helft, gelijke winst en verlies.

Adept, iemand, die den steen der wijzen meent gevonden te hebben, goudmaker.

A dessein, Fr., opzettelijk, met oogmerk.

Adesso, Ital. terstond, dadelijk.

Ad excipiendum, Lat., om tegenwerpingen bij te brengen.

Ad exemplum, Lat., ter navolging, ten voorbeeld.

Ad extrema, Lat., op het uiterste.

Adhaereren, aanhangen, aankleven, navolgen, gewennen, het met iemand houden; een gevoelen aankleven, zich daarvoor verklaren, hetzelve voor het zijne aannemen. *Adhaerent*, aanklever. *Adhaesie*, aanhanging.

Adhiberen, gebruiken, toelaten, aanwenden; ook geven, verleenen, toevoegen.

Ad hominem, zie bij *argumentum*.

Adhorteren, aanmanen. *Adhortatie*, aanmaning. *Adhortatoria*, vermaningsbrief.

Adiaphora, handelingen, die noch goed noch kwaad zijn, en die, zonder kwetsing van bet geweten en der eerbaarheid, kunnen plaats hebben; b. v., dansen.

A di, a die, a dy, van den dag, den dag der maand, bij wisselbrieven gebruikelijk.

Adiapneustie, belette uitwaseming.

Adieu, Fr., *à dio*, Ital., vaarwel! ook het afscheid zelf.

Adilchisco, de stoel der geregtigheid, een troon met twaalf trappen, waarop in den krijg, door eenen Sultan, het doodvonni. wordt uitgesproken.

Adimpleren, vervullen, volvoeren, voleinden.

Ad infinitum, Lat., tot in het oneindige.

Ad informandum, Lat., om te berigten.

Ad interim, Lat., voor eenen tijd lang, als: *secretaris ad interim*.

Adipsie, mangel aan dorst in heete koortsen; een teeken van krankzinnigheid.

Adjectief (term in de spraakkunst), bijvoegelijk naamwoord, hetwelk voor een zelfstandig naamwoord geplaatst wordt, b. v., een *groot* huis, de *lange*

straat, het *gehoorzame* kind.

Adjourneren, *ajourner*, Fr., *adjourn*, Eng., uitstellen, verschuiven, b. v., de vergadering is *geadjourneerd*. *Adjournement*, verschuiving eener zitting, b. v., des parlements, voor zekeren tijd.

Aditto, Ital., op denzelfden dag.

Adjudant, *adjudant*, *aide-major*, een ondergeschikt officier bij een regement of batailjon, die de dienstbestellingen over het geheel bezorgt.

Adjudicatie, geregtelijke toekenning. *Adjudicatief*, datgeen, waardoor iets toegekend wordt. *Adjudiceren*, toekennen, geregtelijk toezeggen.

Adjunct, een ieder, die iemand, ter ondersteuning in deszelfs ambtsverrigtingen toegevoegd is, hetzij zulks voor altoos, of ter afdoening van zekere zaken plaats hebbe. *Adjunctus sine spe*, of *cum spe*, adjunct, zonder, of met hoop van opvolging. *Adjungeren*, iemand eenen anderen tot hulp in deszelfs bediening toevoegen, gemeenlijk met de hoop van opvolging (*cum spe*).

Adjusteren, zie **ajusteren**.

Adjuto, hulp, ondersteuning. *Adjuvant*, iemand, die helpt. *Adjutorium*, hulp, bijstand.

Ad libitum, Lat., (term in de muz.) beteekent, dat de plaats, waarboven deze woorden staan, geheel naar willekeur des spelers kan voorgedragen worden, zonder dat dezelve zich naar de maat behoeft te regelen. In het Italiaansch heet het: *senza tempo*, zonder maat.

Ad mandatum, Lat., op bevel.

Ad manus, Lat., vaardig, bij de hand; ook voorhanden.

Ad marginem Lat., *noteren*, op den kant aanteekenen.

Administreren, besturen, waarnemen. Van daar *administratie*, voor de waarneming van een ambt, eenen regeringspost, of eenig ander bestuur, hetzij voor zich zelven, of in naam van een' ander. *Administrateur*, hij, die den eenen of anderen post waarneemt, of zekere zaken bestuurt.

Admiraal, opperbevelhebber eener vloot: ook deszelfs schip. *Admiraliteit*, eene vergadering van deskundige mannen, die het oppertoezigt over het zeewezen hebben.

Admirabel, *admirable*, Fr., wonderbaar, wonder schoon, lofwaardig; *admiratie*, bewondering; *admireren*, bewonderen.

Admirante, in Spanje, de opperbevelhebber te water en te land.

Admissibel, *admissible*, Fr., aannemelijk, hetgeen men kan toelaten. *Admissie*, toelating tot, aanneming in eenen dienst. *Admitteren*, toelaten, den toegang vergunnen, inwilligen.

Admodiëren, leenen, uitleenen, verpachten. *Admodiateur*, Fr., pachter, iemand, die in pacht iets aanneemt, onder beding, om de daarvan komende voordeelen met den eigenaar te deelen. *Admodiatie*, zoodanige pachting.

Admoneren, vermanen, herinneren, waarschuwen, straffen. *Admonitie*, herinnering, waarschuwing, straf.

Ad notam Lat., nemen, eene zaak opmerken, in gedachten houden. *Adnotatie*, opteekening, opmerking. *Adnoteren*, opteekenen, opmerken.

Ad oculum, of *ad oculos*, Lat., *demonstreren*, klaar voor oogen stellen, duidelijk aantoonen.

Adonai, Hebreeuwsche naam van God.

Adonis, een Cyprische prins van

voortreffelijke schoonheid. Hij werd door een wild zwijn gedood, en zou in eenen schoonen bloem veranderd zijn. Hem ter eere werden er jaarlijks treurfeesten (*adonia*) door de Grieksche vrouwen gevierd.

Adoptie, *adoptio*, Lat., (Regtsgel.) eene met zekere plegtigheden gepaard gaande, geregtelijke handeling, waardoor iemand eenen anderen persoon in zijne familie als zijnen zoon aanneemt, en hem daardoor het erfregt verzekert. Staat de aan te nemen persoon niet meer onder de vaderlijke magt, dan heet de daad van aanneming, *adrogatie*. Van daar de woorden *adopteren* en *adrogeren*, welke zich gemakkelijk laten onderscheiden. *Adopteren* wordt echter ook omtrent gevoelens, grondstellingen en gezindheden gebezigd.

Adorabel, *adorable*, Fr., aanbiddingwaardig. *Adoratie*, aanbidding. *Adoreren*, aanbidden: eenen nieuw verkoren Paus *adoreren*, wordt van de Kardinaals gezegd, wanneer zij hem, terstond na de verkiezing, eerbied bewijzen, door hem driemalen de regterhand en den regtervoet te kussen.

Adorneren, opschikken, opsieren.

Ados, Fr., tegen eenen muur schuins opgeworpen aarde, waarin de vruchten beter groeijen en eerder rijp worden.

Adouceren, verzachten, lenigen, verzoeten; ook bij de onderscheidene werken der kunstenaars, het ruwe en ongelijke daarvan wegnemen. *Adoucissement*, Fr., verzachting, verzoeting, leniging; bij de schilders, het verzachten, of wegnemen der omtrekken.

Ad patres gaan, sterven.

Ad perpetuam rei memoriam, Lat., ter eeuwige gedachtenis.

Ad pios usus, Lat., tot een godsdienstig gebruik.

Ad pondus omnium, Lat., op recepten, of voorschriften der Artsen, wil zeggen: dat de laatstgenoemde artsenij, in gewigt zoo veel als alle voorgaande bedragen moet.

Ad producendum et liquidandum, Lat., ter opgaaf en vereffening der schulden.

Ad propositum, Lat., tot het voornemen, tot de zaak zelve.

Adquiesceren, berusten, toestemmen, opvolgen.

Adrastéa, bijnaam der heidensche godin Nemesis, de godin der wraak; zie Nemesis.

Ad ratificandum, Lat., ter goedkeuring, of wettiging.

Ad referendum, Lat., nemen, aannemen, om eenen zekeren voorslag, op zijne behoorlijke plaats bekend te maken.

Ad rem, Lat., ter zaak; dat antwoord was *ad rem*, dat was een verstandig antwoord, hetwelk opde vraag paste.

Adres, bestelling, beschikking; opschrift eens briefs; *adres* aan iemand hebben; aan iemand aanbevolen zijn. *Adresseren*, het opschrift schrijven; aan iemand rigten; waren aan iemand zenden. Zich *adresseren*, zich aan iemand wenden.

Adret, *adroit*, Fr., geschikt; een *adret* mensch, een handelbaar, geschikt mensch.

Ad rhombum nihil facit, Lat., het voegt hier niet, het dient niet ter zake.

Adrittura, eigenlijk *adritture*, *adroiture;* slechts onder kooplieden gebruikelijk, voor: regtuit, zonder omwegen te gebruiken.

Adrogatie, *arrogatie*, aanneming tot kind, van eenen persoon, die onder geene vaderlijke magt meer staat; zie *adoptie*.

Adsciscer en, toeëigenen, verwerven, aannemen. *Adscitum cognomen*, Lat., een aangenomen naam.

Ad specialia, Lat., tot de bijzondere omstandigheden.

Adspect, zie *aspect*.

Adspersorium, Lat., in de Roomsche kerk, een wijkwast, waarmede het wijwater gesprengd wordt; ook aprengkwast.

Adspireren, aanblazen, waaijen; ook ingeven, inblazen; of *aspireren*, naar iets haken; zie dat woord.

Adstipuleren, bijvallen, toestemmen, overeenkomen, met iemand van een en hetzelfde gevoelen zijn; ook even zoo veel weder beloven. *Adstipulator*, Lat., die met iemand eensgezind is; die even zoo veel weder belooft.

Adstringeren, zie *astringeren*.

Ad tempus, Lat., voor eenen tijd lang.

A due, Ital. (muz.) in tweeën; met twee stemmen.

Aduleren, vleijen, liefkozen. *Adulatie*, vleijerij, huichelarij. *Adulateur*, Fr., een lage vleijer.

Adultereren, echtbreken; ook vervalschen, bederven, verdraaijen.

Ad ultimum, Lat., voor het laatste, ten slot.

Adumbreren, beschaduwen, schaduw maken, overschaduwen, achetsen, ontwerpen. *Adumbratie*, schaduwing, ontwerp, handteekening. *Adumbratim*, Lat., als eene schaduw, als eene schets.

Adustie, ontsteking des bloeds of der sappen in het menschelijke ligchaam, inzonderheid van het hersengestel.

Ad valvas, Lat., aan de deuren b. v., *affigeren*, aanplakken; *ad valvas curiae*, aan de deuren van het raadhuis, *ecclesiae*, van de kerk.

Advenant, Fr., bekwaam geschikt; naar *advenant*, in de apotheken, *quid pro quo* geven, de medicijnen verwisselen.

Advent, *adventus*, Lat., de aan- of toekomst. De *adventtijd*, of de tijd van den *advent*, waarop, in de Roomsche kerk de aankomst, of verschijning van Christus gevierd wordt, beginnende vier weken voor kersmis.

Adventitia bona, Lat., zulke goederen, welke een zoon des huisgezins, die nog onder de magt des vaders staat, verkregen heeft, zonder dat die goederen eigenlijk van den vader kwamen, maar welke hij, of door eigen vlijt en arbeid verworven, of van zijne moeder, of van vrienden, of door een onverwacht gelukkig toeval, bekomen heeft.

Adverbium, Lat., bijwoord, hetwelk slechts bij de werkwoorden gevoegd wordt, als: heden, zeer, fraai, naauwelijks, enz.

Adversaria, Lat., schrijftafel, of boek, waarin alles onder elkander, om het niet te vergeten, geschreven wordt; een *quodlibet*. *Adversarius*, tegenpartij, vijand, aangeklaagde.

Advijs, *adviso*, *aviso*, Ital., brief, berigt, schrijven van kooplieden; b. v., bij getrokkene wissels, opdat degene, op wien zij getrokken worden, aan dezelve des te eerder geloof moge geven *Advijs*, raad, onderrigting, teregtwijzing, welke een regtsgeleerde aan iemand geeft. *Advijseren* (*adviseren*, *aviseren*), berigt, raad geven, verwittigen. *Advijsjacht* een klein zeeschip, met riemen en zeilen.

Advokaat, (*advocaat*) *advocat*, *avocat*, Fr., voorspraak, pleitbezorger; iemand, die voor het geregt een' ander vertegenwoordigt en deszelfs zaak verdedigt.

Advoceren, tot zich roepen; ook in regten dienen, bijstand verleenen, voorspreken.

AD VOCEM, Lat., bij dit woord.

ADYNAMIE, krachteloosheid, zwakte.

AEGIS, *aegide*, schild van Minerva.

AEGIUCHUS (fabelk.), dezen bijnaam gaven de Romeinen aan Jupiter, ter gedachtenis van de geit, die hem gezoogd bad.

AEGOCEROS (fabelk.), een bijnaam van Pan, dewijl hij zich, toen de goden hem onder de sterren plaatsten, in eene geit veranderde.

AELURUS, de god der katten (op Egyptische antieken).

AEMULEREN, nabootsen, naäpen; ook misgunnen, benijden. *Aemulatie*, nabootsing, naijver.

AENËIDE, gedicht van Virgilius, ten onderwerp hebbende het noodlot van den vlugtenden Trojaanschen vorst, Aeneas.

AEOLUS, heette bij de Heidenen de God der winden. *Aeolipilae*, wind- en dampballen; deze worden met welriekende wateren gevuld en op gloeijende kolen gezet, daar zij dan uit hunnen engen hals eenen aangenamen geur verspreiden. *Aeolusharp*, eene harp, die door middel van den wind speelt; ook, schertsenderwijze gesproken, het huilen en piepen des winds.

AEQUATIE, zie *Equatie*.

AERA, Lat., *aere*, *ere*, die tijd, van welken men bij een volk het jaartal begint te rekenen. *Aera Christiana*, de Christelijke jaartelling, van Christus geboorte af.

AEROBAAT, luchtwandelaar; figuurl. iemand, die zich, om zijne spitsvindige, winderige haarkloverijen, wijzer acht dan andere menschen.

AËRODUNAMICA, leer van de drukking en beweging der lucht.

AËROGRAPHIE, luchtbeschrijving.

AËROLITHEN, luchtsteenen, die uit de lucht, of uit de maan zouden gevallen zijn.

AËROLOGIE, luchtkunde.

AËROMANTIE, waarzegging uit de lucht en de daarin zigtbare verschijnselen.

AËROMETRIE, luchtkunde; de wiskunstige beschouwing van de eigenschappen der lucht, b. v., hare zwaarte, elasticiteit, temperatuur, vochtigheid, enz. *Aërometer*, een werktuig, om deze eigenschappen te onderzoeken; als: luchtpomp, barometer, hygrometer, enz.

AËRONAUTICA, kunst, om in de lucht en door de lucht te varen. *Aëronaut*, een luchtvaarder.

AËROSTAÄT, *aërostatische* machine, montgolfière, luchtbal; een werktuig, betwelk in de ons omgevende lucht, van zelf in de hoogte stijgt, en somwijlen menschen en aanmerkelijke lasten met zich opvoert; figuurl. windbuil. *Aërostatica*, leer van het evenwigt der lucht.

AESCULAAP, een beroemde Grieksche arts; van daar heeten bekwame artsen *aesculapen*.

AESTHETICA, wetenschap des gevoels en der gewaarwordingen; de wijsgeerige beoefening der schoone kunsten en wetenschappen, welke zoo wel de algemeene theorie, als de regelen der schoone kunsten uit de natuur van den smaak afleidt. *Aesthetisch*, de eigenschap eener zaak, waardoor zij een voorwerp des gevoels wordt. *Aesthetiek*, *transcendentale*, de bovenzinnelijke zinnelijkbeidsleer, het leerstelsel der begrippen van ruimte en tijd.

AETHER, de fijne boven- of he-

melucht; in de chemie eene witte doorschijnende, vochtigheid, *naphtha*, welke ongemeen ligt, vloeibaar en ontbrandbaar is, en uit den wijngeest, door middel der zuren, bereid wordt.

Aetologie, *aetiologie*, aanvoering der gronden en oorzaken; waarom een ding zoo en niet anders geschied is. Het *aetologische* gedeelte in de geneeskunst bepaalt zich tot het navorschen van de hoofdoorzaken der ziekten. Zie *pathologie*.

Affabel, *affable*, Fr., spraakzaam, minnelijk, vriendelijk. *Affabiliteit*, spraakzaamheid, enz.

Affaire, zaak, verrigting, handeling; goed en kwaad voorval; gevecht. *Affaire d'honneur*, zaak van eer; tweegevecht. *Affaire de coeur*, liefdeshandel.

Affamer, Fr., uithongeren. *Affameur*, hongersnoodstichter; iemand, die, in eene stad, of een land, gebrek aan levensmiddelen tracht te veroorzaken.

Affect, hooge graad eener gemoedsbeweging en derzelver uitbersting.

Affectatie, gemaaktheid. *Affecteren*, den schijn van iets vertoonen, zonder eene overeenstemmende gemoedsgesteldheid aan te nemen. Van daar *geaffecteerd*, gedwongen, gemaakt, vermomd.

Affectie, *affection*, Fr., genegenheid, welwillendheid; gunst, liefde. *Affectionneren*, gunstig, toegedaan zijn.

Affettuoso, Ital., (muz.), teeder. Ten aanzien van de gezwindheid heeft het zijne plaats tusschen *andante* en *adagio*.

Affigeren, aanslaan, aanplakken. *Affiche*, een aangeslagen berigt, of bevel.

Affiliatie, bij de oude Galliërs, de aanneming tot kind, bij de Roomsche geestelijken, de opneming in de gemeenschap eener orde. *Affilieren*, iemand als kind aannemen; ook, eenen wereldlijken persoon in de gemeenschap eener orde opnemen, hem dezelve deelachtig maken, waaraan het regt verbonden is, om in een klooster, waaruit een lid der orde is verplaatst geworden, weder terug te mogen keeren. Van hier *geaffilieerden*, aangenomene zonen en dochters van zulk een gesticht.

Affineren, fijn maken, louteren. *Affinage*, plaats, waar een ding, als suiker, metaal, enz. fijner gemaakt, gelouterd wordt. *Affinerie*, ijzerdraad in ringen; ook draadtrekkerij.

Affiniteit, zwagerschap, verwantschap. *Chemische affiniteit*, bijzondere aantrekking, verwantschap der stoffen. Een tot nog toe onverklaarbaar verschijnsel, naar hetwelk de dingen zich meer of minder plegen te vereenigen. B. v., krijt wordt door azijn geheel opgelost; brengt men echter zuiver loogzout in de oplossing, dan zinkt het krijt, in eenen droogen toestand, op den grond; de azijn verlaat het krijt en verbindt zich met het loogzout; en de verwantschap van den azijn met het loogzout is sterker, dan met het krijt.

Affirmeren, bevestigen, beamen, bekrachtigen. *Affirmatie*, bekrachtiging, bevestiging. *Affirmatief*, bevestigend, bekrachtigend.

Afflictie, droefenis, ellende. *Affligeren*, bedroeven, krenken.

Affluenza, Ital., toeloop, groote verzameling; het toestroomen eener groote menigte van volk.

AFFREUX, Fr., ontzettend, verschrikkelijk, ongehoord.

AFRICA, *Afrika*, het zuidelijke gedeelte der oude wereld, dat zijnen naam van de apen zoude bekomen hebben.

AFFRONT, schimp, beleediging, smaad. *Affronteren*, iemand stout onder de oogen tredan, smadelijk bejegenen.

AFFUNDE (op recepten), giet daarop. *Affusie*, opgieting.

AFFUTAGE, affuitwerk; onderstel van het geschut.

AFTAKELEN, geschut, ankers, touwen en zeilen van een schip afnemen en in de magazijnen brengen; zoo als in vredestijd geschiedt met de oorlogschepen.

AFZIJGEREN, bij de bergwerkers, de diepte van eenen put met eene loodlijn meten.

AGA, een aanvoerder van krijgsvolk, een officier, bij de Turken; inzonderheid een opperbevelhebber over de Janitsaren. *Kisler-aga*, die het opzigt heeft over vrouwen.

AGALACTIA, mangel aan melk in de borsten.

AGANIPPE, bron aan den Helikon, die eenen iegelijk, welke van het water dronk, met de dichtkunst bezielde. *Aganippiden*, de negen Muzen.

AGANOTHETA, oppertoeziener over de heilige spelen, bij de oude Grieken.

AGAPETEN, veelgaliefden; een gezelschap vrome jonkvrouwen in de eerste Christelijke kerk; ook priesters en monniken, die met personen van het andere geslacht zamenleefden, doch, gelijk zij voorgaven, zonder de kuischheid te kwetsen. *Agape*, *agapes*, het liefdemaal bij de eerste Christenen.

AGATHODAEMONEN, *calodaemonen*, goede geasten.

AGATI BASCI, opperhofmeester aan het Perzische hof.

AGENDA, *agende*, een gedenkboek, dagboek; kerkboek, hetwelk de liturgie, gabeden, of voorschriften bevat. *Agende annuel*, lijst, rol, gedrukte of geschrevene aankondiging van het merkwaardigste, dat er, op zekere dagen, in Parijs te zien of te hooren is.

AGENT, zaakbezorger.

AGERASIE, wanneer men niet veroudert, maar er altoos frisch en jong uitziet.

AGEREN, handelen, verrigten; ook klagen.

AGGIUSTATAMENTE, Ital., (muz.), stipt, zeer naauwkeurig.

AGGLOMEREREN, zich ophoopen, grooter worden, zoo als een sneeuwbal, die gerold wordt. *Geagglomereerde huizen*, die digt bij elkander gebouwd zijn.

AGGLUTINANTIA, vereenigende middelen, welke de lippen der wonden zamenbrengen en de genezing der laatste bevorderen (*agglutineren*).

AGGRAVATIE, verhooging, verzwaring. *Aggraveren*, bezwaren, ophoopen, verzwaren, vergrooten, als zonde, straffen; ook verbannen, vervloeken; verdacht maken.

AGGREËREN, zie AGREABEL.

AGGREGAAT, verzameling, een hoop van zulke dingen; die geene natuurlijke verbinding onder elkander hebben. B. v., zandsteen is een *aggregaat* van korrels of zand. Ook de som van meerdere getallen. Wanneer echter de deelen in elkander loopen, elkander oplossen, en zich tot een gaheel verbinden, dat andere eigenschappen heeft, dan te voren ieder deel afzonderlijk had, dan heet het een mengsel; gelijk, b. v., de zamengestelde artsenijen of metalen enz.

AGGRESSEREN, zie AGRESSEREN.

Agiel, *agil*, Fr., *agilis*, Lat., behendig, vaardig, gezwind. *Agiliteit*, bebendigheid, enz.

Agio, opgeld. *Agioteur*, actiehandelaar, actionist, woekeraar. *Agiotage*, actiehandel. *Agioteren*, eenen woekerachtigen handel — *agiotage* — drijven.

Agitato, Ital. (muz.), onrustig, hevig.

Agiteren, bewegen, heen en weder drijven, verontrusten, beangstigen, pijnigen, vervolgen; ook handelen, afhandelen. *Agitatie*, beweging, onrust des gemoeds; hemoeijing.

Aglaia, eene van de drie bevalligheden.

Agnaten, bloedverwanten; mannelijke nakomelingen van eenen vader, maar bij onderscheidene kinderen. *Agnatie*, verwantschap der *agnaten*, bloedverwantschap van vaderszijde. *Agnatisch*, tot zulk eene verwantschap behoorende.

Agni, *Aghnini*, de god des vuurs bij de Indianen.

Agnoïten, ketters van de zesde eeuw, die beweerden, dat Christus van den dag des laatsten oordeels niets geweten heeft.

Agnominatie, (rhetor.) anders *paranomalie*, wanneer men twee gelijkluidende woorden achter elkander plaatst, b. v., hij wist niet, wat dat voor waren waren.

Agnosceren, erkennen, toestemmen.

Agnus Dei, Lat., een door den Paus gewijd stukje was, waarop een lam gedrukt is, hetwelk de Katholijken, uit godsvrucht, bij zich dragen. Ook een latijnsch gebed, hetwelk bij de mis uitgesproken wordt, en met de woorden *Agnus Dei* begint.

Agomphiasis, het verwiggelen der tanden.

Agonie, Fr., doodstrijd, het worstelen met den dood, zieltoging; ook strijd van verschillende gemoedsbewegingen, als: toorn en vrees, vrees en hoop, hoop en droefheid. *Agoniseren*, *agonizare*, zieltogen, op het uiterste liggen.

Agonalen, zekere feesten bij de oude Romeinen, welke altijd op het einde van Januarij gevierd werden, en met hevige ligchaamsbewegingen gepaard gingen.

Agonographie, beschrijving der kampspelen bij de ouden. *Agonostiek*, dat gedeelte der ligchaamsoefeningen bij de Grieken, dat met kampen eenige overeenkomst heeft. *Agonothethen*, opzieners, regters bij de kampspelen der ouden.

Agreabel, *agréable*, Fr., aangenaam, lief, waard; *agreëren*, aangenaam zijn, helieven, gevallen, gunstig aannemen. *Agrement*, bevalligheid, vermaak, goedkeuring. In de muzijk zijn *agrémens*, *agrementen*, al die kleine bijgevoegde sieraden, als: voorslagen, trillers, enz., waardoor de muzijk veraangenaamd wordt. Ook geeft men dezen naam aan zekere sieraden, welke men op de kleederen plaatst, om die te verfraaijen. *Agreminist*, iemand, die de *agrémens* voor de dames maakt.

Agresseren, *agresser*, Fr., aanvallen, aangrijpen; twist veroorzaken. *Agresseur*, rustverstoorder, aanvaller. *Agressie*, aanval, verwekking van twist.

Agricultuur, landbouw.

Agriophagus, die van wilde dieren leeft.

Agrouperen, *agrouper*, Fr., vele beelden, zaken, opéén hoopen.

Agrypnie, slapeloosheid; ook het te veel waken.

Aguffi, een door de Kalmukken aangebeden heilige.

Aja, oppertoezigtster over de kinderen aan het Spaansche hof.

Aide, hulp, bijstand, helper. *Aide de camp*, Generaal-Adjudant, *Aide-Major*, Adjudant.

Aimabel, *aimable*, Fr., Beminnenswaardig.

Air, wijs van zich te gedragen, te handelen; ook het uiterlijke aanzien, de uitdrukking der gewaarwordingen; zich een groot *air* geven; ook, bij de schilders, de rigting van het hoofd, deszelfs wending en houding. De schilderijen hebben ook een goed *air*, wanneer de kleuren der voorwerpen, naar de verschillende graden des afstands, verminderd of verzwakt zijn.

Aisance, Fr. ligtheid, ongedwongenheid in manieren; gemakkelijkheid, welgesteldheid; ook voorregten en heerlijkheden.

Aise, Fr., in de spreekw. *il est à son aise*, hij leeft zeer genoegelijk, gevoelt zich ten eenemaal gelukkig; hij is in zijn *aise*.

A jour, doorschijnend, gebroken.

Ajourneren, zie adjourneren.

Ajusteren, gelijk maken, b.v., een gewigt; ook aanpassen, als: een kleed aan het lijf; *zich ajusteren*, zijne kleeding, zijnen opschik in orde brengen; zich gereed maken.

Aitiologie, leer van de oorzaken der ziekten.

Akademie (*academie*), hoogeschool, universiteit. Ook gezelschap van geleerden. Van daar heeft men *teeken-*; *schilder-* en *muzijk-akademien*; — *akademie* der beeldende kunsten; ook *ridder-akademien*. In het Fr. heeft men *academie d'amour*, voor hoerhuis. Ook worden bij de schilders de afteekeningen of modellen van een naakt mensch, in eene bijzondere houding, *akademien* genoemd. *Akademist*, *academicus*, Lat., iemand, die aan eene akademie studeert; *akademisch*, wat tot de hoogeschool behoort.

Akatalektisch (ἀκατάληκτος), in de dichtkunst, een vers, hetwelk ten aanzien der voeten en lettergrepen, de hoogste volkomenheid bezit. *Katalektisch*, het tegendeel daarvan.

Akteur, zie acteur.

Akustiek, gehoorleer; de leer van geluid en toon, welke tegelijk de gronden der muzijk in zich bevat. *Akustich werktuig*, *acusticon*, eene gehoorbuis, een werktuig waarvan zich hardhoorende personen bedienen, om de werking des geluids op hun gehoor te versterken. *Akustische* artsenijmiddelen, voor de ooren.

A la, Fr., op, of naar; *à la Grècque*, *à la Françoise*, op de Grieksche, Fransche manier; *à la mode*, naar den smaak; *à la tête*, aan de spits, vooraan, in het gezigt.

Alai begler, een Turksche overste.

Alambrados, Portug., illuminaten, verlichten; ingevingen voorwendende menschen; eene sekte in Portugal, den Engelschen kwakers gelijk.

Alarm, oploop, oproer, vrees, zorg, opschudding. *Alarmeren*, opschudding maken: *zich alarmeren*, ongerust worden. *Alarmist*, een, die opschudding veroorzaakt.

Alart, *alert*, *alerte*, Fr., vaardig, wakker, rustig.

Albe, een wit linnen kleed, hetwelk de Roomsche priesters, bij eenige ambtsverrigtingen, plegen aan te doen.

Albinagii jus, Lat., *droit d'aubaine*, Fr., regt der voormalige koningen in Frankrijk, om de nalatenschap van vreemdelingen, die aldaar zonder zich in het rijk bevindende kinderen sterven, te naasten en zich toe te eigenen.

Albinos, wittelingen; zeker menschenras, met eene witte huid en roode oogen (ook kakkerlakken en witte mooren genoemd).

Albion, naam van Engeland, ten tijde der Romeinen, thans alleen in den verhevenen stijl nog voor dat land gebruikt wordende. *Albion* is waarschijnlijk ontleend van Engelands witte rotsen.

Alborak, het dier, waarop Mahomed naar Jeruzalem zoude gereden zijn, om aldaar ten hemel te varen.

Album, stamboek, inschrijfboek; *album amicorum*, vriendenrol. *In albis*, oningebonden (van boeken). *Album graecum*, witte hondsdrek; *album nigrum*, muizendrek. *Albus*, een witpenning, zilveren munt in Keur-Hessen.

Alcade, **alcaide**, regter, gouverneur, bevelhebber eener vesting, burgemeester of schout van eene stad, of een dorp, in Spanje en Barbarije.

Alcahest, algemeen oplossingsmiddel bij de Alchimisten.

Alcali (*alkali*), loogzout, verkregen wordende door uitlooging uit de asch van planten. — *Alcalisatie*, de loogzoutbereiding. *Alcalisch* of *alcalinisch*, loogzoutig. *Alcaliseren*, tot loogzout branden, met loogzout vermengen, of bezwangeren.

Alchimie, de kunst, of wetenschap, om, door middel van geheime chimische bewerkingen, onedele metalen in edele te veranderen; van daar de zoogenoemde goudmakerij. Het is bekend, dat deze wetenschap ontelbare menschen heeft bezig gehouden, welke, onder den naam van *Adepten*, het geheim om goud te maken, door den *steen der wijzen*, wilden uitvinden. *Alchimist*, een (zoogenaamde) goudmaker. *Alchimistisch*, op de wijze der Alchimisten. De oorsprong der *alchimie* verliest zich in de dikste duisternis der vroegste fabeleeuwen.

Alcides, naam van Hercules.

Alcohol (*alkohol*), een fijn chimisch poeder; de allervlugste geest. *Alcohol vini*, overgehaalde wijngeest. *Alcoholiseren*, tot zeer fijn poeder maken, of den sterksten geest (*spiritus*) maken. *Alcoholometer*, werktuig, om de eigenlijke zwaarte van geestrijke vochten de vinden.

Alcoran (*alkoran*), de koran, het Turksch wet- en godsdienstboek.

Al corzo, volgens den wisselkoers.

Alcove (*alkoof*), een, door eene deur of gordijn, van de gewone huishoudkamer afgezonderd slaapvertrekje.

Alderman, een voornaam magistraats persoon in Engeland. De magistraat van Londen bestaat uit 26 *Aldermans*, wier hoofd de Lord-major is.

Ale, Eng.; sterk bier in Engeland.

Alea, een teerling, dobbelsteen; *jacta est alea*, de teerling is geworpen, het is geschied. *Aleae res*, eene onzekere winst.

Alecto, eene der drie wraakgodinnen.

Alectryomantie, Gr., haanwaarzeggerij, voorzegging uit het hanengekraai.

Alem, het vaandel van eenen Turkschen Spahi. *Alemdar*, een Turksche vaandrager.

Alembicus, distilleerhelm.

Alembroth, het philosophische zout, de sleutel tot de hermetische kunst.

Alentours, Fr., omstreken.

Aleuromantie, Gr., de meelwaarzeggerij, waarzeggerij uit koornen meelhoopjes.

Alexandrijnsche verzen, berijmde verzen, die met twaalf en dertien lettergrepen afwisselen; de eerste eindigen op eene lange lettergreep, en heeten daarom mannelijke, de laatste, daarentegen, op eene korte lettergreep, en worden vrouwelijke genoemd.

Alexandrijnsche versie, (*codex*) *versio alexandrina*, eene Grieksche overzetting van het oude testament, omstreeks tweehonderd jaren vóór Christus geboorte, door zeventig vertalers vervaardigd. Zie *Septuaginta*.

Alexipharmaca, *alexiteria*, tegengiften. *Alexipharmacie*, leer van de tegengiften.

Alexipyretum, *alexipyreticum*, een middel tegen de koorts.

Alfandega, Portug., het tolhuis in Lissabon; ook de betaling van in- en uitgaande regten.

Al fresco, het schilderen op natte kalk, eene der oudste, en duurzaamste manieren van schilderen.

Algarade, grove beschimping, beleediging.

Algarithmus, *algorithmus* (wisk.), de vier wijzen van rekenen, het adderen, substraheren, multipliceren en divideren.

Algebra, de stelkunst, vergelijkingsleer; rekening, waarbij men zich van letters in plaats van getallen bedient. *Algebraische* (stelkunstige) formulen, opgaven. *Algebraist*, een stelkunstenaar.

Algema, *algematodes*, de gewaarwording van pijn en smart.

Algeroth, een braak- en zuiveringsmiddel van opgelosten *regulo antimonii* (spiesglanshonig) en sublimaat.

Alguaril, een geregtsdienaar in Spanje.

Ali, de opperste schrijver in de Russische kanselarij.

Alibi, Lat., elders. Het *alibi*, het elders zijn, *bewijzen* (bij beschuldigingen).

Alieen, vreemd; van iets niet *alieen* zijn, tot iets overhellen; in Engeland een vreemdeling, buitenlander. *Alienabel*, vervreemdbaar, verkoopbaar. *Alienatie*, vervreemding. *Alieneren*, vervreemden. *Alieni juris*, onder vreemde heerschappij.

Alignement, afmeting volgens eene regte lijn; afsteking eener vesting. *Aligneren*, volgens eene regte lijn afmeten, of steken.

Alimentarius, wien de verzorging door eenen uitersten wil nagelaten is. *Alimentatie*, verzorging, onderhoud. *Alimenten*, levensmiddelen. *Alimenteren*, onderhouden, van levensmiddelen voorzien.

A linea, van de linie af; een nieuwe regel.

Alipasma, zeker poeder, dat, met olie gemengd en opgesmeerd, het uitbreken van het zweet belet.

Alipta, Gr., een zalver. *Aliptérium*, het zalfvertrek, de zalfkamer (bijzonder in de baden der ouden). *Aliptica*, de zalfkunst.

Aliteratie, (redeneerk.), wanneer verscheidene woorden in eenen volzin eenerlei toepassing hebben.

Alkade, zie *Alcade*.

Alkoof, zie *Alcove*.

Alla breve, Ital., (muz.) nog eens zoo schielijk. *Alla capella*, kapelswijze, d. i., snel, in eene gelijkmatig voortgezet-

te beweging. *Alla diritta*, trapswijze, volgens den toonladder; *alla pezza*, stukswijze; *alla polacca*, op zijn Poolsch; *alla zoppa*, op eene hinkende, d. i. ongelijke wijze.
ALLAI, veldtogt, bij de Turken.
ALLARM, zie *Alarm*.
ALLATRATIE, het aanblaffen, aankeffen.
ALLÉE, boomrij, boomgang.
ALLEGAAT, het aangehaalde. *Allegata*, aangehaalde schriften, plaatsen, verwijzingen. *Allegeren*, aanhalen, verwijzen.
ALLEGORIE (redek.) vergelijking, beeld- of gelijkenisrede, zinnebeeldige voorstelling. *Allegorisch*, zinnebeeldig, oneigenlijk, toespelend, verborgen, verbloemd (dichtstukken, schilderijen, spreekwijzen). *Allegoriseren*, zich zinnebeeldig, verbloemd uitdrukken.
ALLEGRA, ligt schip, ligt vaartuig.
ALLEGRAMENTE (muz.), haastig, vrolijk. *Allegretto*, een weinig haastig, of vrolijk, ook *allegro assai* of *di molto*, zeer, of allersnelst. Een *allegro*, snelzang, snelspel, vrolijk, levendig, muzijkstuk. *Allegro moderato*, matig snel; *allegro non tanto*, niet zeer gezwind.
ALLELUJA, zie *Halleluja*.
ALLEMANDE, een Duitsche (Zwabische) dans.
ALLERCHRISTELIJKST, eene benaming des Konings van Frankrijk.
ALLIANCE, *alliantie*, verbintenis, verbond, verdrag. *Alliëren*, zich verbinden. *Geallieerde*, verbondene, bondgenoot.
ALLICEREN, aanlokken, tot zich lokken.
ALLIGATIE, aanhechting, verbinding, vermenging. *Regel van alligatie* (rekenk.). *Alligeren*, aanbinden; verpligten. — Zie voorts *Ligeren*.
ALLIGATOR, Amerikaansche krokodil (kaiman).
ALLITERATIE (redek.), de letterrijm, gelijke klank van enkele letters.
ALLOBROGEN, oud volk, thans de Savoijers; ook ruwe, onbeschaafde menschen.
ALLODIAAL, *allodial*, eigen geërfd, niet leenpligtig. *Allodiaal-goed* (*allodium*) een vrij erfgoed, vervreemdbaar goed. *Allodificatie*, de verandering van leengoederen in eigene goederen.
ALLONGE, *alonge*, Fr., verlengingssteng; een aanhangsel aan eenen wissel. *Allonge*-paruik, eene lange paruik met krullen. *Allongeren*, verlengen.
ALLONS, Fr., laat ons gaan! voort! voorwaarts! welaan.
ALLOTRIEN (*allotria*), bijzaken, welke de hoofdzaak niet betreffen.
ALL'OTTAVA, Ital. (muz.), in den achtsten toon; octaafswijze, of acht toonen hooger.
ALLOOI, toevoegsel in de munt, of het gehalt van dezelve.
ALLUDEREN, toespelen; schertsen, spotten. *Allusie*, toespeling.
ALL'UNISONO, Ital., (muz.) in gelijkluidendheid, eensluidend.
ALLURE, gang, pas; het voet- of gangwerk; voetstel (van paarden).
ALLUVIO, *alluvion*, *alluvie*, aanspoeling: regt van *alluvie*, het bezitregt op aangespoeld land.
ALMADIE, vaartuig der Afrikanen.
ALMAGEST, het oudsta werk over de sterrekunde, uit de tweede eeuw, van Ptolomeus.
ALMANACH, *almanak*, tijdwijzer, kalender.

Al marco, Ital., naar het gewigt.
Almuda, eene Spaansche koornmaat.
Al numero, volgens het getal.
Al occorrenza, Ital., bij gelegenheid, naar omstandigheden.
Alogotrophie, de ongelijke voeding der ligchaamsdeelen; miswas der ledematen, b. v., het eene been dikker, dan het andere.
Alomantie, zie *Halomantie*.
Alonge, zie *Allonge*.
Alopécie, het uitvallen der haren.
Al' ordinario, Ital., *à l'ordinaire*, Fr. op de gewone wijze.
Aloxe, soort van den fijnsten en duursten Bourgonjewijn.
Alp, nachtmerrie.
Al pari, Ital., *au pair*, Fr., in, of van gelijke waarde; gelijkwaardig, zoodat men geen opgeld geeft.
Al peso, zie *Al marco*.
Alpen, alle hooge bergen, inzonderheid die, welke Italie van Frankrijk en Duitschland scheiden.
Alpha en omega, de *α*, of eerste, en *ω*, of laatste letter van het Grieksche alphabet. Fig. het begin en einde; de Almagtige.
Alphabet, het *abc*; en bij boekdrukkers drie en twintig of vier en twintig vellen gedrukt papier.
Alphimantie, waarzeggerij, en bewijs van onschuld, door middel van zekere meelspijzen.
Alphitidon, beenbreuk, waarbij het been in kleine stukken, als meel, gebroken is.
Al piacère, of *al piacimento*, Ital., naar welgevallen, naar believen.
Alpion (spel), het teeken of de vouw, die men aan eene kaart maakt, als men, na eene winning, hooger wil zetten.
Al punto, (muz.) naauwkeurig, op een haar.
Al rigore di tempo, of *al tempo*, (muz.) naauwkeurig, in de juiste tijdmaat, in afgemetene beweging. *Al segno*, van het teeken af.
Alt (*Alto*), de tweede stem; hooge middelstem; de hoogste en fijnste stem na den discant. *Altist*, altzanger.
Altaan, *altan*, opene, onbedekte en meerendeels met bloemen bezette, plaats, boven aan een huis, balkon.
Altaar, offertafel, eene hoogte boven den grond, om vuur op te maken en der Godheid te offeren. *Altarist*, altaardienaar, misbediende. *Altaragium*, een aan het altaar gewijd goed, of ding.
Alta viola, altviool, armviool.
Altellus, gemeentekweekeling, vondeling, die op kosten eener gemeente moet verzorgd worden.
Alterabel, veranderlijk. *Alteratie*, verandering; gemoedsbeweging, schrik, ontroering. *Altereren*, veranderen (meest nadeelig), ontroeren. *Gealtereerd*, veranderd, bedorven, ontroerd.
Altercatie, twist, oneenigheid.
Alter ego, in Spanje, eene koninklijke volmagt, om alle zaken, zonder verder beroep (appel), te beslissen.
Alternative, *alternativement*, Fr.; *alternativamente*, Ital., (muz.) bij afwisseling.
Alterum tantum, Lat., nog eenmaal zoo veel; wanneer de opbrengst eener zaak zoo veel bedraagt, als de zaak zelve gekost heeft.
Alte schock, zekere rekenmunt, in Sakse.
Altesse, Fr., hoogheid.
Althéa, witte maluwe, kaasjeskruid.
Altimetrie, de hoogtemeting, hoogtemeetkunde.

Altin, Russische zilvermunt.
Altiora, Lat., hoogere dingen, *per hoc ad altiora*, hierdoor tot hooger. *Res altioris indaginis*, zaak van dieper onderzoek. *Altum silentium*, diep stilzwijgen.
Altist, zie *Alt.*
Alumneum, kweekschool, waarvan de leerlingen ook gevoed worden. *Alumnus*, een kweekeling, voedsterling, scholier en kostganger. *Alumniaat*, kweekelingschap, de vergunning om kweekeling te zijn.
Alveus, bedding eener rivier.
Alyce, zieleangst.
Alypias, een geneesmiddel tegen de zwartgalligheid.
Amabile, Ital., (muz.) liefelijk, beminnelijk, teeder.
Amalgama, kwikerts, kwikbrij; de verbinding van kwikzilver met een ander metaal, inzonderheid met tin, zilver en goud. *Amalgamatie*, het bekwikken, de oplossing door of met kwikzilver; innerlijke verbinding, zamensmelting. *Amalgameren*, bekwikken, innerlijk verbinden, vermengen, zamensmelten.
Amalthea, (fabelk.) naam eener nimf, door welke Jupiter gezegd wordt met de melk eener geit en met honig gevoed te zijn.
A manco, (Ital., van het Latijnsche *mancus*, gebrekkig) hetgeen aan eene som ontbreekt, hetgeen daarvan afgaat; ook een voorschot.
Amant en **amasia**, twee gelieven; *amant*, *amasius*, de minnaar, *amante*, *amasia*, de minnares.
Amanuensis, handlanger; die eenen ambtschrijver behulpzaam is.
Amaranth, onverwelkelijk, altijd groen; duizendschoon (bloem).
Amasseren, ophoopen.
Amateur, Fr., liefhebber, beminnaar, kunstvriend. *Amatrice*, liefhebster, kunstvriendin.
Amathusia, bijnaam van Venus.
Amaurosis, de zwarte staar (eene oogziekte).
Amazone, eene van de strijdbare vrouwen der oudheid in Sarmatie; eene heldin; *amazonenkleed*, mannelijk vrouwenkleed, vrouwen-rijdkleed.
Ambages, omwegen, wijdloopigheid; *per ambages*, door omwegen.
Ambar, (Russ.) pakhuis voor koopwaren.
Ambassade, Fr., gezantschap; post van gezant of afgezant. *Ambassadeur*, gezant, boodschapper. *Ambassadrice*, gemalin van eenen gezant.
Ambe en **ambo**, tweetal; verbinding der dingen twee aan twee. In de getalloterij (lotto) wanneer van vijf getrokkene nummers twee bezette getroffen worden.
Amber, barnsteen.
Ambient, aanzoeker en dinger naar een ambt. *Ambieren* (een ambt) pogen te verkrijgen, naar iets staan.
Ambigeren, weifelen, wankelen, besluiteloos zijn.
Ambigu, Fr., *ambiguus*, Lat., dubbelzinnig. *Ambiguiteit*, dubbelzinnigheid. *Ambigu* wordt ook gezegd, wanneer men koude en warme geregten, fruit, gebak enz. te gelijk opdischt. Ook wordt het gebruikt voor eene zamenvoeging van zaken, welke anders niet bij elkander behooren.
Ambitie, eerliefde, eerzucht, eergierigheid, eergevoel, trots. *Ambitieus*, eerlievend, eerzuchtig, eergierig, opgeblazen. *Ambitioneren*, met eerzucht trachten te verkrijgen, de grootste eer ergens in stellen.

Amblyopie, kortzigtigheid, stikziendheid, bijziendheid. *Amblyope*, een kortzigtige, bijziende.

Ambouteren, tusschen gestikte werken boomwol of watten leggen.

Ambrosia, (fabelk.) godenspijs, ambrozijn. *Ambrosiaansch*, van den heiligen AMBROSIUS afkomstig, of door hem vervaardigd. (De lofzang: *Te Deum laudamus*, etc. *Heer, God! U loven wij*, enz.)

Ambulance, een zwervend lazaret, anders *hopital ambulant*, veldhospitaal, hetwelk de armee volgt. *Ambulant*, zwervend: eene *ambulante* troep schouwspelers, enz. In Frankrijk is *ambulant* ook een opziener bij het koninklijke pachten tolwezen, dewijl zoodanig iemand veelal op de straat moet wezen, om op den in- en uitvoer een waakzaam oog te houden. Ook beteekent het, in sommige plaatsen, eenen onbeëedigden makelaar, anders beunhaas. *Ambulatorisch*, rondtrekkend, afwisselend, veranderlijk; *actio ambulatoria*, regtzaak, die van den eenen persoon op den anderen overgaat. *Ambuleren*, wandelen, rondtrekken.

Ambustie, omzenging, ombranding.

Amelioratie, verbetering. *Amelioreren*, verbeteren (landgoederen, huizen, enz).

Amen! het zij zoo! het geschiede! voorzeker!

Ameta, Ital., ten halve.

Amethist (Lat., *amethystus*), een purperkleurig edelgesteente, hetwelk met den smaragd in waarde gelijk gesteld wordt. De Oostersche is de meest gezochte.

Ametrie, ongelijkheid, onevenredigheid.

Ameublement, het huisraad, de kamertooi.

Ami, vriend. *Amie*, vriendin. *Par ami*, *p. ami*, *p. a.* (op brieven) door eenen vriend; anders *amica manu*. Zie *A. m.*

Amiant, steen- of bergvlas; draad- of vezelsteen, welke zich laat spinnen en door vuur niet verteert. Wanneer de steen zwaar is en harde, onbuigzame draden heeft, dan wordt die *asbest* genoemd.

Amicaal, *amicabel*, *amiable*, vriendelijk, vriendschappelijk; *à l'amiable*, in het vriendelijke, in der minne. *Amicabilis compositio*, schikking in der minne. *Amicabiliter*, *amicabili-modo*, vriendelijk.

Amicisten, leden van de zoogenaamde amicisten- of vriendschaps-orde (op akademien).

Amicitia, Lat., *amitié*, Fr., vriendschap. *Amicitiae causa*, uit vriendschap.

Amictus, de kleeding. *Victus et amictus*, voedsel en deksel.

Amidon, stijfsel; *amidonfabrijkant*, stijfselmaker.

Ammeister, burgemeester te Straatsburg.

Ammochosie, indelving van eenen zieken in warm zeezand, om deszelfs sappen uit te droogen.

Ammoniten, *ammonshorens*, posthorens; versteende slakken naar eenen ramshoorn gelijkende.

Ammunitie, zie *munitie*.

Amnestie, *amnistie*, het vergeten eener misdaad, schuldvergiffenis, vrijverklaring. *Amnestieren*, vrijverklaren, genade schenken, bevredigen. *Geamnestieerd*, vrijverklaard.

Amoeniteit, lieftalligheid, bekoorlijkheid.

Amor, (fabelk.) de god der liefde, minnegod, Cupido.

Amoroso, (muz.) teeder.

Amorpha, wanstaltige, onregelmatige vormsels, uitspruitsels.

Amortisatie, *amortissement*, vernietiging, uitwissching. *Amortisatiekas*, schulddelvingskas. *Amortiseren*, voor niet geldig, of nietig verklaren.

Amotae res, zaken, die eene echte vrouw haren man, en in 't algemeen de eene bloedverwant den anderen heimelijk ontvreemdt. *Amotie*, verwijdering, afzetting, ontzetting (van een ambt). *Amoveren*, wegnemen, ontvreemden. Van een ambt *geamoveerd* (ontzet).

Amoureux, verliefd. *Amours maken*, vrijen.

Amphibie, *amphibium*, een tweeslachtig dier, hetwelk in en buiten het water leeft. *Amphibiolith*, amphibiensteen, versteening van een tweeslachtig dier. *Amphibisch*, tweeslachtig, dat in en buiten het water leeft.

Amphibolie, dubbelzinnigheid. *Amphibologie*, dubbelzinnige rede. *Amphibolisch* en *amphibologisch*, dubbelzinnig.

Amphibrachys, Gr., een drielettergrepig woord, versvoet, waarvan de eerste en laatste lettergreep kort, en de middelste lang is, b. v.: *bezielde*.

Amphictyonen, afgevaardigden tot de algemeene vergadering der Grieksche steden. Algemeene Staten der oude Grieken.

Amphidiarthrosis, Gr., dubbelvoeging, dubbele gewrichtsverbinding.

Amphidromia, vreugdefeest, dat de Heidenen den vijfden dag na de geboorte eens kinds vierden, waarbij hetzelve zijnen naam bekwam.

Amphigourien, prachtig, hoogdravend gezwets, zonder zin. *Amphigourist*, een verward, hoogdravend redenaar.

Amphimacer, (dichtk.) een drielettergrepig woord, waarvan de eerste en laatste lettergreep lang en de middelste kort is, b. v.: *lotgeval*.

Amphipneuma, het bezwaarlijk ademhalen.

Amphiscii, Lat., *amphiciens*, Fr., bewoners der heete aardstreek, wier middagschaduw gedurende de eene helft des jaars noordwaarts, en gedurende de andere helft zuidwaarts valt.

Amphitapa, kleed, dat van binnen en van buiten met bont is.

Amphitheater, halfrondeschouwburg; schouwplaats in een halven kring, met trapswijze in de hoogte gaande banken. *Amphitheatralisch*, halfrond, amphitheatersgewijze.

Amphitrite, godin der zee.

Amphitriten, geslacht van plantaardige wormen.

Amplecteren, omhelzen, omarmen; ook voor bekend aannemen, verstaan, goedkeuren.

Ampliatie, aanvulling (eener wet); uitstel, verschuiving, uitstel eener regtzaak; *amplieren*, aanvullen.

Amplificatie, (welsprek.) de uitbreiding, uitvoerigheid; *amplificeren*, uitbreiden.

Amplissimus, eeretitel aan hoogescholen.

Ampoules, *ampullae*, pralerijen (van woorden zonder geest), van *ampulla*, eene flesch. *Stylo ampoulé*, Fr., gezwollen, hoogdravende stijl.

Amputatie, het afsnijden, afzetten (van ledematen). *Amputeren*, afsnijden, afzetten; *geamputeerd*, afgezet, afgehouwen.

Amulet, zeker muntstukje, hetwelk men, vooral in Katholijke landen, als een behoedmiddel tegen gevaren, ziekten en onheilen, om den hals plagt te dragen. Men ziet op hetzelve al-

lerlei figuren, als die van heiligen, hemelteekenen, de namen van God en de aartsengelen, Hebreeuwsche en Arabische letteren, enz.

Amusabel, vermakelijk, verlustigend. *Amusant*, onderhoudend, vermakelijk. *Amusement*, verlustiging, vermaak, tijdverdrijf, aangenaam onderhoud. *Amusette*, klein tijdverdrijf; ook (krijgsk.) soort van lang schietgeweer, thans buiten gebruik. *Amuseren*, vermaken, verlustigen, aangenaam onderhouden; ook door ijdele beloften om den tuin leiden.

Amygdalith, een amandelsteen.

Ana, zie *A. a.*

Anabaptismus, wederdooping. *Anabaptist*, wederdooper.

Anacamptica, leer van de terugkaatsing der toonen.

Anacatharsis, zuivering des ligchaams door braken, hoesten, enz.

Anacephaleosis, (redek.) korte zamenvatting, beknopte herhaling van de voornaamste punten eens onderwerps.

Anachoreet, kluizenaar, boschof spelonkbewoner.

Anachronismus, tijddwaling, tijdverwisseling, fout tegen de tijdrekening, wanneer zekere gebeurtenis in een verkeerd tijdvak geplaatst is.

Anaclasis, of *anaclastica*, straalbreking. *Anaclastische* lijnen, krommingen, welke regte lijnen, of effen vlakten schijnen aan te nemen, door de straalbreking in verschillende vloeistoffen.

Anaconosis, (welspr.) beroep op het eigen oordeel van dengenen, dien men wil overreden.

Anadema, hoofdtooi, hoofdsieraad.

Anadiplosis, (welspr.) woordherhaling; wanneer men met hetzelfde woord, waarmede eene periode gesloten is, de volgende weder begint.

Anadyomene, bijnaam van Venus.

Anaedeïa, de schaamteloosheid, godin der Grieken.

Anaesthesis, bewusteloosheid van zieken.

Anaglyptica, kunst van gedreven werk te maken in metaal, hout, enz.

Anagnostes, voorlezer (in de Grieksche kerk).

Anagogie, geestelijke zin eener schriftuurplaats; ook geestverheffing (tot God); *anagogisch*, geestverheffend.

Anagramma, letterkeer, of verzetting der letteren, van een of meer woorden, op zulk eene wijs, dat daardoor een geheel andere zin ontstaat. Zoo wordt, b. v., uit *leven*, *nevel*, uit *dame*, *made*, uit *Berolinum*, *lumen orbi*, enz. *Anagrammatiseren*, letterkeer maken. *Anagrammatismus*, vervaardiging van anagrammen. *Anagrammatist*, letterkeermaker.

Anakreontische gedichten, ligte, bevallige gedichten, naar den Griekschen dichter Anakreon.

Analecta, *analekten*, Gr., overgeblevene brokken van den maaltijd; ook verzamelde plaatsen en uittreksels van deze en gene schriften.

Analemma, teekendrager, de figuur, waardoor men op uitwerken den dierkring afbeeldt; ook eene soort van astrolabium.

Analepsis, de wederherstelling, herkrijging van krachten, versterking. *Analeptisch*, versterkend (van geneesmiddelen).

Analogie, overeenstemming, evenredigheid. *Analogisch*, ana-

logue, *analoog*, overeenstemmend, evenredig. *Analogismus*, bewijs uit de evenredigheid afgeleid.

ANALPHABETUS, iemand, die zoo min lezen als schrijven kan.

ANALYSE, *analysis*, de ontbinding, ontleding, ontwikkeling van begrippen en opgaven. *Analyseren*, oplossen, ontwikkelen, ontleden. *Analytica*, de ontbindingsleer der verstandswerkingen, leer van het ontstaan der zuivere verstandsbegrippen. *Analytisch*, oplossend, ontwikkelend, ontledend; *analytische* leerwijs, wanneer men uit de gevolgen de gronden afleidt.

ANAMARTESIE, onzondigheid, reinheid van zonden, onschuld.

ANAMNESIS, de herinnering van verledene zaken.

ANAMORPHOSEN, schijn- of drogbeelden.

ANAPEST, een versvoet, uit twee korte en eene lange lettergreep bestaande, h. v., *begeleid*.

ANAPETIE, de uitzetting der vaten.

ANAPHALANTIASIS, het uitvallen van de wenkbraauwen.

ANAPHER, *anaphora*, de herhaling van gelijke aanvangswoorden in de leden der volzinnen; ook het aanzetten, aanwassen aan ledematen (geneesk.).

ANAPLASIS, het wederherstellen van gebrokene heenderen.

ANAPLEROSIS, het wederaanvullen, of vergoeden van verlorene of beschadigde vleeschdeelen, of leden. *Anaplerotische* middelen, welke de ledige plaatsen weder aanvullen.

ANARCHIE, regeringloosheid, wanorde. *Anarchist*, regeringsvijand, rustverstoorder.

ANARRHOPIE, het naar boven drijven der sappen.

ANASPASIS, de zamentrekking (der maag).

ANASTAECHIOSIS, oplossing der dingen in derzelver bestanddeelen.

ANASTASIS, de afleiding, overleiding van sappen uit het eene deel des ligchaams in het andere, door *anastatische*, d. i., af- of overleidende middelen.

ANASTOMOSIS, de zamenzetting, of verbinding en uitstorting der aderen en andere pijpen in het ligchaam. *Anastomoseren*, het zamenvoegen der aderen, enz. in het ligchaam. *Anastomotische*, ter opening van verstopte monden dienende, heelmiddelen.

ANASTROPHE, (redek.) eene omgekeerde woordplaatsing.

ANATHEMA, hanvloek, kerkban, vervloeking. *Anathematiseren*, in den ban doen, vervloeken, verwenschen. *Anathematismus*, de banvloeksuitvaardiging, banbliksem.

ANATOCISMUS, interestwoeker, interest van interest. *Anatocistisch*, interestwoekerend.

ANATOMIE, ontleedkunde; ook ontleed- of snijkamer. *Anatomiseren*, ontleden. *Anatomist*, ontleder.

ANATRIPSIS, de wrijving (der leden).

ANCHILOPS, waterig gezwel in den hoek der oogen.

ANCHYLOSIS, *anchyle*, de vergroeijing der gewrichten.

ANCIENNETEIT, *ancienneté*, Fr., de ouderdom in dienst, dienstopvolging naar de jaren; dienstjaren.

ANCILIEN, heilige schilden (bij de Romeinen), welke uit den hemel gevallen zouden zijn.

ANCORA, (muz,) zoo veel als *da capo*.

ANDANTE, (muz) niet te ras noch te langzaam, gematigd. *Andantino*, eenigzins langzaam.

ANDRIA, tweeslachtig mensch, met duidelijke vrouwelijke schaamdeelen.

Andrienne, een lang vrouwenkleed, een sleepkleed.

Androcephaloid, een manskop, of enkel manslid gelijkende steen; manskop-, of manslidsteen.

Androgynos, *androgoon*, manwijf, tweeslachtig mensch. Zie *Hermaphrodiet*.

Androïde, kunstig menschenbeeld, dat menschelijke handelingen verrigt, b. v., de bekende schaakspeler.

Androlepsie, wanneer men, om zich regt te verschaffen, aanzienlijke personen in zijne magt krijgt.

Andromache, gemalin van Hector.

Andromeda, Grieksche prinses, welke aan eene rots gekluisterd en door Perseus verlost werd.

Androtomie, mans- of menschontleding, in tegenoverstelling van *zootomie*.

Anecdote, geheim, of bijzonder onbekend berigt; kortswijlig verhaal.

Aneilema, het ophouden van winden in de darmen.

Anemochord, een windsnaarspeeltuig. *Anemographie*, de windbeschrijving. *Anemologie*, de windleer, windkunde. *Anemometer*, windmeter. *Anemometrie*, windmeting, windmeetkunde. *Anemone*, anemoon, windbloem. *Anemoscoop*, een windwijzer, weerhaan.

Anepigrapha, onbetitelde schriften. *Anepigraphisch*, titelloos, zonder opschrift.

Anerie, ezelsstreek, ongeschiktheid.

Anethisch, pijnstillend.

Aneurisma, slagadergezwel.

Angarien, *angariae*, leendiensten tot aan de grenzen; *parangariae*, zoodanige diensten tot over de grenzen.

Angekoken, wijzen, geneesheeren, toovenaars, waarzeggers, bij de Groenlanders.

Angelica, engelwortel. *Angelologie*, de engelenleer. *Angelus*, gebed bij de Roomschgezinden, dat met *angelus domini* begint.

Angiographie, beschrijving der vaten in het menschelijke ligchaam. *Angiologie*, leer van die vaten. *Angiohydrographie*, de zuigaderbeschrijving. *Angiohydrotomie*, de zuigaderontleding. *Angiospermatisch*, van planten, wier zaad in eene van den bloemkelk onderscheidene huls zit. *Angiotomie*, de vatenontleding.

Anglicanisch, Engelsch (kerk). *Anglicismus*, eene eigenheid der Engelsche taal, verkeerdelijk in eene andere taal overgenomen.

Angliseren, (de paarden) kortstaarten. *Geangliseerd*, gekortstaart.

Angloise, Fr., een Engelsche dans.

Anglomaan, iemand, die den Engelschen, op eene overdreven wijze, genegen is, en dezelven in alles navolgt. *Anglomanie*, eene onbepaalde neiging tot alles, wat Engelsch is.

Angster, kleine munt in Zwitserland.

Angulair, hoekig.

Angourie, pompoen, watermeloen.

Anguste, krap, eng. *Angustus terminus*, (in het regt) een korte termijn.

Aniatrologeet, die niets van de geneeskunde verstaat.

Anidrosis, zweeteloosheid.

Animadversio, aanmerking, noot; ook geregtelijke vermaning.

Anima, de ziel, geest. *Anima mundi*, wereldgeest. *Animatie*,

de bezieling. *Animato*, (muz.) bezield, levendig. *Animeren*, bezielen, aanvuren. *Geanimeerd*, bezield, aangevuurd, vergramd. *Animeux*, hartstogtelijk, verbitterd, vijandig. *Animositeit*, geraaktheid, verbittering, haat, vijandschap. *Animo*, met het voornamen; *animo deliberato*, met voorbedachten rade, met opzet; *animus injuriandi*, oogmerk om te beleedigen. *Animoso*, (muz.) bezield, aandoenlijk.

ANIMAL, Lat., dier; *animal disputax*, een twistziek schepsel, twister, tegenspreker. *Animalisatie*, de dierwording, verandering in dierlijke bestanddeelen. *Animalisch*, dierlijk, uit het dierenrijk, bij voorbeeld, spijzen, als vleesch, melk, eijeren, enz. *Animaliseren*, tot een dier maken, aan een dier gelijk maken. *Animalisten*, zij, die beweren, dat de embrio in den vader volkomen gevormd en levend is. *Animaliteit*, de dierheid, het dierwezen.

ANISETTE, anijswater, met anijs getrokken brandewijn.

ANKUS, de gehoorzaal des grooten Mogols.

ANKYLOGLOSSUM, aangewassen tongriem; *ankyloglossus*, wien de tong niet regt los is.

ANNAL, eenjarig. *Annalen*, jaarboeken. *Annalist*, een jaarboekschrijver.

ANNATEN, jaargelden, die van de geestelijke ambten in de pauselijke schatkamer gestort moesten worden.

ANNECTEREN, *annexeren*, aanhangen, aanhechten, bijvoegen. *Annex*, aangehecht, toebehoorende. *Annexa*, aanhaogsels, toebehoorende stukken.

ANNI, van 't jaar; *anni currentis*, *praesentis*, *praecedentis*, of *praeteriti*, zie, even als voor *Anno*, de verkortingen op *a*, *c*; *a. praes.*, *a. praec.*, enz., en voorts op *Annus*.

ANNIHILATIE, de vernietiging. *Annihileren*, vernietigen, voor nietig verklaren.

ANNIVERSARIEN, jaarlijksche plegtigheden, jaardagen, jaargedachtenisvieringen (van geboorte, overlijden, krooning, enz.).

ANNOMINATIE, (welspr.) de woordgelijkheid, de opzettelijke gelijkheid in woordklank, b. v.: *de stilte werd stiller*.

ANNONCE, aankondiging, berigt. *Annonceren*, aankondigen. *Annonciatief*, wat tot eenig berigt dient. *Annonceur*, tooneelspelar, die het volgende stuk aankondigt.

ANNOTATA, aanmerkingen. *Annotatie*, aanteekening. *Annoteren*, aanmerken.

ANNUÆ PRAESTATIONES, jaarlijksche betalingen, opbrengsten.

ANNUEL, jaarlijksch.

ANNUEREN, met het hoofd knikken, bekrachtigen, goedkeuren, bewilligen.

ANNUI REDITUS, jaarlijksche inkomsten.

ANNUTIEITEN, lijfrenten voor zekere jaren, bijzonder in de Engelsche bank, voor aan dezelve voorgeschotene gelden, onder beding, dat jaarlijks, behalve de interessen, een gedeelte van het kapitaal terug gegeven worde.

ANNULLEREN, vernietigen, voor nul verklaren. *Annullering*, de vernietiging, opheffing.

ANNULUS PISCATORIUS, de visschersring, pauselijke zegelring.

ANNUNCIATIE, *annunciatio*, Lat., *annonciation*, Fr., aankondiging, boodschap (bijzonder van Maria).

ANNUS, Lat., het jaar. *A. cur-*

rent, het loopende jaer. *A. climacterius*, het trapjaar, d. i. het zevende en negende van 's menschen ouderdom; het drie- en zestigste is het grootste trapjaar, als zevenmaal negen zijnde. *A. gratiae*, een genadejaar voor weduwen en weezen van ambtenaren.

Anodynus, pijnstillend; *liquor anodynus*, (mineralis Hoffmanni), gewoonlijk Hoffmansdruppels genoemd.

Anomalie, onregelmatigheid, uitzondering op een' regel. *Anomaal*, *anomalisch*, onregelmatig. *Anomalon* (verbum), een onregelmatig woord, bijzonder werkwoord.

Anomay, soort van ketters, die beweerden, dat, in de Godheid, de zoon niet gelijk was aan den vader.

Anomiten, ongelijkschalige en gladde mosselen.

Anonym, *anonymisch*, ongenoemd, nameloos. *Anonymus*, een ongenoemde.

Anorexie, de afkeer van spijs, spijswalging.

Anorgisch, zonder gevoel, levenloos. *Anorgismus*, de onbezielde natuur.

Anosmia, reukeloosheid.

Antaeus, een storke reus, die steeds nieuwe krachten bekwam, zoo dikwijls hij de aarde aanraakte.

Antagonist, wederstrever, tegenstander, vijand, partij.

Antal (*anthal*), een Hongaarsch wijnvat, waarin vooral de Tokaijer wijn verzonden wordt.

Antanaclasis, (welspr.) herhaling van hetzelfde woord, in eene andere beteekenis.

Antaphrodisiaca, middelen tegen den wellust.

Antapoplectica, middelen tegen de beroerte.

Antarthritisch, tegen de jicht.

Antasthmatisch, tegen de aamborstigheid.

Antecedens, de of het voorgaande; eerste voorstel. *Antecessor*, voorvader, voorganger.

Antecelleren, voortreffelijker, beter zijn, overtreffen.

Antediluviaansch, vóór den zondvloed.

Anterieur, eerder, vroeger. *Anterioriteit*, eerderheid. Zie *Prioriteit*.

Antestature, eene in overhaasting gemaakte verschansing.

Anthelmintica, wormverdrijvende middelen.

Antheren, *antherae*, stofkolfjes (van bloemen).

Anthologie, bloemenleer; bloemlezing; keur van gedichten, verzameling van schoone spreuken, gezegden, enz.

Anthracometer, een koolzuurgazmeter.

Anthropodaemon, des menschen streven naar de volmaaktheid, zonder die ooit te bereiken.

Anthropognosie, de menschkunde. *Anthropogonie*, leer van des menschen wording.

Anthropographie, menschbeschrijving, beschrijving van des menschen ligchaam. *Anthropolatrie*, menschenaanbidding. *Anthropolepsie*, menschenschuwheid; partijdigheid, aanzien van persoon. *Anthropolithen*, versteeningen van menschelijke ligchamen, of enkele deelen van dezelve. *Anthropologie*, de menschleer, menschkunde, natuurleer van den mensch. *Anthropologisch*, menschkundig, de natuurleer van den mensch betreffende.

Anthropomantie, waarzegging uit de ingewanden van een' mensch. *Anthropometrie*, de leer van de evenredigheid der leden van het menschelijke ligchaam.

Anthropomorphen, *anthropoglypiten*, versteeningen, welke de gedaante van eenig deel van het menschelijke ligchaam hebben.

Anthropomorphismus, de vermenschelijking, verzinnelijking van zuivere verstandsbegrippen, menschelijke voorstelling van God. *Anthropomorphiten*, zulken, die zich de Godheid onder eene menschelijke gedaante voorstellen.

Anthropophaag, menschenëter. *Anthropophagie*, menschenëting.

Anthropophobie, menschenvrees, menschenschuwheid.

Anthropothysie, menschenoffer.

Anthypnotica, slaapverdrijvende middelen, middelen tegen den slaap, of de slaapzucht. *Anthypnotisch*, slaapverdrijvend.

Anti, Gr., (in vele zamenstellingen, om het tegendeel der zaak aan te duiden).

Antibachius, versvoet van twee lange en eene korte lettergreep, b. v., *doorgaande*.

Antibarbarus, een taalzuiveraar, vijand van vreemde woorden.

Anticaglien, Ital., zie *Antiquaillen*.

Anticatharralia, middelen tegen de verkoudheid.

Antichambre, Fr., voorkamer.

Antichrist, de tegen-Christus; een vijand of tegenstander van het Christendom.

Antichtonen, zie *Antipoden*.

Anticipando, Lat., vooruit. *Anticipatie*, vooruitneming, voornitgenieting. *Anticiperen*, vooruit nemen, vooruit genieten.

Anticonstitutioneel, tegen de bepaalde staatsgesteldheid. *Anticonstitutionisten*, zij, die zich tegen de pauselijke bulle, *unigenitus*, verzetten.

Anticonvulsionisten, *anticonvulsionaires*, Janzenisten, die aan zekere wonderen niet gelooven.

Antidateren, eene vroegere dagteekening zetten.

Antidemonist, een duivelslochenaar.

Antidotum, tegenmiddel, tegengift.

Antidysenterica, middelen tegen den rooden loop.

Antiek, *antieken*, zie *Antiquarius*.

Antiemetica, middelen tegen het braken.

Antiepileptica, middelen tegen de vallende ziekte. *Antiepileptisch*, tegen de vallende ziekte.

Antifebrilia, koortsmiddelen, koortsverdrijvende middelen. *Antifebrilisch*, koortsverdrijvend.

Antiganymeeden, een misvormd, wanstaltig mensch.

Antigorium, smeltglas, verglaassel.

Antigraaph, tegenschrijver.

Antihectica, middelen tegen de longtering.

Antihydropica, middelen tegen de waterzucht.

Antihypochondriaca, miltzucht verdrijvende middelen; middelen tegen de zwaarmoedigheid.

Antihysterica, middelen tegen de opstijgingen.

Antikritiek, tegenbeoordeeling.

Antilegomena, Gr. niet zonder tegenspraak aangenomene schriften; deelen der heilige schrift, wier echtheid men betwijfeld of bestreden heeft.

Antilogie, tegenspraak; tweederlei beteekenis van eene zaak.

Antilope, de hertegeit (in Zuid-Afrika).

Antimetathesis, gebruik van dezelfde woorden in tegengestelde beteekenis.

Antiministerieel blad, tijding, nieuwspapier, in Engeland, tegen de ministers gerigt, en gemeenlijk door de oppositiepartij

geschreven. *Antiministeriele partij*, zie *Oppositiepartij*.

Antimonie, *Antimonium*, spiesglas.

Antinephritisch, tegen nierziekte.

Antinomie, tegenstrijdigheid in de wet. *Antinomisten*, wetbestrijders, ketters, die de wet van Mozes geheel wilden afgeschaft hebben.

Antipapa, tegenpaus. *Antipapistisch*, tegenpauselijk, vijandig tegen den Paus.

Antiparalytica, tegen verlammingen.

Antipathie, tegengevoel, tegenstreving, natuurlijke afkeerigheid.

Antipatriotten, tegenstrevers der vaderlandsvrienden, vijanden van het vaderland. Zie *Babelmanen*.

Antipendium, het voorhangsel voor altaren.

Antiperistaltisch, de kronkelende ingewandsbeweging tegenstrevend (bij het braken).

Antipherna, geschenken van eenen echtgenoot aan zijne vrouw.

Antiphlebotomist, vijand van het aderlaten.

Antiphona, *antiphonien*, wisselgezang, wanneer twee koren afwisselend zingen. *Antiphonale* of *Antiphonarium*, het tegen- of wisselgezangboek, in de Roomsche kerk.

Antiphrasis, spotrede, waarbij men juist het tegendeel zegt van hetgeen men eigenlijk meent.

Antipleuristica, middelen tegen het zijdewee.

Antipode, tegenvoeter; tegenstrever.

Antiptosis, het gebruik van den eenen naamval voor den anderen.

Antiputrida, verrottingwerende middelen.

Antiquaillen, kleine oudheden; munten; schrift op steenen.

Antiquarius, Lat., *antiquaire*, Fr., oudheidkenner-onderzoeker. *Antique*, *antiek*, oud, in den smaak der oudheid. *Antieken*, oudheden, oude kunstwerken.

Antiquiteiten, oudheden; overblijfsels uit de oudheid.

Antirepublikeinsch, tegen het gemeenebest, vrijheid hatend.

Antirevolutie, tegenomwenteling, tegenopstand. *Antirevolutionair*, wat eene tegenomwenteling betreft.

Antiscabiosa, middelen tegen de schurft.

Antiscorbutica, middelen tegen de scheurbuik.

Antisociaal, ongezellig.

Antispasis, de afleiding van eene vloeistof uit het eene naar het andere ligchaamsdeel.

Antispastus, versvoet van vier lettergrepen, waarvan de beide uiterste kort zijn, b. v., *gelaatkunde*.

Antispodium, asch van verbrande planten en dieren.

Antistes, voorstander; kerk- of schoolopziener, opperpriester.

Antistrophe, tegenwending, tegenzang, tegenantwoord.

Antithese, *antithesis*, tegenstelling, ook *antitheton*. Zie voorts *Contrast*. *Antithetica*, de tegenstellingsleer. *Antithetisch*, tegenstellend.

Antitrinitarius, iemand, die het leerstuk der drieëenheid ontkent.

Antitypus, een tegenbeeld.

Antivenerisch, tegen de venusziekte.

Antlia pneumatica, luchtpomp.

Antoeci, *anteciens*, tegenwoners, aardbewoners onder gelijke lengte en breedte der beide halfronden.

Antoniusvuur, *St. Antonisvuur*, de roos, eene huidontsteking.

Antonomasia, (welspr.) eigenlijk eene *synecdoche*, naar welke men de soort voor eenen persoon stelt, of omgekeerd, b. v., *Homerus* voor eenen grooten dichter, *Salomo* voor eenen wijzen koning, enz.

Apagogisch, wanneer de waarheid uit de onmogelijkheid van het tegendeel afgeleid wordt.

A palto, Ital., pacht, verhuring.

Apanage, goederen, geld, of inkomsten, welke keizers, koningen of vorsten, bij welke het eerstgeboorteregt ingevoerd is, hunnen jongeren broederen of neven, tot derzelver onderhoud moeten afstaan. Fig., aanhangsel. *Apanageren*, met een jaargeld begiftigen, beschenken.

Apantropie, zie *Anthropophobie*.

Aparothmesis, de op- of overtelling der tegenwerpingen.

A part, *à parte*, bijzonder, voor zich, ter zijde. *Apartement*, woningsafdeeling, vertrek; ook opwachtings- of speeldag, aan de hoven.

Apathetisch, bedriegelijk, valsch.

Apathie, gevoelloosheid, ongevoeligheid, onverschilligheid.

Apelles post tabulam, Apelles achter de schilderij; iemand, die, in het verborgene, het oordeel over zijn werk verneemt.

Apeptie, hardlijvigheid, gebrek aan spijsvertering. *Apeptisch*, zwaar om te verteren.

Aperitief, openend. *Aperientia*, openende geneesmiddelen.

Apert, open, openbaar, onverholen. *Apertuur*, opening, volgens het openen. *Aperturae jus*, regt van vorsten, volgens hetwelk hun leensman voor hen, te allen tijde, zijne vestingen moest openen, en er bezetting laten inleggen.

Aphaeresis, verkorting van een woord aan het begin; ook (in de geneesk.) wegneming van een overtollig lid.

Aphelium, zonsafstand, verste afstand eener dwaalster van de zon.

Aphilanthropie, menschenhaat; eigenzinnigheid, liefdeloosheid.

Aphonie, sprakeloosheid, stemmeloosheid, stomheid.

Aphorisme, Fr., afzonderlijke, korte leerstelling, kernspreuk. *Aphoristisch*, dat uit korte stellingen bestaat. Meerv. *aphorismen*.

Aphrodisia, feest ter eere van Venus; ook vleeschelijke omgang.

Aphrodisiaca, middelen om de geslachtsdrift op te wekken. *Antaphrodisiaca*, middelen om de geslachtsdrift te verminderen.

Aphrodite, Grieksche naam van Venus.

A piacere, Ital., zie *ad libitum*. Wordt deze uitdrukking op wissels gevonden, dan beteekent dezelve zoo veel als: na zigt, of binnen vier en twintig uren betaalbaar.

Apices juris, regtsvonden, spitsvindigheden der regtsgeleerden.

Aplaneren, slechten, gelijk maken; vereffenen.

Aplomb, naar het paslood, loodregt. *Aplomb* hebben, stevigheid hebben; vastheid van karakter bezitten.

Apnoë, ademloosheid.

Apobaterion, een afscheidsgedicht.

Apocalypse, de openbaring (van Johannis). *Apocalyptisch*, in den geest of stijl van dat geschrift; geheimzinnig, raadselachtig.

Apocarterèsis, de vrijwillige spijsonthouding, hongersdood.

Apocastasis, de sterrenomloop tot op hare voleinding.

Apocleten, de voornaamste raadsheeren.

A poco a poco, (muz.) een weinig, allengs, langzamerhand.

Apocopè, afkapping, op het einde van een woord of lettergreep.

Apocrisis, afzondering, verdrijving van overtollige vochten uit het menschelijke ligchaam.

Apocryphisch, onbekend, van eenen onbekenden schrijver. *Apocryphe*, *apocryphische boeken*, geheimere, minder geloofwaardige, niet geopenbaarde schriften.

Apodemica, reiskunst, aanwijzing om te reizen.

Apodictisch, ontegensprekelijk, bepaald, oogenschijnlijk.

Apodioxis, figuur in de redek., wanneer men eene tegenbedenking als belagchelijk verwerpt.

Apogeum, de afstand der aarde van de sterren; derzelver verste afstand van de aarde.

Apographum, afschrift, kopij.

A point, op het punt, puntelijk, overeenstemmend; ook: om niets, in het biljartspel.

Apol, *Apollo*, god der kunsten, wetenschappen, der dichters, enz. De zon. Zie *Phoebus*. *Apollo van Belvedère*, een beeld van Apollo, een groot kunstwerk uit de oudheid.

Apologeet, *apologist*, lofredenaar, beschermer, verdediger. *Apologetica*, leer, aanleiding of wetenschap der verdediging (bijzonder van het Christendom). *Apologetisch*, verdedigend, beschermend. *Apologie*, lofrede, verdediging. *Apologiseren*, op iemand eene lofrede houden, iemand verdedigen.

Apologus, *apologue*, leergedicht, leerrijke fabel.

Apomecometrie, verte-meting, kunst van verwijderde voorwerpen te meten.

Aponeurographie, beschrijving der spieren. *Aponeurologie*, kennis der spieren.

Apophasis (redek.), wanneer men zich houdt, geenen raad te willen geven, en dien toch geeft.

Apophlegmatismum, slijmverdrijving, slijmafdrijvend middel.

Apophthegma, denk- zin- of zedespreuk, kernspreuk. *Apophthegmatisch*, spreukmatig, zinrijk.

Apoplanesis (redek.), afdwaling, afwijking van de hoofdzaak, om iemand in de war te brengen.

Apoplexie, geraaktheid, beroerte. *Apoplectisch*, geraakt, aan beroerte onderhevig, wat de beroerte betreft.

Aporisma, een moeijelijk vraagstuk.

Aposiopesis (redek.), verzwijging, onderdrukking der gedachten; afbreking der rede.

Aposphragisma, zegelafdruksel.

A posse ad esse non valet consequentia, Lat., van de mogelijkheid mag men niet terstond tot de wezenlijkheid besluiten.

Apostasie, *apostasis*, afval, afvalligheid (bijzonder van de Christelijke kerk). *Apostaat*, een afvallige. *Apostasieren*, afvallig worden, ook zijne geestelijke orde verlaten, zijne gelofte breken.

Apostel, gezant, leergezant. *Apostolisch*, van eenen apostel afkomstig. *Apostolische stoel*, pauselijke waardigheid. *Apostolische Koning*, titel des Konings van Hongarijë.

Apostema, eene zweer, uitzetting van vloeistoffen in ligchamen.

A posteriori, Lat., van achteren, uit de ondervinding.

Apostille, kantteekening; naschrift in brieven; afscheidsbrief aan eenen appellerenden.

Apostrophe, het verkortings- of weglatingsteeken; ook de aan- of tusschenspraak, wanneer men eenen afwezigen persoon als tegenwoordig zijnde, of eene levenlooze zaak als levend aanspreekt. *Apostropheren*, met verkortings- of weglatingsteekens voorzien.

Apotheose, *apotheosis*, vergoding, verplaatsing onder de goden. *Apotheoseren*, vergoden, onder de goden verplaatsen.

Appaiseren, *appaiser*, Fr., bedaren, ter neder zetten.

Apparaat, toestel; eene verzameling van kunstige werktuigen en gereedschappen.

Apparence, Fr., *apparentie*, waarschijnlijkheid, schijn; aanzien. *Apparent*, waarschijnlijk, oogenschijnlijk.

Apparitie, *apparition*, Fr., verschijning.

Appartement, zie *apartement.*

Appartenance, Fr., eigendom, het toebehoorende.

Appel, de oproeping der soldaten, door trommelen of trompetten; het aflezen der namen; het hooren en volgen der honden, op den roep van den meester: de honden onder *appel* hebben.

Appellant, een beroeper, die zich (in geregtelijke aangelegenheden of regtszaken) van lagere geregtshoven op de hoogere beroept. *Appelleren*, zich op een hooger geregt beroepen.

Appendix, aanhangsel, toevoegsel.

Apperceptie, opvatting, waarneming, voorstelling, met bewustheid.

Appetyt, *appetit*, honger, eetlust; begeerte naar iets, trek. *Appetijtelijk*, lekker, smakelijk, den lust aanprikkelende.

Applaneren, zie *aplaneren.*

Applauderen, *applaudisseren*, in de handen klappen, zijne goedkeuring geven. *Applaudissement*, goedkeuring bij handgeklap.

Applicabel, aanwendbaar. *Applicatie*, toepassing, het ten nutte aanwenden; naarstigheid, ijver, vlijt. *Applicatuur*, het vingerzetten, (bij de muzijk). *Appliceren*, aanwenden, aanbrengen, toeleggen.

Appoggiatura, (muz.) de voorslag.

Appointement, beslechting; bepaling, berigt; ook bezoldiging, jaarwedde. *Appointeren*, bepalen; beslechten; met elkander overeenkomen.

Apporteren, brengen, halen.

Appositie, bijvoeging; ook bijvoeging ter opheldering; wanneer twee zelfstandige naamwoorden, ter onderlinge verklaring, bij elkander gevoegd worden, (in de spraakk.).

Appreciëren, schatten, waarderen.

Apprehenderen, grijpen, vasthouden, gevangen nemen; gewaarworden. *Apprehensie*, gevangenneming; gewaarwording; bezorgdheid. *Apprehensief*, bevattelijk; zorgelijk.

Appreteren, toebereiden, toerigten. *Appretuur*, toebereiding, toerigting; ook de glans van manufacturen.

Approbatie, goedkeuring. *Approberen*, goedkeuren.

Approches, loopgraven der belegeraars, voor vestingen. *Approcheren*, naderen, aanraken.

Approfonderen, verdiepen, in de diepte graven. Van daar uitvorschen, doorgronden.

Approvianderen, van levensmiddelen, proviand, verzorgen, van voorraad voorzien. *Approviandering*, *approvisionnering*, de verzorging van voorraad.

Approvisionneren, van levensmiddelen voorzien.

Approximatie, aannadering, benadering, raming. *Approximatief*, aannaderend, allengs; bij benadering, bij raming. *Approximeren*, nadaren, ramen.

Appui, steun, stut, leuning, steunpunt; toestemming, ondersteuning van een voorstel. *Appuijeren*, aan of op iets leunen, steunen, op iets drukken, of blijven staan; ondersteunen, van een voorstel; den toon, nadruk aan woorden geven.

A priori, van voren af, uit de rede, (erkennen of bewijzen).

Apropos, te gelegener, te regter tijd; (als een overgang): wat ik zaggen wilde, eer ik het vergeet, juist valt mij in.

Apsiden, keerpunten (in de sterrekunde).

Apsychie, onmagt, verstrooijing van geest.

Aptera, vleugellooze, ongevleugelde gekorvene diertjes, (b. v. vlooijen, spinnen).

Apteren, aanpassen, van pas maken. *Aptering*, de van pas making. *Aptitude*, bekwaamheid, gepastheid, geschiktheid, vaardigheid.

A punto, eigenlijk op het punt, ten volle overeenstemmend, vlijtig.

Apyrexie, de tijd, dat een zieke vrij van koorts is.

Aqua fortis, sterk water, oplossingswater.

Aquagium, watergroef; ook het regt, om water op den grond van zijnen buurman af te laten; waterafleidingsregt.

Aquamarin, een zeegroen edelgesteente; ook zeegroene verw of kleur.

Aquanimiteit, billijkheid, billijke denkwijs.

Aqua regis, koningswater.

Aquatilien, waterdiertjes.

Aqua tinta, soort van waterkleur (in de graveerkunst); zekere manier van teekenen en schilderen.

Aqua toffana, giftwater, in Italie, naar deszelfs uitvindster, Toffana, alzoo genaamd.

Aquavita, levenswater; bijzonderlijk bereide brandewijn.

Arabesken, eene soort van versieringen, die grootendeels uit planten, struiken, takken en bloemen zamengesteld, op eenen grond naar willekeur geschilderd, of ook opgelegd zijn.

Arachnologie, *Araneologie*, de spinnenleer, spinnenweerkunde, (van Quatremère Disjonval). *Arachnoliten* en *arachinniten*, spinnensteenen, versteende spinnen.

Arak, *arrak*, rijstbrandewijn.

Arbitrage, beslissing van eenen zelfgekozen regter; vergelijking der geld- en wisselwaarde, op onderscheidene plaatsen. *Arbitrage-rekening*, de berekening dezer verscheidenheid.

Arbitrair, willekeurig, eigendunkelijk. *Arbiter*, een scheidsman, scheidsregter. *Arbitrium*, het gevoelen, de uitspraak, willekeur. *Arbitrio judicis*, naar het goeddunken, de uitspraak des regters.

Arbolade, geregt uit boter, room en eijeren toebereid.

Arbor dianæ, *arbor philosophica*, zilverboom, eene scheikundige oplossing van het zilver.

Arcaden, booggewelven tusschen pilaren.

Arcadie, een schoon landschap in Morea, welks bewoners door de Dichters als voorbeelden van onschuld en deugd worden voorgesteld. *Arcadische maatschappij* te Rome, ter bevordering van schoone kunsten en wetenschappen.

Arcana, geheimenissen, geheime middelen of kunsten. *Arcanisten*, die geheimen bezitten. *Arcanum*, een geheim, geheim middel.

Archaeölogie, oudheidkunde; de kennis der antieken, of der kunstgewrochten der oudheid. *Archaeölogisch*, oudheidkundig, oudheid betreffende. *Archaeöloog*, een oudheidkenner, oudheidonderzoeker.

Archaeus, (scheik.) zekere in de natuur verspreide hoofdkracht, die alles bezielt en alles werkt; de algemeene wereldgeest.

Archaïsmus, eene verouderde uitdrukking, of spraakgebruik. *Archaïstisch*, verouderd.

Archetypus, de eerste stempel, de oorspronkelijke vorm.

Archi, aarts, in zamenstellingen, om den hoogsten trap aan te duiden. *Archidiaconus*, eerste (geestelijke) ambtshelper, opperhelper. *Archidux*, aartshertog. *Archiëpiscopus*, aartsbisschop. *Archimagus*, opperpriester in Perzie, ook een aartstoovenaar. *Archimandriet*, een opperste monnik, kloostervoorstander, abt in de grieksche kerk. *Archipelagus*, eene zee, waarin vele eilanden nevens elkander liggen. *Archipresbyter*, een opperkerkvoogd. *Archipresbyteriaat*, het ambt van eenen opperkerkvoogd.

Archief, plaats, alwaar belangrijke geschriften bewaard worden. *Archivarius*, bewaarder der oorkonden, opziener en kenner van eene oorkondenverzameling.

Architect, een bouwmeester, bouwkundige. *Architectonica*, de leer der bouwkunst. *Architectonisch*, bouwkunstig, de bouwkunst betreffende. *Architectonographie*, beschrijving van een schoon gebouw. *Architectuur*, bouwkunst, bouwkunde. *Architecturen*, bouwsieraden, sieraden, welke aan gebouwen aangebragt worden.

Architraaf, (bouwk.) de hoofdbalk, bovendrempel; het onderste gedeelte van de boven eene zuil zich bevindende kroonlijst.

Archonten, bestuurders, regeerders, bevelhebbers, te Athene.

Are, eenheid der vlaktemaat in het metriek stelsel.

Arenatie, een zandbad.

Areometer, een digtheidsmeter (voor vloeistoffen), zinkbalans.

Areopagus, geregtshof te Athene, alwaar de regters (*Areopagiten*) bij nacht, zonder licht, de partijen verhoorden, en het vonnis, zonder aanzien van persoon, uitspraken. *Areopagus*, een braaf, onomkoopbaar regter.

Areostyle, (bouwk.) plaatsing van zuilen, bij welke altijd tusschen twee zuilen eene ruimte van vier zuilen dikte gelaten is; een gebouw met ver van elkander geplaatste zuilen.

Areotisch, (geneesk.) vochtverdunnend, porieöpenend.

Arethusa, (fabelk.) eene der Hesperiden, eene watergodin; een zinnebeeld der kuischheid.

Aretologie, Gr., de deugdof zedeleer.

Argent, Fr., zilvergeld, *Argent contant*, gereed geld. *Argenterie*, zilvergoed, zilverwerk. *Argent haché*, verzilverd metaal.

Argiroïde, kunst- of schijnzilver, een zilverachtig metaalmengsel.

Argonauten, Gr., Argovaardersschippers. Eenige Grieken, die onder Jason op het schip Argo

naar Kolchis reisden, om het gulden vlies te veroveren.

Argousin, *argousijn*, opziener der slaven op de galeijen.

Argument, *argumentum*, Lat., bewijsgrond, inhoud. *Argumentatie*, betoog, bewijs. *Argumenteren*, betoogen, bewijzen, besluiten. *Argumentum kat anthrepon*, *ad hominem*, (redeneerk.) bewijs door overreding, of op eigen gronden der partij zelve.

Argus, (fabelk.) een koning met honderd oogen, waarvan er beurtelings vijftig openwaren; ook een waakzame, scherpziende hoeder. *Argusoogen*, zeer waakzame, altijd opene oogen.

Argutien, spitsvindigheden, sophismen. *Argutieus*, spitsvindig, sophistisch.

Aria, (muz.) lied, gezang. *Ariette*, eene kleine aria, een liedje. *Arioso*, op de wijze van eene aria, zangmatig.

Ariaan, navolger van Arius, die, in de vierde eeuw, de godheid van Christus ontkende. *Arianismus*, de leer van Arius.

Arimanius, *Ahriman*, duisternis; vorst der hel, het booze grondwezen. Zie *Ormuzd*.

Aristarch, een gestreng kunstregter, naar den vermaarden *Aristarchus* genoemd, welke te Alexandrien leefde, en een gestreng beoordeeler der gediehten van Homerus was. Ook de naam van eene vlek in de maan. *Aristarchisch*, streng-kunstregterlijk.

Aristocraat, *aristokraat*, voorstander der *aristocratie*, dat is, regering der voornaamsten of adelijken. *Aristocratisch*, der adelijke regering toegedaan. *Aristo-democratie*, adelijke volksregering, staat alwaar de grooten en het volk te zamen regeren. *Aristo-democratisch*, der adelijke volksregering toegedaan. *Aristo-robino-theocratie*, heerschzucht des adels, der geregtshoven en der geestelijkheid.

Arithmantie, getallenwaarzeggerij.

Arithmetica, rekenkunst, cijferkunst, getalkunde. *Arithmeticus*, rekenmeester. *Arithmetisch*, rekenkunstig.

Arlequin, zie *harlequin*.

Armada, *armade*, Sp., uitrusting, krijgsvloot; desgelijks zeker portugeesch regiment soldaten, het regt hebbende, om te Lissabon in kwartier te liggen, en het koninklijke paleis te bewaken. *Armadilla*, eene kleine vloot.

Armatuur, wapening, krijgsgewaad, wapenrusting; de voorstelling van allerhande geweren, in den vorm van trofeën; ook het beslag van eenen magneet. *Armatuurkamer*, de wapen-, geweerkamer.

Armée, Fr. leger, heer, krijgsmagt.

Armement, wapening, krijgstoerusting. *Armeren*, wapenen, uitrusten; ook schepen bouwen en van geschut voorzien.

Armeniersteen, een groene, of ligtblaauwe, meestal met glinsterende zandkorreltjes doorzaaide steen, welke voorheen uit Armenien kwam.

Armillair, uit ringen zamengesteld.

Armistice, *armistitium*, wapenstilstand.

Armoisin, Fr., dunne en weinig glanzige taf.

Armoriale, wapenboek. *Armorist*, wapenkenner, blazoenkundige.

Aromalith, Gr. een specerijsteen, mirresteen, welriekende steen.

Aromatica, specerijmiddelen,

specerijen. *Aromatisch*, specerijachtig, kruidig, welriekend.

Arpedonapten, naam van de tweede klasse der oude Egyptische priesters. Die van de eerste klasse heetten *Sphransch*, en die van de derde *Neocoren*.

Arpeggiato, Ital., (muz.) gebroken, ontleed (in toonen). *Arpeggiatura*, eene opvolging van gebrokene toonen. *Arpeggio*, toonbreking.

Arquebusade, Fr., geweerschot; ook schiet- of wondwater. *Arquebuseren*, doodschieten, (als straf). *Arquebusering*, het doodschieten, de doodschieting.

Arrak; zie *Arak*.

Arrangement, Fr., inrigting, ordening, schikking, vergelijk; accoord (met schuldeischers). *Arrangeren*, inrigten, schikken, zaken in orde brengen, (met schuldeischers) een vergelijk treffen.

Arrérages, Fr., achterstallen, vertraagde, uitgestelde betalingen.

Arrest, Fr., hechtenis (van personen), heslag (van goederen). *Arrestant*, een in hechtenis genomene, aangehoudene, (door het gebruik gewettigd; dewijl *arrestant* eigenlijk beteekent den aanhouder, in hechtenisnemer). *Arresteren*, in hechtenis nemen, in heslag nemen. *Arrestatie*, de in hechtenisneming, de heslaglegging.

Arrêt, Fr., een vonnis. *Arreté*, een besluit. *Arreteren*, aanhouden, tegenhouden, staande houden.

Arrha, *arrhes*, handgeld, godspenning; ook hetgeen men iemand vooruit betaalt, ter bevestiging van eenen gesloten koop.

Arrhostie, zwakheid (van gemoed en verstand).

Arriderren, aanlagchen, goedgunstig zijn.

Arrière, Fr., achter. *Arrière ban*, laatste of algemeene oproeping ter wapening. *Arrière garde*, achterhoede. *Arrière neveu*, achterneef. *Arrière positie*, eene noodstelling. *Arrière-saison*, najaar.

Arripieren, aangrijpen, te nutte maken.

Arrita, handgeld.

Arriveren, *arriver*, Fr., aankomen, gebeuren.

Arroba, spaansch en portugeesch handelgewigt, omtrent 12 nederlandsche ponden zwaar.

Arrogant, aanmatigend, trotsch, opgeblazen, eigendunkelijk. *Arrogance*, *arrogantie*, aanmatiging, opgeblazenheid, trotschheid. *Arrogeren*, zich aanmatigen.

Arronderen, rond maken, afronden. Staten *arronderen*, in onafgebrokenen zamenhang brengen; ook in de schilderkunst en redekunde gebruikelijk; in de eerste beteekent het een beeld, door de juiste plaatsing van licht en bruin, de noodige rondheid geven; in de andere eene periode vloeijend en welluidend maken. *Arrondissement*, de ronding, afronding; district, gedeelte eener provincie.

Arroseren, besproeijen, besprenkelen, begieten. In het spel, toezetten.

Arsenaal, tuighuis, bewaarplaats voor wapenen.

Arsis, Gr., de toonverheffing.

Artefacten, kunstgewrochten, kunstvoortbrengsels.

Arterie, Gr., een slagader. *Arteriographie*, slagaderbeschrijving. *Arteriotomie*, slagaderopening.

Artes liberales, Lat., de vrije, schoone kunsten.

Arthritis, Gr., de jicht. *Arthritisch*, jichtig, de jicht betreffende.

Articulus, Lat., *Artikel*, stuk, lid, deel, afdeeling. *Articulatim*, stukswijze, stuk voor stuk. *Articulatie*, de lid-, beenverbinding, fig. bepaaldheid en duidelijkheid in de uitspraak. *Articuleren*, in leden afdeelen; bepaald en duidelijk uitspreken.

Artificieel, kunstig, meesterlijk.

Artillerie, Fr., zwaar of grof geschut; geschutkunde. *Artilleriepark*, plaats, alwaar alle soorten van geschut zamengebragt worden. *Artillerietrein*, gevolg van zwaar geschut met zijn toebehooren.

Artisan, *artiste*, Fr., kunstenaar. *Artistisch*, kunstig, kunstmatig.

Artolithen, broodversteeningen, versteend brood.

Artotyriten, ketters in de tweede eeuw, die brood en kaas, (in plaats van brood en wijn) bij het heilige avondmaal gebruikten.

Asalvo, welvarend, behouden.

Asbest, zie *Amianth*.

Ascariden, *askariden*, darm- of aarsdarmwormen.

Ascendant, Fr., aanzien, magt over iemand. *Ascendenten*, bloedverwanten in de opklimmende lijn. *Ascendence*, opklimmende bloedverwantschap. *Ascensie*, klimming, opklimming; de opgang van een gesternte; ook hemelvaart. *Ascenderen*, op- of naar boven stijgen.

Asceten, *Asketen*, aandachtigen, bijzonder godsdienstigen. *Ascetica*, *ascetiek*, oefening der godzaligheid; deugdoefeningsof vroomheidsleer. *Asceticus*, een stichtelijk schrijver. *Ascetisch*, stichtelijk.

Ascii, (*Askii*), schaduwloozen, dat is, bewoners van de heete aardstreek.

Aseïteit, zelfbestaan, eigenschap van een wezen, dat de oorzaak van zijn bestaan in zich zelven heeft.

Asiarchen, opzieners der openbare godsdienstspelen te Ephese.

Asketiek, zie *asceten*.

Asmodie, de echt-, twistduivel (al schertsende).

Asomatisch, ligchaamloos, zonder ligchaam. *Asomaton*, een ligchaamloos wezen; monade; geest.

Asoot, gr., een slemper, brasser. *Asotisch* buitensporig, slempend, liederlijk.

Aspect, aanschouwing, uitzigt, voorteeken. *Aspecten*, de standen der dwaalsterren in den dierenriem (zodiak) ten opzigte van elkander, waartoe behooren: 1.) de *conjunctie*, zamenkomst, als twee planeten aan dezelfde plaats van den dierenriem gezien worden; 2.) de *oppositie*, of de tegenstelling, als twee planeten aan tegenovergestelde punten van de eclyptica staan.

Aspergillum, *aspersoir*, Fr., wijwaterskwast. *Aspergés*, het oogenblik, waarin de besprenging met wijwater geschiedt. *Aspersie*, besprenging, besproeijing; ook bij de mystieken, de heilige invloed van Gods genade in het hart.

Asphalt, aardhars, berghars; jodenlijm.

Asphyxie, Gr. onmagt, polsophouding, schijndood.

Aspirant, een dinger, aanspraakmaker. *Aspiratie*, de verscherpte uitspraak eener letter. *Aspireren*, naar iets dingen, streven; verscherpt uitspreken.

Assa, asand, benzoe, welriekende hars. *Assa foetida*, stinkhars, duivelsdrek.

Assai, Ital., (muz.) genoegzaam, zeer. *Allegro assai*, zie *allegro*.

Largo assai di molto, zeer langzaam.

ASSASSINAAT, *assassinium*, sluipmoord. *Assassin*, sluipmoordenaar, bandiet.

ASSECTEREN, navolgen, aanhangen, vergezellen, nasluipen. *Assecta*, een beimelijke vergezeller, tafelschuimer.

ASSECURENTIE, enz. zie *assurantie*, enz.

ASSEF, een stadhouder in Perzië.

ASSEMBLÉE, verzameling, pronkgezelschap, voornaam en schitterend gezelschap.

ASSENT, *assentie*, *assensio*, goedkeuring, toestemming. *Assenteren*, overeenstemmen, toestaan, inwilligen.

ASSEQUEREN, bekomen, verkrijgen, behalen, veroveren, afhalen; vergelden; ook de gedachten van anderen raden, verstaan, doorgronden.

ASSEREREN, beweren. *Assertie*, bewering.

ASSERMENTEREN, beëedigen, den eed afnemen.

ASSERVEREN, bewaren.

ASSESSOR, Lat., bijzitter; iemand, die, in eene vergadering, bij den president zit, en denzelven de raadplegingen en besluiten helpt regelen.

ASSIDUITEIT, aanhoudendheid, volharding, vlijt.

ASSIENTO, Sp., verdrag wegens de levering van slaven, in de Spaansch-Amerikaansche koloniën.

ASSIETTE, Fr., stand, stelling, ligging, gesteldheid (*in zijn assiette blijven of uit hetzelve geraken*); ook een bord, bijschotel.

ASSIGNANT, (kooph.) aanwijzer, trekker. *Assignatie*, geld- of betalingsaanwijzing, zeker Fransch papieren geld. *Assigneren*, iemand aanwijzen, die betaalt.

ASSIMILATIE, gelijkstelling, gelijkvormigmaking. *Assimileren*, gelijkstellen, gelijkvormig maken.

ASSISES, zitdagen, pleitdagen, teregtzittingen. *Cour d'assises*, geregtshof van gezetene regters, om onder eenen opperregter, vonnis te spreken.

ASSISTENCIE, bijstand, hulp. *Assistent*, helper, die iemand bijstaat. *Assisteren*, helpen, bijstaan.

ASSOCIATIE, verbinding, vereeniging, zamenvoeging, aaneenschakeling, b. v. van gedachten en begrippen: *associatio idearum*. *Associé*, Fr., genoot, medegenoot, zaamverbondene, handelgenoot, medehandelaar. *Associeren*, zich verbinden, eenen gemeenschappelijken handel beginnen.

ASSONANCE, *assonantie* (redek. en dichtk.) halfrijm, onvolkomen rijm.

ASSOPIËREN, stillen, sussen, bijleggen.

ASSORTIMENT, Fr., voorraadplaats, voorraad van koopwaren. *Assorteren*, uitzoeken, schikken, wel voorzien; goed *geassorteerd* magazijn. *Assortissage*, Fr., het sorteren der waren; het loon daarvoor betaald wordende.

ASSOUPIËREN, slaperig maken, in slaap doen vallen, verdooven; geruststellen. *Geassoupiëerd*, slaperig, verdoofd.

ASSUMEREN, bijnemen, aannemen, opnemen. *Assumtie*, bijneming, aan- of opneming; *assumtio beatae virginis*, Maria hemelvaart.

ASSURADEUR, verzekeraar. *Assurantie*, verzekering, waarborg. *Assureren*, verzekeren.

ASTAKOLITH, Gr., een kreeftsteen, versteende kreeft.

ASTER, ster, sterrebloem. *Asteriscus*, een (geschreven of gedrukt) sterretje *. *Asterismus*, een sterrebeeld.

Asthenie, Gr., krachteloosheid, zwakheid. *Asthenisch*, krachteloos, uit zwakte voortspruitende.

Asthma, het bezwaarlijk ademhalen, aamborstigheid. *Asthmatisch*, aamborstig, kortademig.

Astraoalomantie, soort van waarzeggerij uit, of met dobbelsteenen.

Astralisch, stervormig, tot het gesternte behoorende. *Astraalgeest*, het middelste gedeelte van den mensch, in de onderstelling, dat hij uit ziel, geest en ligchaam bestaat.

Astrea, de godin der geregtigheid.

Astrinoentia, zie *adstringentia*, enz.

Astrodicticum, een sterrewijzer, werktuig, om de sterren gemakkelijk te vinden. *Astrographie*, sterbeschrijving. *Astrognosie*, sterrekennis, sterrekunde. *Astrolabium*, meetkunstig werktuig, om de hoogte der sterren te meten; ook bij de landmeters, een hoekmeter. *Astrolith*, Gr. een sterresteen, eene sterrevormige versteening.

Astrologie, de sterrewigchelarij, waarzeggerij uit de sterren. *Astrologisch*, op de sterrevoorzegkunde gegrond. *Astrologist*, *astroloog*, sterrewigchelaar, sterrekijker. *Astromantie*, zie *astrologie*. *Astrometeorologie*, weervoorzegkunde uit de sterren. *Astrometeorologisch*, hetgeen tot de weervoorspelling uit de sterren behoort. *Astrometer*, sterremeter.

Astronomie, de sterrekunde, sterreleer. *Astronomisch*, sterrekundig. *Astronomist*, sterrekundige.

Astroskopie, sterbeschouwing, (door vergrootglazen).

Astrueren, bijbouwen, bijvoegen; ook bekrachtigen, bevestigen, aanleggen.

Astucieus, *astucieux*, Fr., arglistig, sluw, vol streken.

Asyl, (Lat. *asylum*) vrijplaats voor misdadigers en vervolgden. Bij de ouden waren het de tempels, altaren en heelden der goden; en het was een vergrijp aan de goden, eenen derwaarts gevlugten van daar te halen. Keizer Tiberius schafte dezelve, uitgezonderd den tempel van Juno en Aesculaap, geheel af.

Asymmetrie, ongelijkheid, onevenredigheid. *Asymmetrisch*, ongelijkmatig.

Asymphonie, wanluidendheid, wanklank.

Asymptoten, (meetk.) misloopers, lijnen, die elkander meer en meer naderen, zonder echter elkander aan te raken.

Atanaclasis, (redek.) herhaling van een woord, maar in verschillende beteekenis.

Ataraxie, Gr., onwankelbaarheid, zielerust, onverschrokkenheid.

Ataxie, Gr., onregelmatigheid, wanorde (bijzonder in ziekten).

Atechnie, Gr., kunsteloosheid.

Ateknie, Gr., kinderloosheid, vrouwelijke onvruchtbaarheid.

Atelier, zie *attelier*

A tempo, Ital. (muz.) in den regten tijd, naauwkeurig in de maat. *A tempo giusto*, in den juisten tijd, in afgemetene beweging.

Atermoijement, Fr., (kooph.) de uitstelsverlenging, het uitstel van den betalingstermijn. *Atermoijeren*, den betalingstermijn verlengen, den betaaldag uitstellen.

Athenæum, eene hoogeschool,

Atheist, ongodist, godloochenaar. *Atheisterij*, godverzaking. *Athe-*

istisch, godloochenend, ongodistisch, goddeloos.

ATHENOR, een oven, in de scheikunde gebruikt wordende.

ATHLEET, Gr. een (oudgrieksche) kampvechter, worstelaar; ook een sterk man. *Athletica*, de vecht- of worstelkunst *Athletisch*, vecht- of worstelkundig, sterk in de vuisten.

ATHOPIE, Gr., gezigtszwakheid.

ATHRESIE, Gr., sluiting, vergroeijing, of verwassing van het achterste, of van de schaamdeelen. *Athretisch*, alzoo vergroeid.

ATHYMIE, Gr., neerslagtigheid, moedeloosheid.

ATLAS, een hooge berg in Afrika; naam van eenen reus, die den hemel torscht, in de fabelleer; verzameling van land- en zeekaarten; naam van zekere zijden stof; soort van nachtvlinder; het eerste wervelbeen van de ruggegraat, op hetwelk (*drager* genoemd) het hoofd rust. *Atlante*, (bouwk.) eene mannelijke figuur, welke eenen last draagt. *Atlantisch*, groot, reusachtig.

ATMOMETER, *atmidometer*, uitdampingsmeter.

ATMOSPHEER, damp- of luchtkring der wereldbollen. *Atmospheriën*, luchtverschijnsels. *Atmospherisch*, tot den dampkring behoorende, b. v. *atmospherische lucht*, dampkringslucht, gewone lucht. *Atmospherologie*, de dampkringskunde, dampkringsleer.

ATOME, de oorspronkelijke of grondstof. *Atomen*, zonnestofjes. *Atomistica*, de grondstofleer, leer van de zamenstelling aller ligchamen uit ondeelbare grondstoffen. *Atomist*, een vriend of aanhanger van die leer.

ATONIE, ontspanning, verslapping der zenuwen, enz., vermoeidheid.

ATOUR, Fr., opschik; staat van eene aanzienlijke vrouw. *Dame d'atours*, hofdame.

ATOUT, Fr., (in het kaartspel) troef. *Atouteren*, troef spelen. *A tout prix*, Fr., tot elken prijs.

ATRABILAIR, *atrabileux*, Fr., zwartgallig, galzuchtig. *Atrabiliteit*, de galzucht, zwartgalligheid; melancholie, zwaarmoedigheid.

ATRAMENTSTEEN, inktsteen.

ATRIUM MORTIS, Lat., hof of voorzaal des doods; (geneesk.) begin of voorbode van den dood.

ATROCITEIT, wreedheid, afschuwelijkheid.

ATTACHANT, Fr., aanhangend, aanhangelijk, aanklevend. *Attaché*, aanhangeling; huisbediende, opwachter. *Attachement*, gehechtheid, aanklevung, toegenegenheid, dienstwillig- of bereidwilligheid; desgelijks hevige begeerte. *Attacheren*, verbinden, aankleven, aanwennen, lief krijgen. *Geattacheerd*, gehecht, toegenegen, zamenhangend.

ATTAQUE, Fr., aanval (van den vijand, van eene ziekte, enz.). *Attaqueren*, aanvallen, aangrijpen.

ATTELLANEN, kluchtenmakers, hansworsten.

ATTELIER, Fr., het werkvertrek der kunstenaars; de werkplaats.

ATTEMAN, een overste der Kozakker. Zie *Hetman*.

ATTEMPEREREN, zich naar den tijd schikken.

ATTENDRISSEREN, roeren, bewegen, het gevoel opwekken, verteederen. *Attendrissement*, verteedering, gevoeligmaking.

ATTENT, opmerkzaam, oplettend. *Attentie*, oplettendheid, opmerkzaamheid.

ATTENTAAT, *attentatum*, Lat., geweldadigheid, misdadige aanslag. *Attentata* (*crimina*) beproefde, bedoelde (maar niet volvoerde) geweldadigheden of misdaden. *Attenteren*, eenen aanslag maken; de band aan iets leggen.

ATTENUANTIA, Lat., (geneesk.) verdunnende middelen. *Attenuatie*, verdunning, verzwakking. *Attenueren*, verdunnen.

ATTERMINATIE, uitstelling, tijdgunning. *Attermineren*, uitstellen.

ATTEST, *attestatie*, getuigschrift. *Attesteren*, getuigen, verklaren, bekrachtigen.

ATTICISMUS, attisch spraak- of woordgebruik; atheensche fijne smaak. *Attika*, *attisch werk*, (bouwk.) eene lage verdieping boven eene hooge met korte pilaren. *Attisch*, schoon, goed, sierlijk, uitgelezen, b. v. *attisch zout*, vernuftige, zinrijke rede; *attisch temperament*, fijne, levendige geaardheid.

ATTITUDE, Fr., houding, gebaren, ligchaamsstand.

ATTRACTIE, aantrekking, aantrekkende kracht. *Attractief*, *attractorisch*, aantrekkend. *Attrahentia*, trekkende middelen, als blaarpleisters enz. *Attraheren*, aantrekken, tot, of aan zich trekken.

ATTRAPEREN, betrappen, vangen.

ATTRIBUEREN, toeschrijven, toeeigenen, toevoegen. *Attribuut*, toevoegsel, kenmerk, eigenschap, (b. v. het anker van de hoop, het kruis van het Christendom).

ATTRITIE, verscheuring, verbrijzeling, vermorzeling; knaging, levendig herouw; ook het uit elkander drijven, omkeeren in de natuur.

ATTROUPEMENT, Fr., zamenrotting, hoop. *Attrouperen*, zamenrotten.

ATYPISCH, onvoorbeeldelijk, onordelijk, onregelmatig (van ziekten).

AUBAINE, zie *albinagium*.

AU CONTRAIRE, Fr., integendeel, omgekeerd.

AUCTIE, opveiling, openbare verkooping van roerende goederen, vendu. *Verauctioneren*, opveilen, aan den meestbiedenden verkoopen. Zie *subhastatie*.

AUCTOR, *auctoriseren*, zie *autor autoriseren*.

AUDIATUR ET ALTERA PARS, Lat., ook de andere partij moet gehoord worden.

AUDIENTIE, gehoorgeving, het gehoor verleenen. *Audientie-zaal*, gehoorzaal.

AUDITEUR, Fr., soldatenregter, krijgsregter.

AU FAIT, Fr., bekend. *Au fait* van iets zijn, wel met iets bekend zijn.

AUGIAS, koning te Elis, droeg het schoonmaken zijner verwaarloosde stallen aan Herkules op. Fig. de stallen van *Augias* reinigen, een langdurig en ten hoogste verdrietig werk verrigten.

AUGMENTATIE, vermeerdering, toevoegsel. *Augmenteren*, vermeerderen, verhoogen, versterken.

AUGSBURGSCHE CONFESSIE, de geloofsbelijdenis door Luther in 17 artikelen vervat, en in 1530 te Augsburg aangenomen.

AUGUREN, vogelwigchelaars, waarzeggers uit het vliegen, zingen, eten, enz. der vogelen. *Augureren*, voorspellen, voorzeggen, gissen.

AUGUSTUS, (gouden) een Saksisch vijfdaalderstuk. *Augustus*, oogstmaand.

AULETRIDEN, fluitspeelsters bij de oude Grieken.

AUREA BULLA, zie A. B.

AUREOLE, Fr., de straalkrans, de

glans om het hoofd der heiligen (in de schilderkunst), zie *glorie*. In de godgeleerdheid de hoogere trap van heerlijkheid in den hemel, de eerekroon.

Auripigment, zie *operment*.

Aurora, het morgenrood, de morgenstond.

Aurum fulminans, Lat., dondergoud, slaggoud. *Aurum potabile*, drinkgoud, tot geneesmiddel opgelost en drinkbaar gemaakt goud. *Aurum musicum* (chemie) tin met kwikzilver gesublimeerd, dat, heet gemaakt, eene goudkleur aanneemt.

A uso, zie *uso*.

Australe, Fr., zuidelijk. *Australien*, het Zuidland, Zuid-indië, het vijfde werelddeel.

Austrega, geregtelijke beslissingen, ter eerster instantie, in Duitschland, om niet dadelijk voor eene der hooge rijksregtbanken betrokken te kunnen worden.

Austromantie, windwaarzeggerij, kunst om uit de winden voorzeggingen te doen.

Autarcha, Gr., alleenheerscher.

Autarcie, tevredenheid, vergenoegdheid.

Auteur, zie *autor*.

Authenticiteit, echtheid, geloofwaardigheid (van geschriften). *Authentiek*, *authentisch*, echt, geloofwaardig. *Authentiseren*, echt-, geloofwaardig-, geldig-, zeker maken.

Autochirie, *autophonie*, Gr., zelfmoord, zelfontzieling.

Autocraat, zie *autokraat*.

Auto-da-fé, Sp., geloofshandeling, ketterteregtstelling, ketterverbranding.

Autodidaktos, Gr., een zelfgeleerde; iemand, die zijne kunst of wetenschap, zonder het onderrigt eens meesters, geleerd heeft.

Autographe, *autographisch*, Gr. eigenhandig (geschreven). *Autographum*, eigenhandig schrift, handschrift, origineel.

Autokephalos, bisschop, in de grieksche kerk, die niet onder den patriarch staat.

Autokraat, Gr. zelfheerscher, die aan geene wetten gebonden is, die alle magt over anderen in zich zelven vereenigt, b. v. de Russische Keizer: alleenheerscher aller Russen. *Autokratie*, zelfheerschappij.

Automaat, Gr. een leveuloos, doch zich zelf bewegend ding; kunstwerktuig, dat zich, zonder van buiten aangebragte kracht, schijnt te bewegen; ook schertsender wijze, een domkop. *Automatismus*, vrijwillige daad; begeerte, om alles uit zich zelven, zonder vreemde hulp, te leeren. *Automatopoëtica*, de kunst van uurwerken te maken.

Autonomie, Gr. zelfwetgeving, vrijheid van wil; vrijheid om naar eigene wetten te leven. *Autonomus*, die niemand onderworpen is. *Autonomisch*, onafhankelijk, vrij.

Autophonie, zie *autochirie*.

Autopsie, zelfbeschouwing, zelfovertuiging.

Autor, *auteur*, werker, stichter, opsteller, schrijver, maker. *Autorisatie*, volmagt, volmagtiging, wettige goedkeuring. *Autoriseren*, volmagtigen, bekrachtigen. *Autoriteit*, waardigheid, magt, aanzien, gezag, bestuur. *Autoritate*, met voorkennis, goedkeuring, in naam.

Autoschediasmata, Gr., voor de vuist gemaakte opstellen. *Autoschediast*, een, die iets voor de vuist maakt of opstelt.

Auxesis, *hyperbole*, Gr. redekundige vergrooting, grootspraak, overdrijving.

Auxiliair, Fr., dat tot hulp strekt; meestal gebruikelijk in

het krijgswezen. *Auxiliaire troepen*, hulptroepen.

AUXOMETER, Gr., een vergrootingsmeter, werktuig ter bepaling van de vergrootingen van verrekijkers.

AVAL, Fr., (kooph.) wisselborg, medeonderteekening als borg, op wissels.

AVANCE, Fr., *avanco*, *avanzo*, It., (kooph.) de winst in den handel; ook voorschot. *Par avance*, bij voorschot. *Avanceren*, voorwaarts gaan; voorschieten; beweren; bevorderen; desgelijks (bij schilders) de voorwerpen doen vooruitkomen. *Avancement*, Fr., bevordering.

AVANIE, Fr., moedwillige beleediging, beschimping; ook willekeurige afpersing (van kooplieden in Turkije); desgelijks, winstvermindering, winstafneming.

AVANTAGE, Fr., verbetering, voordeel, voorregt (in het spelen en vechten). *Avantageux*, voordeelig.

AVANTGARDE, Fr., de voorhoede, voorwacht. *Avant la lettre*, Fr., voor de onderteekening; de eerste of proefdrukken van koperen platen. *Avant-patrouille*, Fr., de eerste of voorpatrouille, voorwacht.

AVANTUREREN, Fr., (krijgsk.) blootstellen, te ver vooruittrekken, wagen. *Avantuurschip*, een koopvaardijsmokkelaar, als kaper uitgerust, ten einde zich, bij eenigen aanval, te kunnen verdedigen.

AVARY, *avarie*, (kooph.) zeeschade; *avarie grosse*, groote zeeschade.

AVE, Lat., wees gegroet. *Aveto*, God behoede u! (als slot in brieven). *Ave Maria*, de engelengroet aan Maria.

AVENTURE, Fr., avontuur, zeldzaam voorval, zonderlinge gebeurtenis. *Aventureren*, wagen; zich in gevaar begeven. *Aventurier*, een geluksridder, waaghals, iemand die zeldzame ontmoetingen gehad heeft. *Aventurieux*, avontuurlijk, wonderlijk, zeldzaam, vreemd.

AVENTURIN, goudglassteen, gouden regenboogsteen, goudglanssteen. *Aventurin schilderwerk*, als de kleuren daarmede vermengd zijn.

AVENUE, Fr., toegang, ruime plaats.

AVERS, Fr., de beeld- of voorzijde op munten en medaljes.

AVERSIE, afkeer, afschuw, walging.

AVERTEREN, zie *adverteren*.

AVEU, Fr., bekentenis, toestemming.

AVIS, *aviso*, zie *advies*, *advizo*.

A VISTA, It., (kooph.) na zigt, op vertooning, van eenen wissel of eene eenwijzing. Zie *zigt*.

AVITAILLEMENT, Fr., en *avitaillering*, verzorging van levensmiddelen, proviandering. *Avitailleren*, van levensmiddelen voorzien, spijzigen.

AVOCATORIEN, terugroepingsbrieven, of bevelen om den dienst te verlaten. *Avocèren*, terugroepen, afvorderen, afhouden; berigten.

AVOUÉ, Fr., een beschermer. een openbare, (of erkende) zaakverzorger; ook een plaatsvervanger of in de plaats gestelde, dat is, een soldaat, die in eens anderen plaats ingeschoven wordt; desgelijks het *avoué*, de goedkeuring, aanneming. *Avoueren*, erkennen, belijden.

AXIOMA, Gr., eene klaarblijkelijke waarheid, eene erkende, aanschouwelijke grondstelling, die zoo duidelijk is, dat dezelve geen bewijs behoeft, b. v. iets kan niet tegelijk zijn en niet

zijn; een gedeelte is kleiner dan het geheel, enz. *Axiomatisch*, erkend, aanschouwelijk, klaarblijkelijk; zeker, hewezen.

Azie, een der vijf werelddeelen, in de gewone opnoeming het tweede.

Azimuth, (sterrek.) de toppuntshoek, maat van den hoek, welken de Azimuthscirkel eener ster met den middagcirkel maakt. *Azimuthaal*, toppuntshoekig, b. v. *azimuthaalkompas*, werktuig tot het meten van den azimuth.

Azogeschip, wordt, in Spanje, een schip genoemd, waarmede het kwikzilver naar Amerika gezonden wordt.

Azote, de mercurius der goudmakers; desgelijks de stiklucht of stikstoflucht, in de scheikunde.

Azuur, hoogblaauw, hemelsblaauw, het blaauw des hemels; desgelijks kobalt, een halfmetaal, waaruit schoone blaauwe verw getrokken wordt; ook *lazuur*, zie dat woord.

Azymithen, worden de roomschkatholijken door de Grieken genoemd; omdat zij *azyme*, dat is ongezuurd brood, bij de mis gebruiken.

B.

B, de halve toon in de muzijk, tusschen *a* en *h*; desgelijks als sleutel van *be-mol*.

B, beteekent, als getal, in oude Romeinsche opschriften, 300.

B, *beatus*, *beata*, de zalige.

B. c. als opschrift, in de muzijk, *bassa continuo*, doorgaande has; ook *balneum cineris*, aschbad.

B. c. d, *bono cum Deo*, met den goeden God, of met Gods genade.

Bco, *Banco*. Zie op dit woord.

Bibl. — *Biblia* en *bibliorum*; ook *biblioth.*, *bibliotheek*. Zie *Biblia*.

B. l.! *benevole lector*, toegenegen of welwillende lezer!

B. m., *beatae memoriae*, zaliger gedachtenis; ook *balneum maris*, zeebad.

B. v., *beata virgo* of *beatae virginis*, de, of der heilige maagd (Maria); ook: hij voorbeeld.

Baai, bogt, een kleine zeehoezem.

Baal, god, afgod, heer. *Baalbarith*, heer des verbonds, beschermgod der verbonden. *Baalgad*, god des toevals. *Baal-phegor*, Priapus; *Baalpeor*, afgod der Moabiten. *Baalspriester*, slecht, onwaardig, liederlijk, geestelijke.

Baar, in de taal der zeelieden, een nog niet ervaren matroos.

Baaras, eene plant nit het dal Macheron, in Judea, welke dengenen doodt, die dezelve onvoorzigtig aantast.

Baarregt, regt om eenen vermoorden geregtelijk optenemen en weg te brengen; ook, in de middeleeuwen, de gewoonte, om iemand, die als moordenaar aangeklaagd, doch niet overtuigd was, hij de lijkhaar van den vermoorden te brengen. Begon hierbij de wonde te bloeden, dan werd de aangeklaagde voor schuldig, doch in het tegenovergestelde geval, voor onschuldig verklaard.

Babelmanen, onruststichters, oproermakers.

Babiche, klein, ruigharig schoothondje.

Babilleren, *babiller*, Fr., babbelen, praten, kakelen, snappen. *Babillard*, babbelaar, prater, kakelaar.

Babinische republiek, narrengezelschap (in *Polen*).

Babiolen, kinderspeelgoed; beuzelingen, nesterijen.

BABOE, *bambau*, bocboe, bitebaauw, schrikbeeld voor kleine kinderen.

BABOUCHES, soort van muilen, met achterstukken.

BACCALAUREAAT, de waardigheid, het ambt van eenen *baccalaureus* (eigenlijk gelauwerden), hij, die den eersten trap ter doctorale waardigheid bekomen heeft.

BACHANAAL, feest ter eere van Bachus; drinkfeest, drink-, zuip-partij. *Bachanaliseren*, zulk een feest vieren, zuipen, razen en tieren. *Bachant*, Bachusvereerder, wijnzuiper, dronken dolleman. *Bachantiunen*, Thracische wijven, welke Bachus op zijne togten vergezelden. *Bachantisch*, dronken, razend, door den wijn.

BACHA-THANA, soort van kostbaren tabak in Turkije.

BACHI CAPA OGLANI, een gesnedene in het serail van den grooten Heer.

BACHIONITEN, zekere oude, wonderlijke wijsgeeren, die zulk eene verachting van de tijdelijke goederen betoonden, dat zij niets meer, dan eene drinknap wilden bezitten.

BACHIUS, (dichtk.) voet van een korte en twee lange lettergrepen, als *bediening*.

BACHUS, (fabelk.) de god des wijns.

BACTRIASMUS, een dans der ouden, met wellustige bewegingen.

BACULOMETRIE, staakmeting, wetenschap, om door middel van staken of stokken, hoogten en afstanden te meten.

BADINAGE, Fr., kortswijl, vrolijke scherts.

BADINE, dun rottingje van bambusriet, tot vermaak bij het wandelen. *Badineren*, schertsen, kortswijlen. *Badinerie*, kortswijl, moedwillige scherts.

BAFFETAS, *baftas*, eene soort van indiaansch, gemeenlijk wit, katoen.

BAG, Eng., zak, beurs. Gewigt van 300 à 400 pond, in Engeland.

BAGAGE, bagaadje, zaken die men op reis of in den oorlog medeneemt.

BAGATELLEN, kleinigheden, beuzelingen.

BAGNETTEN, tulpen, die ligtelijk ontaarden.

BAGNO, slavengevangenis of kerker bij de Turken.

BAGOS, bewoners der zeekusten van Guinea.

BAKGASTEN, *bakvolk*, worden, aan boord van groote schepen, die matrozen genoemd, welke te zamen (uit eenen bak) eten; ook die hunnen post op den bak van het schip hebben.

BAHUTE, de kap, die bij een masker, tabaro, behoort.

BAIKALITH, een baikalsteen, (groene, glanzige steen van het Baikalmeer in Rusland).

BAJAZZO, Ital., *payasse*, Fr., hansworst, potsenmaker.

BAILO, de Venetiaansche resident in Konstantinopel.

BAIN, eene turksche gevangenis, waarin de christenslaven opgesloten worden.

BAJOCCO, Ital. pauselijke koperen munt, waarvan er 10 een paolo uitmaken.

BAJONNET, geweerdolk; *bajonnetteren*, geweren met eene *bajonnet* voorzien; van Bajonne, waar zij uitgevonden zijn.

BAIRAM, *beiram*, offerfeest bij de Turken; is tweederlei: 1) het groote van 3 dagen, terstond na de vasten, in de maand Ramasan; 2) het kleine, van 2 dagen, eenige maanden daarna.

BAISEMENT, voetkussen van den Paus.

BAK, of *voorkasteel* (scheepst.) de verhooging en het voorste

inwendige deel op groote schepen, boven het opperste dek, tot aan den fokkemast.

BAKBOORD, de linkerzijde van het schip; de regterzijde heet *stuurboord.*

BARKSEN, (zeew.) het geschut met handspaken verschuiven.

BAL, danspartij. *Bal masqué*, maskeradedans; *bal paré*, prachtpronkbal.

BALANS, balance, Fr., schaal, weegschaal, evenaar of evenwigt; vergelijking der ontvangsten en uitgaven, in rekeningen, *Balancier*, de evenwigtsbalk, pompbalk (in stoomwerktuigen). *Balanceren*, het evenwigt houden; besluiteloos zijn, weifelen.

BALANITEN, versteende zeeëikels.

BALASOR, eene Oostindische, uit boomschors vervaardigde stof.

BALCON, Fr., balkon, uitstek voor een raam in de hoogte; ook eerste gallerij in de schouwburgen; desgelijks eene bedekte gallerij aan den achtersteven van groote schepen.

BALDACHIN, (van het Ital. *baldachino*, Fr. *baldaquin*) draag- of troonhemel.

BALITISTÈRE, stof van den steen der wijzen, wanneer zij de roode kleur heeft aangenomen.

BALLADE, dansgezang-, gedicht-, tegenwoordig met *romance* verwisseld.

BALLAST, onderlast in scheepsbodems; alles wat schepen, die geene volle lading hebben, aan zand, steenen, enz. innemen, om in evenwigt te blijven.

BALLEI, ridderdistrikt, waarover een opperste *ballif*, *baljuw* (landvoogd, drost, schout) genoemd was.

BALLET, tooneeldans.

BALLISTE, werpgevaarte der oudheid, om groote lasten te slingeren; van het Lat. *ballista*. *Ballistiek*, werpleer, werpkunde; leer van de baan, welke geworpene ligchamen in de lucht beschrijven.

BALLON, Fr., lucht-, windbal.

BALLOT, bal, baal (koopwaren). *Ballotage* en *ballotement*, keus door balletjes. *Ballote*, stem- of kiesballetje. *Balloteren*, door stem- of kiesballetjes beslissen.

BALNEUM LACONICUM, zweetbad. *Balneotechnie*, kennis der baden.

BALORDO, *argument in balordo*, domme, onnoozele sluitrede.

BALOTADE, zekere sprong van het paard, met de vier pooten in de hoogte, latende slechts van de achterpooten de hoefijzers zien.

BALOURD, botterik, domoor. *Balourdise*, domheid, botheid.

BALSAMICA, halsemmiddel. *Balsamiek*, *balsamique*, Fr., balsemachtig. *Balsameren*, balsemen.

BALTAGI, Turksche hofbediende.

BAMBOCHE, soort van groote speelpoppen, marionetten. *Bambochades*, Fr., *bambocciadon*, Ital. wonderlijke schilderijen, uit gemeene en onedele figuren bestaande. P. van Laar, een nederlandsch schilder, die zich door deze manier van schilderen, hijzonderlijk kenmerkte, gaf aanleiding tot deze benaming, dewijl hij, uit hoofde zijner ligchamelijke wanstaltigheid, door de Italianen, *bamboccio* genoemd werd.

BAN, uitsluiting van eenen ketter, of grooten zondaar, uit de christelijke kerk.

BANANE, paradijs- of adamsvijg.

BANCO, Ital., hank. *Banco-geld*, bankgeld.

BANDAGE, Fr., heelkundig verband, breukband. *Bandagist*, breukbandmaker, breukmeester.

Bande, Fr., rot, gezelschap (geringe) tooneelspelers, of kunstenaars.

Bandelier, *bandoulier*, *bandoulière*, Fr., in het algemeen, schouderriem, draagband en hangriem; in het bijzonder, degenriem, sabelriem. *En bandoulière*, van den schouder hangend.

Bandellen, zoo worden de moorsche bavens van Aracan in Indie genoemd.

Bandelotten, oorhangers.

Banderole, Fr., scheepswimpel; ruitervaan, trompetkwast.

Bandit, Fr., bandiet, een uitgebannene; wijders een landlooper, en eindelijk een sluipmoordenaar, straatroover.

Banianen, zekere Indische heidenen, die geen dier dooden, noch deszelfs vleesch eten, dewijl zij aan de zielsverhuizing gelooven. *Banians*, Eng., Indische kooplieden.

Bannaat, kring, kreits, distrikt in Croatie.

Bannarium, *bannum molendinum*, molendwang, als eene gemeente op eenen zekeren molen moet laten malen.

Bannerheer, baanderheer, een ridder bij de oude Duitschers, die tien weerbare mannen kon leveren, en tegen den vijand aanvoeren, waarvoor hij alsdan een banier, of panier, ontving.

Banket, *banquet*, Fr., prachtig gastmaal; (krijgsk.) opgehoogde weg achter eene borstwering; — suikergebak. *Banketteren*, Ital., *banchettare*, brassen, smullen.

Bankgeld, dat geld, hetwelk tot eenen vastgestelden prijs, bij de bank aangenomen wordt.

Bankier, *banquier*, Fr., wisselaar, geldhandelaar; bankhouder in de hazardspelen.

Bankist, *banquist*, Fr., kwakzalver.

Banknoot, schuldbrief der bank, welke voor zekere daarin uitgedrukte sommen geldt.

Bankroet, bankbreuk, onvermogen om zijne schulden te betalen. *Bankroetier*, hij, die zijne schulden niet betalen kan.

Bannissement, verbanning, verwijzing uit het land.

Bannus, *banni*, dus worden de stadhouders en gouverneurs in Hongarije, Dalmatie en Slavonie genoemd.

Baobab, de apen-broodboom.

Bappemejus, *baphemêjus*, een door de tempelheeren vereerd beeld, hetwelk aller vader, die hemel en aarde geschapen heeft, voorstellen moest.

Baquet, tobbetje; ook bij het magnetiseren, een vat, waardoor de magnetische vloeistof geleid wordt.

Bar, Eng., *barreau*, Fr., balie, traliehek, leuning, waarmede de zitplaatsen van de leden des engelschen parlements ingesloten zijn. Hiervan pleitzaal; *stile de bareau*, baliestijl.

Barangen of *baranken*, velletjes van ongeborene lammeren. Van het Poolsche *barun*, een lam.

Baraque, barak, veldlegerhut.

Baratteren, waren ruilen. *Baratto*, Ital., *baratry*, Eng., ruiling van koopwaren, warenomzetting; ook waar, op tijd gekocht, en dadelijk onder den inkoopsprijs verkocht; desgelijks onderkruiping bij den zeehandel, door heimelijk medenemen van verboden waren, plaats hebbende.

Barbaar, bij de Romeinen een vreemdeling; vervolgens een woest mensch. wreedaard. *Barbaarsch*, onmenschelijk, wreed, onmatig. *Barbarismus*, taalfout, strijdigheid met de regels eener taal.

Barbara, *celarent*, *darii*, *fe-*

rio, enz. Met deze en dergelijke namen plagten de oude scholastiken de onderscheidene figuren der redeneerkunde aan te duiden.

Barbaresque, in Barbarije te huis behoorende. *Barbarije* eene groote landstreek in Noord-Afrika.

Barbaricarii, goudstikkers, die met gouddraad, figuren, of andere sieraden, op kleederen, dekens of tapijten stikken.

Barbarolexis, eene uit woorden van vreemde talen zamengestelde taal.

Barbe, baard, baardvisch; paard uit Barbarije; halskraag aan vrouwenkapsels.

Barbette, brits, slaapbank; *à barbette* vuren, over de bank vuren.

Barbier, baardscheerder.

Barbonnage, knorrig, zuur uitzigt van eenen ouden grommerd.

Barbouillage, kladwerk, knoeijerij (in het schrijven en schilderen); *barbouilleur*, knoeijer, kladschilder. *Barbouilleren*, kladschilderen, opsmeren, opkletsen.

Barcarollen, liederen of gezangen der gondelvoerders in Venetie.

Barchet, een stuk doek, in Neurenberg tegen 22, en in Ulm tegen 24 ellen gerekend.

Baragouin, koeterwaalsch, brabbeltaal.

Barden, heilige zangers der Batavieren, Galliers, Britten en Duitschers, welke de daden der helden bezongen, en de krijgsknechten tot den strijd aanvuurden. *Bardiet*, krijgsgezang der Barden, bardenlied.

Baret, muts; doctorale hoed; vierkante muts der kardinaals en Nobili te Venetie. *Baretkraam*, kraam, waarin hoofddeksels te koop zijn; ook kraam met andere behoeften, als: stokken, regenschermen, tabakspijpen, enz.

Baricade, eene walgracht.

Baridon, muzijkinstrument met 23 snaren, bijna als een violoncel gemaakt.

Barigel, kapitein der wachtbende in Italie.

Baril, vat, ton.

Barille, spaansche soda, spaansch loogzout.

Bariolage, bontkleurig schilderwerk, of ander bont kladwerk.

Baritono, (muz.), de hooge bas.

Bark, *barque*, Fr., een klein vaartuig, meest gebruikt wordende ter vervoering van koopmansgoederen en levensmiddelen.

Barnabieten, soort van monnikan, koorheeren.

Barometer, luchtweger, weerglas.

Baron, Fr., baron, vrijheer, baanderheer; *Barones*, barones, vrijvrouw. *Baronet*, in Engeland, een adelijk persoon tusschen baron en ridder. *Baronie*, vrijheerschap. *Baroniseren*, in den vrijheerstand verheffen.

Barophomus, bassist, die eene zware stem heeft.

Baroque, scheefrond, (van paarlen); zonderling, wonderlijk grillig, belagchelijk.

Barquerolle, een klein lustvaartuig; eene kleine Italiaansche bark.

Barrage, bewaring der vaten door dwarshouten tegen den bodem: ook tolgeld, weggeld.

Barre, Fr., afgezonderde plaats in het midden der Fransche nationale conventie, waar beschuldigers en aangeklaagden gehoord werden.

Barricade, Fr., verschansing, afsluiting. *Barricaderen*, verschansen, afsluiten. *Barrica-*

dering, verschansing, afsluiting.

Barrière, Fr., traliehek, slagboom, grensweer, grensvesting. *Barrière-steden*, grensvestingen. *Barrière-systema*, verweerstelsel. *Barrière-tractaat*, grensverdrag.

Baryphonie, zware spraak.

Baryt, zekere zware aarde.

Bas, *basso*, Ital., de laagste, diepste of mansstem, grondstem in de muzijk; desgelijks het speeltuig, waarop men den bas speelt. Zie *Bassist*.

Basalt, zuilsteen, ijzermarmer.

Basament, (bouwk.) voetstuk, grondstuk, voor beelden of zuilen.

Basanit, toetssteen.

Baschi, bediende bij de Turken, die over het een of ander het opzigt heeft.

Baseren, gronden, grondvesten, bevestigen. *Basering*, vestiging, stichting. *Basis*, grond, grondlinie, grondslag, grondvlakte, voet, voetstuk.

Basilica, zeker kruid; ook een koninklijk gebouw, groote kerk, zaal met pijlers.

Basilicæ, (regtsgel.) *libri basilici*, verzameling van keizerlijke, koninklijke wetten, verordeningen, enz.

Basilicum, koningskruid.

Basiliscus, bazilisk, koningshagedis, gedrocht, volgens de verdichtselen, door eene schildpad uit een hanenei uitgebroed, de gedaante van een' haan hebbende, en met zijne oogen kunnende dooden. Van daar de figuurlijke uitdrukking, *basiliscusoogen*.

Basis, (bouwk.) Zie *baseren*.

Basque, *tour de basque*, het onderuitschieten der beenen, (schertsenderwijze).

Bas-relief, Fr., *basso-relivo*, It. *bassetailles*, halfverheven werk in pleister of snijwerk; alsmede in de schilderkunst. Zie *relief*.

Bassa, Turksch overheidspersoon.

Bassa-lega, (*argento di*), Ital., is op de Augsburgsche wissels de munt van geringe gehalte, waartoe meer dan een half mark koper gebruikt is.

Bassariden, naam der Bachantinnen.

Basse-lisse, Fr., soort van tapijten, waarin landschappen, enz. levendig gewerkt zijn. Zij onderscheiden zich van de *haute-lisse* tapijten, alleen daardoor, dat de ketting bij deze loodregt op het weefgetouw staat en verwerkt wordt, maar bij de andere, gelijk bij alle andere stoffen, horizontaal ligt.

Basse-taille, (muz.) tenorstem; ook tenorist; desgelijks tenorviool of tenorfluit. In de bouwkunst, eenigzins verheven, of halfverheven werk; ook de wijs en kennis om dusdanig werk te maken.

Bassete, *bassetspel*, een op alle plaatsen verboden kans- of hazardspel met kaarten, hetwelk echter onder den naam *barbakole*, enz. nog altijd voortgespeeld wordt.

Basset-fluit, de basfluit. *Bassethoorn*, bashoorn.

Bassin, Fr., bekken, kom; eene door de natuur gevormde haven.

Bassinade, Fr., hekelrede.

Bassist, een baszanger. *Basso continuo*, *bassus generalis*, Lat., de generale grond- of hoofdbas. *Basso ripieno*, Ital., de volle bas.

Basson, de blaasbas, baspijp, zie *fagot*.

Basta! genoeg, halt! Het troefaas, of klaveren aas, in het lomberspel, enz.

Bastaggi, *bastakki*, namen der plaatsen, alwaar de schepen *quarantaine* moeten houden.
Bastaut, Fr., deugdelijk, bekwaam.
Bastaard, basterd, onëcht kind; ook gemengd geslacht van plant en dier. *Bastaardwissel*, (kooph.), een bloot leenbriefje.
Bastide, een land- of lusthuis.
Bastille, Fr., eene kleine stadsvest (voor staatsgevangenis), een dwanghof.
Bastion, bolwerk aan eene vesting. *Bastioneren*, bebolwerken.
Bastonnade, Fr., het afrossen; stokslagen, op den bal van den voet, bij de Turken. *Bastonneren*, met eenen stok slaan of vechten, afrossen.
Bataille, Fr., batalje, de slag, strijd, het gevecht. *En ordre de bataille*, in slagorde. — *Bataillieren*, slaan, eenen slag leveren. *Bataillon*, bataljon, zeker gedeelte van een regement infanterie; *bataillon quarré*, vierkant bataljon, vierhoekige slagorde.
Batarde, een Weener koets, of wagen; ook (krijgsk.) een tien voet lange achtponder; desgelijks het grootste zeil op eene galei.
Batate, zie *patate*.
Bathkol, Hebr., dochter der stem; openbaringsstem.
Batist, kamerdoek (fijnste linnen van Kamerrijk).
Batoggi, *batokken*, twee dunne stokken, of latten, waarmede een misdadiger, in Rusland, somwijlen, tot aan den dood, geslagen wordt.
Baton, Fr., stok, rotting. *Batonneren*, de regels onderschrappen; ook slaan. Zie *bastonneren*.
Batrachiet, vorsch- of paddesteen.
Batracho-myomachie, Gr., de kikvorschen en muizenkrijg, een gedicht van Homerus.
Battement, Fr., het zamenslaan der handen en voeten, (in het dansen).
Batteren, (schermk.) den degen, of fleuret, af- of wegslaan, uit de hand slaan.
Batterie, batterij, een kanonbedding, een geschutmuur, het geschut zelf; voorts, een heiblok; ook het pandeksel aan een geweerslot; desgelijks eene rij flesschen tot elektrieke proeven.
Battoir, Fr., stamper; ook palet (in het kaatsspel).
Bottologie, Gr., nuttelooze herhaling in eene rede, ijdel gesnap.
Battoute, *battuta*, Ital., de taktslag, het voorslaan van de maat (toonk.); de schelslag in de schermkunst.
Batzen, duitsche munt, waard in Frankenland 8 penn., in Zwitserland 11 a $11\frac{1}{2}$ penn.
Bavardage, Fr., gezwets, snorkerij.
Bavaroise, Fr., siroop-thee, thee met siroop de capillaire.
Bavoche en *bavochure*, Fr., onzuivere afdruk van een blad, of eene plaat, misdruk. *Bavocheren*, onzuiver, slecht afdrukken.
Baxen, zie *boxen*.
Bayard, een gaper, dommerik.
Bayarden, jonge schoone danseressen en tooneelspeelsters in Indie, die bij de pagoden onderhouden worden.
Bayonette, zie *bajonnèt*.
Bazard, de markt, in Oostersche landen, zijnde eene uit enkel kramen bestaande straat.
Beate, vrouwe *Beate*, eene schijnheilige.
Beatificatie, de zaligspreking; het opnemen door den Paus in

het getal der zaligen) minder, dan *canonisatie*); *elektrieke beatificatie*, of *apotheose*, zekere elektrieke proef, waarbij iemand een krans om het hoofd krijgt.

Beatismus, schijnheiligheid.

Beatillen, *beatilles*, allerlei lekkerbeetjes, die men in pastijen enz. doet.

Beau-sexe, Fr., het schoone geslacht.

Beauté, Fr., eene schoonheid, eene uitstekend schoone vrouw.

Becasse, houtsnip. *Becassine*, watersnip.

Becs de corbin, Fr., lijfgarde des konings van Frankrijk, van twee honderd edellieden.

Bedegar, eene soort van wilde artisjok.

Bedelmonniken, monniken, die van huis tot huis milde gaven inzamelen, dewijl hunne kloosters geen bepaald inkomen hebben.

Bedlam, *bedlom*, gekken- of dolhuis, in Engeland. *Bedlamiet*, dolleman, gek.

Beduinen, rondzwervende Arabieren, welke in de woestijn op de Karavanen loeren, om die te plunderen

Beëlzebub, Hebr., vliegenvorst, opperduivel.

Beg, een turksche ambtenaar.

Beglerbeg, een turksche landvoogd.

Behemot, een reusdier, monster, gedrogt, bijbelsche naam van het grootste landdier; (waarschijnlijk de elefant, of mammout.)

Belemniten, versteeningen van onbekende zeedieren; pijl-straalsteenen, donderbeitels.

Bel-esprit, Fr., een schoone geest, vernuftig mensch.

Bel-étage, Fr. de middelste verdieping der huizen.

Belial, Hebr., deugniet, boos, slecht mensch.

Belles-lettres, de fraaije letteren, schoone wetenschappen.

Belletrist, een vriend of kenner der fraaije letteren *Belletristerij* (in verachtelijke beteekenis) de onredelijke neiging tot de fraaije letteren, met verwaarloozing van alle andere zaken. *Belletristica*, kennis en beoefening van fraaije letteren. *Belletristisch*, wat tot de kennis der fraaije letteren behoort.

Bellona, de krijgs-oorlogsgodin.

Belluga, Russ., de hoop. *Bellugasteen*, de hoopsteen.

Belvedère, Ital., *bellevue*, Fr., een schoon uitzigt, wachttoren.

Be-mol, de zachte toon, *be-dur*, de harde toon. *Bemolliseren*, eene muzijknoot met *b mol* beteekenen.

Benedicta viridis, (bij de scheikundigen en goudmakers) het *germen auri*, gondzaad.

Benedictie, zegening, zegenwensch. *Benedictio sacerdotalis*, Lat., de priesterlijke inzegening.

Benedictyner, een monnik van de orde van St. Benedictus.

Benedijen, zegenen, prijzen, zalig spreken.

Beneficiaat, *beneficiarius*, die weldaden ontvangt. *Beneficium*, Lat., *benefice*, Fr., weldaad, begunstiging, voorregt; kerkelijk ambt en inkomsten. *Beneficium juris*, Lat., de regtsweldaad, voorregt, b. v. *beneficium appellandi*, regt tot beroeping op een hooger geregtshof; *beneficium deliberandi*, het regt van beraad; *beneficium cum* of *sine cura*, een kerkelijk ambt, met of zonder werk. *Beneficeren*, weldoen, gunst betoonen.

Benefice, *voorstelling*, (schouwb.) de voorstelling van een stuk, ten voordeele van eenen tooneelspeler of eene tooneelspeelster.

Benevole, gunstig, toegenegen; *benevole lector*, goedgunstige lezer. *Benevolent*, welwillend, genegen. *Benevolentia*, Lat., benevolentie, welwillendheid, genegenheid, gunst.

Benigniteit, *benignitas*, Lat., goedheid, vriendelijkheid, goedgunstigheid.

Be-quadraat, *Be-quarré*, *Bequadratura*, *Be-quadro*, (muz.) de vierkante B. Het herroepings- of wederherstellingsteeken; het wordt gebruikt, om den toon, die voor de helft verlaagd of verhoogd is, weder in zijne vorige plaats te zetten.

Berber-bachi, de opperste barbier van den Turkschen Groot-Sultan.

Berberis, berberis, zuurdoorn.

Bercan, eene stof van wol en geitenhaar.

Bercane, een inbem.

Berceau, Fr., een prieel, booglommer, boomgewelf; ook de boog van een gewelf in de gedaante van eenen halven cirkel; ook eene wieg.

Bergamées, bergamische (van de stad *Bergamo*) muurtapijten of behangsels.

Bergere, Fr., eene herderin; ook een leuningstoel met een bankje, om de voeten op te leggen.

Beril, ook *berijl*, doorschijnend, bleekgroen edelgesteente; ook een tooverspiegel. Zie *aquamarin*.

Berkowitz, een Russisch gewigt van 400 russische ponden.

Berline, een berlijnsche wagen, ligte koets voor vier personen.

Berloquen, zie *breloquen*.

Berme, Fr., welrand, walgang, een smalle gang aan den voet van den wal; desgelijks, in de waterbouwkunde, eene streek lands, welke voor of echter eenen weterdijk oneengeroerd blijft, wanneer de earde tot afschutting van den dam uitgestoken wordt.

Bernoises, Fr., soort van levendige dans, waerin het walsen met eenen taktmatigen tred afwisselt.

Besogne, Fr., arbeid, werk, bezigheid. *Besogneren*, arbeiden, werkzeam zijn.

Bestialisch, beestachtig, dierlijk. *Bestialiteit*, dierlijkheid, beestachtigheid.

Bête, Fr., een dom dier, beest; domkop; ook een strafzet in het kaartspel.

Betrokkene, hij, op wien een wissel getrokken is, en die, na deszelfs aanneming, acceptant wordt.

Beunhaas, iemend, die, knecht zijnde, in stilte als baas werkt. In de koopsteden draagt zulk een dezen naam, die, zonder gezworen makelaar te zijn, koopen sluit.

Beurre-blanc, Fr., de witte boterpeer. *Beurre-gris*, de graauwe boterpeer.

Beurs, *bourse*, Fr., eene in Turkije gewone wijs van rekenen. Eene beurs houdt over het algemeen 250 zechinen; ook in groote koopsteden eene openbare plaats, alwaar de kooplieden, om hunnen handel, zamenkomen.

Beursleen, leen, dat niet door ridderdiensten, maar door de beurs, dat is, door geld, verkregen wordt.

Bewindhebber, een eerste opzigter of voorstander, inzonderheid der gewezen Oost- en West-Indische Compagnie.

Bey, stadsbevelhebber in Turkije; stedehouder of landvoogd in Egypte.

Bezaansmast, de achterste kleine mast op een schip.

Bezette, *pezette*, Spaansch blanketsel- of kleurlinnen, blanketsellapje.

Bianco, zie *blanco*.

Bibaceren, in scherts, gaarne drinken; van het Lat. *bibax*, een drinker. *Bibalien*, drinkgelden, fooitjes.

Biblia, de bijbel, heilige schrift. *Biblist*, bijbelvriend, bijbelkenner. *Biblioguosie*, boekenkennis. *Bibliographe*, een boekenbeschrijver, boekenkenner. *Bibliographie*, de boekbeschrijving, boekkennis. *Bibliologie*, leer van het boekwezen; ook verhandeling over de bijbels. *Bibliomanie*, de boekenzucht. *Bibliophilus*, een liefhebber van boeken, boekenvriend. *Bibliotheek*, boekverzameling, boekerij. *Bibliothecarius*, boekbewaarder, opzigter eener boekerij.

Bicêtre, eene staatsgevangenis, nabij Parijs; tevens een dol- en tuchthuis.

Bicinium, Lat., (muz.) een tweestemmig toonstuk.

Bicoque, Fr., open stadje, onhoudbare plaats.

Bien public, Fr., het algemeene welzijn, gemeene best.

Bien venu, Fr., aangenaam, welkom; ook welkomst, welkomstmaal.

Bifurcatie, de vorkdeeling, tweetandige verdeeling (der aderen).

Bigamie, Gr., dubbele echt, wanneer de man twee vrouwen, of de vrouw twee mannen heeft; tweawijverij.

Bigar, Fr., bont, veelkleurig, gespikkeld. *Bigarreau*, gespikkelde spaansche kers.

Bigot, bijgeloovig, schijnvroom, femelend; ook een schijnvrome, geveinsde, femelaar. *Bigotte*, bijgeloovige, schijnheilige, femelaarster. *Bigotterie*, *bigotismus*, bijgeloovigheid, schijnheiligheid, femelarij, schijnvroomheid.

Bijlbrief, een wettig getuigschrift, dat de bouwing van een schip goed bevonden is.

Bijliggen, (scheepst.), het schip tegen den wind houden, of draaijen, zoo dat het langzamer gaat.

Bijou, Fr., kostbaarheid, kleinood. *Bijouterie*, kostbaarheid, versiersel, galanteriewaar. *Bijoutier*, galanterieverkooper, opschikverkooper.

Bijwerk, (schilderk.), zie *episode*.

Bilan, *bilance*, zie *balans*.

Biboquet, Fr., een balvanger, vangstokje; ook een opstaander, of eene figuur, die altijd, hoe of men ze werpt, het hoofd bovenhondt; desgelijks een ligtzinnig mensch.

Biljoen, *billon*, Fr., slechte munten; ook zilver van gering gehalte, tot versmelting geschikt.

Bill, Eng., bil, een aan het parlement in Engeland voorgelegd ontwerp, hetwelk door de beide kamers aangenomen en door den koning bekrachtigd, tot eene parlementsacte, of tot eene wet verklaard wordt; ook wisselbrief, insgelijks sommige wettige geschriften.

Billard, Fr., biljart, trok- of baltafel; het baltafelspel. *Billarderen*, tweemaal zijn' biljartbal aanraken; ook dien van zijnen medespeler, bij het stooten, aanroeren. *Bille*, Fr., de bal op het biljart, troktafelbal.

Billet, Fr., biljet, een kort briefje, uitnoodigingsbriefje.

Billet d'amour, of *billet doux*, een minnebriefje. *Billeteur*, Fr., een uitgever van briefjes, bijzonder voor de inkwartiering.
Billeteren, met briefjes voorzien, bijzonder ter inkwartiering.
Billion, Fr., *billioen*, duizendmaal duizend millioenen.
Binoculair-teleskoop, een dubbele verrekijker, verrekijker met dubbele buizen (voor beide oogen), ook *binoculum* genoemd.
Biographie, Gr., levensbeschrijver. *Biographie*, levensbeschrijving. *Biographisch*, dat tot eene levensbeschrijving behoort.
Biologie, Gr., levensleer, levenskennis.
Biquadraat, het dubbel vierkant; de vierde magt van een getal (X^4).
Biquetteren, Fr., met den unster wegen; ook slechte kleine munt onder de goede mengen.
Biribi, een kansspel, waarbij hij, die de bank houdt op 70, ten minste 6 voordeel heeft.
Bis, (muz.) Lat., tweemaal.
Biscuit, Fr., beschuit, tweebak; ook de deeg, waarvan porselein en ander aardewerk gemaakt wordt, wanneer het in den oven gebakken, maar nog niet verglaasd is.
Bisette, Fr., geringe kant van garen.
Bison, de bultos, gebulte buffel.
Bisti, eene kleine persiaansche munt.
Bistouri, Fr., een insnijdingsmes der heelmeesters.
Bitumen, jodenlijm, zekere lijmachtige hars. *Bitumineux*, harsig, harsachtig, jodenlijmachtig.
Bivouac, bijwacht, nachtveldwacht, (der soldaten) onder den blooten hemel. *Bivouaqueren*, in de open lucht wacht houden.
Bizarre, Fr., zeldzaam, wonderlijk, eigenzinnig. *Bizarrerie*, zonderlingheid, wonderlijkheid.
Bladgoud, *la feuille d'or*, Fr., aan dunne bladen geslagen goud.
Bladzilver, *feuille d'argent*, Fr., aan dunne bladen geslagen zilver.
Blaffer, *blafferd*, zeker register, waarin effecten enz. opgeteekend worden. Oulings droeg een klein stuk zilvergeld dezen naam; ook beteekent het eene keulsche munt ter waarde van 1 gulden.
Blamabel, Fr., lakenswaardig. *Blame*, laster, kwade naam. *Blameren*, beschimpen, in eenen kwaden naam brengen.
Blamuzer, munstersche rekenmunt, ter waarde van 3 gulden.
Blanche, zoo wordt de weduwe des konings van Frankrijk genoemd, dewijl zij zich, zoodra haar gemaal gestorven is, in het wit kleedt.
Blanc-manger, Fr., wit eten, witte gelei (van room, suiker, hertshoorn, enz.).
Blanco, *in blanco*, *in blanco* laten, wit, of oningevuld laten.
Blanquet, *carta blanca*, *carte blanche*, Fr., een wit (maar onderteekend) volmagtsblad, of volmagtspapier.
Blason, Fr., blazoen, wapenschild; wapenkunde. *Blasonneren*, wapenkunstig schilderen. *Blasonnist*, een wapenkundige, wapenkunstenaar.
Blasphemie, Gods- of majesteitslastering; lasterrede. *Blasphemeren*, godslasteringen uitbraken; beschimpen, lasteren, in eenen kwaden naam brengen. *Blasphemis*, *blasphematorisch*, godslasterlijk.
Blemmijen, soort van menschen,

die hun hoofd in de borst dragen; misgeboorten.

Blesseren, wonden, kwetsen. *Blessuur*, wonde, kwetsuur.

Bleu-mourant, Fr., ligtblaauw, bleekblaauw.

Blikvuur, (scheepst.) zeker teeken of leus op zee, wanneer men los buskruid op het dek in brand steekt; ook, wanneer men slechts het zuudkruid laat afbranden.

Bloedban, bloedgerigt, gerigt over leven en dood.

Bloemist, bloemenkweeker.

Blokkade, *bloquade*, *blocus*, Fr., blokkering, omsingeling, insluiting van eene vesting. *Blokkeren*, *bloqueren*, omsingelen, insluiten (eene stad enz.).

Blond, ligtharig, ligtkleurig. *Blonde*, zijden kant. *Blondin*, ligtharige jongeling. *Blondine*, ligtharig meisje.

Bodemery, leening, die men op een schip of deszelfs lading doet, op voorwaarde van eenen hoogen interest, ingeval het de reis gelukkig volbrengt; maar van het geheele verlies der vordering, in het tegengestelde geval. De schriftelijke verzekeringen daaromtrent worden *bodemerijbrieven* genoemd, en *bodemerist*, hij, die op dusdanige wijze voorschiet.

Boegseren, een zeilend schip met roeischepen voorttrekken, voortslepen.

Boei, (scheepsw.) een blok, of eene ton, die op het water drijft, en de plaats aanwijst, waar het anker ligt.

Boeuf à la mode, Fr., gesmoord rundvleesch.

Bojaar, voornaam heer, raadsheer, hofbediende en magnaat, in Rusland.

Bois-tout, Fr., drinkglas zonder voet, hetwelk men uitdrinken moet, wanneer men het ingeschonken aanneemt.

Bokaal, een groote, hooge drinkbeker met een deksel; dekselbeker, dekselglas.

Bomaschki; zoo heeten in Rusland de kleine bankassignatien, van een tot tien roebels. Het woord beteekent eigenlijk papiergeld.

Bombarde, (krijgsk.) steengeschut; (toonk.), het sterkste bromwerk in orgels. *Bombardement*, Fr., het bommenwerpen, beschieten van eene plaats. *Bombarderen*, met bommen en gloeijende kogels werpen, of beschieten. *Bombardier*, een bommenwerper, kanonnier.

Bombast, opgeblazene en hoogdravende stijl, gezwollenheid in het spreken en schrijven.

Bombazyn, *bombasin*, Fr., voerstof, die op beide zijden ruw is.

Bombe à la sardanapale, eene soort van kostbaar geregt op de tafels van aanzienlijken.

Bombus, (geneesk.) de oorsuizing.

Bon, Fr., goed, wel; ook een schriftelijk bewijs, dat iets goed en geldend is; aanwijzing op iets. *Bonne*, onderwijzeres en opvoedsters van kinderen.

Bona, Lat., goederen, vermogen. *In bonis* zijn, welgegoed zijn. *Bonis cederen*, uit zijn goed gaan, hetzelve aan zijne schuldeischers afstaan.

Bona fide, Lat., ter goeder trouw.

Bonavoglia, Ital., een vrijwillige galeiknecht, loonroe ij.

Bonbon, Fr., suikergoed. *Bonbonniaire*, een suikergoeddoosje; ook eene vrouwenmuts.

Bonheur, Fr., geluk, welvaart; *à la bonne heure*, ter goeder uur; ook goed! in Gods naam!

Bonhomme, Fr., een goed. goedhartig mensch. *Bonhommie*, Fr., goedhartigheid.

Bon-jour! Fr., goeden dag! goeden morgen!

Bon-mot, Fr., schoon, vernuftig, geestig gezegde.

Bonne, Fr., zie op *bon.*

Bonnet, Fr., muts, kap, (krijgsk.) voorlaag bij verschansingen. *Bonnetade*, het hoed afnemen, met diepe buigingen.

Bon sens, Fr., natuurlijk, gezond verstand.

Bon ton, Fr., goede toon, gedrag, spreekmanier van welopgevoede en beschaafde menschen.

Bon vivant, Fr., *bonvivant*, een vrolijke, lustige broeder, vrolijke bol.

Bonzen, benaming der heidensche priesters in Oost-Indie, China en Japan.

Boot, een klein open vaartuig dat door riemen bestuurd wordt. *Bootsman*, *bootsmansmaat.*

Bordeel, een hoerhuis.

Bordereau, Fr., een muntsoortbriefje, briefje, waarop de sommen eener rekening uitgedrukt zijn; ook uittreksel uit een rekeningsboek.

Bordings, zoo heeten, in de oostzee, kleine platte vaartuigen, anders ligters genoemd.

Boreaal, noordelijk, van *boreas*, de noordenwind.

Bornerên, *borner*, Fr., begrenzen, beperken; *geborneerd*, beperkt; kortzigtig, onnoozel.

Borrelisten, sekte, wier naam ontleend is van Adam Borrel, waarvan de aanhangers geene sacramenten, geenen openbaren eeredienst, en, met betrekking tot den bijbel, geene menschelijke uitlegging dulden.

Bosphorus, *bosporus*, engte, eene zee-engte bij Konstantinopel.

Bosquet, Fr., een boschje, lust- of kunstboschje.

Bosse, Fr., eene buil, een bogchel; vlak verheven beeldwerk, boetseerwerk, of *bas-relief*. *Bosselage*, gedreven werk (op zilver en goud). *Bosseleren*, boetseren in pleister of kalk, gedreven werk maken. *Bossaen*, (*sculpture de guelleux*), gedrogtelijke gezigten, die tot sieraad bij de waterwerken gebruikt worden.

Bostangis, arbeiders in de tuinen des Sultans. *Bostangi-bassa*, oppertoezigter over de tuiniers, in Turkije.

Botanie, (*botanica*), de plant- of kruidkunde, plantenleer. *Botanist*, een planten- of gewassenkenner. *Botanisch*, plantkundig, de plantkunde betreffende. *Botaniseren*, kruiden, planten zoeken. *Botanographie*, de plantbeschrijving. *Botanologie*, de plantkennis. *Botanomantie*, de waarzegging uit de planten.

Botanybaai, baai aan de Zuidoostkust van Nieuw Holland in Australië, door Cook, in 1770 ontdekt.

Bothryt, gr., de druivensteen.

Bottelen, aftappen in fleschen, van *bottle*, Eng., eene flesch. *Bottelier*, (scheepst.) schaftmeester.

Botteleren, *botteler*, Fr., in bundels binden.

Boucaniers, inwoners der antillische eilanden, menscheneters; ook zekere in de geschiedenis bekende zeeroovers (flibustiers), welke in de 17de eeuw den Spanjaarden veel nadeel toebragten.

Bouche, Fr., de mond. *Pour la bonne bouche*, om het gehemelte te streelen.

Bouffante, een pofkleed (der dames).

Bouffette, kleine kwast of strik van lint.

Bouffon, Fr., potsen- of grappenmaker, hansworst, hofnar;

ook kluchtig, grappig. *Bouffoneren*, potsen, kluchten of grappen maken. *Bouffonceries*, potsen, kluchten, grappen.
BOUGIE, Fr., eene waskaars, een waslicht; ook (geneesk.) een wassen katheter.
BOUILLE, Fr., teeken, door de fransche tolbedienden op vreemde wollen stoffen gedrukt.
BOUILLON, Fr., vleeschnat, krachtig aftreksel van vleesch; ook boordsel aan kleederen. *Bouillons*, zamengerolde zilver- of gonddraden.
BOULEVARD, Fr., bolwerk, hooge wal; ook een bekende aangename wandelplaats in Parijs.
BOULEVERSEMENT, Fr., omstooting, omverwerping. *Bouleverseren*, omverwerpen, het onderste boven keeren.
BOUQUET, Fr., een bloemruiker.
BOURDALOUE, Fr., hoedenlint met eene gesp.
BOURDON, zwaar register in een orgel, sterk brommend pijpwerk.
BOURRÉE, een oude fransche boerendans.
BOUTADE, Fr., snelle, wonderlijke inval, vreemde kuur of gril, eigenzinnigheid, phantasie, in de muzijk.
BOUTE SELLE, Fr., (krijgsk.) het teeken om op te zitten, (door de ruitertrompet).
BOUTONOMANCIE, knoopwaarzeggerij; wanneer men, bij een te nemen besluit, door telling der knoopen aan den rok, eerst het ja of neen zoekt te bepalen.
BOUTS-RIMÉS, Fr., opgegevene eindrijmen; ook het gedicht, dat met die eindrijmen vervaardigd is.
BOUWMATERIALEN, zie *materialen*.
BOVINATIE, osachtigheid, schoftachtigheid.
BOWL, *drinkingressel*, Eng., een drinkbeker, kop, kom (voor punch).
BOXEN, Eng., het vuistvechten. *Boxer*, een vuistvechter.
BOZA, Turksch bier.
BRACCIO, eene Italiaansche ellemaat.
BRACELETTEN, Fr., armbanden.
BRACHMANEN, indiaansche wijsgeeren, *Gymnosophisten* genoemd, welke de natuur bestudeerden, en aan de zielsverhuizing geloofden.
BRACHYGRAPHIE, Gr., het snel schrijven, schrijven met verkortingen. Zie *Stenographie*, *Tachygraphie*.
BRACHYKATALEPTISCH, Gr., gekrekkig, onvolkomen, van verzen, die de behoorlijke voeten of lettergrepen missen.
BRACHYLOGIE, Gr., de kunst van kort te spreken. *Brachyloog*, die zijn gevoelen beknopt uitdrukt.
BRACHYPTERA, Gr., kortvliegers, kortvleugelige insecten. Zie *Makropherisch*.
BRACHYSCII, kortschaduwigen, bewoners der heete aardstreken, alwaar de zon zoo loodregt schijnt, dat zij de voorwerpen slechts korte schaduw doet werpen.
BRACTEATEN, blik- of rolmunten, oude duitsche munten, op de eene zijde hol en op de andere bol gestempeld.
BRADYPEPSIE, Gr., bezwaarlijke spijsvertering.
BRAGA, eene godheid der oude noordsche volken, die over de wijsheid, welsprekendheid, dichtkunst en muzijk gesteld was. Dezelve werd afgebeeld als een zeer schoon manspersoon, met eene harp, *telyn*, geheeten, gelijk Apollo bij de Grieken en Romeinen.
BRAMARBAS, grootspreker, opsnijder, praler. *Bramarbaseren*,

pralen, opsnijden, dreigen, zonder moed te hebben.

Braminen, heidensche priesters, vereerders of aanbidders des indischen gods *Brama*.

Bramsteng, (zeev.) een kleine spitstoeloopende mast, welke boven op den grooten en op dan fokkemast geplaatst wordt. *Bramstengzeil*.

Branche, Fr., tak, zijlinie, familietak.

Branchotomie, opening der luchtpijp.

Brancos, dus heet, in Hamburg en elders, portugeesche poedersuiker.

Brander, een oud en ligt schip met brandbare stoffen gevuld, om de vijandelijke schepen in brand te steken.

Brandzilver, fijn, in het vuur geheel gezuiverd zilver.

Branding, het breken der golven over ondiepten of aan het strand.

Brandpiquet, brandwacht, eene afdeeling krijgsvolk, belast, om bij brand de orde te handhaven; ook een schip, dat op eenigen afstand van de vloot de wacht houdt.

Brassen, (scheepst.) de touwen aan de einden der stengen, om die naar den wind te draaijen. *Brassen*, de zeilan, door middel der brassen wenden; de zeilen brassen, optrekken.

Brathite, steen, welke een' tak van den zavelboom voorstelt.

Bratsche, *viola da braccio*, eene arm- of altviool. *Bratschist*, een die dezelve speelt.

Bravade, Fr., grootspreking, trotsbieding. *Braveren*, trotseren, bespotten.

Bravo, Ital., braaf, treffelijk, wakker; een *bravo*, een dappere; een huurmoordenaar in Italie. *Bravissimo!* zeer braaf, voortreffelijk. *Bravoure*, dapperheid, onverschrokkenheid. *Bravour-aria*, meesterlijk gezang.

Bredi-breda, een verward gesnap; mengelmoes.

Breloquen, of *berloquen*, kleinigheden, die men aan een zakuurwerksketting hangt.

Brenta, eene italiaansche wijnmaat.

Bres, (Fr., *brèche*) de muur- of walopening.

Bretelles, Fr., draagbanden, broekbanden (om de broek op te houden).

Breve, een pauselijk schrijven (aan opperheeren, vorsten en staten). *Brevet*, een genadebrief, benoemingsschrijven, zie *patent*, *diploma*.

Brevjarium, Lat., *bréviaire*, Fr., het gebeden- of kerkboek der roomsche geestelijken; ook gedenkboek.

Brevi manu, Lat., kort en goed, zonder omstandigheden.

Briareus, naam van eenen reus met vijftig ligchamen en honderd handen; ook fig. iemand, die alles zamenschraapt.

Bricole, Fr., de terugkaatsing, terugstuiting, terugspringing; *par bricole*, niet regtuit, maar door eenen omweg, en bij toeval. *Bricoleren*, (in het biljartspel) op den band spelen, en door den terugstoot, den bal raken. Wijders omwegen gebruiken en bedriegen.

Brigade, Fr., eene groote legerafdeeling, over welke een brigadiergeneraal het bevel voert.

Brigand, Fr., een roover.

Brigantyn, een klein ligt oorlogschip met zeilen, en 12 tot 15 roeijers; snelzeilend vaartuig; roofschip.

Brik, zeker oorlogsvaartuig.

Brillant, Fr., briljant, een glanssteen, glansdiamant; ook

glinsterend, schitterend. *Brilleren*, briljeren, glinsteren, schitteren.

Briquet, Fr., een vuurstaal.

Brisa, Sp., oostewind. *Brise*, Fr., elke tegen den stroom waaijende wind.

Brissotin, *brissotijn*, een aanhanger der partij van Brissot, berucht in de fransche omwenteling. Van hier *brissotineren*, beurzen snijden, zakkenrollen.

Brocanteur, Fr., een kunstkooper, een handelaar in schilderijen en andere kunstwerken.

Brocardicum, of *brocardium*, (regtsgel.) korte leerspreuk, algemeene regtsregel (naar den beroemden regtsgeleerden *Brocardus*).

Brocart, of *brocát*, Fr., *broccato*, Ital., gouden of zilveren stof, gebloemde zijden stof. *Brocatel*, naar zulk goed zweemende stof van boomwol en grove zijde.

Brocheren, innaaijen (van boeken). Ook bloemen, enz. met levendige kleuren, in zijden en wollen stoffen weven. *Brochure*, een vlugtig geschrift, een blaauwboekje.

Brocoli, eene italiaansche koolsoort, aspersiekool.

Brodequins, eene soort van halve laarsjes; ook tooneellaarsjes met hooge hakken; desgelijks Spaansche laarzen, zekere soort van pijniging.

Broffo, dus noemen de inwoners van Guinea, den oversten, of schout, van eene stad, of van een dorp

Broglio, de plaats, waar de *nobili* in Venetien plegen te vergaderen.

Bromatologie, Gr., de spijzenleer, leer der levensmiddelen. *Bromatologisch*, die leer betreffende, voedselkundig.

Brontologie, Gr., de donderof onwederkunde. *Brontophobie*, de vrees voor den donder, of het onweder.

Brons, erts, mengsel van koper en messing, klokspijs, klokmetaal, gieterts. *Bronsen*, overertsen, b. v. een pleisterkop met eene koperkleur overdekken.

Bronzino, eene soort van marmer, dat eenen klank van zich geeft, wanneer men daartegen slaat; men maakt er vazen, van.

Brouhaha, vreugdegeroep van eene verzamelde menigte volks.

Brouillamini, verwarring. *Brouillement* en *brouillerie*, verwarring, oneenigheid, tweedragt. *Brouilleren*, oneenig worden of maken, van elkander gaan, twisten.

Brouillon, Fr., het eerste ontwerp, kladpapier, kladboek.

Browniaan, een aanhanger van *Brown's* (een'engelschen geneesheer), prikkelingsleer, welke *Brownianismus* genoemd wordt.

Brumaire, Fr., de rijp- of nevelmaand, in de Fransche republikeinsche jaartelling, van 22 October tot 20 November.

Brunet, Fr., bruinachtig, bruinof donkerharig. *Brunette*, eene bruin- of donkerharige vrouw; ook eene vesting in Piemont. *Bruneren*, bruineren, bij metaalwerk, polijsten, glanzig maken.

Brusque, *brusquement*, Fr., barsch, haastig, trotsch, hevig, grof. *Brusqueren*, iemand met groote minachting bejegenen, toesnaauwen. *Brusquerie*, barsche, grove behandeling.

Bruta fulmina, woorden zonder kracht. *Brŭta fortuna*, het blinde geluk.

Brutaal, onredelijk, dierlijk, beestachtig, onbeschaamd. *Bru-*

taliteit, onbeschaafdheid, beestachtigheid. *Brutaliseren*, beestachtig handelen, onwellevend, slecht behandelen.

Bruto, (kooph.) gewigt der waren met den omslag. Het tegendeel is *netto*.

Brygma, Gr., (geneesk.) het tandenklappen.

Bucciniten, trompet- of bazuinslakken, versteende kronkelslakken.

Bucentaur, *bucentoro*, het groote en prachtige schip, waarvan de voormalige Dogen van Venetie zich bedienden, wanneer zij, op hemelvaartsdag, met de zee trouwden.

Bucephalus, *bukephalos*, het paard van Alexander den Grooten.

Bucolische gedichten, *bucoliques*, Fr., *bucolica*, Lat., herdersgedichten, herderszangen.

Budget, Eng., *budjet*, de begrooting der jaarlijksche uitgaven; staatskasberekening; overzigt der henoodigde gelden.

Buffante, zie *bouffante*.

Buffet, Fr., tafelkas, schenktafel, aanrigttafel.

Bufoniten, schildpaddensteenen, grijsbruin van kleur, met roode vlekken.

Bulimie, Gr., de geeuwhonger, vreetziekte.

Bul, *bulla*, Lat., hulle: *aurea bulla*, de gouden bul, eene Duitsche rijkswet van 1356, onder Keizer Karel IV. Ook een op parkement geschreven bewijs, dat men de doctorale waardigheid verkregen heeft.

Bull, *John Bull*, het verpersoonlijkte nationaal karakter der Engelschen; ook een mensch van onbeschaafde zeden.

Bulletin, Fr., dagberigt.

Bullion, Eng., ongamunt goud en zilver; staafgond, staafzilver.

Bumicilen, mohammedaansche monniken in Afrika, welke voor toovenaars gehouden worden.

Bureau, schrijftafel, schrijfkas, schrijfkamer, het vertrek voor de ambtswerkzaamheden. *Bureaucratie*, de ambtenheerschappij; de groote invloed des kabinets op de regering.

Buridans ezel, spreekwoord, van zeker dilemma van *Buridan* ontleend, betreffende eenen uitgehongerden ezel, tusschen twee hoopen hooi van gelijke grootte staande en niet wetende, welken te kiezen.

Burin, Fr., graveerstift, graveerijzer.

Burlesque, belagchelijk, wonderlijk, grappig, vermakelijk.

Busqueren, zoeken, moeite doen, streven.

Buste, Fr., borststuk, borstbeeld; zoo noemt men het beeldhouwwerk, hetwelk het hoofd, da schouders en de borst van een menschelijk ligchaam voorstelt.

Butta sella, Ital., zie *bouteselle*.

Buurweg, een weg, die aan verscheidene buren toebehoort, en niet dan met onderlinge bewilliging mag gesloten worden.

Byssus, eene soort van kosthaar, fijn en zuiver Egyptisch vlas; het daaruit vervaardigde lijnwaad.

C. *

C, in romeinsche cijfers, 100.

C. à d, *c'est à dire*, dat is te zeggen.

* Om vele verwijzingen en herhalingen voor te komen, zij hier gezegd, dat men de woorden, die niet onder *C* voorkomen, bij de *K* te zoeken hebbe.

CAAB, *Ca'abah*, *Kaaba*, naam van den tempel te Mekka, en van het allerheiligste in denzelven, waarheen de Mohammedanen in hedevaart gaan.

CABAL, fabelachtig geschiedboek der Turken.

CABALA, *caballa*, zie *kabbala.*

CABALE, kabaal, een geheim verbond; verraderij, zamenspanning tot een' aanslag; listige streek. *Cabaleren*, listige aanslagen smeden. *Cabaleur*, geheime aanslagmaker.

CABANE, Fr., eene hut, scheepskamer; ook eene slechte woning der Amerikaansche wilden.

CABAY, (*kabaei*), zoo noemt men op Ceilon eenen langen zijden, of van boomwol vervaardigden rok, zoo als de voorname lieden daar plegen te dragen.

CABOCHON, Fr., een ongeslepen edelgesteente, bijzonder robijn.

CABOTAGE, Fr., de kustvaart, kustscheepvaart, kusthandel. *Caboteren*, de kusten bevaren, den kusthandel drijven. *Cabotier*, een kustvaarder.

CABRIOLE, (*capriòle*), een luchtof kunstsprong; ook een bokkensprong.

CABRIOLET, Fr., een ligte wagen met twee wielen en een voorzithankje.

CACANOU, de kakketoe, boschof grotpapegaai.

CACHÉ, Fr., geheim, verborgen. *Cacheren*, verbergen, geheim houden.

CACHELOT, de potvisch.

CACHET, Fr., een zegel, signet, zegeldrukker. *Cacheteren*, verzegelen.

CACHEXIE, bederf der vochten. *Cachektisch* wordt zoodanig iemand genoemd, wiens ongezond voorkomen van inwendige ongesteldheid getuigt.

CACHOT, eene duistere gevangenis, een donker hok, provoost.

CADASTRE, kadaster, erfregister, schattingsregister.

CADAVER, een lijk, dood ligchaam, aas. *Cadavereux*, lijkkleurig, doodsch.

CADE, tafel der nieuwe maten en gewigten.

CADEAU, Fr., een klein vriendschaps- of gelegenheidsgeschenk; ook een kunstige trek met de pen.

CADENCE, Fr., de stemvalling, dansmaat, zangmaat; juiste overeenkomst der deelen eener rede, in de redekunst. *Cadenceren*, afmeten, afronden.

CADI of *kadi*, Turksche regter.

CADIS, fijne wollen, gekeperde stof, soort van sergie.

CADISÉE, Fr., lakenachtig, gekeperd droget.

CADRE, Fr., schilderijlijst; ook allerhande versierselen aan deuren, enz. In de krijgsk. beteekenen, tegenwoordig, *cadres* de achtergeblevene, en ter aanvulling bestemde manschap.

CADUC, *caduque*, Fr., bouwvallig, broos, vergankelijk. *Caduceren*, voor vervallen verklaren. *Caduciteit*, broosheid, vergankelijkheid, bouwvalligheid, vervalbaarheid.

CADUCEUS, een vrede- of herautsstaf; de gevleugelde slangenstaf van Mercurius.

CAELATUUR, de beeldsnijkunst, stempelsnijkunst.

CAETERA, zie *cetera.*

CAFTAN, eerekleed bij de Turken; een Turksche overrok.

CAGOTERIE, Fr., huichelarij, schijnheiligheid, geveinsdheid.

CAGOTS, eene bijna even zoo ongelukkige menschensoort in het zuiden van Frankrijk, als de *Cretins* in de Alpen.

CAHIER, Fr., (kajeh) schrijfboek, boekje, aantal zamengenaaide vellen papier.

Cahiz, eene Spaansche koren-maat.

Cajetaners, sekte in de roomsche kerk, bewerende, dat de hoogste graad van volkomenheid daarin bestaat, dat men niet door eigene werkzaamheid, eigendom verkrijge, of dien als eene liefdegift zoeke; maar veeleer daarin, dat men, in volle vertrouwen op de voorzienigheid, al het noodzakelijke van de ongevraagde goedheid der menschen, en van de natuur verwachte.

Caimacan, *kaimakan*, plaatsvervanger des grootviziers, in Konstantinopel.

Caiman, *kaiman*, zie *alligator*.

Cajolerie, Fr., liefkozing, vleijerij. *Cajoleren*, liefkozen, vleijen.

Ça ira, Fr., dat zal gaan. Dus begon in Frankrijk een zeker algemeen gezongen lied, ten tijde der omwenteling.

Caisse d'escompte, Fr., kas van voorschot of uitwisseling, ter ondersteuning van het openbaar krediet.

Caisson, Fr., een kastwagen, kruidwagen.

Calabresen, Kalabriërs.

Calade, eene afhelling op rijbanen.

Calambourg, *calembourg*, eene soort van woordspeling, naamspeling.

Calamiteit, ongeval, nood, ellende, weêrschade. *Calamiteux*, ellendig, ongelukkig, beklagelijk.

Calando, Ital. (muz.) afnemend, wegsmeltend.

Calandrone, Ital., (muz.) eene tweekleppige schalmei.

Calapassenboom, de apenbroodboom.

Calcant, een treder, blaasbalktreder, orgeltrapper; windmaker.

Calcinabel, verkalkbaar. *Calcinabiliteit*, verkalkbaarheid. *Calcinatie*, elke oplossing van een metaal, deels met, deels zonder vuur; verandering van hetzelve tot kalk, asch of stof; ook verbranding. *Calcineren*, door vuur, tot kalk, of anderzins tot stof maken; de metalen in sterk water oplossen.

Calcul, *calculatie*, Fr., berekening. *Calculateur*, *calculator*, een rekenaar, narekenaar. *Calculatuur*, de rekenkamer, het rekenambt. *Calculeren*, rekenen, berekenen, uitrekenen.

Calèche, *kales*, een halve wagen, eene halve koets.

Calefactor, *calfactor*, Lat., een verwarmer, kamerwarmer; een huisbediende, oppasser; ook een oorblazer, vleijer.

Calender, *kalender*, zie *almanak*.

Calfateren, zie *kalefateren*.

Caliber, *calibre*, zie *kaliber*.

Calico, fijne (oorspronkelijke Oostindische) boomwollenstof.

Calixtiner, een kelkvriend (bij de avondmaalsviering) onder de *Hussiten*, in de vijftiende eeuw.

Calleux, zie *callositeit*.

Calliditeit, geschiktheid; ook doortraptheid, arglistigheid.

Calligraphie, enz. zie *kalligraphie*.

Calliope, zie *kalliope*.

Callositeit, hoornachtigheid, eeltachtigheid; barsche, knorrige gemoedsgesteldheid. *Callus*, eelt, dikke hoornachtige huid. *Calleux*, vereelt; knorrig.

Calmeren, verzachten, stillen, gerust stellen.

Calomel, verscheidene malen gelouterd kwikzilver.

Calorimeter, warmte- of hittemeter, een werktuig om de eigenaardige warmte der ligchamen te ontdekken.

Calotte, Fr., eene platte muts,

topmuts; (krijgsk.) een hoedrijzer, hoedekruis.

CALQUE, Fr., doorteekening, doortrekking. *Calqueren*, doortrekken, doorteekenen.

CALUMNIA, Lat., *calomnie*, Fr., *calumnie*, laster, smaadrede. *Calumniant*, *calumniateur*, een lasteraar, eerroover, kwaadspreker. *Calumnieren*, lasteren, kwaad spreken. *Calumnieux*, lastereod, kwaadsprekend.

CALVILLE, (kalvijo) soort van kantige appel, welke een' aardbeziënsmaak heeft. Er zijn witte en roode.

CALVINISMUS, de leer van Calvijn. *Calvinist*, een aanhanger der leer van Calvijn.

CAMACHES of *gamaches*, knoop- of overkousen; knooplaarzeo.

CAMBAJASTEENEN, Oostindische granateo.

CAMBIAALREGT, het wisselregt. *Cambio*, Ital., wissel. *Cambio di ricorsa*, eeo wissel, die op verscheidene plaatsen roodloopt. *Camberen*, wisselen, of wisselhandel drijven. *Cambist*, een wisselaar, wisselhandelaar, bankier. *Cambsarius*, een wisselbezitter, houder. *Cambsor*, wisselgever.

CAMBRAI, Fr., zie *kamerrijk* en *batist*.

CAMEEN, *camaien*, Fr., *cameo*, Ital., gesnedene kosthare steenen, wier verheveoheden van andere kleur zijn, dan de grond; eenkleurige schilderijeo.

CAMELOT, kameelstof, stof, van het haar van kameelen vervaardigd.

CAMENEN, of *camoenen*, de muzen, zanggodinnen.

CAMERA, Lat., *chambre*, Fr., kamer. *Camera clara*, eene heldere of lichte kamer. *Camera obscura*, een duister kamertje of kastje (voor het landschapsteekenen, door eenen Napolitaan Joh. Bapt. Porta, in de zestiende eeuw uitgevonden).

CAMERALIST, een kamerbeambte; een staatshuishoudkundige. *Cameralistica*, de staatshuishoudkuode. *Camerarius*, een opperkamerdienaar.

CAMISADE, een onvoorziene aanval, of inval, van deo vijand, bij nacht.

CAMISARDE, Fr., een straatroover.

CAMPAGNARD, Fr., een landman.

CAMPAGNE, Fr., landgoed, buitenplaats; ook de veldtogt, en het veld; desgelijks in smeltoveos, de tijd van het onafgebrokene branden eens ovens.

CAMPANE, klok der luchtpomp; ook het bovenste achterdeel van een schip; zie *kampanje*.

CAMPEMENT, Fr., cene veldlegering, lust- of oefeniogslegering.

CAMPECHE, bloedhout, verwhout.

CAMPEERPAAL, (krijgsk.) een standpaal. *Camperen*, onder teoten wonen.

CAMPUYS, zie *kombuis*.

CAMP-VOLANT, Fr., een vliegend leger.

CANAILLE, zie *kanalje*.

CANAPÉ, rustbed, rustbaok, kussenbank, slaapstoel.

CANASTER, knaster, korftabak (van het Spaaosche woord *canasta*, korf).

CANCELLEREN, in een hekwerk besluiten, omheinen; doorschrappen, uitvegeo.

CANCRE, Fr., de kreeft; ook veeltijds de spin. *Cancrinisch*, kreeftgangig, ruggewaarts, gelijkletterig (vers), hetwelk zich, letter voor letter, van achteren af laat lezen, en dezelfde woorden en denzelfden zin behoudt, b. v. *signa te, signa, temere me*,

tangis et angis. *Cancreux*, kreeftachtig, kankerachtig.
Canderen, oversuikeren. *Canditor*, zie *Conditor*.
Candeur, Fr., openhartigheid, braafheid.
Candidaat, Lat., een kandidaat, (geleerde) ambtbeöoger. *Candidatuur*, de verwachting, het beöogen van — staan naar een ambt.
Cane, eene Italiaansche ellemaat.
Canefas, zie *Kanefas*.
Canephoren, jonge meisjes en priesteressen van Ceres, welke korfjes, met bloemen en koornaren gevuld, bij feestdagen, op het hoofd droegen.
Canepin, Fr., boenderleder; witgelooid dun schapen- of geitenleder.
Canneleren, uitholen, met groeven voorzien. *Cannelerings-machine*, uitholings-groefwerktuig der buksenmakers.
Cannibaal, *kannibaal*, bewoner der Caraïbische eilanden; woest en wreed mensch, menscheneter. *Cannibaalsch*, woest, wreed.
Canon, regel, rigtsnoer, voorbeeld; kerkelijke wet; een kettinggezang, waarin eene en dezelfde melodij door alle stemmen zoo herhaald wordt, dat de eene stem altoos iets later invalt, dan de andere. Ook, eene verzameling van zekere bijbelsche (*canonische*) boeken. *Canoniek*, in de muzijk, de verdeeling der toonen naar wiskunstige gronden; voorschriftmatig, geloofwaardig, geopenbaard (van boeken of schriften); kerkelijk, pauselijk (regt). *Canonist*, een kenner of leeraar van het kerkelijk (bijzonder het pauselijk) regt. *Canonicaat*, eene stichts- of domheersplaats. *Canonicus*, een koor-, stichts- of domheer. *Canoniseren*, heilig spreken, onder de heiligen plaatsen. *Canonisering* en *Canonisatie*, de heiligspreking, plaatsing onder de heiligen (te Rome).
Canot, *kanoe*, een vaartuig der wilden, uit eenen boomstam of boomschors vervaardigd.
Canonade, het schieten met kanon.
Cantabel, *cantabile*, Lat., (muz.) zingbaar. *Cantate*, een (groot zamengesteld) zanggedicht; ook de naam van den derden zondag voor pinksteren, wanneer in de latijnsche kerk, van oude tijden af, het lied: *cantate Domino novum canticum*, (volgens den 96sten en 98sten psalm) pleegt aangeheven te worden.
Canticum canticorum, Lat., het lied der liederen, het hooglied (van Salomo).
Cantilena, *cantilene*, kindergrappen; desgelijks pralerij.
Cantillen, goud- en zilverdraad, dat zich als kleine schroefgangen, of als een kurkentrekker, kronkelt.
Canto, (muz.) de discant. *Canto fermo*, eenstemmig (koraal) gezang.
Canton, zekere omtrek eens lands, zeker gedeelte eener stad. *Cantoneren* wordt gezegd van troepen, die in den oorlog, op dorpen, of in steden, verdeeld liggen.
Canzone. Ital., *chanson*, Fr., een lied, gezang. *Canzonette*, *chansonette*, een liedje, klein zangstukje.
Cap, *capo*, *cabo*, kaap, voorgebergte.
Capabel, *capable*, Fr., bekwaam, geschikt. *Capacité*, capaciteit, bekwaamheid, geschiktheid.
Capades, ontmande slaven.
Capi aga, opperste deurwaarder

van het serail des Sultans.

CAPIGI, portier van het serail des Sultans. *Capigi-bassa*, hoofdman over zoodanige portiers.

CAPITANA, het hoofdschip eener Venetiaansche vloot.

CAPITATIE, hoofdschatting, hoofdgeld.

CAPITOLIUM, Lat., kapitool, eene sterkte of burgt in Rome; ook in scherts, het hoofd, de hersenkas.

CAPITULARIS, een dom- of stichtsheer, het regt hebbende, om het kapittel bij te wonen.

CAPITULATIE, vergelijk, verdrag; overgaaf (van eene stad); kiesverdrag (bij de verkiezing der duitsche keizers). *Capituleren*, een verdrag aangaan; zich overgeven, op zekere voorwaarden.

CAPOT, aan stukken, gebroken, krachteloos, dood. *Capotteren*, dooden, nederhouwen.

CAPOTE, Fr., een opperkleed, vrouwenoverrok, mantelkraag.

CAPRICCIO, Ital., (muz.) een klein, luimig, niet zeer regelmatig muzijkstuk.

CAPRICE, Fr., eigenzinnigheid, luim, hardnekkigheid. Ook een schielijke en bijzondere inval van eenen dichter, schilder, of toonkunstenaar. *Capricieux*, eigenzinnig, luimig, wonderlijk.

CAPRIFICATIE, kunstmatige bevruchting (van den wilden vijgeboom in Sicilie).

CAPRIFOLIUM, Lat., geitenblad, kamperfoelie.

CAPRIOLE, zie *cabriole*.

CAPSULA, Lat., het hulsel, huisje, de schil.

CAPTATIO BENEVOLENTIÆ, Lat., bede om een gunstig gehoor, gunstbejag. *Capteren*, bejagen, vatten, verstrikken. *Captie*, bejaging, verstrikking, tegenstribbeling. *Captieux*, verstrikkend, bedriegelijk.

CAPTIVEREN, gevangen nemen, gevangen of vasthouden. *Captiviteit*, gevangenschap, hechtenis.

CAPTUS, Lat., het verstand, bevattingsvermogen; *ad captum vulgi* verstaanbaar, zie op *Ad*. *Supra captum vulgi*, boven de bevatting van het volk.

CAPUCE, of *capuchon*, kap; kraag- of mantelkap; de kap- of hoofdkraag, die over het hoofd kan getrokken worden. *Capueijner*, een kap-drager, kapmonnik. *Capucinade*, kapmonnikerij, kapmonnikenpreek; capucijner streek.

CAPUDAN-PACHA, zie *kapudan-pacha*.

CAPUT, hoofd, hoofdstuk, zie *kapittel*. *Caput mortuum*, Lat., doodekop; dood of doof overschot (van, of bij scheikundige bewerkingen, in de kolven).

CAQUET, de gaaf van te spreken; gezwets. *Caqueteren*, zwetsen, snoeven. *Caqueteur*, babbelaar.

CARACHE, *carage*, de schatting, welke de Christenen den Turken moeten betalen.

CARACOLE, Fr., de rondwending van het paard in eenen halven cirkel, voornamelijk plaats hebbende bij eenen aanval der ruiterij, om den vijand onzeker te maken, waar de aanval eigenlijk geschieden zal. *Caracoleren*, snelle wendingen of zwenkingen met het paard maken; fig. eene vrouw bedienen.

CARACOLI, een metaal, hetwelk uit goud, zilver en koper zamengesteld is, nooit van kleur verandert, en door de Amerikaansche wilden zeer hoog geschat wordt.

CARACTEN, maskers, welke niet in domino, maar in eene nagebootste, gewone kleeding van zekere standen, verschijnen.

Caraffe, *karaf*, eene tafelflesch. *Caraffine*, kleine tafelflesch, (azijn- en olieflesche).
Caramoussal, een Turksch koopvaardijschip.
Caraques, groote Portugeesche schepen.
Caravanserais, Turksche herbergen voor reizigers en voor de karavanen.
Caravelle, eene soort van middelmatig groot schip met driehoekige zeilen, in de Middelandsche zee gebruikt wordende.
Carbonari, eigenlijk kolenbranders; naam van een staatkundig genootschap, dat, zoo veel als bekend geworden is, alle Italiaansche staten, in een bondgenootschap, als gemeenebest, of als constitutionele monarchij, trachtte te vereenigen, en van vreemden invloed te bevrijden; dit genootschap was het tegengestelde van dat der *Calderani*.
Carbone, koolstof, voornaamst bestanddeel der kolen.
Carbonnade, karbonnade, op den rooster gebraden vleesch.
Carcinum, een kreeftgezwel.
Cardiaca, hartsterkingen, hartversterkende middelen.
Cardialgie, hartewee, maagkramp.
Cardinaal, hoofdelijk, dat tot de hoofdzaak behoort Het *cardinale punt*, het punt, waarop de zaak eigenlijk nederkomt. *Cardinale deugden*, hoofddeugden; *cardinale getallen*, hoofdgetallen.
Carfieul, bloemkool.
Cardobenedictenkruid, *carduus benedictus*, Lat., de gezegende distel, heil- of bitterdistel.
Carence, ontbering, strafvasten.
Caressant, Fr., vleijend, liefkozend. *Caresse*, liefkozing, vleijerij. *Caresseren*, liefkozen, vleijen.
Caret, Lat., het ontbreekt, mangelt; van *carere*, ontbreken.
Carette, eene groote schildpad, reusschildpad.
Carga, *cargaison*, *cargo*, de scheepslading, vracht, verkooplijst, *factuur* der lading. *Cargadoor*, scheepsmakelaar, scheepsbevrachter.
Caricatuur, eene spotprent; eene belagchelijke voorstelling van eene teekening, prent of schilderij; ook figuurl., overdrijving van het gebrekkelijke. *Caricaturist*, een vervaardiger van spotprenten enz.
Carieux, beenbedervend, aangestoken; van *caries*, Lat., *carie*, Fr., beenbederf.
Carillon, *kariljon*, een klokkenspel; een daarvoor vervaardigd muzijkstuk.
Cariole, een ligt rijtuig, met twee wielen.
Caripi, soort van Turksche ruiters.
Carlini, een Sardinisch gouden muntstuk, omtrent 24 guld. in waarde.
Carmagnole, een (naar de stad *Carmagnola*, in Savoijen, benoemde) zangdans, Savoijaardendans.
Carminativum, Lat., *carminatief*, (geneesk.) een middel tegen spanningen en winden in het ligchaam, gebrand water.
Carnage, Fr., een bloedbad, slagting.
Carnatie, vleeschkleur, nabootsing van het vleesch (in de schilderkunst).
Carnaval, Ital., (van het Lat. *caro vale!* of van het Ital. *carne vale!* Vaar wel vleesch!) de tijd, wanneer bij de Roomschkatholijken het vleescheten ophoudt; de vasteavondstijd, vastenavondsvreugd.
Carnet, reisboek, schuldregister van een' koopman.
Carnificatie, ziekte, in welke de beenderen zoo week als vleesch worden.

CARNIOLE, een Sardonix, een edelgesteente.
CAROGNE, Fr., zie *karonje.*
CAROLIN D'OR, eene gouden duitsche munt.
CAROLINA, (regtsgel.) de lijfstraffelijke wetgeving, of verordening voor het halsregt, van Karel V.
CAROLINE, eene Zweedsche zilveren munt.
CAROLITISCH, (bouwk.) met loofwerk versierd.
CAROSSE, Fr., zie *karos.*
CAROTTE, Fr., een wortel, peen; desgelijks eene aan beide zijden afgepunte rol tabak, uit gezuiverde bladeren vervaardigd, om snuif van te raspen. Zie *karot, kroot.*
CARPIE, *charpie*, Fr., pluksel van linnen, enz.
CARPEREN, *carpere*, Lat., berispen, alles beter willen weten.
CARPOLOGIE, *carphologie*, (geneesk.) gevaarlijke toestand van zieken, als zij, in ijlhoofdigheid, de veren uit het beddekussen schijnen te plukken, of vliegen te vangen.
CARQUANT, zie *karkant.*
CARREAU, Fr., eene ruit, schuinsche vierhoek, bijzonder op de speelkaarten.
CARRÊTE, Fr., eene kleine koets, een ligt, slecht (onoverdekt) rijtuig.
CARRIÈRE, Fr., de loopbaan, loop, renbaan; levensloop, weg, wandel; steengroeve; ook diensttijd. *Carrière-attaque* (krijgsk.), de ruiterijstorm, stormende ruitersaanval.
CARROUSSEL, een plegtig ridderspel te paard of met rijtuig, ringloop; rijbaan; rijschool; ook een zoogenoemde malle molen.
CARTA BIANCA, *carta blanca*, *carte blanche*, zie *blanquet.*
CARTECHE, zie *kartets* en *cartouche.*
CARTEL, een verdrag, vergelijk, bijzonder uitleverings- of uitwisselingsverdrag; ook de orde, naar welke de strijders in de tornooispelen zich moesten schikken; desgelijks, eene uitdaging, of een uitdagingsbrief.
CARTELLE, plank onder de molensteenen; ook eene kleine plank van bijzonder hout voor schrijnwerkers; desgelijks een groot stuk parkement, waarvan zich de Componisten in de muzijk bedienen.
CARTHESIAANSCHE DUIVEL, kleine, holle, met eene geringe opening voorziene glazen beeldjes, welke in een vaas met water op- en nedergaan, wanneer men de blaas, waarmede de vaas overdekt moet zijn, hard of zacht met den vinger drukt.
CARTHUIS, een klooster te *Chartreuse*, een woeste oord in *Delphiné*, alwaar het eerste klooster van dien naam gesticht is, en van waar alle dergelijke kloosters hunnen naam bekomen hebben. *Carthuizer*, een monnik van de strenge en tot eenzaamheid verpligte orde van den heiligen Bruno.
CARTON, Fr., een groot, sterk blad papier, bordpapier; (schilderk.) eene groote teekening op papier; desgelijks een omgedrukt blad van een boek. *Cartonneren*, een boek in bordpapier inbinden.
CARTOUCHE, Fr., randversiering; ook patroon, geweerpatroon. Insgelijks draagt het den naam van *carteche*, zie *kartets.*
CARYATIDEN, (bouwk.) eene soort van zuilen of pilaren in vrouwelijke gestalte, welke eenen last dragen of ondersteunen.
CASAQUE, een kort rijd- of reiskleed. *Casaquin*, een huisrok, overrok.
CASCADE, Fr., een waterval.
CASCO, de eigenlijke bodem of

het ligchaam van een schip; van daar *verzekeringen*, of *assurantien*, op *casco*. Ook het omkeeren eener kaart, op het vertoonen der twee zwarte azen, in het omberspel.

Casel, een alledaagsch kleed, huisrok; ook een priesterrok.

Casematten, Ital., (van *casa matta*, een blind huis), walgewelven, lage gewelven onder den hoofdwal eener vesting, om deels de gracht daaruit te bestrijken, deels tegenmijnen in denzelven aan te brengen. *Casematteren*, met walgewelven voorzien.

Caserne, barak, soldatenwoning. *Caserneren*, in barakken plaatsen. *Casernier*, de casernewacht, casernemeester.

Casimir, *casemir*, eigenlijk *kachemire*, halflaken, engelsch halfdoek.

Casino, Ital., een huisje; naam van zeker speel- en gezelschapshuis voor den adel, in Florence; een lustgezelschap of deszelfs verzamelingsplaats; desgelijks zeker kaartspel.

Casquêt, Fr., een helm, stormhoed, ijzeren bedekking van het hoofd en den hals, bijzonder tegen sabelhouwen.

Cassa, de kas, geldkas, geldvoorraad. *Cassaboek*, bij kooplieden, het boek, waarin de gereede ontvangst en uitgaaf, zonder vermelding de daarvoor gegevene of verkregene zaken, opgeteekend worden, dienende enkel tot spoedig overzigt van den staat der kas.

Cassatie, vernietiging; ontzetting van een' post. *Hof van cassatie*, oppergeregtshof, welks vonnis die van andere regtbanken en geregtshoven verwerpt of bevestigt.

Cassava, wortelbrood, in Amerika.

Casserole, *casserolle*, *castrol*, kastrol, eene koperen vertinde braadpan.

Casseren, opheffen, afzetten; vernietigen.

Cassette, Ital., een kastje, geldkastje.

Cassolette, Fr., reukvat, wierookvat.

Cassonade, *cassonade suiker*, in vaten geslagene meelsuiker.

Castagnetten, (muz.) klaphoutjes.

Caste, familiestam, inzonderheid bij de Indianen.

Castel, eene kleine vesting, kasteel, slot. *Castelaan*, kastelein, slotbewaarder, burgvoogd. *Castelanij*, de waardigheid van slotvoogd.

Castellan, een voornaam beambte in Polen.

Castigatie, tuchtiging. *Castigeren*, tuchtigen.

Castor, *castoor*, een bever. *Castoreum*, bevergeil. Zie *kastoor*.

Castor en pollux, de tweelingen, een gesternte in den dierenriem; desgelijks een vurige damp, welke zich, na eenen storm, aan de toppen der mastboomen pleegt te hechten.

Castraat, een gesnedene, ontmande; een gesnedene of ontmande zanger. *Castratie*, en *castrering*, de ontmanning. *Castreren*, ontmannen.

Castrametatie, het afsteken, aanleggen en inrigten van eene legerplaats.

Castrum doloris, Lat., een smartenleger, eene lijk- of rouwtoerusting, eene lijkbaar. Zie *katafalco*.

Casu, Lat., door toeval, toevallig, toevalliger wijze: *casu substrato*, in het voorhanden zijnde, tegenwoordige geval. *Casu quo*, in welk geval ook, in allen gevalle. *Casueel*, toevallig, bij gelegenheid.

Casualia, Lat., *casualien*, toevalligheden, toevallige ambtsverrigtingen. *Casualiteit*, toevalligheid.

Casuist, een gewetensleeraar, hij, die, in twijfelachtige gewetensgevallen, oplossing weet te geven. *Casuistica*, de gewetensleer.

Casus, toeval, gebeurtenis; ook, in de spraakkunst, de veranderingen der naamwoorden, om derzelver onderscheidene betrekkingen uit te drukken. *Casus reservati*, geloofs- en gewetenszaken, over welke de Paus zich het regt van te oordeelen voorbehouden heeft. *Casuspositie*, eene voorstelling van het geval.

Catalogus, zie *kataloog.*

Catastrophe, (van *catastase*, de derde afdeeling van een treurspel der ouden) de uitgang van een treurspel; ieder treurig einde eener zaak

Causa, Lat., zaak, oorzaak, aanleiding, regtszaak, geregtelijke handeling. *Causa debendi*, regtsgrond der schuld. *Ad pias causas*, tot goede oogmerken. *Honoris causa*, eershalve. *Causaal*, redengevend. *Causaliteit*, de oorzakelijkheid, gelegenheid; een verband, uit kracht van hetwelk de eene der verbondene zaken de oorzaak van de andere is; ook het vermogen om te werken. *Causaalverband*, verband door oorzaak en werking, dat is, zulk een, waardoor de verbondene dingen een' schakel van oorzaken en werkingen vormen. *Causeren*, streken, bedriegerijen. *Causeren*, veroorzaken.

Caustica, brandmiddelen. *Causticiteit*, de brandkracht. *Caustisch*, brandend.

Cautie, borg, waarborg. *Cautionneren*, borg stellen, voor iemand borg blijven.

Cavage, Fr., inkeldering, het loon daarvoor; ook kelderhuur.

Cavagnole, kansspel, ook *biribi* genoemd.

Cavalato, eene munt in Toskane.

Cavalcade, Fr., een optogt te paard; eene pracht- of lustruiterij; een schitterende ruitertogt.

Cavalerie, Fr., de ruiterij. *Cavalerist*, ruiter, soldaat te paard. *Cavalier*, een ridder, edelman; (krijgsk.) een walkat. *Cavalièrement*, ridderlijk; ook vlugtig, ligtzinnig.

Cavata of *cavatine*, Ital., (muz.) een klein kort gezang, zonder tweede hoofddeel.

Caveçon, *capeçon*, Fr., neusnijper voor paarden.

Cavent, borg. *Caveren*, borg zijn, voor iets aansprakelijk zijn; ook een' schermstoot benedenwaarts afwenden.

Cavillatie, verdraaijing, bespotting, naäping. *Cavilleren*, verdraaijen, bespotten, naäpen.

Caviteit, holte, holligheid.

Cedel, *ceel*, *cedula*, Lat., een briefje, lijstje.

Cede majori! Lat., wijk voor den magtigen.

Cedent, overlater, overhandiger; hij, die afstand doet (bijzonder van eene schuld). *Cederen*, afstand doen, overlaten.

Cedille, een klein haakje onder de letter c. (ç), waardoor dezelve als s. uitgesproken wordt.

Cedo nulli, Lat., ik wijk voor niemand (benaming van eene pracht-kegelslak, parel-kegelslak).

Celadon, zeegroen.

Celèbre, Fr., beroemd. *Celebreren*, vieren, plegtig of feestelijk gedenken. *Celebratie* en *celebrering*, de viering. *Celebriteit*, vermaardheid, beroemdheid.

Celeriteit, (*celeritas*, Lat.)

snelheid, gezwindheid.

CELIBAAT, de ongehuwde staat, echteloosheid. *Célibataire*, een ongehuwde, een oude vrijer.

CELLE, cel, kamertje, vertrekje (in kloosters). *Cellebroeder*, een monnik, die zoodanige cel tot zijne woning heeft.

CELLO, (muz.) zie *violoncello*. *Cellist*, een kleine basspeler.

CEMBALO, Ital., (muz.), zie *clavicembalo*.

CEMENT, metselkalk, voegwerk. *Cementwater*, koper houdend water, in hetwelk koper, door middel van zuren opgelost is. In de Hongaarsche *cementbronnen* wordt ijzer *gecementeerd*, dat is verkoperd. *Cementeren*, met deeg of kalk verbinden; veranderen, veredelen.

CENDRÉ, aschkleurig, aschgraauw.

CENOBIET, *cénobite*, Fr., een kloostermonnik, kloosterbroeder. *Cenobitisch*, kloosterachtig, kloosterlijk. *Cenobium*, een klooster.

CENOTAPHIUM, (eig. *kenotaphium*), een ledig grafteeken; praal- of eergraf voor eenen overledenen, wiens ligchaam zelf aldaar niet begraven is.

CENSEREN, beoordeelen, proeven, berispen. *Censor*, een beoordeelaar, boek- of schriftbeschouwer, hoekregter. *Censuur*, beoordeeling, boekenschouw, het schrift- of boekgerigt, tot het al of niet drukken van een werk. *Censura ecclesiastica*, kerkboete, kerkstraf. *Censureren*, in den ban doen, uit de kerkelijke gemeenschap sluiten.

CENT, eene nederlandsche koperen munt, bedragende een honderdste gedeelte van eenen gulden. *Centime*, eene fransche koperen munt, ter waarde van $\frac{1}{100}$ van eene frank. *Centum*, Lat., honderd. *Pro cent*, van, of ten honderd, b. v. vijf *pro cent*, vijf van het (ten) honderd.

CENTAURUS, (fabelk.) een paardmensch.

CENTIARE, Fr., de nieuwe fransche vlaktemaat van bijna $9\frac{1}{2}$ parijsche voeten in het vierkant; het honderdste gedeelte der *are*. Tien *centiaren* maken eene *deciare*, en tien *deciaren* eene *are*. Zie *Are*.

CENTIFOLIE, *centifolium*, Lat., de honderdbladerige, sterkbebladerde roos.

CENTIGRAMME, $\frac{1}{100}$ gramme, ($\frac{1}{100}$ Nederl. wigtje). Zie *gramme*.

CENTILITRE, $\frac{1}{100}$ litre ($\frac{1}{10}$ maatje Nederl. inhoudsmaat). Zie *litre*.

CENTIME, Fr., eigenlijk *centième*, een honderdste gedeelte van eenen frank. Zie *cent*.

CENTIMÈTRE, $\frac{1}{100}$ mètre, (een Nederlandsche duim). Zie *mètre*.

CENTISTÈRE, $\frac{1}{100}$ stère, (10 cubieke palmen Nederlandsch). Zie *stère*.

CENTO, lapwerk; een stuk, uit vele lappen zamengevoegd.

CENTRAAL, middelpuntig, in het middelpunt zich bevindende, in het middelpunt werkende; zie *centrum*. *Centrale vergadering*, waar de werkzaamheden van andere vergaderingen zich als in een punt vereenigen; *centraalbeweging*, de kringvormige, zich om het middelpunt draaijende beweging; *centraalkracht*, in het middelpunt werkende kracht; *centraalorganen*, hoofd-levenswerktuigen, b. v. hart, longen, maag; *centraalpositie*, (krijgsk.) de middelste of hoofdstelling; *centraalpunt*, het middelpunt; *centraalscholen*, kreits- of hoofdscholen; *centraalvuur*, het middelpunts vuur, vermeend vuur in het midden des aardbols. *Centralisatie*, de veree-

niging in een middelpunt, zamentrekking, vereenvoudiging. *Centreren*, het middelpunt zoeken, vinden, volgens het middelpunt bearbeiden, b. v. holle spiegels. *Centrifugaalkracht*, de middelpuntschuwende kracht. *Centripetaalkracht*, de naar het middelpuntstrevende kracht. *Centrobarisch*, op het zwaartepunt betrekking hebbende, of uit de beschouwing daarvan afgeleid wordende.

CENTRUM, Lat., het middelpunt, vereenigingspunt; fig. de bijzondere stand, in welken zich iemand bevindt, b. v. *hij is niet in zijn centrum*, hij is niet in den kring, waarin hij zich wenscht. *Centrum gravitatis*, het zwaartepunt.

CENTUMVIR, Lat., een honderdman, een der honderd mannen, die, bij de oude Romeinen, medeleden van een gerigt waren. *Centumviraat*, de waardigheid van honderdman.

CENTUPLEREN, verhonderdvoudigen.

CENTURIE, een honderdtal, getal of schaar van 100 man, of stukken geschut.

CEPHALACA, Gr., (eig. *kephalaka*) en *cephalalgie* (geneesk.) hoofdpijn. *Cephalitis*, hoofdof hersenontsteking. *Cephalogie*, de leer van het hoofd (in de ontleedkunde). *Cephalometer*, een hoofdmeter, werktuig om het hoofd te meten (in de verloskunde). *Cephalotomie*, de hoofdontleding

CERBERUS, (fabelk.) de helhond, een driehoofdige hond, welke de poort der hel bewaakte, en ieder naar binnen, maar niemand naar buiten liet gaan.

CERCLE, Fr., een gezelschapskring; voorste kring (in schouwburgen).

CEREMONIE, plegtigheid, pligtpleging, gebruik van wellevendheid. *Ceremonieel*, de wet van het gebruik, of de gewoonte, het gebruikelijke; het innerlijke van plegtige gebruiken; het voorschrift voor plegtigheden en feesten. *Ceremonieux*, plegtig, feestelijk, wellevend, vol ceremoniën, lastig. *Ceremoniemeester*, iemand, die de plegtigheden regelt.

CERES, (fabelk.) de godin van het koren, graangodin. *Ceres dienen*, veel van eten en drinken houden.

CERNEREN, (krijgsk.), insluiten, omsingelen.

CERTEPARTIE, *chartepartie, chartrepartie*, Fr., *carta partita*, Ital., (kooph.) een scheepsvrachtbrief, een vrachtcontract.

CERTIFICAAT, *certificat*, Fr., getuigschrift, bevestiging. *Certificat d'origine*, zie *origine*. *Certificatie*, het bevestigen, voor waarheid verklaren, de verzekering. *Certifieeren*, verzekeren, door een getuigschrift bevestigen.

CERUIS, loodverw, loodwit.

CERVELADE WORST, eigenlijk hersenworst; anders ook gerookte en sterk gekruide vleeschworst.

CESSAT, Lat., het valt weg, houdt op. *Cessante causa, cessat effectus*, met de oorzaak houdt ook het uitwerksel op. *Cesseren*, ophouden, uitblijven, wegvallen.

CESSIBEL, aftreedbaar, waarvan afstand gedaan kan worden. *Cessibiliteit*, aftreedbaarheid. *Cessio*, Lat., *cession*, Fr., afstand, het afstand doen; *cessio bonorum*, de afstand van goederen, van het eigendom aan de schuldeischers. *Cessionaire*, Fr., *cessionarius*, Lat., hij, wien iets afgestaan wordt.

C'EST TOUT COMME CHEZ NOUS, Fr., het is juist zoo als bij ons.

Cestus, de gordel van Venus; ook bij de Romeinen eene soort van vechthandschoen, van dikke koelederen riemen, om den arm en de vuist gewonden, somtijds ook wel met lood voorzien.

Cesuur, *caesura*, Lat., rustpunt in een vers.

Cetera, Lat., voor het overige; hetgeen er meer volgt.

Chablon, *chablone*, een toonbord, leerbord, voorbeeldplank.

Chabraque, Fr., schabrak, zadeldek.

Chaco, zie *Tschako.*

Chaconne, *ciaconne*, Ital. (muzijk) een edel dansstuk.

Chagrin, Fr., verdriet, kommer, droefheid; ook sagrijn, sagrijnleer. *Chagrinant*, bedroevend. *Chagrineren*, bedroeven, verdrieten, kwellen.

Chaine, Fr., keten, ketting; de kettingdans; de hoeëjen, dwang; schering (op het weefgetouw.)

Chaise, Fr., eigenlijk een stoel; eene sjees, halfkoets.

Chaland, Fr., zie *kalant.*

Chalcograaph, Gr., een plaatsnijder, graveur (eigenlijk koper- of metaalsnijder). *Chalcographie*, plaatsnijkunst.

Chaldron, zekere engelsche steenkolenmaat.

Chalon, Fr., een wollen voerdoek (waarschijnlijk naar de plaats der uitvinding, of vervaardiging, *chalon* genoemd).

Chaloupe, Fr., sloep, kleine boot; een loop- of sluipscheepje.

Chamade, Fr., (krijgsk.) de marsch van overgaaf; het teeken tot de overgaaf.

Chamarreren, borduren. *Chamarrure*, horduursel.

Chambellan, Fr., kamerdienaar.

Chambre, Fr., kamer. *Chambre garnie*, gestoffeerde, gemeubeleerde (van al het noodige huisraad voorziene) kamer. *Chambre obscure*, zie *camera.*

Chameleon, zie *kameleon.*

Chamois, Fr., gemsenkleurig; ook zekere stof.

Champ de bataille, Fr., het slagveld, de strijdplaats.

Champignon, Fr., een paddestoel; figuurl. eene plotselings rijk geworden mensch zonder verdienste.

Champion, Fr., een strijder, een voorvechter. *Championne*, eene kloekmoedige vrouw.

Chan, *Kan*, een vorst of opperhoofd der Tartaren.

Chanceleren, wankelen, in twijfel staan.

Chancre, een kankerachtig, wegvretend gezwel; een gezwel in venusziekten.

Change, Fr., ruiling, verruiling, verwisseling; ook wisselbrief; ruilwaren, bijzonder van boeken. *Changeant*, veranderlijk; geglansde taf. *Changement*, verandering. *Changeren*, veranderen, verwisselen, verkleuren, ontaarden.

Chanterelle, Fr., de zingsnaar, bovenste fijnste snaar.

Chaos, de vormelooze klomp, waarin alle hoofdstoffen, voor de schepping der wereld, onder elkander, vermengd waren; figuurlijk, wanorde, verwarring. *Chaotisch*, woest, ongeschikt, verward.

Chapeau, Fr., een hoed, fig. een manspersoon, heer. *Chapeau-bas*, met den hoed onder den arm.

Chapelet, Fr., een rozenkrans.

Chaperon, Fr., helmdeksel, kapje. *Chaperon rouge*, roodkapje.

Character, zie *karakter.*

Charade, Fr., lettergrepenraadsel.

Charavari, eene overtrekbroek.

Charge, Fr., last; lading (bij schietgeweren); bediening, eerepost; *pas de charge*, stormpas, hulppas. *Chargé d'affaires*, een zaakbezorger, *Char-*

geren, belasten, bezwaren, overladen (met huisraad en versieringen). *Chargering*, de last, lastgeving; het afvuren.

Charisticon, Gr., wedervergelding, tegengeschenk.

Charistie, zie *eucharistie*.

Charitable, Fr., mild, of weldadig. *Charitativum*, Lat., eene noodbijdrage, welke een bisschop (in dringenden nood) in zijn kerspel, als een vrijwillig geschenk, mag invorderen. *Charité*, mild- of weldadigheid; ook de naam van een openbaar ziekenhuis te Berlijn.

Charitinnen. Zie *gratien*.

Charivari, Fr., een verward geraas, geklink met ketels, enz.; ook geschreeuw, twist; eindelijk een katten- (slechte) muzijk.

Charlatan, Fr., een kwakzalver. ook een praalhans, snoeshaan, snorker. *Charlatanerie*, kwakzalverij, snorkerij, snoeverij, pralerij.

Charmant, Fr., schoon, bekoorlijk, betooverend, innemend. *Charmeren*, bekoren, betooveren, verrukken.

Charon, *caron*, (fabelk.) de veerman van de hel, die de zielen der afgestorvenen over den Stijx in de benedenwereld bragt.

Charta blanca. Zie *Carte blanche*.

Charta magna, Lat., een groot papier of blad; eene grondwet, eene hoofdoorkonde der engelsche staatsgesteldheid.

Charte partie. Zie *Certepartie*.

Charter, *chartre*, Fr., oude oorkonde.

Chartomantie, waarzeggerij uit kaarten.

Chasseki, de eerste Sultane, of die vrouw van den Sultan, welke hem den eersten prins gebaard heeft.

Chasseren, jagen, voort- of wegjagen; (dansk.) huppelende en snelle zijdeschreden maken. *Chasseur*, een jager. *Chasseur à cheval*, een jager te paard, een rijdend jager.

Chatoulle, Fr., geld-of juweelkistje; de huisschat of eigene beurs van eenen vorst.

Chaudeau, *chaud'eau*, Fr., warme eijerwijn.

Chaussée, Fr., straatweg, steenweg, kunststraat. *Chausseren*, met kousen en schoenen kleeden, schoeijen; banen, straten, plaveijen. *Chaussure*, het schoeisel.

Chef, Fr., hoofd, aanvoerder, bevelhebber, het opperhoofd, de opperste, voorstander. *Chef d'escadre*, een schout bij nacht. *Chef-d'œuvre*, een meesterwerk, meesterstuk.

Chemie, de scheikunde, oplossings- of ontbindings-kunst. *Chemicus* of *chemist*, een scheikundige. *Chemicalia*, scheikundige toebereidselen.

Chemin couvert, Fr., (krijgsk.) een bedekte weg of gang, voorwal. *Cheminement*, het loopgraven maken. *Chemineren*, loopgraven maken.

Chemise, Fr., hemd; een alledaagsch vrouwenkleed. *Chemisette*, een voor-, half- of kraaghemdje.

Chemosis, Gr., oogontsteking.

Chenille, Fr., eene soort van overrok, een vrouwenmantel. *En chenille*, hetzelfde als *en négligé*, zie *négligé*. *Chenilles*, fluweelkoorden, boordsels.

Cherub, de naam van eenen hoogen geest of engel van bijzondere soort, in de heilige schrift. *Cherubim* is het hebreeuwsche meervoud.

Chesnegar-Aga, een voorname hofbediende des Turkschen Sultans, die al deszelfs spijzen eerst proeven moet; voorproever.

Chevalerie, Fr., de ridderschap, het ridderdom. *Chevalier*, een ridder. *Chevalier d'industrie*, een geluksridder, fortuinzoeker, reizende goochelaar.

Chevaux-légers, Fr., ligt paardenvolk, ligte ruiters.

Chica, gewone drank der Amerikanen; uit gestampte maïs toebereid.

Chicane, Fr., spitsvindigheid, twist. *Chicaneren*, haarkloven, bedillen, twisten. *Chicaneur*, een haarklover, bediller, twister.

Chiffonneren, frommelen, in wanorde brengen, kreuken; ontrnsten; (eene vrouw) onbetamelijk aantasten. *Chiffonniere*, eene hooge, nieuwerwetsche laadtafel, voor kleinigheden.

Chiffre, Fr., het cijfer; geheim schrift, geheim schrijfteeken. *Chiffreur*, een cijferaar, geheim-schriftmaker. *Chiffreren*, met (afgesproken) geheime schriftteekens aanduiden, of voorzien.

Chignon, Fr., nekhaar, neklok.

Chiliade, Gr., *chilias*, een getal of verzameling van 1000, een duizendtal, 1000 jaren. *Chiliarch*, een opperhoofd van 1000, een overste over 1000. *Chiliasmus*, het geloof aan een duizendjarig Christusrijk op de aarde, of deszelfs verwachting. *Chiliast*, een voorstander der leer van een duizendjarig rijk.

Chiliogone, een duizendhoek.

Chimère, Fr., een ongerijmd verdichtsel, gril, hersenschim; eigenlijk een fabelachtig gedrogt. *Chimeriek*, ongerijmd, grillziek, hersenschimmig, gedrogtelijk.

Chiragra, de handjicht, het handeuvel.

Chirologie, hand- of vingerspraak.

Chiromant, handwaarzegger, waarzegger uit de handtrekken. *Chiromantie*, handwaarzeggerij, voorzegging uit de handen of de trekken derzelve.

Chironomie, de handbewegingsleer; kunst om de handen, bij het doen van eene redevoering, geschikt te bewegen.

Chirurgie, de wondheelkunde. *Chirurgus*, chirurgijn, wondheeler.

Chladnische proeven. Chladni in Wittenberg heeft over de theorie van het geluid voortreffelijke proeven genomen, dezelve zigtbaar voorgesteld, en honderd zes en zestig onderscheidene soorten van dezelve, in afbeeldingen, medegedeeld.

Chloriet, een look- of preigroene talksteen.

Chlorosis, (geneesk.) de bleekzucht (vrijsterziekte).

Choc, Fr., schok, stoot, slag; aanval, aangreep, bijzonder het instorten der ruiterij. *Choquant*, aanvallend; aanstootelijk, beleedigend. *Choqueren*, aanvallen; aanstootelijk zijn, beleedigen.

Cholagoga, Gr., (geneesk.) galverdrijvende middelen.

Cholebolith, Gr., (geneesk.) galsteen. *Cholera*, de galzucht. *Cholera morbus*, de zwarte zucht. *Cholericus*, een galzuchtig, warmbloedig, vurig, opvliegend mensch. *Cholerisch*, galzuchtig; vurig, opstuivend.

Chondrographie, Gr., de knokkelbeschrijving. *Chondrologie*, de knokkelleer, leer van de knokkels (in het menschelijke ligchaam). *Chondrotomie*, de knokkelontleding.

Choor, zie *koor*. *Choro*, Ital., een gezang, door al de zangers tegelijk aangeheven. *Chorus* met iemand maken, met hem instemmen.

Choraal, koraal, kerkgezang;

ook de toon of wijs der kerkliederen. *Choralist*, een koorzanger.

CHOREA, (geneesk.) de dansziekte. *Chorea St. Viti*, de sintvitusdans, eene soort van zenuwkramp (in de voeten).

CHOREGRAPHIE, Gr., de dansbeschrijving, dansteekening. *Choremanie*, de danswoede.

CHOR-EPISCOPUS, een koor- of wijbisschop.

CHOREUS, (dichtk.) een versvoet van twee lettergrepen; zie *Trochaeus*.

CHORIAMBUS, (dichtk.) een vierlettergrepige versvoet, waarvan de twee uiterste lang, en de beide middelste kort zijn; b. v. *vogelenzang*.

CHORIST, hetzelfde als *Choralist*.

CHOROGRAPHIE, Gr., oordbeschrijving. *Chorohydrographie*, oordbeschrijving der weteren, rivieren of zeeën.

CHRESTOMATIE, Gr., uitkiezing, verzameling van voorbeelden, (van de beste stukken uit een of meer boeken), zulk een leerboek.

CHRIE, *chria*, eene korte redevoering, schoolrede.

CHRISAM en CHRISMA, de zalf- of wijolie, gewijde olie, in de katholijke kerken. *Chrisma* beduidt ook de zalving, of het oliesel. *Chrismatie*, het vormsel.

CHRISTIANISEREN, tot een Christen maken, of bekeeren. *Christianismus*, de christelijke leer, het christelijke geloof, christendom.

CHRISTIANISSIMUS, Lat., de allerchristelijkste, een (pauselijke) bijnaam des konings van Frankrijk.

CHRISTUS, eigenlijk een gezalfde. Zie *Messias*.

CHROM, een nieuw ontdekt metaal.

CHROMA DUPLEX, (muzijk) de dubbele noot, de verhooging van den toon met eene halve noot.

CHROMATISCH, eigenlijk kleurig, zie *achromatisch*; vervolgens (muz.) halfschredig, of in halve toonen op- en afklimmende.

CHRONICA, eigenlijk de tijdgeschiedenis, zie kronijk. *Chronique scandaleuse*, de schendof ondeugdgeschiedenis; geruchten, uitstrooisels (van enkele plaatsen of landen). *Chronisch*, langdurig: *chronische* ziekten, langdurige en afwisselende ziekten. *Chronodistichon*, *chronogramma* of *chronosticon*, jaartalvers, cijfervers, waarin enkele letters een zeker jaartal beteekenen. *Chronographie*, tijdbeschrijving. *Chronologie*, tijdrekenkunde, tijdleer. *Chronologisch*, tijdrekenkundig. *Chronologist*, *chronoloog*, een tijdrekenkundige. *Chronometer*, een tijdmeter, zeeuurwerk, *timekeeper*, bij de Engelschen.

CHRYSANTHEMUM, Gr., de goudsbloem, gele woekerbloem.

CHRYSIET, de goudsteen.

CHRYSOGRAPHIE, de goudschrijfkunst, kunst om met goudinkt te schrijven, of letters te vergulden.

CHRYSOMANIE, de goudzucht, goudwoede, goudorst.

CHRYSOPRAS, eene soort van geelgroenen goudsteen.

CHYLIFICATIE of CHYLOSIS, (geneesk.) de chijlmaking, of bereiding van het voedsel tot een wit vocht; van *chylus*, chijl.

CHYMIATER, een geneesheer, die zich, ter genezing der ziekten, meerendeels van scheikunstige geneesmiddelen bedient.

CHYMIE, zie *chemie*.

CHYMOSIS, zuivering van het melksap als tweede spijsvertering.

CHYMUS, de maagbrij, spijsbrij in de maag.
CIBORIE, *ciborium*, Lat., de onwelvaas, (in de roomsche kerken).
CICERONE, Ital., een geleider van vreemdelingen, kunsttooner, kunstaanwijzer (wegens hunne gewone hespraaktheid, schertsender wijze, naar Cicero den redenaar, aldus genoemd).
CICHOREI, suikereï.
CICISBEAAT, geleidingsamht, het werk van eenen *cicisbeo*, huisvriend, vrouwengeleider, bijman (naar Italiaansche zeden).
CID, Arab., een hevelhebber, of generaal.
CIDER, ooftwijn, bijzonder appelwijn. *Ciderazijn*, ooftazijn.
CIDEVANT, Fr., eertijds, voormaals, wijlen.
CIGAREN, spaansche tabaksrolletjes.
CILICIUM, Lat., *cilice*, Fr., een ruw haren hemd; een gordel met scherpe stekels, welke ter boetoefening op het naakte ligchaam gedragen wordt, een boetgordel.
CILINDER, *cylindre*, Fr., ronde zuil, rolsteen. *Cilindrisch*, *cylindrique*, cilindervormig.
CIMENT, zie *cement*.
CIMMERISCH, van de Cimmeriers, die aan het noordelijkste gedeelte van Scythie woonden. Van daar *cimmerische*, dikke, duisternis, bij de dichters.
CINADE, schandjongen, jongeling, die zich tot onnatuurlijke ontucht laat gebruiken. *Cinadie*, deze ondeugd zelve.
CINELLEN, koperen bekkens, die bij het Turksche veldmuzijk gebruikt worden.
CINQ PREMIERS, Fr., de vijf eersten (kaarttrekken).
CIPIER, gevangenbewaarder, stokwachter.
CIRCA, Lat., omstreeks.

CIRCENSES, *circensische* spelen, jaarlijksche spelen bij de oude Romeinen. *Panem et circenses*, brood en schouwspelen! Wanneer het romeinsche volk daaraan geen gebrek had, konden de bestuurders doen, wat zij wilden.
CIRCULAIR, kringvormig, ringvormig. *Circulaire*, een rondgaande brief. *Circulair-vuur*, ring- of kringvuur. *Circulatie*, de kringloop, omloop (van bloed of geld). *Circuleren*, omloopen, in omloop zijn; in eenen kring bewegen.
CIRCULUS, zie *cirkel*.
CIRCUMCIRCA, Lat., omtrent, bijna.
CIRCUMCENTRISCH, alomzijdig.
CIRCUMCISIE, *circumcisio*, Lat., de besnijdenis.
CIRCUMDUCTIE, *circumdictio*, Lat., bedrog.
CIRCUMFERENTIE, de omvang, omkring; hetzelfde als *peripherie*.
CIRCUMFLEXUS, Lat., (spraakk.) circumflex, het verlengingsteeken, kapje; ook een houw, eene schram.
CIRCUMSCRIBEREN, omschrijven; iemand beperken. *Circumscriptie*, omschrijving, bepaling, beperking.
CIRCUMSPECT, omzigtig, voorzigtig, bedachtzaam. *Circumspectie*, omzigtigheid, behoedzaamheid.
CIRCUMSTANTIE, gesteldheid, omstandigheid, geschapenheid. *Circumstantia facti*, Lat., eene voorgevallene omstandigheid. *Circumstantieel*, omstandiglijk. *Circumstantieren*, met of naar alle omstandigheden voorstellen of verhalen.
CIRCUMVALLATIE, omschansing, insluiting. *Circumvallatielinie*, de omschansings- of omwallings-linie.

Circumvenieren, bedriegen. *Circumventie*, bedrog.

Cirkel, *circulus*, Lat., kring. *Circulus tropicus cancri*, de keerkring van den kreeft; *circulus capricorni*, de keerkring van den steenbok.

Cis, Lat., aan deze zijde, b. v. *cisalpinisch*, *cisalpijnsch*, aan deze zijde der Alpen.

Cisaliën; (Fr. *cisaille*) afsnoeisels, afval in de munten; gekras.

Ciseleren, ingraveren, steken, met de graveerstift of den beitel bewerken, zilver drijven; met bloemen versieren.

Cisio Janus, een almanak in ellendige latijnsche verzen, in de 11—13de eeuw voor de schooljeugd gemaakt en gebruikt.

Cistern, cisterne, *cisterna*, Lat., waterbak, gootsteen, regenbak onder den grond.

Cistophoren, eene soort van onde munten, ter eere van Bachus geslagen, waarop korven gemunt zijn.

Citadelle, kleine vesting, burgt, stadsvest.

Citata, Lat., aanhalingen, aanmerkingen, aanwijzingen. *Citatie*, aanwijzing, aanhaling; (regtsg.) oproeping, dagvaarding. *Citeren*, dagvaarden; aanhalen; geesten *citeren*, geesten bezweren.

Cito, Lat., gezwind, snel, haastig.

Citoyen, Fr., een burger.

Civil, burgerlijk; billijk, matig, (prijs). *Civile post*, een burgerlijk ambt. *Civile staat*, eene kamer of vergadering op het raadhuis, waar aanteekening gehouden wordt van alles, wat tot den burgerlijken stand betrekking heeft, als geboorte, huwelijk, afsterven enz. *Civilegium*, een burgerbrief. *Civilisatie*, beschaving. *Civiliseren*, beschaven, verfijnen, de zeden verzachten. *Civiliteit*, wellevendheid. *Civiliter mortuus*, Lat., burgerlijk dood; iemand, die van den regter voor dood verklaard is, schoon hij nog leven kan. *Civile lijst*, de hofhoudingsbehoefte (des konings van Engeland), bepaalde hofhoudingskosten. *Civismus*, *civisme*, de burgerzin, burgerdeugd.

Clairet, Fr., bleekroode wijn; bleeker.

Clair-obscur, Fr., (schilderk.) helderdonker, klaarduister; de juiste verdeeling van licht en bruin.

Clair-voyant, Fr., een helderziende, of iemand, die in den magnetischen slaap, met gesloten oogen, of in het donker, alle voorwerpen duidelijk ziet en kent.

Clan, voornaam, edelman; erfen leenheer, in Schotland.

Clandestin, Fr., *clandestinus*, Lat., heimelijk, verborgen; *clandestina possessio*, heimelijk aangematigd bezit; *clandestina sponsalia*, heimelijke huwelijksverloving; *clandestinum conjugium*, heimelijk huwelijk.

Clarificatie, verklaring, opheldering, loutering, bewijs. *Clarificeren*, het heldere afgieten; verklaren, bewijzen.

Clarine, Clarino, een trompet; *clarinette*, de klarinet, tuitfluit. *Clarinettist*, een klarinetblazer.

Classe, Fr., *classis*, Lat., klasse, orde, afdeeling. *Classificatie*, het afdeelen, de ordening, schikking (in vakken). *Classificeren*, afdeelen, schiften, indeelen. *Classisch*, klassiek, voortreffelijk, voorbeeldig, voornaamste, als rigtsnoer dienende; *classische*, (klassieke) werken, meesterwerken, meesterlijke schriften: *classisch*,

(klassiek) schrijver, een hoofd- of meesterlijke schrijver.

Claudicatie, het hinken; ook het regt, om van zijne verpligting weder af te gaan.

Clausula, *clause*, *clausule*, heding, voorwaarde, bepaling, voorbehouding; slotstelling, aanhangsel. *Clausula codicillaris*, het bijvoegsel aan een testament, hetwelk, schoon niet als wettige laatste wil erkend, echter als *codicil* gelden moet. *Clausuleren*, voorbehouden, beperken, bepalen, bedingen.

Clausuur, insluiting, opsluiting, de kloosterdwang; ook beslag aan (boeken); desgelijks eene vouw in een boek; eindelijk het geheime *archief*.

Claves, Lat., de toetsen op het klavier. *Claviatuur*, het toetswerk. *Clavichord*, *clavecimbaal*, *clavier*, een klavier. *Clavis*, (muzijk) de sleutel.

Clementia, Lat., *clemence*, Fr., genade, goedertierenheid (van eenen vorst). *Clementinae*, Lat., een boek, dat pauselijke verordeningen bevat.

Clepsydra, zie *klepsydra*.

Clerica, het schedelplat, de geschoren kruin der katholijke geestelijken; de *tonsuur*. *Clerical*, tot den priesterstand behoorende. *Clericaat*, de geestelijke stand. *Clerici*, de geestelijken. *Clericus*, een geestelijke priester; *clericus clericum non decimat*, Lat., de eene geestelijke neemt van den anderen geene tienden (of ambtgelden). *Clerus*, klerizij; de geestelijkheid.

Client, *cliens*, Lat., iemand die zich van eenen advocaat, in geregtszaken, laat bedienen.

Climaat, zie klimaat.

Climax, (redek.) opklimming, wanneer het volgende woord het denkbeeld altijd sterker uitdrukt, dan het voorgaande.

Clincaille, Fr., allerhande metalen; ratelende waren. *Clincaillerie*, allerlei kleine, zoogenoemde Neurenberger waren.

Clinicum, *kliniek*, onderrigt en oefening in de heelkunde. *Clinisch*, bedlegerig, ziek; *clinisch instituut*, een ziekenhuis, eene heelkundige inrigting tot onderwijs van aankomende geneesheeren.

Clio, eene der negen zanggodinnen.

Clique, Fr., vereeniging van verscheidene personen tot zeker einde; bende, rot.

Clubb, *club*, klub, Eng., eene geslotene vereeniging of een besloten gezelschap, waarvan de medeleden *clubbisten*, d. i. klubgenooten, genoemd worden. *Club maçonnique*, vrijmetselaarsklub.

Clyssus, zamengestelde minerale spiritus.

Clystorel, (verachtelijk) een klisteerzetter; apothekersjongen.

Coacervatie, zamenhooping, op elkander hooping. *Coacerveren*, ophoopen.

Coaclivisch, wat dwingen kan.

Coactie, dwang, gewelddadige aanhouding. *Vi coactus*, met geweld gedwongen.

Coadjutor, *coadjuteur*, Fr., bijgeschikte en (bepaalde) navolger van eenen geestelijken vorst, aartsbisschop.

Coagulatie, stremming, het stollen. *Coaguleren*, stollen.

Coalesceren, zich innig verbinden of vereenigen; zamenwassen, inwortelen.

Coaliseren, verbinden. *Coalitie*, verbond, vereeniging.

Cocagne, eene, door de regering van Napels, eenmaal 's jaars,

gegevene vermakelijkheid, bij welke aan het gemeen allerlei eetwaren prijs gegeven worden. *Land van Cocagne*, luilekkerland. *Cocagnemast*, *kokanjemast*, een opgerigte mast of paal, aan wiens top een prijs in zilver enz. vastgemaakt is, en het eigendom wordt van dengenen, die langs den paal, gemeenlijk met zeep gesmeerd, opklimt, en den opgehangen prijs daarvan afhaalt.

COCARDE, Fr., kokarde, een hoedstrik, veldteeken.

COCHENILLE, de scharlaken luis, (eene roode westindische schildluis); ook de daarvan bereide verw.

COCON, Fr., een zijdentonnetje; spinsel of huisje van den zijdeworm.

COCYTUS, (fabelk.) een der vier helrivieren.

CODE, Fr., *codex*, Lat., een oud handschrift; een wetboek: *code Napoleon*, een wetboek van Napoleon; *codex chartaceus*, een handschrift op papier; *codex membranaceus*, een handschrift op parkement of andere dierhuid; *codex Alexandrinus*, zie Alexandrijnsche versie. *Codex argenteus*, oud afschrift van eene gottische overzetting der vier evangelisten, door bisschop Ulphilas of Wolf, in de vierde eeuw vervaardigd; *codex diplomaticus*, verzameling van oude oorkonden.

CODICIL, bijdrage of bijvoegsel tot een testament of uitersten wil.

CODILLE, Fr., de dubbele inzet (in het spel); het dubbel verlies, dewijl de tegenspeler meer trekken heeft, dan de speler.

COËFFEREN en COÏFFEREN, het hoofd tooijen, het haar krullen. *Coëffeur*, haarkruller, hoofdtooijer. *Coëffeuse*, haarkrulster, hoofdopmaakster. *Coëffure*, hoofdtooisel.

COELIBAAT, zie *celibaat*.

COENACULUM, Lat., de eetkamer, eetzaal (in kloosters).

COËRCEREN, in toom houden, bedwingen. *Coërcerende middelen*, dwangmiddelen. *Coërtie*, bedwang, beperking.

COËTERNEL, mede- of gelijkeeuwig. *Coëterniteit*, de medeeeuwigheid.

COEUR, Fr., het hart; het roode harte-teeken op speelkaarten.

COËXISTENTIE, het medeaanwezen, medebestaan. *Coëxisteren*, tegelijk of nevens elkander zijn, gelijktijdig leven.

COFFRAGE, Fr., (krijgsk.) het uitholen van mijnen of aardgroeven. *Coffreren*, uitholen.

COGITATIE, overweging overdenking. *Cogiteren*, denken, overdenken, overwegen.

COGNAAT, een bloedverwant van moeders zijde. *Cognatie*, de bloedverwantschap van moeders zijde.

COGNITIE, *cognitio*, Lat., de kennis, het onderzoek van eene zaak; *absque causae cognitione*, zie *Absque*. *Cognosceren*, geregtelijk onderzoeken, erkennen.

COGNOSCEMENT, zie *connoissabel*.

COHABITATIE, Lat., de bijwoning; het zamenwonen. *Cohabiteren*, zamenwonen.

COHAERENTIE en COHAESIE, zamenhang, verbinding, aankleving. *Cohaereren*, zamenhangen, zamenhouden, aaneenkleven.

COHIBEREN, terughouden, beperken, zich matigen. *Cohibitie*, matiging, terughonding.

COHIER, schatlijst, schattingboek.

COHONESTEREN, vereeren (eenen

overledenen), b. v. de eer bewijzen van het lijk naar het graf te vergezellen.

Cohue, een hoop volks, dat zonder orde onder elkander spreekt; figuurlijk, geraas, getier.

Coiffeeren, zie *coefferen.*

Coïncident, in elkander vallende, op hetzelfde nederkomende. *Coïncidentie*, het zamentreffen, zamenvallen. *Coïncideren*, in elkander vallen, zamentreffen, op hetzelfde uitkomen.

Coïndicantia, Lat., (geneesk.) medeaanwijzingen, die met de reeds gedane waarnemingen overeenstemmen en het gemaakte besluit versterken. *Coïndicatie*, de mede- of nevenaanwijzing.

Coïnspector, Lat., medeopziener. *Coïnspectoraat*, het medeopzienersambt, het medeopzigt. *Coïnspiceren*, mede opzigt houden.

Coïtus, Lat., bijslaap, vleeschelijke vermenging; *coïtus illicitus*, een ongeoorloofde bijslaap; *coïtus damnatus*, bloedschande, echtbreuk.

Colatorium, Lat., (geneesk.) een zijgdoek. *Colatuur*, de doorzijging, het doorzijgen. *Coleren*, doorzijgen.

Coleoptera, zie *koleoptera.*

Colica, Lat., *colique*, Fr., kolijk, darmkramp, darmpijn.

Colère, Fr., toorn, oploopendheid. *Colérique*, toornig, opvliegend.

Colifichet, Fr., beuzelkraam, beuzelarij.

Coliseum, Lat., groot, voor schouwspelen en dierengevechten bestemd *amphiteater*, te Rome.

Collaborator, Lat., medearbeider. *Collaboreren*, medearbelden, gemeenschappelijk werken.

Coll'arco, Ital. (muz.) met den boog, gestreken.

Collateraalverwanten, neven- of zijverwanten. *Collaterale successie*, zijdelingsche erving.

Collatio, Lat., *collation*, Fr., het houden van het eene ding tegen het andere, om die met elkander te vergelijken, inzonderheid geschriften. *Collatio bouorum*, (regtsg.) toebrenging van goederen; *collatio dotis*, het geven van het huwelijksgoed in onderlinge gemeenschap. *Collation* wordt ook gebruikt voor eene opdissching van koud vleesch, gebak enz., onderscheiden van een gewoon maal. *Collationeren*, (schriften of boeken) doorzien, vergelijken.

Collatie, regt om (eene predikantsplaats enz.) te begeven, te verleenen, te bezetten. *Collator*, vergever, bezetter (van een predik- of schoolambt).

Collé, Fr., gelijmd, geplakt; ook digt onder den band of rand (in het biljartspel). *Collébal*, een randbal. *Colléstoot*, stoot van onder den band.

Collectanea, schriftelijke verzamelingen, verzamelde berigten, aanmerkingen, enz.

Collectant, een verzamelaar, bijzonder een inzamelaar van aalmoezen. *Collecte*, eene inzameling, geldzameling; het verzamelde geld; ook altaargebed, altaargezang. *Collecteren*, verzamelen. *Collecteur*, Fr., *collector*, Lat., een verzamelaar, lot- of inlegzamelaar. *Collectie*, *collection*, Fr., verzameling, aantal, menigte.

Collectief, gezameld, verzameld; *collectief-glas*, een vereenigings-, verzamel- of brandglas. *Collectivum*, of *nomen collectivum*, (spraakk.) een ver-

zamelend woord, b. v. *leger*, *volk*, *bosch*, enz.
COLLEGA, een ambtgenoot, medearbeider, medeleeraar, medeonderwijzer.
COLLEGIA, *collegiën*, voorlezingen. *Collegiaat*, een stiftslid, stiftsheer; een stift. *Collegie*, *collegium*, Lat., eene verzameling van verscheidene personen tot zekere oogmerken; ook derzelver verzamelings- of zittingsplaats; desgelijks eene voorlezing op hoogescholen. *Collegium privatum*, bijzondere (bijzonder betaalde) voorlezing; *collegium publicum*, openbare voorlezing. *Collegialisch*, *collegialiter*, ambtsbroederlijk, eenstemmig, (dienst, leven).
COLLET, een kraag, kolder, rijdrok.
COLLI, pak, stuk; zie *collo*.
COLLIDEREN, tezamen stooten, botsen; strijden, in den weg treden, in aanraking komen.
COLLIER, Fr., een halsband, halssnoer.
COLLIGEREN, inzamelen, verzamelen, te weeg brengen; ook zich verhalen.
COLLIMEREN, zijn uitzigt ergens op vestigen, op een doel oogen.
COLLIS, baal, vat, kist met waren.
COLLISIE, zamenstooting, aanraking, botsing; oneenigheid, tegenstrijdigheid. *In collisie komen* of *geraken*, in aanraking komen, botsen, in twist of oneenigheid komen. *Collisie van pligten*, wanneer de eene pligt de vervulling van den anderen in den weg is.
COLLO, Ital., (kooph.) baal, pak, stuk, vat.
COLLOCATIE, *collocatio*, Lat., de stelling, plaatsing; (in regten) de rangschikking der schuldeischers; de uithuwelijking. *Colloceren*, stellen; uitzetten, nithuwelijken; ook (de schuldeischers) rangschikken.
COLLOQUEREN, bespreken, zamenspreken; een onderzoek doen. *Colloquium*, Lat., gesprek, zamenspraak, godsdienstig onderhoud.
COLLUDEREN, den bal toekaatsen; (regtsg.) in verstandhouding zijn, heimelijke verstandhouding hebben, onder eenen deken steken. *Collusie*, eene geheime, bedriegelijke verstandhouding. *Collusorisch*, heimelijk afgesproken, geknoeid.
COLLYBUS, opgeld, opwissel.
COLON, (:) het dubbele punt, teeken van zinscheiding; ook de kronkeldarm.
COLONEL, Fr., kolonel, overste.
COLONIE, Fr., kolonie, volkplanting, aanbouw; gezelschap of gemeenschap der volkplanters. *Coloniseren*, eene volkplanting oprigten. *Colonist*, een planter.
COLONNADE, eene zamenstelling, reeks van zuilen; rond gebouw op zuilen rustende. *Colonne*, kolom, zuil, pilaar; legerafdeeling; ook eene dansfiguur.
COLOQUINTE, kolokwint, wilde kauwoerdappel, bitterappel.
COLORATUREN, (muz.) kunstige toenwendingen, door loopen; trillers, tremulanten, enz.
COLOREREN, verwen, kleuren; eenen schijn geven. *De possessie coloreren*, het bezit doen blijken. *Eene zaak coloreren*, fraai voordoen, verbloemen.
COLORIET, *chromatiek*, het koloriet, de kleurgeving (in de schilderkunst), het voorstellen van de natuurlijke kleur der voorwerpen, door middel van kunstig gemengde verwen.
COLOSSE, *colossus*, kolossusbeeld, een beeld van eene bovenmatige

grootte; fig. reus. *Colossaal*, kolossaal, reusachtig.

Colporteur, Fr., een marskramer, lest- en waterdrager; koopman van oude boeken; iemand, die de loterijbriefjes voor een' collecteur rondbrengt.

Colum, zeef, filtreerdoek, vilt.

Combabuseren, in scherts, zich uit kuischheid zelf ontmannen (van *Combabus*, volgens *Wieland*).

Combat, strijd, slag, gevecht, duël. *Combattanten*, strijders, kampers; weerbare of strijdbare mannen.

Combinatie, zamenhouding, vergelijking, vergelijkende berekening; vereeniging. *Combineren*, verbinden, vereenigen; vergelijken, berekenen.

Combustiebl, *combustible*, Fr., brandbaer. *Combustibiliteit*, brand- of verbrandbaarheid. *Combustie*, verbranding; opschudding, oproer.

Comediant, tooneelspeler. *Comediante*, tooneelspeelster. *Comedie*, de schouwburg; ook een tooneelstuk, bijzonder een blijspel.

Comedones, Lat., medeëters; ophooping van geoxydeerde vochten in het celweefsel der huid.

Comestibel, eetbaar. *Comestibelen*, eetwaren; suikergoed.

Cometa, zie *komeet*.

Comique, Fr., *comisch*, komiek, lustig, grappig, aardig.

Comitaat, vergezelling, gevolg; ook een district, kreits in Hongarijen.

Comité, Fr., eene verzameling van beraadslagende personen, vergadering van onderzoekers.

Comitia, rijks- of volksvergaderingen, rijksdagen.

Comma, zie *komma*.

Commandant, kommandant, bevelhebber, bijzonder van eene stad of vesting. *Commande*, (krijgsk.) een nevenwerk, bijwerk bij vestingen. *Commandement*, bevel, gebod; de bestrijking, het beheer, bij vestingwerken *Commanderen*, bevelen, gebieden, aanvoeren. *Commandeur*, aanvoerder, bevelhebber. *Commando*, het gebod, bevel, de aanvoering; een troep afgezondene soldaten; *staf van commando*, veldheerstaf.

Commandite, (kooph.) een heimelijke handelgenoot. *Societé en commandite*, eene handelsvereeniging, waarbij een het fonds aanbrengt en gelijke voordeelen geniet, doch wiens naam verholen blijft.

Comme il faut, Fr., wel, riggtig, zoo als het behoort, of zijn moet; meesterlijk.

Commemoreren, verhalen, opzeggen, melden; ook zich bezinnen, gedenken.

Commendamus, Lat., bisschoppelijk verlof, ter kiezing van eenen geestelijken kandidaat.

Commende, geestelijke prebende of goed. *Commenderie*, het gebied eener ridderorde.

Commensaal, *commensalis*, Lat., een dischgenoot.

Commensurabel, *commensurable*, Fr., meetbaar. *Commensurabele* grootheden, die eene gemeene maat hebben. *Commensurabiliteit*, meetbaarheid.

Commentaire, Fr., *commentarius*, Lat., *commentarie*, uitlegging, verklaring. *Commentateur*, Fr., *commentator*, Lat., een uitlegger, verklaarder. *Commenteren*, uitleggen, ophelderen, verklaren.

Commerce, Fr., *commercium*, Lat., commercie, handel; ook zeker kaartspel. *Commerceren*, handelen, koophandel drijven. *Com-*

mercletractaat, een handelverdrag of verbond.

Commies, *commis*, Fr., factoor, handelhediende, schrijver op een bureau, zaakbezorger. *Commiesbrood*, soldatenbrood.

Commilitonen, *commilitones*, Lat., medestrijders, wapen- of spitsbroeders; medeleerlingen.

Comminatie, bedreiging. *Commineren*, bedreigen.

Comminueren, verminderen, versnipperen.

Commisceren, vermengen. *Commissibel*, vermengbaar.

Commiseratie, erbarming, ontferming; medelijden.

Commissariaat, het ambt van eenen verzorger. *Commissaris*, een gevolmagtigde, gelastigde; hij, wien de uitvoering van zekeren last opgedragen wordt.

Commissie, volmagt, last; eene vergadering tot onderzoek. *Commissionair*, een gelastigde, zaakwaarnemer, (bijzonder in den koophandel). *Commissoriaal*, belast, aan eene commissie tot onderzoek overgegeven. *Committent*, *committens*, Lat., lastgever, die eene volmagt aan een' ander geeft. *Committeren*, last geven, iemand iets opdragen.

Committimus, Lat., een regt (in Frankrijk) volgens hetwelk zekere personen in civile zaken niet voor de lagere regtbanken kunnen getrokken worden.

Commodaat, een verdrag, waarbij aan iemand iets, voor eenen tijd, zonder geld, geleend wordt; ook het zonder inrerest geleende.

Commode, bekwaam, gemakkelijk; eene *commode*, eene gemakslaadtafel. *Commodo*, Ital., (muz.) hekwaam, gemakkelijk. *Commodite*, commoditeit, gemakkelijkheid; het geheim gemak. *Commodieux*, *commodieus*, gemakkelijk, geschikt.

Commodore, op schepen of bij eene vloot, zoo veel als brigadier hij een leger.

Commons, Eng., de gemeenen, leden van het lager huis des parlements.

Commoreren, vertoeven, zich ophouden (in eene plaats).

Commotie, heweging; getroffenheid, gemoedsbeweging.

Commoveren, bewegen, aandrijven, vertoornen.

Commun, Fr., gemeen, gemeenschappelijk. *Commune*, *communiteit*, gemeente, verzameling. *Communicabel*, *communicable*, Fr., mededeelbaar. *Communicant*, deelnemer, bijzonder aan het heilige avondmaal, avondmaalganger. *Communicatief*, mededeelend, gemeenzaam. *Communicatie*, vereeniging, verhinding; gemeenmaking, mededeeling. *Communiceren*, mededeelen; het heilige avondmaal vieren.

Communio, Lat., *communion*, Fr., *communie*, gemeenschap, gezelschap; het heilige nachtmaal. *Communio bonorum*, gemeenschap van goederen.

Commutatie, verwisseling, verruiling. *Commuteren*, verwisselen, verruilen.

Compaciscent, iemand, die tot een vergelijk komt, een verdrag aangaat. *Compaciscenten*, verdrag- of vredesluiters. *Compaciscceren*, vrede sluiten, zich onderling verdragen.

Compact, digt, vast, ineengedrongen.

Compagne, Fr., gezellin, helpster, vriendin, echtgenoot, gemalin. *Compagnie*, gezelschap; vereeniging van onderscheidene personen (kooph.); eene bende soldaten. *Compagnon*, gezel,

hulp, medgezel, handelgenoot, deelgenoot.

COMPARABEL, vergelijkbaar, vergelijkelijk. *Comparaison*, Fr., *comparatie*, *comparatio*, Lat., vergelijking, gelijkenis. *Comparatio literarum*, (regtsg.) vergelijking der schrifttrekken; *en comparaison*, *par comparaison*, in vergelijking, bij vergelijking; *sans camparaison*, zonder vergelijking, zonder misbruik van de vergelijking. *Comparativus*, Lat., de trap van vergelijking, vergelijkende trap, (spraakk.).

COMPARANT, (regtsg.) de aanwezende, verschijnende. *Compareren*, vergelijken; verschijnen, zich voor het geregt stellen. *Comparitie*, zamenkomst, verschijning.

COMPASSIE, *compassion*, Fr., het medegevoel, medelijden, mededoogen. *Compatisant*, medelijdend, deelnemend.

COMPATIBEL, *compatible*, Fr., vereenbaar, zamenpassend, geschikt, gevoegelijk. *Compatibiliteit*, de vereenbaarheid, zamenpassing.

COMPATRIOT, een landsman, landgenoot, medevaderlander.

COMPELLE, het *compelle* gebruiken, een drijf- of dwangmiddel aanwenden. *Compelleren*, aandrijven, noodzaken, dwingen.

COMPENDIEUX, *compendieus*, zamengevat, kort in elkander gedrongen, digt. *Compendium*, een beknopt uittreksel van eene wetenschap of leer; handleiding, bekorting.

COMPENSATIE, vergoeding, vereffening, schadeloosstelling. *Compensatis expensis*, op gelijke, wederzijdsche kosten. *Compenseren*, vergoeden, vereffenen, zamen betalen.

COMPETENT, bevoegd, regtmatig, geldig, passend, behoorlijk; desgelijks een medeaanzoeker, (om een ambt). *Competentie*, bevoegdheid, regt, regtmatigheid, gepastheid, geldigheid; medeaanzoek (om een ambt). *Competentia reserveren*, zich het noodige onderhoud voorbehouden. *Competeren*, toekomen, voegen, toebehooren.

COMPIACEVOLE, Ital., (muz.) bevallig, aangenaam (voordragen).

COMPILATIE, het verzamelen, zamenbrengen; een zamengeraapt stuk. *Compilateur*, Fr., *compilator*, Lat., een verzamelaar, (zamenraper uit boeken). *Compileren*, verzamelen, zamenbrengen, zamenrapen, zamenflansen.

COMPLAISANCE, Fr., dienstwilligheid, bereidwilligheid, dienstvaardigheid, wellevendheid. *Complaisant*, dienstwillig, bereidwillig, dienstvaardig, bereidvaardig.

COMPLECTEREN, zamenvatten, omvatten, bevatten, omvangen; in zich besluiten; ook verstaan, begrijpen, bevatten.

COMPLEET, *complet*, Fr., voltallig, voleindigd, volkomen. *Completen*, het laatste biduur in een klooster, (na de avondkerk). *Completeren*, voltallig of volkomen maken, tot eengeheel brengen.

COMPLEMENT, Fr., *complementum*, Lat., een aanvulsel, aanvullingsstuk tot een geheel; geheelmaking, voleinding. *Complementair* of *complementarius*, beheerder, plaatsbekleeder of gevolmagtigde van een handelhuis; *complementair-dag*, de aanvullingsdag (in Februarij, van een schrikkeljaar).

COMPLEXIE, de ligchaamsgesteldheid, aanleg tot gezondheid, temperament, gemoedsgesteldheid. *Complexus*, Lat., diom-

vatting, het grondbegrip, begrip van vele zaken.

COMPLICATIE, ingewikkeldheid, inwikkeling, invlechting.

COMPLICE, Fr., medeschuldige, helper, medemisdadiger; *complices delicti*, medeboosdoeners. *Compliciteit*, medeschuldigheid.

COMPLIMENT, Fr., groet, buiging; wellevendheidsbetuiging, eerbetuiging, iets vleijends, een vleiende lof. *Complimentarius*, een complimentenmaker, hoveling, vleijer. *Complimenteren*, begroeten, verwelkomen, pligtplegingen maken.

COMPLIQUÉ, Fr., verward, uit verschillende dingen zamengesteld. *Compliqueren*, *compliquer*, Fr., verwarren, invlechten, verscheidene dingen bij elkander voegen.

COMPLOT, Fr., een geheim, of sluipverbond, eene bende, een rot, eene zamenspanning. *Complotteur*, een muiter. *Complotteren*, muiten, zamenrotten, in het geheim zich verbinden.

COMPONEREN, *componere*, Lat., *composer*, Fr., vereenigen, zamenstellen, mengen; ook op noten brengen. *Componist*, iemand, die muzijkstukken vervaardigt.

COMPORTABEL, *comportable*, Fr., schikkelijk, geschikt. *Comportement*, Fr., gedrag, houding, levenswijs. *Comporteren*, zich gedragen.

COMPOSITEUR, de zetter van een te drukken boek. Zie voorts *componeren*. *Compositie*, *compositio*, Lat., *composition*, Fr., zamenstelling, vergelijk, verdrag; vervaardiging, van een muzijkstuk; *compositio amicabilis*, een vergelijk in der minne. *Compositum*, Lat., *composé*, Fr., een zamengesteld ding, mengsel.

COMPOS MENTIS, zijns verstands magtig.

COMPOST, zie *kompost*.

COMPOSTE, Ital., (muz.) gesteld, vervaardigd.

COMPÔTE, Fr., ooftmoes, ingelegde of ingemaakte vruchten; ook het glaswerk, waarin die vruchten op de tafel gebragt worden.

COMPREHENDEREN, zamenvatten, begrijpen; in hechtenis nemen. *Comprehensibel*, begrijpelijk, bevattelijk. *Comprehensie*, het bagrip, vermogen om te begrijpen of te bevatten.

COMPRES, digt tezamen gedrongen; ook een wiek, druklapje (op wonden) Fr., *compresse*. *Compressibel*, zamendrukbaar. *Compressibiliteit*, de zamendruk- of persbaarheid (van ligchamen). *Compressie*, zamendrukking, persing, zamenpersing (der lucht). *Comprimeren*, zamendrukken, persen; betoomen, beteugelen.

COMPROBEREN, *compromeren*, mede billijken, goedkeuren. *Comprobatie*, goedkeuring, medebillijking.

COMPROMIS, minnelijke schikking, overeenkomst door de beslissing van scheidslieden.

COMPROMITTEREN, tot scheidsman kiezen, mede inwikkelen, in het spel trekken of verantwoordelijk maken. *Zich* of *zijne eer compromitteren*, bloot stellen, in gevaar brengen, op het spel zetten.

COMPTABEL, *comptable*, Fr., tot rekenschap verpligt, verantwoordelijk. *Comptabiliteit*, verpligting tot rekenschap, verantwoordelijkheid; de rekenkamer.

COMPTANT, Fr., (kooph.) contant, gereed (geld).

COMPTOIR, Fr., kantoor, schrijfkamer; handelhuis. *Comptorist*,

kantorist, kantoorbediende, boekhouder, schrijver.

COMPULSORIALES, Lat., *compulsorien*, dwangbrieven, aandrijvingsschriften (van een hooger geregtshof aan een lager, om de beslissing eener zaak te bespoedigen). *Compulsorium*, een maanbrief, aanmaningsbevel, dwangbrief, dwangbevel.

COMPUTATIE, uitrekening, berekening, overslag. *Computeren*, uitrekenen, zamentellen, een overslag maken.

COMUS, (fabelk.) de god der gastmalen; aan *Comus* offeren, een gastmaal houden, brassen, slempen.

CON AFFETTO, Ital., (muz.) aandoenlijk, roerend. Zie *affettuoso*.

CON AFFLIZIONE, Ital., (muz.) droevig, zwaarmoedig.

CON AGITATIONE, zie *agitato*.

CON ALLEGREZZA, Ital., (muz.) vrolijk, zie *allegro*.

CON AMORE, Ital., met liefde, met lust.

CON BRIO, Ital., (muz.) met gedruisch, druischend.

CONCAAF, uitgehoold, hol. *Con-caaf-concaaf*, dubbel hol, aan beide zijden hol. *Concaviteit*, holte, holligheid, holronding.

CONCATENATIE, aaneenschakeling, zamenstrengeling.

CONCEDEREN, inwilligen, toestaan. *Concedo*, ik geef toe, stem toe, ben er mede tevreden.

CONCENTRATIE of *concentrering*, de naauwkeurigste zamendringing, vereeniging, zamentrekking, versterking. *Concentreren*, zamendringen, in een punt vereenigen; verdikken, versterken. *Concentriciteit*, middelpuntsgemeenschap. *Concentrisch*, eenmiddelpuntig, gelijkmiddelpuntig, uit een en hetzelfde middelpunt getrokken.

CONCEPT, ontwerp, plan; ook begrip: van een ander *concept* zijn. *Conceptpapier*, ontwerppapier, gemeen, slecht schrijfpapier. *Conceptie*, ontvangenis.

CONCERNEREN, betreffen, aangaan.

CONCERT, het zamenspelen van verscheidene toonkunstenaars; *de concert*, eenstemmig, eensgezind. *Concerteren*, wedijveren, in het spelen, zingen; bespreken, afspreken. *Concerterend*, (muz.) uitgekipt, uitstekend; wedijverend in de muzijk. *Concertist*, die in een concert mede zingen of spelen kan. *Concert spirituel*, geestelijk muzijkstuk.

CONCESSIBEL, toelatend. *Concessie*, toelating, toestemming, vergunning, voorregt. *Concessionair* of *concessionarius*, begunstigde, een bevoorregte. *Concessioneren*, vergunnen, inwilligen, toestaan, bevoorregten.

CONCETTI, Ital., gekunsteld vernuft, klatergoud.

CONCHOIDE (meetk.) de slakkenlijn, halvemaanslijn.

CONCHYLIEN, schulpen, horens, schaaldieren. *Conchylienkabinet*, verzameling van horens en schulpen. *Conchyliologie*, de kennis daarvan.

CONCIERGE, Fr., bewaarder of opziener van een slot of gevangenis.

CONCILIABULUM, Lat., eene vergadering, wier medeleden van dwaalleeringen beschuldigd worden.

CONCILIEREN, vereenigen.

CONCILIE, *concilium*, Lat., eene vergadering, bijzonder eene kerkvergadering.

CONCIPIENT, ontwerper, maker, schrijver. *Concipieren*, ontwerpen, opstellen, maken, schrijven; ontvangen. Zie voorts op *Concept*.

Concis, *concise*, kort, bondig, gedrongen, zamengedrongen. *Concisie*, bondigheid, beknoptheid, ineengedrongenheid.

Concitatie, opwekking, aanzetting, aanbitsing. *Conciteren*, aanzetten, aanhitsen, opruijen.

Conclave, *conclaaf*, een besloten vertrek; vergadering der kardinalen ter verkiezing van eenen paus; de plaats, waar zulks geschiedt. *Conclaviste*, bediende van eenen kardinaal in het conclave.

Concluderen, besluiten, beslissen. *Conclusie*, het besluit. *Conclusum*, het slot, het beslotene. *Conclusum in senatu*, Lat., besloten in of door den raad.

Concoctie, de spijsvertering.

Concomitance, Fr., *concomitantie*, vergezelling, handbieding, zamenhang.

Concordantie, bijbelspraakregister; een boek, waarin alle woorden van den bijbel voorkomen, met aanwijzing van de plaatsen, waar zij gevonden worden. *Concordaat*, overeenkomst, vergelijk, verdrag van wereldlijke vorsten met den paus; de overeenkomst van eenen schuldenaar met zijnen schuldeischer. *Concorderen*, overeenstemmen, zamenstemmen, zamentreffen.

Concordia, Lat., eendragt, overeenstemming. *Formula concordiæ*, een van de symbolische boeken der Protestanten, hetwelk de keurvorst August van Saksen (in het jaar 1580) liet drukken, om de in de Protestantsche kerk gerezen geschillen bij te leggen. *Concordia res parvae crescunt*, door eendragt worden kleine zaken groot, of eendragt maakt magt.

Concours, Fr., zamenloop; zamenkomst van schuldeischers tot het indienen hunner vorderingen; een wedstrijd (naar eenen prijs).

Concresceren, zamengroeijen, aanwassen, vermeerderen; woordverlengen.

Concreet, vereenigd, ingelijfd, met eigenschappen begaafd, zie *abstract*. *Concretie*, de vereeniging; het stollen of verdikken.

Concubinaat, het bijslapen, natuurlijke echt, hoererij. *Concubine*, bijzit, boel, bijwijf. *Concubitus*, de bijslaap.

Concupiscentie, begeerlijkheid, begeerte; vleeschelijke lusten.

Concurrens, Lat., *concurrent*, een mededinger, medeschuldeischer, medeërfgenaam. *Concurrentie*, mededinging, medewerking; wedstrijd, wedijver. *Concurreren*, zamenloopen, medeдingen, wedijveren; bijdragen. *Concursus*, zie *concours*.

Concussie, het zamenstooten, verschrikken; de daardoor bewerkte geldafpersing of beurzensnijderij. *Concuteren*, bewegen, afschrikken.

Condemnatie, veroordeeling, verdoeming. *Condemneren*, veroordeelen.

Condensatie, verdikking. *Condensator*, Lat., een werktuig ter vereeniging der verstrooide elektrieke stof. *Condenseren*, verdikken, zamenpersen.

Condescendence, *condescendentie*, toegevendheid, welwillendheid, toegenegenheid. *Condescenderen*, genegen zijn, toegeven.

Condiceren, toezeggen; geregtelijk klagen, terugvorderen. *Condictio*, Lat., toezegging, belofte; terugvordering, aanklagt.

Condirector, *condirecteur*, zie *conrector*.

Conditie, *conditio*, Lat., *condi-*

tion, Fr., voorwaarde, beding; bediening, dienst, post; — *conditio sine qua non*, eene onvermijdelijke voorwaarde. *Conditionaliter*, *conditioneel*, voorwaardelijk, voorwaardelijkerwijze. *Conditioneren*, bedingen; bedienen, in dienst staan.

Conditor, van het Lat. en Ital. *condire*, inmaken, inleggen; iemand die allerhande dingen, als vruchten enz. inlegt; een suikerbakker.

Condoleantie, *condolennce*, Fr., rouwbeklag. *Condoleren*, beklagen, betreuren, rouwbeklagen.

Condonatie, afstand, vergiffenis, ontslag, kwijtschelding. *Condoneren*, schenken, vereeren, vergiffenis schenken, kwijtschelden.

Condotta, Ital., (kooph.) de vracht, het vrachtloon, geleide.

Conduceren, medevoeren, toe- of zamenbrengen; pachten, huren, dingen; begeleiden, het geleide geven, gezelschap medegeven. *Conduct*, geleide, geleiding, lijkstaatsie. *Conducteur*, Fr., een leidsman, opziener, voerman van eenen postwagen (diligence), opziener bij waterwerken. *Conductor*, een geleider (aan elektriseermachinea): pachter, huurder. *Conductio*, Lat., *conduction*, Fr., *conductie*, huur, pacht.

Conduiseren, zich gedragen, handelen. *Conduite*, Fr., het gedrag, de handelwijs, levenswijs. *Conduitenlijst*, gedragslijst.

Con esprezzione, Ital., (muz.) met uitdrukking, nadrukkelijk.

Confect, *confituren*, suikergebak, ingelegde zaken.

Confectie, *confectio*, Lat., *confection*, Fr., voleinding, voltrekking, volvoering, voltooijing. *Confectio inventarii*, de vervaardiging van den inventaris (boedellijst) eener nalatenschap.

Confederatie, een verbond, eene verbindtenis. *Confedereren*, verbinden, een verbond maken of aangaan.

Conferentie, beraadslaging, zamenkomst en onderhoud wegens zaken. *Confereren*, vergelijken, beraadslagen, verhandelen.

Confessie, *confessio*, Lat., *confession*, Fr., bekentenis, biecht, geloofsbelijdenis. *Confesseren*, belijden, bekennen, biechten. *Confessionarius*, biechtvader. *Confessus et convictus*, hekend hebbende en overtuigd zijnde.

Confiance, Fr., vertrouwen, toevoorzigt.

Conficeren, voleinden, tot stand brengen, verrigten, voltooijen.

Confidence, Fr., *confidentie*, vrijmoedigheid, vertrouwen. *Confident*, een vertrouwde, vertrouweling, boezemvriend. *Confidentiarius*, Lat., een kerkelijke, die zijn inkomen afstaan moet. *Confidentieel*, vertrouwd, vertouwelijk.

Confié, Fr., een vertrouwde. *Confieren*, vertrouwen, toe- of aanvertrouwen.

Configeren, aan elkander of zamenhechten, aanspijkeren, aannagelen, aan- of zamenplakken.

Configuratie, de gestalte, vorming. *Configureren*, vormen.

Confijt, gesuikerde schil eener vrucht, suikerooft. *Confijten*, met suiker inmaken.

Confinatie, huis- of stadsarrest, hechtenis, gevangenschap. *Confineren*, huis- of stadsarrest geven, gevangenzetten; grensweer houden.

Confinen, grenzen, grenslanden.

Confirmand, iemand, die (bij

de Roomschkatholijken) belijdenis doet; een vormkind, hetwelk tot de eerste avondmaalsviering wordt toegelaten. *Confirmatie*, bevestiging, bekrachtiging; doopsbevestiging. *Confirmeren*, bevestigen, bekrachtigen, inzegenen.

Confiscabel, *confiscable*, Fr., verbeurdverklaarbaar; wat ingetrokken kan worden; verboden. *Confiscatie*, verbeurdverklaring, intrekking. *Confisceren*, *Confisqueren*, intrekken, geregtelijk in beslag nemen, verbeurd verklaren, wegnemen.

Confitent, een biechtkind, biechteling. *Confiteren*, zie *confessie*.

Confituren, Fr., ingemaakt suikergoed. *Confiturier*, een suiker- of banketbakker.

Conflict, zamenstooting, botsing, gedrang, strijd, gevecht. *Confligeren*, tegen elkander stooten of botsen; strijden.

Confluentie, Fr., *confluxus*, Lat., zamenvloeijing, zamenloop, zamenkomst. *Confluéren*, zamenvloeijen, zamenstroomen.

Confoir, Fr., zie *komfoor*.

Conform, overeenstemmend, overeenkomstig, eenstemmig. *Conformatie*, overeenstemming, gelijkvormigheid, overeenkomst, schikking, toestemming. *Conformeren*, overeenkomen, overeenstemmen, schikken, toestemmen. *Conformist*, een overeenstemmende, een aanhanger der heerschende bisschoppelijke kerk (in Engeland). *Conformiteit*, gelijkheid, overeenstemming, gepastheid.

Confortantia, (geneesk.) versterkende middelen. *Confortatie*, versterking; troost. *Confortativum*, versterkend geneesmiddel. *Conforteren*, oprigten, versterken, vertroosten.

Confrater, Lat., medebroeder, ambtgenoot, ordesgezel. *Confraterniseren*, verbroederen. *Confraterniteit*, broederschap, bijzonder ambtsbroederschap.

Confrontatie, (regtsg.) vergelijking van getuigen. *Confronteren*, tegen elkander overstellen, getuigen hooren, vergelijken. *Confrontist*, zeker ambtenaar op Batavia.

Confunderen, *confonderen*, vermengen, verwisselen, verruilen; verwarren, in verwarring brengen, schaamrood maken, verbluffen.

Confuoco, Ital., (muz.) met vuur, levendig.

Confutatie, wederlegging. *Confuteren*, wederleggen.

Confuus, Fr. *confus*, verward, onordelijk, verlegen, verbluft. *Confusie*, verwarring, onorde, beschaming; bedeesdheid.

Congé, Fr., afscheid; iemand zijn *congé*, zijn afscheid geven, afdanken, uit zijnen dienst laten gaan. P. P. C. *pour prendre congé*, (op visitekaartjes) om afscheid te nemen.

Congelatie, bevriezing, verdikking door koude, stolling.

Congereren, zamendragen, ophoopen.

Congestie, *congestio*, Lat., ophooping, aandrang; verstopping; zamenvloeijing van kwade vochten aan een edel deel.

Conglutinaat, het zamengelijmde. *Conglutinatie*, *conglutinatio*, Lat., zamenlijming, het zamenkleven. *Conglutineren*, zamenlijmen, zamenkleven.

Congratulatie, begroeting, gelukwensching. *Congratuleren*, begroeten, gelukwenschen.

Con gravita, Ital., (muz.) met waardigheid.

Con grazia, Ital., (muz.) met bevalligheid, zie *grazioso*.

Congregatie, vergadering, bijzonder geestelijke verbroedering.

Congregatio de propaganda fide, Lat., een gezelschap ter verbreiding van den Roomschkatholijken eeredienst, bekeeringsgezelschap (te Rome). *Congregeren*, vereenigen, verbroederen.

Congres, zamenkomst, vereeniging (van ministers en gezanten van onderscheidene vorsten, ter inordebrenging van gemeenschappelijke aangelegenheden); desgelijks de wetgevende magt der vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Congrevische vuurpijlen, raketten, zie *vuurpijlen*.

Congruent, overeenstemmend, passend, gelijk en gelijkvormig, elkander bedekkende, (in de meetkunst). *Congruentie*, *congruiteit*, overeenstemming, overeenkomst, gelijk- en gelijkvormigheid. *Congrueren*, overeenstemmen, zamenpassen, gelijk en gelijkvormig zijn, elkander volkomen bedekken.

Conjectureren, vermoeden, wanen. *Conjectuur*, vermoeden, argwaan; vermoedelijke leeswijs. *Conjiceren*, zamenwerpen; vermoeden, wanen.

Conisch, kegelvormig.

Conjugaal, echtelijk. *Conjugium*, de echt, het huwelijk.

Conjugatie, vervoeging, tijdvoeging, verandering der werkwoorden. *Conjugeren*, vervoegen, veranderen van de werkwoorden, (in de spraakkunst).

Conjunctie, vereeniging, zamenkomst (van onderscheidene dwaalsterren); het voegwoord. (in de spraak.). *Conjunctim* of *conjunctis viribus*, Lat., met vereenigde krachten. *Conjunctief*, (spraakk.) de aanvoegende of bijvoegende wijs; ook verbindend.

Conjunctuur, de tijdsomstandigheid; de omstandigheid in het algemeen.

Conjungeren, verbinden, vereenigen.

Conjurant en conjuraat, een zaamgezworene. *Conjuratie*, zamenzwering. *Conjureren*, zamenzweren.

Con moto, Ital., (muz.) met beweging, levendig, treffend.

Connecteren, verbinden, knoopen, aanknoopen. *Connex*, verbonden, verknocht, zamenhangend. *Connexa*, zamenhangende dingen. *Connexie*, verbinding, zamenhang.

Connetable, Fr., een fransche kroonveldheer.

Conniventie, oogluiking, begunstiging, toegefelijkheid. *Conniveren*, door de vingers zien, toegeven.

Connoissabel, *connoissable*, Fr, kenbaar, kennelijk. *Connoissance*, kennis, bekende. *Connoissement*, *cognoscement*, een zeevrachtbrief.

Conquereren, veroveren. *Conquête*, *conquest*, verovering, buit.

Conquireren, vlijtig navorschen, tezamen zoeken.

Conrector, Lat., medevoorstander, medebestuurder; tweede leeraar op geleerde scholen. *Conrectoraat*, het ambt van *conrector*.

Consanguiniteit, bloedverwantschap, maagschap.

Conscientie, *conscientia*, Lat., het geweten. *Casus conscientiæ*, eene gewetenszaak. *Conscientieux*, Fr., *conscientieus*, gemoedelijk.

Conscinderen, in vele stukken scheuren, snijden.

Conscisseren, besluiten, voornemen.

Conscriberen, opschrijven; manschap ligten. *Conscriptie*, opschrijving, ligting; bankeur.

Consecratie, inwijding, inzege-

ning. *Consecreren*, inwijden, inzegenen, heiligen.

CONSECUTIE, gevolg, navolging.

CONSEIL, Fr., de raad, raadsvergadering, raadgeving. *Conseiller*, een staatsraad, raadsman.

CONSENT, *consensus*, Lat., toestemming, verlof, inwilliging; *consensus coactus*, gedwongene toestemming. *Consentement*, Fr., toestemming. *Consenteren*, inwilligen.

CONSEQUENCE, Fr., het gevolg, gewigt, (meer van zaken dan van personen). *Consequent*, gevolgelijk, besluitelijk, met zich zelven en zijne grondstellingen overeenstemmend. *Consequentie*, gevolgtrekking, besluit; *consequentiemaker*, gevolgtrekkingmaker.

CONSERF, *conserve*, inmaking, afkooksel.

CONSERVATEUR, Fr., behouder, bewaarder. *Conservatie*, bewaring. *Conservatoire*, Fr., *conservatorium*, Lat., zing- en muzijkschool (in Frankrijk en Italie); onderhoudsinrigting. *Conserveren*, bewaren, behouden.

CONSIDERABEL, *considerable*, Fr., aanzienlijk, aanmerkelijk, achtbaar. *Consideratie*, beschouwing, overweging; achting, het gewigt. *Considereren*, beschouwen, overwegen, achten, hoogschatten.

CONSIGNATIE, opteekening, beteekening, verzegeling, terhandstelling, overlevering. *Consigneren*, teekenen, opteekenen; regelen, verzegelen; ook aan iemand opdragen, overleveren.

CONSILIARIUS, Lat., een raadgever, raad, raadsheer. *Consilium*, raad, raadsbesluit, voorslag; ook goede raad: *consilium abeundi*, Lat., de raad om weg te gaan, dewijl men daartoe anders zou genoodzaakt worden; de wegzending van de hoogeschool.

CONSISTENT, digt, duurzaam, bestand, vast. *Consistentie*, digtheid, vastheid, duurzaamheid.

CONSISTORIAAL, wat den kerkeraad, of het kerkelijke gerigt aangaat: *consistoriaalraad. Consistorie*, *consistorium*, Lat., kerkeraad, geestelijk gerigt.

CONSOLAAT, troostelijk, geruststellend. *Consolatie*, troost, bevrediging. *Consoleren*, troosten, vertroosten.

CONSOLE, Fr., (bouwk.) een muursteen, uitstekende steen. *Consoletafeltje*, een muur- of pilaartafeltje; ook onder eenen spiegel, anders *penanttafel.*

CONSOLIDATIE, gronding, bevestiging (van uitgezette gelden). *Consolideren*, gronden, begronden, verzekeren, dekken. *Geconsolideerde schulden* of *fondsen* zijn dezulke, voor welker interessen zekere staatsinkomsten aangewezen zijn; bij gevolg, gedekte schulden.

CONSONANT, (spraakk.) medeklinker. *Consonante*, (muz.) eene stand- of spitsharp *Consonantia*, *consonancen*, gelijkklanken, zamenstemmingen. *Consoneren*, gelijk klinken of luiden, zamenklinken, overeenstemmen, zamenstemmen.

CON SORDINO, Ital., (muz.) gedempt. Zie *sourdine.*

CONSORTEN, deelnemers, aanbangers, medewerkers.

CONSPECTUS, Lat., een overzigt; aanschouwing; lijst.

CONSPIRATIE, zamenzwering, muiterij. *Conspireren*, zamenzweren, zamenspannen.

CON SPIRITO, Ital., (muz.) met geest of vuur, zie *spirituoso*.

CONSTABEL, *constabularius*, Lat., *connétable*, Fr., konstabel, een

vuurwerker; stukmeester op schepen; engelsche politiedienaar.

CONSTANT, standvastig, bestendig, voortdurend, volhardend.

CONSTATEREN, bevestigen, bekrachtigen, klaar of zeker maken, bewijzen.

CONSTELLATIE, een sterrebeeld, de onderlinge plaatsing der sterren.

CONSTERNATIE, verlegenheid, vervaardheid, ontsteltenis. *Consterneren*, in verlegenheid brengen, verbazen.

CONSTEREN, Lat. *constare*, bestaan; op een gevoelen blijven staan; ook openbaar en aan iedereen bekend zijn.

CONSTITUENT, een volmagtgever. *Constitueren*, vaststellen; aanstellen. *Constituerend*, vaststellend, staatregelend. *Constituerende vergadering*, eene vergadering ter ontwerping eener staatswet verzameld; de vergadering heeft zich *geconstitueerd*, de vergadering heeft zich voor voltallig en wettig verklaard. *Constitutie*, de staatsgesteldheid, staatsregeling, verordening, vaststelling; ligchaamsgesteldheid. *Constitutief*, vaststellend, bepalend. *Constitutioneel*, wat de constitutie betreft, of daartoe behoort. *Constitutionisten* waren, in vorige tijden, in Frankrijk, diegenen, welke de bulle *Unigenitus* aannamen, en voor geldig verklaarden.

CONSTRICTIE, zamentrekking der deelen eens ligchaams. *Constringent*, zamentrekkend. *Constringentia*, zamentrekkende geneesmiddelen. *Constringeren*, zamentrekken; dwingen.

CONSTRUCTEUR, Fr., een zamensteller, bouwmeester; ook van schepen. *Constructie*, zamenstelling, bewerking, bouworde, werkstuk, schikking en verbinding; woordvoeging. *Construeren*, opbouwen, zamenstellen; woorden zamenvoegen.

CONSUBSTANTIATIE, de medetegenwoordigheid des ligchaams en bloeds van Christus, in het heilige avondmaal. *Consubstantieel*, gelijkwezig, medebestaande, van hetzelfde of van een gelijk wezen.

CONSUL, burgemeester; handelregter of opzigter, die door eenen handeldrijvenden staat buiten 's lands gezonden wordt, om deszelfs koophandel te bevorderen en voor te staan; ook het opperhoofd van den staat in het oude Rome, en onder het laatste tijdperk des bestuurs van de fransche republiek. *Consulaat*, het burgemeesterschap; ook het bureau eenes Consuls, of de regten, welke aan eenen Handel-consul betaald worden. *Consuleren*, om raad vragen, raadplegen, beraadslagen. *Consulent*, raadgever, advocaat. *Consulta*, (Spaansch) benaming eener raadsvergadering in Spanje. *Consultatie*, raadpleging, raadgeving van eenen advocaat. *Consulteren*, om raad vragen, raadplegen, zie *consuleren*. *Consultissimus*, zeer hoog geleerde, (eertitel, aan uitmuntende regtsgeleerden gegeven). *Consultus*, Lat., consult, berading, overleg, raadgeving; ook raadgever; *Senatus consultum*, raadsbesluit, vonnis, decreet. *Juris consultus*, een regtsgeleerde, regtskundige, advocaat.

CONSUMEREN, verteren, verzwakken; ook verkoopen, aan den man helpen, verspillen. *Consumtibilien*, bruikbare waren, levensmiddelen. *Consumtie*, vertering, vertier, verkoop.

CONSUMMATIE, voleinding, volbrenging; ook verzameling, op-

making van de rekening. *Consummeren*, voleinden, volbrengen, beslissen.

Contact, het aanraken, onderlinge raking van twee ligchamen, botsing.

Contagieux, Fr., contagieus, aanstekend, besmettend (in ziekten).

Contaminatie, bevlekking. *Contamineren*, bevlekken, bezoedelen.

Contant, zie *comptant*.

Contemneren, verachten. — *Per contemtum*, verachtelijker, versmadenderwijze.

Contemplatie, beschouwing, bespiegeling. *Contemplatief*, beschouwelijk, bespiegelend. *Contempleren*, beschouwen, nadenken.

Contemporair, Fr., *contemporanius*, Lat., gelijktijdig.

Contenance, Fr., standvastigheid, tegenwoordigheid van geest; houding; matigheid. *Contenanceren*, standvastig zijn, zich beteugelen. *Decontenanceren*, in verlegenheid brengen, beschaamd maken.

Content, tevreden, vergenoegd. *Contenteren*, bevredigen, tevreden stellen, betalen. *Content* en *noncontent*, twee woorden, gebruikelijk bij de hoofdelijke stemming in het hoogerhuis van het Engelsche Parlement, welke het gewone ja en neen beteekenen. *Contentement*, Fr., tevredenheid; ook: wel moog het u bekomen, of God zegen u! *Contenten*, (in handelszaken) de gedrukte lijsten, die in zeesteden gebruikelijk zijn, om de ladingen der aangekomene schepen ten verkoop aantebieden, cargalijsten. *Contentum*, *contenta*, Lat., inhoud of grootte eener zaak, of van eenig ligchaam.

Contentieux, Fr., twistziek, kijfachtig.

Conterfeit, *conterfeitsel*, beeldschilderij. *Conterfeiten*, afbeelden, uitschilderen.

Contestabel, Fr., strijdig, betwistbaar.

Context, inhoud, zamenhang, redekoppeling.

Contiguiteit, de aanpaling van grensscheidingen, aanraking; de gemeenschappelijke grenzen van twee ruimten.

Continens, Lat., *continent*, in zich bevattend, inhoudend; ook ingetogen, matig, kuisch. *Continent*, het vaste land, in tegenoverstelling van eiland. *Continentaal*, hetgeen tot het vaste land behoort. *Continentaal systema* of *stelsel*, of Napoleons maatregelen om Engeland uit te sluiten van den koophandel met het overige Europa; bepaling der Mogendheden van het vaste land van Europa, zoo omtrent hunne onderlinge vereeniging, als ook ten aanzien der sluiting hunner zeehavens voor engelsche en koloniale waren, ten tijde der fransche overheersching. *Continentale troepen*, militaire korpsen, bestemd tot den dienst op het vaste land.

Contingens, Lat., iets toevalligs, toevallige eigenschap. *Contingent*, onderstand, pligtmatig aandeel; het voor de duitsche bondsvergadering bepaalde getal troepen, door elken der duitsche vorsten aan de rijksarmee te leveren; onderstand van krijgsbenden. *Contingeren*, bijdragen, zijn aandeel *in natura* leveren.

Contineren, houden, behouden; bevatten, beteugelen, behelzen.

Continuatie, voortduring, voortzetting; *pro continuatione*, Lat., ter voortzetting, of als voortzetting (in den boekhandel). *Continueel*, gedurig, voortdurend,

onophoudelijk, bestendig, voortloopend. *Continueren*, voortvaren, voortzetten, voortduren. *Continuiteit*, vastheid, onverdeeldheid. *Continuo*, Ital., (muz.) aanhoudend, voortdurend. *Continuus*; *bassa continuus*, (muz.) de voortdurende, doorloopende bas.

Conto, Ital., (kooph.) rekening; ook gewin, voordeel. *A conto*, op rekening. *Conto a meta*, rekening ter helft, op winst en verlies. *Conto corrente*, Ital., *courant*, Fr., de loopende rekening. *Conto di tempo*, rekening op tijd. *Conto finto*, waarschijnlijke berekening van bate en schade. *Conto nuovo*, nieuwe rekening. *Conto vecchio*, oude rekening.

Contorquéren, buigen, krommen, verdraaijen, verwringen, verwrikken. *Contorsie*, verdraaijing, verrekking, verwrikking.

Contouche, een kort vrouwen opperkleed.

Contour, Fr., omtrek, kring. *Contoureren*, *contourneren*, omtrekken, cenen omtrek maken. *Gecontourneerd*, verdraaid; (in de wapenkunde) links gekeerd.

Contra, Lat., *contre*, Fr., tegen. *Contraire*, Fr., tegen, tegengesteld, tegenstrijdig; *au contraire*, in tegendeel, veelmeer. *Contrapart*, het tegendeel. *Contraria*, tegenstellingen. *Contrarieren*, tegenstreven, weerstreven. *Contrarieteit*, oneenstemmigheid.

Contrabande, Fr., *contrabando*, Ital., contrebande, verbodene waren; sluikhandel, smokkelhandel. *Contrebanderen*, smokkelen, smokkelhandel drijven. *Contrebandier*, een smokkelaar, sluiker.

Contrabas, zie *contrebas*.

Contra cambio, Ital., tegenwissel, herwissel.

Contract, *contractus*, Lat., een verdrag, vergelijk; *contractus bilateralis*, een wederzijdsch verdrag; *contractus emti et venditi*, een koop- en verkoopcontract; *contractus bonae fidei*, een verdrag ter goeder trouw; *contractus feudalis*, een leencontract; *contractus locati et conducti*, een huur- en pachtcontract; *contract nuptiaal*, huwelijkscontract; *contractus simulatus*, een schijnverdrag; *contractus stricti juris*, een volkomen wettig verdrag; *contractus unilateralis*, een verdrag, waarbij zich slechts eene partij verbindt; *contractus usurarius*, een interestverdrag. *Contract*, zamengetrokken, verlamd, lam. *Contractuur*, zie *contrahent*. *Contracteren*, een verdrag sluiten. *Contractie*, zamentrekking, verlamming.

Contradicent, (regtsg.) beantwoorder, tegenpartij, partij. *Contradiceren*, beantwoorden, tegenspreken. *Contradictie*, tegenspraak, tegenstrijdigheid; *contradictio in adjecto*, eene tegenstrijdigheid in zich zelve, b. v. een gouden ijzer, drooge tranen. *Contradictorisch*, tegensprekend, wedersprekend.

Contrahent, *contractant*, een verdragsluiter, een verbondene. *Contrahenten*, verdragsluiters, overeengekomenen. *Contraheren*, zamentrekken; overeenkomen.

Contrainte, Fr., dwang.

Contra-indicans, Lat., (geneesk.) tegenteeken, tegenkenmerk, wanneer zich in eene ziekte toevallen voordoen, welke de verandering der geneesmiddelen noodzakelijk maken. *Contra-indicatie*, de tegenaanwijzing.

CONTRAIRE, *contrarie*, zie *contra*.

CONTRAMANDEREN, zie *contremanderen*.

CONTRAMINEREN, zie *contremineren*.

CONTRAPONEREN, (koopħ.) af- of bijschrijven; (in het boekhouden) eenen bij het overdragen begaaen misslag, door af- en bijschrijven, verbeteren. *Contrapositie*, tegenstelling; bestrijding of dekking eener wisselschuld; verbetering van eenen misslag in het boekhouden.

CONTRAPROTEST, zie *protest*.

CONTRAPUNT, Ital. *contrapunto*, (muz.) de kunst van de toonplaatsing, bijzonder van de stemwisseling.

CONTRASIGNATUUR, tegenteekening, medeonderschrift. *Contrasigneren*, mede ondertee kenen, tegenteekenen, me eene tegenonderteekening voor zien.

CONTRAST, tegenstelling; de hoogste trap van onderscheid. *Contrasteren*, afsteken, tegenstellen.

CONTRATOONEN, (muz.) de zwaarste toonen van den bas onde groote C.

CONTRAVALLATIE, zie *Contrevallatie*.

CONTRAVENIENT, overtreder (eener wet). *Contravenieren*, overtreden. *Contraventie*, overtreding.

CONTRAVIOLON, (muz.) de grootste basviool.

CONTRAVOTEREN, tegenstemmen.

CONTRE, zie *contra*.

CONTREADMIRAAL, een schout bij nacht, onderadmiraal, ondervlootvoogd.

CONTREAPPROCHES, Fr., (krijgsk.) tegenloopgraven.

CONTREBALANCE, het tegenwigt. *Contrebalanceren*, tegenwigt maken.

CONTRERAS, de groote bas, tegenbas, groote basviool, zie *contraviolon*.

CONTREBATTERIJ, de tegengeschutbedding, de tegengeschutwal.

CONTREBAZUIN, eene diepe basstem in het orgel.

CONTRECARREREN, wederstreven, tegenstand bieden, tegenstellen.

CONTRECOEUR, Fr., tegenzin; à *contrecoeur*, tegen zijn hart, met tegenzin, met weerzin, ongaarne.

CONTRECOUP, Fr., tegenslag, tegenstoot, terugstooting; fig. tegenspoed, ongeluk.

CONTREDANS, (Eng. *countrydance*) een landelijke of velddans, tegen- of reidans.

CONTREFAIT, zie *conterfeit*.

CONTREFORT, Fr., (krijgsk.) een steunpilaar; eene tegenlaag, een beer.

CONTREGARDE, (krijgsk.) beschermwal, voorband.

CONTREJOUR, Fr., tegenlicht, terugkaatsing van het licht.

CONTREMANDAAT, tegenbevel. *Contremanderen*, afzeggen, een tegenbevel geven.

CONTREMARCHE, Fr., tegenmarsch.

CONTREMARQUE, Fr., tegenteeken.

CONTREMINE, tegenmijn; figuurl. tegenlist. *Contremineren*, tegenmijnen aanleggen; figuurl. tegenlist gebruiken, tegenwerken.

CONTREORDRE, Fr., tegenbevel.

CONTREPARADE, (schermk.) de verwering, afwering. *Contrepareren*, afweren, afschermen.

CONTREPART, de tegenpartij, of het tegendeel. *Contrepartie*, (muz.) de tegenstem; (kooph.) het tegenboek.

CONTREPAS, Fr., eene tegenschrede, valsche danspas.

CONTREREVOLUTIE, Fr., tegenomwenteling. *Contrerevolutionair*, tegenomwentelingsgezind.

Contrerôle, zie *controle*.

Contreronde, Fr., (krijgsk.) de tegenronde.

Contrescarpe, Fr., (krijgsk.) tegenwal, bolwerk; uiterste rand of uiterste helling der gracht; ook somwijlen de bedekte weg zelf met het *glacis*.

Contresignaal, *contresignal*, een tegenteeken, ter aanduiding, dat men het signaal verstaan heeft. *Contrasignaleren*, een tegenteeken geven. *Contresigne*, Fr. de leus, het veldgeschrei. *Contresigneren*, zie *contrasigneren*.

Contretems, Fr., een ongeval, ontijdig of ongelegen voorval, hindernis; ook in de danskunst, als men den eenen voet in de vrije lucht heeft, en eer men dien weder neêrzet, met dien, welke op den grond staat, eenen geschikten sprong doet, zoo dat de andere voet, in een goed *tempo*, wederom op den grond komt; ook (muz.) eene vertraging. *A contretems*, ontijdig, *mal-à-propos*.

Contrevallatie, tegenwal, tegenschans; eene opgeworpene gracht rondom eene belegerde vesting, om de uitvallen der belegerden af te keeren.

Contrevenieren, zie *contravenieren*.

Contrevisite, Fr., tegenbezoek.

Contribuabel, *contribuable*, Fr. schatpligtig, belastingschuldig. *Contribuant*, een bijdrager, opbrenger. *Contribueren*, bijdragen, opbrengen, medewerken, bevorderen. *Contributie*, schatting, opbrengst, belasting, bijdrage, brandschatting.

Contritie, knaging, verbrijzeling des harten, diepgevoeld berouw.

Controle, tegenrekening. *Controleren*, de tegenrekening houden, nagaan. *Controleur*, een tegenrekenaar; ambtenaar, die een tegenboek houdt.

Controvers, eene geleerde twistrede. *Controverseren*, geleerde twistschriften wisselen. *Controvertist*, een twister, geloofstwister; twistschrijver, twistredenaar.

Contubernaal, een zamenwonende, hij die met een' ander kamers in hetzelfde huis bewoont, kamergenoot. *Contubernaliteit*, kamergezelschap, kamergenootschap. *Contubernium*, het zamenwonen.

Contumacie, *contumacia*, Lat., weêrstreving, of weêrspannigheid; het wegblijven of niet verschijnen (voor het geregt). *In contumaciam condemneren*, *in contumacie* vonnissen, wegens niet verschijning veroordeelen. *Contumax*, iemand, die, op eene geregtelijke dagvaarding, niet verschijnt.

Conturberen, verwarren, in verwarring brengen.

Contusie, kwetsing, kneuzing, ligte verwonding.

Contyen, dus worden in Ierland de graafschappen genoemd.

Conus, Lat., een kegel, een rondachtig spits toeloopend ligchaam. *Conisch*, kegelvormig, b. v. *conische spiegels*, waarin de voorwerpen in geheel andere gedaanten verschijnen.

Convalescent, hij, die van eene ziekte herstelt, een bctarende, herstellende, genezende. *Convalescence*, genezing, herstelling. *Convalesceren*, beter worden, genezen, herstellen.

Con variazione, Ital., (muz.) met veranderingen of afwisselingen (der hoofdwijzen).

Convenabel, *convenable*, Fr. passend, gepast, welvoegelijk, raadzaam, behoorlijk, geschikt.

Convenant, verbond, verdrag, in Grootbrittanje, door de Schotten, onder Karel I, gemeenschappelijk opgerigt, ten einde zich tegen alle nieuwigheden in hunnen godsdienst en hunne kerkelijke inrigtingen te verzekeren. *Convenants* medeleden, verbondenen, aanhangers van het *convenant*; desgelijks eene soort van dweepers.

Convenatie, de koppeljagt.

Convenience, Fr., *convenientie*, de overeenstemming eener zaak met onze bedoelingen; geschiktheid, gepastheid, welvoegelijkheid, overeenkomst. *Convenieren*, overeenkomen, passen, geschikt zijn.

Convent, *conventus*, Lat. vereeniging, zamenkomst, bijzonder rijks- of staatsvergadering; ook een klooster. *Conventiculum*, conventikel, eene geheime, verboden zamenkomst, sluipvergadering. *Conventuaal*, medelid van zulk eene zamenkomst; kloosterbroeder; stiftsheer.

Conventie, overeenkomst, verdrag; vergadering: *nationale conventie*, de vergadering van de afgevaardigden des volks. *Conventioneel*, overeenstemmend, overeenkomstig; waaromtrent men overeengekomen is. *Conventionsgeld*, overeenkomstgeld, die muntsoorten, welke, volgens eene overeenkomst (*conventie*), sedert 1750 door onderscheidene duitsche rijksstenden gesloten, naar het nieuwe Weener muntstelsel gemunt worden.

Convergeren, (wisk.) hoe langer hoe meer naderen. Het tegengestelde van *divergeren*.

Conversatie, onderhoud, gesprek, omgang, verkeering. *Conversatorium*, een spreekgezelschap, vereeniging of ook kamer tot gezellig onderhoud. *Converseren*, zich onderling onderhouden, omgaan, verkeeren.

Conversie, verwisseling, verandering; ook bekeering. *Converteren*, veranderen, verwisselen; desgelijks bekeeren.

Convex, bol, rondverheven, gewelfd. *Convex-concaaf*, bolen holrond (namelijk bol aan de eene en hol aan de andere zijde). *Convex-convex*, dubbel bolrond (aan beide zijden). *Convex* is het tegendeel van *concaaf*. *Convexiteit*, de bolrondheid.

Convictie, overtuiging.

Convictorist, een vrije kostganger; van het Lat. *convictorium*, eene vrijtafel (op hoogescholen, in Duitschland).

Convictus, zie *confessus*.

Convinceren, overtuigen, overreden.

Con vivezza, Ital., (muz.) met levendigheid, levendig.

Convocatie, zamenroeping. *Convoceren*, zamenroepen.

Convoi, Fr., *condotta*, Ital., convooi, bezending, geleide, bedekking. *Convoyer*, een geleider; schip, dat andere schepen *convoyeert*. *Convoyeren*, begeleiden, vergezellen, met bedekking voorzien.

Convulsie, het krampachtig zamentrekken der spieren; stuiptrekking, stuip. *Convulsief*, stuipachtig, krampachtig. *Convulsionaires*, met stuipen behebte personen; desgelijks de kwakers in Engeland.

Con zelo, Ital. (muz.) met ijver, ijverig, vlijtig.

Coöperatie, medewerking. *Coöperateur*, een medearbeider,

ambtshelper. *Coöpereren*, medearbeiden, helpen.

Coöpteren, aannemen, uitkiezen. *Coöptatie*, uitkiezing, aanneming.

Coördinaten, (wisk.) zamengeschikten. *Coördinatie*, de bijplaatsing, gelijkstelling. *Coördineren*, bijplaatsen, gelijkstellen, zamen rangschikken.

Copaal, Mexik., eene harde, eenigsins gele, doorzigtige hars, welke uit Zuidamerika aangebragt wordt. Men maakt er vernis van.

Copek, russische zilveren munt, waarvan 100 stuks in eenen roebel gaan.

Coperto, Ital., (muz.) gedekt of bedekt, toegedekt (van gedempte pauken).

Copia, Lat., *copie*, kopij, afschrift, nateekening; *pro copia*, voor afschrift. *Copialien*, kosten voor het afschrijven. *Copieren*, afschrijven, nateekenen. *Copiïst*, *copist*, een afschrijver, nateekenaar, namaker. *Copieux*, copieus, talrijk, overvloedig, rijkelijk.

Copula, Lat., koppeling, zamenvoeging, koppelwoord. *Copulatie*, verbinding, verbindtenis, de huwelijksverbindtenis, het trouwen. *Copuleren*, zamenbinden, zamenvoegen; trouwen, uithuwelijken.

Coq à l'âne, verbinding van tegenstrijdige dingen. Verbinding van woorden, bij welke het predicaat door het onderwerp wordt opgeheven, b. v. een lederen slijpsteen, een houten dieplood, een virgilius door Horatius geschreven. *Faire des coqs à l'âne*, van den hak op den tak, van den os op den ezel springen.

Coquet, Fr., behaagziek, ligtvaardig, pronkend. *Coquette*, eene behaagzuchtige, lokster. *Coquetterie*, eigenlijk de handeling van den verliefden haan, wanneer hij om de hen hoog rond treedt; ook van de hen, in dat geval, om hare genegenheid jegens den haan uit te drukken; fig. van menschen, die op dergelijke wijze den haan en de hen spelen; de zucht om te behagen; veroveringskunst, boeleerkunst. *Coquetteren*, behaagzuchtig zijn of zich toonen, verliefd zijn, boeleren.

Coram, Lat., voor, in tegenwoordigheid; ook mondeling. *Coram nemen*, voor zich laten komen, ter rede stellen; uitschelden. *Coram notario et testibus*, in het bijzijn van notaris en getuigen. *Coram senatu*, voor den raad of de raadsvergadering.

Cordaat, hartelijk, braaf, opregt, ongekunsteld.

Cordelier, Fr., een strikmonnik, Franciscaner monnik (wegens den strikgordel). *Cordeleren*, twijnen (b. v. zijde).

Cordiaal, hartelijk, vertrouwd, getrouw. *Cordialiteit*, hartelijkheid, vertrouwelijkheid, goedhartigheid.

Cordon, band, snoer; grensketen, grensbezetting, verweerlinie. *Cordonist*, een grensbezetter, grenssoldaat.

Corduaan, leder van Cordua, hetwelk, voornamelijk in de spaansche stad *Cordova*, door de Arabieren of Mooren, uit bokken- of geitenvellen bereid werd.

Corinthische orde, zie *kolommen*.

Corinthisch metaal, een bij de ouden gebruikelijk, maar nu onbekend mengsel van onderscheidene metalen.

Cormoran, de zeeraaf, zwarte pelikaan, of zwarte kropgans.
Cornet, *kornet*, ruitervaandrig, standaarddrager, vlaggejonker. *Cornette*, ruitervaan, standaard; ook eene vrouwenmuts.
Cornetto, Ital., (muz.) een kromhoorn. *Cornettino*, een kleine kromhoorn.
Corniche, de kroonlijst, dat is het bovenste vooruitstekende deel aan het kroonwerk eener kolom.
Corno, Ital. hoorn; *Corno di caccia*, Ital., *cor de chasse*, Fr., een waldhoorn. *Cornu copiae*, de hoorn des overvloeds.
Cornut, *cornutus*, Lat., een gehoornde of hoorndrager; een leerling bij de boekdrukkers.
Corolitisch, (bouwk.) met loof- of lofwerk versierd.
Corporale, het lijnwaad, waarop de roomsche geestelijken den kelk, bij het doen van de mis, plegen te zetten.
Corporatie, gezelschapsligchaam, eene verzameling. *Corporeel*, ligchamelijk. *Corporificatie*, of *corporisatie*, de verligchamelijking, verandering van eene vloeistof in een ligchaam. *Corporificeren*, of *corporiseren*, in een ligchaam veranderen, digter maken.
Corps, Fr., *korps*, legerafdeeling, legerbende; verzameling, gemeente, gilde; ook dat wat in zekere zaken het hoogste, grootste en voornaamste is; *corps d'armée*, het hoofdleger; *corps de bataille*, het middelste gedeelte eener slagorde. *Corps de garde*, een wachthuis of uitgezette wacht. *Corps de logis*, het hoofd- of middengebouw, zonder de vleugels. *Corps de reserve*, eene terug gehouden legerbende, een noodkorps. *Corps diplomatique*, de gezamenlijke vreemde gezanten aan een hof; de gezantschappen.
Corpulent, zwaarlijvig, dik. *Corpulentie*, zwaarlijvigheid, dikte.
Corpus, Lat., het ligchaam; eene soort van letterdruk. *Corpus delicti*, het zigtbare voorwerp eener misdaad. *Corpus juris*, eigenlijk het regtsligchaam, Justiniaans (romeinsch) wetboek. *Corpus juris canonici*, het kerkelijk wetboek.
Correct, naauwkeurig, zonder fouten of gebreken. *Correctheid*, naauwkeurigheid. *Correctie*, verbetering, teregtwijzing; tuchtiging: *huis van correctie*, verbeter- of tuchthuis. *Corrector*, een verbeteraar, bijzonder van letterproeven. *Correctorium*, kloosterstraflijst. *Correctuur*, teregtwijzing, verbetering; drukproef.
Corregidor, politieregter, in Spanje en Portugal.
Correlaat, *correlatie*, wederkeerige betrekking van twee zaken op elkander; tegenberigt. *Correlatief*, wederkeerig betrekkelijk; tegenberigt behelzend.
Correspondance, Fr., *correspondentie*, briefwisseling, schriftelijke verkeering van afwezigen; verbindtenis van verscheidene personen onder elkander. *Correspondent*, een briefwisselaar, medeonderhandelaar. *Correspenderen*, briefwisseling houden; betrekking hebben, overeenstemmen.
Corridor, (bouwk.) een voorof tusschengang; voor of tusschenkamers.
Corrigenda, Lat., verbeteringen,

drukfouten. *Corrigentia*, (geneesk.) verbeterende, onschadelijk makende bijvoegselen. *Corrigeren*, verbeteren, naauwkeurig maken; berispen. *Corrigible*, Fr., verbeterlijk, berispelijk.

Corripiëren, aangrijpen, vatten.

Corroborans, Lat. (geneesk.) een hartstarkend middel. *Corroborantia*, versterkende middelen. *Corroboreren*, versterken, krachtig maken.

Corrodentia, Lat., ets- of bijtmiddelen. *Corroderen*, wegknagen, uitbijten. *Corrosief*, knagend, bijtend, wegvretend.

Corrumperen, verderven, vervalschen; omkoopen, verleiden. *Corrupt*, verdorven, vervalscht; slecht, liederlijk. *Corruptela*, verderf, verwoesting, verleiding, omkooping. *Corruptibel*, *corruptible*, Fr. verderfelijk; omkoopbaar. *Corruptie*, verderf, verwoesting, verleiding.

Corruscatie, schemering, lichtglans, het stralen.

Corsaire, Fr., *corsar*, kaper, zeeroover.

Corselet, *corset*, Fr., een rijglijf; borstharnas; wambuis.

Corso, zie *cours*.

Cortège, Fr., stoet, gevolg. *Cortejo*, een spaansche *cicisbeo*. Zie *Cicisbeo*.

Cortes, de landstenden in Spanje, als die wegens gewigtige aangelegenheden vergaderd zijn.

Corvette, Fr., korvet, een snelzeilend oorlogsvaartuig, met drie masten en geboord voor 18 tot 24 stukken geschut; ook advijsjagt.

Corybanten, priesters van Cybele, die zich wild en uitgelaten aanstelden. *Corybantisch*, wild en uitgelaten. *Corybantismus*, (geneesk.) slaap met opene oogen.

Coryphaeus, een voordanser en voorzanger; koor- of reiaanvoerder; raddrijver; opperhoofd, stichter of voornaamste eener secte.

Coscinomantie, zeefwaarzeggerij; voorspelling uit het loopen van zeven.

Cosmetisch, wat den opschik betreft; ook tot het blanketsel behoorende. *Cosmetiker*, een opsierder.

Cosmo, *cosmos*, in zamenstellingen. Zie *Kosmo* en *kosmos*.

Cosmus, de naam van eenen heiligen, den patroon dar wondheelers.

Costa, Ital., ginds, daar; van de plaats, waar men naar toe schrijft. *Costi*, of *a costi*, ginds bij u, ter plaatse, alwaar de brief naar toe bestemd is.

Costuum, *costume*, Fr. de naar den tijd gebruikelijke dragt. *Costumeren*, kleeden, inrigten, overeenkomstig met den tijd of de omstandigheden kleeden of opsieren.

Cotelletten, op den rooster gebradene ribbetjes van lamsvleesch.

Coterie, kransje, vrolijk en besloten gezelschap.

Cothurnen, eene soort van laarsjes, waarvan zich de ouden bij hunne treurspelen bedienden, tooneellaarzen; ook hoogdravende voordragt in woorden en daden.

Cotisatie, schatting, aanslag. *Cotiseren*, aanslaan, schatten (wat ieder van zijn aandeel betalen moet).

Cotoijeren, Fr., *côtoyer*, langs den oever of de kusten heenvaren of heenzeilen; iemand altijd op zijde zijn, hem, als zijne schaduw overal vergezellen.

Couche, Fr., bedstede; *couches*, kraambed. Tegen eenen hond zegt men ook *couche!* lig stil! *Coucheren*, nederstellen, nederschrijven; doen liggen.

Coujon, nietswaardige vent, deugniet, schurk, schelm. *Coujonaden*, scheld- of schimpwoorden. *Coujoneren*, verachtelijk behandelen; kwellen, plagen. *Coujonerie*, schelmstuk, schurkenstreek, verachtelijke behandeling.

Coulage, Fr., (kooph.) het verlies van vloeistoffen, door uit- of wegvloeijing.

Coulant, Fr., vlietend, vloeijend, bijzonder van schrift en schrijfstijl.

Couleur, Fr, kleur, verw; *couleur de rose*, rozenrood; *en quatre couleurs*, b. v. eene doos met goud versierd, dat onderscheidene kleuren heeft; (in het kaartspel) de troefkleur.

Coulevrine, Fr., eene veldslang, bijzondere soort van lange kanonnen.

Coulisse, Fr., schuif- of tooneelzijscherm; een blind; de plaats zelve, alwaar de schermen aangebragt zijn.

Coup, Fr., slag; *coup de main*, verrassing, overrompeling; *coup de théâtre*, tooneelstreek; *coup d'oeil*, oogmaat, oogopslag. *Couperen*, afzonderen, verdeelen, voorkomen, ook afsnijden, bekorten; (in het kaartspel) de kaart afnemen.

Couplet, eene afsnijding, of vers van een lied of aria; ook hengsel of duim van eene deur.

Coupon, een afgesneden stukje papier, snippertje. Dit woord wordt in het bijzonder gebruikt, bij de interestbiljetten, gehecht aan de obligatien ten laste van eenig Gouvernement, welke *coupons* als dan, op den vervaltermijn der interesten, worden afgesneden, en waarop de betaling geschiedt.

Cour, het hof, de hofplaats; het hof of de woning van den vorst en van zijnen hofstoet; ook de vorst en zijne hofhouding. *Cour d'assises*, zie *Assises*. *Faire la cour* (à une dame etc.) Fr., zijn hof maken, zijne opwachting maken. *Cour d'amour*, Fr. een geregtshof, in de middeleeuwen in *Frankrijk* aanwezig, hetwelk in liefdeszaken of minnehandel besliste.

Courage, dapperheid, kloekmoedigheid. *Courageren*, moed geven. *Courageux*, moedig.

Courant, loopend, gangbaar; ook grove zilvermunt. Krant, nieuwspapier; *courantier*, nieuwstijdingschrijver.

Courbetten, zie *croupaden*; zekere korte sprongen der paarden in de rijbaan. *Courbetteren*, kunstsprongen maken.

Courier, een renbode, postlooper.

Cours, Fr. koers, loop, weg; ook de prijs van geldspecie, wissels of koopmansgoederen. *Courseren*, in den handel ontvangen en geleverd worden. *Coursabel*, gangbaar.

Courtage, makelaarsloon, provisie. *Courtier*, fr., makelaar, wisselaar, bankhouder.

Courtine, Fr., gordijn, of dat gedeelte eener vesting, het welk twee bolwerken met elkander verbindt.

Courtisan, Fr., een hoveling, ook een minnaar der schoone sekse. *Courtisanen*, vrouwen welke geene openbare hoererij plegen, maar alleen van voorname heeren bezoeken ontvangen.

COUSIN, Fr., neef; *cousine*, nicht; ook een titel, welken keizers en koningen aan mindere vorsten, kardinalen enz. geven.

COUTE QUI COUTE, het koste wat het wil, volstrekt, zonder iets te ontzien.

COUVERT, omslag (om eenen brief), deksel; ook het dekken der tafel met messen, vorken, lepels en servetten; bij voorb., eene tafel van 12 couverts, voor 12 personen. *Couverteren* insluiten, inwikkelen.

COVENANT, Eng., een verdrag, overeenkomst, contract.

COYON, Fr., zie *coujon.*

CRAMBE BIS COCTA, Lat., tweemaal gekookte kool, opgewarmde kost; figuurl. onnutte herhaling.

CRANIOLOGIE, de schedelleer, waardoor Dr. Gall zich weleer zoo beroemd gemaakt heeft.

CRAPULEUX, Fr., aan den drank verslaafd, verzopen.

CRASIS, Lat., vermenging der sappen in het menschelijke ligchaam; ook de koppeling van twee syllaben in eene.

CRATER, de trechtervormige opening van eenen vuurspuwenden berg.

CRAYON, Fr., elke stift, waarmede men teekent; van verw gemaakte teekenpen; drooge verw, waarmede men, in allerhande kleuren op papier teekent; *crayonneren* met zoodanige stift of pen teekenen.

CREATURE, *creatuur*, een schepsel; ook een begunstigde, welke door weldaden en bewezene diensten afhankelijk gemaakt wordt; dit woord wordt insgelijks als een schimpwoord gebruikt.

CREDAT JUDÆUS APELLA, Lat., dit of zulks moge de Jood Apella gelooven; een, ten tijde van Horatius, in Rome levende, zeer bijgeloovige Jood.

CREDENTIALEN, papieren, inhoudende het bewijs van den rang of de zending van den persoon, die dezelve overhandigt, hetwelk vooral aan Ambassadeurs, bij vreemde hoven, den toegang verschaft, en door welke meestal dusdanige *credentialen*, met vele plegtigheid, bij openbare audientie, overhandigd worden. *Credentsen*, Ital. *credenzare*, voorproeven. *Credentser*, voorproever.

CREDIET, *credit*, trouw en geloof; de goede naam, waarin iemand staat, ten opzigte van eerlijkheid, middelen, en den roem van goed te betalen, weshalve een ieder zulk eenen gaarne borgt; ook de toevertrouwde zaak, uitstaande schuld; ook het aanzien en het vermogen van iemand aan het hof of in den staat. *Credietbrief*, waarin aan den correspondent verzocht wordt, den daarin beteekenden met geld, enz. te ondersteunen. *Crediteren*, op crediet geven, borgen. *Crediteur*, schuldeischer, het tegenovergestelde van *debiteur*.

CRÉDIT, (waarvan de toon op de eerste syllabe valt), is in het koopmanshoek de regterbladzijde, waarop men aanteekent, wat men ontvangen heeft; daarentegen bevat de andere zijde het *debet*, of het geen men uitgegeven heeft.

CREËREN, maken, voortbrengen; verkiezen, aanstellen.

CREMOR TARTARI, room van wijnsteen.

CREOLEN, inboorlingen van Amerika en elders, voortgekomen uit ouders, niet uit deze landstreek afkomstig; inboorling.

CREPEREN, verrekken; sterven;

ook van bomben, als zij springen.

CRESCENDO, (muz.) stijgende, toenemende, trapsgewijze sterker wordende toonen.

CRETINS, Fr., kropmenschen, welke bijzonder in de alpische gehergten, en vooral in het Walliser- en Graauwhunderland gevonden worden. Het zonderlinge van deze schepsels is, dat zij groote kropgezwellen, dikke hoofden, en sterke ledematen hebben; echter zijn hunne zielsvermogens daarentegen zoo zwak, dat zij tot op hun 10 ja 12 jaar moeten gevoerd worden, als kinderen, en ongevoelig zijn voor hitte, koude, en voor de hardste slagen.

CREVE-COEUR, Fr., diep verdriet, knagend hartzeer.

CRIANT, Fr., schreeuwend.

CRIMEN, Lat., misdaad; *crimen falsi*, misdaad des bedrogs, wanneer men valsche schriften of handteekeningen maakt, of dezelve uitgeeft. *Crimen laesae majestatis*, of *perduellionis*, hoog verraad, misdaad van gekwetste majesteit. *Criminaal* of *crimineel*, lijfstraffelijk, op lijf en leven. *Crimineel geregtshof*, lijfstraffelijk geregtshof, halsof bloedgeregt. *Criminalist*, onderwijzer, professor in het lijfstraffelijke regt. *Crimineel proces*, lijfstraffelijk regtsgeding.

CRISIS, het beslissend oogenblik, waarin eene zaak op het punt staat om te verbeteren of te verslimmeren; hedenkelijke staat van zaken; ziektehoogte, toestand des lijders, waarvan de beslissing, ten goede of ten kwade, afhangt.

CRISPINADEN, zijn handelingen, waardoor men aan vreemde menschen, op kosten van andere lieden, iets te goed doet. Crispijn, zoo als bekend is, stal het leer, en schonk de daaruit gemaakte schoenen aan de arme menschen.

CRISTALLISATIE, kristalschieting; wanneer zelfstandigheden, uit haren vloeibaren toestand, zoo tezamen trekken, dat zij door de vereeniging van hare deelen, eene harde massa of klomp maken, welke eenen regelmatigen vorm aanneemt, zoo ontstaan er kristallen. *Cristalliseren*, laten aanschieten, tot kristal worden. Zie verder op *kristal*.

CRITERIUM, Lat., onderscheidingsteeken, kenteeken, kenmerk van het ware of valsche.

CRITIEK, kritiek, beoordeeling, toetsing: *beneden alle kritiek*, niet waardig beoordeeld te worden. Ook kunstregterlijk; bedenkelijk, zorgelijk; *kritieke dagen*, wanneer de ziekte eene andere wending neemt. *Criticus*, Lat., *critiker*, een beoordeelaar, recensent, kunstregter. *Critisch*, dat tot de kritiek behoort. *Critiseren*, kunstmatig beoordeelen; al schertsende vitten, bedillen. *Critomanie*, hedilzucht, buitensporige neiging om te critiseren.

CROESUS, koning van Lydien, welke in de oude geschiedenis als zeer rijk bekend was; (figuurl.) een schatrijk man.

CROPS, naam der vaten, waarin de tabak van Virginie gepakt en verzonden wordt; zoodanig vat houdt gewoonlijk 1250 ℔. *Cropsnoten*, de getuigschriften welke de kwaliteit en kwantiteit van den tabak vermelden.

CROQUE NÔTE, *croquesol*, een spotnaam, slechte muzijkant.

CROQUIS, het eerste ruwe ontwerp van een schilderstuk; schets.

CROSS READINGS, (Engl.) zoo

noemt men het, wanneer men in nieuwspapieren, of boeken, die in kolommen gedrukt zijn, zonder de afscheiding in aanmerking te nemen, van de eene kolom in de andere doorleest, waardoor men somtijds den aardigsten volzin ontmoet.

Croupaden, korte luchtsprongen van een paard, waarbij het den rug en de achterpooten intrekt, zoodat men de hoefijzers niet kan zien.

Croupier, oppasser bij het faro, of andere openlijke speeltafels, vooral in de baden, waar bij achter de spelers rondgaat, om op te passen; ook stille compagnon of deelhebber in een handelhuis, of gezelschap.

Crown-glass, (Engl.) kroonglas, eene soort van glas, hetwelk in Engeland meestal tot glasruiten gebruikt, echter in verband met kristalglas zeer voordeelig in de zamenstelling der verrekijkers aangewend wordt.

Crucifix, het beeld van Christus aan het kruis.

Cruell, Fr., gruwzaam.

Crusade, Portugeesche zilvermunt; de nieuwe heeft eene waarde van 16 gl., de oude daarentegen van 21 gl.

Crypto, geheim. *Crypto-katholijk*, een geheime Roomschgezinde. *Cryptocephalus*, een valkever, wiens kop zoo verborgen is, dat men denzelven naauwelijks gewaarworden kan. *Cryptogama*, of *cryptogamisten*, planten, welker teelorganen verborgen of onbekend zijn; *cryptogamie*, heimelijk, verborgen huwelijk. *Cryptographie*, geheime schrijfkunst. *Cryptocatholicismus*, *cryptojesuitismus*, de in het verborgene rondsluipende leer der Jezuiten en Priesters. *Cryptonimus*, lat., geheimnamig, een die zijnen naam geheim houdt.

Cubus, een teerling, of dobbelsteen, een ding van zes gelijke zijden. *Cubiec-* of *cubiekwortel*, de maat of grootte van eene dezer zijden. *Cubiekgetal;* de formlijke inhoud van iederen teerling ontstaat, wanneer men de grootte van eene zijde tweemaal met zich zelve multipliceert, *Cuberen*, den inhoud van een ligchaam herekenen. *Cubatuur der ligchamen*, berekening der ligchamen.

Curas, borstharnas. *Curassier*, geharnaste ruiter.

Cui bono? Lat., waartoe moet of zal zulks dienen? wat zal of wil men daarmede beginnen?

Cuillage, cuissage, *praelibatio; jus primae noctis; jus cunnagi*, Lat., het regt van den eersten nacht; dat hadden, in verscheidene landen van Europa, de koningen en landheeren. Naderhand werd dit regt afgekocht, door geld of geldswaarde, het welk schortgeld, of in het hoogduitsch Punzengeld werd genoemd.

Culbuteren, Fr., buitelen, overhuitelen, eenen luchtsprong maken; den vleugel eener armee overhoop werpen. *Culbute*, het overhuitelen; overhoopwerping.

Cul de paris, Fr., een valsche stuit, voormalige modedragt. *Cul de sac*, eene naauwe straat zonder uitgang.

Culminatie, (sterrek.) de doorgang der sterren, door den middagkring. *Culmineren:* de zon *culmineert*, wanneer zij haar grootste hoogte bereikt, en in het zenith, of om 12 uren des middags, staat. Op dezelfde wijze *culmineert* de

maan, wanneer zij zich op de middaglijn bevindt.

CULPA, Lat., schuld, dwaling; *in culpa*, schuldig. [*Culperen*, beschuldigen. *Culpabel*, schuldig.

CULTIVEREN, bebouwen, aanbouwen; ook vormen, verbeteren. *Culte*, *cultus*, Lat., openbare Godsvereering, ook uiterlijke kerkgebruiken. *Cultuur*, bouwing der velden, het planten van boomen, enz.; veredeling en verfijning van geest en levenskracht, bij den mensch, of bij eene geheele natie; zoo dat dit woord zoowel de beschaving, de verlichting van het verstand, door het afleggen der vooroordeelen, als ook, de zedelijke verbetering van volk of mensch uitdrukt.

CUM, Lat., met. *Cum grano salis*, Lat., met een weinig zout, dat is, met verstand en overleg. *Cum spe succedendi*, op hoop van opvolging in het een of ander ambt.

CUMULEREN, ophoopen, opstapelen.

CUNABULA, Lat., de wieg; ook het begin van een ding; *a cunabulis*, van kindsbeen af, van der jeugd af.

CUPIDO, de god der liefde, minnegod; ook groote begeerte, trek.

CURATELA, Lat., *curatele*, voogdijschap, momberschap. *Curator*, *curateur*, voogd, een persoon, welke gesteld is, om voor iemands best te zorgen.

CURABEL, geneesbaar. *Cureren*, verzorgen, genezen. *Cure*, zie *kuur*.

CURIE, het hof; ook een domhuis. *Curiaalstijl*, kanselarijstijl, bureaustijl.

CURIEUS, *curieux*, Fr., nieuwsgierig; ook zeldzaam, zonderling. *Curiosa*, zeldzaamheden. *Curiositeit*, nieuwsgierigheid; ook merkwaardigheid, zeldzaamheid.

CURRENT, zie *courant*.

CURRENTIS, (*anni*, *mensis*) van hetzelfde, loopende jaar, of maand.

CURSIEF, loopend schrift, schuins liggende letter, onderscheidingsschrift.

CUSTOM HAUSE, tolhuis, in Engeland.

CUSTOS, wachter, oppasser, voorstander; ook vervolgteeken, of merkteeken onder aan eene bladzijde, waarbij het begin der volgende wordt aangeduid.

CUTTER, Eng., zie *kotter*.

CYANE, blaauwe korenbloem.

CYBELE, heidensche godin, de moeder der heidensche goden.

CYCLOIDE, radlinie; eene kromme linie, welke van een, in den omtrek van eenen cirkel aangenomen punt, getrokken wordt, terwijl de cirkel op eene regte lijn, als een rad voortloopt. *Cyclometrie*, onderwijs in de meting van ronde vlakten, of cirkels. *Cyclopedie* kort begrip van alle wetenschappen. Zie *Encyclopedie*. *Cyclus*, tijdkring, begrip van een tijdperk, hetwelk, wanneer zekere jaren verloopen zijn, wederom van voren af begint; b. v. *Cyclus solaris*, de zonnecirkel, een tijdvak van 28 jaren, na afloop van hetwelk, de zondagsletter weder van voren af begint. *Cyclus lunaris*, de maancirkel, of het guldengetal, een tijdvak van 19 jaren, na hetwelk de maan weder haren loop begint. *Cyclus indictionis*, indictiecirkel; schattingstijdkring, eene reeks van 15 jaren, na verloop van welke, onder de regering der

Roomsche keizers, de schattingen werden uitgeschreven.
CYCLOOP, *cyclops*, in de fabelleer, een der reusachtige smidsknechts van Vulkaan, met een enkel rond oog in het midden van het voorhoofd.
CYDER, Eng., appelwijn.
CYNOSURE, de kleine beer, een sterrebeeld aan den hemel, nabij de noordpool; de poolster, noordster. En, daar deze helderschijnende ster de zeelieden, des nachts, ten wegwijzer dient en hen geleidt, zoo noemt men haar ook leidster, en wordt *Cynosure* vervolgens, in eenen figuurlijken zin, voor regel en rigtsnoer genomen.
CYNTHIA, bijnaam der godin Diana.
CYPRIS, *cypria*, de Cyprische Venus. *Cyprisboom*, de aan de godin Venus gewijde mirtenboom.
CYTHERE, bijnaam van Venus; ook de naam van het eiland aan deze godin toegewijd, en nu *Cerigo* geheeten. *Cytheriaden*, de drie gratiën.
CZAAR, keizer, titel der voormalige beheerschers van Rusland. *Czarowitz*, de zoon van den Czaar.

D.

D. en DR., doctor.
D. en DS., *dominus*; heer.
D. en DIV. - *divus*, heilige.
D., als een Romeinsch getal, beteekent 500. DC. is 600; D met eene streep daarboven, 5000. Bij de chemisten beteekent het vitriool.
DAT., DATUM, gegeven, uitgevaardigd. *Dat.*, *dativus*, de derde naamval.
D. C., DA CAPO, van het hoofd, van het begin af, nog eenmaal; een *da capo*, eene herhaling.
D. D. DE DATO, van of op (den dag van) de uitgifte.
DEC., DECEMBER, wintermaand.
DECL. en DECLIN., *declinatio*, de verbuiging.
DEL., DELINEAVIT, hij heeft het geteekend (op kunstplaten).
DEUT., *Deuteronomium*.
D. G. *Dei gratia*, door Gods genade.
D. I., dat is.
D. H., doorluchtige hoogheid.
D. I. U., *doctor juris utriusque*, doctor in de beide regten.
D. M., *doctor medicinae*, doctor in de geneeskunde.
D. L. C. D. I., *de la compagnie de Jesus*, een Jezuit.
D. TH., *doctor theologiae*, doctor in de godgeleerdheid.
D. S, *dal segno*, Ital., (muz.) van het teeken af.
D. O. M., *Deo optimo maximo*, aan den weldadigsten en hoogsten God.
DA CAPO, Ital., zie D. C.
D'ACCORD, Fr. toegestaan; eenstemmig, overeenstemmend.
DACTYLIOGLYPHICA, Gr., de steensnijkunst. *Dactylologie*, vingerspraak, kunst, om met de vingers te spreken. *Dactylomantie*, de vingerwaarzeggerij, waarzegging uit de vingers of ringen derzelve. *Dactylonomie*, de vingerrekening. *Dactylus*, vinger; (dichtk.) drie lettergrepige versvoet, uit twee korte en eene lange lettergreep bestaande, b. v. *prachtige*.
DAEDALUS, een beroemd kunstenaar bij de oude Grieken, die men onder anderen houdt voor den vervaardiger van den labirint op het eiland Creta.
DAEMON, Gr., goede of booze geest. *Daemoniacus*, een be-

zetene, waanzinnige. *Daemonisch*, bezeten, waanzinnig. *Daemonolatrie*, de geesten- of duivelsvereering, duivelsdienst. *Daemonologie*, geestenkunde, leer van de geesten.

Dag, een kort dik touw, waarmede de matrozen gestraft worden, gemeenlijk *een oindje dag* genoemd.

Dairo, opperpriester in Japan.

Dalai lama, Tartaarsche opperpriester in het Oostindische rijk Thibet, die godsdienstig vereerd wordt.

Dalmatica, een misgewaad, priesterlijk opperkleed.

Damasceren, staal en ijzer, bijzonder degen- en sabelklingen, een vlammig aanzien geven; ook met goud en zilver versieren, zoo als bijzonder te *Damascus* plaats heeft.

Damast, gebloemde wollen, linnen en zijden stof. *Damassin*, geringe soort van damast.

Dame, voorname vrouw; vrouw (in het kaartspel); dam (in het damspel). *Dames d'atour*. Fr., tooi- of opschik-vrouwen bij eene vorstin. *Dames d'honneur*, *Dames du palais*, Fr., paleis- staat- of hofdames.

Damlooper, een zeker Nederlandsch vaartuig.

Damnatie, verdoeming, veroordeeling.

Damoiseau, Fr., een juffer-knecht, pronker.

Damon en pythias, twee hoezemvrienden uit den ouden tijd, van welken de een, voor de ombrenging van den anderen, bij Dionysius, koning van Syracuse, borg bleef.

Dampbad, stoombad; wanneer men den damp of de uitwasseming van warme geneesmiddelen naar het een of ander gebrekkig of ziekelijk deel des ligchaams leidt, dan noemt men dit een dampbad.

Danaïden, vijftig dochters van Danaus, welke hij aan de vijftig zonen zijns broeders nithuwelijkte, terwijl hij iedere van haar een' dolk gaf, waarmede zij (eene uitgezonderd), op den bruilofisnacht, hare mans vermoordden. Volgens de fabelleer zou hare straf geweest zijn, om in de hel water in vaten met gaten voorzien, te dragen; *een werk der Danaïden*, zwaren vergeefschen arbeid verrigten.

Dandin, een eenvoudig, onnoozel mensch. *Dandiniseren*, zich onnoozel en belagchelijk aanstellen; zijn ligchaam op eene onnoozele en belagchelijke wijze heen en weer bewegen; zich op zijnen stoel heen en weer schommelen.

Danno, Ital., (kooph.) schade, verlies.

Dantes, speel- of rekenpenningen.

Daphromantie, bijgeloovige waarzeggerij, door middel van eenen laurierstruik en deszelfs geruisch of geknap, als die in het vuur gehouden wordt.

Dardanarius, Lat., de naam van eenen beruchten koornopkooper. *Dardaniaat*, koornwoeker.

Darii, zie *barbara*.

Daruga, een regter; ook een ontvanger der tollen, in Perzie.

Dasymeter, een werktuig om de digtheid der lucht te meten, digtheidsmeter.

Data, Lat., daadzaken; de gegevene inhoud. *Dataria*, de pauselijke prebendenkamer. *Datarius*, een pauselijke kamerheambte.

Dateren, den dag opgeven; het jaartal en den dag der maand

benevens de plaats vermelden: *Dato*, op den gezegden dag.

DATIVUS, (spraakk.) zie DAT.

DATURA, een steekappel (giftplant).

DAUPHIN, Fr., de (eertijds zoo-benoemde) kroonprins van Frankrijk. Deze naam is ontleend van de provincie Dauphiné, welke Humbert II, in het jaar 1343 aan koning Philippus van Valois ten geschenke gaf, onder heding, dat de kroonprinsen van Frankrijk naar deze provincie moesten genoemd worden.

DAVUS SUM, NON OEDIPUS, ik ben Davus, maar niet Oedipus, dat is, ik hen geen meester in het raden.

DE, Fr., van, uit.

DEBALLEREN, Fr., uit- of ontpakken.

DÉBANDADE, Fr., (krijgsk.) het onordelijk uit elkander loopen der soldaten: *à la débandade*, in de grootste wanorde. *Debandement*, het wegvlugten der soldaten, het uitrukken van dezelve in verstrooide hoopen. *Debanderen*, uit elkander loopen, zich verstrooijen.

DEBANQUEREN, (in gelukspelen) de bank doen springen, alles winnen.

DEBARQUEMENT, Fr., de ontscheping, ontlading, landing. *Debarqueren*, ontschepen, aan land zetten of gaan, landen.

DEBARRASSEREN, losmaken, ontwarren; zich van den hals schuiven; (krijgsk.) zich er door houwen.

DEBATTEN, twistredenen, twistgesprekken, woordwisselingen, strijdigheden. *Debatteren*, verbandelen, woorden wisselen, mondeling twisten.

DEBAUCHANT en DEBAUCHÉ, een wellusteling, zwelger, losbol, liederlijk mensch. *Debauche*, uitspatting, huitensporigheid, losse levenswijs, ontucht, liederlijkheid. *Debauches*, uitspattingen, huitensporigheden. *Debaucheren*, zwelgen, los leven, liederlijk zijn; iemand van iets aftrekken, verleiden.

DEBELLEREN, bestrijden, bedwingen, overwinnen.

DEBENTURE, (Eng.) *debentuur*, de obligatie van het betaalde tolvoorschot, dat daarna weder terug gegeven wordt. *Debentuurkosten*, in engelsche factuurlijsten, tolvoorschot.

DEBET, Lat., hij is schuldig, moet betalen; *het debet*, de schuld, die iemand heeft.

DEBIET, aftrek, verkoop, aflevering. *Debiteren*, verkoopen, afleveren. *Debiteur*, een schuldenaar; *principale debiteur*, hoofdschuldenaar.

DEBIL, *debiel*, zwak, slap. *Debiliteit*, zwakte, krachteloosheid. *Debiliteren*, verzwakken, zwak of krachteloos maken.

DEBLOQUEREN, ontzetten; (krijgsk.) de insluiting of belegering van eene haven of andere plaats opheffen; verkeerde drukletters regt zetten.

DÉBONNAIRE, goed, zachtmoedig, geduldig.

DEBORDEMENT, Fr., overstrooming, het huiten de oevers treden eener rivier of van een ander water; uitstorting der gal. *Deborderen*, buiten de oevers treden, de bepaalde grenzen overschrijden; (krijgsk.) overvleugelen.

DEBOTTEREN, ontlaarzen, de laarzen uittrekken.

DEBOUCHÉ, Fr., engte, bergpas, mond, uitgang; (kooph.) eene gelegenheid, om zijne waren met voordeel kwijt te

raken. *Deboucheren*, (kooph.) gelegenheid tot goed vertier vinden; (krijgsk.) uit eenen engen pas te voorschijn rukken.

DEBOURS, DÉBOURSÉS, Fr., onkosten, voorschotten, uitschotten. *Deboursement*, de uitbetaling, uitgave, het voorschot. *Debourseren*, betalen, voorschieten, uitschieten; vrijhouden.

DEBRAILLEREN, den hals en de borst verder, dan het de welvoegelijkheid veroorlooft, ontblooten.

DÉBRIS, Fr. stukken, overblijfselen; (krijgsk.) overgeblevene manschap.

DEBROUILLEREN, ontwarren, iets verwards weder in orde brengen.

DEBUSQUEMENT, het verdrijven van den vijand uit eene voordeelige stelling. *Debusqueren*, uit eene voordeelige stelling verdrijven.

DEBUT, Fr., het begin, de aanvang, de eerste optreding (in den schouwburg); de eerste rol, eerste redevoering. *Débutant*, *débutante*, hij, of zij, die iets voor het eerst doet. *Debuteren*, het begin maken, zich voor het eerst laten hooren; voor het eerst spelen of eene redevoering houden.

DE BUT EN BLANC, onbedacht, roekeloos.

DECADE, Gr., de tiende, het tiental (boeken, dagen, jaren enz.). Bij de Franschen, na de omwenteling, tien dagen of eene week, welke door den *decadendag*, of *decadi*, besloten werd. *Decadica*, wijs van rekenen, bij welke men tot tien telt.

DECADENCE, Fr., afneming, verval, val, verergering.

DECADRIEN, de fransche almanak, na de omwenteling.

DECAGOON, een tienhoek (in de meetkunst).

DECAGRAMME, tien grammes of nederlandsche wigtjes, of een nederlandsch lood.

DECALOGUS, de tien geboden.

DECAMERONE, een werk van tien dagen; eene geschiedenis van tien dagen (opschrift eener bekende verzameling van Italiaansche verhalen van Bocaccio.)

DECAMPEMENT, Fr., (krijgsk.) het opbreken van een leger. *Decamperen*, uit de legerplaats opbreken, het leger opbreken, aftrekken; de vlugt nemen, of het hazenpad kiezen; zich uit de voeten maken.

DECANUS, een deken, oppergeestelijke; in een stift de naaste aan den bisschop; op boogescholen de voorstander van eene geleerde broederschap. *Decanaat*, het ambt of de waardigheid, ook het district of het gebied eens dekens. *Decaniseren*, de plaats van eenen deken bekleeden.

DECANTATIE, afzinging, uitroeping; (geneesk.) het langzaam afgieten van het heldere vocht (bij eene vloeistof), de heldermaking. *Decanteren*, uitroepen, prijzen; helder maken, het heldere vocht van boven afgieten.

DECAPITATIE, onthoofding, onthalzing. *Decapiteren* onthoofden, onthalzen.

DECARBONISATIE, de ontkoling, bevrijding van koolstof. *Decarboniseren*, ontkolen, van koolstof bevrijden.

DECATONISEREN, een gemelijk mensch vervrolijken, hem vriendelijker maken.

DECEDEREN, weggaan, wijken; overlijden.

DECEMBER, Lat., de tiende maand

(in den oudromeinschen almanak), wintermaand.

Decemvir, Lat., een tienman (in het oude Rome). *Decemviraal*, tot het tienmanschap behoorende. *Decemviraat*, het tienmanschap.

Decence, Fr., betamelijkheid, welvoegelijkheid, eerbaarheid, zedigheid. *Decent*, geschikt, eerbaar, zedig, betamelijk, welvoegelijk.

Decendium, een tiental dagen; een uitstel van tien dagen. *Decennaal*, tienjarig. *Decennium*, een tijd van tien jaren.

Deceptie, *deceptio*, Lat., bedrog, misleiding.

Decerneren, geregtelijk erkennen, besluiten, een oordeel of vonnis vellen.

Decessor, Lat., die een ambt nedergelegd heeft.

Decevant, bedriegelijk, misleidend, b. v. hoop, woorden, enz.

Dechalanderen, de kalanten afkeerig maken, de kalanten benemen.

Dechant, deken, de opperste domheer; ook oppertoeziener, hoofd van een protestantsch, geestelijk district.

Décharge, Fr., de ontlading, lossing, verligting; kwitantie, kwijting, getuigenis van goed bevondene rekening; (krijgsk.) afvuring. *Dechargeren*, afof ontladen, lossen, afvuren; verligten, ontbinden, vrijspreken.

Dechiffrabel, *déchiffrable*, Fr. ontcijferbaar; wat gelezen, verstaan en verklaard kan worden. *Dechiffrement*, de ontcijfering, verklaring van een geheim geschrift. *Dechiffreren*, ontcijferen, ontraadselen. *Dechiffreur*, ontcijferaar, verklaarder van een geheim geschrift.

Decideren, beslissen, uitspraak doen, beslechten. *Decisie*, beslissing, uitspraak. *Decisief*, beslissend, stellig.

Decigramme, $\frac{1}{10}$ gramme, gewigt van eene nederlandsche korrel.

Decimaal, tiendeelig; *decimaalrekening*, tientallige rekening. *Decimatie*, heffing der tienden; uitkiezing van den tienden man. *Decime*, $\frac{1}{10}$ van eenen frank. *Decimeren*, het tiende deel heffen, eischen; den tienden man uitkiezen (bij straffen).

Decimetre, $\frac{1}{10}$ meter, een nederlandsche palm.

Decipieren, bedriegen, misleiden, om den tuin leiden.

Declamatie, *declamatio*, Lat., uitgalming, mondelijke voordragt eener redevoering; pronkrede, woordenpraal. *Declamator*, kunst- of pronkredenaar. *Declamatorica*, de kunst van wel mondeling voor te dragen of te lezen. *Declamatorisch*, pronkredokunstig, wat de uiterlijke voordragt betreft. *Declamatorium*, eene kunstvoorlezing. *Declameren*, voordragen naar de regelen van goede uitspraak en gebaren; tegen iets uitvaren, daarop smalen.

Declaratie, *declaratio*, Lat., verklaring bekendmaking. *Declaratio sententiae*, verklaring of bekendmaking van een vonnis. *Declareren*, verklaren, openbaren, doen weten, bekend maken.

Declinabel, *declinable*, Fr., buigbaar, veranderlijk, verbuigbaar, (in de spraakkunst). *Declinatie*, (in de sterrekunde), de afwijking eener ster van den evenachtscirkel naar de polen; ook de afwijking der magneetnaald van de noord-

pool; (in de spraakk.) de verbu ging der naamwoorden. *Declinatorisch*, afwijkend, afkeerend. *Declin:ren*, afwijken; afwenden, van zich afkeeren; (spraakk.) verbuigen.

Decoctum, Lat., een afkooksel; (geneesk.) een kruidendrank. *Decoctie*, de afkoking.

Decollatie, *decollatio*, Lat., de onthalzing, onthoofding. *Decolleren*, onthalzen, onthoofden; (scheik.) met eene brandende zwavellont, of eenen gloeijenden ijzeren ring, den hals van eenen glazen retort doen afspringen.

Déconfiture, tegenspoed, onheil.

Decomponeren, ontbinden, oplossen, ontleden, uit elkander nemen. *Decompositie*, ontbinding, oplossing eens ligchaams. *Decompositum*, een ontbonden of opgelost ding; een woord dat uit onderscheidene woorden is zamengesteld, b. v. opper-jager-meester.

Décompte, de aftrek eener rekening of som, tegenrekening. *Decompteren*, af- of tegenrekenen, in aftrek van de rekening brengen.

De concert, eensgezind, eenstemmig. *Deconcerteren*, (iemands voornemen) verijdelen, dwarsboomen; ook even als *decontenanceren*, uit zijne stemming brengen, bedremmelen, verbluffen.

Decontenanceren, zie *de concert*.

Decorateur, versierder, sieraad- of tooneelschilder. *Decoratie*, versiering, eereteeken, ridderorde; tooneelscherm, tooneelbekleeding. *Decoreren*, versieren, opschikken, opsmukken; met ordeteekens begiftigen.

Decorum, Lat., het welvoegelijke, geschikte, betamelijke, passende.

Decouperen, afhouwen, ontleden, in stukken snijden, uitsnijden, uitknippen; ook voorsnijden; (fig.) kwaadspreken, lasteren.

Decouragement, Fr., ontmoediging; kleinmoedigheid, versaagdheid, moedeloosheid. *Decourageren*, moedeloos maken, neerslagtig maken.

Decourt, Fr., aftrekking. *Decourteren*, aftrekken, afdingen; afbreken, verkorten.

Decouverte, Fr, ontdekking. *Decouvreren*, ontdekken, openen, openbaren, te kennen geven.

Decrediteren, iemands vertrouwen, aanzien (crediet) ondermijnen, vernietigen, verminderen; in eenen kwaden reuk brengen.

Decreet, *decretum*, Lat., besluit, raadsbesluit; uitspraak of bevel der overheid of van eenen vorst. *Decretalen*, pauselijke besluiten, kerkelijke wetten. *Decreteren*, besluiten, vaststellen, bevelen. *Decretist*, een leeraar van het kerkelijk regt. *Decretum in senatu*, in den raad besloten.

Decrepitatie, verkalking. *Decrepiteren*, verkalken. *Decrepitude*, afgeleefdheid.

Decrescendo, Ital. (muz.) afnemend, wanneer de toonen immer zwakker worden. *Decresceren*, afnemen.

Decriëren, uitkrijten.

Decrotteur, Fr., een schoenpoetser. *Decrotteren*, afborstelen, zuiveren, (schoenen) poetsen.

Decussatie, het punt, waar twee lijnen elkander doorsnijden; de liniedoorsnijding, of doorkruising.

Dedaigneren, *dedaigner*, Fr.,

dedigneren, verachten, versmaden. *Dedain*, Fr., verachting, versmading.

DEDALUS, zie *daedalus.*

DEDECORATIE, ontsiering, onteering. *Dedecoreren*, ontsieren, onteeren, schandvlekken, smaden, eerloos verklaren. *Dedecus*, Lat., schande, oneer, beschimping.

DEDEREN, in een schuldboek iets uitdoen; het *ddt.*, dat is *dedit*, of hij heeft betaald, er voorzetten; eene schuld uitdoen.

DEDICATIE, opdragt, toeëigening, toewijding. *Dediceren*, opdragen, toewijden, toeëigenen.

DEDIGNATIE, verachting, versmading. *Dedigneren*, zie *dedaigneren.*

DEDITIE, overgave, overlevering.

DEDOMMAGEMENT, Fr. schadeloosstelling, schadeloosheuding. *Dedommageren*, schadeloos stellen, schadeloos houden.

DEDOUBLEREN, (krijgsk.) afvallen, afbreken.

DEDUCEREN, afleiden, betoogen, bewijzen. *Deductie*, bewijs, betoog, bewijsschrift, verweerschrift. *Deductio innocentiae*, Lat., het bewijs van onschuld.

DE FACTO, Lat., met de daad, eigenmagtig. *De facto et absque jure*, uit eigene magt en zonder regt, eigendunkelijk en wederregtelijk.

DEFAILLANCE, mangel, ontbreking; verduistering (sterrek.) *Defaillant*, verzuimer; hij, die zijne civile zaak laat beoordeelen bij default. *Defailleren*, missen, in gebreke blijven; den bepaalden termijn verzuimen.

DÉFAITE, Fr., de nederlaag, vernietiging, het verslaan van een leger.

DEFALCATIE, de afmaaijing; het aftrekkan, wegnamen. *Defalqueren*, aftrekken, afkorten; voor eenen erfgenaam, wanneer er wegens vele legaten niets voor hem overig blijft, het vierde deel der nalatenschap aftrekken. Zie *Falcidia.*

DEFATIGATIE, vermoeijenis, afmatting. *Defatigeren*, vermoeijen, afmatten.

DEFAULT, eigenlijk gebrek, mangel; (regstsgel.) een geregtelijk verzuim; ook het oordeel van den regter in dezen.

DÉFAVEUR, Fr., ongenade, wangunst, wantrouwen; ongunstige prijs eener koopwaar. *Defavoriseren*, in ongunst, ongenade brengen.

DEFECT, gebrek, mangel; *defect*, *defectief*, gebrekkig, onvoltallig, onvolledig, onvolkomen, beschadigd. *Defecteren*, als ontbrekend aanmerken; gebreken, bijzonder in rekeningen of betalingen, verbelpen. *Deficieren*, ontbreken, niet toereikend zijn.

DEFENDENS, Lat., *defendent*, een verdediger, zie *defensor. Defenderen*, verdedigen. *Defensie*, de verdediging, een verdedigingsgeschrift. *Defensief*, verdedigend: *defensive alliantie*, verdedigend verbond (tegen *offensive alliantie* overstaande); *defensive*, verdedigingswijze, verdedigend, afwerend. *Defensivum*, Lat., (geneesk.) anders *defensief*, eene zalf, om de pijn te verminderen, en het indringen der lucht te beletten. *Defensor*, verdediger, beschermer, zaakbebartiger, advocaat; *defensor fidei*, geloofsverdediger (bijnaam van den koning van Grootbrittanje, sedert Hendrik VIII, 1521).

DEFERENTIE, *deference*, Fr. goedwilligheid, toegavendhaid, ontzagbetoon; ook aanbrenging,

opdraging. *Defereren*, den voorrang geven, uit bescheidenheid toegeven, opvolgen; ook aangeven, aantoonen, overdragen; op eenen eed vorderen.

DEFICIT, Lat., er ontbreekt; ook het ontbrekende, het te kort, of te kort schietende. *Deficieren*, ontbreken, niet hebben.

DEFIEREN, wantrouwen; ook trotseren, uitdagen.

DEFIGURATIE, mismaking, wanstaltigheid. *Defigureren*, mismaken, wanstaltig maken.

DÉFILÉ, engte, holle weg, pas, wegëngte. *Defileren*, eene engte of eenen hollen weg doortrekken; in smalle rijen of geledeREN, (ook wel man voor man, als door enge passen) trekken (van soldaten).

DEFINIEREN, naauwkeurig bepalen; duidelijk verklaren. *Definitie*, bepaling, duidelijke omschrijving. *Definitive*, *definitief*, bepaald, beslissend. *Definitive vrede*, volkomen vrede; *definitief vonnis*, een eindvonnis. *Definitor*, een opperste ordegeestelijke, medevoorstander van een klooster. *Definitum*, iets bestemds, een naauwkeurig bepaald begrip.

DEFLECTEREN, afwijken, zich afwenden. *Deflectie*, afwending, afwijking.

DEFLORATIE, verwelking; onteering, (van eene maagd). *Defloreren*, verwelken; onteeren, verkrachten.

DEFOEDERALISEREN, van een verbond aftrekken, afbrengen.

DEFORM, misvormd, wanstaltig. *Deformeren*, misvormen, wanstaltig maken. *Deformiteit*, wanstaltigheid.

DEFRAUDANT, een bedrieger, een belastingontduiker, smokkelaar. *Defraudatie*, ontduiking der belasting, smokkelhandel. *Defrauderen*, heimelijk bedriegen, smokkelen; zich aan de belasting onttrekken.

DEFRAIJEREN, vrijhouden, het gelag betalen, de kosten van iets betalen.

DEFRICHEREN, woeste gronden of braakland ontginnen, bebouwbaar maken.

DEFRUGEREN, verbruiken, uitmergelen (b. v. den grond).

DÉGAGÉ, en *degageant*, ongedwongen, vrij, los. *Degagement*, dwangeloosheid, losheid, ongedwongenheid; terugneming van eene belofte. *Degageren*, bevrijden, los- of vrijmaken, er uit helpen.

DEGARNEREN, ontblooten, de versiering afdoen of aftornen.

DEGENERATIE, *degeneratio*, Lat., ontaarding. *Degenereren*, ontaarden, slechter worden, verwilderen.

DÉGOUT, Fr., walging, tegenzin. *Dégoutant*, walgelijk. *Dégouteren*, walgen, afschrikken, tegenzin of walging inboezemen.

DÉGRADATIE, *degradatio*, Lat., afzetting, vernedering, verlaging, berooving van eene waardigheid. *Degraderen*, afzetten, vernederen, verlagen, iemand van zijnen post berooven.

DE GUSTIBUS NON EST DISPUTANDUM, Lat., over den smaak is niet te oordeelen.

DEHONESTEREN, beschimpen, de eer ontnemen.

DEHÔRS, Fr., de buitenkant, buitenzijde, het buitenste; (krijgsk.) de buitenwerken van vestingen.

DEHORTATIE, *dehortatio*, Lat., afrading. *Dehortatorium*, afradingsgeschrift. *Dehorteren*, afraden, ontraden.

DEJECTIE, (regtsg.) uitstooting, verstooting.

DÉJEUNÉ, Fr., het ontbijt. *Déjeuné dansant*, een ontbijt met dans. *Déjeuné dinatoire*, of

déjeuné à la fourchette, een middagsontbijt, een voormiddagsmaal.

Deificatie, de vergoding. *Deificeren*, vergoden.

Dei gratia, Lat., door Gods genade (voor vorstelijke titels).

Deinzen, (zeev.) terugwijken, wanneer namelijk een schip bij een gevecht, slecht toegerust en genoodzaakt is uit de vloot te wijken.

Deismus, het Godsgeloof, de Godsleer, zonder geloof aan openbaring. *Deïst*, een aanhanger van het *deïsmus*. *Deïstisch*, het *deïsmus* toegedaan of betreffende.

De jure, Lat. van regtswege.

Delabrement, Fr., het verval. *Delabreren*, vervallen, doen vervallen. *Gedelabreerd*, vervallen, verwoest.

Delai, Fr., (regtsg.) opschorting, uitstel. *Delayer*, *delayeren*, opschorten, uitstellen; ook talmen, tot geen besluit kunnen komen.

Delaissement, Fr., overlating, aftreding.

De lana caprina, om geitenwol, d. i. om eene nietsbeduidende zaak (twisten).

Delatie, *delatio*, Lat., aanbrenging, aangifte, aanwijzing; zwartmaking, verklikking. *Delatio haereditatis*, de toewijzing, overdragt der nalatenschap. *Delatio juramenti*, het opdragen van den eed. *Delateur*, *delator*, Lat., een aangever, overbrenger, verklikker; lasteraar.

Del credere, Ital., (kooph.) op trouw en geloof, op *crediet*.

Delectatie, *delectatio*, Lat., laving, verkwikking, verlustiging. *Delecteren*, vermaken, verlustigen.

Delegatie, (regtsg.) afvaardiging, afzending, aanwijzing. *Delegeren*, afzenden, afvaardigen. *Gedelegeerde*, (bijzonder aangestelde, ter beoordeeling van zekere zaak gekozene) regters.

Deli, de lijfwacht, van den grootvizier. In het meervoud worden de Turksche vrijwilligers te paard zoo genoemd, en derzelver aanvoerder heet *deli-Baschi*.

Deliberatie, *deliberatio*, Lat., beraadslaging, overleg. *Ad deliberandum*, ter overlegging of beraadslaging (overnemen). *Delibereren*, beraadslagen, overleggen.

Delicaat, teeder, teergevoelig, kleinzeerig; welsmakend; *een delicaat mensch*, een wittebroodskind, kleinzeerig menschje; *eene delicate materie*, eene moeijelijke, netelige zaak. *Delicatesse*, teederheid, fijnheid; teergevoeligheid, lekkernij, lekkerbeetje.

Delice, Fr. verlustiging, vermaak, heerlijkheid; iets welsmakends, lekkers. *Delicieux*, welsmakend, heerlijk.

Delicta, Lat., (van *delictum*, misdaad, vergrijp), misdaden, overtredingen. *Corpus delicti*, het overtuigend bewijs eener misdaad, wanneer men, b. v. bij eenen dief het gestolene nog vindt.

Deligatie, (heelk.) de omzwachteling, verbinding; afbinding.

Delineatie, afteekening, ontwerp, grondteekening, schets. *Delineëren*, teekenen, ontwerpen.

Delinimenta, Lat., vleijende woorden, liefkozingen; verzachtings- of pijnstillende middelen.

Delinquant, *delinquent*, een misdadiger, overtreder. *Delinqueren*, eene misdaad begaan, zondigen.

DELIQUEREN, vervloeijen, vergaan. *Deliquescentie*, vervloeibaarheid, verdampbaarheid. *Deliquium animi*, onmagt.

DELIREREN, waan- of onzinnig zijn, ijlen, raaskallen. *Deliratie*, *delirium*, Lat., waan- of onzinnigheid, raaskalling.

DELIVRANCE, Fr., *delivrancie*, verlossing, bevrijding, redding. *Delivreren*, bevrijden, verlossen, redden.

DELOGEREN, verhuizen, verdrijven, verdringen. *Delogering*, verhuizing, verdrijving, verdringing.

DELPHINEN, dolfijnen, zeevarkens; handvatsels aan kanonnen. *In usum delphini*, tot gebruik van den (voormaligen) kroonprins van Frankrijk; ook uitgaven van oude classische schrijvers tot dit gebruik.

DELTA, een eiland in Egypte, het welk de gedaante van eene Grieksche (Δ) *delta* heeft, en van daar zijnen naam ontving.

DELUDEREN, misleiden, bespotten, den gek scheren. *Delusie*, bespotting, misleiding.

DEMAGOOG, *démagogue*, Fr., volksleider; aanvoerder van het zamengerotte volk.

DEMANDEREN, iemand iets aanbevelen, aanvertrouwen.

DEMANTELEREN, *demanteler*, Fr., (krijgsk.), ontmantelen, ontbullen, openen, doen springen.

DEMARCATIE, begrenzing, afpaling, afperking. *Demarcatie cordon*, — *linie van demarcatie*, grens- of scheidslinie. *Demarqueren*, afperken, afpalen, afbakenen.

DEMARCHE, gang, tred; gedrag, wandel, handeling. *Demarches*, maatregelen.

DÊMARQUEREN; zie *demarcatie*.

DEMASQUEREN, het mom afnemen; (krijgsk.) ontblooten, zich vertoonen.

DÉMÊLÉ, Fr., twist, oneenigheid. *Domeleren*, ontwarren, onderscheiden, afzonderen.

DEMEMBREREN, ontleden, in stukken breken.

DEMENTI, Fr., tegenspraak, overtuiging van onwaarheid, logenstraffing. *Zich een dementi geven*, zich tegenspreken, of tegensprekend handelen. *Anderen een dementi geven*, anderen tegenspreken, heeten liegen, logenstraffen. *Dementeren*, wegens onwaarheid bestraffen, of gispen, logenstraffen.

DEMERENT, hij, die zich verdienstelijk gemaakt heeft. *Demereren*, zich verdienstelijk maken; verdienen.

DEMEUBLEMENT, het wegruimen van het huisraad uit eene woning. *Demeubleren*, eene woning van huisraad ontblooten.

DEMIBASTION, Fr., (krijgsk.) een half bastion (zeker holwerk).

DEMILUNE, Fr., (krijgsk.) eene halve maan; maanschans.

DEMIR-KAPI, een wachttoren in Konstantinopel.

DEMISSIE, ontslag, afstand. *Demitteren*, ontslaan, wegzenden.

DEMOBILISEREN, ontwapenen (van soldaten); op den voet van vrede brengen.

DEMOISELLE, Fr., eene juffer, juffrouw, jonkvrouw.

DEMOCRAAT, *demokraat*, Gr., een volksvriend, vrijburger. *Democratie*, de volksbeerschappij, volksregering. *Democratisch*, tot de volksheerschappij behoorende, vrijburgerlijk. *Democratiseren*, vrijburgerlijke gezindheden ademen, of koesteren en inboezemen. *Democratismus*, de vrijburgerzin.

DEMOCRITUS, *Democriet*, een oud wijsgeer, die altijd om de daden der menschen lachte.

DEMOLIEREN, nederwerpen, slechten, slopen. *Demoliering* of

demolitie, sloping, ontwalling, nederwerping.

DEMONSTRABEL, bewijsbaar, betoogbaar. *Demonstratie*, het bewijs. *Demonstratief*, bewijzend, overtuigend, aanwijzend. *Demonstreren*, bewijzen, betoogen.

DEMONTEREN, (krijgsk.) afzetten, uit het zadel ligten; het geschut bederven, onbruikbaar maken, tot zwijgen brengen.

DE MORTUIS NIL NISI BENE (LOQUENDUM), Lat., van de dooden moet men niets dan goed spreken.

DENATUREREN, van natuur doen veranderen.

DENDRAGAAT, boomagaat.

DENDRITEN, boomsteenen, waarop de natuur boomen en bosschen afgeteekend heeft.

DENDROMETER, boommeter, een, door den heer van Kregting, nieuw uitgevonden werktuig voor de hout- en boschopzieners.

DENEGATIE, *denegatio*, Lat., weigering. *Denegeren*, weigeren, iemand iets afslaan.

DENIDOR, een kortelings uitgevonden speeltuig, dat tien geheel verschillende speeltuigen in zich vereenigt, ijzeren snaren en veertien registers heeft.

DENIER, eene oude Romeinsche munt.

DENIGRATIE, het zwart worden van eenig lid, door stremming van het bloed; ook laster. *Denigreren*, zwart of gehaat maken, lasteren.

DENIZEREN, aan eenen vreemdeling, die zich in Engeland wil vestigen, zekere voorregten schenken, waardoor zulk een gemakkelijker *genaturaliseerd* kan worden. *Denizatie* is de eerste stap tot *naturalisatie*.

DENOBILITEREN, ontadelen.

DENOMINATIE, *denominatio*, Lat., benoeming, aanstelling, *Denomineren*, benoemen, aanstellen, tot een ambt voordragen.

DENOTATIE, *denotatio*, Lat., aanwijzing, aanduiding. *Denoteren*, aanwijzen, te kennen geven.

DE NOVO, op nieuw, van voren af aan.

DENSITEIT, dikheid. *Dinsitude*, digtheid, ineengedrongenheid.

DENTIST, tandmeester. *Dentifriche*, Fr., *dentrificum*, Lat., tandmiddel, als tandpoeder, tandwater, enz.

DENUDATIE, ontblooting, het ontblooten. *Denuderen*, ontblooten.

DENUNCEREN, *denoncer*, Fr., *denuncieren*, aangeven, aanklagen. *Denunciaat*, de aangegevene; *denunciant*, de aangever. *Denunciatie*, aangeving, aangifte.

DEODAND, (Eng.) al wat den dood van een' mensch veroorzaakt, moet aan God gegeven worden, (*omnia quae movent ad mortem sunt Deo danda*) om hem eenigermate te bevredigen: b. v. het paard, eenen man doodslaande, de wagen, waarvan iemand afvalt, en aldus sterft, behoorde voorheen aan de kerk, thans aan den koning, als het opperhoofd der Engelsche kerk.

D. V., *Deo volente*, zoo God wil.

DEPARTEMENT, afdeeling, omtrek; ook werkkring.

DEPÊCHEREN, afvaardigen, bespoedigen, dringen. *Depeches*, Fr., afvaardigingen; brieven van aangelegenheid; gouvernementszaken.

DEPELLEREN, verdrijven.

DEPENDEREN, van iets afhangen, afhankelijk zijn. *Dependent*, afhankelijk, ondergeschikt, onderworpen. *Dependentie*, afhankelijkheid.

DEPENSE, Fr., vertering, uit-

gaaf, onkosten. *Depenser*, *depenseren*, verteren, doorbrengen.

Depeupleren, ontvolken, verwoesten.

Dephlogisticatie, de afscheiding van het brandbare van eenig ligchaam. *Dephlogistiseren*, van de brandbare deelen berooven of zuiveren.

Depingeren, afteekenen, beschrijven.

Deplaceren, verplaatsen, verdrijven, verdringen.

Deplaisance, mishagen, weerzin. *Deplaisant*, onaangenaam, verdrietig.

De plano, Lat., slechtweg, zonder vele omstandigheden.

Depletie, ruiming, ledigmaking.

Deplorabel, *deplorable*, Fr., betreurenswaardig, bejammerenswaardig. *Deploreren*, bejammeren, beklagen.

Deployeren, uit elkander leggen, ontwinden, uitspreiden, ontvouwen, b. v. vlaggen, zeilen, enz.; ook militaire divisien en vleugels eener armee ontwikkelen.

Deponeren, nederleggen; toevertrouwen, in bewaring stellen; getuigenis afleggen; (op hoogescholen) eenen nieuweling ontgroenen.

Depopulariseren, aan de gunst van het volk onttrekken. *Depopulatie*, ontvolking. *Depopuleren*, zie *depeupleren*.

Deportatie, verbanning, wegvoering. *Deporteren*, verbannen, uit het land jagen; ook uitvoeren of vervoeren (van koopwaren).

Depositaire, Fr., *depositarius*, Lat., een vertrouwd persoon, bij wien goederen in bewaring worden gegeven. *Depositie*, *depositio*, Lat., getuigenis: *depositio testium*, verklaring der getuigen; ook de afzetting.

Deposito-bank, leenbank, welke de ingelegde kapitalen, tegen uitkeering van eenen geringen interest, aanneemt; terwijl daarentegen de *giro-bank* in het geheel geenen interest geeft. *Gelden a deposito*, ter leen. *Deposito-gelden* zijn, in den handel, zoodanige gelden, welke de kooplieden, tegen betaling van interest, opnemen tegen eenen *deposito wissel*, welke tot verzekering in handen van eenen notaris wordt gesteld en neergelegd. *Depositeur*, *depositor*, Lat., *deponens*, die iets aanvertrouwt; een beëedigde getuige *Depositum*, nedergelegd, in bewaring gegeven goed, onderpand.

Depossideren, verstooten, uitdrijven, uit have en goed zetten.

Depôt, zoo veel als *depositum*; ook aanvullingsmanschappen, aanvullingsmagazijn; ook het depôt van een regiment of korps, waaruit hetzelve van manschappen en kleeding enz. voorzien wordt: *en depôt geven*, in bewaring geven, nederleggen.

Depouilleren, *depouiller*, Fr., berooven, uitkleeden.

Depraedatie, *depraedatio*, Lat., berooving, plundering. *Depraedatie-oorlog*, waarbij het enkel en alleen op roof en plundering gemunt is.

Depravatie, *depravatio*, Lat., bederving, verslechtering. *Depraveren*, bederven, slechter maken.

Deprecatie, *deprecatio*, Lat.; afbidding. *Depreceren*, afbidden, verontschuldigen; onttrekken, afwenden.

Depreciatie, *depreciatio*, Lat., verkleining of vermindering van de waarde eener zaak, b. v. van de waarde van het geld, enz. *Deprecieren*, de waarde

verminderen; verlagen, verachten.

Deprehenderen, op de daad betrappen, vatten. *Deprehensie*, betrapping, verrassing.

Depressie, onder- of nederdrukking. *Deprimeren*, nederdrukken.

Depuratie, reiniging, zuivering. *Depureren*, reinigen.

Deputatie, gezantschap, zending. *Deputeren*, afvaardigen, zenden. *Député*, Fr., gedeputeerde, afgevaardigde.

Déraison, Fr., onverstand, eene dwaze wijs van denken. *Deraisonnabel*, onbillijk, onberedeneerd. *Deraisonnement*, een onverstandig oordeel. *Deraisonneren*, slecht redeneren, ongerijmd oordeelen.

Derangement, Fr., wanorde, verwarring, verontrusting. *Derangeren*, verbijsteren, in de war brengen, storen.

Derelicta, Lat., onbeheerde dingen, welke geenen meester hebben. *Derelictie*, *derelictio*, Lat., verlating b. v. van zijn eigendom. *Derelinqueren*, het weggeworpen of verstooten eigendom van iemand voor verloren of verlaten verklaren.

Derideren, bespotten, uitlagchen. *Derisie*, *derisio*, Lat., bespotting, uitlagching. *Derisorisch*, bespottend, beschimpend.

Derivatie, *derivatio*, Lat., de afleiding, afkomst; de afgeleide woorden (*derivata*) worden tegen de grondwoorden (*primitiva*) overgesteld. *Deriveren*, afleiden.

Derogatie, afbreuk, nadeel; opheffing van wetten of verordeningen. *Derogeren*, iemand afbreuk doen, benadeelen; afschaffen, gedeeltelijk vernietigen of verzwakken.

Deroute, Fr., het tegenovergestelde van vooruitkomen, het teruggaan; wanorde, verwarring; eene verwarde vlugt; overhoopwerping. *Derouteren*, iemand van den weg afhelpen, iemand doen verdwalen, verstrooijen.

Derwisch, een turksche monnik.

Desabuseren, iemand ten beste onderrigten, uit zijne dwaling helpen.

Desaccorderen, niet overeenstemmen.

Desagréabel, *desagréable*, Fr., onaangenaam. *Desagreëren*, afkeuren, verwerpen. *Desagrement*, onaangenaamheid.

Desanimeren, ontmoedigen; afraden.

Desapprobatie, *desapprobation*, Fr., afkeuring. *Desapproberen*, *desapprouver*, Fr., wraken, afkeuren.

Desarmeren, ontwapenen. *Desarmering*, ontwapening.

Désaster, *desastre*, Fr., rampspoed, onheil, noodlot, ongeval.

Desavantage, Fr., nadeel. *Desavantageux*, nadeelig.

Desavouer, Fr., *desavoueren*, ontkennen, het tegendeel beweren, loochenen.

Descendenten, afstammelingen, kinderen en kindskinderen, nakomelingen. *Descendentie*, afkomst, afstamming.

Descensie, *descensio*, Lat., *descension*, Fr., de af- of nederdaling. *Descensio recta*, de regte daling; boog der evennachtslijn, tusschen het lentepunt en den afwijkingskring van eenig gesternte. *Descensio obliqua*, de schuinsche daling, boog des evenaars, begrepen tusschen het lentepunt en het punt van denzelven, dat met een gesternte tegelijk ondergaat. *Descente*, nederdaling; verdekte weg, in eene vesting; landing.

DESCEVEREN, of *deceveren*, bedriegen, om den tuin leiden.
DESCRIBEREN, beschrijven. *Descriptie*, *descriptio*, Lat., beschrijving, opteekening, schildering. *Descriptief*, schriftelijk, beschrijvend.
DESËNNUIJEREN, den tijd verdrijven.
DESEREREN, verlaten. *Desert*, woest, onbebouwd, onbewoond.
DESERTEREN, zich wegpakken, wegloopen. *Desertio*, Lat., *desertie*, weglooping, verlating, overlooping; verzuim. *Deserteur*, weglooper, overlooper.
DESESPEREREN, wanhopen, vertwijfelen. *Desespoir*, Fr., wanhoop, vertwijfeling.
DESHABILLÉ, Fr., ongekleed; ook een huiskleed, nachtgewaad.
DESHONNEUR, Fr., oneer, schande. *Deshonorabel*, *deshonorable*, Fr., zonder eer, eerloos, schandelijk, onteerend. *Deshonoreren*, onteeren, schandvlekken.
DESICCATIE, *desiccatio*, Lat., uitdrooging, het uitdroogen.
DESIDERIUM, Lat., begeerte, wensch, verlangen. *Pia desideria*, vrome wenschen; vermaningen, welke weinig invloed hebben.
DESIGNATIE, *designatio*, Lat., aanteekening, aanwijzing, opgaaf, benoeming; opgaaf van waren, enz.; voorloopige benoeming. *Designeren*, beteekenen, aanwijzen, opgeven; voorloopig benoemen.
DESIR, Fr., zie *desiderium*. *Desireren*, verlangen, wenschen, begeeren.
DESISTEREN, afstaan, afzien van iets.
DESMOLOGIE, (ontleedk.) de bandenleer, de leer der zenuwen en vlechten.
DESOBEDIËREN, ongehoorzaam zijn. *Desobediënt*, ongehoorzaam. *Desobedienntie*, *desobeissance*, Fr., ongehoorzaamheid.
DESOBLIGEANT, onbeleefd, onvriendelijk. *Desobligeren*, iemand onbeleefd, onvriendelijk, norsch behandelen.
DESOLAAT, troosteloos, verlegen, bedorven, hulpeloos, ellendig. *Desolatie*, verwoesting. *Desoleren*, verwoesten, verderven, troosteloos maken.
DESORDRE, Fr., *desorde*, wanorde, verwarring.
DESORGANISATIE, ontbinding van alle geregelde rangschikking, verwarring, oplossing, misvorming. *Desorganiseren*, wanorde veroorzaken, ontbinden, oplossen; ontstemmen.
DESORIENTEREN, in de war brengen, van den weg afhelpen; ook doen ontstellen.
DESOXYDEREN, van zuurstoffen ontdoen, zie *Oxyderen*.
DESPERAAT, wanhopend, vertwijfelend. *Desperatie*, wanhoop. *Despereren*, wanhopen, vertwijfelen.
DESPOOT, een willekeurig vorst, eigendunkelijk heerscher; een heerschzuchtig man; ook de titel der vorsten van Moldavien, Wallachije, enz. *Despotismus*, eigenmagtige, onbeperkte, meestal strenge heerschappij. *Despotisch*, *despotiek*, willekeurig, eigenmagtig. *Despotiseren*, willekeurig heerschen.
DESPUMATIE, *despumatio*, Lat., de afschuiming, *Despumeren*, het schuim afnemen.
DESSEIN, Fr., voornemen, oogmerk; monster of staal van b. v. laken, enz. *A dessein*, met oogmerk, met opzet, voorbedachtelijk.
DESSIN, teekening, schets, ontwerp.
DESTILLATEUR, Fr., stoker van sterke dranken of wateren. *Destillatie*, de afdruppeling, aftrekking, stoking van sterken

drank. *Destilleren*, aftrekken, stoken, overbalen door den helm. Zie *distilleren*.

Destin, *destinée*, Fr., noodlot, beschikking, besturing van God. *Destinatie*, bestemming, verordinering. *Destineren*, bestemmen, verordineren, toeschikken.

Destitueren, berooven, afzetten, ontzetten, verlaten, overgeven. *Destitutie*, afzetting, ontzetting; ook verlating.

Destructie, verwoesting. *Destructeur*, verwoester. *Destrueren*, omverbalen, verwoesten, vernielen.

Détacher, Fr., *detacheren*, losmaken; wegzenden. *Detachement*, een afgezondene troep soldaten. *Detaché*, Fr., gedetacheerd, losgemaakt, afgezonderd.

Detail, Fr., het kleine, enkele; *en detail*, in het klein (b. v. verkoopen); het bijzondere en omstandige van een verhaal. *Detailleren*, ontleden, in kleine en enkele deelen verdeelen; omstandig of breedvoerig verhalen.

Detegeren, openleggen, ontdekken, blootmaken; ook openbaren.

De tempore, te regter tijd.

Deteneren, terughouden, vasthouden. *Detentie*, terughouding, onthouding.

Detergentia, zuiveringsmiddelen voor wonden. *Detergeren*, afwisschen, reinigen, b. v. wonden, zweren enz.

Deterioratie, bederving, verergering. *Deterioreren*, verslimmeren, verergeren, bederven. *Deterioris conditionis*, in verslimmerde omstandigheden.

Determinabel, *determinable*, Fr., bestembaar, bepaalbaar. *Determinabiliteit*, bestembaarheid. *Determinatie*, *determinatio*, Lat., bepaling, bestemming, beschikking. *Determinatief*, nader bestemmend. *Determineren*, bestemmen, bepalen, besluiten. *Determinismus*, de leer der voorbeschikking, welke bebelst, dat al wat geschiedt, te voren bepaald geweest is, of noodzakelijk zoo en niet anders moet plaats hebben. *Determinist*, een aanbanger dezer leer.

Deterrèren, wederopgraven, opkrabben; (figuurl.) iets uitvorschen, of achter het geheim zoeken te komen.

Détestable, Fr., *detestabel*, afschuwelijk, verfoeijenswaardig. *Detestatie*, afschuw. *Detesteren*, verfoeijen.

Dethronisatie, onttrooning, het stooten van den troon; *detroniseren*, van den troon stooten, van de koninklijke waardigheid berooven.

Detineren, terughouden, onthouden.

Detonatie, kraking der metalen in de smeltkroezen; ook de plotselinge, met gekraak gepaard gaande ontbranding, ontploffing. *Detoneren*, ontploffen.

Detorqueren, buigen, krommen; ook de schuld op een' ander werpen; ook eene andere meening aan iets geven, eene zaak verdraaijen.

Detour, Fr., omweg, omschrijving, ook in het meervoud *detours*, uitvlugten. *Detourneren*, afwenden, afleiden.

Detraheren, aftrekken, afkorten, verwoesten; ook achterklappen, lasteren. *Detracteur*, lasteraar, kwaadspreker. *Detractis detrahendis*, na aftrek van hetgene afgetrokken moest worden.

Detresse, Fr., nood, verlegenheid; angst.

Detromperen, iemand van zijne dwaling terug brengen.

Detto, zooveel als *dito*. Zie op dit woord.

Deus ex machina, eene godheid, welke als geroepen komt, om den dichter uit den nood te helpen; een romanwonder.

Deuterocanoniek, boeken van den bijbel, welke later dan de andere onder de canonieke boeken zijn opgenomen.

Deutero jubilon, of *het boek Anonymi*, eene, in den stijl des ouden testaments, geestige beschrijving van het tweede eeuwfeest der Leidsche akademie.

Deuteronomium, de herhaling der wet; het vijfde boek van Mozes.

Devalveren, verminderen, lager stellen, minder waarderen. *Devalvatie*, verlaging, vermindering der waarde.

Devastatie, vernieling, verwoesting. *Devasteren*, verwoesten, vernielen.

Developpement, Fr., ontwikkeling, ontvouwing. *Developperen*, ontwikkelen, oplossen.

De verbo ad verbum, Lat., van woord tot woord.

Deviatie, afdwaling van den regten weg; verzeiling, afdwaling van een schip van den bepaalden koers, waardoor de polus van assurantie zijne kracht verliest.

Devise, toepasselijk zinnebeeld, met een kort doelmatig opschrift; ook zinspreuk, gedenkspreuk, symbool.

Devoir, Fr., pligt, schuld.

Devolutieregt, een regt, waarbij al het vermogen, bij den dood van eenen der echtgenooten, op de kinderen valt, en waarvan de overblijvende vader of moeder alleen het vruchtgebruik heeft of geniet. *Devolutie*, verval van iets aan een' ander. *Devolveren*, afwentelen, iets een' ander toe- of aanbrengen; aan een' ander vervallen.

Devot, *devoot*, aandachtig. *Devotie*, *devotion*, Fr., aandacht, godsvrucht, gelofte; ook onderdanigheid, eerbied.

Dexteriteit, behendigheid, handigheid.

Diaboliseren, den duivel altoos in den mond hebben; leven maken, razen, beduivelen. *Diabolisch*, duivelsch. *Diabologie*, duivelsleer.

Diaconus, diaken, armbezorger; kapellaan, tweede predikant.

Diacrysis, (geneesk.) de onderscheiding en beoordeeling der ziekten en toevallen. *Diakritiek*, wat deze kenteekenen aanwijst.

Diadeem, koninklijk hoofdsieraad; ook vrouwelijk haartooisel.

Diadelphia, tweelingsplanten.

Diadromus, de trilling der muzijksnaren.

Diaeresis, Gr., spraakkunstige figuur, volgens welke eene lettergreep in twee andere gedeeld wordt, ook *dialysis*; voorts chirurgicale operatie, om twee onnatuurlijk verbondene deelen af te scheiden.

Diaeta, Lat., *diete*, Fr., diëet, levensregel. *Diaetetica*, de hiervan handelende wetenschap. *Diaetisch*, volgens den levensregel.

Diaeten, daggelden, aan ambtenaren buiten 's lands, boven hunne gewone jaarwedde toegelegd.

Diagnosis, *diagnostica*, onderzoek en kennis der ziekten en hare eigenschappen.

Diagonaal, de hoekpuntslijn, de lijn, welke de hoekpunten van twee hoeken eens veelhoeks vereenigt en in den tegenoverstaanden hoek getrokken wordt.

DIAGRAMMA, een ontwerp, schets; het opschrift van een boek; ook in de muzijk, de schaal van vijf lijnen, waarop de noten geschreven worden: ook de partituur.

DIAKRISIS, Gr., de onderscheiding, bijzonder van den staat eener ziekte.

DIALECT, tongval, uitspraak van verschillende bewoners van een land. *Dialectica*, de redenleer, wetenschappelijke strijdkunst, de kunst om, bij het gebruik van sluitredenen, een twistgeding te voeren, voorheen *topica*, geheeten. *Dialecticus*, een twistredenkundige.

DIALLELE, eene soort van verborgene drogrede, of zoogenaamde cirkel in het betoogen, waarbij men uit eene nog onbewezene stelling eene andere wil bewijzen; zoo zegt men, b. v. de helsche straffen zijn eeuwig, naardien de schuld des zondaars eeuwig is; en de schuld des zondaars is eeuwig, aangezien de helsche straffen eeuwig duren.

DIALOOG, *dialogue*, Fr., gesprek; zamenspraak. *Dialogisch*, gesprekswijze, of in de manier van zamenspraken. *Dialogiseren*, zamenspraken houden, vervaardigen.

DIALYPOSIS, (redek.) eene figuur, volgens welke eene zaak zoo duidelijk en omstandig als mogelijk is, voorgesteld wordt.

DIAMETRAAL, regt tegen over; twee regt tegen elkander overstaande punten op de oppervlakte onzes aardbols. *Diameter*, lijn, welke van den eenen kant des omtreks, door het middenpunt, tot aan de andere zijde van den omtrek des cirkels getrokken wordt; *e diametro*, regelregt, regt tegenovergesteld.

DIANA, godin der jagt, en als godin van de maan bij de ouden vereerd; ook in de scheikunde, het zilver.

DIANDRIA, Gr., tweemannelijke planten; welke bloemen met twee stofdraden hebben.

DIAPASON, alles overtreffende; (muz.) de harmonie en accoorden der octaven; ook de maatstaf van de orgelpijpen, trompetten enz.

DIAPENTE, (muz.) de regte kwint.

DIAPHONIE, volstemmige muzijk.

DIAPHRAGMA, (ontleedk.) het middenrif.

DIAPLASMA, zalving, smering of stoving van het ligchaam.

DIARIUM, Lat., een dagboek.

DIARRHEA, de loop, buikloop.

DIARTHROSIS, (natuurk.) de zamenvoeging der ledematen.

DIAS, het getal twee. Zie *Dyas*.

DIASOSTIEK, behoedmiddel, voorzorg, praeservatief. *Diasostisch*, behoedend, behoudend, versterkend.

DIASTOLE, de verlenging eener korte lettergreep.

DIASTYLE, een gebouw, waar de pilaren wijder uit elkander staan, dan driemaal hunne dikte.

DIATHESIS, de ligchaamshoedanigheid, ten aanzien der gewone natuurverrigtingen in den mensch.

DIATONISCH, (muz.) den muzijksleutel volgende, naar den klankladder.

DIATRIBE, Gr., zooveel als *dissertatie*, verhandeling.

DIC CUR HIC (SIS), zeg, waarom gij hier zijt; (fig.) gedenk aan uwe bestemming, o mensch!

DICELIEN, zekere vrije en vermakelijke tooneelen, in de schouwspelen der ouden. *Dicelisten*, acteurs of schouwspelers, welke bij de ouden rollen uit het hoofd speelden, zonder een vervaardigd stuk te volgen.

Dichotomie, Gr., de verdeeling in tweeën, halvering; elk in tabellen vervat onderwijs; voordragt in den vorm van tabellen; halve maan, stand van de maan, als zij maar half te zien is. *Dichotomisch*, tweedeelig, tweeledig; halfzigtbaar; alles waarvan maar de helft te zien of voorhanden is.

Dictata, Lat., het tot naschrijving voorgezegde; op het hooren nageschrevene stukken. *Dicteren*, voorzeggen, om na te schrijven.

Dictator, oppergezaghebber bij de Romeinen, ten tijde der consuls, door dezen benoemd, wanneer de republiek in gevaar was. *Dictatorisch*, de magt van eenen alleenbevelhebber uitoefenende. *Dictatuur*, de waardigheid van eenen dictator of alleengebieder.

Diction, Fr., een gezegde; de schrijftrant, wijs van zich uit te drukken; de spraak. *Dictionaire*, Fr., *dictionarium*, Lat., woordenboek. *Dictum, factum*, zoo gezegd, zoo gedaan.

Didactiek, de leerkunst, onderwijskunde. *Didactisch*, onderwijzend, alles wat tot het leeren behoort, of wat het onderwijs bevordert. *Didactische boeken*, gedichten, verhandelingen, leerboeken, waarin gemeene waarheden worden voorgedragen.

Didaskalien, teekens, bewijzen, merkteekens.

Diefsduim, (de) de duim van eenen gehangenen dief, welke, volgens de verbeelding van het gemeen, geluk aanbrengt.

Dieplood, een looden gewigt van verschillende grootte, waarmede men de diepte der zee enz. peilt.

Dies diem docet, de eene dag leert den anderen; komt er tijd, zoo komt er raad.

Diffamatorisch, eerroovend, schendend, lasterend. *Diffameren*, eerrooven, belasteren, schandvlekken. *Diffamatie*, *diffamie*, Fr., helastering.

Differentiaal rekening, rekening, welke leert, uit eene opgegevene eindige grootheid, eene oneindig kleine grootheid te vinden, welke, oneindige malen genomen, gelijk is aan de gegevene grootheid. Wanneer de oneindig kleine grootheid, als het onderscheid tusschen twee eindige grootheden beschouwd wordt, noemt men dezelve *differentiaal*. *Differentieren* heet, de differentiaal vinden. *Different* onderscheiden, ongelijk, verschillend, strijdig; ook een kleine twist. *Differentie*, verschil, onderscheid, oneenigheid. *Differeren*, afwijken, onderscheiden zijn; uitstellen, op de lange baan schuiven.

Difficiel, zwaar, moeijelijk, onuitvoerbaar; *een difficiel mensch*, een knorrepot, zuurmuil, d. i. een mensch, met wien men niet wel omgaan kan. *Difficile est, satiram non scribere*, Lat., het valt moeijelijk den spotlust te onderdrukken. *Difficulteit*, zwarigheid, hindernis. *Difficulteren*, een ding moeijelijk maken; allerlei tegenwerpingen tegen de uitvoering van een voornemen in te brengen hebben.

Diffidentie, wantrouwen, mistrouwen. *Diffideren*, wantrouwen koesteren.

Difform, wanstaltig, mismaakt. *Difformiteit*, wanstaltigheid, mismaaktheid.

Diffractie, (gezigtk.) de breking, verstrooijing, uitspreiding der lichtstralen, wanneer zij in eene schuine rigting op een ligchaam vallen.

Diffunderen, zich uitbreiden, wijdloopig zijn, ook verkwisten, storten; ook aftappen, als wijn, enz.

Diffusibel, snel, maar niet aanhoudend werkzaam. *Diffusie*, wijdloopigheid.

Digamie, tweede huwelijk na den dood der eerste vrouw.

Digastrisch, (ontleedk.) tweebuikig; eene tweebuikige spier, wier beide vleezige deelen, als ware het, twee van elkander afgezonderde buiken gelijken.

Digereren, oplossen, verdeelen, verdunnen; ook als kunstwoord in de chemie, door gematigde, en gestadige warmte iets doen koken. *Digesta*, Lat., ophelderingen, verklaringen; de oude romeinsche wetten, en de te dien tijde gedane uitspraken, welke door keizer Justiniaan in orde zijn gebragt; zij maken het tweede deel van het romeinsche *corpus juris* uit, en bestaan uit 50 boeken, welke men ook de *Pandecten* noemt. *Digestie*, de oplossing, koking; ook spijsvertering; ettering. *Digestief*, de spijsvertering; of de ettering bevorderende.

Diglyphe, (bouwk.) dubbelkloof, tweegroevig deel van de fries met twee verdiepingen.

Digniteit, waardigheid, eerepost.

Digressie, de afwijking, uitspatting, buitensporigheid; uitwijding, wanneer men bij vertellingen van het een op het ander springt, zonder het eerste geëindigd te hebben; ook tusschenspel.

Dijambus, (dichtk.) maat van vier lettergrepen, waarvan de eerste en derde kort, en de tweede en vierde lang is, b. v. gelegenheid, tevredenheid.

Dii majorum gentium, de oppergoden; (figuurl.) voornsme personen van den eenen of anderen stand. *Dii minorum gentium*, de ondergoden; de voornaamste personen eener geringere klasse.

Dijudicatuur, de beslissing. *Dijudiceren*, beslissen.

Dikdaalder, eene spaansche zilvermunt, van 40 tot 45 hollandsche stuivers waarde.

Dilaceratie, verscheuring. *Dilacereren*, met geweld in stukken scheuren.

Dilapidatie, verkwisting; verstrooijing. *Dilapideren*, verkwisten, verspillen, doorbrengen.

Dilateren, verwijden, uitzetten; uitstellen, vertragen. *Dilatie*, *dilatio*, Lat., vertoeving, verlenging van tijd, uitstel, verwijdering.

Dilemma, een dubbelbewijs, wissetsluitrede, veronderstellende sluitrede, waarin men zijne tegenpartij, door eene *disjunctive* stelling, aan beide kanten zoo aanvat, dat hij geenen uitweg heeft. Men noemt dergelijk voorstel ook *syllogismus cornutus*, *crocodilinus*. Men vindt b. v. in den bijbel Joh. 18, v. 23 een waar dilemma, als Christus zegt: *Indien ik kwalijk gesproken hebbe, overtuig mij van het kwade; ende indien wel, waarom slaat gij mij?*

Dilettant, een kunstvriend, kunstliefhebber, kunstverzamelaar, liefhebber van kunstige dingen.

Diligence, *diligentia*, Lat., naarstigheid, zorgvuldigheid, stiptheid, naauwkeurigheid; ook de postwagen, postkoets.

Dilogie, Gr., dubbelzinnigheid. *Dilogisch*, dubbelzinnig.

Dilucidatie, verklaring, opheldering; verlichting, opklaring.

Diluendo, Ital., (muz.) weg-smeltend, verdwijnend.

Dilventia, verdunnende geneesmiddelen. *Dilueren*, afspoelen, verdunnen, oplossen; ook van zich afschuiven, zich verontschuldigen. *Dilutie*, *dilutio*, Lat., vloeistof, als water, lucht, ligt, enz.

Dimensie, afmeting, afstand; uitgebreidheid van een ligchaam, in de lengte, zoo wel als in de breedte en dikte.

Dimidia pars, *dimidium*, Lat., de helft.

Diminuendo, (muz.) langzamerhand afnemend, wanneer de harde toonen al zwakker en zwakker worden. *Diminueren*, verminderen, kleiner maken. *Diminutie*, vermindering, verkleining. *Diminitivum*, een verkleinwoordje, b. v. *houtje*, van *hout*.

Dimissoriaal-acte, is de vergunningsacte, waarbij in sommige protestantsche kerken, een bruidpaar verlof krijgt, zich buiten zijne gemeente, in eene andere plaats, te laten trouwen. *Dimissoriae literae*, bij de roomschkatholijken, het bisschoppelijk consent, dat een geestelijke door eenen anderen bisschop mag worden geordineerd. *Dimissorium*, ontslagbrief; schriftelijk afscheid. *Dimitteren*, afscheid geven, ontslaan.

Diné, het middageten, de middagmaaltijd. *Dineren*, het middageten gebruiken, het middagmaal houden.

Diöces, *diöcesis*, kerspel, parochie.

Diogenes, een der grieksche wijsgeeren, van de sekte der Stoïcijnen, welke zeer eenvoudig leefden, en noch op gemak, noch op uiterlijke welvoegelijkheid achtgaven.

Dionaea, *diöne*, bijnaam der godin Venus.

Dionysien, zekere aan Dionysos, of Bacchus, toegewijde feestdagen, bij de oude Grieken.

Diopter, het vizier; kijkgaatjes, op het astrolabium, de twee kleine gaatjes in het plaatje, hetwelk op het eene einde van dit instrument aangebragt is. *Dioptrica*, leer der gezigtkunde, in het bijzonder die der gebrokene lichtstralen, wanneer dezelve door doorschijnende ligchamen dringen, als door water, glas, lucht, enz.

Diorthosis, het zetten of wederinbrengen van ontwrichte ledematen.

Diosouren, (fabelk.) de tweelingszonen van Jupiter, Castor en Pollux geheeten; na hunnen dood werden zij onder de twaalf hemelteekens van den zodiak verplaatst, waar dezelve onder den naam van de tweelingen bekend zijn. De oude zeelieden baden dezelve om redding en hulp aan, wanneer zij in gevaar waren, en op hunna verschijning aan den hemel, zou het gevaar ook geweken zijn.

Diphthongus, tweeklank, een uit twee vokalen of klinkletters zamengestelde, of zamengetrokkene dubbele klinkletter.

Diphyt, eene soort van versteening, welke de teeldeelen van beide seksen tegelijk voorstelt.

Diplasiasmus, verdubbeling; verdubbeling van eene letter in de dichtkunst. Zie *diplosis*.

Diploma, vrijheidsbrief; acta van aanstelling; oorkonde. *Diplomaat*; een oorkonden-kenner, een gezantschapskundige. *Diplomatica*, *diplomatie*, de oorkondenleer, gezantschapskunst. *Corps diplomatique* (Fr.) de leden van het staatsbestuur,

ministers en hooge ambtenaren, welke aan het hoofd der landsregering staan, of als afgezanten van andere mogendheden aan het hof resideren. *Diplomatisch*, uit oorkonden afgeleid, ook het gene tot het ambt en tot de werkzaamheden van eenen afgezant behoort.

DIPLOPIA, het dubbelzien.

DIPLOSIS, verdubbeling der ziekten, b. v. de derdendaagsche koorts.

DIPNOMANIE, razende neiging tot eten. *Dipnosophist*, (bij de oude Grieken) een tafelredenaar, een geleerde, die, gedurende den maaltijd, over verschillende onderwerpen redeneerde.

DIPTERA, insekten met twee vleugels. *Dipterus*, met twee vleugels voorzien.

DIPTYCHE, naamregister, doopboek, doopregister.

DIRECT, *directe*, Fr., regtstreeks, regelregt, onmiddellijk. *Directie*, oppertoezigt, uitvoering, of uitvoerende magt. *Directelinie*, de rigtlijn. *Director*, *directeur*, bewindsman, opperopziener. *Directoriaal*, hetgeen tot het *directorium* behoort, of daarop betrekking heeft. *Directoriaat*, *directorium*, het ambt van een opperbewindsman, het oppertoezigtskollegie. *Directrice*, bestuurster, opperopzigteres. *Dirigeren*, leiden, voeren, besturen, ouder opzigt hebben, in orde brengen.

DIRIMATIE, verdeeling, scheiding, afzondering. *Dirimeren*, beslissen, vergelijken, verdeelen, oplossen, scheiden.

DISBORSO, Ital., (koopk.) uitleg, voorschot; in *disborso* staan, te goed hebben voor uitgeschotene gelden

DISCANT, de eerste zangstem. *Discantist*, *soprano*, die de eerste stem zingt.

DISCEDEREN, afwijken, afstaan.

DISCEPTATIE, strijd over eene vraag, die men onderzoekt; opheldering. *Discepteren*, strijden, twisten, onderzoeken.

DISCERNEMENT, onderscheiding, oordeeling. *Discerneren*, onderscheiden.

DISCESSIE, de aftogt, het weggaan.

DISCIPEL, een scholier, leerling. *Discipline*, de tucht. *Disciplineren*, in hedwang houden, aan tucht en orde gewennen.

DISCONTEREN, aftrekken, afrekenen. *Disconto*, aftrek van op eene somma te veel betaalde gelden; ook het aftrekken van provisiegelden; zie *rabat*; ook wisselhandel, wisseldisconto, met aftrek van zekere procenten.

DISCONVENIENTIE, *disconvenance*, Fr., ongepastheid, strijdigheid, verschil. *Disconvenieren*, niet overeenstemmen, van een ander gevoelen zijn, loochenen.

DISCORDANCE, (muz.) verstemming, wanluidendheid; ook oneenigheid. *Discorderen*, wangeluid geven, ongelijk luiden; oneenig zijn.

DISCOUREREN, spreken, in gesprek zijn, zich onderhouden. *Discours*, gesprek, zamenspraak; redevoering.

DISCREET, hedachtzaam, bescheiden, voorzigtig; stilzwijgend. *Discrete grootheid*, eene veranderlijke grootheid, die uit onderscheidene afzonderlijke deelen zamengesteld is, in tegenoverstelling van eene onafgebrokene, aan elkander hangende, doorloopende grootheid. *Discretie*, bescheidenheid, erkentelijkheid, ingetogenheid; stilzwijgendheid; ook genade en ongenade.

Discrepant, afwijkend, oneenig, strijdend; van verschillenden klank. *Discrepance*, Fr., verscheidenheid, geschil. *Discreperen*, verschillen, onderscheiden, strijdig zijn.

Discrimen, onderscheid; gevaar.

Discursive, *discursivisch*, verhaalswijze, in het voorbijgaan, bij manier van spreken.

Discussie, onderzoeking, wederlegging; uitelkanderzetting, overweging. *Discutieren*, overwegen, navorschen, doorgronden, uitpluizen.

Disgrace, Fr., *disgratie*, ongenade.

Disgusteren, walgen, tegeuzijn, afschrikken, voor den kop stooten, heleedigen. *Disgusto*, verdriet, tegenzin, walging.

Disharmonie, wangeluid, wanklank, wantoon; oneenigheid, tweedragt.

Disiect, *disjectus*, Lat., verworpen, uit elkander gesmeten, verstrooid; *disjecti membra poëtae*, kleine gedichten, van verschillenden aard en zonder zamenhang; poëtische mengelingen.

Disjunctie, *disjunctio*, Lat., afzondering, scheiding; *disjunctive*, onderscheiden, afgezonderd, scheidend; *disjunctive syllogysmus*, scheidende sluitrede, logische positie, van twee tegenstrijdige (door het woordje *of* — *of* verbonden) denkbeelden, waar men het tegendeel van het eene de gevolgtrekking maakt tot het andere. *Disjungeren*, afzonderen, scheiden, verdeelen.

Disjusteren, beleedigen, krenken.

Dislocatie, verstuiking, verzwikking: ook uiteenlegging, verdeeling der troepen in de cantonnementen. *Disloceren*, verzwikken; verleggen.

Dismembratie, verminking der leden van het ligchaam; ook verdeeling of vervreemding van bij elkander behoorende goederen. *Dismembreren*, verdeelen, in stukken scheuren, ontleden.

Dispache, de overeenkomst tusschen twee personen, wegens geledene zeeschade. *Dispacheur*, de parsoon, welke deze overeenkomst en berekening maakt.

Disparaat, van elkander onderscheiden, echter niet tegenstrijdig, b. v. hout en steen, regtvaardig en geleerd. *Desparitcit*, ongelijkheid, verscheidenheid.

Disparagium, Lat., huwelijk van den hoogen adel met eenen persoon van minderen rang uit den kleinen adel, burger- of boerenstand.

Disparêren, Fr., *disparoître*, verdwijnen, onzigthaar worden.

Dispeceren, eene, aan verschil onderhevige, koopmansrekening vereffenen, en aan ieder der partijen zijn geregt aandeel toewijzen.

Dispendieux, Fr, duur, dat veel geld kost, kostbaar.

Dispensabel, *dispensable*, Fr., vergefelijk; geschikt, om vrijgesproken, vrijgesteld te worden. *Dispensatie*, verschooning, vrijstelling; vrijstelling van het vasten, in de roomschkatholijke kerk, ook voor eenig geld. *Dispensatorium*, *dispensaire*, Fr., apothekershoek, receptenboek, pharmacopeia, volgens hetwelk de geneesmiddelen in de apotheken moeten worden toebereid. *Dispenseren*, uitdeelen; vrijspreken, vrijheid geven, ontbinden.

Dispergeren, verstrooijen. *Dispersie*, verstrooijing.

Dispesceren, een rekeningsver-

schil veraffenen, en aan de twistende partijen ieder het zijne toewijzen.

Dispicieren, beschouwen, overwegen, naar alles omzien.

Displiceren, mishagen.

Dispondeus, (dichtk.) maat van vier lange lettergrepen, als *onherstelbaar*.

Disponent, een met volmagt voorziene zaakgelastigde, in afwezendheid van den principaal, beschikker, beheerder. *Disponeren*, regelen, gebieden, beschikken. *Disponibel*, beschikbaar, waarover beschikt kan worden. *Dispositie*, inrigting, aanleg, gesteldheid, willekeur, uitdeeling, beschikking, rangschikking; testament. *Dispositief*, voorbereidend.

Dispoost, Lat. *dispositus*, vaardig, welgesteld, gezond, wel te pas.

Disproportie, onevenredigheid. *Disproportioneren*, onregelmatig, onevenredig of ongelijk maken.

Disputt, woordenwisseling, woordenstrijd, verschil. *Disputabel*, strijdig, betwistbaar. *Disputaillerie*, Fr., krakeelzucht. *Disputatie*, twistrade, twist; ook zamenspraak, voordragt. *Disputeren*, strijden, twisten, woorden wisselen.

Disquireren, met moeite onderzoeken, navorschen, doorgronden. *Disquisitie*, onderzoek, navorsching, doorgronding.

Disrecommanderen, iemand slecht aanbevelen.

Disreform, slechte of verkeerde verbetering.

Disrénommée, Fr. kwade naam, kwaad gerucht.

Disreputatie, slechte naam, verachting, oneer, schande.

Disrespect, verachting, minachting.

Dissecatie, of dissectie, de ontleding, opensnijding, vaneensnijding. *Dissequeren*, ontleden, anatomische kunstbewerkingen verrigten.

Dissentiëren, anders denken, oneens zijn. *Dissensus*, *dissensie*, tweespalt, verschil van gevoelens, tegengestelde denkwijs. *Dissenters*, in Engeland, die van de gebruiken der engelsche of episcopaalsche kerk afwijken, presbyterianen, nonconformisten.

Dissertatie, *dissertatio*, Lat., eene geleerde verhandeling; ook dezelfde beteekenis als *disputatie*. *Disserteren*, volgens de kunst eene geleerde verhandeling voordragen, over eenig onderwerp redeneren, eene verhandeling doen.

Dissident, een afwijker, iemand die anders denkt; gewone naam, dien men, in Polen, aan de onroomsche christenen geeft. *Dissideren*, anders denken, van eene andere gezindheid zijn, van de heerschende kerk afwijken. *Dissidie*, *dissidium*, Lat., twist, oneenigheid.

Dissimilitude, ongelijkheid.

Dissimuleren, veinzen, zich vermommen, zijne ware meening verbergen. *Dissimulatie*, vermomming, veinzing; *dissimulé*, Fr., gedissimuleerd, geveinsd.

Dissipatie, verstrooijing; verkwisting, doorbrenging. *Dissiperen*, verstrooijen; verkwisten, doorbrengen.

Dissocieren, scheiden, afzonderen, verdeelen, van elkander scheiden.

Dissolubel, *dissoluble*, Fr., oplosbaar. *Dissolubiliteit*, oplosbaarheid. *Dissoluut*, opgelost; liederlijk, losbandig, *Dissolutie*, oplossing, scheiding; losbandigheid.

Dissolventia, Lat., oplossings-

-middelen. *Dissolveren*, oplossen, ontbinden.

DISSONANT, wanluidend. *Dissonantie*, wanklank, valsche toon, wangeluid. *Dissoneren*, valsche toonen voortbrengen, wangeluid maken.

DISSUADEREN, afraden; *dissuasie*, afrading.

DISTANTIE, verwijdering, afstand, verheid. *Distenderen*, uitdijen, uitspannen. *Distensie*, uitdijing, uitspanning.

DISTICHON, Gr., gedicht, hetwelk uit twee regels bestaat, eenen volledigen zin heeft, en als een op zich zelf staand geheel kan beschouwd worden.

DISTILLEREN, ligchamen, of derzelver. deelen, door vuur tot wasem oplossen, dezelve in eene koude ruimte verkoelen en verdikken, en in een ander vat in eene vloeibare gedaante weder opvangen. Zie verder *destilleren*.

DISTINCT, onderscheiden, afgedeeld, duidelijk, verstaanbaar. *Distinctie*, onderscheiding, afzondering, uitmunting, eer, aanzien, eereteeken; een man van *distinctie*, die door stand en verdienste eenen voorrang boven anderen verdient. *Distinctief*, onderscheidend, uitmuntend, uitstekend. *Distingeren*, onderscheiden, uitsteken, met achting bejegenen; *zich distingeren*, zich onderscheiden, uitmunten.

DISTONEREN, van den regten toon afwijken, den toon te hoog of te laag nemen, valsche toonen geven, wangeluid maken.

DISTORQUEREN, omdraaijen. verdraaijen, verwringen, bederven. *Distorsie*, verwringing, verdraaijing.

DISTRACTIE, *distractio*, Lat., aftrekking; verstrooijing, onachtzaamheid, vervreemding, ontneming; de verkoop. *Distraheren*, verstrooijen, de opmerkzaamheid aftrekken; verkoopen, vervreemden; *distract*, *distrait*, Fr., afgetrokken, onachtzaam, verstrooid, in gedachten verzonken, mijmerend.

DISTRIBUEREN, verdeelen, uitdeelen. *Distributeur*, Fr., *distribuant*, uitdeeler, verdeeler. *Distributie*, de uitdeeling, verdeeling; oplossing van een begrip of denkbeeld (in de redekunst). *Distributief*, uitof toedeelend. *Distributrice*, Fr., eene uitdeelster, verdeelster.

DISTRICT, omtrek, regtsgebied.

DISTURBATIE, verhindering, beletting, rustverstoring, dwarsbooming, vernieling, verwoesting. *Disturberen*, verhinderen, dwarsboomen, storen, vernielen, verwoesten.

DITA, Ital., de firma van een huis van negotie.

DITHYRAMBUS, een uit verschillende soorten van verzen zamengesteld onregelmatig gedicht, ter eere van Bacchus. *Dithyrambisch*, van verwilderde ongeregelde gemoedsdrift, razend; in de hoogste dichterlijke geestvervoering.

DITO, DETTO, Ital., wat reeds gezegd is, het gezegde; het gelijke.

DITONUS, (muz.) een interval van twee geheele, groote toonen, in plaats van de zuivere groote terts.

DITRIGLYPH, (bouwk.) ruimte aan eene dorische fries of lijst, waaraan twee driekloven tusschen twee zuilen aangebragt zijn; de ruimte van twee triglyphen, op eenen tusschenpilaar.

DITROCHEUS, (dichtk.) een woord van vier lettergrepen, van welke de eerste en derde lang,

en de tweede en vierde kort zijn, als h. v. luchtbewoner.

DITTA, Ital. in handelzaken, de naam van een negotiehuis, b. v. mijne *ditta* draagt den naam van Stormer & comp.

DITTANACLASIS, een nieuw, door Muller in Weenen (1800) uitgevonden muzijkinstrument.

DIURNAL, *diurnaal*, het gebedenboek der roomsche geestelijken, getijdenboek, hetwelk hunne dagelijksche gebeden bevat. *Diurnalist*, een dagloonschrijver.

DIURETISCH, pisdrijvend.

DIVAGATIE, omwijking, afwijking van het hoofddoel. *Divageren*, uitwijken; in de rede van zijn hoofddoel afwijken.

DIVAN, *diwan*, turksche staatsraad.

DIVELLEREN, uit malkander scheuren, vaneen trekken.

DIVERGEREN, uitspreiden, als de licht- of zonnestralen; zich van elkander meer en meer verwijderen. Het tegengestelde is *convergeren*. *Divergentie*, uitspreiding, verwijdering van twee lijnen, welke hoe langer hoe verder uiteen loopen.

DIVERS, *diverse*, Fr., verscheiden, onderscheiden, menigerlei; *diverse goederen*, verscheidene goederen. *Diversie*, *diversio*, Lat., eene in den oorlog gemaakte onverwachte afwending, door eenen aanval, waarop men de aandacht des vijands tracht te vestigen, om hem van het hoofdpunt af te trekken, en te verdeelen; ook afkeering; verstrooijing, verlustiging; tentoonstelling van zeker oogmerk. *Diversiteit*, verscheidenheid. *Diversum quid?* Lat., wat anders?

DIVERTEREN, afleiden, afwenden; vermaken, verlustigen, den tijd korten. *Divertimento*, Ital., *divertissement*, Fr., (muz.) een muzijkstuk, of dansstuk, tot verlustiging, een vrolijk tijdkortend tusschenspel; ook vermaak, verlustiging. *Divertissant*, aangenaam, verlustigend.

DIVIDE ET IMPERA, zaai verdeeldheid onder uwe vijanden, en gij zult heerschen.

DIVIDENDE, Fr., de deelingssom, de winst, welke onder een gezelschap verdeeld moet worden, buit; overschot, profijt eener actie of aandeel in een huis van negotie. *Dividendum*, (rekenk.) wat gedeeld moet worden, het deeltal. *Divideren*, deelen.

DIVIN, Fr., *divinus*, Lat., goddelijk. *Divinatie*, de gave der voorzegging, bekwaamheid in het raden, voorzeggingsgeest. *Divineren*, raden, vooruitzien, waarzeggen. *Divinum ingenium*, Lat., een uitmuntend verstand.

DIVISIBEL, *divisible*, Fr., deelbaar. *Divisibiliteit*, deelbaarheid. *Divisie*, deeling, bijzonder in de rekenkunde; ook afdeeling, voornamelijk eene legerafdeeling. *Divisor*, de deeler in de rekenkunde, waarmede men het deeltal (*dividendum*) deelt of *divideert*. *Divisorium*, een verdeelingswerktuig, de deelingschijf der uurwerkmakers, deelingsgaffel of klemmer (in boekdrukkerijen).

DIVORTIE, *divortium*, Lat., de echtscheiding.

DIVULGATIE, *divulgatio*, Lat.; *divulgation*, Fr., verspreiding, uitbreiding, ruchtbaarmaking. *Divulgeren*, verspreiden, ruchtbaar maken, onder de menschen brengen. Zie *spargeren*.

DIVULSIE, verscheuring.

DIVUS, Lat., *divin*, Fr., goddelijk, goddelijke eer waardig,

vergood, zalig. *Divae memoriae*, zaliger gedachtenis.

Dixi, Lat.; (aan het slot eener latijnsche redevoering), ik heb gezegd; dit is mijne meening, welke ik des noods tegen alle bestrijding zal verdedigen.

Docendo discimus, Lat., al leerende leert men; of door iemand te leeren, leert men zelf. *Doceren*, leeren, onderwijzen. *Docile*, leerzaam. *Dociliteit*, leerzaamheid, eigenschap om iets ligt te vatten.

Docimastica, het toetsen, of de proef, welke de mijnwerkers aan kleine stukjes metaal nemen, om het allooi te onderzoeken. De *metallurgie* oefent in het groot uit, wat de *docimastica* in het klein doet.

Doctor, Lat., een leeraar, geleerde, meester; geneesheer. *Doctorand*, *doctorandus*, Lat., die op het punt staat om doctor te worden. *Doctoraat*, de waardigheid of het ambt van doctor. *Doctrina*, Lat., *doctrine*, Fr., leer, geleerdheid, wetenschap. *Doctrinaal*, geleerd, wetenschappelijk.

Document, bewijs, oorkonde. *Documenteren*, bewijzen, met oorkonden staven.

Dodarium, Lat., tegenmedegift, welke de man aan zijne vrouw bij geschrifte toelegt, in vergoeding van het door haar ten huwelijk aangebragte vermogen.

Dog, *dogge*, Eng., eene soort van groote honden in Engeland en Ierland.

Doge, de hertog van Venetië, of Genua.

Dogma, leerpunt, leerstelling, leerstuk, geloofsartikel. *Dogmatisch*, leerstellig, de geloofsleer, bijzonder de christelijke, betreffende. *Dogmatiek*, *dogmatica*, christelijke geloofsleer, naar het stelsel der oude kerkvaders. *Dogmatiseren*, leerstelsels voordragen, bepalen, geloofsleer verspreiden.

Dok, scheepstimmerwerf, waar geschikte kommen zijn, om schepen te kalefateren. Een *droog dok*, waar het water afgelaten kan worden, en de kiel van het schip droog kan vallen, zonder krengen of overbalen. *Dokken*, kleine pilaren op eene plint met eene lijst gedekt, waardoor zij eene leuning of galerij vormen.

Dolce, Ital., (muz.) liefelijk. Het *dolce Farniente*, het aangename nietsdoen. De godin Farniente in den leuningstoel dienen, ledig zitten, niets verrigten.

Doleantie, *doleances*, Fr., klagt, beklaging, bezwaar. *Dolent*, treurig, klagend. *Doleren*, klagen, klagten inbrengen. *Doleur*, droefheid.

Doliman, eene soort van turksche kleeding, op het tooneel gebruikelijk.

Dollar, eene munt der Amerikaansche staten.

Dolman, hongaarsch kort, meest met bontwerk bezet, bovenkleed, bij de Huzaren in gebruik.

Dollond, of *dollondsche* verrekijkers, achromatische verrekijkers, door Dollond uitgevonden.

Dolorosus, Lat., *douloureux*, Fr., smartelijk, jammerlijk, beklagelijk.

Dolose, Lat., bedriegelijk. *Dolositeit*, bedriegelijkheid. *Dolus*, bedrog; *dolus bonus*, misleiding, ter bereiking van een goed oogmerk; *dolus malus*, booze, schadelijke misleiding, arglistigheid.

Dom, een boog rond dak, hetwelk doorgaans eene koepel genoemd wordt; van daar *dom* of *domkerk*, (van het Lat. *domus*, *huis*, of van D. O. M.,

dat is *Deo optimo maximo*, hetwelk men als één woord, *dom*, gelezen heeft), eene bisschoppelijke, kathedrale, of hoofdkerk, dewijl eertijds alleen zoodanige kerken dergelijke daken mogten hebben.

DOMEINEN, goederen van den landheer, of van het rijk; vorstelijke goederen; landsinkomsten.

DOMESTICATIE, *domesticatio*, Lat., temming van een dier, of verandering van een wild dier in een huisdier *Domestique*, een huisgenoot; huisbediende, dienstbode, knecht of meid.

DOMICELLI, jonge stiftsheeren, die nog geene zitting of stem in het kapittel hebben.

DOMICILIEREN, met de woon vestigen. *Domicilium*, Lat., verblijf, huisvesting, woonplaats; *domicilium citandi et executandi*, vaste woonplaats, alwaar men zijn beroep oefent.

DOMINANT, heerschend, overtreffend. *Dominante*, (muz.) de groote kwint; ook de heerschende of hoofdtoon in de kerk- of koraalmuzijk. *Dominatie*, *dominatio*, Lat., heerschappij, oppermagt.

DOMINE! Lat., heer, mijnheer!

DOMINEREN, heerschen, den baas spelen, vooruitkomen, overtreffen. *Dominica*, (te weten *dies*), de dag des Heeren, zondag; *dominica in albis*, de eerste zondag, die op paschen volgt. *Domino*, maskeradekleeding, of mantel.

DON, een heer, voornaam man (in Portugal en Spanje). *Donna*, vrouw, meesteres, eene eernaam der spaansche en portugeesche vrouwen van adel. *Prima donna*, de eerste zangeres in de opera.

DONAAT, zoo noemde men de latijnsche spraakkunst, afkomstig van *Aelius Donatus*, een' schoolonderwijzer uit de vierde eeuw, welke vele jaren op de scholen in gebruik gebleven, maar in de laatste eeuw geheel vervallen is.

DONATARIUS, de begiftigde. *Donatio*, eene schenking; *donatio inter vivos*, eene schenking onder levenden; — *ad pias caussas*, tot weldadige stichtingen.

DONATISTEN, aanhangers eener sekte, welke omtrent de leer der genade, met de algemeene leerstellingen verschilt.

DON GRATUIT, Fr., *donum gratuitum*, Lat., eene vrijwillige gift.

DON QUIXOTE, eigennaam van den dolenden ridder van *La Mancha*; een zeer beroemde roman van den beroemdsten spaanschen schrijver, *Miguel de Cervantes Saavedra*, in de zestiende eeuw, waarin hij de toenmalige ridderschap even zoo zeer, als de zucht naar ridderromans belagchelijk maakt; een werk, dat door waarheid, diepe menschenkennis en geestrijke luim, volstrekt algemeene goedkeuring heeft weggedragen. — Voorts wordt het ook gebezigd voor eenen zwervenden ridder, voor eenen gelukzoeker.

DOPPIA, Italiaansche gouden munt, van vijf tot zes gulden aan waarde.

DOPPIO, Ital., (muz.) dubbel.

DORADEN, Fr., goudvisschen.

DORADO, zie *El-dorado*.

DORISCHE ORDE, in de bouwkunde, Zie *zuilenorde*.

DORMEUSE, Fr., eene slaap- of nachtkap. *Dormitorium*, Lat., de slaapcel der monniken en nonnen.

DORSUM, de rug; *in dorso*, op den rug, op de omgekeerde

zijde; fig. op de laatste bladzijde.

Dos à dos, (in de danskunst), rug aan rug. *Dos d'ane*, (bouwk.) ezelsrug, een spits toeloopende, in de gotbische manier gevormde boog.

Dosis, Gr., *dose*, Fr., eene op eenmaal intenemen boeveelheid geneesmiddelen; ook zegt men fig.: *hij heeft eene goede dosis verwaandheid* enz.

Dosonisch, naar de wijze van *Doson*, eenen bijnaam van den Macedonischen koning, *Antigonus*; veel beloven en niets nakomen.

Dotatie, *dotation*, Fr., uitzet. *Doteren*, een uitzet geven, ten huwelijk medegeven, begiftigen, met zekere inkomsten voorzien. *Dotering*, begiftiging.

Douane, het tolhuis, konvooi, de tol. *Douaniers*, tolbedienden, oppassers. *Douanenlinie*, tolgrens.

Douarie, Fr., *douaire*, de bezitting eener weduwe, of hetgeen aan eene weduwe gemaakt is. *Douariere*, Fr. *douairière*, weduwe van eenen voornamen man, koning, prins, graaf, enz., inzonderheid zulk eene, die eene douarie bezit.

Doublette, Fr., een dubbel stuk, eene dubbele munt; een dubbelboek; iets dat tweemaal voorbanden is; twee aaneengeschakelde edelgesteenten.

Doubleren, verdubbelen, bij het biljartspel, den bal overbalen tegen den tegengestelden band van het biljart; scheepsterm: omzeilen. *Doublonen*, dubbele dukaten; ook eene gouden munt, in Portugal en Spanje gangbaar, houdende 34 à 35 gulden aan waarde. *Doublure*, voering en opslagen (van soldaten kleederen).

Doucement, Fr., zacht, zoetjes, zonder leven maken. *Douceur*, zoetigheid, zachtheid; ook drinkgeld; geschenk. *Douceurs*, zoetigheden, vleijerijen.

Doxologie, Gr., lofprijzing, verheerlijking van God; het slot van het gebed des Heeren. *Doxomanie*, roemzucht.

Drachma, zilvermunt bij de oude Grieken. Honderd zulke drachmen maakten eene mine; ook als gewigt, een vierde gedeelte van een lood.

Dragoman, een tolk, aan het Turksche hof; ook bij de Turksche gezanten en kooplieden. *Dragomannen*, vertalen, vertolken.

Dragonder, ligte ruiter, welke, naar gelang der omstandigheden, te voet en te paard dient.

Drakenbloed, eene hoogroode hars van den drakenboom, die op de Kanarische eilanden, aan de Kaap de goede hoop en in Oostindie wast.

Drama, Gr., een schouwspel, tooneelspel, eene middelsoort tusschen treurspel en blijspel, wel treffend en roerend, maar niet eindigend als een treurspel. *Dramatisch*, tooneelkunstig, tooneelmatig, de tooneelkunde betreffend. *Dramatiseren*, tooneelmatig voorstellen, opstellen, inkleeden.

Drap d'argent, zilverlaken; *drap d'or*, goudlaken; *drap de dames*, vrouwenlaken, ligt, fijn, halflaken.

Draperie, alles wat tot bekleedsel van eene figuur, van een huis, van huisraad enz. behoort; ook eene lakenfabrijk; lakenhandel. *Draperen*, bekleeden; de kleeding in schilderijen nabootsen.

Drastisch, sterk, krachtig werkend, aangrijpend. (van geneesmiddelen).

Dreg, een klein anker met drie en vier haken, dienende, om iets, dat in het water gevallen is, daarmede van den grond op te halen.

Dresseren, afregten, tot het werk bekwaam maken, (bijzonder honden en paarden); het haar opmaken.

Driebaand, ruw en ongehekeld vlas, hetwelk met drie banden zamengebonden uit Riga komt.

Driedekker, een oorlogschip van den eersten rang, met drie dekken en drie lagen geschut; spotswijze, een grof, sterk en stout handelend mensch.

Drillen, eigenlijk ronddraaijen; vervolgens een gat boren, bij de smeden en andere werklieden gebruikelijk; figuurlijk, in den wapenhandel oefenen: *het krijgsvolk drillen.*

Drittura, zie *A drittura.*

Droes, zekere ziekte der paarden.

Droguet, eene soort van geweven stoffen, uit wol en linnen gemaakt.

Droit, d'aubaine, zie *Albinagii jus.*

Droiture, Fr., opregtheid, redelijkheid.

Drolerie, snakerij, koddigheid.

Dromedaris, eene soort van kameel met twee bulten op den rug; de andere met eenen bult wordt enkel kameel genoemd.

Droogerij, *droogerijen*, gedroogde kruiden, planten, en andere tot geneesmiddelen dienende drooge waren. *Droogist*, Fr. *droguiste*, een koopman in droogerijen.

Drosometer, dauwmeter, een werktuig om de hoeveelheid van dauw, die gevallen is, te meten.

Druiden, *druides*, Lat., priesters, leeraars, artsen, regters en toovenaars der oude Celten en Galliers.

Dryaden, boschnimfen.

Dualis, het tweetal, tweevoud, (in de Grieksche taal- en spraakkunst), wanneer van twee gelijke dingen gesproken wordt.

Dualist, diegene, welke aan eenige uitverkorenen de zaligheid, aan de overigen de eeuwige verdoemenis toekent; ook in de zuivere zielkunde, diegene, welke de mogelijke zekerheid van voorwerpen, door de uitwendige zinnen waargenomen wordende, beweert; alzoo er, deze stelregel als waarheid aangenomen zijnde, tweederlei in derzelver eigenschappen verschillende wezens erkennende en erkende, bestaan. Deze stelregel zelf heet *dualismus.*

Dubitatie, *dubitatio*, Lat., *dubitation*, Fr., twijfeling. *Dubiteren*, twijfelen. *Dubieus*, twijfelachtig. *In dubio*, in twijfel. *Dubium*, twijfel.

Ductiel, *ductil*, *ductilis*, Lat., rekbaar, lenig. *Ductiliteit*, rekbaarheid (van metalen).

Duc, Fr., hertog. *Duchesse*, hertogin.

Duegna, Sp., eene bejaarde vrouw, wie het opzigt over eene jonge juffer toevertrouwd is; eene oude knorrige gouvernante; kuischheidbewaakster.

Duel, Fr., een tweegevecht. *Duellant*, of *duellist*, hij, die een tweegevecht aangaat. *Duelleren*, een tweegevecht aangaan, vechten.

Duerne, bij het boekdrukken, eene katern, waarbij twee vellen in elkander gestoken en beide met eene en dezelfde letter van het alphabet geteekend worden. Vergelijk *Triorne.*

Duët, *duetto*, *duo*, een dubbel-

of tweegezang; dubbel- of tweespel; muzijk met twee spaeltuigen; aria van twee stemmen.

DUINEN, de zandheuvels langs de zeekusten, door de natuur zelve opgeworpen, om het overstroomen der zee te beletten.

DUINS, oord langs de oostkust van het graafschap Kent, in Engeland, en de Hollandsche en Vlaamsche kusten desgelijks.

DUKDALF, een paal in het water, waaraan men schepen vastlegt.

DULCIFICATIE, *dulcificatio*. Lat., (geneesk.) verzoeting. *Dulcificeren*, verzoeten, zoet maken.

DULCINEA, een zoetertje, liefje, benaunde; de naam der geliefde van *Don Quichot*.

DULIA, Gr., beteekent iets slaafsch. In de roomsche kerk heet de vereering der heiligen *Dulia;* de vereering der heilige maagd *Hyper-dulia*, en de vereering van God *Latria*.

DUM SPIRO, SPERO, zoo lang ik adem, heb ik nog hoop van te leven; zoo lang er leven is, is er hoop.

DUODECIMAAL, twaalfdeelig, twaalftallig.

DUODECAGONUM, *duodekagoon*, een twaalfhoek, in de meetkunde.

DUODECIMO, zeker klein formaat van gedrukte bladen, anders in 12°.

DUODI, volgens den franschrepublikeinschen almanak, de tweede dag in de week.

DUODRAMA, tooneelspel, waarin slechts twee personen optreden.

DUORAMNI, Russische edellieden.

DUPE, Fr., een bedrogene; hij die zich voor den gek laat houden. *Duperen*, bedriegen, voor den gek houden, misleiden.

DUPLIEC, *dupliek*, (regtsgel.) een beantwoordings- of verweerschrift. *Dupliceren*, tweede antwoord geven, op de repliak antwoorden. *Duplicatie*, verdubboling. *Duplicatum*, *duplicaat*, een dubbelgeschrift; het twaeda stuk, wanoeer er reeds een bestaat. *Dupleren*, verdubbelen. *Duplum*, het dubbel, nog eenmaal zoo veel; *in duplo*, dubbel.

DUR, (muz.) *duur*, de harde toon.

DURABEL, *durable*, Fr., duurzaam.

DURA MATER, Lat., (ontleedk.) de harde hersenhuid onder de hersenpan.

DUUMVIR, Lat., tweeman. *Duumviraat*, tweemanschap.

DYARCHIE, Gr., regering van twee bestuurders.

DYASYRMUS, (redek.) bovenmatige verheffing van eene geringe en belagchelijke zaak, om daaruit, schertsender wijze, iets groots te maken, b. v. wanneer men eene voordragt, die men niet beantwoorden kan of wil, belagchelijk maakt.

DYNAMICA, Gr., leer der werkende krachten. *Dynamiologie*, (geneesk.) de heelkrachtsleer, kennis van de kracht der geneesmiddelen. *Dynamisch*, wat de leer der krachten aangaat, krachtig werkend. *Dynamisten*, die wijsgeeren, welke alle levensverschijnsels, uit eigene inwendige kracht (levensprincipe) afleiden. *Dynamometer*, de kracht- of krachtenmeter. *Dynamometrie*, de krachtmeting.

DYNAST, Gr., een magthebber, regeerder, beerscher. *Dynastie*, eene rij van regerende vorsten uit eene en dezelfde familie; het regerende huis.

DYPTISCH, *dyptische registers*, re-

gisters der consuls en andere magistraatspersonen bij de ouden; ook van de bisschoppen bij de oude christelijke kerken.

Dyscrasie, *dyskrasie*, Gr., (geneeskunde) de slechte vermenging der vochten, zwaar- of dikbloedigheid.

Dyspepsie, Gr., moeijelijke spijsvertering.

Dysphagie, Gr., het moeijelijke slikken.

Dyssenterie, de roode loop.

Dystochie, eene zware verlossing, eene moeijelijke geboorte.

Dysurie, Gr., (geneesk.) moeijelijke, bezwaarlijke waterlozing.

E.

E of eo. *ergo*, derhalve, dus, gevolgelijk.

E, als getal op oude Romeinsche opschriften beteekent 250.

E. c., *exempli causa*, of e. g., *exempli gratia*, bij voorbeeld.

Etc. *et cetera*, en zoo voorts.

Exc. excellentie.

Exod. *Exodus*, de uittogt, het tweede boek van Mozes.

Extr. *extractus*, Lat., extract, uittreksel, aftreksel.

Eau, Fr., water. *Eau d'arquebusade*, zie *arquebusade*. *Eau de Cologne*, Keulsch water. *Eau de mille fleurs*, duizendbloemenwater.

Ebbe en vloed, zie *vloed*.

Eblouisseren, verblinden, misleiden, overbluffen.

Ebranlement, Fr., schudding, davering; ontmoediging. *Ebranleren*, schudden, daveren; ontmoedigen.

Ebullitie, opkoking, opborreling, opbruisching, (geneesk.) uitslag.

Ecarlaat, scharlaken, scharlakenkleur, scharlakenrood.

Ecarteren, *ecarter*, Fr., verwijderen, ter zijde stellen, verstrooijen; nitweiden, van de hoofdzaak afwijken; (in het kaartspel) de kaarten afnemen.

Ecbolica, vruchtafdrijvende middelen.

Ecce homo, Lat., zie den mensch; een beeld of schilderij van den lijdenden Christus (van wien Pilatus die woorden bezigde).

Eccentrisch, zie *excentrisch*.

Ecclesia, Lat., de kerk. *Ecclesiarcha*, een kerkvoogd, kerkvoorstander, kerkbeheerscher. *Ecclesiastes*, naam van het bijbelsche boek, de prediker van Salomo. *Ecclesiasticus*, een geestelijke; het boek van Jezus Sirach. *Ecclesiastisch*, kerkelijk, geestelijk.

Eccrinologie, Fr., (geneesk.) de leer van de uitwerpselen des menschelijken ligchaams.

Eccrysis, Gr., (geneesk.) de uitdrijving of afscheiding der ziektestof (bijzonder door zweet en pis).

Echange, Fr., ruil, ruiling, ruilhandel, wissel; uitwisseling, b. v. der krijgsgevangenen. *Echangeren*, ruilen, wisselen; uitwisselen.

Echantillon, Fr., een staal, monster, proef.

Echappade, *échappatoire*, Fr., uitvlugt, kale verontschuldiging. *Echappement*, Fr., het ontwijken, uitrukken; het stijg- of haakrad (in zakuurwerken). *Echapperen*, ontsnappen, ontloopen, doorgaan, ontvlugten.

Echarpe, scherp, sjerp, breede band om het lijf.

Echauffant, Fr., verhittend. *Echaufferen*, verhitten.

Echéance, Fr., vervaltijd (van eenen wissel).

Echec, Pers, eigenlijk roof, of roover; schaak, in het schaakspel; ook ongeluk, schade,

nadeel, verlies; *en échec houden*, (krijgsk.) in bedwang houden, een korps troepen zoo bezig houden, dat hetzelve de armee niet te hulp komen kan.

ECHEL, een bloedzuiger.

ECHELON, Fr., een laddersport; Fig. (krijgsk.) *en échelon*, als met sporten in verscheiden divisien achter elkander.

ECHEMYTIE, Gr., de kunst van te hooren en te zwijgen.

ECHINIET, Gr., een egelsteen, een paddesteen.

ECHO, de weerkaatsing, na- of weergalm, weerklank. *Echometrie*, de weergalmsmeting.

ECLAIRCISSEMENT, Fr., verlichting, inlichting, teregtwijzing. *Eclaircisseren*, verlichten, teregtwijzen.

ECLAT, Fr., glans; geruisch, opzien, ruchtbaarheid. *Eclatant*, glinsterend, schitterend, uitstekend; openbaar, opzien barend. *Eclateren*, ruchtbaar worden; uitbreken, uitkomen.

ECLECTICUS, een uitkiezer, onderzoeker; bij, die tot geene bijzondere sekte van wijsgeeren of godgeleerden behoort, maar uit alles het beste en waarschijnlijkste kiest.

ECLIPS, Gr., verduistering, verdonkering (van een gesternte). *Eclipseren*, verdonkeren, verduisteren; verdwijnen, zich wegmaken, wegsluipen.

ECLIPTICA, de zonneweg, de dierenriem; baan, waarin de zons- en maansverduisteringen voorvallen.

ECLOGE, Gr., *ecloga*, herderszang, veldlied; eene uitgekipte, uitgelezene verzameling van stukken of gedichten.

ÉCOLE MILITAIRE, Fr., de krijgsschool; kweekschool om jonge lieden tot den krijgsstand op te leiden. *École primaire*, lagere school, waarop de *école secondaire* volgt.

ÉCONOMIE, Fr., (voorheen schreef men *oeconomie*) huishoudelijkheid, huishoudkunde. *Économe*, *économist*, iemand, die een goed bestuur over het huishouden heeft, ook een huishoudkundige. *Economisch*, dat tot de huishoudkunde behoort, ook hetgeen met overleg en zuinigheid bestuurd wordt: *de economische tak*, de huishoudkundige maatschappij, eene der oudste genootschappen in Nederland. *Economiseren*, met economie, of met overleg en zuinigheid besturen.

ECOSSAISE, een schotsche dans.

ÉCOUTE, Fr., eigenlijk luisterhoek, in kloosters, spreektralie; (krijgsk.) een gehoorgang.

ÉCOUTÉ, Fr., eigenlijk, hoor! een wandelstokje, anders *badine*.

ECRASEREN, verpletten, verbrijzelen, vernietigen.

ÉCRIVAILLEUR, Fr., een veelschrijver, knoeijer, broodschrijver.

ECSTASE, *extasi*, *extasis*, Gr., opgetogenheid, verrukking. *En ecstase*, in verrukking, opgetogen. *Geëcstaseerd*, verrukt.

EDDA, verzameling van oveoude IJslandsche en Noorweegsche gedichten, liederen en gezangen, behelzende de afkomst en heldendaden der koningen, alsmede eenige natuurkundige onderwerpen, op eene bedekte wijze behandeld.

EDEN, het paradijs.

E DIAMETRO, Lat., middellijnig, diametraal, regt tegen elkander over.

EDICT, *edictum*, Lat., een (verstelijk) bevel, openbaar bevel, aanslag, eene landsverordening. *Edictale citatie*, geregtelijke dagvaarding.

EDITIE, uitgave, druk van een boek.

Educatie, opvoeding. *Educeren*, opvoeden.

Effaceren, uitwisschen, verdelgen.

Effect, werking, uitwerksel, gevolg. *Effecten*, werkingen, zaken, goederen, vermogen; landsobligatiën. *Effectief*, *effective*, *effectivemement*, Fr., werkelijk, wezenlijk, in der daad. *Effectueren*, bewerken, uitrigten, verrigten, bewerkstelligen, tot stand brengen.

Effeminatie, verwijving; bevreesdheid. *Effemineren*, verwijven, tot eene vrouw maken.

Effendi, een Turksche eertitel voor allen, welke een staatsambt bekleeden.

Effervescence, Fr., de opbruisching, het vuur (bijzonder dichterlijk). Eene borrelende beweging, welke in het oogenblik der verbinding van zekere zelfstandigheden beviglijk plaats heeft.

Efficaciteit, kracht, nadruk, sterkte, magt, werking.

Effigies, Lat., *effigie*, Fr., beeldtenis; *in effigie*, in beeldtenis (ophangen, verbranden).

Effileren, *effiler*, Fr., uitrafelen, de draden uit een weefsel trekken. *Effilure*, het uitgerafelde aan een stuk stof.

Efflagiteren, met ernst vorderen, vurig begeeren, aftroggelen.

Effloreren, *efflorescere*n, opbloeijen, ontluiken, voortkomen, beroemd worden; uitslaan aan ligchamen. *Efflorescence*, de bloesem, bloeitijd, het bloeijen, ontluiken; uitslag in de huid; *efflorescence van den wasdom* is de voortplanting.

Effluvia, Lat., uitstroomingen, uitdampingen.

Effoderen, uitgraven.

Effort, Fr. poging, krachtsbeproeving, nadruk, moeite.

Effrayant, Fr., verschrikkelijk, ontzaggelijk, vreesselijk.

Effronté, Fr., driest, onbeschaamd. *Effronterie*, driestheid, schaamteloosheid.

Effusie, *effusio*, Lat., uitgieting, uitstorting.

Egaal, *egal*, Fr., gelijk, gelijkmatig, onverschillig, eenerlei. *Egaler*, gelijken, passen. *Egalisatie*, gelijkmaking, vereffening. *Egaliseren*, gelijkmaken, vereffenen. *Egalist*, een gelijkmaker, die alles gelijkmaken wil (in eene verachtelijke beteekenis). *Egalité*, *egaliteit*, gelijkheid, gelijkmatigheid. *Palais d'égalité*, het paleis van den hertog van Orleans, die, om zich, bij de Fransche omwenteling, in de gunst des volks in te dringen, en den troon zijns ongelukkigen bloedverwants in te nemen, den naam van *égalité* aannam; als of hij een voorstander van de leer der gelijkheid ware; welke list hem echter niet gelukt is.

Egard, Fr., aanzien, achting; *en égard*, met opzigt; met betrekking.

Egarement, Fr., afdwaling, verstrooijing. *Egareren*, verdwalen; *geëgareerd*, niet wel bij het hoofd.

Egayeren, vervrolijken, verlustigen, vrolijk maken.

Egeria, heidensche godin, aan welke de zwangere vrouwen offeranden bragten, om des te gemakkelijker verlossing te erlangen.

Egide, zie *Aegis*, *Aegide*.

Egoismus, de zelfsliefde, de ikzucht, baatzuchtige denkwijs of gevoelen. *Egoïst*, een baatzuchtige, eigenbelangzoeker. *Egoïstisch*, zelflievend, baatzuchtig.

Ejectie, uitwerping, uitstoo-

ting. Ejiceren, uitwerpen, uitstooten.

Eklips, zie eclips, enz.

Elaboratie, bewerking, schriftelijke bearbeiding. Elaboreren, bewerken.

Elapso termino, na verstreken termijn.

Elasticiteit, elasticité, Fr., veêrkracht, spanning, springkracht. Elastisch, elastiek, elastique, Fr., veêrkrachtig.

Elaterometer, dampmeter, de veêrkrachtsmeter, werktuig, om de volstrekte elasticiteit van onderscheidene dampen te bepalen.

Electeur, Fr., kiezer; keurvorst. Electie, keus, of kiezing.

Electriciteit, electricité, Fr., de barnsteenkracht, aantrekkende kracht. Electriek, electrisch, barnsteenkrachtig, dat eene aantrekkende kracht heeft. Electriseren, die kracht opwekken, met dezelve doortrekken; doordringen, bezielen, ontvlammen. Electrometer, electriciteitsmeter. Electrophore, electriciteitsdrager.

Elegant, uitgekozen, net, sierlijk, opgetooid; een elegant, een pronkertje. Elegantie, elegance, Fr., netheid, sierlijkheid.

Elegie, Gr., een weemoedig gedicht, treur- of klaagdicht. Elegisch, weemoedig, treurig, klagend.

Eleison, Gr., ontferm u.

Element, hoofd- of grondstof, levensstof, levensbeginsel. Elementen, de grondbeginselen (van kunsten en wetenschappen). Elementaire, (in zamenstellingen) aanvankelijk, voor beginners, dat de grondbeginselen behelst, b. v. elementaire meetkunst; — elementair vuur, fijne, veêrkrachtige vloeistof, welke alle ligchamen doordringt en voor de oorzaak der warmte gehouden wordt. Ook wordt element genomen voor iets, waarop iemand zich bijzonderlijk toelegt, en waarin hij zijn grootst genoegen vindt: als hij muzijk maakt, dan is hij in zijn element.

Eleosacharum, oliesuiker.

Elephantiasis, boosaardige, vuile uitslag, soort van schurft.

Eleusinia, eleusinische geheimen, beroemdste soort der oude verborgenheden te Eleusis, eene stad in Attica, tot welke niemand met een boos geweten naderen, veel min ingewijd mogt worden. Zij waren tweevoudig, de groote en de kleine; dus eene soort van vrijmetselaars-gezelschap. Zie Epopten.

Eleutheriologie, eleutheronomie, leer van de vrijheid en noodzakelijkheid der menschelijke daden; vrijheidsleer; naar Kant het tegendeel der eudaemonie, of gelukzaligheidsleer.

Elevatie, elevatio, Lat., verheffing, verhooging, hoogte. Elevatio. poli, poolshoogte. Elève, Fr., een kweekeling. Eleveren, opheffen, omhoog rigten, hijschen.

Elfen, zekere geesten of ondergoden bij de oude Noordsche volken.

Eliceren, uitlokken, uittrekken, te weeg brengen.

Elideren, uitstooten, wegwerpen, uitlaten, bijzonder letters welluidendheidshalve weglaten.

Eligeren, kiezen, uitkiezen; jus eligendi, het kiesregt. Eligibel, eligible, Fr., verkiesbaar.

Elisie, uitstooting, wegwerping, uitlating. Zie elideren.

Elite, Fr., de keur, kern,

bloem; *corps d'élite*, keurbende. *Elites*, de uitgelezenen (soldaten), keurbenden.

Elixir, een, uit velerlei enkelvoudige dingen zamengesteld kooksel, tot geneesmiddel dienende. *Elixivatie*, de uitlooging, wanneer er op asch heet water gegoten wordt.

Ellipse, *ellipsis*, de uit- of weglating (van letters en woorden); een langwerpig rond, eene der 5 kegelsneden. *Elliptisch*, uit- of weglatend; langwerpigrond.

Elocatie, verhuring of verpachting; ook de uitzet van eene bruid. *Eloceren*, verhuren, verpachten; een uitzet geven.

Elocutie, de uitdrukking, uitspraak, voordragt.

Eloge, Fr., *elogium*, Lat., lofrede, lofschrift; *eloges*, loftuitingen. *Elogiast*, een overdreven lofredenaar, vleijer.

Elohim, Hebr., eigenlijk, de Goden; bijzonder de God aller Goden, de hoogste God.

Elongatie, uitwijking, verlenging, uitbreiding. De hoek, onder welken ons eene dwaalster van de zon schijnt af te staan.

Eloquent, Fr., bespraakt, welsprekend. *Eloquentie*, *eloquence*, Fr., welsprekendheid.

Elu, een uitverkorene.

Elucidatie, toelichting, opheldering. *Eluciderен*, verklaren, ophelderen, toelichten.

Elucubratie, eene geleerde (gedeeltelijk nachtelijke) bearbeiding; nachtwerk. *Elucubreren*, des nachts werken.

Eluderen, uitwijken, ontgaan; verijdelen, te leur stellen, vruchteloos maken. *Elusie*, uitwijking, listige verijdeling, teleurstelling. *Elusirisch*, uitwijkend; verdraaijend.

Elutritie, doorzijging, heldermaking.

Elysium, *Elyzeesche velden*, de woonplaats der zaligen, in de benedenwereld, het paradijs der oude Grieken en Romeinen; een vrolijk bekoorlijk oord; de gelukkige eilanden; eene wandelplaats in Parijs. *Elysisch*, bekoorlijk, bevallig, vrolijk.

Emaceren, uitmergelen, uithongeren, afmatten.

Email, Fr., *emailjeersel*, brandverw, smelt, glazuur, smeltwerk, tot het schilderen op goud, zilver, koper, enz. *Emailjeren*, brandschilderen, met minerale kleuren beleggen.

Emanatie, *emanatio*, Lat., uitvloeijing, uitloop. *Emanatiesystema*, *emissiesystema*, Newtons onderstelling over de natuur van het licht, volgens welke de lichtstralen als kleine deelen beschouwd worden, welke van een lichtgevend ligchaam uitgaan, en door de aantrekking van het licht en de andere tusschenligchamen gebroken worden. *Emaneren*, uitvloeijen, afkomen.

Emancipatie, de vrijmaking uit slavernij of lijfeigenschap, of uit de vaderlijke magt; bevrijding van voogdijschap. *Emanciperen*, vrijmaken, vrijlaten.

Emballage, Fr. pakking, inpakking, omwinding; het pakdoek. *Emballeren*, inpakken, omwinden.

Embargo, Ital., het beslag op scheepswaren en schepen, het scheepsarrest.

Embarquement, Fr., het inschepen, laden, de inscheping. *Embarqueren*, inschepen, op schepen laden, aan hoord hrengen.

Embarras, Fr., verwarring, verlegenheid; gedrang. *Embarrassant*, bezwaarlijk, hinderlijk, lastig. *Embarrasseren*,

verwarren, ophouden, in verlegenheid brengen, verlegen maken.

Embaucheren, *embaucher*, Fr., eenen knecht te werk stellen, hem arbeid verschaffen; ook iemand met list aanwerven, soldaat maken.

Embelleren, *embellisseren*, schooner maken, verfraaijen. *Embellissement*, verfraaijing, versiering.

Emblême, een zinnebeeld. *Emblematisch*, zinnebeeldig. *Emblematiseren*, zinnebeeldig spreken, door zinnebeelden voorstellen.

Embolismus, de inschuiving van eenen dag, b. v. den 29 Februarij, in het schrikkeljaar.

Embouchure, Fr. de mond, monding, uit- en invloeijing van eene rivier; het mondstuk; ook de aanleg bij blaas-speeltuigen, om zacht en liefelijk te blazen; de opening van een geschut.

Embrassade, Fr., de omarming. *Embrassement*, het omarmen. *Embrasseren*, omarmen, omvangen, omhelzen; (krijgsk.) tusschen twee vuren brengen.

Embrasure, Fr., schietgat; vensterraam.

Embrocatie, inwrijving; druipbad.

Embrouillement, Fr., verwarring. *Embrouilleren*, verwarren, in wanorde brengen.

Embryo, Gr., eene dier- of menschenkiem, eene nog onrijpe ligchaamsvrucht. *Embryographie*, de beschrijving der ongeborene of onvoldragene ligchaamsvruchten. *Embryologie*, de leer van de ligchaamsvrucht en derzelver toestanden. *Embryotomie*, de leer van de ontleding of in stukken snijding der ligchaamsvrucht in de baarmoeder; de keizerlijke snede.

Embuscade, Fr., eene hinderlaag. *Embusqueren*, in hinderlaag leggen, om op den vijand te loeren.

Emendatie, *emendatio*, Lat., verbetering, schriftverbetering. *Emenderen*, verbeteren.

Emereren, uitdienen, verdienen, zich verdienstelijk maken. *Emeritus*, een uitgediende, ambtsvrije; een rustend ambtenaar. *Pro emerito* verklaard, tot rustend ambtenaar verklaard.

Emergentie, het te voorschijn komen (uit zee). *Emergeren*, opduiken, opkomen; beroemd worden. *Luctor et emergo*, ik worstel en kom uit de baren op.

Emersie, de opduiking; het te voorschijn komen, zigtbaar worden; de uitgang van een verduisterd hemelligchaam uit den toestand der verduistering.

Emerveillé, Fr., verwonderd, in verwondering gebragt.

Emetica, braakmiddelen. *Emetisch*, het braken bewerkende. *Emetologie*, de leer van de braakmiddelen.

Emigrant, Fr., een uitgewekene, vlugteling. *Emigratie*, de uitwijking uit-, verlating van het vaderland. *Emigré*, hetzelfde als *emigrant*. *Emigreren*, uit het land wijken, vlugten.

Eminent, vooruitstekend; uitstekend, voortreffelijk. *Eminentie*, uitstekendheid, voortreffelijkheid, verhevenheid (titel der kardinaals, ook des grootmeesters van Maltha, en der voormalige geestelijke keurvorsten). *Emineren*, vooruitsteken, uitsteken.

Emir, Arabische vorst, bevelhebber; desgelijks een titel der nakomelingen van Mahomet. *Emir Achor*, de stalmeester; *Emir Bacar*, de opperste markt-

meester; *Emir Hadschji*, die het oppertoezigt heeft over de naar Mekka reizende pelgrims.

Emissaire, Fr., zendeling; ook spion. *Emissie*, zending. *Emitteren*, zenden; uitgeven.

Emmagasineren, levensmiddelen opkoopen en in de magazijnen, of in het leger bezorgen; *emmagasineur*, hij, die dit doet.

Emmenagoga, Gr., bevorderingmiddelen van de maandelijksche zuivering der vrouwen. *Emmenalogie*, leer van de maandelijksche zuivering.

Emmeublement, *ameublement*, Fr. het huisraad. *Emmeubleren*, *ameubleren*, van huisraad voorzien.

Emolliens, Lat., een weekmakend middel. *Emollientia*, weekmakende middelen.

Emolument, voordeel, nut; ambtsvoordeel. *Emolumenten*, ambtsvoordeelen, dienstvoorregten. *Emolumenteren*, zich een ongeoorloofd voordeel bezorgen; snijden.

Emotie, gemoedsbeweging, opbruisching.

Emouchettes, Fr., vliegenet over de paarden.

Emouveren, *emoveren*, bewegen, wegdoen.

Empaqueteren, inpakken, inslaan.

Empêchement, Fr., hindernis, verhindering, beletsel. *Empêcheren*, verhinderen, beletten.

Emphase, *emphasis*, Gr., kracht, nadruk (in het spreken). *Emphatisch*, nadrukkelijk (van woorden).

Emphractisch, (geneesk.) verstoppend. *Emphraxis*, verstopping.

Emphysema, een wind- of luchtgezwel, plotselinge opblazing, of opzwelling der huid, door wespen- en bijensteken veroorzaakt. *Emphysematische rede*, opgeblazene, ijdele rede.

Empirance, Fr., verslimmering (van waren); vermindering, verlaging (van munten); scheepsschade.

Empirie, Gr., ondervinding, ervaring. *Empiricus*, een ervarene, ervaringskundige; bijzonder, beoefenend geneesheer zonder geleerdheid, (den wetenschappelijken of geleerden tegengesteld). *Empirisch*, uit de ondervinding afgeleid, van de ervaring afhangende of daarop berustende. *Empirist*, een ervaringsleeraar.

Emplacement, Fr., de stelling, aan- en opstelling of plaatsing; ligging, toestand. *Emplaceren*, aanstellen, aanwenden.

Emplette, Fr., inkoop, het ingekochte.

Emploi, een ambt, dienstverzorging. *Emploijé*, een onderbeambte, ambtenaar. *Emploijeren*, aanstellen, aanwenden, verzorgen, bezigen, gebruiken.

Emportement, Fr., opbruisching, drift, toorn, gramschap, vervoering. *Emporteren*, driftig maken, vertoornen; (krijgsk.) in- of wegnemen, veroveren.

Empressement, Fr., ijver, beijvering, bezigheid, werkzaamheid. *Empresseren*, beijveren, moeite doen, pogen, volijverig zijn.

Emprisonneren, gevangen nemen, in hechtenis nemen, gevangen zetten.

Empuse, gewaand spook bij de Grieken, met eenen voet; ook dans op een been.

Emulatie, *emulatio*, Lat., naijver, wedijvering. *Emuleren*, na- of wedijveren.

Emulsie, een koeldrank.

Enallage, Gr., (spraakk.) de

verwisseling; eene figuur, waardoor het eene radedeel in plaats van het andere gesteld wordt.

EN BADINANT; Fr., schertsende.

EN BLANC, Fr., in het wit; (kooph.) oningevuld, open, onbeschreven.

ENCADREREN, in eene lijst zetten (als spiegels, schilderijen, enz.).

EN CANAILLE, Fr., als gemeen volk, laag. *Encanailleren*, (*zich*) zich gemeen aanstellen, liederlijk gedragen.

EN CARRIÈRE, zie *carrière*.

ENCEINTE, Fr., omvang, kring, omtrek.

ENCEPHALISMUS of *encephalologie*, Gr., de hersenleer. *Encephalognomica*, het hersenonderzoek, de hersenkunde, hersen- of schedelleer (van doctor GALL).

ENCHAINEMENT, Fr., aaneenschakeling. *Enchaineren*, aaneelkander ketenen, aaneenschakelen.

ENCHANTEREN, betooveren, verrukken.

EN-CHEF, Fr., als opperhoofd of bevelhebber.

ENCLAVE, Fr., insluiting; een land, dat door vreemd grondgebied is omringd of ingesloten. *Enclaveren*, insluiten, omvatten, met grondgebied omringen. *Enclavure*, zie *enclave*.

ENCOMIAST, lofredenaar. *Encomium*, lofrede, lofschrift.

EN COMPARAISON, Fr., in vergelijking.

EN CORPS. Fr., gezamenlijk.

ENCORE, Fr., *encora*, Ital., nogmaals.

ENCOURAGEMENT, Fr., aanmoediging, aanwakkering. *Encourageren*, aanmoedigen, aanwakkeren, aanzetten.

ENCRATITEN, *enkratiten*, soort van ingetogene menschen, die zich, uit dweeperij, van zekere spijzen, als vleesch, wijn, enz. onthouden.

ENCRINITEN, versteende dierplanten, meersterren, leliesteenen.

ENCYCLOPEDIE, Gr., kort begrip van allerlei kunsten en wetenschappen. *Encyclopedique*, *encyclopedisch*, hetgeen als zoodanig wordt voorgedragen.

ENDECAGOON, een elfhoek, eene elfhoekige figuur.

ENDECASYLLABUS, een elfletter-grepig woord, of zulk een vers.

ENDEMISCH, Gr., inlandsch, plaatselijk (bijzonder van ziekten).

EN DÉTAIL, zie *détail*.

ENDETTÉ, Fr., met schulden beladen.

ENDIOMETER, werktuig om den middagscirkel, of ook de sterren in den middagscirkel te meten.

ENDOMMAGEREN, beschadigen, schade toebrengen.

ENDOSSEMENT, Fr. het omschrijven, overdragen van eenen wissel (op den rug of de achterzijde). *Endossant* of *endossent*, de overschrijver, overdrager (van eenen wissel). *Endosseren*, wissels overschrijven of overdragen.

ENDYMION, naam van eenen zeer schoonen herder, welke slapend de liefde van Diana opwekte, en door deze in slaap gehonden werd, om hem ongestoord met welgevallen te kunnen aanschouwen; ook een langslaper, een traag en lui mensch.

EN ÉCHELON, zie *échelon*.

ENERGIE, Gr., (redek.) kracht, nadruk. *Energique*, *energisch*, nadrukkelijk, krachtvol, krachtig.

ENERVATIE, krachteloosheid, uit-

mergeling, ontzenuwing, uitputting. *Enerveren*, ontzeouwen, verzwakken, krachteloos maken.

En face, Fr., van voren, regt in het gezigt.

Enfans perdus, Fr., (krijgsk.) verloreoe kinderen; soldaten, die den eersten aanval doen moeten; de voorposten; waagbalzen.

En faveur, Fr., *in favorem*, Lat. ter gunste, ten voordeele, ten haste.

Enfilade, Fr., eene rij, raeks, bijzonder van kamers, kamerrij; ook aaorijging, overtelling io het whistspel, dat is, wanneer meo de punten, die men boven de eerste tien maakt, tot de aodere tien overbrengt. *Enfilement*, de bestrijking met geschut. *Enfileren*, eenen draad in de naald doen, aanrijgen, verwikkeleo, verstrikken; met geschut langs heen bestrijken; ook overtellen, in het whistspel.

Enfin, Fr., eindelijk, in het kort, in het algemeen, met een woord.

Enflammeren, ontvlammen, ontsteken.

Enfoncement, Fr., de verdieping, de achtergrond (van schilderijen). *Enfonceren*, den bodem ioslaan, doorbreken, inbreken, doorboren.

En front, Fr. vooraan, van voreo; (krijgsk.) in het eerste gelid.

Engageant, Fr., verbindend, innemeod, betooverend; een strik op de borst der dames. *Engagement*, verbindtenis, aanstelling, dienstaanneming. *Engageren*, aanwerven, aannemen, zich inlaten, verbinden, verplichten.

En gala, prachtig gekleed.

Engliseren, een paard den staart afhakken, om hetzelve daardoor het aanzien van een Engelsch paard te geven.

En gros, Fr., in het groot, of in het geheel.

Engymeter, een nabijheidsmeter, werktuig om geringe afstanden te meten.

Enharmonisch, (muz.) eene gesteldheid van den klankladder bij de ouden, volgens welke de *tetrachord* zoo verdeeld was, dat de twee eerste iotervallen kleiner, dan halve toonen waren.

Enigma, een raadsel. *Enigmatisch*, raadselachtig. *Enigmatiseren*, raadselachtig spreken.

Enkephalismus, leer van den vorm en de liggiog der herseoen.

Enkomiastisch, enz., zie *encomiastisch*.

Enkratiten, zie *encratiten*.

Enlaideren, hatelijk maken, verleelijken.

Enleveren, wegnemen, opheffen, schaken, wegvoeren.

En medaillon, miniature, zie *medaillon*, *miniature*.

Enneagoon, Gr. (meetk.) een negeohoek.

Ennoblissement, Fr., de veradelijkiog, verheffing tot den adelstaod. *Ennobleren*, *ennoblisseren*, veradelijken, in den adelstand verheffen, den schijn van het edele geven.

Ennui, Fr., verveling. *Ennuijant*, langwijlig, verdrietig, vervelend. *Ennuijeren*, vervelen.

Enodatie, *enodatio*, Lat., ontknooping, ontwikkeliog, losmaking, oplossing. *Enoderen*, ootknoopen, ontwikkelen, oplossen, ontwarren.

Enoptromantie, Gr., spiegelwaarzeggerij, waarzegging door in eeneo spiegel te zien.

Enorm, overdreven, onmatig,

gedrochtelijk. *Enormité, enormiteit*, afschuwelijke grootte, fig., afschuwelijkheid eener daad.

En particulier, Fr., in het bijzonder.

En passant, Fr., in het voorbijgaan.

En pastel, Fr., met drooge of krijtverwen (schilderen).

En peine, Fr., in nood.

En profil, Fr., zie *profil*.

En question, Fr., vermeld, onderhavig, waarover gesproken is.

Enragé, Fr., razend, woedend; een razende, woedende. *Enragés* noemde men, in het begin der Fransche omwenteling, de medeleden der strenge democratische partij.

Enrhumé, Fr., verkoud, met verkoudheid bezet.

Enrolleren, Fr., aanwerven, inschrijven.

Ens, Lat., een wezen. *Ens rationis*, een denkbeeldig wezen. *Non-ens*, onding.

Ensalmus, een zegenspreuk, aan welke het bijgeloof, bij onderscheidene voorvallen, bovennatuurlijke krachten toeschrijft.

Ensemble, Fr. een geheel; al de deelen zamengenomen, met elkander.

Entameren, *entameren*, Fr., opsnijden; aanvangen, beginnen, openen.

Entelechie, Gr., onvermoeidheid, onafgebrokene werkzaamheid der ziel; volkomenheid, voleinding.

Entente, de zin, het verstand, de uitlegging (van een dubbelzinnig woord); ook de verstandige en smaakvolle rangschikking van de menigvuldige deelen eens geheels.

Enteren, met zijn schip een vijandelijk schip zoodanig naderen, dat men zich met haken en touwen aan hetzelve klampt, om het te overmeesteren.

Enteritis, Gr., (geneesk.) darmontsteking. *Enterocele*, darmbreuk. *Enterologie*, de leer der ingewanden. *Enterotomie*, de darmopening, darmsnede.

Entêtement, Fr., stijfhoofdigheid, koppigheid, eigenzinnigheid. *Entêté*, koppig, stijfhoofdig, eigenzinnig.

Enthusiasmus, geestdrift, verrukking, bezieling. *Enthusiast*, een met geestdrift vervulde, bezielde, dweeper. *Enthusiastisch*, met geestdrift vervuld, dweepend.

Enthymêma, eene onvolkomene, afgekorte sluitrede.

Entiteit, de wezenheid, wezenlijkheid, wanneer van ieder ding heweerd kan worden, dat het iets is.

Entoilage, Fr., geweven kanten of kragen van de fijnste soort.

Entomologie, de insektenkunde. *Entomoloog entomologist*, een kenner van insekten.

Entortilleren, omwikkelen, omstrikken.

Entourage, Fr., de omgeving, omzetting; bijzonder bij vrouwelijken opschik. *Entoureren*, omgeven, omzetten, insluiten. *Entours*, omgevingen, ommestreken (eener stad).

Entrada, Ital., zie *intrada* en *entrée*.

En train, Fr., in den togt; in zwang. *Entraineren*, voorttrekken, weg- of medeslepen.

Entrechat, Fr., een kruis- of luchtsprong, kunstige danssprong.

Entre deux, Fr., tusschen beide; een middenstuk, tusschenruimte.

Entrée, Fr., de in- of toegang, in- of toetreding; de toegangsprijs; (muz.) stuk ter opening,

inleiding tot een muzijkstuk. *Entréebillet*, toegangsbriefje.

ENTREMÊT, Fr., tusschengeregt, tusschenspijs, bijschotel.

ENTREPONT, Fr., tusschendek (op schepen).

ENTREPÔSEUR, de opzigter over een *entrepôt*. *Entrepôt*, pakhuis, stapelplaats.

ENTREPRENANT, Fr., ondernemend. *Entrepreneur*, een ondernemer, aannemer (van gebouwen, enz.) *Entrepreneren*, ondernemen. *Entreprise*, de onderneming, het ondernemen, voornemen.

ENTRESOL, Fr., een half- of tusschenverdieping (aan een huis).

ENTRETENEREN, *entretenir*, Fr., onderhouden, verzorgen, ondersteunen. *Entretenue*, eene gekamerde. *Entretien*, onderhoud, gesprek; ondersteuning.

ENTREVUE, zamenkomst, gesprek.

ENTRIPSOLOGIE, Gr., (geneesk.) de inwrijvingskunst; leer van de inwrijving van vele heelmiddelen.

ENTREREN, binnentreden; op iets ingaan, zich inlaten; aantreden; beproeven.

ENTROCHITEN, zeesterrenversteeningen.

ENUCLEATIE, *enucleatio*, Lat., ontwikkeling, verklaring, opheldering. *Enucleëren*, ontwikkelen, verklaren.

ENUDEREN, blootmaken, ontblooten.

ENUMERATIE, *enumeratio*, Lat., telling, hertelling; opnoeming van stuk tot stuk. *Enumereren*, tellen, opnoemen, hertellen.

ENUNCIATIE, *enunciatio*, Lat., uitdrukking, uitspraak. *Enuncieren*, uitdrukken, uitspreken, oordeelen.

ENVELOPPE, Fr., de omslag, het hulsel, de inslag; een vrouwenmantel. *Envelopperen*, inhullen, inslaan, inwikkelen.

EN VÉRITÉ, Fr., in waarheid, in der daad.

ENVITAILLEMENT, Fr., de proviandering van een schip.

ENVIRON, Fr., omstreeks. *Environs*, de omstreken.

EN VOGUE, Fr., in omloop, in zwang, aan de orde van den dag.

ENVOYÉ, Fr., een gezant, afgezant. *Envoyé extraordinair*, een buitengewoon gezant.

EO ANIMO, Lat., met dat oogmerk; van dezelfde meening, van hetzelfde gevoelen.

EODEM, Lat., aan denzelfden, op denzelfden (dag).

EOS, Gr., het morgenrood.

EO SENSU, Lat., in denzelfden zin.

EORTOLOGIUM, feestdagsregister.

EPACTEN, (Tijdrekenk.) getallen, welke, voor elk jaar, den maansouderdom op nieuwejaarsdag opgeven, of welke aantoonen, hoe veel dagen op nieuwejaarsdag, sedert de laatste nieuwe maan, verloopen zijn.

EPARCHIE, Gr., het stadhouderschap, de landvoogdij; de sprengel van eenen bisschop, of aartsbisschop (in de grieksche kerk).

EPARGNE, Fr., sparing, uitsparing, het sparen, de spaarbeurs, spaarbank, spaarpot.

EPAULEMENT, borstwering van schanskorven en zakken zand; elke versterking van een zwak werk.

EPAULETTE, Fr., schouderkwast.

EPÉE, Fr., een degen. *Un homme d'épée*, een man van den degen, een krijgsman; in tegenstelling van *un homme de robe*, een man uit den burgerstand.

EPENTHESIS, Gr., de inschuiving van letters of lettergrepen in het midden der woorden,

b. v. *Mavors*, in plaats van *Mars*, *relligio*, in plaats van *religio*. *Epenthetisch*, ingeschoven, ingestoken.

Ephemèren, Gr., dagdiertjes, eendagige vliegen. *Ephemerisch*, eendagig, dat eenen dag duurt, voorbijgaand, zonder duur. *Ephemeriden*, dagbladen, nieuwstijdingen; sterrekundige tafels, waarin alle veranderingen aan den sterrenhemel opgeteekend zijn.

Ephoraat, Gr., het (kerkelijke) opzienersambt. *Ephorie*, opzigtskring of district. *Ephorus*, een kerkopziener.

Epicarpium, een polspleister, omslag om de pols.

Epicedium, een lijkdicht, treurzang, doodlied.

Epicherema, (Redeneerk.) de met redenen bekleede sluitrede, waarbij de voorafgaande voorstellen weder door nieuwe sluitredenen bewezen worden, terwijl men op die wijze voortgaat, tot alles bewezen is.

Epicurisch, weelderig, wellustig, zwelgend. *Epicurist*, een wellusteling, zwelger; eigenlijk, aanhanger van de (veelal kwalijk begrepene) leer van epicurus, eenen Griekschen wijsgeer.

Epidemie, Gr., eene aansteekende ziekte, besmettelijke landziekte. *Epidemisch*, besmettelijk, met de landziekte behebt.

Epidermis, de opperhuid, het buitenste vel.

Epigastrum, het opperste deel van den smeerbuik boven de maag.

Epiglottis, Gr., het keel- of luchtpijpdeksel.

Epigramma, Fr., bijschrift, opschrift; spot- of hekeldicht; stekelig puntdicht. *Epigrammatisch*, hetgeen zoodanig iets bevat. *Epigrammatist*, een vervaardiger van zin- of spotdichten.

Epikrisis, Gr., beslissing, vonnis, oordeel.

Epilepsie, Gr., de vallende ziekte. *Epileptisch*, de vallende ziekte betreffende.

Epilogue, Fr., *epilogus*, Lat., eene slotrede, slot.

Epineux, Fr., *epineus*, stekelig, doornachtig; moeijelijk, netelig.

Epinicia, Gr., zegevieringen; zegezangen.

Epiphania, Gr., bijzondere verschijningen; ook het feest van drie koningen, den 6 Januarij, dewijl op dien dag de ster, welke zij, bij de geboorte van Christus, gezien hadden, weder. zon verschenen zijn.

Epiphonema, Gr. eene slotspreuk, eindspreuk, toeroep.

Epiphora, Gr., (spraakk.) de herhaling eener uitdrukking aan het einde van verscheidene volzinnen; (geneesk.) ontstekende oogdruiping, oogtraning.

Episcenium, het bovenste gedeelte van het tooneel (in den schouwburg).

Episch, Gr., dat eenen held betreft; *episch gedicht*, heldendicht.

Episcopaal, Gr., bisschoppelijk. *Episcopalen*, de bisschoppelijken, medeleden van de bisschoppelijke kerk (in Engeland). *Episcopaat*, het bisdom, de bisschoppelijke waardigheid.

Episcynium, het optrekken der oogleden, wanneer men een ernstig gezigt maakt.

Episode, eene uitweiding, eene inschuiving, inlassching, invlechting, tusschenhandeling, tusschenverhaal, tusschengezang. *Episodisch*, ingevlochten, ingeschoven.

Epistalma, bevel van eenen vorst aan zijne dienaars, in zijne huisselijke zaken.

Epistel, *epistola*, Lat., een brief, zendbrief; fig. een verwijt, strafpredikatie. *Epistolaire*, Fr., wat tot de brieven behoort, als: *stijle epistolaire*, briefstijl. *Epistolographie*, de briefschrijfkunde, het briefstellen.

Epistylus, (houwk.) de kroon of het bovenste van eene zuil.

Episyllogismus, afdalende reeks van sluitredenen (in de redeneerkunde).

Epitaphium, een grafschrift, grafsteen, graftombe.

Epitasis, het tweede deel van een drama, waarin de grootste verwarring heerscht; (geneesk.) het begin van den paroxismus of aanval eener ziekte.

Epithalamium, een bruiloftsgedicht.

Epithesis, Gr. een opstel, opschrift; ook bedriegerij. *Epithetes*, een bedrieger. *Epithetiseren*, eenen bijnaam aan iemand geven. *Epitheton*, bijnaamwoord, toezetsel.

Epitome, Fr. en Lat., een uittreksel, kort begrip. *Epitomiseren*, uittreksels uit een boek maken, kort ineendringen.

Epitrope, (redek.) wanneer men aan zijne partij iets toegeeft, om met het overige dezelve des te beter te kunnen bestrijden.

Epizeuxis, Gr., de herhaling van een en hetzelfde woord, in het begin van eenen volzin.

Epizootie, Gr., veeziekte, sterfte van het vee.

Epode, Gr., het laatste gedeelte van een gedicht, nazang; ook een klein vers, hetwelk op een grooter gedicht volgt.

Epopée, Gr., een heldendicht; ook een gedicht, waarin het een of ander geschiedkundig onderwerp uitgebreid en bezongen wordt.

Epopten, de ingewijden, deelhebbers aan de Elusinische geheimen, ordebroeders; ook de geheime oppersten dezer broederschappen.

Epoque, Fr., tijdstip, tijdpunt, begin eener tijdrekening of jaartelling, b. v. bij de Joden van de schepping der wereld, bij de Christenen van de geboorte van Christus, bij de Mahometanen van de Hegira, of vlugt van Mahomet.

Epos, zie *epopée*.

Epulatie, gastmaalbouding. *Epuleren*, brassen, gastmaal houden.

Equaal, *aequalis*, Lat., evengelijk, evenredig; gelijk in ouderdom. *Equaliteit*, evengelijkheid, billijkheid. *Equanimiteit*, gelijkmoedigheid. *Equatie*, verevening, evengelijking. *Equeren*, effenen, evenen, gelijkmaken.

Equatie, zie *equaal*.

Equator, Lat. *aequator*, eene aangenomen lijn, welke de aarde in twee gelijke halfronden deelt. *Equilateraal*, *aequilateralis*, Lat., hetgeen gelijke zijden heeft. *Equiliber*, *aequilibrium*, Lat., het evenwigt. *Equilibrist*, koordendanser, kunstenmaker. *Equinox*, *aequinoctium*, Lat., gelijkheid van dag en nacht, welke tweemaal des jaars plaats heeft, namelijk in de lente en in de herfst, wanneer dag en nacht even lang zijn. *Equinoctiaalcirkel*, aan eenige slingeruurwerken, die den waren tijd, naar de zon, aanwijzen. *Equinoctiaal zonuewijzer*, dien men in alle oorden der wereld gebruiken kan, daar de anderen slechts op eene poolshoogte gerigt zijn.

Equipage, Fr., alles wat tot gemak, pracht en den stoet van de rijken behoort, als: koetsen, paarden, bedienden enz.;

krijgsgereedschap, ook de manschappen der schepen, en hetgeen tot de uitrusting derzelve behoort. *Equipement*, de uitrusting van een' man, schip, of van militaire korpsen; kleeding en wapens. *Equiperen*, uitrusten, bemannen.

EQUIPOLLENT, gelijkgeldig.

EQUITEIT, Lat. *aequitas*, de billijkheid, welke de Romeinen zich als persoon voorstelden en vergoodden.

EQUIVALENT, *aequivalent*, gelijkwaardig; *equivalentie*, gelijkwaardigheid. *Equivaleren*, van gelijke waarde zijn.

EQUIVOQUE, dubbelzinnig, twijfelachtig; ook dubbelzinnigheid; *equivoques*, woorden of redenen, welke op verscheidene wijzen kunnen uitgelegd worden.

ERATO, eene der negen zanggodinnen, de muze der lirische dichtkunst.

E RE, Lat., ter zake dienstig, nuttig.

ERECTIE, het oprigten, overeindstaan.

EREMIET, *heremiet*, kluizenaar. *Eremitage*, kluis, kluizenaarswoning, kluizenaarshut. Zie *heremitage*.

ERGO, gevolgelijk, daarom.

ERIGEREN, oprigten, opbouwen, verheffen, overeindzetten. Zie *erectie*.

ERINNEN, *Erinnijen*, bijnaam der wraakgodinnen, of *furien*.

ERIPIEREN, ontrukken, wegnemen.

ERIS, de godin der tweedragt, van den twist en haat.

ERISICHTON, naam van eenen onverzadelijken vraat, die eindelijk zijne handen en voeten opvrat.

ERISTICA, *eristiek*, strijd- en twisttheologie, zie *Polemiek*. *Eristisch*, twistziek.

EROGEREN, uitdeelen, bedeelen; uitgeven; kosten maken.

EROS, Gr., de god der liefde, die bij de Grieken, gelijk *Cupido* bij de Romeinen, als minnegod vereerd werd.

EROTISCH, verliefd, minziek; ziekten en toevallen, die uit liefde ontstaan.

ERRATA, een aantal drukfeilen, lijst van drukfeilen. *Error*, Lat., *erreur*, Fr., dwaling, fout; *error calculi* of *in calculo*, eene fout in de berekening; *salvo errore calculi*, met voorbehoud van fouten in de berekening.

ERUCTATIE, *eructatio*, Lat., het oprispen, het opgeven van wind uit de maag door den mond. *Eructeren*, oprispen.

ERUDIET, *eruditus*, Lat., geleerd, kundig, ervaren. *Eruditie*, geleerdheid, kunde, ervarenheid.

ERUEREN, uitvorschen, navorschen, zich in eene zaak verdiepen; dezelve doorgronden.

ERUMPEREN, uitbreken, uitbarsten. *Eruptie*, *eruptio*, Lat., uitbarsting, uitwerping van brandbare stoffen der vulkanen; alles wat met geweld voor den dag komt, als: het neusbloeden; nitval van eene bezetting uit eene schans of vesting, enz.

ESCABELLON, *escablon*, Fr., het voetstuk van een borstbeeld, wanneer het van onder smal toeloopt.

ESCADRE, Fr., *eskader*, eene scheepsafdeeling, gedeelte of smaldeel eener vloot. *Escadron*, een eskadron, eene compagnie Kavallerie.

ESCALADE, beklimming, overklimming, veelal door middel van ladders; bestorming eener vesting door middel van stormladders. *Escaladeren*, beklim-

men, opklimmen, overklimmen; berennen, bestormen.

Escamotteren, goochelen, ontfutselen, wegmoffelen, uit den zak rollen. *Escamotterie*, goochelarij, ontfutseling, listig bedrog. *Escamotteur*, een goochelaar, zakkenrolder.

Escapade, gekke kuur, moedwillige jongensstreek: *escapaden maken*.

Escarpe, de binnenwaartsche helling van de walgracht (in de vestingbouwk.); de buitenste wordt *contrescarpe* genoemd.

Escarpins, Fr., dansschoenen zonder hakken, omgekeerde schoenen.

Escompte, Fr., aftrek in rekening; korting, rabat. *Escompteren*, aftrekken, afkorten.

Escorte, geleide, bedekking. *Escorteren*, geleiden, beschermen, bedekken, als b. v. ter zee, door oorlogsvaartuigen, te land, door eene militaire bedekking van soldaten.

Escroqueren, aftroggelen, met list afhalen. *Escroquerie*, aftroggeling, afzetterij.

Esoterisch, wetenschappelijk, naauwkeurig; wat niet ieder behoeft te weten; leer der ingewijden.

Espagnoladè, snoeverij, pralerij, snorkerij.

Espalier, een leiboom, die tegen eenen muur of een staketsel geleid wordt.

Espèce, Fr., geslacht, soort; ook geld; *en espèces*, *in spetie*, in klinkende munt.

Esperance, Fr., de hoop. *Cap de bonne esperance*, de kaap de goede hoop.

Esplanade, Fr., voorplein, vlakte; open plaats tusschen groote gebouwen, of tusschen eene vesting of citadel en de huizen der stad.

Esprit, Fr., geest, verstand; *bel esprit*, schoone geest, geleerde; *esprit fort*, sterke geest, vrijdenker, vrijgeest. *Esprit de corps*, het voorstaan der denkwijs van een gezelschap of vereeniging, de gehechtheid aan dezelve. *Esprit public*, volksgeest, algemeene denkwijs.

Esquire, Eng., titel van een' engelsch edelman; schildknaap.

Essai, Fr., proef, onderneming. *Coup d'essai*, proefstuk; de toets van goud of zilver. *Essaieren*, beproeven, toetsen. *Essaieur*, hij, die dit doet.

Essence, Fr., geest, verfijnde zelfstandigheid. *Essentieel*, wezenlijk, zelfstandig. *Punch*-of *bisschop-essence*, geest van punch of bisschop.

Estafette, een rijdende postbode.

Estaminet, een herberg, alwaar men zamenkomt, om te drinken en zich te vermaken. *Estaminette*, een gezelschap van zwelgende boeren; ook eene kwakzalverskraam; kleine kroeg.

Estimabel, *estimable*, Fr., achtingwaardig, schatbaar. *Estimatie*, hoogachting, waardering. *Estime*, achting, waarde. *Estimeren*, waarderen, hoogachten.

Estocaden, bedelarijen, lastige aanzoeken; ook bedelbrieven; brandbrieven.

Estrade, optred, verhevene plaats voor een praalbed, of troon; ook eene afwijking van de hoofdzaak, in het twisten.

Estratto, Ital., *extrait*, Fr., een uittrek, eenvondige lottowinst.

Estropieren, verminken. *Estropié*, *geëstropiëerd*, verminkt.

Etablissement, Fr., eene inrigting, een gesticht. *Etablisseren*, neerzetten, vestigen, oprigten, stichten.

Etage, Fr., verdieping van een huis. *D'étage en étage*, al hooger en hooger.

Etalage, Fr., het uitkramen, de tentoonstelling van koopwaren; ook het opsieren der vrouwen, om zich te doen opmerken; verder het aannemen van zekere houding, om zijne geleerdheid, zijnen rijkdom, of zijn verstand enz. te doen in het oog vallen. *Etaleren*, uitkramen, openleggen, ten toon spreiden.

Et cetera, zie *cetera*.

Etesiensche winden, zachte, koele winden, in de hondsdagen.

Ethica, *ethiek*, zedeleer.

Ethnarch, regter en oudste onder de Joden; ook in het algemeen, de regent of hevelhebber van eene provincie.

Ethnographie, Gr., geschiedenis der volken.

Ethographie, zedenbeschrijving. *Ethologie*, leer en verhandeling over de zeden en gebruiken van een volk.

Ethos. het aandoenlijke in den schrijfstijl.

Etiquette, een opschrift, hetwelk de korte inhoud is van hetgeen eene zaak bevat, op fleschen, karotten enz.; opschrift, of titel; ook het ceremonieel aan het hof, of in voorname gezelschappen; hoofsche manier.

Etonnant, verbazend, verwonderlijk, ongemeen.

Etouffant, versmorend, verstikkend. *Etoufferen*, verstikken, dempen, onderdrukken.

Etourderie, onbezonnenheid, verwaande domme stoutmoedigheid. *Etourdi*, een losbol; ook onbezonnen, vermetel. *Etourdissement*, bedwelming, balourigheid. *Etourdisseren*, bedwelmen, verdooven, bedremmelen.

Etui, koker, b. v. voor messen en allerhande gereedschappen.

Etymoloog, woordkenner, uitlegger, afleider van woorden. *Etymologie*, woordkennis, woordgronding, uitlegging en nasporing van den oorsprong der woorden. *Etymologisch*, betgeen tot de woordkennis behoort. *Etymologiseren*, den oorsprong der woorden onderzoeken.

Eucharistie, dankbaarheid; ook de dankbare viering van den dood van Jezus, het heilige avondmaal.

Eudaemon, een goede geest. *Eudaemonie*, hooge zaligheid van den geest, gelukzaligheid. *Eudaemonismus*, de bewering of erkenning der gelukzaligheidsleer: volgens Kant, het onophoudelijke streven naar de volkomenheid van het menschelijke geslacht.

Eudiometer, luchtzuiverheidsmeter, werktuig, om de zuiverheid der lucht te meten.

Eumeniden, waren bij de Heidenen de plaaggeesten der helle, de wraakgodinnen, de furiën.

Eumolpiden, de raden in het geestelijke gerigt te Athene.

Eunomia, de goede wetgeving; naar de oude fabelleer, was zij eene dochter van *Themis*, de godin der geregtigheid.

Eunuque, Fr., *eunuchus*, Lat., een gesnedene, ontmande.

Eupathie, (geneesk.) een toeval, waarbij weinig gevaar is.

Eupepsie, gemakkelijke spijsvertering.

Euphemismus, (redek.) de omschrijving van eene aanstootelijke zaak in welvoegelijke bewoordingen.

Euphonie, welluidendheid, schoone klank. *Euphonisch*, welluidend.

Euphrosina, naam van eene der drie bevalligheden of gratiën; (fig.) de vreugde.

EURYTHMIE, welluidende overeenkomst; overeenstemming van alle deelen, in verzen, gebouwen, beelden enz.; leer der evenredigheden.

EUSTYLOS, (houwk.) met zuilen voorzien; juiste verhouding der zuilen.

EUTERPE, eene der negen zanggodinnen, de godin der muzijk.

EUTHANASIE, het wel sterven, een zachte dood, het ontslapen.

EUTHYMIE, gemoedsrust; vrolijkheid van geest.

EVACUATIE, ontlediging; ontruiming; afgang. *Evacuantia*, ontruimings- of ontledigingsmiddelen. *Evacueren*, ontruimen, ledigen.

EVAGATIE, uitwijking, uitweiding. *Evageren*, uitwijken, uitweiden.

EVALESCEREN, toenemen, opgroeijen, sterker, grooter worden in waarde rijzen.

EVALVATIE, aanslag, schatting; ook het gehalte der munten. *Evalveren*, aanslaan, schatten, waarderen.

EVAN, bijnaam van Bachus.

EVANESCEREN, verdwijnen.

EVANGELIE, *euangelium*, woordelijk: eene goede boodschap, of aangenaam berigt; het evangelie. *Evangelist*, een der vier evangelisten.

EVAPORATIE, uitdamping, uitwaseming; eene scheikundige bewerking, waardoor men vlugtige van minder vlugtige of tegen het vuur bestand blijvende deelen afscheidt; ook (geneesk.) het uitdampen des menschelijken ligchaams, of het zweeten. *Evaporeren*, uitdampen, zweeten.

EVASIE, de ontvlugting, het ontloopen.

EVELLEREN, uittrekken, ontwortelen, uitroeijen.

EVÉNEMENT, Fr., gebeurtenis, voorval, toedragt van zaken.

EVENTUALITER, gebeurlijk, bij geval, mogelijk. *Eventueel*, gebeurlijk.

EVERSIE, *eversio*, Lat., omkeering, omverwerping. *Everteren*, omkeeren, omverwerpen.

EVERTUEREN, pogen, zijn best doen.

E VESTIGIO, Lat., op staanden voet, dadelijk, op de plaats, voor de vuist.

EVIADEN, naam der bachantinnen. *Evius*, bijnaam van Bachus.

EVICTIE, overtuiging; ook borgstelling, borg, schadeloosholding.

EVIDENT, klaar, blijkbaar, klaarblijkelijk. *Evidentie*, zekerheid, klaarblijkelijkheid.

EVINCEREN, bewijzen, openleggen, ophelderen; te boven komen.

EVITEREN, vermijden.

EVOCATIE, uitroep, uitboezeming; indaging van eenen uitlandigen. *Evoceren*, uitroepen; indagen.

EVOHE, Evoë, ha! heisa! hoerra! hoezee! vreugdekreet van hat volk, bij de openbare spelen der Grieken en Romeinen.

EVOLUTIE, beweging, zwenking der soldaten; beweging of wending van eene vloot, of een leger enz.; (in de muzijk) de buiging van de stem. *Evolveren*, ontwikkelen.

EVULGEREN, uitstrooijen, verspreidan, onder de menschen brengen.

EX, Lat., uit. In zamenstellingen beteekent het echter: eertijds, voormalig, gewezen, b. v. *exjezuit*, *exminister*, *exprofessor*. *Ex professo*, willens en met vlijt; *ex tempore*, uit het geheugen, van buiten.

EXACT, naauwkeurig, stipt, punktelijk. *Exactie*, invordering, vordering, afpersing, knevela-

rij. *Exactitude*, naauwkeurigheid, stiptheid.

EXACUEREN, scherp maken, aanzetten; ook opwinden, bewegen.

EXAGERATIE, vergrooting, overdrijving; groote ophef. *Exagereren*, iets vergrooten.

EXAGITEREN, plagen, kwellen, driftig maken, vertoornen.

EXALTATIE, verhooging, verheffing; ingeving, dweeperij; overspanning. *Exalteren*, verhoogen; in de hoogte zweven; dweepen.

EXAMEN, Lat., baproeving, ondervraging. *Examinatie*, het onderzoek, de beproeving. *Examinator*, ondervrager, uitvrager, onderzoeker. *Examineren*, ondervragen, onderzoeken; uithooren.

EXANIMEREN, den moed benemen; afschrikken.

EX ANIMO, Lat., van harte, hartelijk, met voordacht.

EXARCH, voormaals de stedehouder der Oostersche keizers, over het ondergedeelte van Italie. *Exarchaat*, het amht en gebied, of de waardigheid van zulk eenen stedehouder; ook hedendaags bij de Grieken de afgevaardigde van den patriarch, die voor denzelven door de provincien reist, om de bisschoppen en kerken te bezoeken.

EXARTICULATIE, verrekking, ontwrichting.

EXASCIEREN, uitwerken, het ruwste wegwerken.

EXASPERATIE, verbittering. *Exaspereren*, verbittaren.

EXATMOSCOPIUM, werktuig om de uitwaseming te meten.

EXAUDI, de zesde zondag na paaschen.

EXCAVATIE, de uitholing, het uitholen.

EXCEDEREN, overschrijden, uitspatten, overtreden.

EXCELLENT, uitstekend, uitmuntend, voortreffelijk. *Excellentie*, heerlijkheid, voortreffelijkheid; titel, welken men aan ministers en onderscheidene andere voorname personen geeft. *Excelleren*, uitmunten, groot zijn.

EXCENTRICITEIT, buitengemeenheid, overspanning. *Excentrisch*, wat om een ander middelpunt draait, (figuurl.) ongewoon, overspannen; het tegendeel van *concentrisch*.

EXCEPT, uitgenomen, uitgezonderd. *Exceptie*, uitzondering, tegenspraak, uitvlugt.

EXCERPEREN, uittreksels maken, verkorten of in het kort overbrengen. *Excerpt*, uittreksel. *Excerpta*, Lat., uittreksels uit boeken.

EXCES, uitspatting, moedwil; ook geweldddadigheid. *Excessief*, buitensporig, onmatig, overdreven.

EXCHEQUER, Eng., de schat- of rekenkamer, het finantiele hof van den koning van Grootbrittanje; ook het opperge-regt des Aartsbisschops van York. *Exchequer-bills*, staatsschuldbriefjes, of banknoten, in plaats van gereed geld.

EXCIPIEREN, uitzonderen, eene uitzondering maken; ook tegen inbrengen, tegenoverstellen, tot verantwoording voortbrengen; ook (in de artsenijmengkunde), wanneer man drooge poeijers onder vochten mengt.

EXCITATIE, aanmoediging, aanzetting, herinnering, opwekking, uitnoodiging, opeisching. *Excitatief*, opwekkend, aanzettend, opwakkerend. *Excitatorium*, Lat., eene geregtelijke aanmaning, om aan zijnen pligt te voldoen, waarschuwingsbrief. *Exciteren*, aanzetten, ophitsen, aanvuren, op-

ruijen; ook oproepen, als, b. v. iemand ambtswege voor het geregt roepen.

EXCLAMATIE, uitroep; ook zachte of luide toon van spreken; *exclamationis signum* (!) het uitroepingsteeken. *Exclameren*, uitroepen, luid schreeuwen.

EXCLUDEREN, uitsluiten. *Exclusie*, uitsluiting. *Exclusief*, uitsluitenderwijze, uitgenomen.

EXCOGITEREN, verzinnen, verdichten.

EXCOLEREN, aanbouwen, volkomen maken, verbeteren. *Excolering*, de uitwerking, verbetering.

EXCOMMUNICATIE, de kerkeban. *Excommuniceren*, in den ban doen, buiten de gemeenschap der kerk sluiten.

EXCORIEREN, villen; tot op het bloed geeselen.

EXCREMENT, uitwerpsel, drek.

EXCRESCENCE, Fr., uitwas.

EXCRETIE, afzondering, uitwerping.

EXCUDIT, Lat., hij heeft het gesneden of gegraveerd; de plaatsnijders zetten dit op de door hen vervaardigde platen met hunnen naam.

EXCULPATIE, vrijspraak. *Exculperen*, onschuldig verklaren, schuldeloos voorstellen.

EXCURREREN, buitensporig zijn. *Excursie*, uitweiding; strooppartij; eene korte reis, uitstap.

EXCUSABEL, *excusable*, Fr., te verontschuldigen, verontschuldigbaar. *Excuse*, verontschuldiging. *Excuseren*, verontschuldigen.

EXCUSSIE, *excussio*, Lat., *excussion*, Fr., de uitwinning des voornaamsten schuldenaars; ook naauwkeurig onderzoek; *beneficium excussionis*, het regt om den hoofdschuldenaar uit te winnen, voor dat men den borg in regten betrekt.

EXECRABEL, *execrable*, Fr., afschuwelijk, vloekwaardig. *Execratie*, de afschuw of afkeer van iets; ook verwensching. *Execreren*, vervloeken, verwenschen.

EXECUTANT, (muz.) een muzijkant, welke zich op concerten laat hooren. *Executeren*, een vonnis uitvoeren; ook ter straffe of ter dood brengen. *Executeur*, uitvoerder van eene volmagt, of testamantairen last. *Executie*, uitvoering; voltrekking van een vonnis. *Executoriaal*, ook *executabel*, hetgaen door geregtsdwang gevorderd kan worden.

EXEDRA, eene plaats vol stoelen; vergaderzaal, gehoorzaal, enz.

EXEGESE, *exegesis*, Gr., verklaring, uitlegging, voornamelijk van den bijbel. *Exegeseren*, verklaren, uitleggen. *Exegeet*, uitlegger, verklaarder. *Exegetica*, *exegetiek*, verklaringsuitleggingskunst. *Exegetisch*, uitleggend, verklarend.

EXEMPEL, *exemplum*, Lat., voorbeeld, monster; *een exempel statueren*, een schrik inboezemend voorbeeld geven, een strafvoorbeeld daarstellen; *een exempel aan iets nemen*, zich aan iets spiegelen. *Exempli gratia*, *exempli causa*, bij voorbeeld. *Exemplaar*, *exemplaire*, Fr., een stuk, afdruksel, afdruk, van boeken, van schrift.

EXEMT, bevrijd, uitgezonderd. *Exemtie*, uitzondering, bevrijding (van belasting, of straf).

EXEQUEREN, vorderen, invorderen; eene geregtelijke uitspraak met geweld doen gehoorzamen.

EXEQUIEN, lijkplegtigheid, lijkstatie.

EXERCEREN, oefenen, verrigten, bijzonder krijgsoefeningen doen. *Exercitie*, oefening, bijzonder krijgs- of wapenoefening, wapenhandel.

Exergasie, eene figuur in de redeneerkunde, wanneer men met drift het voorwerp van alle zijden, en onder allerlei gedaanten, beschouwt, en dus in vele bijna gelijke uitdrukkingen voordraagt.

Exhaeredatie, onterving, basterdmaking. *Exhaerederen*, onterven.

Exhalatie, het uitademen, de uitdamping, uitwaseming. *Exhaleren*, uitademen, uitwasemen.

Exhaureren, uitputten, leegscheppen. *Exhausie*, de uitputting.

Exhiberen, overleggen, overhandigen, voorleggen. *Exhibitie*, overlegging, overgift, openlegging. *Exhibitum*, een overgelegd schrift.

Exhortatie, aanmaning, vermaning; bemoediging. *Exhorteren*, aanmanen, vermanen.

Exigeant, veel verlangend. *Exigentie*, vordering, vereisch: *naar exigentie van zaken*. *Exigeren*, vorderen, verlangen, aanmanen. *Exigibel*, vorderbaar, wat nog kan ingevorderd worden, en waarbij geen gevaar van verlies waarschijnlijk is.

Exiguiteit, kleinheid, geringheid, wanvoegelijkheid.

Exilieren, verbannen, uit het land zenden. *Exil*, Fr., *exilium*, Lat., verbanning, ballingschap.

Eximeren, uitzonderen, bevrijden. *Exemtie*, uitzondering. Zie *exemt*.

Ex improviso, Lat., onvoorziens.

Existence, Fr., *existentie*, het wezen, aanzijn, bestaan. *Existeren*, bestaan, in wezen zijn.

Existimatie, schatting, waardering, meening. *Existimeren*, het daarvoor houden; schatten, waarderen.

Ex jure, Lat., volgens het regt.

Exlex, Lat., buiten de wet, wetteloos.

Ex more, Lat., naar het gebruik.

Exodus, het tweede boek van Mozes.

Ex officio, Lat., ambtshalve.

Exoleet, verouderd.

Exoneratie, ontlediging, ontlasting. *Exonereren*, ontledigen, vrijspreken, ontlasten.

Exorabel, *exorable*, Fr., verbiddelijk.

Exorbitant, buitensporig, overdreven, onordelijk. *Exorbiteren*, overschrijden, overtreden, van den regten weg afdwalen.

Exorciseren, (duivelen of booze geesten) bezweren of bannen. *Exorcismus*, duivelbezwering, of banning (bij den doop). *Exorciste*, bezweerder, duivelbanner.

Exordium, Lat., het begin, de inleiding eener rede.

Exoterisch, niet wetenschappelijk, niet naauwkeurig, wat iedereen weten kan.

Exotisch, vreemd, uitlandig.

Expansie, uitdijing, verwijding, uitspreiding. *Expansief*, uitdijend. *Expansive kracht*, (natuurk.) kracht, die van het middelpunt naar den omtrek dringt.

Expatrieren, uit het vaderland gaan, weggaan, vlugten.

Expectance, Fr., uitzigt op iets, verwachting. *Expectant*, die uitzigt op een ambt heeft. *Expectatie*, verwachting. *Expecteren*, verwachten.

Expectoreren, ontdekken, zijne gedachten mededeelen.

Expedient, een middel, een middel tot redding, een ligt en spoedig werkend middel. *Expedieren*, uitvoeren, tot stand brengen, verzenden, afvaardigen, verderbrengen. *Expediet*, schielijk, spoedig. *Expeditie*, *expeditio*, Lat., af-

vaardiging, verzending, onderneming; de plaats waar handelszaken bezorgd worden; afschrift van een wettig geschrift.

Expelleren, verdrijven, verjagen, onterven.

Expenderen, overleggen; ook betalen, bekostigen.

Expensarium, Lat., de lijst van onkosten. *Expensen*, onkosten. uitgaven, geregtskosten; *in expensas condemneren*, in de kosten verwijzen.

Experience, Fr., *experientia*, Lat., *experientie*, ondervinding, ervaring: *experientia docet*, de ondervinding leert het.

Experiment, proefneming. *Experimentaal*, proefnemend, proefondervindelijk. *Experimenteren*, beproeven, onderzoeken.

Expert, ervaren. *Experto crede Ruperto*, geloof aan hetgeen een verstandig en ervaren man u zegt.

Expiatie, verzoening. *Expiëren*, verzoenen, ontzondigen.

Expiratie, onwillekeurige aandrang tot stoelgang, tot kinderbaren, tot braken; ook uitademing, uitblazing van den geest, dood; insgelijks eindiging; het verschijnen, vervallen (van eenen wissel, enz.) *Expireren*, uitademen, sterven; vervallen, ophouden, eindigen (van contracten, enz.)

Expisceren, uitvisschen; uitvragen, uithooren.

Explaneren, versieren, oppronken; ook iets uitleggen, verklaren.

Explicabel, *explicable*, Fr., verklaarbaar. *Explicatie*, verklaring, uitlegging. *Explicatief*, verklarend, ophelderend. *Expliceren*, verklaren, uitleggen.

Explicite Lat., uitdrukkelijk, duidelijk, bepaald. Zie *implicite*.

Exploderen, losgaan, ontploffen, met geweld losbreken of losbarsten. *Explosie*, geweldige uitbarsting, als van kruid, enz.

Exploit, Fr., groote daad, heldendaad; ook eene dagvaarding, enz. van eenen deurwaarder. *Exploitatie*, ontginning van landen; beteekening of kennisgeving van eenig stuk door eenen deurwaarder. *Exploiteren*, ontginnen (van landen, enz.) beteekenen (van deurwaarders).

Explorateur, uitvorscher, bespieder. *Exploratie*, uitvorsching, bespieding, uitpluizing. *Exploreren*, bespieden, uitpluizen, navorschen.

Exponent, (wisk.) de aanwijzer, het getal, dat de magt van een ander getal of grootheid aanduidt. *Exponeren*, aanwijzen, bloot leggen, blootgeven, in gevaar stellen, zich aan gevaar blootstellen.

Export, *exportatie*, Fr., uitvoer. *Exporten*, waren, die buiten 's lands worden gevoerd. *Exporteren*, uitvoeren.

Exposé, uiteenzetting, vertoog; ook de voordragt der klagten en derzelver uiteenzetting voor het geregt. *Exposeren*, uitleggen, ontvouwen; ook een kind te vondeling leggen. *Expositie*, uitlegging, verklaring, ontvouwing; ook tentoonspreiding; het omstandige verhaal van eene zaak; tekstverklaring; insgelijks tentoonstelling (van schilderijen en andere voorwerpen van kunst of nijverheid); openlegging, blootlegging; het te vondeling leggen van een kind.

Expost, *post factum*, of *ex post facto*, achteraan, naderhand.

Expostulatie, hevige twist, woordenwisseling, kijverij; beklaging. *Expostuleren*, twisten, kijven, hard aanspreken, berispen, verwijten; zich beklagen.

Expres, *exprès*, Fr., uitdrukkelijk, voorbedachtelijk, willens, met opzet. *Expresse*, een eigen afgezondene bode. *Expressie*, *expressio*, Lat., het uitdrukken, uitpersen van sappen; (figuurl.) de uitdrukking zijner gevoelens, zijner gedachten. *Expressief*, nadrukkelijk, ter zaak, vol uitdrukking. *Expressis verbis*, met uitdrukkelijke woorden.

Exprimeren, de sappen uitpersen, uitdrukken; (fig.) zich uitdrukken.

Ex professo, Lat., omstandig, breedvoerig, uitdrukkelijk; met oogmerk.

Expromissor, Lat., borg voor schuld. *Expromitteren*, borg blijven, toezeggen, beloven.

Expropriatie, onteigening, berooving van eigendom. *Expropriëren*, iemand van zijn eigendom berooven.

Expulseren, uit- of wegdrijven. *Expulsie*, *expulsio*, Lat., verweg- of uitdrijving, verjaging, verbanning.

Expungëren, uitkrabben, uitstrijken, uitwrijven.

Exquireren, navorschen, naauwkeurig onderzoeken. *Exquis*, Fr., *exquisiet*, uitgeleaen, uitgezocht, voortreffelijk.

Exsiccantia, uitdroogende middelen. *Exsiccatie*, uitdrooging.

Exstirperen, (*extirperen*) uitrooijen; verdelgen.

Ex tempore, uit het geheugen, uit het hoofd, voor de vuist. *Een extempore*, een vers voor de vuist gemaakt. *Extemporeren*, uit het geheugen, voor de vuist, opstaanden voet, of onvoorbereid, iets voordragen, spelen of dichten. *Extemporaniteit*, de geschiktheid om zulks te doen.

Extenderen, uitrekken, den behoorlijken vorm geven, verlengen, uitbreiden, uitstrekken. *Extensibiliteit*, rekbaarheid. *Extensible*, Fr., *extensibel*, rekbaar. *Extensie*, *extensio*, Lat., uitrekking. *Extensief*, vergrootbaar.

Extenuatie, langzaam verval van krachten, verzwakking: (figuurl.) verkleining, b. v. van eene misdaad; vermindering der waarde van iets. *Extenueren*, geringer maken, verzwakken, uitteren.

Exteren, (*exsteren*), bestaan, voorhanden zijn.

Exterieur, Fr., uiterlijk, uitwendig; ook het uiterlijke, uitwendige, uitzigt.

Exterminatie, verdelging, uitrooijing. *Extermineren*, verdelgen, vernielen, uitrooijen.

Extern, uiterlijk; *externe*, van buiten.

Extinctie, het uitblusschen, verdelgen; afsterven. *Extinguëren*, uitblusschen, verdelgen.

Extorqueren, afpersen. *Extorsie*, afpersing.

Extra, buitendien, uitermate, buitengewoon.

Extract, uittreksel, het geen uit iets getrokken is, (uit planten, boeken, enz.) *Extractie*, *extractio*, Lat., het uittrekken, de uittrekking, afscheiding der fijne deeltjes uit vermengde ligchamen.

Extraderen, overhandigen, uitleveren. *Extraditie*, de overgaaf, uit- of overlevering.

Extrahent, die tot de beslissing eener zaak geregtelijke hulp vraagt. *Extraheren*, uit-

trekken, in het kort bevatten; sappen uit de kruiden halen; ook een geregtelijk bevel ligten.

EXTRAJUDICIEEL, buitengeregtelijk.

EXTRAORDINAIR, buitengewoon.

EXTRAPOST, buitengewone post.

EXTRATERRITORIAALJURISDICTIË, het regt, volgens hetwelk een afgezant of zaakgelastigde niet onder den geregtsdwang der plaats staat, waar hij als afgezant zich bevindt.

EXTRAVAGANT, buitensporig, uitspattend, ongerijmd. *Extravageren*, uitspatten, buiten den regel gaan.

EXTRÊME, Fr., het uiterste. *Extremiteit*, het uiterste einde; de laatste hulp; het hoogste levensgevaar; het grootste verval.

EXTRUDEREN, uit- of buitenstooten.

EXUBÈRANT, overvloedig, onnoodig. *Exuberantie*, overvloed, overdaad.

EXULANT, een verdrevene, banneling. *Exuleren*, verdrijven, verbannen; in ballingschap leven.

EXULCERATIE, *exulceratio*, Lat., de ettering, het zweren. *Exulcereren*, zweren, tot ettering brengen.

EXULEREN, zie *exulant*.

EXULTATIE, *exultatio*, Lat., het juichen. *Exulteren*, juichen.

EX UNGUE LEONEM, Lat., aan den klaauw herkent men den leeuw.

EX USU, uit het gebruik.

EXUVIEN, afgestroopte huid of vel; hulsel; uitgetrokkene kleederen.

EX VOTO, Lat., naar wensch of gelofte, uit kracht van eene gelofte. Een *exvoto*, eene zaak aan heiligen toegewijd, b. v. de krukken van eenen lammen, die door een mirakel zoude genezen zijn.

F.

F, als getal in oude romeinsche opschriften, heteekent 40, XL.

F, in de muzijk, de vierde hoofdtoon; anders heet deze toon FA.

FOL., FOLIO, de grootte van een blad.

F.° R.° FOLIO RECTO, op de eerste, voorste of regter bladzijde.

F.° V.° FOLIO VERSO, op de andere, linker- omme- of keerzijde van het blad.

F. c. *Formula concordiae*.

FEC., FECIT, hij (of zij) heeft het gemaakt.

F. FORTE, (muz.) sterk; *F. F.*, nog sterker; *F. F. F.*, *fortissimo*, het sterkste, met de grootste hevigheid.

F. F., zeer of hoogst fijn; de, of het fijnste, b. v. F. F. kanaster, zeer fijne kanaster, enz.

FRANC., FRANCO, vrachtvrij.

FIG., figuurlijk.

FL. ook *fl.* of *f.*, gulden, *florijn*, b. v. *fl.* of *f.* 100 — honderd gulden.

FR., Fransch.

FA, (muz.) de vierde toon in den zangsleutel.

FABEL, verdichtsel, sprookje; ook, eene verzierde vertelling, met een zedelijk doel, zie *fabula*.

FABRICA, Lat., fabrijk, werkplaats, alwaar goederen en waren, door arbeiders in het groot worden vervaardigd, het zij door werktuigen, of menschenhanden. *Fabricaat*, het vervaardigde kunstvoortbrengsel. *Fabricant*, fabrijkant, de arbeider in eene fabrijk; voor-

namelijk, de eigenaar of bestuurder derzelve. *Fabriceren*, maken of vervaardigen, bijzonder stoffen in het groot vervaardigen. *Fabricatuur*, vervaardiging der goederen in dusdanige werkplaatsen.

Fabriek, zie *fabrica*.

Fabula, Lat., zie *fabel*. *Lupus in fabula*, Lat., de wolf in de fabel; als men van den wolf spreekt, is hij nabij. *Fabulant*, een sprookjesverteller. *Fabuleren*, beuzelen, fabelen verzinnen. *Fabuleus*, fabelachtig, beuzelachtig. *Fabulist*, een fabeldichter.

Façade, Fr., voorgevel, voorzijde, front van een gebouw.

Face, Fr., *facies*, Lat., aangezigt, gezigt, aanschijn, de voorzijde; *en face*, in het gezigt, van voren; in de teekenkunde, het gansche gezigt van voren, in tegenoverstelling van *en profil*. *Facen*, de buitenste linien en zijden van een bolwerk, ravelijn, enz. *Faces*, bij schilders en beeldhouwers, de lengte van het gezigt.

Facesseren, iemand veel werk maken, veel moeite geven.

Facette, met ruiten of hoeken geslepene steenen, als b. v. de diamanten. enz.; ook de hoeklijsten aan de geslepene spiegelglazen.

Facher, Fr., *facheren*, boos of moeijelijk maken. *Facherien*, verdrietelijkheden, moeijelijkheden. *Facheux*, moeijelijk, verdrietig, spijtig.

Facies, Lat., het aangezigt; *in faciem*, in het gezigt, zonder schroom. *Facies Hippocratica*, een doodkleurig gezigt, wezenstrekken van eenen stervenden, door HIPPOCRATES het eerste beschreven.

Faciel, *facile*, Fr., *facilis*, Lat., ligt, gemakkelijk. *Faciliteit*, gemakkelijkheid, ligtheid, behendigheid. *Faciliteren*, gemakkelijk maken, verligten.

Facinora, Lat., schanddaden, boevenstukken.

Facit, Lat., somme, het bedrag.

Façon, Fr., de vorm, het maaksel, fatsoen; ook de manier van te handelen of zich te gedragen enz.; *sans façon*, zonder pligtplegingen, zonder complimenten. *Façonneren*, fatsoeneren, vormen, beelden.

Fac simile, nateekening, schrift, waarin de hand des schrijvers zeer gelijkend nagemaakt is.

Facta, daadzaken. Zie *factum*.

Factieux, Fr., oproerig; ook werkzaam. *Factie*, partij, muiterij. *Factionnaire*, Fr., eene schildwacht.

Factoor, (rekenk.) een vermenigvuldiger; (kooph.) een opziener, zaakgelastigde. *Factorage*, provisie, procenten, salaris voor zaakwaarneming. *Factorij*, de post van eenen factoor en de plaats, waar hij dien bekleedt; handelkantoor. *Factuur*, *factura*, lijst, rekening van verkochte of verzonden koopwaren.

Factotum, een man die alles doet, en tot alles bekwaam is.

Factum, Lat., daad, verrigting; *de facto*, dadelijk, zonder aanvraag, eigenmagtig. *Species facti*, breedvoerig verhaal. *Factum infectum fieri nequit*, gedane dingen hebben geenen keer.

Faculteit, *facultas*, Lat., kracht, vermogen; ook eene van de hoofdafdeelingen der gezamenlijke wetenschappen, als godgeleerdheid, wijsbegeerte, regtsgeleerdheid en geneeskunde; ook het collegie van professoren en doctoren der hoogeschool, tot een bijzonder wetenschappelijk vak behoorende. *Facultist*,

iemand die in zoodanig collegie zitting heeft.

Faidaises, Fr., beuzelarij, zotternij, platheden, onnoozele gezegden.

Fade, Fr., smakeloos, laf, wenvoegelijk.

Fagot, een muzijkinstrument; een uit twee of meer stukken zamengestelde basson, of besblaas-instrument.

Fagotin, Fr., een hansworst.

Faijance, aarde- of plateelwerk, valsch porselein. *Faijancerie*, eene plateelfabrijk- of bakkerij. *Faijancier*, een koopman in plateelwaren.

Failleren, *faljeren*, missen; opbonden te betalen. Zie *falliment*.

Faisabel, *faisable*, Fr., doenlijk, mogelijk om uit te voeren. *Faisances*, pligten, welke iemend te vervullen heeft. *Faiseurs*, benaming der eigenmagtige ministers, aan het voormalige hof van Frankrijk.

Fait, Fr., eene daad, feit. *Fait van iets maken*, ven iets veel werk meken.

Fakir, eene soort van Turksche monniken, die, ven aalmoezen levende, rondreizen, zonder op eene veste plaats te mogen vertoeven; Turksche bedelmonnik, anders derwisch.

Falbala, *valbala*, ruime geplooide boordsels, afhangende versierde zoomen aan vrouwenkleederen en andere stofferingen, els glas- en bedgordijnen enz. *Falbaleren*, of *falbaliseren*, kleedingstukken met plooisels beleggen.

Falcidia, Lat., *quarta falcidia*, het vierde gedeelte eener erfenis, hetwelk de erfgeneam, voor andere erfmekingen, vorderen ken.

Falconet, de kleinste soort van veldstukken. *Falconettogel*, kogel voor zoodanig veldstuk geschikt.

Faliooterie, malle kuren, gekheden.

Falkir, een Perziaansche waerzegger.

Falliment, Itel. *fallimento*, *fallita*, Fr. *fallit*, *faillite*, *faillissement*, het ophouden ven betalen eens koopmans, door ongelukken; terwijl daarentegen *bankroet* hetzelfde beduidt, indien de koopman door eigene schuld in gebreke blijft. *Fallit*; *failliet zijn*, in gebreke blijven, ophouden met betelen, hetzelfde als *failleren*, zie dit woord.

Falsaris, *falsarius*, Lat., in het elgemeen, een bedrieger, echter meer bepaaldelijk, diegene, welke door valsche schriften of handteekeningen bedriegt.

Falsificatie, vervelsching. *Falsiloquium*, velsche taal, leugen. *Falsimonia*, bedriegerij.

Fama, Lat., beruchtheid, vermaardheid, gerucht, mere, algemeene nieuwstijding; een goede of kwade naem. *Fameus*, *fameux*, Fr., *famosus*, Lat., vermaard, berucht. *Famous libel*, *famosus libellus*, Lat., een schotschrift.

Familiariseren (zich) zich aan iemand vertrouwen, met iemand gemeenzaam zijn; ook zich wegwerpen, al te gemeenzaam maken. *Familiarité*, Fr., familiariteit, gemeenzaamheid, vertrouwelijkheid. *Familier*, *familiair*, vertrouwelijk; door gewoonte eigen.

Familie, *famille*, Fr., bloedverwantschap, maagschap; huis, huisgezin, geslacht, stam. *De heilige familie*, een schilderstuk, of andere voorstelling van het kind Jezus met zijne ouders.

Fanal, Fr., groote scheepslan-

taren; seinvuur op het commandantschip; ook vuurbaak, seinvuur, vuurtoren, op de kusten, of aan den ingang der havens.

Fanatiek, dweepachtig, dweepziek. *Fanatique*, Fr., *fanaticus*, Lat., een geestdrijver, religieijveraar, dweeper. *Fanatismus*, dweeperij, geestdrijverij. Wanneer het fanatismus den godsdienst alleen op innerlijk gevoel, en op gewaarwordingen van het gemoed toepasselijk maakt, heet dit *mystiek*; ontaardt de dweepzucht in bloote hersenschimmen, als dan noemt men dusdanigen dweeper een' *fanatiek*.

Fandanoo, een vlugge dans; de nationale dans der Spanjaarden.

Fanfare, Fr., trompetgeschal, vrolijk jagtstuk; ook geraas, groote ophef. *Fanfaron*, windbuil, snoever, grootspreker. *Fanfaronnade*, zwetserij, snoeverij. *Fanfaronneren*, zwetsen, snoeven, pralen.

Fantasie, *phantasie*, zie *phantasie*.

Fantôme, *phantome*, Fr., spook, hersenschim; ook een kunstligchaam, ter bestudering voor geneesheeren en accoucheurs.

Faquin, Fr., *faschino*, Ital., een slechte vent, gemeene karel; schobbejak. *Faquine*, een slecht, gemeen wijf, eene slet. *Faquinerie*, een eerlooze streek, laagheid.

Farce, klein gehakt vleesch; ook kluchtspel, vrolijk nastukje; fig. ieder koddig of snaaksch voorval, daad of zaak.

Farceren, eenig wild of gevogelte opvullen, met gehakt vleesch enz.; ook visch, klein gehakt, met beschuit enz. vast zamengekneed, opstoven: *gefarceerde snoek*.

Farderen, met kleur besmeren, blanketten; opppronken.

Faribolen, *fariboles*, zotternijen, wisjewasjes, praatjes voor de vaak.

Farineus, melig; bij schilders, als de kleuren te dof of mat zijn.

Fas, het regt, de billijkheid; *per fas et nefas*, met regt en onregt.

Fasanerie, Fr., fazantenhok.

Fasces, Lat., de bijlbundels, welke, in het midden, van eene bijl voorzien waren, die de *lictores* bij de Romeinen, voor hunne koningen en consuls droegen, als een eereteeken van hun gezag.

Fascinen, *fascines*, Fr., takkenbosschen, welke in de krijgsbouwkunde gebruikt worden, tot demping van grachten enz.

Fascinatie, begucheling, betoovering; waardoor men de dingen in een verkeerd licht ziet.

Fassette, zie *facette*.

Fastage, Fr., invatting; alles waarin waren gekuipt en verzonden worden; fust.

Faste, pracht, pronk, zwier.

Fastidieus, *fastidieux*, Fr., verachtelijk, ook verdrietig, walgelijk.

Fat, Fr., zot, mal, laf, dom en vol verbeelding van zich zelven; onverdragelijk, ook een lafbek, een zotskap.

Fataal, ongelukkig, noodlottig. *Fataliteit*, wederwaardigheid, onheil. *Fatalismus*, leer van een onvermijdelijk, blind noodlot. *Fatalist*, een aanhanger dezer leer. *Fatum*, Lat., het onvermijdelijke noodlot.

Fata morgana, Ital., benaming der zonderlinge verschijnsels, van torens, kasteelen, schapen enz., welke in de zeeëngte van Sicilien, bij helder en stil weder, in de lucht uit zee op-

stijgen, en de zonderlingste dempvormen eannemen.

FATIGANT, vermoeijend, afmattend. *Fatigeren*, vermoeijen, lastig vallen. *Fatigues*, vermoeidheid ven het werken, reizen enz.

FATSOEN, zie *façon*.

FATUITEIT, gekheid, zotheid, ongerijmdheid.

FAUNEN, (fabelk.) boschgoden; grofzinnelijke, bijzonder ontuchtige mennen; kwelduivels. *Faunus*, de god der velden, bosschen en kudden, bij de heidenen.

FAUSSET, Fr., *Falset*, Hoogd., (muz.) de faussetetem, door persing der longpijp voortgebragte discant- of eltstem. *Faussettist*, die zoodanig zingt.

FAUSTUS, Lat., gelukkig, gelukzalig. *Omen faustum*, een goed voorteeken. *Quod felix faustumque sit*, in Gods naam, met Gods hulp. *Omnia fausta!* in alles gelukkig.

FAUTE, Fr., fout, dwaling. *Fautif*, *fautief*, gebrekkig.

FAUTEUIL, leuningstoel, ziekenstoel.

FAUX, valsch, onecht. *Faux-feux*, blikvuur. *Fauxbrillant*, klatergoud, valsche verhevenheid (in de welsprekendheid).

FAUXFILER, driegen, met wijde steken zamenhechten; ook met iemend vertrouwelijk omgaan.

FAVEUR, gunst; *en faveur*, onder begunstiging; ten voordeele, ten behoeve. *Faveur-dagen*, in wieselzeken, dagen van uitstel, respijtdagen, zie *respijt*. *Favor*, in de kloostere, een bloemenkrane ven gouddraeed en zijde, welken een kandidaat, bij zijne intrede, een een heilig beeld vereert; (in de muzijk) eene concerterende stem, concertstem. *Favorabel*, gunstig, voordeelig. *Favorite*, een kasteel buiten Weenen, toebehoorende een den keizer van Oostenrijk. *Favorietje*, of *favorietkrulletje*, een zeker gedeelte ven het haarsieraed der dames; dusdanige krul, eenigzins lenger dan de overigen, droegen de hofjonkers van Karel den eersten van Engeland, aan de linkerzijde van het hoofd. *Favoriseren*, begunstigen. *Favori*, Fr., *favoriet*, gunsteling, lieveling. *Sultane favorite*, diegene der vrouwen ven den Turkschen keizer, welke de bijzondere genegenheid van heren meester geniet, of ook die, welke den vermeedelijken erfgenaam ven den troon ter wereld gebragt heeft. *In de favoriet*, bij het lombre-, quadrille- en ander kaartspel, in de kleur die troef is spelen, welke boven endere kleuren den voorrang heeft. *Favorito*, Ital., zie *favor*.

FE, ook FO, de hoogste efgod der Chinezen, de beheerscher des hemels.

FEBRICITANT, die een de koorts eiek ligt. *Febriciteren*, de koorts hebben. *Febrifugum*, koorts verdrijvend geneesmiddel. *Febrilisch*, koortsachtig. *Febris continua* of *quotidiana*, de alledaegsche koorte; *maligna*, heete koorts; *tertiana*, derdendaagsche; *quartana*, vierdendeegsche koorts.

FEBRUARIJ, sprokkelmaend, de tweede meend van het jeer.

FECES, droesem, moer, het aanzetsel van verzuurde vochten.

FECIALES, of COLLEGIUM FECIALE, waren twintig personen te Rome, welker voorzitter den neam ven *pater patratus* voerde. Hunne taak wes, om oorlog aan te kondigen, vrede te sluiten, en de geschillen der bondgenooten te beslissen, enz.

Fecit, hij (of zij) heeft het gemaakt. Zie *excudit*.

Fecondatie, de bevruchting; het oogenblik der bezwangering. Zie ook *Foecundatie*.

Feculent, troebel, vol zetsel, drabbig. *Feculentie*, *féculence*, Fr., het zetsel van het water en van andere vochten.

Fee, toovergodin. *Feënsprookjes*, tooververhalen.

Fehe, (de) naam van het eekhorentje van Siberien en Tartarijen; ook de vellen der sabeldieren.

Fehwamme, de huikstukjes van het Russische bont of fijn pelswerk.

Feinte, Fr., list, geveindsheid. Zie *fint*.

Felicitatie, gelukwensching. *Feliciteren*, geluk wenschen.

Felloplastiek, beeldsnijderij in kurk; eene uitvinding van Meij.

Felonie, eedschending, ontrouw van een' leenman jegens zijnen leenheer, waardoor hij den dood verdient, of ten minste het leen verbeurt.

Felouque, een ligt schip zonder dek, zijnde een roeischip met zeilen.

Felp, zie *fulp*.

Femme de charge, Fr., eene huishoudster.

Fenigriek, zeker kruid, hetwelk eenen sterken aromatischen reuk heeft, en veel als huismiddel gebruikt wordt.

Fencibles, Eng., zijn in Engeland de kustbewoners, die in tijd van nood verpligt zijn, om op te trekken, ofschoon zij niet in geregelden krijgsdienst zijn.

Ferien, feestdagen, rust- vacantie-dagen, bij de scholen en gerigtshoven.

Ferio, oud kunstwoord in de redenerkonde, om eene sluitrede aan te duiden, waarvan het eerste voorstel algemeen ontkennend, het tweede bijzonder bevestigend, en het derde bijzonder ontkennend is. Iemand door eene gevolgtrekking *in ferio* overtuigen, zegt men al schertsende, voor iemand slaan, afrossen, (van *ferire*, slaan).

Ferm, vast, standvastig, kloekmoedig. *Fermeteit*, *fermeté*, Fr., vastheid, standvastigheid.

Ferman, zie *firman*.

Fermata, Ital., pauze, stilstand; aanhouding in de muzijk of in het gezang.

Ferme, Fr., landpacht, verpachting; ook land- of pachthoeve, meijerij. *Fermier*, pachter.

Ferment, zuurdeeg, gest, of alles wat in gesting brengt. *Fermentatie*, gesting; spijsvertering, verduwing. *Fermenteren*, gesten, verteren.

Fermoor, scheepstimmermansbeitel.

Ferociteit, wildheid, felheid, woestheid, baldadigheid, trots; ook fig., onmenschelijke wreedheid.

Feronia, de godin der lustwaranden en der vrijheid.

Ferraille, Fr., allerhande oud en verroest ijzerwerk, oudroest.

Fertiel, *fertile*, Fr., vruchtbaar; wat goed geeft. *Fertiliseren*, vruchtbaar maken, bevruchten. *Fertiliteit*, vruchtbaarheid.

Fervesceren, verhitten, toornig maken, zich vertoornen.

Fervidor, hittemaand; de elfde maand in den almanak der voormalige Fransche republiek, loopende van den 22 Julij tot den 22 Augustus.

Festin, maaltijd ter eere van eenen persoon of eene gebeurtenis, een gastmaal gepaard met vermakelijkheden. *Festineren*,

eenen maaltijd, eene partij geven.

Festina lente, Lat., haast u langzaam! bedachtelijk. *Festinatie*, spoed, gezwindheid.

Festiviteit, plegtigheid, vreugdefeest.

Festonneren, met bloem- of lofwerk behangen of omhoorden. *Festons*, *festoens*, aan elkander geregen of gebondene bloemen, vruchten enz., welke men in lange slingers ophangt. Bloemguirlande.

Fête, Fr., feest, eene openbare of gezelschappelijke vermakelijkheid, op bijzondere gelegenheden toepasselijk. *Fêteren*, een feest vieren; *hij wordt niet gefeteerd*, hij is in geen aanzien.

Fetfah, de schriftelijk uitgedrukte meening van den Mufti te Konstantinopel, op de vraag: of de oorlog verklaard of de vrede gesloten moet worden. Op eenen fetfah, staatszaken betreffende, plaatst hij, onder aan den rand van het schrift, naast zijnen naam, de woorden: *de arme knecht Gods*. In de beslissing van andere zaken, waarover zijne goed- of afkeuring gevraagd wordt, voegt hij alleen de woorden: *God weet, wat het beste is*, bij zijnen naam. Deze sanctie wordt tot alle zaken van aanbelang in den Turkschen staat vereischt. *Fetfah Emini*, de geheimraad of helper van den Mufti.

Fetiche, voorwerp van vereering bij de volken van Guinea. Niet alleen bijzondere landschappen, maar ook bijzondere familien hebben hunnen eigen fetiche, of afgod, welke dikwerf in het beeld van eenen aap, boom, vogel of dergelijke bestaat, naar de keuze van hunne vereerders. *Fetichismus*, de afgodendienst dezer heidenen.

Feudaal, leenroerig. *Feudaalregt*, het leenregt. *Feudalia*, zaken betreffende het leenregt.

Feuillage, Fr., lofwerk, allerhande sieraden van bloemen enz.

Feuillans, Fr., eene partij, welke, in het begin der Fransche omwenteling, eenen gewijzigden monarchalen regeeringsvorm verlangde. *Feuillantisme*, het stelsel van deze partij.

Feuille, Fr., een blad; *feuille de route*, een marschbrief.

Fiacre, Fr., huurkoets.

Fiat, Lat., het geschiede, het worde toegestaan! *Fiatteren*, het *fiat*, onder een verzoek enz. zetten.

Fiatto, Ital., (muz.) *stromenti a fiatto* beteekent, dat de blaasinstrumenten moeten invallen.

Fichu, een driekant halsdoekje, bij de kleeding der dames.

Fictie, *fictio*, Lat., *fiction*, Fr., vinding, verdichtsel, voorwendsel, leugen; ook zinrijke vinding.

Fidalgos, de mindere of gemeene adel; ook de jonge pages, in Portugal.

Fideicommis, eene erfmaking, waarbij het hoofdgoed met den tijd op eenen anderen komt te vervallen, en waarvan de *fideicommissair* alleen het vruchtgebruik voor zich, en somwijlen voor zijne nakomelingen geniet. *Fideicommittens*, de persoon, welke dusdanige bepaalde erfmaking daarstelt. *Fideicommissum universale*, wanneer het het geheele vermogen, — *particulare*, wanneer het maar een gedeelte van het vermogen betreft; — *perpetuum*, als dan blijft het geinstitueerde vruchtgebruik bestendig in de familie.

Fidejubeeren, zich tot borg stellen. *Fideijussio*, de borgtogt. *Fideijussio succedanea* of *surrogata*, de overborgtogt, wanneer een tweede borg voor een' eersten borgblijft. *Fidejussor*, de borg.

Fidele, Fr., getrouw, vertrouwelijk, trouwhartig. *Fideliteit*, trouwhartigheid, opregtheid, getrouwheid.

Fidibus, een gevouwen papier, om de tabakspijp aan te stekeo. De oorsprong van dit woord meent men te vinden in het latijnsche woord, *fidelibus*, waarmede het uitnoodigingsbriefje begon, hetwelk, (in Duitschland), aan de studenten werd rondgezonden, om deel te nemen aan een geheim rookgezelschap, ten tijde dat het tabakrooken hun nog verboden was. Dit briefje begon met de woorden: *fidelibus fratribus*, *salutem dicit N.* etc., welke woorden in diervoege, *fid. ibus. S. D. N.* etc., verkort zijnde, het woord *fidibus*, ontstond. Dit papier werd, om alles geheim te honden, zoodra zij te zamen waren, opgevouwen, en de pijpen daarmede aangestoken.

Fiducie, *fiducia*, Lat., vertrouwen.

Fier, *fier*, Fr., hoogmoedig; ook verwaand, wild, trotsch. *Fier-à-bras*, snorker, snoever. *Fièrte*, Fr., fierheid; ook stuurschheid, trotschheid.

Fieranten, kooplieden, welke ter misse reizen; van *Fiera*, markt.

Figeren, **fixeren**, ligchamen, welke ligt in het vuur vervliegen, door eenig bijvoegsel, tegen hetzelve bestand maken; vast en onbewegelijk maken, vastzetten, in toom houden.

Figment, vinding, verdichtsel.

Figuur, *figura*, Lat., *figure*, Fr., beeld, gestalte. Dit woord heeft menigerlei beteekenis: 1) in de wiskunde, iedere door zijden ingeslotene ruimte, het zij vlakte of ligchaam; 2) een voorbeeld, waarnaar gewerkt of geteekend wordt; 3) patroon, waarnaar gekleurde en gebloemde stoffen gewerkt worden; 4) bij schilders en beeldhouwers de menschelijke gedaanten, in groepen of enkele voorwerpen; 5) ieder vervaardigd beeld, hetzij gebeeldhouwd, geschilderd, gegoten enz.; 6) in de wapenkunde, wat een menschelijk aangezigt verbeeldt, als de zon, engelen, wind, enz.; 7) in de redeneerkunde, zekere regelen, waarnaar de verschillende sluitredenen, waarvan er vier zijn, worden bepaald; 8) in de taalkunde, bijzondere spreekwijzen, welke van de algemeene regelen afwijken; 9) in de redekunst, oneigenlijke en verbloemde gezegden en woorden; 10) in de danskunst, de toeren der verschillende dansen; en 11) in de muzijk, de klanken en hunne verschillende toonbuigingen, ook de pauzen, tremelanten, enz. *Figuur maken*, grooten staat voeren; *eene armzalige figuur maken*, ellendig, slecht uitzien. *Figurabiliteit*, de wezenlijke eigenschap van alle ligchamen, door welke dezelve eene zekere figuur uitmaken. *Figurant*, een tooneelspeler, welke eene stomme rol heeft. *Figuratief*, figuurlijk, wat ten voorbeeld strekt. *Figuratie*, vorming, beelding; ook inbeelding, verbeelding; desgelijks eene schets, teekening, afbeeldsel. *Figurins*, in het schilderen, de bijfiguren. *Figureren*, beelden, iets met

bloemwerk maken, gebloemde stoffen weven; een muzijkstuk met verscheidene stemmen zingen; ook in het oog loopen, uitmunten, eene rol spelen. *Figurismus*, het leerstelsel, dat alle gebeurtenissen van het oude testament niets dan voorbeduidenissen van, of zinspelingen op het nieuwe testament zijn. *Figurist*, een aanklever van dit stelsel. *Figuurlijk*, als beeld gevormd; ook wanneer een woord, iets ligchamelijks of zinnelijks beduidende, ter beteekening van iets onligchamelijks gebruikt wordt; ook in de arithmetica, de figuurlijke getallen, welke hunne benaming van meetkunstige figuren ontleenen.

Fikfakken, op en neer drentelen, beuzelen. *Filfakkerij*, beuzelarij, draaijerij.

Filament, draadwerk; ook vezeltjes der dieren en plantgewassen; desgelijks eene oudromeinsche priesterskap.

Filet, het net, of vischwant, of vogelnet; nok eene netswijze gewevene stof voor dameskleeden; bij de boekbinders, de vergulde lijsten op den omslag der boeken; bij de goudsmeden, de randen op de lepel- en vorkstelen. *Filetten*, *filetteren*, met het filetijzer strepen of kerven op het leer meken, zoo als hij de zadelmakers, boekbinders enz.

Filiatie, *filiatio*, Lat., ook *affiliatie*, de aanneming, erkenning als zoon of dochter; (fig.) de afhankelijkheid eener kerk van eene grootere of hoogere in rang; ook de zamenhang, keten.

Filomeel, nachtegaal.

Filou, Fr., schurk, gaauwdief, bedrieger. *Filouteren*, op eene behendige wijze bedriegen. *Filouterie*, bedriegerij, gaauwdiefstreken.

Filozel, grove zijde.

Filozoof, zie *philosooph*.

Filtreren, doorzijgen, door eene zeef laten loopen. *Filtrum*, een doorzijg, — kleinsdoek, fijne gezen of haren zeef; ook in het menschelijke ligchaam, een vat tot kleinzing van verschillende sappen.

Fin, Fr., *fine*, Ital., *finis*, Lat., het einde; *enfin*, eindelijk, tot besluit. *Finaal*, volkomen; het besluit, het einde, het uiteinde, bijzonder in de muzijk.

Financien, *finantien*, geldmiddelen, staatsinkomsten. *Financien zoeken*, op allerlei wijzen zoeken aan geld te komen. *Financier*, Fr., bestuurder van geldmiddelen, iemand, die zijn geld met voordeel weet te gebruiken. *Financieren*, de geldmiddelen (bijzonder van den staat) besturen, vermeerderen, regelen; zijn geld met voordeel gebruiken.

Finesse, list, fijnheid, kneep; doortraptheid.

Fingeren, verzinnen, voorgeven.

Finis, het einde, het doel, het doelwit. *Finis primarius*, het hoofddoel. *Finis coronat opus*, het einde kroont het werk. *Finito*, het sluiten eener rekening.

Fint, eene list, bij het schermen, als men op eene geheel andere plaats mikt, dan die, welke men meent te raken, en daardoor zijne tegenpartij verschalkt; (figuurl.) bedriegelijk voorkomen, streek, om eenen anderen te benadeelen; ook kleine scheur in het spiegelglas.

Fiool, soort van flesch met eenen langen hals en ronden buik.

FIRM, *firme*, vast, bestendig, standvastig.

FIRMA, handelgenootschap van zekere personen, welke gezamenlijk, onder eenen bepaalden naam, handel drijven; ook de handteekening van zoodanig huis van koophandel; deze wordt ook *raggio* geheeten. *Firma geven*, iemand volmagt geven.

FIRMAMENT, het uitspansel, de sterrenhemel.

FIRMAN, of FERMAN, heet in de Oostindien, de schriftelijke vergunning, om te mogen handelen, en in Konstantinopel, een, door den grootvizier, in naam des keizers, uitgevaardigd bevelschrift; komt dusdanig bevel onmiddellijk van den sultan, zoo wordt het een *kati-scherif* genoemd, en onder het gewone bijvoegsel, door den keizer eigenhandig onderteekend.

FIRMEREN, *de firma*, den naam van het handelhuis onderteekenen; ook bestendig maken, bekrachtigen, zeker maken.

FISCAAL, een geregtelijke persoon, welke de wetten en reglementen der hooge overheid doet nakomen, en die in regtzaken deswege eischer *ratione officii* is; ook 's lands schatbewaarder. *Fiscalaat*, het ambt van eenen fiscaal. *Fiscus*, eigenlijk een geldmandje, geldzak, (fig.) de staatskas.

FISILLEREN, de, voor snuif vervaardigde karotten met sterken twijn omwinden.

FISTEL, *fistula*, Lat., eene pijp; de gedwongen, hooge en onnatuurlijke stem, ook *falset*, *fausset* genaamd, h. v. wanneer een bassist of tenorist zich dwingt, om den discant te zingen; ook blaasinstrumenten, wanneer zij boven of beneden hunnen natuurlijken toon komen, zie *fausset*. Ook een vochtafleider, etterpijp, door eene opening in den arm enz., om scherpe vochten af te leiden, etterdragt, fistel. *Fistuleux*, pijpachtig, fistelachtig (gezwel).

FIX, *fixe*, Fr., fiksch, vast, gestadig, onbewegelijk, gewis, zeker; ook bestand tegen het vuur, h. v. zout, dat de werking van het vuur weerstaat; *prix fixe* of *fixé*, *gefixeerde* prijs, bepaalde, vastgestelde, gezette prijs. *Fixatie*, bepaling of vaststelling van prijzen; ook het *fixeren* van een vlug ligchaam, om het tegen het vuur bestand te maken. *Fixeren*, bepalen, vaststellen; ook vloeibare stoffen, door stollen tot vastheid brengen, laten bevriezen; (figuurl.) zich bepalen, een vast onwrikbaar besluit nemen; ook zich ergens met de woon neerzetten. *Iemand fixeren*, iemand strak aanzien, als ware het met de oogen doordringen.

FLACON, reukfleschje; flesch met een' langen hals.

FLAGELLANTEN, geeselbroeders; eene dweepachtige sekte der roomsche kerk, welker aanhangelingen, vooral in de dertiende eeuw, bij duizenden, half naakt door de straten liepen, en zich, door godsdienstigen ijver gedreven, tot op het bloed geeselden. Nog heden ziet men zulks, gedurende de vasten, van enkele dweepers, vooral in Spanje. *Flagelleren*, geeselen, kastijden, straffen.

FLAGEOLET, een fijn- of hoogfluitje, een fluitje, waarop men de vogels leerde zingen; welk speeltuig echter, thans, eene meerdere volmaking, onder-

gaan hebbende, zelfs op concerten in aanmerking gekomen is.

Flagrans, brandend, vurig. *Flagrans crimen*, eene op heeterdaad ontdekte misdaad. *In flagranti crimine*, of *delicto*, op heeterdaad.

Flambeau, flambouw, fakkel, toorts; ook eene groote kaars.

Flank, *flanque*, Fr., de zijde, of het zijdefront eener armee, van een regiment, of eenen troep soldaten; de strijklijn of zijde van eene vesting, bolwerk enz.; *in de flank vallen*, van ter zijde aanvallen. *Flankeren*, *flanqueren*, zijne zijde dekken, bestrijken. *Flankeur*, *flanqueur*, Fr., een rond rijdende ruiter; ligte kavallerie.

Flarden, afgescheurde stukken; lappen.

Flatteren, vleijen, iemand naar den mond praten, schoone woorden geven, lief kozen. *Flatterie*, vleijerij, flikflooijerij. *Flatteur*, vleijer, flikflooijer.

Flauto, Ital., fluit. *Flauto traverso*, dwarsfluit; *flauto piccolo*, klein-octaafsluitje.

Flèche, Fr., een pijl, schicht.

Flecteren, (taalk.) de woorden naar de regels buigen of veranderen.

Fleers, een klap.

Flenters, als *flarden*.

Flerézijn, jicht, podegra.

Fleur, bloei, (figuurl.) welstand; *in de fleur van zijn leven*, in het beste zijner levensdagen. *Fleurist*, bloemkweeker, liefhebber, — kenner van bloemen, bloemist. *Fleurons*, met smaak aangebragte versiersels van bloem- en lofwerk, aan gebouwen enz.

Fleuretten, schoone woorden, vleijende namen, verliefde taal; lustschermdegens, met dopjes in plaats van punten.

Flexibel, *flexible*, Fr., buigzaam, lenig. *Flexibiliteit*, lenigheid; (fig.) gedweeheid. *Flexion*, buiging, verandering.

Flibustier, zeeroover, vrijbuiter, op de Amerikaansche eilanden, van *flibot*, een wijd schip met eenen mast. Zulk een zeeroover wordt ook *boukanier* genoemd.

Flits, pijl, schicht, spies.

Flora, de bloemgodin; de bloeitijd, lente; menigte bloemen; lijst van planten. *Floreal*, de bloem- of bloeimaand, achtste maand in den fransch-republikeinschen almanak. *Floreren*, bloeijen, in voorspoedige omstandigheden komen of zijn; zich verheffen. *Flores*, bloemen, bloesems; de fijnste en edelste afgescheidene deelen der ligchamen of stoffen; ook groote staatsie: *in floribus leven*, heerlijk en in vreugde leven. *Flores sulphuris*, bloem van zwavel. *Flores sparsi*, uit onderscheidene werken bij elkander gebragte uitkipsels. *Florescence*, de stand der bloemen, onderlinge verbinding der bloemen. *Florissant*, bloeijend, voorspoedig. *Florist*, zie *fleurist*.

Floreen, *florijn*, *florin*, Fr., een gulden, eigenlijk bloemgeld, dewijl de eerste te Florence gemunte guldens, met eene lelie voorzien waren.

Florentine, florentijnsche taf, sterke voertaf.

Floretzijde, vlok- flos- of ruwe zijde.

Florilegium, Lat., eene bloemlezing; verzameling van schoone plaatsen uit schrijvers.

Flosculae, Lat., bloemrijke redenen; bloemrijke stijl, bloemrijkheid. *Flosculeren*, bloemrijk schrijven of spreken. *Flosculeux*, bloemrijk.

Flottille, *flottielje*, een klein getal van schepen, die bij elkander behooren, kleine vloot.

Fluctuatie, de vloeijing, golving, kabbeling der golven, figuurl., de ongestadig- veranderlijk- wispelturigheid. *Fluctueren*, vloeijen, golven, kabbalen; wankelen, weifelen. *Fluctueux*, Fr., golvend, kabbelend, onstnimig bewogen; figuurl., twijfelachtig.

Fluide, Fr., vloeibaar, vlietend; *fluidum*, Lat., vloeistof. *Fluidum universale*, de algemeene, in de gansche natuur aanwezige vloeistof, waarvan Mesmer en andere magnetiseurs zoo veel opbef maken. *Fluiditeit*, vloeibaarheid.

Fluit, eene bijzondere soort van driemastschepen zonder galjoen.

Fluviale, kleeding der hooge roomsche geestelijken, in tegenoverstelling van het misgewaad.

Fluwijn, hunsem, bunsing; zeker klein diertje.

Fluxierekening, hetzelfde als *differentiaal-rekening*, zie dit woord.

Fokkemast, de voorste mast van een brik of driemastschip.

Focus, brandpunt, in brandglazen en spiegels, waarin zich de zon- en lichtstralen vereenigen.

Foecundatie, de bevruchting, het oogenblik der bevruchting. *Foecunditeit*, de vruchtbaarheid; (figuurl.) bij de schilders, de vlugheid en vaardigheid in het uitvinden en zamenstellen.

Foederaliseren, verbinden, vereenigen. *Foederalismus*, de neiging tot vereeniging, vereenigingszucht. *Foederatie*, vereeniging, verbindtenis, verbond. *Foederatief*, verbondmatig, verbindend, wat tot het stelsel van het onderlinge verbond behoort. *Foederatief systema*, verbondstelsel, wanneer een staat uit verscheidene kleinere met elkander verbondene staten, zamengesteld is. *Foedérés*, Fr., *gefedereerden*, verbondenen.

Foelie, verfoeliesel, van eenen spiegel; onder een edelgesteente.

Foetus, de vrucht in de baarmoeder; zie *embryo*.

Foible, zwak, gebrekkig; ook de zwakke zijde van iets, hetzij mensch of staat, of eenig ander ding. *Foiblesse*, de zwakheid of flaauwheid van iemand; onoverwinnelijke neiging tot iemand, of tot iets.

Folie, Fr., dwaasheid, zotheid.

Folium, Lat., blad, bladzijde, folio van boeken of geschriften; *in folio*, de geheele grootte van een vel papier; een gek of kwast *in folio*, een aartsgek, aartskwast; een boek *in folio*. *Foliant*, boek in groot formaat. *Folieren*, de bladzijden in opvolging nummeren, of met getallen beteekenen.

Folliculair, een slecht dagbladschrijver; in het algemeen een zwartgallig, slecht auteur.

Foncé, Fr., donker (van kleuren).

Fonctionnaire, Fr., een ambtenaar, beambte.

Fond, Fr., grond, bodem. *Fonds*, *fondsen*, kapitaal of kapitalen, tot een bepaald einde uitgezet; ook staatsschuldpapier, negotiatiekapitalen enz.

Fonderie, Fr., gieterij; ijzerhut, smeltoven.

Fontaine, Fr., fontein, bron, wel.

Fontanel, een vloeigaatje, kunstzweer ter afscheiding van kwade vochten uit het ligchaam; ook het teedere vliesje op het

hoofd van jonge kinderen, tusschen den naad van het bekkeneel.

Fontange, eene soort van dameshoofdsieraad.

Force, Fr., kracht, sterkte, magt, dwang; *par force*, met geweld. *Forceren*, dwingen, met geweld noodzaken, overmannen. *Forcé*, *geforceerd*, gedwongen, b. v. *geforceerde* heffing.

Foreest, een bosch, woud.

Forfait, eene misdaad; *à forfait*, bij aanbesteding, aanneming.

Forfanterie, pralerij, grootsprekerij, snoeverij.

Forlane, Ital., eene soort van gezang en dans, te Venetie onder de gondeliers, of schuitvoerders in gebruik.

Form, *forma*, Lat., gedaante; *pro forma*, in schijn; *in forma*, uitdrukkelijk, behoorlijk, in eenen goeden vorm; *in optima forma*, in den besten vorm. *Formaat*, de vorm, boek- of bladgrootte. *Formale*, de gestalte, of vorm van iets; terwijl daarentegen *materiale* den inhoud en de bestanddeelen van hetzelve aanduidt. *Formalien*, zie *formaliteiten*. *Formaliseren* (*zich*), iets kwalijk nemen, zich beleedigd achten; zijne verwondering, zijn misnoegen te kennen geven; zich iets aantrekken, aanmerkingen over iets maken. *Formalist*, iemand, die zich in alles naar voorgeschrevene regels gedraagt; een ceremonie-, compliment-maker. *Formaliteiten*, uiterlijke omstandigheden, gewoonten, gebruiken, waarmede eene daadzaak vergezeld gaat., b. v. iemand met vele formaliteiten ontvangen: een testament met de gewone formaliteiten opeoen, enz. *Formaliter*, *formeel*, uitdrukkelijk, bepaald, in behoorlijken vorm. *Formatie*, vorming; daarstelling, gedaantegeving, schepping. *Formeren*, beelden, vormen, gedaante geven; *zich formeren*, zich beschaven, bekwaam maken, tot goede zeden en kennis opleiden.

Formicatie, het gekriewel der huid, even als of er mieren overloopen.

Formidabel, *formidable*, Fr., vreesselijk, ontzaggelijk, geducht.

Formier, een lijstsnijder, beeldhouwer.

Formula concordiae, *het boek der concordien*, een van de boeken der luthersche geloofsleer, hetwelk Augustus, keurvorst van Saksen, in 1579, heeft laten zamenstellen. *Formule*, vaste regel, regelmaat, voorschrift. *Formulier*, voorgeschrevene of door gebruik ingevoerde regel, bepaald voorschrift. *Formulierboek*, boek, waarin de voorschriften van allerhande oefeningen, opgeteekend zijn, b. v. van gebeden, van brieven, enz.

Forneer of *furneer*, (bij schrijnwerkers) ingelegd hout, fijne houtbladen; het werk met dunne bladjes of reepen van allerbande schoon hout kunstig ingelegd. *Forneren* of *furneren*, met donne houtblaadjes of reepjes inleggen.

Fornicant, een boereerder. *Fornicatie*, hoererij.

Fort, Fr., eene kleine vasting, schans, bijvesting. *Forto*, Ital., (muz.) sterk. *Forte-piano*, Ital., (muz.) eigenlijk. sterkzacht, een hamerklavier met eenen demper, om het sterke (*forte*) en het zachte (*piano*) van den toon uit te drukken. *Forteresse*, versterkte plaats. *Forti-*

ficatie, een vestingwerk; de bevestiging of versterking (eener stad of plaats); de krijgsbouwkunst, versterkingskunst. *Fortificeren*, bevestigen, versterken (van sterkten enz.) *Fortifieren*, sterken, versterken. *Fortissimo*, Ital., (muz.) zeer sterk, op het sterkste, zoo sterk als mogelijk.

FORTUITO, Lat., toevallig, toevalligerwijze.

FORTUNA, Lat., *fortune*, Fr., het geluk, gelukkig voorval; de geluksgodin; *à la fortune du pot*, zoo als de kok schaft (iemand ten eten verzoeken), zonder te weten wat er gegeten wordt.

FOSSILIEN, mineralien, delfstoffen, gegravene of uitgegravene ligchamen, welke in de aarde, bijzonder in bergen en mijnen, ontstaan en gevonden worden.

FOUDRE, Fr., de bliksem. *Foudroijeren*, bliksemen, donderen, vuur en vlam spuwen, razen, tieren.

FOULE, Fr., menigte, volkshoop, groote zamenloop van menschen, gedrang; *en foule*, hoopsgewijze, met groot gedrang.

FOURAGE, Fr., voeder, veevoeder, bijzonder van paarden. *Fourageur*, een voederophaalder. *Fourageren*, voeder, alsmede andere levensmiddelen, ophalen. *Fouragering*, het halen van voeder en andere levensmiddelen.

FOURBERIE, Fr., list, streek, schurkerij, schelmerij.

FOURGON, Fr., een zeker rijtuig met een' gaffeldissel, pak- of voorraadwagen.

FOURIER, Fr., *fourrier*, een onderofficier, die voor de inlegering, wapening, fouragering, kleeding enz. der compagnie zorgt, en tevens compagnieschrijver is.

FOURNEREN, verschaffen, bezorgen, het ontbrekende daarbij doen. *Fournissement*, Fr., volkomenmaking; het bijvoegen van het nog ontbrekende.

FRAC, *frack*, Eng., eene soort van digtsluitenden mansrok.

FRACTIE, breuk, breking. *Fractuur* (heelk.), breuk, bijzonder beenbreuk; gebroken schrift, met gebrokene of hoekige letters.

FRAGIEL, *fragile*, Fr., *fragilis*, Lat., broos, zwak, onbestendig, vergankelijk. *Fragiliteit*, broosheid, vergankelijkheid.

FRAGMENT, een stuk, brok; *Fragmentarisch*, afgebroken, in stukken, stuksgewijze. *Fragmentist*, een snipperaar, uitgever of schrijver van kleine stukjes.

FRAICHEUR, Fr., frischheid, levendigheid van kleur (in de schilderkunst); koelte, koelheid (der lucht).

FRANCHEMENT, Fr., vrij, vrijmoedig, openhartig. *Franchise*, Fr., vrijmoedigheid, openhartigheid.

FRANCISEREN, verfranschen.

FRANC-MAÇON, Fr., een vrijmetselaar.

FRANCO, Ital., vrij, vrachtvrij, postvrij. *Franqueren*, vrijmaken, vrachtvrij of portvrij maken.

FRANCOMANIE, Fr., zucht om de Franschen na te apen.

FRANK, naam van alle christelijke Europeërs in de Levant; Fransche zilveren munt, omstreeks $9\frac{1}{2}$ stuiver hollandsch waard.

FRAPPANT, Fr., treffend, verrassend. *Frapperen*, treffen, verrassen, bevreemden.

FRATERNEL, Fr., broederlijk.

Fraterniseren, verbroederen. *Fraternité*, Fr., *fraterniteit*, de broederschap. *Fratres*, Lat., broeders, ordesbroeders. *Fratricide*, Fr., broeder- of zustermoorder. *Fratricidium*, broeder- of zustermoord.

FRATSEN, kuren, grappen.

FRAUDULENT, *frauduleux*, Fr., bedriegelijk. *Frauduleutie*, bedriegelijkheid. *Fraus*, Lat., bedrog, arglistigheid.

FREGAT, een ligt, snelzeilend oorlogschip, gewoonlijk slechts met twee verdekken.

FREÏA, de godin der liefde, bij de oude Noordsche volkeren.

FRÉNÉSIE, Fr., onzinnigheid, dolheid.

FREQUENT, menigvuldig, sterk bezocht, volkrijk. *Frequentativum*, Lat., een herhalings- of vermenigvuldigingswoord. *Frequentato*, Ital., (muz.) met gewone stem, zoo als men gewoonlijk pleegt te zingen, niet te hard noch te zacht. *Frequenteren*, bezoeken, bijwonen. *Frequentie*, menigte, volkrijke vergadering, toeloop.

FRÈRE, Fr., broeder.

FRESCO, Ital., versch, frisch, (muz.) vrolijk, levendig. *Al fresco*, (schilderk.) in natte kalk.

FRÉTILLANT, Fr., onrustig, rondloopend.

FRIANDISE, Fr., lekkernij, snoeperij.

FRICANDEAU, Fr., eene snede gespekt kalfsvleesch, in zijn eigen sap gesmoord.

FRICANDELLEN, *fricandelles*, Fr., kleine worsten van kalfsvleesch, wittebrood, kruiderijen, enz., in boter gebakken.

FRICASSÉE, Fr., klein gesneden; een gelegt van gehakt vleesch. *Fricasseren*, klein snijden, in de pan bakken.

FRIES, *frise*, Fr., eene met goud of zilver bewerkte franje; het middelste gedeelte van eene hoofdlijst aan zuilen, als mede het snij- en beeldhouwwerk daaraan; de sieraden van elk groot stuk geschut, aan het einde van de tapstukken.

FRIGGA, (oudduitsch), godenkoningin, moeder der aarde.

FRIMAIRE, rijpmaand, in den voormaligen Franschrepublikeinschen almanak; december.

FRIPON, Fr., een schelm, guit, bedrieger. *Friponnerie*, schelmerij, bedriegerij, guiterij.

FRISEUR, Fr., een haarkruller, haaropmaker. *Friseren*, krullen, haar tooijen; opvouwen, (b. v. linnen). *Frisolet*, lint, floszijden lint. *Frisuur*, de haarkrulling; randzooming.

FRISSONNEMENT, Fr., huivering, het huiveren. *Frissonneren*, huiveren, trillen, beven.

FRIVOLE, ijdel, nietig, ligtzinnig, slecht. *Frivoliteit*, ligtzinnigheid, wuftheid, moedwil.

FRONDE, eene in de geschiedenis van Frankrijk bekende benaming der tegen het hof ingenomen partij, ten tijde van den kardinaal MAZARIN, (1648). *Frondeur*, een berisper; een der genoemde partij.

FRONS, kreuk, rimpel.

FRONT À FRONT, Fr., regt tegen elkander over, man tegen man.

FRONT, Fr., het voorhoofd; de voorzijde des legers, ook van een gebouw; stoutmoedigheid. *Frontieren*, *frontières*, Fr., de grenzen. *Frontispice*, Fr., de voorgevel. *Frontloges*, de middelste loges tegen over het tooneel. (in schouwburgen).

FRONTIGNAN, *frontignac*, eene soort van muskaatwijn uit Frontignan in Languedoc.

Frontisten, overdrevene, listige en verwaande onderzoekers of uitvorsebers.

Frotteren, Fr. *frotter*, wrijven, boenen, poetsen. *Frotteur*, een wrijver, poetser; een, die de kleederen afschuijert; ook bij, die de kamervloeren boent.

Fructidor, de vruchtmaand, in den voormaligen fransch republikeinseben almanak (van 22 Aug. tot 22 Sept). *Fructificatie*, de bevruehting, het bevruehten. *Fructuarius*, een vruchtgebruiker. *Fructueux*, vruebtbaar.

Frugaal, *frugal*, Fr., matig, spaarzaam, sober. *Frugaliteit*, matigheid, spaarzaamheid, onthouding; eenvoudigheid.

Frustratie, *frustratio*, Lat., verijdeling, teleurstelling, misleiding. *Frustreren*, verijdelen, te leur stellen, misleiden, de hoop benemen.

Fuge, *fugue*, Fr., kunstig muzijkstuk, waarin eene keurige welluidende gedaehte heerscht, welke door alle stemmen herhaald en in onderscheidene toonen gesteld wordt.

Fugitief, *fugitif*, Fr., vlugtig, voortvlugtig.

Fuimus troës, wij zijn ook eens Trojanen geweest, dat is, onze heerlijkheid is verdwenen. *Fuit*, hij, zij of het, is weg.

Fulguraal, tot den bliksem behoorende. *Fulguratie*, *fulguratio*, Lat., het bliksemen, weerlichten; schitteren, stralen.

Fulminans aurum, dondergoud. Eene neêrplofling van goud uit de oplossing in koningswater, door middel van vlugtig loogzout; en welke, bij de minste verhitting, met eenen geweldigen slag ontploft. *Fulminant*, dreigend, hevig, donderend. *Fulminatie*, het bliksemen, weerliehten, donderen; ontploffen van het dondergoud; het razen, tieren. *Fulmineren*, bliksemen, weerliehten, donderen; razen, tieren, vloeken, schelden.

Fulp, fluweel.

Fumigatie, *fumigatio*, Lat., de berooking; in de scheikunde, het bijten door scherpe dampen.

Fumist, iemand, die de schoorsteenen zoo inrigt, dat zij niet rooken, rookverdrijver.

Fun, guit, sehurk.

Functie, *functio*, Lat., de verrigting, ambtsverrigting, waarneming, bediening, post, het ambt. *Functionnaire*, zie *fonctionnaire*, *Functionneren*, een ambt waarnemen.

Fundament, *fundamentum*, Lat., de grond, grondvesting. *Fundamenteel*, grondig, uit den grond; *fundamentele wet*, grondwet, welke met toestemming van alle standen des rijks gemaakt wordt. *Fundamenten*, de gronden, grondbeginselen, allereerste gronden. *Fundatie*, stichting, grondding; grondlegging. *Fundator*, stichter, grondlegger. *Funderen*, stiehten, gronden, grondleggen.

Fundus, Lat., grond, bodem; ook onroerend goed, liggend goed; *fundus dotalis*, eene bruidschat, huwelijksgoed.

Funeralien, begrafenisplegtigheden en kosten.

Funest, *funeste*, Fr., ongelukkig, treurig, heilloos, rampzalig, noodlottig.

Fungeren, waarnemen, bedienen (een ambt of post). *Fungibiles res*, dingen, die verbruikt kunnen worden, b. v. levens middelen.

Fungiten, koraalsponsen, eene naar sponsen gelijkende versteening.

Fuori di banco, Ital., buiten de bank, namelijk kaageld.

Furca caudina, een eng dal, nabij Caudium, alwaar het romeinsche leger eens door de Samniten ingesloten en tot het aannemen van schandelijke voorwaarden gedwongen werd.

Furie, grimmigheid, gramschap, woede, hevige gemoedsbeweging; eene toornige, twistzieke, woedende vrouw. *Furien*, (fabelk.) wraakgodinnen, afschuwelijke halve godinnen der hel, welke de zielen der doemelingen kwelden en pijnigden; plaagduivels, plaaggeesten bij de Grieken en Romeinen, waarvan er drie waren: ALECTO, MEGAERA en TISIPHONE, ook *Eumeniden* genoemd. *Furieux*, *furieus*, woedend, razend, opvliegend, dol, onzinnig. *Furioso*, Ital., (muz.) hevig, sterk. *Furor*, Lat., *fureur*, Fr., woede, dolheid; *furor poëticus*, dichtwoede, geestverrukking; *furor uterinus*, moederwoede; mansdolheid, vrouwelijke ziekte.

Furtief, *furtive*, Lat., heimelijk; diefachtig, steelsch.

Fusie, *fusio*, Lat., smelting, gieting, het gieten, bijzonder metaal gieten.

Fusiladen, Fr., schoten, salvos; geweervuur. *Fusileren*, doodschieten (tot straf). *Fusilier*, een voetknecht, soldaat te voet.

Fust, vat, vaatwerk. *Fustagie*, vaatwerk, of alles, wat tot het vaatwerk behoort, waarin iets verzonden wordt. *Fusti*, alle onzuivere afval; het beschadigde, onbruikbare, bedorvene van waren; *fustirekening*, afval- of schaderekening.

Fustigatie, *fustigatio*, Lat., geeseling. *Fustigeren*, geeselen, afrossen.

Futaille, Fr., een klein wijnvat; ook zulk een, dat men over een ander doet; voervat.

Futiel, *futilis*, Lat., nietig, nietswaardig. *Futiliteit*, nietigheid, nietswaardigheid, armhartigheid.

Futur, Fr., *futuur*, toekomstig; ook de aanstaande (verloofde bruidegom). *Future*, de bruid, verloofde. *Les futurs*, Fr., bruid en bruidegom. *Futuritie*, in de wijsbegeerte, het toekomende, de toekomst. *Futurum*, Lat., het toekomstige, de toekomende tijd. *In futurum*, of *pro futuro*, voor de toekomst, of voor het vervolg.

G.

G, als romeinsch getalmerk, 460.
G, of GG., op recepten, *Gummi*.
G. M., of GLOR. MEM. *Gloriosae memoriae*, roemrijker gedachtenis.

Gaban's, regenmantels, welke in Turkije veel gedragen worden. *Gabaniza*, een kostbare pels des Turkschen keizers, welken niemand anders dragen mag.

Gabella, (regtsg.) helasting; ook eene voormalige zoutbelasting in Frankrijk.

Gabion, Fr., (krijgsk.) een schanskorf.

Gaels, zoo noemen zich nog de hedendaagsche Schotlanders, gelijk hunne taal de *Gaelsche*; dewijl zij van de oudste Galliers en Celten afstammen.

Gagaath, steenkolen; zwarte brandsteen.

Gage, Fr., *gagie*, onderpand, bezolding, loon, jaarwadde (pensioen van oude of vermink-te soldaten). *Gageren*, bezoldigen, beloonen.

Gagel, een welriekende heester.

Gaillard, Fr., *gailjard*, vrolijk, lustig. *Gaillarde*, Fr., eene soort van vrolijken dans.

Gala, Spaansch, bofpracht, pronk, staatsie; ook hoffeest. *En gala*, in *gala*, in bofkleeding, in pracht- of pronkgewaad.

Galaktiet, Gr., melksteen. *Galaktometer*, melkmeter, werktuig om hat water, waarmede eene hoeveelheid melk vermengd is, tarstond te ontdekken. *Galaktophagen*, melketers, menschen, die voornamelijk van melk leven. *Galaktophora*, Gr., melkaanbrengende middelen. *Galaktophorisch*, melkverwekkend. *Galaktopoise*, het vermogen der borsten ter bereiding en afzondering der melk.

Galant, aardig, gedienstig, wellevend, beleefd, zedig, sierlijk, bekoorlijk; verliefd, minziek; ook een minnaar, vrijer, verliefde. *Galanterie*, sieraden, waren ter optooijing, tooisel; aardigheid, fijne levenswijs, wellevendheid. *Galanthomme*, een fijn wellevend man, iemand van beschaafde zeden. *Homme galant*, een verliefd, vrouwelijk getooid man, saletjonker. *Galantiseren*, den verliefden spelen.

Galathea, naam eener zeenimf uit de fabellaer; ook een schoon melkwit meisje.

Galatine, wrongel, stremsel; ook een tusschangeregt van vet hoender- of kapoenenvleesch, waar de beenen uit gedaan zijn, of wel van eenen kalfskop met hoendervleesch gevuld.

Galaxie, de melkweg. Zie *via lactea*.

Galbanum, (geneesk.) moederhars.

Galeas, de grootste soort van galeijen; ook een oorlogschip van 25 stukken.

Galei, een roeischip met een laag boord en 2 masten; ook een drukkerszetplankje.

Galerij, aene zuilzaal; een tralie- of hekkengang; aene zaal of gang met schilderijen; op schepen, een uitstak aan den achtersteven; in de vestingbouw, een gang boven de hoofdgracht; ook een gang tusschen twee rijen van kamers. Zie *Corridor*.

Galimafrée, Fr., aen sterk gekruid gehakt van allerlei overgeblaven vleesch; figuurl. een verward gesnap.

Gallimathias, een verward, niet zamenhangend, gesprek of geschrift; onzinnig gesnap. Deze zonderlinge uitdrukking zou van een regtsgeding over eenen haan, aan zekeren Matthias toebehoorende, ontstaan zijn, welk regtsgeding, volgens de toenmalige gewoonte, in het latijn geschiedde, terwijl een der advokaten zich telkens versprak, en, in plaats van *gallus Matthiae*, (de haan van Matthias), *galli Matthias*, (de Matthias van den haan) zeide; waardoor dan onzin ontstond, welke in het vervolg aan alle onverstaanbaar gesnap den naam van *gallimathias* gegaven heeft.

Galjoenen, spaansche zilvervloten (uit en naar Amerika); ook een ander vaartuig; *galjoen* is ook het voorste gedeelte van het schip, alwaar de

soldaten en matrozen verblijven en de gevangenen bewaard worden.

GALJOOT, een klein of half roeischip; ook een galeislaaf.

GALLATE, (in het trisetspel), wanneer twee spelers alle trekken gemaakt hebben. *Gallatone*, als een alleen dezelve maakt.

GALLICAANSCH, *de gallicaansche kerk*, fransche roomsche kerk.

GALLICISMUS, een fransch taaleigen; aigenaardige fransche uitdrukking. *Gallie*, oud Frankrijk. *Gallier*, inwoner van Gallie.

GALLISMUS, de schedelleer van Dr. GALL, die uit de gesteldheid des schedels hat karakter en de talenten van den mensch leert kennen.

GALLOCHES, *galoches*, overschoenen; ook houten schoenen, anders klompen.

GALLOMANIE, zucht om de Franschen, of al, wat fransch is, na te bootsen. Zie *francomanie*.

GALLON, eene engelsche en oudfransche maat voor natte en drooge waren.

GALLOPHILUS, een vriend der Franschen.

GALONS. borduursels, gond- of zilverfranjes. *Galonneren*, met borduursels beleggen.

GALOP, de springloop, snelste ren (van paarden). *Galopade*, eene danswijs, een springdans. *Galopin*, een keukenjongen. *Galoperen*, in sprongen rijden, rijdend jagen.

GALOUBET, eene soort van fluiten van eenen schellen doordringenden toon.

GALVANISEREN, een dierlijk ligchaam door opwekkende metaalmiddelen in eenen toestand brengen, dat het de dierlijke electriciteit vertoont. *Galvanismus*, het vermogen, door Dr. GALVANI in eenige dieren ontdekt, om electrieke verschijnsels voort te brengen. *Galvanodesmus*, een versterkingstoestel, waardoor men in staat is, den schijndooden van den wezenlijk dooden te onderscheiden. *Galvanometer*, werktuig, om de graden der dierlijke electriciteit te meten.

GAMACHES, zie *camaches*.

GAMBADE, Fr., een kindersprong; eene slechte verontschuldiging.

GAMBE, (muz.) eene knieviool; met de knieën vastgehouden wordende bas, van *gamba*, Ital., de knie; anders *viool de gambe*, Ital. *viola di gamba*. *Gambist*, een gambespeler.

GAMBISPEL, eene soort van schaakspel.

GAMELIA, bijnaam van Juno, als huwelijksstichtster.

GAMONOMIE, de huwelijkskennis. *Gamologie*, eene verhandeling over de huwelijken.

GANEONEN, zwelgers, slokkers, brassers.

GANGAMELA, eene stad in Assyrie, alwaar 331 jaar voor Christus gehoorte, tusschen alexander den grooten en Darius, de laatste veldslag geleverd werd, welke hat bezit van het Aziatische rijk besliste.

GANGLION, (ontleedk.) zenuwweefsel, zenuwknoop.

GANGRAENA, het koud vuur, vuil vleesch.

GANYMEDES, een Phrygische prins, en van zulk eene schoonheid, dat Jupiter hem tot schenker bij de goden aanstelde; figuurl., een jongen, die zich tot ontucht laat gebruiken.

GARAMANTES, volkeren der uitersteg renzen van Azie.

M 3

Garanderen, Fr., borgblijven, waarborgen. *Garant*, borg. *Garantie*, borgtogt.

Garçon, Fr., een jongen, jongeling, ongehuwd man; *en garçon*, ongehuwd, buiten het huwelijk.

Garde, Fr., de wacht. *Gardé*, Fr., bewaard, behouden, bezet. *Garde du corps*, lijfwacht. *Garde-magasin*, magazijnmeester. *Garde-meuble*, huisraadkamer. *Garde-nappe*, een schotelring. *Garde-robe*, kleerkas, kleerkamer. *Garde-vue*, een lichtscherm. *Garderen*, bewaren, bewaken, bezetten, beschermen.

Gardiaan, een wachthouder, opperste van een franciscaner klooster.

Gargarisatie, (geneesk.) het gorgelen, de gorgeling. *Gargarisma*, gorgelwater, gorgeldrank. *Gargarismus*, keelziekte.

Gargotage, morsig toebereid eten. *Gargote*, gaarkeuken; ook een slecht kosthuis. *Gargotier*, een gaarkok.

Garneren, *garnir*, Fr., met voorraad of sieraad voorzien, opschikken, tooijen; overtrekken, voeren, stofferen.

Garnizoen, bezetting, manschap in steden, bijzonder vestingen. *Garnizoneren*, in bezetting leggen.

Garnituur, bezetting, omzooming, versiering; het toebehoorende; de op- of omslag, boord, borduursel; *garnituur* van een kleed, alle daartoe behoorende stukken, als: opperstof, onderstof, knoopen enz.; *garnituur* van een bed, bekleedsel, gordijnen, enz.; *garnituur* van diamanten, een volledig stel diamanten.

Garosmantie, waarzeggerij uit een met water gevulde flesch, of ronde glazen, in wier midden figuurtjes zich voordoen, welke echter slechts door eenen onbevlekten jongeling, of eene zwangere vrouw, zouden kunnen gezien worden.

Gas, (scheik.) eene luchtsoort, luchtstof. *Gasometer*, een luchtsoortmeter. *Gasopyrion*, Gr., een gasontwikkelaar, werktuig om gas te ontwikkelen.

Gasconade, pralerij, snoeverij, grootspraak. Zie *radomontade*. *Gasconismus*, gasconsche tongval; eigenaardige spreekmanier der Gasconjers, welke van de regelen der fransche taal afwijkt.

Gastereren, onthalen, een gastmaal geven, goede sier maken.

Gastricus liquor, het maagsap, een helder dun vocht, dat tot het weekmaken en verteren der spijzen dient.

Gastriloog, *gastriloquus*, Lat., een buikspreker. *Gastrilogie*, het buikspreken. *Gastrisch*, den buik of het onderlijf betreffende (ziekten).

Gastrolator, een buikdienaar (bij wien eten en drinken boven alles gaat). *Gastrolatrie*, buikdienst, buikvereering. *Gastromanie*, wellustig, zwelgend eten en drinken; eet- en drinkzucht. *Gastronome*, een lekkerbek, hij, die zich verstaat op alles wat lekker smaakt en den buik betreft. *Gastronomie*, de kunst om lekkere spijzen toe te bereiden. *Gastrotomie*, buikopening, het opensnijden van den buik of het onderlijf.

Gauche, Fr., linksch, ongeschikt. *Gaucherie*, ongeschiktheid, lompheid.

Gaudeamus, Lat., wij willen ons verheugen; ook eene smulpartij; een *gaudeamus* maken,

brassen, zwelgen, vrolijk zijn. *Gaudium*, Lat., vreugd, verlustiging.

GAUFRER, Fr., *gaufreren*, met figuren teekenen, borduren, als: stoffen, gaas, enz.

GAVOTTE, een klein dansstuk in ¾ maat, van een tamelijk vrolijk karakter; ook de dans zelf.

GAZE, Fr., gaas, krip, zijdoek. *Gazer*, Fr., *gazeren*, met gaas overtrekken; omsluijeren.

GAZELLE, boschgeit.

GAZETTE, Fr., nieuwstijding, nieuwsblad, krant; van *gazetta*, eene kleine munt, waarvoor de eerste kranten in Venetie verkocht werden. *Gazettier*, een krantenschrijver. *Gazettin*, eene kleine nieuwstijding; een geschreven nieuwsblad.

GAZON, Fr., graszode, grasperk. *Gazonneren*, met graszoden voorzien.

GAZOPHYLACIUM, eene schatkamer; ook kunstkamer.

GEHENNA, de hel, het verblijf der verdoemden, het helsche vuur.

GEÏSTICA, *geïstiek*, de aardkunde, natuurleer der aarde, natuurkundige aardbeschrijving.

GELASIE, naam van een der drie gratiën of bevalligheden, en wel de lagchende.

GELÉE, Fr., *gelei*, of *sjelei*, gestold nat, gestremd vocht.

GELOSCOPIE, de nasporing van het karakter van een mensch, uit zijn lagchen.

GEMARA, een gedeelte van den joodschen talmud; de verklaring der MISNA.

GEMINATIE, verdubbeling. *Gemineren*, verdubbelen.

GÊNANT, Fr., bezwarand, bezwaarlijk, moeijelijk, dwingend. *Gêne*, pijn, kwaal; dwang, bijzonder die der levendheid. *Generen*, hinderen, moeijelijk vallen, dwingen, dwang aan doen.

GENEALOGIE, geslachtrekening, geslachtregister, kennis der geslachtopvolging, stamboom. *Genealogisch*, geslachtrekenkundig, naar den stamboom. *Genealoog* of *genealogist*, een geslachtkundige, stamboomvervaardiger of schrijver.

GENERAAL, algemeen; ook veldheer, opperveldheer; *generale bas*, hoofdbas; *en général*, in het algemeen. *Generalaat*, veldheerlijke waardigheid, opperbevelhebberschap. *Generaliseren*, algemeen maken. *Generalissimus*, opperbevelhebber, oppergezagheb ber bij het leger. *Generaliteit*, algemeenheid; de gezamenlijke veldheeren van een leger; de algemene staten van een land.

GENERATIE, *generatio*, Lat., geslachtsvoorplanting; menschenleeftijd, (tijd van omtrent 30 jaar). *Genereren*, voortbrengen, telen, verwekken.

GENEREUX, Fr., *genereus*, milddadig, grootmoedig, edelmoedig, edeldenkend. *Genereusiteit*, *générosité*, Fr., edelmoedigheid, grootmoedigheid, edele gezindheid, milddadigheid. *Generoso*, Ital., (muz) edel, in edele voordragt.

GENÈSE, Fr., *genesis*, Gr., het ontstaan, de wording, de voortbrenging (der wereld); naam van het eerste boek van Mozes, dewijl het over de schepping handelt. *Genetisch*, waardoor het ontstaan van iets verklaard wordt; *genetische kracht*, voortbrengingskracht. *Genethliacon*, Gr., *genethliacum*, gedicht op eenen gehoorte- of verjaardag; ook wiegezang. *Genethliacus*, waarzegger uit het geboorteuur, zie *horoskoop*. *Genethli-*

alogie, het planeetlezen, horoskooptrekken; waarzeggerij van het ons beschoren geluk of ongeluk, uit het uur der geboorte.

GENETTE (*à la*) rijden, met zeer korte stijgbeugels, dat is, met gebogene knieën en ingetrokkene voeten rijden.

GENIALISCH, sterkgeestig, krachtig. *Genialiteit*, vrolijkheid, sterkte van geest. *Genie*, de aanleg, natuur, het aangeboren geestvermogen, verstandsbekwaamheid, verstandelijke scheppingskracht; *genie der taal*, geest, eigenaardige kracht der taal. In de krijgskunst, beteekent het woord *genie*, de oefenende krijgsbouwkunst.

GENIËN, (fabelk.) de beschermgeesten der menschen. Zie *genius*; (schilderk.) gevleugelde beelden van engeltjes, naakte kindertjes, enz.

GENITALIA, de teel- of schaamdeelen.

GENITIVUS, de tweede naamval der naamwoorden, bij de latijnen.

GENIUS, beschermgeest, beschermengel.

GENRE, Fr., het geslacht, de soort.

GENS D'ARMES of *gensdarmes*, gewapend volk; ruiters voor het bewaren der openbare veiligheid.

GENTIL, aardig, wellevend. *Gentillesse*, aardigheid, wellevendheid, vriendelijkheid. *Gentilhomme*, een edelman, adelijke.

GENTLEMAN, Eng., een edelman; ook een beschaafd of wellevend man, man van opvoeding.

GENUINE, echt, zuiver, onvervalscht, natuurlijk, opregt. *Genuiniteit*, de echtheid, onvervalschtheid.

GEOCENTRISCH, waarbij de aarde als middelpunt voortkomt.

GEODESIE, Gr., de landverdeelingskunde, land- of veldverdeeling.

GEOGNOSIE, *geognostica*, wetenschappelijke kennis van de aarde en derzelver gesteldheid. *Geognostisch*, aard- en bergkundig. *Geogonie*, leer van het ontstaan en de vorming des aardbols.

GEOGRAPHE, Gr., een aardrijksbeschrijver. *Geographie*, de aardrijksbeschrijving, aardrijkskunde. *Geographisch*, tot de aardrijksbeschrijving behoorende, aardrijkskundig.

GEOLOGIE, de kennis der aarde, algemeene aardrijkskunde. *Geologisch*, de aardkunde betreffende; aardkundig. *Geoloog*, een aardkenner.

GEOMETRE, een landmeetkundige, wiskundige. *Geometrie*, de meet- of landmeetkunst. *Geometrisch*, meetkunstig.

GEORGICA, gedichten over den landbouw; velddichten (van VIRGILIUS).

GEOSKOPIE, de aardbeschouwing. *Geoskoop*, aardbeschouwer.

GEOSTATICA, de evenwigtsleer der vaste ligchamen.

GERIDON, zie *gueridon*.

GERMANIE, *germania*, oude naam van Duitschland. *Germanismus*, een duitsch taaleigen. *Germanist*, een kenner en leeraar van het duitsche regt.

GERMANUS, Lat., *germain*, Fr., broeder en zuster van dezelfde ouders.

GERMINAL, Fr., de bloei- of spruitmaand, in den fransch-republikeinschen almanak.

GEROCOMIE en *gerocomica*, Gr., (geneesk.) de ouderdomsverzorging. *Gerontocomium*, een verzorgingshuis voor oude lieden, oude mannen- en vrouwenhuis.

GERYON, (fabelk.) een koning,

die gezegd wordt, drie ligchamen gehad te hebben; *als ik Geryon ware*, wanneer ik zes handen had.

Gesandar aga, de grootschatmeester des Turkschen keizers.

Gesten, gebaren. *Gesticulatie*, *gesticulatio*, Lat., het maken van gebaren, de handbeweging. *Gesticuleren*, gebaren maken. *Gestus*, Lat., de houding van het ligchaam onder het spreken; gebaren.

Geus, eene verbastering van het Fransche *gueux*, bedelaar, landlooper; een scheldnaam, door de Spanjaarden voorheen aan de Hollanders, en naderhand door de Roomschkatholijken aan de Protestanten gegeven.

Gezichteinder, horizon.

Gezondheidspas, een van de overheid gegeven getuigschrift, dat schip en lading van eene plaats komen, waar geene besmettende ziekte heerscht.

Gibbon, naam van eene soort van apen zonder staart, met zeer lange armen.

Giga, *gigue*, *guique*, soort van vrolijken en radden engelschen dans.

Gigant, een reus. *Gigantesque*, Fr., *gigantisch*, reusachtig. *Gigantomachie*, de reuzenstrijd, in de fabelleer, de strijd der reuzen tegen de goden.

Gilet, Fr., een vest, buis (zonder mouwen), mansborstrok; *gilet hydrostatique*, een zwembuis.

Giocose, Ital., (muz.) schertsend, beuzelend.

Gips, pleisterkalk.

Girandole, Fr., een armblaker; vuurrad of zon, bij vuurwerken.

Giro, Ital., kring, omloop, wanneer iets van de eene hand in de andere gaat; ook het schriftelijk overdragen van eenen wissel aan een' ander.

Girouette, Fr., weerhaan, windwijzer.

Glace, Fr., ijs; roomijs; spiegelglas; *à la glace*, in de gedaante van ijs. *Glaceren*, doen bevriezen, ijs of roomijs maken; glinsterend maken, glad maken. *Glacerie*, de kunst van spiegelglas te vervaardigen. *Glaciere*, eene ijsgroeve, ijsberg.

Glacé, zijde met goud en zilver doorweven.

Glacis, sachte afhelling; (vestingbouw) de veldborstwering; verdedigingshelling.

Gladiator, Lat., een zwaardvechter; ook zeker kunstpleisterbeeld, eenen worstelaar voorstellende.

Glazeren, verglazen, glad of glanzig; maken. *Glazuur*, verglaassel; glazige stof, waarmede aardewerk overtogen wordt en welke uit loodasch, zout en zand vervaardigd wordt.

Gletscher, ijsberg in Zwitserland. Zie *glaciere*.

Glissicato, Ital., (muz.) glijdend, zacht glijdend, of slepend.

Globuleus, nit kleine kogels zamengesteld. *Globus*, een kogel, bol; *globus coelestis*, hemelbol, *globus terrestris*, aardbol.

Gloria, Lat., eer, roem, pracht; een lofzang, naar den lofzang der Engelen: *gloria in excelsis Deo*, eere zij God in de hoogte. *Gloria matris*, Lat., soort van schoone schelpen; *groria mundi*, tulpen, die het schoonste groeijen, en boven al de andere uitsteken; *gloria rubrorum*, benaming der allerfraaiste tulpen. *Glorie*, *gloire*, Fr., heerlijkheid, hoogheid,

glans, roem; straalkrans, zon of kraus om de hoofden der Heiligen, zoo als de schilders die verbeelden. *Glorieus*, *glorieux*, Fr., roemrijk, schitterend. *Glorieren*, zich zelven roemen, pralen. *Glorificatie*, Lat., verheerlijking.

Glossalgie, tongpijn. *Glossanthrax*, pestbuil op de tong.

Glosse, aanmerking, bijvoegsel, handteekening, uitlegging van een donker, verouderd of onbekend woord. *Glossarium*, een woordenboek, waarin duistere, onbekande, verouderde woorden verklaard worden. *Glossator*, Lat., *glosseur*, Fr., een uitlegger, woordverklaarder; een die alles kwaad uitlegt. *Glosseren*, uitleggen, mat aanmerkingen voorzien. *Glossographe*, een kantteekenaar, glosseschrijver. *Glossema*, Lat, een woord, dat moeijelijk te verstaan is.

Glossitis, Gr., (geneesk.) tongontsteking. *Glossologie*, de taalleer, geschiedenis der talen, een deel der *linguistica*. *Glossotomie*, de tongontleding.

Glouton, Fr., een gulzigaard. *Gloutonnerie*, gulzigbeid.

Glutinantia, Lat., kleefmiddelen, verbandsmiddelen. *Glutineux*, lijmig, kleverig.

Glyphica, snij- kerf- of graveerkunst. *Glyphtographie*, wetenschap van in steen te snijden.

Gnidisch, van de stad Gnidus in Carien. *Gnidia*, de *Gnidische Venus*, het door Praxiteles vervaardigde standbeeld van Venus.

Gnome, een kwelduivel; ook eene gedenkspreuk. *Gnomicus*, een vervaardiger van gedenkspreuken. *Gnomisch*, gedenkspreukig. *Gnomologie*, eene verzameling van gedenkspreuken.

Gnomon, Gr. een winkelhaak, rigtsnoer; zonnewijzer. *Gnomonica*, de kunst, zonnewijzers te maken.

Gnosis, Gr., geheime kennis, openbaring. *Gnostiken*, kenners; geheimweters, sekta van zekere ketters in da eerste en tweede eeuw, welke zich beroemden, gabeime wetenschappen te bazitten.

Gobelet, Fr., een beker, dobbelbeker; een kop.

Gobelins, de beroemde scharlakenververij en tapijtenfabrijk te Parijs (naar den uitvinder Gobelin aldus genoemd).

Gobe-mouche, de vliegenvanger, een kleine vogel, die de vliegen in de lucht opsnapt, en zich daarmede voedt. Ook iemand, die onbeduidend staatkundig nieuws opvangt en daaruit gewigtige gevolgen wil afleiden.

God save the king, Eng., God behoede den koning! het geliefkoosde volkslied der Engelschen.

Goëtie, tooverij door aanroeping van booze geesten. *Goëtisch*, tooverachtig, hedriegelijk.

Goi, gojim, onjoden, namelijk Christenen, Mohammedanen en Heidenen, (naam, dien de Joden geven aan allen, die niet van hunnen godsdienst zijn).

Golf, *golfo*, Ital., boezem, zeeboezem; gedeelte der zee, dat in het vaste land inloopt.

Golgotha, Chald., de schedelof hoofdschedelplaats, de geregtsplaats bij Jeruzalem.

Gonagra, Gr., kniejicht.

Gondel, een lustscheepje. *Gondelier*, een gondelvoerder, gondelschipper.

Goniometer, Gr., een hoekmeter, werktuig om hoeken te meten. *Goniometrie*, de hoek-

meting, leer van het meten der hoeken.

Gonorrhea, Gr., de zaadvloed, druiper.

Gordien, draadwormen.

Gordische, of gordiaansche knoop, zekere kunstig gelegde knoop, in den tempel van Jupiter te Gordium, welken Alexander doorhakte; ook eene zeer ingewikkelde of netelige zaak, waaruit men zich niet weet te redden; van hier: *den gordiaanschen knoop doorhakken.*

Gorgonen, (fabell.) drie zusters, genaamd *Stheno*, *Euryale* en *Medusa*, waardoor de dichters hatelijke en boosaardige vrouwen aanduiden.

Gospodi pomilliu! Rus., Heer, ontferm u! God zij ons genadig! *Kurie eleison!* gemeenzame uitdrukking der Russische geestelijken.

Gothisch, oud frankisch, oudvaderlijk, grof.

Gourmand, Fr., een lekkerbek, gulzigaard, vraat. *Gourmandise*, de vraatzucht; lekkerbekkerij.

Gout, Fr., de smaak, het welbehagen. *Gouteren*, smaken, proeven, goedkeuren, smaak vinden of welgevallen in iets hebben; van iemand houden.

Gouvernante, Fr., landvoogdes; opvoedster, zedemeesteres. *Gouvernement*, staatsbestuur, regering, stedehouderschap. *Gouverneren*, regeren, besturen, heerschen, bevelen. *Gouverneur*, landvoogd, beheerscher; opvoeder, leermeester.

Gouverno of governo, Ital., (kooph.) berigt, aanwijzing, regel, voorschrift; *à gouverno*, tot berigt (waarnaar men zich kan regelen).

Graad, *gradus*, Lat., graad, schrede, trap, akademische waardigheid; het 360ste deel van eenen cirkel. *Gradatie*, *gradatio*, Lat.; opklimming. *Gradatim*, Lat., trapsgewijze, allengs, langzamerhand. *Graduaal*, *gradaal*, in de Roomsche kerk, het boek, waarin de zoogenaamde *versus gradales*, dat is die gezangen, op zon- en feestdagen, vervat zijn, op welke het koor, bij zekere afdeelingen, antwoordt. *Graduaalschrift*, *graduaaldisputatie*, de (geleerde) strijdverhandeling, ter bekoming eener akademische waardigheid. *Graduatie* of *gradueriug*, het bekomen of schenken van eene akademische waardigheid. *Graduel*, trapsgewijze, van trap tot trap. *Gradueren*, volgens trappen of graden afdeelen; met eene akademische waardigheid voorzien.

Grabouille, een verward gesnap.

Grace, Fr., gunst, genegenheid, bevalligheid, bekoorlijkheid. *Gracieus*, *gracieux*, Fr., aangenaam, liefelijk, goedgunstig, genadig, welbehagelijk.

Graderen, tot eenen hoogeren graad van goedheid en fijnheid brengen; het goud eene hoogere kleur geven; van hier *gradeerwerk.*

Graeca, Grieksch, Grieksche schriften, boeken of werken. *Graeciseren*, op Grieksche wijze spreken of inrigten. *Graecismus*, Grieksch spraakgebruik, eigenaardigheid der Grieksche taal. *Graecomanie*, zucht om de Grieken, of al wat Grieksch is, na te apen.

Graffito, Ital., eene soort van schilderwerk, *al fresco*, grijs in grijs, *grisaille;* of alleen met zwarte en witte kleuren.

Gragram, eene soort van stof, voor zomerkleederen, half zij-

de en half wol, ligt en duurzaam, meest met strepen gevlamd.

GRAMMAIRE, Fr., *grammatica*, Lat., de spraakkunst, spraakleer. *Grammaticaal*, spraakkunstig. *Grammaticus*, *grammatist*, een taalkenner, taalonderwijzer; schrijfmeester.

GRAMME, in het metriekstelsel, de eenheid voor het gewigt, een Nederlandsch wigtje.

GRANAAT, een klein, donkerrood, veelhoekig edelgesteente; ook de vrucht des granaatbooms; eindelijk een brand- of springkogel.

GRANDES, Spaansche grooten, voorname heeren van hoogen adel in Spanje. *Grandezza*, hoogheid, waardigheid, aanzien, (titel in Spanje).

GRANDIEUX, *grandieus*, groot, bijzonder, groot geteekend, breed geschilderd. *Grandiositeit*, grootheid, breedheid, bijzonder in de schilderkunst.

GRANDILOQUENTIE, prachtrede; grootspraak.

GRANIET, kernsteen, gemengde en zeer harde, gevlekte steen, van onderscheidene kleuren; waaruit dikwijls geheele rotsen en rotsgehergten bestaan.

GRANUM SALIS, zie *cum*.

GRAPHICA, schrijfkunst, ook teekenkunst. *Graphie*, beschrijving; in zamenstelling, als: *geographie*, *hydrographie*, enz. *Graphisch*, schrijfkunstig, beschrijvend, schilderachtig; schoon, sierlijk, meesterlijk; *graphische figuren*, schrijfteekens.

GRAPHOMETER, een hoogtemeter; werktuig tot het meten van hoeken en figuren.

GRASSATIE, straatschenderij. *Grasseren*, heerschen, zich verspreiden, in zwang zijn; woeden (van ziekten); straatschenden.

GRATIA, Lat., dank; gunst, genegenheid, vriendschap. Zie *grace*. *Gratias!* heb dank! de dankzegging, het danklied, of dankgebed.

GRATIE, bevalligheid, goedgunstigheid. *Gratiën*, de drie bevalligheden, in de fabelleer, als: Euphrosine, Thalia en Aglaja.

GRATIFICATIE, *gratificatio*, Lat., vergoeding, belooning, geschenk, vereering. *Gratificeren*, beloonen, vergoeden, begunstigen, met een geschenk begiftigen.

GRATIS, Lat., voor niet, kosteloos.

GRATUIT, Fr., vrijwillig; *don gratuit*, een vrijwillig geschenk.

GRATULANT, gelukwenscher. *Gratulatie*, *gratulatio*, Lat., gelukwensching. *Gratuleren*, gelukwenschen.

GRAVAMEN, Lat., bezwaar. *Gravamina*, bezwaren, klagten. *Gravamineren*, bezwaren inbrengen, of maken. *Gravantia*, verzwarende of verdacht makende omstandigheden. *Gravatus*, Lat., een bezwaarde, verdachte, beschuldigde.

GRAVE, *gravement*, Fr., (muz.) sterk, ernstig, deftig. *Graviteit*, *gravité*, Fr., ernst, ernsthaftigheid, deftigheid.

GRAVEREN, etsen, uithouwen, plaatsnijden; ook bezwaren. *Graveur*, plaatsnijder, etser. *Gravure*, eene plaat; prent; ook de graveerkunst, de plaatsnijkunst.

GRAVITUDE, zwaartekracht, ligchaamszwaarte. *Graviteren*, wegen, zwaartekracht oefenen.

GRAVURE, zie *graveren*.

GAZIOSO, Ital., (muz.) bevallig, innemend, zacht bewogen, aangenaam, liefelijk.

GRÉ, Fr., de wil; *bongré*, *malgré*, tegen wil en dank; *de bon gré*, vrijwillig, goedwillig,

gaarn; *de gré à gré*, met onderling genoegen.

GRÈQUE, Fr., grieksch; *à la grèque*, op zijn grieksch; naar de grieksche wijze en zeden.

GREFFE, de griffie, kanselarij, stads-geregtsschrijfkamer. *Greffier*, Fr., griffier, een geheimschrijver, geregtsschrijver.

GREGORIAANSCHE ALMANAK, de almanak, welke door Paus Gregorius XIII in 1582 verbeterd is.

GREMIALE, Lat., de schootdoek van een' bisschop, wanneer hij zittend de mis leest.

GRÈVE, *place de Grève*, in Parijs, eene openbare strafplaats voor misdadigers, aan den oever der Seine.

GRIBOUILLAGE, kladschilderwerk, gesmeer, geknoei, gekrabbel.

GRIFFONAGE, Fr., hetzelfde als *gribouillage*. *Griffonneren*, smeren, krabbelen, knoeijen, kladschilderen.

GRIFFIE, zie *greffe*.

GRILLADE, Fr., geroosterd vleesch, gebraad. *Grilleren*, roosten, op den rooster braden; met tralien voorzien.

GRILLISEREN, grillen maken; afgetrokken, zwaarmoedige, verdrietige gedachten koesteren; het hoofd laten hangen.

GRIMASSEN, *grimaces*, Fr., kuren, wonderlijke gebaren, gezigten. *Grimasseren*, wonderlijke gebaren maken, gezigten of bekken trekken, grijnzen.

GRIPPE, Fr., de griep, eene boosaardige verkoudheid; desgelijks eene zeldzame neiging tot iets.

GRISAILLE, Fr., grijs; schilderwerk in het grijs, zie *graffito*. *Grisailleren*, in het grijs schilderen.

GRISETTE, Fr., grijze burgerkleeding; fransch net en zindelijk gekleed dienstmeisje; ook gemeene vrouw.

GRISON, Fr., grijskop, grijsbaard; ook een lakkei, wien men andere kleederen aandoet, om iets te bespieden. *Grisons*, Zwitsers, Graauwbunderlanders.

GROEP, *groupe*, Fr., (schilderk. en beeldhouwk.) de zamenstelling, verbinding of vereeniging van hij elkander behoorende enkele voorwerpen tot een volkomen geheel; zamengestelde menigte; (bouwk.) gekoppelde zuilen of beelden. *Groeperen*, verscheidene figuren tot een geheel zamenstellen; in eene groep zamenstaan.

GROMATICA, veldmeetkunst, kunst om eene legerplaats neêr te slaan en te versterken.

GROOTKRUIS, bij ridderorden, de eerste en voornaamste ridder, die onmiddellijk op den grootmeester volgt.

GROOTVORST, de russische troonserfgenaam, kroonprins.

GROPPI, Ital., standbeelden, uit verscheidene zamengekoppelde figuren bestaande.

GROS, Fr., dik, groot, in menigte; het *gros* van het leger, het hoofdgedeelte des legers; *en gros*, zie op *grossier*.

GROS, bij onderscheidene waren een getal van 12 dozijn; een *gros pijpen*.

GROS, *grosse*, (regtsg.) het eerste afschrift, dat van een oorspronkelijk stuk gemaakt wordt, *gros*, genoemd, omdat men, iets afschrijvende, doorgaans *groot* schrijft, in tegenoverstelling van het woord *minute*, *minuut*, of eerste opstel, dat met kleinere letteren geschreven wordt. *Grosseren*, zoodanig afschrift vervaardigen; ook vergrooten, grootspreken.

GROS DE NAPLES, *Gros de Tours*,

enz., Fr., zware zijden stoffen, (naar de stad *Napels*, enz., alwaar zij vervaardigd worden, benoemd).

Grossier, een koopman in het groot, *en gros*.

Grosso-modo, grof gesneden of gestampt, (op recepten).

Grot, *grotte*, Fr., hol, kunstig hol, in lusthoven, met steenen, schulpen, koralen, enz. opgesierd, ter verkoeling in heete zomerdagen. *Grotteren*, grotmatig (met schulpen enz.) versieren.

Grotesque, zeldzaam, wonderlijk, bijzonder, avontuurlijk. *Grotesquen*, zeldzame, tegennatuurlijke gestalten, als beeldsnij- of schilderwerk met figuren half mensch en half dier, of half dier en plant enz. Zie *arabesken*.

Gryphiten, soort van tweeschalige, versteende mosselen, welke meerendeels haren snavel naar de linkerhand keeren.

Guardiaan, zie *gardiaan*.

Guazzo, Ital., *gouache* of *gouage*, Fr., schilderwerk *à guazzo*, soort van schilderijen met gegomde waterverwen, die lang hare frissche kleur behouden, zonder vernis te behoeven.

Gueridon, Fr., een gedraaide of gesneden pilaar met een voetstuk, om licht op te zetten; een lichtdrager, lichtstoel, licht- of kaarstafeltje.

Guerilla, *guerrilla*, Sp., het verkleinwoord van *guerra*, oorlog, strijd. Een kleine krijg van hier en daar verstrooide troepen; partijgangers.

Guichet, Fr., een klein deurtje of venstertje in eene groote deur; het schuifje aan de biechtstoeltralien; ook een klein deurtje in de vensters om versche lucht in de kamer te laten.

Guide, Fr., wegwijzer, geleider, aanvoerder. *Guides*, lijfwachten der fransche generaals.

Guignon, Fr., ongeluk, onheil, ongelukkig toeval, waarvan men geene reden kent; bijzonder in het spel.

Guillemets, Fr., aanhalingsteekens („) of (").

Guillotine, Fr., eene valbijl, een onthoofdingswerktuig, door *Guillotin*, in Frankrijk in zwang gebragt, maar door *Stairs*, in Schotland, het eerst uitgevonden. *Guillotineren*, met de valbijl onthoofden.

Guinguette, eene kleine herberg buiten de stad, alwaar zich het gemeene volk op feestdagen verlustigt; ook een klein lusthuis buiten de stad.

Guinie, *guinea*, Eng., *guinée*, Fr., engelsche gouden munt, ter waarde van elf à twaalf gulden.

Guirlande, Fr., een krans, bloemenkrans.

Guitar, *guitarre*, Ital., citer, een muzijkinstrument.

Gummi, Lat., gom, kleefsap, plantharst; *gummi arabicum*, arabische gom; *gummi elasticum*, elastieke, veêrkrachtige gom.

Gusto, Ital., *goût*, Fr., *gustus*, Lat., de smaak; *de gustibus non est disputandum*, over den smaak is niet te oordeelen.

Guttatim, Lat., (geneesk.) bij droppels, droppelsgewijze.

Gymnasiarch, schoolopziener. *Gymnastiek*, leer der ligchaamsoefeningen. *Gymnastisch*, hetgeen tot de ligchaamsoefeningen behoort. *Gymnasium*, eene oefenplaats; openbare bevoorregte school.

Gymnoptera, naaktvleugeligen; gekorvene diertjes met vleugels zonder stof.

Gynaecocratie, vrouwenregering.

Gyromantie, Gr., de kringwaarzeggerij; het voorspellen uit kringen, of cirkels.

H.

H, als romeinsche getalletter, beteekent 200.

H. a., *hujus anni*, of *hoc anno*, van dit jaar, in dit jaar.

H. e., *hoc est*, dat is.

H. l., *hujus loci*, of *hoc loco*, van of aan deze plaats; *a. h. l.*, *ad hunc locum*, ter dezer plaatse.

H. l. q. c., *hora locoque consueto*, ter gewone plaats en uur.

H. m., *hoc mense*, of *hujus mensis*, in deze maand.

H. t., *hoc tempore*, op dezen tijd.

H. R. R., het heilige roomsche rijk.

H. S., de heilige schrift.

Habeas-corpus-acte, eene beroemde engelsche grondwet van het jaar 1697, welke met de woorden *habeas corpus* begint, en van daar haren naam ontleend heeft. Volgens deze wet moet een gevangene binnen vier en twintig uren verhoord, van de reden zijner gevangenneming verwittigd, en onschuldig bevonden zijnde, terstond weder losgelaten worden. Op deze wet is de Brit trotsch, als zijnde dezelve een sterk bolwerk der engelsche vrijheid. In gevaarlijke omstandigheden (b. v. 1795 en 1798) heeft de koning nogtans de magt, om verdachte personen, zonder die wet in aanmerking te nemen, gevangen te houden.

Habe, Fr., een lang kleed bij de Arabieren.

Habil, *habile*, Fr., *habilis*, Lat., *habiel*, geschikt, bekwaam, handig. *Habilité*, Fr., *habilitoit*, bekwaamheid, handigheid.

Habilleren, *habiller*, Fr., kleeden, aankleeden.

Habit, Fr., *habiet*, kleed, kleeding.

Habitant, een bewoner, inwoner; *habitatie*, woning, inwoning.

Habitude, Fr., *habitus*, Lat., vaardigheid, bekwaamheid. *Habituel*, Fr., *habitueel*, hetgeen men zich eigen gemaakt heeft, hetgeen men zich aangewend heeft.

Hachis, Fr., *haché*, klein gehakt vleesch. *Argent haché*, zie *argent*.

Hadschi, de bedevaart naar Mekka, waartoe alle Muzelmannen, volgens den koran, verpligt waren, en welke ten minste eenmaal in hun leven moest plaats hebben; ook diegene, welke zoodanige bedevaart gedaan heeft.

Haemophobie, *hemophobie*, Fr., bloedvrees, vrees voor bloed, b. v. bij het aderlaten. *Haemoptysie*, het bloedspuwen. *Haemorrhagie*, de bloedvloed, het neusbloeden. *Haemorrhoides*, aanbeijen. *Haemostatisch*, bloedstillend.

Haeresiarch, *haeresiarcha*, *hérésiarque*, Fr., een aartsketter, uitvinder en verspreider van ketterij. *Haeresie*, ketterij. *Haereticus*, Lat., ketter, die eene ketterij omhelst en voorstaat.

Haesitatie, lisping, stottering; twijfeling, besluiteloosheid. *Haesiteren*, Fr. *hésiter*, stotteren; in twijfel staan, onbepaald blijven.

Hafne, bij de Turken, de bijzondere kas des keizers, ook *chasna* geheeten.

Hagan, *chazan*, een man, die in de joodsche synagogen de openbare gebeden luid uitspreekt, en bij het gezang voorzingt.

Hagiographa, de derde klasse der

bijbelsche boeken, naar de verdeeling der Joden, welke deze boeken van de wetten van Mozes en de profeten onderscheiden, als het boek Ruth, Hiob, de psalmen, de schriften van Salomo enz. *Hagiologium*, de kalender der Heiligen.

Hagiosidere, een twee duim breed en acht duim lang plat stuk ijzer, waarop de Grieken, in het turksche gebied, met een' hamer slaan, om het uur der openbare godsdienstoefening aan te kondigen, dewijl zij geene klokken mogen hebben.

Hakim, bij de Turken en Perzianen, een arts; van hier *hakimbaschi*, een lijfarts.

Hakkenei, een telpaard.

Hal, hardigheid der aarde, door de vorst.

Hallelujah, Hebr., *halleluja*, looft den Heer. De Joden noemen den 113den tot 117den psalm *het groote halleluja*, dewijl in deze psalmen de bijzondere weldaden van God aan het joodsche volk geprezen worden. Zij zingen dezelve op het paasch- en loofhuttenfeest.

Haltu-humajor, een bevel des turkschen keizers, hetwelk kracht van wet heeft.

Halvagi, de suikerbakkers des turkschen keizers, wier getal doorgaans 4 à 600 is, en die onder een eigen opperhoofd, *halvagi-baschi*, staan.

Hama, Gr., beteekent, op voorschriften der artsen, dat de medicijnen op eenmaal moeten ingenomen worden.

Hamadryaden, boomnimfen, boschgeesten.

Hamaxobiten, een oud sarmatisch volk, dat zijne tenten en woningen op karren en wagens met zich voerde.

Hanengevecht, een volksvermaak, bijzonder in Engeland, waarbij twee wel afgerigte en met metalen sporen gewapende hanen, in de tegenwoordigheid van vele aanschouwers, met elkander vechten, terwijl daarbij, op de overwinning van den eenen of den anderen haan, weddenschappen aangegaan worden.

Hansje in den kelder, een wijnromer, waarmede zwangere vrouwen gezondheid (of het wel afloopen van het scheepje) gewenscht wordt. Het is eene kleine bokaal, waaruit een kindje te voorschijn komt, wanneer men daarin wijn giet.

Hansworst, zie *harlekein*.

Hanzesteden, van het oude *hanze*, eeo zamenverbonden gezelschap. Men verstaat daardoor die steden, welke omtrent het jaar 1241, ten behoeve des koophandels, een verbond maakten, of eene handelmaatschappij oprigtten. Zij rustten, voor gemeenschappelijke rekening, schepen uit en stelden eene aanzienlijke landmagt aan, om daardoor de wegen voor straatroovers en de wateren voor zeeroovers te beveiligen. Wij kennen nog onder dien naam de steden Bremen, Lubek en Hamburg, welke twee laatste daartoe den voornaamsten grond legden.

Hapelourde, een valsche diamant; ook een nietswaardig ding, hetwelk echter een schoon aanzien heeft.

Haram, de tempel te Mekka, werwaarts de Turken te bedevaarrt gaan.

Harangue, Fr., eene plegtige redevoering, of aanspraak. *Harangueren*, eene plegtige redevoering doen. *Harangueur*, hij, die dit doet.

Harasseren, afmenoen, afmatten.

Harceleren, Fr. *harceler*, hier en daar aanvallen; dan hier dan daar verontrusten. *Harceleur*,

aanvaller, verontruster, plaaggeest.

Hardi, Fr., koen, stout. *Hardiesse*, koenheid, driestheid.

Harem, *harim*, eene afgezonderde plaats in de aanzienlijke turksche huizen, welke niet ieder betreden mag, als zijnde geschikt ter woning voor de vrouwen.

Haring van eenen nacht is haring, welke slechts eenen nacht gelegen heeft zonder gezonten te worden. *Haring van twee nachten*, welke, uit hoofde van de goede vangst, niet eerder kan gezouten worden, is derhalve zoo goed niet.

Harlekein, *arlequin*, Fr., *arlecchino*, Ital., grappenmaker, hansworst. *Harlekinade*, kluchtig schouwspel, gedicht enz. Bij ons draagt de harlekein ook den naam van *hansworst*, in sommige streken van Duitschland, dien van *Pekelharing;* in Frankrijk wordt hij ook *jean potage*, in Italie *macaroni*, en in Engeland *jak pudding* genoemd; alle benamingen van zekere spijs ontleend.

Harmonica, een muzijkinstrument, bestaande uit eenige ronde glazen bollen, welke, met vochtige handen gestreken, een zeer aangenaam geluid voortbrengen. *Harmonie*, overeenstemming, overeenkomst der deelen van een geheel onder elkander, hijzonder als een kunstwoord der schilders en toonkunstenaars. Figuurl., overeenstemming des wils, der neigingen, der gemoederen. *Harmonieren*, overeenstemmen, eens zijn, vreedzaam en eendragtig leven. *Harmonia praestabilita*, (in de Wolfiaansche wijsbegeerte) de door God vooraf bepaalde overeenstemming aller geschapene wezens onder elkander. *Harmonieus*, Fr. *harmonieux*, *harmonisch*, overeenstemmend, welluidend.

Harpeoement, (muz.) eene zekere manier in het spelen, waarbij de een akkoord uitmakende snaren niet tegelijk aangeslagen of gestreken, maar even als op eene harp getikt worden. Zie ook *Arpeggio.*

Harpocrates, een zoon van Osiris, door Isis, na des vaders dood, ter wereld gebragt. Hij werd als de God der stilzwijgendheid vereerd, en als een jongeling afgebeeld, die den vinger op zijnen mond houdt. Volgens anderen is *Harpocrates* een vergode Grieksche wijsgeer geweest, die het stilzwijgen als een onfeilbaar middel ter verkrijging van menschelijke gelukzaligheid aanbeval.

Harpoen, eene lange ijzeren werpspies met weêrhaken, waarvan men zich bij de walvischvangst bedient. *Harpoeneren*, zoodanig eene spies in het ligchaam van den walvisch werpen; *harpoenier*, hij, die dit doet.

Harpijen, verdichte helsche roofvogels met vrouwelijke aangezigten en schoone lange haren; zij hadden nachtuilenvleugels, beerenooren en handen met verschrikkelijke klaauwen. Men telde er drie: *Aelo, Ocypeta* en *Celaeno.*

Harum bascha, een hoofdman of overste onder de Pandoeren.

Hasagaie, eene lans of werpspies, bij verscheidene onbeschaafde Afrikaansche volken in gebruik.

Hasmoutback, ook *hasnokback*, de keuken des Turkschen keizers.

Hasna, de schat des Turkschen keizers.

Hastarium, in het oude Rome

de plaats, waar de openbare verkoopingen, *sub hasta*, dat is, bij eene uitgestrekte piek of lans, gehouden werden.

Hâte, Fr., haast. *Avec, en hâte*, met haast.

Hatscherif, een onmiddelbaar van den Turkschen keizer komend, en door hem zelven onderteekend bevel, dat onherroepelijk is.

Hatschier, een lijftrawant te paard, aan het keizerlijke hof te Weenen.

Hattagen, een sabel, welken de Turken in hunnen gordel dragen.

Hausse col, Fr., een ringkraag der Officieren.

Haut, Fr., hoog, verheven, prachtig. *Hautin*, trotsch, eergierig. *Hautement*, op eene trotsche wijs, uit de hoogte. *Hauteur*, hoogte, figuurl. een edele trots. *Haute-lisse*, eene soort van kostbare en kunstvolle zijden en wollen tapijten, waarop allerlei figuren van menschen, dieren, landschappen enz. verwonderlijk schoon voorgesteld zijn. Voorheen werden deze tapijten, in Brussel, naar de teekeningen van de beroemdste kunstenaars vervaardigd. Zie *Basse-lisse*. *Haut gout*, fijn, verheven van smaak. *Haut-relief*, zie *relief*.

Haverij, *averie*, Fr., schadevergoeding aan hen, wier goederen, in eenen storm, overboord geworpen moeten worden. In het algemeen, alle schade en onkosten, die, bij eenig ongemak der schepen of onheil op reis, geleden zijn.

Hazard, Fr. *hasard*, toeval, noodlot; ook gevaar, waagstuk. *Par hazard*, door toeval, toevalliger wijze. *Hazarderen*, wagen, het daarop laten aankomen. *Hazardspel*, gelukspel, waagspel.

Heautontimorumenos, Gr., een zelfpijniger, iemand, die zich zelven kwelt en pijnigt; de titel van een blijspel van Terentius.

Hebe, de godin der jeugd, dochter van Juno, welke zij, zonder toedoen des mans, zou ter wereld gebragt hebben.

Hebraismus, hetgeen der Hebreeuwsche taal eigen is. *Hebraiseren*, zich van zulk een Hebreeuwsch taaleigen bedienen.

Hecate, bij de Heidenen, eene godin, welke met drie hoofden voorgesteld werd, om hare driederlei waardigheid, in den hemel (*Luna*), op de aarde (*Diana*), in de hel (*Proserpina*). Fig. eene aartstooveres.

Hecatombe, *hekatombe*, Gr., honderdoffer, het grootste en plegtigste offer der oude Grieken, waarbij op honderd altaren, honderd ossen, of honderd stuks vee van dezelfde soort, op eenmaal moesten geofferd worden.

Hectare, *hektare*, eene vlaktemaat van honderd *aren*.

Hectiek, *hectica*, Lat., *ectique*, *etique*, Fr., opdroogende koorts, uitterende ziekte. *Hectisch*, teringachtig.

Hectogramme, *hektogramme*, een gewigt van honderd grammen.

Hectolitre, *hektolitre*, eene inhoudsmaat van honderd litres.

Hectomètre, *hektometre*, eene lengtemaat van honderd metres.

Hegira, Arab., de vlugt, en wel Mohammeds vlugt van Mekka naar Jatreb, naderhand Medina genoemd, den 16 Julij 622, waarvan de Turken hunne tijdrekening hebben aangevangen.

Heilige familie, eene schilderij, welke Jezus in zijne kindschheid met zijne ouders

voorstelt. Somwijlen verstaat men daaronder ook eene voorstelling van Maria met hare moeder Anna.

Heilige olie, bij de Katholijken, olie, welke op groenen donderdag, met vele plegtigheden door cenen bisschop gewijd, en tot verscheidene geestelijke verrigtingen, voornamelijk tot het laatste oliesel, gebruikt wordt.

Heimwee, een hevig verlangen naar zijn *heim* (dat is vaderland, familie), zijnde eene ziekte der buiten 's land zich bevindende Duitschers en Zwitsers, welke, wanneer de zieke niet spoedig naar zijn land en familie rerugkeert, dikwerf in melancholie en uittering ontaardt.

Hekim, *hakim*, de lijfarts des Turkschen keizers, anders *hekim-Baschi-Effendi*.

Heliaden, (fabelk.) de zeven dochters van Helios, of den zonnegod, wier tranen, om den dood van haren broeder Phaëton geschreid, in barnsteen veranderden.

Helikon, een beroemde berg in Phocis, aan Apollo en de zanggodinnen toegewijd: overdr., wordt de plaats, waar dichters ter beoefening van de dichtkunst vergaderen, *helikon* genoemd. *Helikoniaden*, *helikoniden*, de bewoonsters van den helikon, de zanggodinnen.

Helioskoop, een geverwd, of met den damp eener lamp dof gemaakt glas, om, zonder de oogen te benadeelen, in de zon te zien.

Hellas, de oude naam van Griekenland. *Hellenen*, Grieken. *Hellenismus*, eene uit het grieksch ontleende, of naar hetzelve gevormde spreekwijs. *Hellenisten*, grieksche Joden, of onder de Grieken geboren Joden. *Hellenistisch*, hebreeuwsch-grieksch.

Hellebaard, een oud krijgsgeweer, zijnde eene lange houten speer met eene bijl er aan, waarmede zoowel gestoken als gehouwen kon worden. *Hellebaardier*, een daarmede gewapende krijgsman.

Heloten, inwoners der oude stad Helos, die (duizend jaren voor de geboorte van Christus) door de Spartanen tot krijgsgevangenen en slaven gemaakt werden.

Hemeralopie, Gr., eene oogziekte, waardoor men bij nacht beter kan zien, dan bij dag.

Hemerodromen, uitgezette schildwachten bij de Grieken, ter beveiliging van de steden; ook loopers, postboden, reizende boden, die van wege hunne vlugheid in het loopen zeer beroemd waren.

Hemiplexie, Gr., eene beroerte, waarbij slechts eene zijde van het ligchaam getroffen is. *Hemispheer*, halfrond, de helft van den hemel- of aardbol.

Hendecagoon, *hendekagoon*, Gr., een elfhoek. *Hendekasyllabum*, een vers van elf lettergrepen.

Henriade, Fr., een beroemd gedicht van Voltaire op koning Hendrik IV.

Hepatitis, leverontsteking. *Hepatica*, leverkruid. *Hepatoskopie*, waarzeggerij uit de lever van een offerdier.

Heptagoon, een zevenhoek. *Heptameron*, een werk van zeven dagen; ook de titel eens boeks der koningin van Navarre: *l'heptameron de la reine de Navarre*. *Heptateuchos*, de zeven eerste boeken van den bijbel.

Hera, here, de grieksche naam

van Juno, welke de vrouw van het huis beteekent.

Herakliet, die om de dwaasheden der menschen schreide, gelijk *Demokriet* daarom lachte. *Heraklitisch*, donker, treurig.

Heraldica, Lat., wapenkunde.

Heraut, een krijgsgezant; een bode of aankondiger van gewigtige gebeurtenissen. Insgelijks werd de voornaamste van de achtentwintig herauten in Frankrijk, die de wapenen der edellieden moesten onderzoeken, wapenkoning genoemd. Ook zijn er zoodanigen in Engeland.

Herbarium, Lat., een kruidenboek. *Herbarium vivum*, eene verzameling van gedroogde planten en kruiden, tusschen papier gelegd. *Herbariseren*, kruiden zoeken. *Herbarist*, kruidenzoeker.

Herculanische oudheden, de, uit de door den Vesuvius weleer bedolven stad *Herculanum*, bij Napels, sedert 1758 opgegraven oudheden.

Hereditaire, Fr., erfelijk.

Herisson, Fr., een egel; *à la herisson*, op de wijze der egels (h. v. de haren als stekels gekamd).

Hermandad, woordelijk, broederschap; zoo heeten in Spanje zekere politiebeambten, welke ter bewaring der rust, maar voornamelijk ten dienste der inquisitie, gebruikt worden.

Hermaphrodiet, een zoon van Hermes of Mercurius en Aphrodite of Venus, die door de nimfen op den berg Ida opgevoed werd. Na zijn vijftiende jaar reisde hij naar Carien en baadde zich in eene bron, welke door de nimf Salmacis bewoond werd. Vergeefs had zij hare liefde voor den schoonen jongeling betuigd; en daar Hermaphrodiet haar wilde ontvlugten, klemde zij hem in hare armen, en had de Goden, dat zij nimmer van hem mogt gescheiden worden. Deze wensch werd op zulk eene wijze vervuld, dat zij met haren geliefden tot één ligchaam zamenwies, het welk echter de beide schaamdeelen behield. Volgens deze fabel, geeft men den naam van hermaphrodiet aan iemand, die man en vrouw tegelijk schijnt te zijn.

Hermeneutica, Lat., *hermeneutiek*, de kunst van uitleggen en verklaren, inzonderheid der heilige schrift.

Hermetisch, luchtdigt; eene glazen huis *hermetisch* verzegelen, of sluiten (wanneer de hals toegesmolten wordt).

Hermitage, *heremitage*, *ermitage*, Fr., de cel of hut van eenen kluizenaar, *heremiet*.

Hernia, Lat., eene breuk. *Herniotomie*, het breuksnijden.

Heroiden, *heroides*, Lat., heldenbrieven; dichterlijke brieven van beroemde personen uit de heldeneeuw, (der Grieken en Romeinen); inzonderheid de *heroides* van Ovidius. *Heroique*, Fr., heldhaftig.

Herostratus, een nietswaardige man te Epheze, die den tempel van Diana in brand stak, om eenen onsterfelijken naam te erlangen. Hij werd verbrand, en om zijn oogmerk te verijdelen, verbood men, zijnen naam te noemen. Zijne navolgers in dergelijke dwaze ondernemingen worden *herostraten* genoemd.

Herpetologie, Gr., natuurlijke geschiedenis der kruipende dieren.

Hertha, eene godin der oude Noordsche volken, de aarde.

Hesperus, de avondster; ook

Venus; zij heet avond- of morgenster, naar mate zij des avonds, of des morgens, boven den horizont staat.

Heteren, wel opgevoede meisjes, bij de Grieken, welke de kunst van te behagen reeds zeer jong leerden en oefenden. *Heterien*, geheime vertrouwde zamenkomsten, of gezelschappen.

Heterodox, onregtzinnig, van de kerkelijke leer afwijkende. *Heterodoxie*, onregtzinnigheid, afwijking van de leer der kerk.

Heterogeen, ongelijksoortig, van onderscheiden aard, hetwelk zich niet met elkander laat vereenigen, bij voorbeeld olie en water. *Heterogeniteit*, ongelijkaardigheid.

Heteroklitisch, niet regelmatig, hetgeen van den gewonen regel afwijkt; ook onecht. *Heteroklitische adel*, aan wiens echtheid zeer getwijfeld wordt.

Hetman, in Polen, de kroonveldheer, en bij de Kozakken, de commanderende generaal.

Hexagoon, een zeshoek.

Hexameron, benaming of titel der boeken, welke over de zesdaagsche schepping geschreven zijn.

Hexameter, een vers van dertien lettergrepen, waarvan het laatste woord slepend is.

Hexapla, de bijbel in zes talen, zoo als Origines dien zamengesteld heeft.

Hexedron, eene figuur van zes gelijke zijden, als een dobbelsteen.

Hibride, Lat. *hibridus*, bastaardsoort, in dieren of planten, van twee geslachten afstammende. *Vox hibrida*, een woord uit twee verschillende talen zamengesteld, als *monoculus*, van het Gr. μονος, en het Lat. *oculus*; *interestrekening*, en andere.

Hidalgos, gemeene edellieden, in Spanje, welke men in Portugal *Fidalgos* noemt.

Hidrotisch, zweetdrijvend.

Hierarch, kerkvoogd; *hierarchie*, de gezamenlijke geestelijke stand der Roomschkatholijke kerk, als de Paus, de Kardinalen enz. zamengenomen; de priesterheerschappij.

Hierocratie, *hierokratie*, priesterregering.

Hieroglyphen, iets geheims beduidende zinnebeelden; schriften in beelden vervat. *Hieroglyphica*, beeldspraak, beeldschrift. *Hieroglyphisch*, beeldsprakelijk, door beelden uitgedrukt.

Hierogrammen, schrift der oude Egyptenaren, uit zoogenoemde heilige karakters bestaande, waarvan alleen de priesters zich bedienden.

Hierologie, verhandeling over geestelijke zaken; ook de priesterlijke inzegening van het huwelijk.

Hierophant, verzorger van godsdienstige gebruiken; abt van een klooster; geestelijke ceremoniemeester; ook de opperpriester van de godin Ceres.

Hieroteca, bewaarplaats van het heilige; de monstrans, waarin de gewijde hostie ligt (in de Roomschkatholijke kerk).

Highwayman, een straatroover, in Engeland.

Hildebrandismus, de hoogste graad van geestelijke overheersching, zoo als Hildebrand, Paus Gregorius VII, in de elfde eeuw, uitoefende.

Hilt, de kruk van eenen kloet.

Hinc, Lat., van hier; *hinc illae lacrymae*, dat is de oorzaak der droefheid, daar ligt het

ongeluk. *Hinc inde*, heen en weder, hier en daar.

Hindus, een oorspronkelijk inwoner in Oostindie.

Hiobade, eene epopée van Hiob. *Hiobsbode*, een hoogstonaangename bode, zoo als die waren, welke Hiob van de hem overgekomen ongelukken berigt bragten.

Hipparch, Gr., een paardentemmer; stalmeester.

Hippiaden, standbeelden van vrouwelijke personen, die te paard zitten.

Hippocentaurus, Lat., *hippocentaure*, Fr., een verdicht monster, half paard en half mensch.

Hippocras, *hippokras*, op kaneel en suiker getrokken en gefiltreerde wijn, roode en rijnsche kaneelwijn, naar Hippocrates, deszelfs uitvinder, dus genoemd.

Hippocrates, een beroemde arts. *Hippocratiseren*, (schertsenderwijze) voor arts spelen, docteren. *Een hippocratisch gezigt* (*facies hippocratica*), het gezigt, het voorkomen van eenen stervenden, wanneer namelijk de neusgaten spitstoegetrokken, de oogen hol en ingezonken, de ooren koud zijn, de huid van het voorhoofd hard en strak, en de gelaatskleur bleek is.

Hippocrène, Fr., hippocreen, eene bron op of bij den berg helikon, welke van den hoefslag des gevleugelden paards, pegasus, zou ontsprongen zijn; de bron der zanggodinnen.

Hippona, de godin der paarden, welke in oude tijden, door de stalknechts vereerd werd.

Hippopoden, een volk aan den Cadmischen zeeboezem.

Hippopotamus, zeepaard, nijlpaard.

Histiodromie, de kunst, om een schip, in zijn' loop, te wenden en te regeren; de zeilkunst.

Historie, *histoire*, Fr., *historia*, Lat., geschiedenis. *Histoire scandaleuse*, schandelijke kronijk. *Historicus*, Lat., geschiedeniskundige; historieschrijver. *Historisch*, dat tot de geschiedenis behoort.

Histrionen, komedianten, bij de oude Grieken en Romeinen, die door dans en gebaren datgeen uitdrukten, hetwelk een ander sprak; ook possenmakers; goochelaars.

Hobbesianen, aanhangers van Hobbes, een' engelschen wijsgeer, welke 1588 geboren werd en 1679 stierf. In zijne werken, bijzonder in zijnen *Leviathan*, toont hij een ijverig voorstander eener onbepaalde monarchij te zijn. Ook vaart hij tegen de geestelijken hevig uit, welke hij als de veroorzakers van alle onrust en verwarring in monarchale staten beschouwt, waardoor hij zich als een' godloochenaar heeft verdacht gemaakt.

Hoc est corpus, zie *hokus pokus*.

Hodometer, een wegmeter, tredteller.

Hoeksch en kabeljaauwsch, twee zeer verderfelijke partijschappen in Holland, ontstaan omtrent het jaar 1350, wanneer Margaretha, gravin van Holland, met haren zoon, Willem den vijfden, over de bestuiring van het land in twist geraakte. De *Kabeljaauwschen* hielden het met den zoon, en voerden dezen naam, om aan te duiden, dat zij hunne tegenstanders zoo gemakkelijk zouden vermeesteren, als de kabeljaauw de kleine visschen verslindt. De *Hoekschen* kozen de partij van de moeder, en

namen dezen naam aan, omdat de kaheljaauwen met hoeken gevangen worden. Deze landverdervende woede duurde omtrent honderd en veertig jaren, namelijk van 1350 tot 1492.

Hoerrah, *hurrah*, *hussah*, Eng., *hoezee*, een vreugdegeroep zoo van het scheepsvolk, als de soldaten, in dienst van onderscheidene mogendheden. *Hurrah* is ook bij de Russen gebruikelijk.

Hokus pokus, goochelarij, oogenverblinding. (Tillotson, een Engelschman, leidt deze uitdrukking af van de woorden: *hoc est corpus*).

Holda, hulda, de godin der jagt, Diana, bij de oude Duitschers.

Holocaustum, het brandoffer bij de Grieken en Romeinen, hetwelk geheel verbrand werd; ook een offer in het algemeen.

Holographum, een testament, door den testateur geheel met zijne eigen hand geschreven.

Hombre, *l'hombre*, Fr, *lomber*, (Spaansch), mensch; ook een bekend kaartspel. Zie *Lomberen*, lomberspelen.

Homerus, naam des oudsten griekschen dichters. *Interdum bonus dormitat Homerus*, ook Homerus heeft geslapen: feilen is menschelijk.

Homiletica, *homiletiek*; predikkunde. *Homiletisch*, hetgeen op het prediken en op den kansel betrekking heeft. *Homilie*, eene korte kerkelijke redevoering.

Homme d'affaires, Fr., een zaakbezorger, zaakwaarnemer. *Homme de fortune*, mensch van geringe afkomst. *Homme d'esprit*, man van geest en verstand. *Homme de lettres*, man van letteren, geleerde. *Homme de qualité*, man van aanzien. *Homo trium literarum*, Lat., een man van drie letteren (*fur*, Lat.) een dief.

Homogeen, *homogeneus*, Lat., van hetzelfde geslacht, gelijkaardig; uit deelen van gelijken aard bestaande.

Homoiopathie, gelijksoortig lijden. Men weet, dat Hahnemann voorgesteld heeft, om ziekten naar *homoiopathische* grondstellingen te genezen. De *homoiopatholoog*, stellende, dat in hetzelfde ligchaam geene twee ziekten tegelijk kunnen bestaan, kiest, ter genezing eener ziekte, zulk een geneesmiddel, welks werking, in den gezonden staat, verschijnselen te weeg brengt, die overeenkomen met de verschijnselen der plaats hebbende ziekte.

Homoloog, gelijkluidend, overeenstemmend. *Homologatie*, toestemming, goedkeuring. *Homologeren*, goedkeuren. *Homologumena*, schriften, die voor echt erkend zijn. *Homonymie*, gelijknamigheid, wanneer een woord tweederlei beteekenis heeft.

Homophagie, het eten van raauw vleesch; ook de gewoonte van raauw vleesch te eten.

Homotonisch, gelijktoonig; ook aanhoudend, langdurend.

Hondsdagen, (*dies caniculares*, Lat.) noemt men den tijd, gedurende welken de hondstar (*sirius*), tegelijk met de zon opkomt (van 24 Julij tot 25 Aug.).

Honet, *honnète*, Fr., *honeste*, *honestus*, Lat., eerbaar, redelijk, bescheiden, wellevend. *Honnète homme*, een braaf, wellevend man.

Hony, of *honi*, hetzelfde als hoon, trots. *Honi soit, qui mal y pense*, hem zij trots

geboden, die hiervan kwaad denkt! het bekende devies der orde van den blaauwen kouseband. Eduard III, koning van Engeland (1350), stichtte deze orde, en wel bij gelegenhaid, dat de gravin van Salisbury, onder het dansen, eenen harer kousebanden verloor. De koning raapte dien op, met de woorden: *honi soit, qui mal y pense!* en stelde, tot eene zinspeling op deze gebeurtenis, voor vier en twintig Ridders, de orde van den kouseband in, zijnde een hemelsblaauwe, met goud gestikte knieband, waarop de boven genoemde woorden geborduurd zijn, om de linkerknie gedragen.

HONNEUR, Fr., *honor*, Lat., de eer. *Point d'honneur*, het punt van eer; *place d'honneur*, de aanzienlijkste plaats; *de honneurs* van het huis, ook *de honneurs* van de tafel waarnemen, daarbij voor alles zorgen, de gasten bedienen. In het kaartspel dragen de hoogste troeven den naam van *honneurs*, waarvoor men ook *eeretroeven* zou kunnen bezigen. *Honor di lettera*, Ital., eer der uitstelling eenes wissels, wanneer een ander den wissel, ter eer van den uitsteller, aanneemt. *Honores mutant mores*, Lat., andere stand, andere zeden. *Honoris causa*, Lat., *par honneur*, Fr., om de eer, eershalve. *Honorabel*, *honorable*, Fr., hetgeen eer aandoet, lofwaardig. *Honorarius*, Lat., *honoraire*, Fr., die slechts den titel zonder bezolding heeft. *Honorarium*, Lat., eereloon, of betaling voor zoodanige werkzaamheden, waarvan men den prijs niet wel bepalen kan. *Honoreren*, eer bewijzen; eenen wissel aannemen.

HONOR, Lat., eer, roem; eene persoonlijk voorgestelde godheid bij de Romeinen, die te Rome eenen tempel had, welke men tevens aan de deugd wilde toewijden; doch daar de Priesters hierin niet bewilligden, bouwde men voor de deugd eenen afzonderlijken tempel, en rigtte dien zoodanig in, dat men uit denzelven in den tempel des roems ging.

HÔPITAL, Fr., zie *hospitaal*. *Hopital ambulant*, veldlazaret.

HORA, Lat., uur; ook de godin der jeugd, bij de oude Romeinen. *Hora ruit*, de tijd snelt heen. *Horae canonicae*, bij de Katholijken, in kerken en kloosters, de gewone bid- en zingstonden.

HORDA, of ORTA, bij de Turken, eene afdeeling voetvolk, inzonderheid Janitsaren.

HORDE, een zwervend herderleger.

HORIZON, *horizont*, gezigteinder, kim. *Horizontaal*, waterpas.

HORN, uitstekende hoek.

HOROLOGE, Fr., uurwerk, zonnewijzer. *Horométrie*, Fr., de kunst van de uren af te meten, te verdeelen; de uurkunst.

HOROSKOOP, *horoscope*, Fr., de gesteldheid van den sterrenhemel, op het tijdstip der geboorte van een' mensch; ook de waarzeggerij uit het geboorteuur. Van hier *horoskooptrekker*, waarzegger uit het uur der geboorte van een' mensch.

HORREND, afschuwelijk, verschrikkelijk. *Horreren*, afgrijzen, afschrik hebben. *Horreur*, Fr., gruwel, afschrik; *horreurs*, afschuwelijke dingen; gesprekken en handelingen, welke tot oneer, tot schanda strekken. *Horribel*, *horrible*,

Fr., verschrikkelijk, afschuwelijk.

Hors d'oeuvre, Fr., bijwerk, bijkomende zaak; wat niet tot de zaak behoort. In de kookkunst, een bijeten, bijgeregt.

Hortatie, vermaning, herinnering. *Horteren*, vermanen, aanzetten.

Hosiannah! Hebr., ach, help toch! o! schenk heil en redding! eene bij de Joden weleer gebruikelijke heilgroete aan de koningen der natie, even als ons vivat, hoezee, of het Eng. *God save the king!*

Hospes, Lat., waard; ook gast. *Hospita*, waardin. *Hospitaal*, gasthuis, ziekenhuis. *Hospitaliteit*, *hospitalité*, Fr., gastvrijheid. *Hospitalier*, een hooge ambtenaar bij de Malthezer orden, welke voor de oppassing van vreemden en zieken zorgt.

Hospodar, titel der Moldavische en Wallachijsche vorsten.

Hostie, eigenlijk een slagtoffer, een offerdier; in de Roomsch-katholijke kerk, de zoogenoemde geheiligde ouwel, die bij het nachtmaal, in plaats van brood, gebruikt wordt.

Hostiliteit, vijandelijkheid, vijandelijk gedrag.

Hôte, Fr., even als *hospes*, waard, ook gast. *Table d'hôte*, algemeene tafel, in een logement of herberg.

Hôtel, Fr., groot, voornaam huis; beroemde berberg. *L'hôtel des invalides*, het groote invalidenhuis; *l'hôtel-Dieu*, het groote hospitaal in Parijs. *Maitre d'hôtel*, hofmeester.

Houpou, een oppergeregtshof, in China.

Houri, dezen naam geven de Turken aan de onbeschrijfelijk schoone vrouwen, die, volgens hunne geloofsleer, hun eenmaal in het paradijs, ter belooning der zaligen, gezelschap zullen houden.

Hugonoten, verachtelijke benaming der Protestanten in Frankrijk, ten tijde der hervorming, waarschijnlijk ontleend van zekere poort in de stad Tours, de poort van Hugo, of de Hugopoort genoemd, alwaar zij, in het begin der hervorming, gewoon waren, zamen te komen. *Hugonotisme*, *huguenotisme*, Fr., de godsdienst der Hugonoten.

Huissier, Fr., deurwaarder.

Humaniora, Lat., wetenschappen, die den mensch sieren, als taalkunde, geschied- natuurkunde enz., waarin de jeugd gameenlijk het eerst onderwezen wordt. *Humaniseren*, de zeden der wilde volkeu verbeteren, hen daardoor tot menschen maken. *Humanist*, een schoolgeleerde, welke de schoone wetenschappen beoefent. *Humaniteit*, menschelijkheid, alles wat den mensch liefdewaardig maakt.

Humbel, *humble*, Fr., nederig, onderdanig.

Humectatie, bevochtiging. *Humecteren*, bevochtigen.

Humeraal, *humerale*, een fijne linnen doek, welke de schouders hedekt en met twee banden om het lijf vastgemaakt wordt. Dezen doet de Roomsche priester eerst om, en dan worden hem de overige miskleederen aangetrokken.

Humeur, Fr., *humor*, Lat., *humour*, Eng., eigenlijk de vochtigheid, de sap in het menschelijke ligchaam; ook eene eigendommelijke gemoedsgesteldheid, temperament; insgelijks eene vrolijka schertsachtige luim; opgeruimdheid. *Humorist*, zekere geleerden

in Rome, welke zich toelagen op het doen van nieuwe uitvindingen; ook artsen, die, naar de grondstelling van Galenus, de meeste ziekten aan eene overmaat van bedorven vochten in het menschelijke ligchaam toeschrijven. *Humoristisch*, luimig.

Humiditeit, vochtigheid.

Humiliatie, vernedering, demoediging, beschaming. *Humiliëren*, vernederen, beschimpen. *Humiliteit*, demoed.

Humpen, een groote drinkbeker der oude Duitsche ridders.

Hunnebedden, steenhoopen, zekere oude begraafplaatsen in Drenthe.

Hussiten, aanhangers der leer van Johan Hus, die, in het begin der vijftiende eeuw, in Bohemen te voorschijn trad, tegen de toenmalige gesteldheid van het pauselijke hof, en de buitensporigheden der Roomsche geestelijkheid hevig ijverde, en uit dien hoofde, schoon hij van de hoofdleer der Katholijke kerk eigenlijk niet afweek, in het jaar 1415 verbrand werd.

Hyaden, de zeven vaste sterren in den kop van den stier; het zevengesternte.

Hydra, *hydre*, waterslang, groote giftige slang. Fig., een kwaad, hetwelk dreigender wordt, hoe meer men het tracht af te wenden.

Hydraulica, Lat., de leer van de kracht des waters; de waterleidingskunst. *Hydraulisch*, hetgeen hierop betrekking heeft. *Hydrographie*, zeebeschrijving, waterkunde; *hydrographische kaart*, eene zeekaart. *Hydrologie*, beschrijving van alle wateren. *Hydromantie*, de kunst van uit het water waar te zeggen en voorspellingen te doen. *Hydrometer*, watermeter, een werktuig waarmede men de hoeveelheid van gevallen regen, sneeuw, dauw enz. kan bepalen. *Hydroparastaten*, waterdrinkers; dus werden de aanhangers van den gnostiker Tatianus genoemd, omdat zij, uit overdrevene onthouding, bij hunne maaltijden, water, in plaats van wijn gebruikten. *Hydrophobie*, de watervrees, eene ziekte dergenen, die van eenen dollen hond, of een ander razend dier, gebeten zijn. *Hydropicus*, *hydrops*, een waterzuchtige; *hydropisie*, de waterzucht. *Hydroscopie*, het waarzeggen uit het water; ook de gave, om, door bijzondere ligchamelijke gewaarwordingen, onderaardsch water te ontdekken. *Hydrostatica*, leer van het evenwigt der vloeistoffen onder elkander, en ook met vaste ligchamen. *Hydrotechnica*, waterbouwkunde.

Hygea, godin der gezondheid. Zie *Meditrina*.

Hygrologie, de wetenschap, om de droogte zoo wel als de vochtigheid der lucht te bepalen, of de veranderingen daarin waar te nemen. *Hygrometer*, het werktuig, hetwelk daartoe gebruikt wordt.

Hylophagen, houteters; een Ethiopisch volk, hetwelk, naar Diodorus, van wilde vruchten en jonge boomtakken leeft.

Hymen, *Hymeneus*, de God des huwelijks, bij de Heidenen; het huwelijk zelf; ook een bruiloftslied; insgelijks het teeken van den maagdom.

Hymne, *hymnus*, een gezang of gedicht ter eere van God; ook ieder verheven lied op koningen en helden. *Hymnist*, een hymnendichter.

Hynkar tschekderesi, eene galei, waarvan zich de Turksche keizer tot het doen van plaisiertogtjes bedient.

Hypallage, *hyperbaton*, Gr., eene verkeerde woordschikking, b. v.: *het glas in het bier*, voor: *het bier in het glas.*

Hyperbole, (redek.) het overdrevene in woorden; vergrooting in de uitdrukking; grootspraak, b. v.: zijn roem reikt tot aan de sterren, enz.; (meetk.) kegelsnede. *Hyperbolisch*, buitensporig, ongeloofl ijk.

Hypercriticus, een aartsberisper, die alles te naauwkeurig onderzoekt.

Hyperorthodox, aarts-dom-regtzinnig. *Hyperorthodoxie*, overdreven regtzinnigheid.

Hypochondrie, miltzucht; onderbuiksziekte, eene der moeijelijkste ziekten, welke hare zitplaats voornamelijk in de onderbuik heeft, menschen, die veel zitten, het meest en hevigst aangrijpt, en dikwerf in zwaarmoedigheid en melancholie ontaardt. *Hypochonder*, *hypochondrisch*, hetgeen op deze ziekte betrekking heeft; *hypochondrist*, die daaraan lijdt.

Hypocriet, een huichelaar; schijnheilige. *Hypocrisis*, huichelarij. *Hypocritisch*, huichelend, schijnheilig.

Hypomnema, korte aanwijzing, verklarig; bedenking.

Hyporchemata, liederen, naar welke, op de godenfeesten der oude Grieken, gedanst werd.

Hypostasis, persoonlijkheid, zelfbestaand wezen; ook een bezinksel.

Hypotheek, *hypotheca*, Lat, onderpand, grondbrief. *Hypothecarius*, Lat., *hypothecaire*, Fr., de houder van eenig onderpand. *Hypothekeren*, *verhypothekeren*, verpanden, voor pand verbinden.

Hypothenuse, of beter *hypotenuse*, (meetk.) de langste zijde van eenen regthoekigen driehoek.

Hypothesis, Gr., *hypothese*, Fr., onderstelling. *Ex hypothesi*, bij onderstelling. *Hypothetisch*, onderstellend, op eene onderstelling gegrond.

Hypotyposis, *hypotypose*, (redek.) afbeelding, aanschouwelijke daarstelling, verzinnelijking; wanneer men de zaken zoo voordraagt, als of zij tegenwoordig waren; nadrukkelijke voorstelling eener zaak.

Hysteriek, *hysterica affectio*, opstijging van de baarmoeder; bij de vrouwen even hetzelfde, hetwelk bij de mannen *hypochondrie* heet. *Hysterische toevallen*, zie *vapeurs.*

Hysterologie, verkeerde redenering, wanneer men het laatste eerst, en het eerste laatst noemt.

Hysteron proteron, verkeerd, het achterste voor.

I.

I, als romeinsch getal, beteekent 1.

Ib. of ibid., *ibidem*, op dezelfde plaats, op dezelfde bladzijde.

J. C. Jezus Christus.

Ictus, juris- of jureconsultus, een regtsgeleerde.

Id. idem, dezelfde, hetzelfde.

I. e., *id est*, dat heet, dat is.

Imp. *imperator*, de keizer.

I. n. d. *in nomine Dei* of *Domini*, in den naam des Heeren.

Inf. *infra*, beneden, verder in het boek.

I. n. i. *in nomine Jesu*, in den naam van Jezus.

J. n. r. i. *Jesus Nazarenus Rex Judaeorum*, Jezus van Nazareth, koning der Joden.

I. N. S. T. *in nomine sanctae trinitatis*, in den naam der heilige drieëenheid.

INV. *invenit*, bij heeft het uitgevonden.

IT. *item*, desgelijks.

J. U. D. *juris utriusque doctor*, doctor in de beide regten.

JAARWEEK, een woord, slechts in de bijbelsche tijdrekening gebruikelijk, wordende de 70 weken, die in het hoek van den profeet Daniel voorkomen, aldus genoemd, dewijl elke derzelve op een tijdvak van zeven jaren gerekend wordt.

JABOT, Fr., de krop der vogels; ook de strook voor aan een mansoverhemd, de boezem- of borststrook.

JACOBIJNEN, naam, welken de Dominicanermonniken te Parijs droegen, naar de straat, waarin hun klooster lag; naam, dien men aan de hevigste gemeenebestgezinden (bij de fransche omwenteling) gaf, dewijl zij in het voormalige Dominicanerklooster te Parijs hunne bijeenkomsten plagten te houden. *Jacobinismus*, de partij, of ook de geest der Jacobijnen.

JACTANCE, Fr., pralerij, snoeverij, grootspraak. *Jacteren*, zich beroemen, opsnijden, grootspreken.

JACTUUR, *jactura*, *giattura*, Ital., het overboord werpen der goederen; de schade, het verlies.

JAGT, eene soort van schip met een verdek en eenen mast, hetwelk weinig water noodig heeft, zeer goed en snel zeilt; om welke reden het gewoonlijk gebruikt wordt tot het spoedig overbrengen van tijdingen enz.

JAKOBSSTAF, meetkunstig werktuig om de hoogten te meten. Zie *radiometer*.

JALOUSIE, Fr., ijverzucht, jaloerschheid, minnenijd, wangunst. *Jalousien*, tralievensters, tralieblinden, waardoor men alles zien kan, zonder gezien te worden. *Jaloux*, jaloersch, minnenijdig, ijverzuchtig.

JAMBAGE, Fr., (bouwk.) een vooruitstekend pilaarwerk; een pilaar, die het bovenste gedeelte van het gebouw draagt.

JAMBOS, kinderen van eenen wilden en eene *mesties* in Amerika.

JAMBUS, voetmaat, die uit eene korte en eene lange lettergreep bestaat. *Jambisch*, naar zulk eene voetmaat ingerigte verzen en gedichten, *jamben*.

JAN HAGEL, het gemeene volk, gespuis.

JANITSAREN, het beste voetvolk der Turken.

JANSENISTEN, aanhangers van den bisschop Cornelius Jansenius, en diens leer van de Godsgenade, volgens het gevoelen van Augustinus. Uit *Jansenista*, heeft men, door letterverzetting, kwaadaardiglijk gemaakt: *Satan in eis*, de duivel is in hen.

JANUS, (fabelk.) de god van het jaar en heer van de poorten des hemels; hij wordt met twee aangezigten voorgesteld, met het eene in het oude jaar terug- en met het andere in het nieuwe jaar vooruitziende. *Janus alter*, een tweede Janus, een verstandig man, een man, die het verledene en toekomende doorziet.

JAPANEREN, porseleinwerk op de Japansche wijze vervaardigen en schilderen. *Japansch werk*, met opgehoogde bloemen en figuren verguld en beschilderd; *japansch blik*, ijzerwaren, die met glinsterende zwarte, roode, bruine of gele vernis overdekt zijn.

JARGON, Fr., slechte, lompe taal, brabbeltaal, gezwets,

gepraat, dieventaal, koeterwaalsch.

JATROCHEMIE, de chemische geneeskunde; de wetenschap om ziekten door scheikunstige geneesmiddelen te genezen.

JAUER, ongeloovige, met welken naam de Turken alle Christenen noemen en schelden.

IBIDEM, Lat., aldaar, te zelfder plaats, in hetzelfde schrift, op dezelfde bladzijde.

IBRICTAR-AGA, de schenker van den Turkschen grootsultan.

ICARUS, de zoon van Daedalus, welke, bij het gebruik van wassen vleugels ter ontvlugting, in zee viel en verdronk; fig., een dwaas, vermetel mensch. *Ne quaeras esse Icarus*, vlieg niet te hoog.

ICHIK-AGASI-BASCHI, de hofmaarschalk aan het Perzische hof, die den overigen bedienden de noodige bevelen geeft.

ICHNOGRAPHIE, Gr., de grondteekening, het plan, ontwerp (van een huis, stad enz.).

ICHOR, waterige etter; wondwater. *Ichoreux*, etterig.

ICHTHYOGRAPHIE, beschrijving der visschen. *Ichthyolith*, een versteende visch, vischversteening. *Ichthyologie*, de vischkunde, leer van de visschen. *Ichthyomantie*, de vischwaarzeggerij, voorspelling uit de ingewanden der visschen. *Ichthyophagen*, vischëters, menschen of volken, die meerendeels van visch leven.

ICON, zie *Ikon.*

IDALIA, bijnaam van de godin Venus.

IDEAAL, de volkomenste voorstelling eens dings, in gedachten. *Ideaal*, *idealisch*, niet wezenlijk, schoon het naar de regelen der volkomenheid aanwezig moest zijn; ingebeeld, dichterlijk. *Idealismus*, de verschijnselenleer, stelsel van sommige wijsgeeren, volgens hetwelk de dingen buiten ons als bloote verschijnsels beschouwd worden, en de beschouwer zich zelven alleen voor iets wezenlijks houdt. *Idealist*, een aanhanger dezer leer. *Idealistisch*, wat tot die leer behoort. *Idée*, een denkbeeld, gedachte, voorstelling, inval.

IDEM, Lat., de- of hetzelve. *Semper idem*, altijd dezelfde. *Idemist*, een jabroer, die in alles toestemt. *Idem per idem*, gelijk met gelijk.

IDENTIFICEREN, tot hetzelfde maken, vereenzelvigen, twee dingen onder een begrip brengen. *Identisch*, eenzelvig, gelijk van heteekenis. *Identiteit*, eenzelvigheid, gelijkheid, gelijkvormigheid.

ID EST, Lat., dat is, het is, dat wil zeggen.

IDIOCHIRON, zie *idiographum.*

IDIOCRASIS, Gr., *idiocrase*, Fr., de natuur en eigenaardigheid eens ligchaams; hetgeen aan iets in het bijzonder, en niet aan iets anders eigen is.

IDIOGRAPHISCH, eigenhandig, zelfgeschreven. *Idiographum*, *idiochiron*, eigenhandig schrift, handschrift, onderschrift, onderteekening.

IDIOMA, Lat., *idiome*, Fr., de eigenaardigheid, het taaleigen, de tongval; onderscheid van de taal eener stad of landschap van de landtaal. *Communicatio idiomatum*, wordt, in de bespiegelende godgeleerdheid, bij de leer der twee naturen van Christus genoemd de mededeeling der eigenschappen, dat namelijk de goddelijke natuur hare eigenschappen aan de menschelijke, en deze de hare aan de goddelijke medegedeeld zou hebben.

Idioot, *idiot*, Fr., een onwetende, een botterik, onnoozele hals.

Idioticon, Gr., een woordenboek, waarin alleen de in zeker gewest gebruikelijke woorden voorkomen; een land- of landschapswoordenboek. *Idiotismus*, eene gewestelijke uitdrukking, een taaleigen; bijzondere spreekmanier in eene taal, welke van andere talen afwijkt.

Idolater, *idololater*, *idolatre*, Fr.; afgodisch; een afgodendienaar. *Idolatrie*, *idololatrie*, afgoderij, afgodendienst, beeldendienst. *Idole*, Fr., afgod, afgodsbeeld. *Idolopeia*, eene figuur in de redek., wanneer men afgestorvene personen als sprekende aanvoert.

Idunna, de oudnoordsche godin der onsterfelijkheid; zij bewaart, zoogenaamd, in eene doos, de gouden appelen des levens, door welke te nuttigen, de goden eene eeuwige jeugd behouden.

Idylle, een land- of velddicht, veldlied, herdersdicht. *Idyllisch*, velddichterlijk, herderlijk.

Jelle, eene soort van spitstoeloopend vaartuig, in Moskou en Noorwegen gebruikelijk.

Je ne sais quoi, Fr., ik weet niet wat; iets, dat men niet met woorden uitdrukken, maar wel gevoelen kan.

Jeremiade, Fr., een klaaglied, klaagrede; jammerende weeklagt (van de klaagliederen van den Profeet Jeremias).

Jesuaten, eene soort van barrevoetermonniken.

Jesuiten, *Jezuiten*, ook *Lojolisten* genoemd; eene beruchte Katholijke orde, door eenen Spaanschen edelman, Ignat. van Lojola (1521) gesticht. Zij bestond meerendeels uit geleerde, sluwe mannen, die zich aan de opvoeding van vorstelijke kinderen toewijdden, den Katholijken godsdienst overal voortplantten, en intusschen, door hunne alzins verderfelijke grondstellingen, alle zedelijkheid ondermijnden. Zij leerden, onder anderen, openlijk, dat de grootste misdrijven ligter vergeven, dan gepleegd kunnen worden, en dat diegenen, welke het voordeel der biechtoefening gebruiken, zich voor God daarvan even zoo spoedig kunnen zuiveren, als zij dezelve begaan. Zij beweerden, dat God kon verbieden, hem aan te bidden en de naasten lief te hebben; dat hij de logen kon bevelen, enz. En daar zij, bij dit alles, de geoorloofdheid van den koningsmoord beweerden, en de grondstelling vasthielden, dat het goede oogmerk de slechtste daad regtvaardigt, zoo werden zij, bij het aangroeijen van hunne magt en hunnen invloed, zoo gevaarlijk, dat Portugal, Spanje en Frankrijk hen verdreven, en Paus Clemens XIV (1773) hunne orde geheel ophief. Naderhand heeft Paus Pius VII hen weder hersteld. *Jesuitenroes*, een matige roes; dewijl de Jesuiten zulk eene roes voor onzondig verklaren.

Jetton, Fr., een leg- of rekenpenning. Zie *medaille*.

Ignitie, de verbranding (tot kalk en asch), scheikunstige verkalking.

Ignobel, *ignoble*, Fr., onedel, slecht, gemeen, laag. *Ignobiliteit*, slechtheid, gemeenheid, laagheid.

Ignominie, *ignominia*, Lat., smaad, schande, oneer. *Igno-*

minieux, *ignominieus*, schandelijk, eerloos, beschimpend.

Ignorant, Fr., onwetend, ongeschikt. *Ignorantie*, onwetendheid, onkunde, onervarenheid, ongeschiktheid. *Ignoreren*, iets niet weten, of ook niet willen weten.

Ignoscentie, vergiffenis. *Ignosceren*, vergiffenis schenken, vergeven. *Ignoscibel*, vergeeflijk. *Ignoti nulla cupido*, naar het onbekende heeft men geen verlangen; wat men niet weet, deert niet.

IJzegrim, *isangrin*, *isengrim*, bekende naam van den wolf in de oudduitsche roman: *Reintje de vos*; fig. een knorrig, grommig mensch.

Ikon, een beeld. *Ikonische* standbeelden, gelijkvormige nagebootste standbeelden. *Ikonodulen*, beeldvereerders, beeldaanbiddders, beeldendienaars. *Ikonodulie*, beeldvereering, beeldendienst. *Ikonographie*, beeldbeschrijving. *Ikonoklastes*, beeldverbreker, beeldstormer. *Ikonolater*, beeldendienaar, zie *ikonodulen*. *Ikonolatrie*, beeldendienst. *Ikonoloog*, een beeldverklaarder. *Ikonologie*, beeldverklaring, beeldspraak, verklaring der zinnebeelden. *Ikonomachie*, de beeldenstrijd, beeldenkrijg (wegens de vereering, aanroeping en aanbidding der beelden).

Iliade, *Ilias*, een heldendicht van Homerus over den Trojaanschen oorlog (van *Ilion* of *Ilium*, de stad *Troje*). *Iliacos intra muros peccatur et extra*, men zondigt aan beide zijden (eig. binnen en buiten de muren van Troje). *Ilias post Homerum*, wordt een geschrift genoemd, welks onderwerp reeds vroeger en beter behandeld is. *Ilias malorum*, veelvuldige jammer, groot ongeluk.

Ilicet, *ire licet*, Lat., gaat naar huis, het is uit. Met deze woorden plagten de oude Romeinen den lijkstoet, na de begrafenis, te bedanken.

Illaesibel, onkwetsbaar.

Illata, Lat., ingebragt, of medegebragt goed, huwelijksgoed. *Illatie*, de gevolgtrekking eener sluitrede. *Illatief*, waaruit eene gevolgtrekking afgeleid kan worden.

Illegaal, onregtmatig, onwettig. *Illegaliteit*, onregtmatigheid, onwettigheid. *Illegitiem*, *illegitim*, Fr., *illegitimus*, Lat., onregtmatig, strijdig met de wetten en voorschriften; onecht.

Illibatus, Lat., onbevlekt, zuiver, onbeschadigd.

Illiberaal, onedelmoedig, laag, niet vrijheidlievend; alles wat tegen de neigingen en handelingen van een edel mensch gerigt is. *Illiberaliteit*, onedelmoedigheid, laagheid.

Illiceren, aanleiding geven, veroorzaken, opwekken, aanzetten, opbitsen, opstoken.

Illicite, Lat., ongeöorloofd, verboden.

Illico, Lat., terstond, dadelijk, op staanden voet.

Illimité, *geillimiteerd*, onbepaald, onbeperkt, onbegrensd.

Illiquide, onzuiver, onklaar; onbewezen.

Illitie, Lat., (genees.) de zalving, insmering.

Illotis manibus, Lat., met ongewasschen handen.

Illuderen, honen, bespotten; verijdelen, ontwijken.

Illuminaten, dezen naam hebben, van tijd tot tijd, verscheidene sekten aangenomen, die zich beroemden, verlichten te zijn; dweepers, die voorga-

ven, met God in eene nadere verbindtenis te staan, door bijzondere openbaringen en geestverschijningen voorgelicht te worden, enz. Ook medeleden der (1776) door den voormaligen hoogleeraar Weishaupt, in Ingolstadt gestichte, doch tien jaren daarna door de Beijersche regering weder opgeheven *Illuminatenorde*. *Illuminatie*, de verlichting; plegtige verlichting van huizen en andere gebouwen; ook het kleuren van eene teekening of prent. *Illumineren*, verlichten; kleuren.

Illusie, *illusio*, Lat., misleiding, verblinding. *Illusorisch*, misleidend, bedriegelijk, verblindend; ontwijkend.

Illustratie, *illustratio*, Lat., verklaring, opheldering; onderscheiding, beroemdmaking. *Illuster*, *illustre*, Fr., beroemd, doorluchtig, heerlijk, voortreffelijk. *Illustreren*, verklaren, ophelderen; beroemd maken, uitstekend maken. *Illustrissime*, een eertitel, zoo veel als doorluchtig.

Imaginabel, *imaginable*, Fr., verbeeldend, verzinbaar, bedenkelijk, denkbaar; wat slechts verzonnen of bedacht kan worden. *Imaginair*, denkbeeldig. *Imaginatie*, inbeelding, verbeeldingskracht. *Imagineren*, zich inbeelden, voorstellen, bedenken, verzinnen.

Iman, mohammedaansche priester of geestelijke, die in de moskee den godsdienst verrigt. *Iman-effendi*, de priester in het serail.

Imbecille, Fr., zwak, onvermogend, onnoozel; een *imbecille*, een eenvoudige, onnoozele bloed. *Imbecilliteit*, zwakheid, bijzonder verstandszwakheid, onnoozelheid.

Imbueren, instorten, inboezemen; onderrigten, leeren.

Imitabel, *imitable*, Fr., navolgbaar. *Imitatie*, navolging. *Imiteren*, navolgen, nabootsen, naäpen.

Immanent, inwonend; innerlijk, inwendig, inblijvend.

Immateriaal, *immaterieel*, onstoffelijk, onligchamelijk. *Immaterialiteit*, onstoffelijkheid, onligchamelijkheid.

Immatriculatie, inlijving; inschrijving, inteekening. *Immatriculeren*, inlijven, inschrijven, inteekenen in een register (bijzonder op hooge scholen).

Immaturiteit, onrijpheid; ontijdigheid.

Immediaat, onmiddellijk. *Immediatement*, Fr., oogenblikkelijk, onmiddellijker wijze.

Immedicabel, *immedicable*, Fr., onheelbaar, ongeneeslijk.

Immemorabel, *immemoriaal*, ongedenkbaar; van onheugelijke tijden af; niet aanmerkenswaardig, niet noemenswaardig.

Immense, Fr, onmetelijk. *Immensurabel*, onmeetbaar. *Immensurabiliteit*, onmeetbaarheid.

Immergeren, in- of onderdompelen; onderduiken. *Immersie*, onderduiking, onderdompeling.

Imminent, overhangend, over het hoofd hangend; dreigend, aanstaand, nakend. *Imminentie*, *imminence*, Fr., de nabijzijnde tegenwoordigheid eener zaak; bedreiging. *Immineren*, vooruitsteken; over het hoofd hangen, naken.

Imminueren, verminderen. *Imminutie*, *imminutio*, Lat., vermindering.

Immisceren, inmengen; *zich in iets immisceren*, zich in iets

steken, zich met iets inlaten.

Immissie, *immissio*, Lat., inzetting, toewijzing (van het bezit eens goeds door den regter). *Immitteren*, inzenden; in het bezit stellen.

Immobiel, *immobile*, Fr., onbewegelijk; ook niet tot den oorlog uitgerust. *Immobilien*, *immobilia*, (*bona*) Lat., onroerende goederen of have, liggende goederen. *Immobiliseren*, roerende goederen in onroerende veranderen.

Immoderaat, onbescheiden, onmatig. *Immoderatie*, onbescheidenheid, onmatigheid.

Immodest, onzedig, oneerbaar, onwellevend. *Immodestie*, onzedigheid, oneerbaarheid.

Immolatie, *immolatio*, Lat., opoffering. *Immoleren*, opofferen.

Immoraal, zedeloos. *Immoraliteit*, zedeloosheid; onredelijkheid.

Immortaliseren, onsterfelijk maken, vereeuwigen. *Immortaliteit*, onsterfelijkheid. *Immortel*, Fr., onsterfelijk.

Immunis, *immuun*, vrij, onbelast; vrij van schatting. *Immuniteit*, onbelastheid, vrijheid van belasting.

Immutabel, onveranderlijk. *Immutabiliteit*, onveranderlijkheid. *Immutatie*, *immutatio*, Lat., verandering. *Immuteren*, veranderen.

Impanatie, *impanatio*, Lat., inbrooding, vereeniging van Christus ligchaam met het avondmaalsbrood. Het woord *impanatie* wordt slechts door de Roomschkatholijken gebruikt.

Imparaat, onbereid.

Inpardonabel, *inpardonable*, Fr., onvergefelijk.

Impartiaal, *impartialis*, Lat., onpartijdig. *Impartialiteit*, *impartialité*, Fr., onpartijdigheid.

Impartibel, *impartible*, Fr., onverdeelbaar. *Impartibiliteit*, ondeelbaarheid.

Impastatie, *impastatio*, Lat., de verdeeging; dikke, vette kleurgeving; vermenging der graveerpunten en strepen. *Impasteren*, verdeegen; verwen dik opdragen, punten en strepen op koperen platen vermengen.

Impediëren, verhinderen, beletten. *Impediment*, *impedimentum*, Lat., hindernis, hinderpaal.

Impenderen, aanwenden, te kosten leggen.

Impenetrabel, *impenetrable*, Fr., ondoordringbaar. *Impenetrabiliteit*, ondoordringbaarheid, ondoorgrondbaarheid.

Impenitentie, onboetvaardigheid.

Imperatief, *imperativus*, Lat., de gebiedende wijs der werkwoorden, in de spraakkunst; in de wijsbegeerte het redebevel: *de kategorische imperatief*, het onvoorwaardelijke redebevel. *Imperator*, opperveldheer, heerscher, keizer. *Imperatorisch*, veldheerlijk, gebiedend, keizerlijk.

Imperceptibel, *imperceptible*, Fr., onmerkbaar, dat noch door het oog, noch door het oor kan waargenomen worden. *Imperceptibiliteit*, onmerkbaarheid.

Imperfect, *imparfait*, Fr., *imperfectum*, Lat., onvolkomen, niet geheel, onvolmaakt; de onvolmaakt verleden tijd, in de spraakkunst. *Imperfectie*, onvolmaaktheid, gebrek, mangel.

Imperiaal, eigenlijk keizerlijk; ook eene russisebe gouden munt van tien roebels; de hemel van een bed of eene koets; eene bloem, *kroon imperiaal*, keizerskroon. *Imperiaal papier*,

papier van de grootste soort. *Imperiaal water*, zeker blanketwater. *Imperieux*, Fr., gebiedend, heerschzuchtig. *Imperium*, de heerschappij, het rijk, oppergezag. *Imperium in imperio*, een gebied in een gebied.

Imperite, onervaren. *Imperitie*, onervarenheid, onkunde.

Impersonale, (*verbum*) Lat., een onpersoonlijk werkwoord. *Impersonaliteit*, onpersoonlijkheid.

Impertinent, onbehoorlijk, ongeschikt, onzedig, vermetel, onbezonnen, onbeschaamd, grof. *Impertinentie*, *impertinence*, Fr., onbeschaamdheid, vermetelheid, trotschheid.

Imperturbabel, *imperturbable*, Fr., onwrikbaar, onwankelbaar. *Imperturbabiliteit*, onwrikbaarheid, onwankelbaarheid.

Impetrant, (regtsg.) de klager, verzoeker. *Impetraat*, *impetratus*, Lat., de beklaagde. *Impetratie*, *impetratio*, Lat., het aanzoek, de klagt, regtsverkrijging. *Impetreren*, verzoeken, afvorderen, verkrijgen, bekomen.

Impetueus, *impetueux*, Fr., hevig, vurig, onstuimig. *Impetuositeit*, hevigheid, onstuimigheid.

Impiëteit, goddeloosheid, roekeloosheid, boosheid. *Impiëteren*, zondigen; goddeloos maken.

Impingeren, aanstooten, aanwrijven.

Impitoyabel, *impitoyable*, Fr., onbarmhartig, meêdoogenloos

Inplacabel, *implacable*, Fr., onverzoenlijk. *Implacabiliteit*, onverzoenlijkheid.

Implantatie, *implantatio*, Lat., inplanting, inenting; genezing van eene ziekte door inenting in eenen boom, enz., door het bijgeloof uitgevonden. *Implanteren*, inplanten, inenten.

Implement, *implementum*, Lat., vulling, volkomenmaking. *Impleren*, vervullen, vol maken, volkomen maken.

Implexe, ingevlochten, ingewikkeld, wanneer in een tooneelstuk onderscheidene onderwerpen zoodanig ineen gevlochten zijn, dat daardoor eene tweevoudige handeling ontstaat.

Impliceren, inwikkelen. *Fides implicita*, een duister, ingewikkeld geloof; volgens eenige oude Godgeleerden, het geloof, dat de kinderen ontvangen bij den doop.

Implorant, een aanzoeker, verzoeker. *Imploratie*, verzoek, bede, aanzoek. *Imploreren*, aanzoeken, aanroepen, om hulp smeeken.

Impoli, Fr., *impoliet*, ongeslepen, ruw, grof; onzedelijk, onwellevend, onbeleefd. *Impolitesse*, onwellevendheid, onbeleefdheid.

Impolitique, Fr., *impolitiek*, onstaatkundig, onverstandig.

Imponeren, opleggen (b. v. stilzwijgen); gebieden, bevelen, aanbevelen, inboezemen (als bewondering, eerbied, achting); indruk maken, zich doen gelden. *Imponerend* of *imposant*, gebiedend, bevelend, gewigtig, eerwaardig, indrukmakend. *Impositie*, *impositio*, Lat., de oplegging (van handen, of belastingen); *imposito silentio*, onder opgelegd stilzwijgen.

Impopulariteit, de nietvolksgezindheid (van personen); onbegrijpelijkheid, onverstaanbaarheid (van geschriften).

Import, invoer. *Importen*, inveersw en. *Important*, gewigtig, beduidend. *Importan-*

ce, Fr., *importantie*, het gewigt, aanzien, aanbelang, de waarde. *Importatie*, invoer (van vreemde waren). *Importeren*, invoeren, inbrengen, inzonderheid vreemde waren in een land; bedragen; gewigtig of aanzienlijk zijn; *zich voor iets importeren*, in de bres stellen; *het importeert veel of weinig*, het brengt veel of weinig in of op, het bedraagt veel of weinig.

Importun, onbescheiden, lastig. *Importuneren*, lastig vallen, bezwaarlijk zijn. *Importuniteit*, lastigheid, bezwaarlijkheid; het indringen, overloopen.

Impos, onmagtig, zwak. *Impos animi*, waanzinnig, krankzinnig.

Imposant, zie *imponerend.*

Impositie, zie onder *imponeren.*

Impossibel, *impossible*, Fr., onmogelijk. *Impossibiliteit*, onmogelijkheid.

Impost, *impôt*, Fr., belasting, warenbelasting. *Imposteren*, belastingen opleggen.

Impotens, een onvermogende, bijz. om te getuigen. *Impotent*, onvermogend, onbekwaam, onmagtig, bijzonder tot het vaderschap; ziek, zwakkelijk. *Impotentie*, onmagt, zwakheid, onbekwaamheid, het onvermogen; huwelijksonbekwaamheid.

Impracticabel, *impraticable*, Fr., ondoenlijk, onuitvoerlijk; onbruikbaar (van wegen enz.).

Impraegnatie, *impraegnatio*, Lat., bezwangering, bevruchting; verzadiging, oplossing, bijzonder van zouten en gassoorten in water. *Impraegneren*, bezwangeren; oplossen, verzadigen (van oliën en zouten, in de scheikunde).

Impraescriptibel, onverjaarbaar. *Impraescriptibiliteit*, onverjaarbaarheid.

Imprecatie, *imprecatio*, Lat., vervloeking, verwensching.

Imprenabel, *imprenable*, Fr., onneembaar, onwinbaar (van vestingen).

Impressie, *impressio*, Lat., druk, indruk, invloed, aandoening. *Inpressum*, een gedrukt schrift. *Imprimatur*, het kan of mag gedrukt worden; ook schrijft men dit op de drukproeven, wanneer het blad kan afgedrukt worden. *Imprimeren*, drukken, indrukken, inscherpen, inprenten; *imprimerie*, Fr., boekdrukkerij, boekdrukkunst.

Imprévoijance, Fr., onvoorzigtigheid; gebrek aan vooruitzigt.

Improbabel, *improbable*, Fr.; *improbabiel*, onbewijsbaar, onwaarschijnlijk, verwerpelijk. *Improbabiliteit*, onwaarschijnlijkheid, verwerpelijkheid. *Improbatie*, *improbatio*, Lat., verwerping, afkeuring, berisping. *Improberen*, afkeuren, berispen, verwerpen.

Improbiteit, *improbité*, Fr., slechtheid, goddeloosheid.

Impromptu, Fr., van het Lat. *in promtu*, in gereedheid; een vers voor de vuist vervaardigd, onvoorhereid; ook een in haast bereide maaltijd.

Impropre, Fr., *improprie*, Lat., oneigenlijk, verbloemd, figuurlijk. *Improprieteit*, oneigenlijkheid, het oneigenlijke.

Improvisaden, onverwachte scherpzinnige antwoorden. *Improvisateur*, Fr., *improvisatore*, Ital., een dichter, die v or de vuist verzen opzegt. *Improviseren*, verzen voor de vuist, onvoorhereid (*ex improviso*) uitspreken, dichten, zingen.

Imprudent, onbedachtzaam, on-

voorzigtig, onverstandig. *Imprudentie*, *imprudence*, Fr., onbedachtzaamheid, onvoorzigtigheid, onverstand.

Impudent, onbeschaamd, schaamteloos. *Impudentie*, onbeschaamdheid, schaamteloosheid. *Impudiciteit*, onkuischheid, schaamteloosheid, oneerbaarheid.

Impugnatie, *impugnatio*, Lat., aanvechting, bestrijding. *Impugneren*, bestrijden, bevechten.

Impuissance, Fr., onvermogen, zwakheid. *Impuissant*, onvermogend, zwak. Zie *impotent*.

Impulsie, *impulsus*, Lat., aandrift, stoot, opwekking. *Impulsief*, aandrijvend, aanstootend, aanzettend, opwekkend.

Impune, Lat., ongestraft, straffeloos. *Impunibel*, onstrafbaar. *Impuniteit*, *impunité*, Fr., straffeloosheid, vrijstelling van straf.

Impure, Fr., onrein, onzuiver, vuil, laag. *Impureté*, onreinheid; *impuretés*, vuile, lage uitdrukkingen, die tegen de wellevendheid strijden. *Impuriteit*, onzuiverheid, onreinheid, vuilheid.

Imputatie, *imputatio*, Lat., toerekening, beschuldiging. *Imputeren*, toerekenen, beschuldigen, de schuld geven.

Inabordabel, *inabordable*, Fr., ontoegankelijk. Als *inaccessibel*.

In abstracto, zie *abstract*.

Inacceptabel, *inacceptable*, Fr., onaannemelijk, niet ontvankelijk, niet geldig, b.v. een wissel, een voorslag.

Inaccessibel, zie *inabordabel*.

Inaccommodabel, *inaccommodable*, Fr., dat geen vergelijk toelaat.

Inactie, *inaction*, Fr., werkeloosheid. *Inactief*, werkeloos, ambteloos. *Inactiviteit*, werkeloosheid, zie *nonactiviteit*.

Inadmissibel, niet ontvankelijk, dat niet toegelaten kan worden.

Inadvertance, Fr., onopmerkzaamheid, onachtzaamheid; *par inadvertance*, door onachtzaamheid, onverhoeds.

In aeternum, Lat., eeuwig, voor altijd.

In agone, Lat., in de laatste oogenblikken; in den doodstrijd, in doodsangst.

In albis, nog wit, onbeschreven, onbewerkt; ook ongebonden (van boeken).

Inalienabel, *inaliénable*, Fr., onvervreemdbaar.

Inalliabel, *inalliable*, Fr., onvereenbaar, onverbindbaar.

Inalterabel, onveranderlijk, onverderfelijk.

In antecessum, Lat., als voorschot, vooruit.

Inappetentie, tegenzin, afkeer, walging; gebrek aan eetlust.

Inapplicabel, *inapplicable*, Fr., niet toepasselijk, niet aanwendbaar. *Inapplicatie*, luiheid, nalatigheid in het aanwenden van vlijt.

Inappreciabel, *inappréciable*, Fr., onschatbaar.

Inaptitude, Fr., ongeschiktheid.

Inarticulé, Fr., onduidelijk uitgesproken, niet onderscheiden, (geluiden, toonen).

Inartificieel, *inartificiel*, Fr., ongekunsteld.

Inattent, onopmerkzaam. *Inattentie*, onopmerkzaamheid, onachtzaamheid.

Inaugural, plegtig, ter inwijding dienende; *inaugurale rede*, inwijdingsrede (op hoogescholen). *Inauguratie*, *inauguratio*, Lat., inwijding, plegtige instelling of bevestiging (in een eerambt). *Inaugureren*, inwijden, plegtig inleiden.

In blanco, *in blanco*, zie *blanco.*
In bonis, zie *bona.*
In calculo, in getal, telling of berekening.
Incantatie, *incantatio*, Lat., betoovering, bezwering.
Incapabel, *incapable*, Fr., onbekwaam. *Incapaciteit*, onbekwaamheid.
In capita, Lat., naar de hoofden, of personen.
Incarceratie, *incarceratio*, Lat. inkerkering, opsluiting. *Incarcereren*, inkerkeren, op sluiten, in hechtenis nemen.
Incarnadin, Fr., bleekrood, vleeschkleur. *Incarnantia*, vleeschgevende middelen. *Incarnaat*, eigenlijk vleeschkleur, hoogrood. *Incarnatie*, *incarnatio*, Lat., de vleeschof menschwording van Christus; de vermenging en vereeniging van eene natte met eene drooge stof, door langzame inzuiging of opslorping. *Incarnatief*, vleeschbevorderend, vleeschgevend, vleeschmakend.
Incartaden, beleedigende, moedwillige streken.
In cas, in geval.
Incertitude, Fr., onzekerheid.
Incessamment, Fr., onverwijld.
Incident, *incidenter*, toevallig, bij gelegenheid; een *incident*, een toeval, eene tusschenzaak, bijzaak (b. v. in een regtsgeding). *Incidentarius*, een zwarigheidmaker. *Incidentie*, invalling, inval; intrede. *Incideren*, invallen, tusschenbeide komen.
Incipient, een aanvanger, leerling.
In circa, omstreeks.
Incisie *incisuur*, insnijding.
Incitabel, *incitable*, Fr., opwekbaar, opruibaar, kitteloorig. *Incitabiliteit*, opwekbaarheid, opruibaarheid, kitteloorigheid. *Incitamentum*, Lat., een opwekkingsmiddel. *Incitatie*, aanzetting, opruijing, aandrijving. *Inciteren*, aanmoedigen, aanzetten, opruijen, aandrijven, aanvuren.
Incivil, Fr., *incivilis*, Lat., onbeleefd, onwellevend, onbevallig, onzedig. *Incivilileit*, *incivilité*, Fr., onbeleefdheid, onwellevendheid, grofheid.
Inclaven, zie *enclave*. *Inclaveren*, insluiten, omringen.
Inclinatie, neiging, genegenheid; liefde; geliefde. *Inclineren*, eene neiging tot iets hebben, tot iets genegen zijn.
Includeren, insluiten. *Inclusie*, *inclusio*, Lat., insluiting: *inclusio unius non statim est exclusio alterius*, van de insluiting der eene zaak hangt de uitsluiting eener andere niet af. *Inclusive*, Lat., *inclusief*, ingesloten, medegerekend. *Inclusum*, Lat., het ingeslotene, nevensgaande, de bijlage.
Incogitance, Fr., onbedachtzaamheid, onbezonnenheid. *Incogitnta*, toevallen, gebeurtenissen, waaraan niemand gedacht heeft.
Incognito, onbekend; het *incognito*, de onbekendheid, verborgenheid; het aannemen van eenen vreemden naam, om niet bekend te wezen.
Incohaerent, Lat., niet zamenhangend. *Incohaerentie*, gebrek aan zamenhang.
Incombustibel, *incombustible*, Fr., onbrandbaar.
Incommensurabel, *incommensurable*, Fr., onderling onmeetbaar; wat niet door eene gemeene maat kan gemeten worden. *Incommensurabiliteit*, onderlinge onmeetbaarheid.
Incommode, Fr., ongemakkelijk, lastig. *Incommoderen*, lastig zijn of vallen, verontrusten, moeijelijk maken. *Incommodi-*

teit, *incommodité*, Fr., lastigheid, ongelegenheid, bezwaar. *Incommodum*, Lat., nadeel, bezwaar, last.

In communi, Lat., *en commun*, Fr., in het gemeen, gemeenschappelijk. *In communem usum*, Lat., tot algemeen gebruik.

Incommunicabel, *incommunicable*, Fr., onmededeelbaar, geheim. *Incommunicabiliteit*, onmededeelbaarheid.

Incommutabel, *incommutable*, Fr., onveranderlijk. *Incommutabiliteit*, onveranderlijkheid.

Incomparabel, *incomparable*, Fr., onvergelijkelijk, voortreffelijk.

Incompatibel, *incompatible*, Fr., onvereenbaar, dat met elkander niet bestaan kan. *Incompatibiliteit*, onbestaanbaarheid, onvereenbaarheid.

Incompetent, onbevoegd, onbehoorlijk, ongenoegzaam, niet geldig. *Incompetentie*, *incompetence*, Fr., onbevoegdheid (b. v. om over zaken te oordeelen).

Incomplaisance, Fr., onvriendelijkheid, onwellevendheid. *Incomplaisant*, onvriendelijk, onbeleefd, onwellevend.

Incompleet, onvolledig, onvoltallig.

Incomprehensibel, *incomprehensible*, Fr., onbegrijpelijk.

Incompressibel, *incompressible*, Fr., niet zamendrukbaar. *Incompressibiliteit*, onzamendrukbaarheid, onzamenpersbaarheid.

Incongru, Fr., *incongruent*, niet passend, ongeschikt, niet overeenkomstig; strijdig met de regelen der spraakkunst. *Incongruentie*, *incongruité*, *incongruiteit*, ongepastheid, onbeschiktheid, onvoegzaamheid.

Inconsequent, ongerijmd, tegenstrijdig. *Inconsequentie*, onnaauwkeurig gevolg, ongarijmdheid, tegenstrijdigheid, wederspraak.

Inconsistent, niet vast, zonder vastheid, onbestendig, onstandvastig. *Inconsistentie*, onstandvastigheid, onbestendigheid.

Inconsolabel, *inconsolable*, Fr., ontroostbaar.

Inconstant, Fr., *inconstance*, *inconstantie*, zie *inconsistent*.

Inconstitutioneel, tegen de grondwet of staatsregeling, met de grondwet strijdig.

Incontestabel, *incontestable*, Fr., onbetwistbaar, ontegensprekelijk, uitgemaakt.

Inconvenabel, ongepast, onbehoorlijk, als *inconvenient*, onbekwaam, ongeschikt. *Inconvenientie*, ongepastheid, onbehoorlijkheid, onbekwaamheid, ongeschiktheid, onvoegzaamheid.

Inconvertibel, *inconvertible*, Fr., *inconvertissabel*, *inconvertissable*, Fr., onveranderlijk, waaruit geen ding van eene andere soort kan gemaakt worden; onbekeerlijk.

Incorporaliteit, onligchamelijkheid. *Incorporatie*, inlijving, vereeniging (van landen, enz.) *In corpore*, in een ligchaam, gezamenlijk, te zamen. *Incorporeren*, inlijven, vereenigen.

Incorrect, Fr., onnaauwkeurig, gebrekkig. *Incorrectheid*, onnaauwkeurigheid, gebrekkigheid. *Incorrigibel*, onverbeterlijk; hopeloos.

Incorrupt, *incorruptibel*, *incorruptible*, Fr., onbedorven, onverderfelijk; onomkoopbaar. *Incorruptibiliteit*, *incorruptie*, onvarderfelijkheid; onomkoopbaarheid.

Incourant, Fr., niet gangbaar, niet leverbaar, (munten en waren).

Incredibel, *incredible*, Fr., ongeloofbaar. *Incredibiliteit*, ongeloofelijkheid. *Increduliteit*, ongeloovigheid, ongeloof.

Incrementum, Lat., aanwas. *Incresseren*, aanwassen, toenemen.

Incroijabel, *incroyable*, Fr., ongelooflijk; een *incroyable*, iemand, die zich, door aangenomene lompheid en in het oogloopende kleeding, wil onderscheiden.

Incrustaat, een overkorst ligchaam, dat met eene steenachtige of kalkachtige korst overtrokken is. *Incrustatie*, de overkorsting, overdekking van een ligchaam met eene steenkorst. *Incrusteren*, overkorsten, met eene steenkorst overdekken.

Incubatie, *incubatio*, Lat., voorzeggingsdroom, goddelijke slaap der ouden, welke in de tempels der goden plagten te slapen, om derzelver hulp te verwachten en godspraken in den droom te vernemen; ook het broeden van het pluimgedierte.

Incube, Fr., *incubus*, Lat., de nachtmerrie, alp, een gevoel van drukking op de borst in den slaap.

Inculpabel, onschuldig, onberispelijk. *Inculpant*, beschuldiger. *Inculpatie*, *inculpatio*, Lat., beschuldiging. *Inculperen*, beschuldigen, de schuld geven.

Inculqueren, *inculquer*, Fr., *inculcare*, Lat., inscherpen, inprenten.

Incumbentie, pligt, verpligting. *Incumberen*, zich op iets toeleggen.

Incunabelen, *incunabula*, wieg; ook eerste of vroegste drukken na de uitvinding der boekdrukkunst, b. v. *de spiegel onzer behoudenisse* van Laurens Koster. *Ab incunabilis*, van de wieg af, van kindsbeen af, van de prille jeugd af.

Incurabel, *incurable*, Fr., onheelbaar, ongeneeslijk.

In curia, Lat., op het raadhuis, op het stadhuis.

Incuriosité, Fr., gebrek aan nieuwsgierigheid; nalatigheid of achteloosheid in het verwerven van nuttige kennis.

Incursie, *incursio*, Lat., vijandelijke inval, strooperij in het land.

Incurvatie, *incurvatio*, Lat., kromming. *Incurveren*, krommen.

Indagatie, *indagatio*, Lat., nasporing, uitvorsching, opsporing. *Indageren*, nasporen, navorschen, opsporen, doorgronden.

Indecent, onwelvoegelijk, onzedig, onkiesch, oneerbaar. *Indecentie*, onwelvoegelijkheid, onzedigheid, onkieschheid.

Indechiffrabel, onontcijferbaar, onverklaarbaar, ondoorgrondelijk.

Indécis, Fr., *indecisus*, Lat., onbeslist, besluiteloos. *Indecisie*, *indecisio*, Lat., onbeslistheid, besluiteloosheid.

Indeclinabel, *indeclinable*, Fr., dat niet verbogen kan worden (van woorden, in de spraakkunst).

Indecorum, zie *indecentie*.

Indefectibiliteit, onophoudelijkheid, wat van altijddurenden voortgang is.

Indefini, Fr., *indefinite*, Lat., *indefinitief*, onduidelijk, onbepaald.

Indemnisatie, schadeloosthouding. *Indemniseren*, schadeloosstellen. *Indemniteit*, schadeloosstelling.

Independent, onafhankelijk; in Engeland, een Presbyteriaan, Puritein. *Independentie*, *independance*, Fr., onafhankelijkheid.

Indéterminé, Fr., onbepaald, besluiteloos, onbeslist. *Indeterminismus*, het gevoelen, dat wij iets kunnen willen, zonder door eenige reden daartoe bewogen te worden. *Indeterminist*, een aanhanger van dit gevoelen.

Index, een aanwijzer, register, bladwijzer. *Index expurgatorius*, in Rome, eene lijst van boeken, welke zoo lang verboden blijven, tot de daarin voorkomende aanstootelijke plaatsen veranderd of doorgeschrapt zijn.

Indicatie, *indicatio*, Lat., aanwijzing; vermoeden. *Indicatief*, *indicativus* (*modus*), de aantoonende wijs (in de spraakkunst). *Indicium*, een teeken, aanwijzing. *Indictie*, *indictio*, Lat., de aankondiging, uitschrijving of zamenroeping van eene kerkelijke vergadering; het romeinsche kringtal (een tijdperk van 15 jaren).

Indifferent, onverschillig, koelzinnig. *Indifferentie*, *indifference*, Fr., onverschilligheid, koelzinnigheid. *Indifferentismus*, onverschilligheid, koelheid (bijzonder in het godsdienstige). *Indifferentist*, een onverschillige, koelzinnige.

Indigent, Fr., behoeftig, arm, nooddruftig, benoodigd, gebrekkig, noodlijdend; een arme, noodlijdende. *Indigentie*, *indigence*, Fr., gebrek, behoeftigheid, armoede.

Indigest, onverteerd (van spijzen). *Indigestibel*, onverteerbaar. *Indigestie*, slechte spijsvertering.

Indigitatie, *indigitatio*, Lat., aanduiding (eigenlijk, vingerwijzing). *Indigiteren*, met den vinger aanwijzen.

Indignatie, *indignatio*, Lat., verontwaardiging, gramschap, toorn, misnoegen, ontevredenheid. *Indigneren*, verontwaardigen, vertoornen, boosmaken, beleedigen, onwaardig behandelen. *Indigniteit*, onwaardigheid, beschimping, afschuwelijkheid.

Indigoterie, eene indigofabrijk.

Indirect, niet regelregt, middellijk, verborgen, door omwegen.

Indiscernibiliteit, gebrek aan oordeelskracht.

Indiscipline, Fr., teugelloosheid, ongeregeldheid, losbandigheid. *Indisciplinable*, ongedisciplineerd, dat niet beteugeld kan worden, losbandig, ongebreideld; (krijgsk.) ongeleerd, ongeöefend.

Indiscreet, onbescheiden, onbezonnen, praatachtig, onvoorzigtig. *Indiscretie*, onbezonnenheid, onbescheidenheid, onvoorzigtigheid, praatachtigheid.

Indispensabel, *indispensable*, Fr., onmisbaar, noodwendig, onvermijdelijk, volstrekt.

Indisponeren, ongeschikt, misnoegd, verdrietig, onpasselijk maken. *Indisposé*, Fr., *indispoost*, kwalijk gezind, ongesteld, onpasselijk. *Indisponibel*, onbeschikbaar, waarover men niet beschikken kan. *Indispositie*, onpasselijkheid, ongesteldheid, misnoegen, verdrietelijkheid.

Indisputabel, *indisputable*, Fr., onbetwistbaar, wat niet bestreden kan worden.

Indissolubel, *indissoluble*, Fr., onoplosbaar. *Indissolubiliteit*, onoploshaarheid.

Indistinct, *indistincte*, Lat., onduidelijk, onbepaald.

Individu, *individuum*, Lat., een ondeelige, enkele; bijzonder mensch of persoon. *Individualiteit*, de enkelbeid. *Individualiseren*, tot ondeelige of enkele dingen brengen. *Individueel*, enkel, bijzonder, persoonlijk. *Individuiteit*, persoonlijkbeid, enkelbeid.

Indivisibel, *indivisible*, Fr., ondeelbaar. *Indivisibiliteit*, ondeelbaarheid.

Indociliteit, onleerzaamheid, hardleerigbeid.

Indolent, ongevoelig, onverschillig, stomp, traag. *Indolentie*, *indolence*, Fr., ongevoeligbeid, onverschilligheid, traagheid.

In dubio, Lat., in twijfel, of in een twijfelachtig geval. *Indubitabel*, *indubitable*, Fr., ontwijfelbaar.

Induceren, verleiden, bedriegen; ook besluiten, gevolgtrekkingen maken. *Inductie*, *inductio*, Lat., verleiding; overreding; besluit, gevolgtrekking.

Indulgent, toegevend, toegeeflijk, verschoonend, zacht. *Indulgentie*, *indulgence*, Fr., toegeeflijkbeid, begunstiging; aflaat (in de roomsche kerk). *Indulgeren*, toegeven, verschoonen, door de vingeren zien.

Indult, uitstel, respijt, betalingsuitstel of termijn; pauselijke genadebrief.

Indulto, (Spaansch) een tol van $2\frac{1}{2}$ procent, die van alle koopwaren, uit Amerika in Spanje overgebragt, gebeven wordt.

In duodecimo, in de, of ter grootte van twaalf, (12 bladen in een vel) in den boekhandel.

In duplo, Lat., dubbel, tweevoudig.

Induratie, *induratio*, Lat., verharding. *Indureren*, verharden.

Industrie, vlijt, nijverheid, werkzaamheid, kunstvlijt. *Industrieknntoor*, kantoor van inlandsche vlijt. *Industrieux*, vlijtig, ijverig, werkzaam, kunstig, vernuftig in het doen van uitvindingen.

Ineffabel, *ineffable*, Fr., onuitsprekelijk, onuitdrukbaar.

In effectu, Lat., in der daad, werkelijk, wezenlijk.

Inegaal, *inégal*, Fr., ongelijk. *Inegaliteit*, ongelijkheid.

Inelegant, onsierlijk, smakeloos, zonder bekoorlijkbeid, plomp. *Inelegance*, onsierlijkheid, smakeloosheid, plompheid.

Inept, ongerijmd, onnoozel, plat. *Ineptiën*, ongerijmdbeden, onnoozelbeden, platheden.

Inequaal, *inaequalis*, Lat., ongelijk, oneven, onderscheiden. *Inequaliteit*, ongelijkheid.

Iners, *inerte*, Lat., traag, ledig. *Inertie*, traagbeid.

In esse, b. v. *in esse zijn*, goed in orde zijn, wel zijn.

Inestimabel, onschatbaar.

Inevidentie, *inévidence*, Fr., onduidelijkheid.

Inevitabel, *inevitable*, Fr., onvermijdelijk.

Inexact, onnaauwkeurig. *Inexactitude*, Fr., onnaauwkeurigheid.

In excessu, ten overvloede, in overmaat; overdadig, overdreven.

Inexcusabel, *inexcusable*, Fr., onverschoonbaar, onverantwoordelijk.

Inexigibel, onafvorderbaar. *Inexigibiliteit*, onafvorderbaarheid.

Inexorabel, onverbiddelijk. *Inexorabiliteit*, onverbiddelijkheid.

In expensas condemneren, in de kosten verwijzen.
Inexperientie, onervarenheid, gebrek aan ondervinding.
Inexpiabel, onverzoenlijk, onverzoenbaar, onuitwischbaar.
Inexplicabel, onverklaarbaar.
Inexprimabel, onuitsprekelijk, onbeschrijfelijk.
Inexpugnabel, onoverwinnelijk, onbedwingbaar.
In faciem, Lat., in het aangezigt.
In facto, Lat., in der daad, werkelijk.
Infaillibel, *infallibel*, onfeilbaar, ontwijfelbaar, onmisbaar, zeker. *Infaillibiliteit*, *infallibiliteit*, onfeilbaarheid, zekerheid.
Infaam, eerloos, oneerijk, schandelijk, afschuwelijk, eerroovend. *Infamatie*, lastering, eerloosmaking, eerrooving, schandvlekking. *Infameren*, lasteren, schenden, eerloos maken, voor eerloos verklaren, in eenen kwaden naam brengen, eerrooven. *Infamie*, schande, schandelijkheid, eerloosheid, schandvlek.
Infant, een koningszoon of prins (in Spanje en Portugal), uitgezonderd de kroonprins, die, in Spanje, prins van Asturien, en in Portugal, prins van Brasilien heet. *Infante*, eene Spaansche of Portugeesche koningsdochter.
Infanterie, voetvolk, voetknechten, soldaten te voet. *Infanterist*, voetknecht, soldaat te voet.
Infanticide, *infanticidium*, Lat. kindermoord.
Infarctus, verstoppingen en verhardingen in de ingewanden, en de onderbuik.
Infatigabel, onvermoeid, onvermoeibaar.
In favorem, Lat., ten gevalle, ter gunste. Zie *en faveur*.
Infect, aangestoken, besmet. *Infectie*, aansteking, besmetting. *Infecteren*, aansteken, besmetten.
Infel, zie *inful*.
Infereren, inbrengen, invoeren.
Inferi, Lat., de onderaardsche goden; *ad inferos*, in of naar het rijk der dooden, het schimmenrijk.
Inferieur, ondergeschikt, onderhoorig; een ondergeschikte, onderhoorige. *Inferioriteit*, de ondergeschiktheid, minderheid, onderhoorigheid.
Infernal, *infernalis*, Lat., helsch, onderaardsch; *lapis infernalis*, helsche steen, een wegbijtend of wegvretend middel, dat uit zilver gemaakt wordt. *Infernus*, de hel: *ex inferno nulla est redemtio*, uit de hel is geene verlossing.
Infertil, onvruchtbaar, dat geene vruchten draagt. *Infertiliteit*, onvruchtbaarheid.
Infesteren, verontrusten, kwellen, onveilig maken, vijandelijk behandelen. *Infestering*, *infestatie*, verontrusting, vijandelijke behandeling, kwelling.
Inficieren, zie *infecteren*.
Infidele, Fr., ongetrouw, trouweloos. *Infideliteit*, ongetrouwheid, trouweloosheid.
In finem, Lat., ter verzekering, ter bevestiging.
Infigeren, insteken, inhechten, instooten, inprenten (b. v. in het geheugen).
Infiltratie, het intrekken van eene vloeistof in een hard ligchaam.
Infiniment, Fr. *infinite*, Lat., oneindig, eindeloos.
Infinitesimaalrekening, de rekening met oneindig kleinen, *differentiaalrekening*.
Infinitivus, in de spraakkunst, de onbepaalde wijs der werk-

woorden. *Infinitum*, het oneindige, onbepaalde. *Ad infinitum*, tot in het oneindige.

INFIRME, Fr., zwak, krachteloos. *Infirmeren*, krachteloos maken, verzwakken, ongeldig maken. *Infirmerie*, een kranken- of ziekenhuis. *Infirmiteit*, zwakheid, het onvermogen.

IN FLAGRANTI (*delicto*), op heeter daad. Zie *flagrans*.

INFLAMMABEL, *inflammable*, Fr., ontvlambaar, brandbaar; *inflammabele lucht*, ontbrandbare lucht. *Inflammabilia*, ontvlambare, brandbare dingen. *Inflammabiliteit*, *inflammablité*, ontvlambaarheid, brandbaarheid. *Inflammatie*, *inflammation*, Fr., ontsteking, brand. *Inflammeren*, ontsteken, sterk verhitten, ontvlammen, aanvuren.

INFLATIE, *inflatio*, Lat., opblazing, opzetting van het ligchaam, door winden.

INFLECTEREN, buigen, ombuigen. *Inflexibel*, *inflexible*, Fr., onbuigbaar, onbuigzaam, onverbiddelijk, stijfhoofdig. *Inflexibiliteit*, *inflexibilité*, Fr., onbuigzaamheid, stijfhoofdigheid. *Inflectie*, *inflexion*, Fr., *inflectio*, Lat., buiging; (muz.) verandering van toon, overgang in eenen anderen toon; (sterrek.) buiging der lichtstralen, afkeering der lichtstralen van de regte rigting.

INFLIGEREN, opleggen, toebrengen (eene straf).

IN FLORIBUS, Lat., in bloei, in welstand; lustig en vrolijk.

INFLUENTIE, invloed, invloeijing, inwerking. *Influenza*, Ital., de griep, ziekte, eene algemeen heerschende vloeikoorts (landziekte). *Influeren*, invloeijen, inwerken. *Influxie*, *influxus*, Lat., invloeijing, invloed.

IN FOLIO, zie *folio*.

IN FORMA PROBANTE, Lat., in bewijzenden, geregtelijken vorm.

INFORMATIE, berigt; leering, onderzoeking, navorsching. *Informator*, een leeraar, huisleeraar, gouverneur. *Informeren*, onderrigten, berigten.

INFORME, Fr., wanstaltig, gedrochtelijk.

IN FORO, in of voor het geregt.

INFRA, Lat., onder, beneden. *Infralapsaire*, Fr., *infralapsarius*, Lat., ondervaldrijver.

INFRACTIE, verbreking, b. v. van een verdrag; overtreding.

INFRANGIBEL, onbreekbaar. *Infrangibiliteit*, onbreekbaarheid.

IN FRAUDEM, Lat., ter misleiding, tot gevaar en nadeel; door bedriegelijke overtreding der wetten.

INFREQUENT, zelden; niet talrijk, weinig bezocht, ledig, zonder bijeenkomst van menschen. *Infrequentie*, onbezochtheid, ontblootheid van menschen.

INFRINGEREN, breken, overtreden (verdragen, wetten). Zie *infractie*.

INFRUCTUEUS, *infructueux*, Fr., vruchteloos.

INFUL, eene bisschopsmuts met twee spitstoeloopende zijden, waarvan de eene het oude en de andere het nieuwe testament aanduidt; de bisschoppen zetten dezelve, bij zekere gelegenheden, op, wanneer zij in hun plegtgewaad verschijnen. *Infuleren*, de bisschopsmuts geven, tot bisschop maken.

INFUNDEREN, Lat., in- of opgieten, instorten, door den trechter laten loopen. *Infusie*, ingieting, invloeijing, instorting; *infusiediertjes*, kleine wormpjes, waarvan men reeds 390 soorten ontdekt heeft, en die van de zaaddiertjes wel behooren onderscheiden te worden.

In futurum, Lat., in het toekomende, voor de toekomst.

In genere, Lat., in het algemeen; over het algemeen, het tegengestelde van *in specie*, in het bijzonder.

Ingenieur, Fr., krijgs- of vestingbouwkundige: *ingenieur van den waterstaat*, bouwkundige voor de wateren, rivieren, bruggen en wegen. *Ingenieus*, *ingenieux*, Fr., zinrijk, vindingrijk, vernuftig, scherpzinnig.

Ingenu, Fr., opregt, trouwhartig, eerlijk, vrijmoedig. *Ingenui*, Lat., eerlijk- of vrijgeborenen, tegen lijfeigenen overstaande. *Ingenuiteit*, opregtheid, openhartigheid, redelijkheid; ook de staat van vrijgeboren te zijn.

Ingereren, invoeren, zich ergens in mengen.

Ingratitude, Fr., *Ingratitudo*, Lat., ondankbaarheid.

In gratiam, Lat., ten gevalle, ter gunste, uit wellevendheid.

Ingredient, bestanddeel, mengsel, toevoegsel bij geneesmiddelen, zalven, enz.

Ingressie, toegang, toetreding, ingang, bijval.

Inhabil, *inhabiel*, *inhabile*, Fr., *inhabilis*, Lat., onbekwaam, ongeschikt. *Inhabilité*, Fr., *inhabiliteit*, ongeschiktheid, onbekwaamheid, ongenoegzaamheid.

Inhabitabel, onbewoonbaar. *Inhabitatie*, inwoning, bewoning. *Inhabiteren*, bewonen.

Inhaerent, *inherent*, aanhangend, aanklevend. *Inhaerentie*, aanhanging; toevallige eigenschap, toevalligheid; volharding. *Inhaereren*, aanhangen, inhangen, aanhechten; toekomen; volharden, voortvaren, ergens bij blijven.

Inhalatie, *inhalatio*, Lat., inademing, of inzuiging.

Inheemsch, inlandsch; het tegengestelde van *uitheemsch*, uitlandsch.

Inhiberen, verhinderen, verbieden. *Inhibitie*, verbod, verhindering, opschorting.

In hoc casu, Lat., in dit geval.

In honorem, Lat., ter eere.

Inhospitalité, *inhospitaliteit*, ongastvrijheid.

Inhumaan, onmenschelijk, onvriendelijk, hard, onbevallig. *Inhumanité*, Fr., *inhumaniteit*, onmenschelijkheid, onvriendelijkheid, hardheid.

In humanioribus oeversеerd, Lat., in de schoone wetenschappen bedreven.

In hypothesi, Lat., in aanwending op het tegenwoordige geval.

Injectie, *injection*, Fr., inwerping, inspuiting. *Injiceren*, inwerpen, inspuiten.

Inigiten, Jezuiten, naar den voornaam van den Spanjaard *Inigo* (*Ignatius*) *Lojola*, stichter dier orde.

Inimaginabel, *inimaginable*, Fr., onverbeeldelijk, onbegrijpelijk.

Inimitabel, *inimitable*, Fr., onnavolgbaar.

In infinitum, Lat., in het oneindige.

In instanti, Lat., in het oogenblik, oogenblikkelijk.

In integrum (*statum*), Lat., in den vorigen staat of toestand.

In ipso termino, Lat., op den voorgestelden (bepaalden) dag.

Inique, Fr., onbillijk, onregtvaardig, slinksch. *Iniquité*, Fr., *iniquiteit*, onbillijkheid, onregtvaardigheid, slinkschheid.

Initiaal, aanvankelijk, beginnend. *Initiatie*, inwijding. *Initiative*, de inleiding tot eene zaak; ook het regt om iets

voor te dragen (bij beraadslagingen). *Initieren*, invoeren, inwijden, plegtig op- of aannemen. *Initium*, Lat., het begin.

INJUNCTIE, oplegging, geregtelijk bevel. *Injungeren*, opgeven, opleggen, aanbevelen, tot pligt maken.

INJURIA, Lat., *injurie*, eerkwetsing, eerkreoking, schimp- of smaadrede, beleediging, lastering, beschimping. *Injurieren*, lasteren, eerrooven, schandvlekken. *Injurieux*, eerroovend, lasterlijk, schandvlekkend.

INJUSTE, Fr., onbillijk, onregtvaardig.

IN LOCO, Lat., op de plaats zelve.

IN MANDATIS, Lat., als bevel, of last.

IN MANU, Lat., in de hand.

IN MARGINE, Lat., op den rand; *in marginem noteren*, op den rand of kant aanteekenen.

IN NATURA, Lat., in natuur, met de zaak zelve, niet met geld.

IN NEXU, Lat., in verband, in zamenhang.

INNOCENT, onschuldig, eenvoudig. *Innocentamente*, Ital., (muz.) onschuldig, natuurlijk, ongekunsteld. *Innocentie*, *innocence*, Fr., onschuld, eenvoudigheid, onnoozelheid.

INNOMINABEL, onnoemelijk.

IN NOMINE, Lat., in naam (b. v. *Dei*, van God).

IN NOSTRO CASU, Lat., in ons tegenwoordig geval.

INNOTESCEREN, het bekend worden, aan den dag komen.

INNOVATIE, vernieuwing, nieuwigheid. *Innoveren*, vernieuwen.

INNUEREN, aanduiden, wenken.

INNUMERABEL, ontelbaar. *Innumerabiliteit*, ontelbaarheid.

INOBEDIENTIE, ongehoorzaamheid.

IN OBSCURO, Lat., in het verborgene, onbekend, onbemerkt.

INOBSERVANTIE, *inobservatie*, de niet opvolging, onachtzaamheid.

IN OCTAVO, zie *Octavo*.

INOCULATIE, *inoculatio*, Lat., de inenting. *Inoculeren*, inenten.

IN OMNEM EVENTUM, Lat., in allen gevalle.

IN (of *de*) OMNIBUS ALIQUID, IN (of *de*) TOTO NIHIL, Lat., van alles iets en van het geheel niets (geleerd); gebrekkige, oppervlakkige kennis.

INOPINABEL, onvermoed, ongehoopt. *Inopinata*, onverwachte gebeurtenissen.

IN OPTIMA FORMA, Lat., in den besten vorm.

INORDINATA, Lat., dingen, welke niet te zamen behooren, en in geene orde zijn. *In ordinem redigeren*, in orde brengen.

IN ORIGINALI, Lat., in het oorspronkelijke.

IN PACE, Lat., in vrede, in goede rust; ook in eene kloostergevangenis.

IN PARENTHESI, Lat., ingesloten, tusschen haakjes ( ); tusschen beide.

IN PARTIBUS, zie *partibus*.

IN PERPETUUM, Lat., voor altijd. *In perpetuam rei memoriam*, tot altijddurend aandenken.

IN PETTO, Ital., op het hart, in gedachten.

IN PONTIFICALIBUS, Lat., in priesterlijke ambts- of staatskleeding; over het algemeen, in feestgewaad.

IN POTESTATE, Lat., in handen, in de magt.

IN PRAXI, Lat., in de uitoefening.

IN PRIMA INSTANTIA, Lat., ter eerster instantie, ten eersten aanleg.

IN PROMPTU, Lat., gereed, bij de hand. Zie *impromptu*.

IN PURIS NATURALIBUS, Lat., geheel naakt.

In quantum de jure, Lat., zoo ver het de regten veroorloven.
In quarto, in vierendeels grootte (van boeken of papier).
Inquiet, Fr., ongerust, bekommerd. *Inquietatie*, *inquietation*, *inquietude*, Fr., verontrusting. *Inquieteren*, verontrusten.
Inquirent, (straf) onderzoeker. *Inquireren*, navorschen, geregtelijk, bijzonder lijfstraffelijk, onderzoeken. *Inquisiteur*, navorscher; geloofs- of ketterrigter. *Inquisitie*, het lijfstraffelijk onderzoek; het geloofs- of kettersgerigt (in Spanje, Portugal en Italie).
In rerum natura, Lat., in de natuur, in de zigtbare schepping (zich bevindende).
Inrotulatie, de zamenhechting, het inpakken van geregtelijke stukken ter verzending. *Inrotuleren*, zamenhechten, of inpakken (als acten).
Insalubriteit, ongezondheid (eener woonplaats).
In salvo, Lat., in zekerheid, in behouden haven.
Insaneren, dweepen, onzinnig zijn. *Insanie*, dolheid.
Insatiabel, *insatiable*, Fr., onverzadelijk. *Insatiabiliteit*, *insatiabilité*, onverzadelijkheid.
Insoriberen, inschrijven, inteekenen. *Inscriptie*, inschrijving, inteekening; opschrift. *Inscriptions*, Fr., de fransche nationale schulden, welke, gederdendeeld, in het roode boek ingeschreven, en met 5 pCt. interest betaald zijn. Zie *tiers consolidés*.
Inscrutabel, *inscrutable*, Fr., onnaspeurlijk, onuitvorschelijk, ondoorgrondelijk.
Insect, ongedierte; gekorvene diertjes, welke slechts eene hartkamer, kond wit bloed, voelhoornen, dikwijls veel voeten, en deels ook vleugelen hebben. *Insectologie*, de leer der gekorvene diertjes.
Insenescceren, verouderen, oud worden.
Insensibel, *insensible*, Fr., ongevoelig, gevoelloos. *Insensibiliteit*, ongevoeligheid, gevoelloosheid.
Inseparabel, *inséparable*, Fr., onafscheidelijk. *Inséparables*, onafscheidelijke, altoos bij elkander zijnde vogelen, kleine gezellige papegaaijen in Oost-indie.
Inseraat, een ingevoegd stuk, invoegsel, aanwijzing, bekendmaking in nieuwspapieren; bijlaag, naschrift. *Inserenda*, Lat., in te voegen of in te lasschen berigten, of aanwijzingen. *Insereren*, invoegen, inlasschen. *Insertie*, *insertio*, Lat., invoeging, inlassching: *fiat insertio*, ook *inseratur*, Lat., het worde ingevoegd, of ingeschreven.
Insidieus, *insidieux*, Fr., listig, arglistig.
Insigne, merkteeken; ook uitnemend, voornamelijk, voortreffelijk, buitengewoon, uitstekend. *Insigniën*, eereteekens, als wapens, schild en helm; ook de vermaarde te Aken bewaarde rijkskleinooden, ook *rijksinsigniën* geheeten.
Insignifiant, onbeduidend, zonder beteekenis.
Insimulatie, *insimulatio*, Lat., beschuldiging. *Insimuleren*, iemand beschuldigen.
Insinuant, aanmelder, waarschuwer, indringer; ook indringend, vleijend, liefkozend, innemend. *Insinuatie*, aanmelding, waarschuwing, het overhandigen, overgeven van een geregtelijk geschrift, geregtelij-

ke kennisgeving; ook indringing. *Insinueren*, aanmelden, waarschuwen; indringen, zich bemind maken; voorleggen, overhandigen, ter kennis brengen.

Insipide, Lat. en Fr., plat, ongerijmd, laf, zouteloos, onverstandig. *Insipientie*, dwaasheid, onverstand.

Insisteren, op iets blijven staan, volharden, met verzoeken aanhouden.

Insociabel, *insociable*, Fr., onverdragelijk, ongezellig.

Insolent, ongepast, euvel, moedwillig, onbeschaamd. *Insolentie*, onbehoorlijkheid, vermetelheid, onbeschaamdheid.

In solidum, Lat., voor het geheel (borg blijven).

Insolubel, onoplosbaar. *Insolubiliteit*, onoplosbaarheid.

Insolvent (koopl.), onvermogend om te betalen. *Insolventie*, onvermogen om te betalen.

In specie, Lat., inzonderheid, in het bijzonder. Zie *in genere*.

Inspecteur, opziener, navorscher. *Inspecteren*, bezigtigen, in oogenschijn nemen, het opzigt hebben. *Inspectie*, *inspectio*, Lat., opzigt; bezigtiging, monstering.

Inspiratie, *inspiratio*, Lat., inblazing, ingeving. *Inspireren*, inblazen, in verrukking brengen. *Geinspireerde*, een ingeblazene, verrukte, dweeper.

Inspissatie, verdikking. *Inspisseren*, verdikken.

Installatie, instelling, bevestiging (in een openbaar ambt). *Installeren*, invoeren, inplaatsen, inwijden, bevestigen.

Instant, *in instanti*, Lat., terstond, oogenblikkelijk, in korten tijd. *Instantie*, aanboudende, ernstige begeerte; aanvoering van een tegenbewijs, van eene uitzondering; het regtsbestuur, of de regtbank: de *eerste instantie*, de lagere, de *laatste instantie*, de hoogere regtbank.

In statu quo, Lat., in vorigen toestand, of zoo als het tot nu toe geweest is.

Instauratie, vernieuwing, wederoprigting. *Instaureren*, vernieuwen, wederoprigten.

Insteren, aanhouden, op aandringen.

Instigatie, *instigatio*, Lat., aanhitsing, opruijing. *Instigator*, oprnijer, stokebrand. *Instigeren*, aanhitsen, opruijen.

Instillatie, indrupping, of indruppeling (van een heelmiddel op eene zeer gevoelige plaats des ligchaams, of in eene wonde).

Instinct, natuurdrift, dierlijke neiging.

In stirpes, Lat., naar de stammen, familien (b. v. verdeelen); *in capita*, naar de personen.

Instituëren, instellen, inrigten, stichten, rangschikken. *Instituteur*, Fr., een stichter, hoofd van een instituut, opvoeder, onderwijzer. *Institutum*, Lat., *instituut*, inrigting, stichting, bijzonder leer- of opvoedingsgesticht. *Institutie*, *institutio*, Lat., instelling, opvoeding, onderwijs. *Institutiones*, Lat., onderrigtingen, ophelderingen; de eerste beginselen der regtsleer.

Instructeur, Fr., onderwijzer. *Instructie*, aanwijzing, gedragsregel, gedragsvoorschrift. *Regter van instructie*, is hij elke regtbank van eersten aanleg die regter, welke, van wege de regering, bij uitzondering is belast met het onderzoek naar de in zijn regtsgebied bedrevene misdaden, met

de vermoedelijke bedrijvers van dezelve voorloopig te verhooren, hen in verzekerde bewaring te nemen, en van zijne bevinding aan de kamer van Rade van zijne regtbank berigt te geven, welke alsdan over de hoedanigheid (qualificatie) der gepleegde daad oordeelt, of dezelve onder de klasse der misdaden, of wanbedrijven moet worden gerangschikt; en alzoo, om te bepalen, voor welken regter de beschuldigde moet te regt staan. De kamer vermeenende, dat de gepleegde daad eene misdaad in zich bevat, zendt de regter van instructie de stukken naar den Procureur Generaal. *Instructief*, leerrijk, onderrigtend. *Instrueren*, onderrigten, leeren, aanwijzen, met voorschriften ter gedragsregeling voorzien; regtszaken voorbereiden.

INSTRUMENT, *instrumentum*, Lat., een werktuig, bijzonder, muzijkspeeltuig; een opstel, oorkonde, bewijsschrift. *Instrumentaal*, wat de muzijkspeeltuigen aangaat, b. v. *instrumentaal muzijk*, welke uit enkel speeltuigen bestaat, zonder gezang. *Instrumenteren*, wettige acten opmaken.

INSUBORDINATIE, gebrek aan ondergeschiktheid, verzetting tegen zijne overheid.

IN SUCCUM ET SANGUINEM, (verteren) Lat., in sap en bloed, dat is in geest en kracht (b. v. veranderen).

INSUFFICIENT, *insuffissant*, Fr., ongenoegzaam, ontoereikend. *Insuffisance*, Fr., *insufficientie*, ongenoegzaamheid, ontoereikendheid.

INSULT, aanval, geweldadigheid, beschimping. *Insultatie*, euvelmoedige behandeling, slechte bejegening, beschimping, honing; het schelden. *Insulteren*, slecht behandelen, schelden, honen, beschimpen.

IN SUMMA, Lat., in het geheel, in het algemeen, zamengenomen. *In summo gradu*, Lat., in den hoogsten graad, op de hoogstmogelijke wijze.

INSUPPORTABEL, *insupportable*, Fr., onverdragelijk, onuitstaanbaar.

INSURGENTEN, in Hongarije, die militie, welke door eene algemeene oproeping zamengebragt wordt; ook eene verzachtende benaming van onvergenoegde onderdanen, welke zich tegen hunne regering verzetten (b. v. Spaansche, Amerikaansche insurgenten), anders opstandelingen, in plaats van het harde woord *rebellen*. *Insurgeren*, opstaan, zich verzetten, eenen opstand beginnen. *Insurrectie*, opstand; oproeping (bijz. in Hongarije).

IN SUSPENSO, Lat., *en suspens*, Fr., hangende, onbeslist, onuitgemaakt, twijfelachtig.

INTACT, *intactus*, Lat., onaangeroerd; onbevlekt, volkomen, onverdeeld, ongerept.

INTAGLIO, Ital., een verdiepte, of met groeven ingesneden steen.

INTEGRAAL- en DIFFERENTIAAL-REKENING, twee rekenwijzen, in de hoogere wiskunde, waarvan de *differentiaal-rekening* leert, uit eene gegevene eindige grootheid eene oneindig kleine te vinden, en de *integraal-rekening*, uit de oneindig kleine, de eindige grootheid weder te voorschijn te brengen. Deze laatste handeling heet *integratie*. *Integralen*, soort van Nederland-

sche effecten. *Integreren*, vernieuwen, weder volkomen maken, geheel maken. *Integriteit*, volkomenheid, onbedorven toestand eener zaak; onschuld, braafheid, opregtheid, onomkoopbaarheid, ongeschondenheid.

Intellectualiteit, verstaanbaarheid; ook het verstand. *Intellectueel*, verstandelijk, tot het verstand behoorende, geestelijk. *Intellectueel-philosophen*, zij, die beweren, dat de zinnen ons niets dan schijn aanbrengen, en het verstand alleen het ware erkent.

Intelligent, Fr., verstandig, begrijpelijk, kundig, vernuftig. *Intelligence*, Fr., *Intelligenz*, Hoogd., verstand, doorzigt, kennis. *Intelligenz-kantoor*, eene openlijke inrigting, welke berigten geeft, vragen doet en beantwoordt, en in het algemeen allerhande zaken ter kennisse van het publiek brengt; *intelligenz-bladeren*, wekelijksche openlijke bekendmakingen. *Intelligibel*, verstaanbaar, begrijpelijk, bevattelijk; met verstand begaafd. *Intelligibiliteit*, verstaanbaarheid, begrijpelijkheid, bevattelijkheid.

Intemperantie, onmatigheid.

Intempestive, ontijdig.

Intendance, Fr., opzigt, bestuur, beheer, rentmeesterschap. *Intendant*, opziener, bestuurder, zaakwaarnemer, rentmeester. *Intenderen*, bedoelen, beöogen, genegen of willens zijn; versterken, verhoogen.

Intense, (muz). met vermeerderde, verhoogde kracht, of werkzaamheid. Het tegendeel is *remisse*. *Intensie*, inspanning, innerlijke kracht of sterkte. *Intensiteit*, ingespannenheid, werkzaamheid. *Intensief*, krachtopwekkend, werkzaam. *Intensivum* (*verbum*), een versterkingswoord, b. v. *bedelen* van *bidden*.

Intentie, voornemen, oogmerk, meening. *Intentioneren*, beöogen, bedoelen.

Inter arma silent leges, Lat., onder de wapenen zwijgen de wetten, dat is, gedurende den oorlog zijn de wetten krachteloos. *Inter spem et metum*, tusschen hoop en vrees.

Intercalatie, *intercalatio*, Lat., invoeging, inlassching. *Intercaleren*, invoegen, inlasschen, inschuiven.

Intercedendo, door tusschenkomst, door bemiddeling, bemiddelend, door verzoek of voorspraak. *Intercedent*, *intercesseur*, Fr., een bemiddelaar, voorspraak. *Intercederen*, tusschen beide treden, bemiddelen, voorspreken, zich voor iemand in de bres stellen. *Intercessie*, tusschenkomst, voorspraak, bemiddeling. *Intercessionales* (regtsg.), voorbiddingsof bemiddelingsschriften.

Interceptie, onderschepping, het opligten (van brieven). *Intercipieren*, onderscheppen, opligten.

Intercourse, Eng., handel, verkeer.

Interdiceren, verbieden, beletten. *Interdict*, *interdit*, Fr., *interdictio*, Lat., regterlijk verbod; ook in de Roomsche kerk, de uitsluiting eens geestelijken van het bedienen, en eens leeks van het ontvangen der sacramenten.

Interessant, aantrekkend, innemend, bekoorlijk, onderhoudend. *Interessé*, baatzuchtig, gierig. *Interesseren*, aantrekken, innemen, winnen, aangaan, niet onverschillig zijn.

Interest, het belang, voordeel, nut, de winst (bijzonder van nitgezette kapitalen).

Interest et refert, Lat., het is nuttig en brengt voordeel aan.

Interfoliëren, doorschieten (boeken met wit papier).

In tergo, Ital., op den rug of het achterste van een blad, enz.

Interjectie, (spraakk.) een tusschenwerpsel, woord om eene aandoening der ziel aan te duiden, b. v. ach! o!

Interieur, Fr., innerlijk, inwendig.

Interim, een geloofsvoorschrift, hetwelk keizer Karel V, in het jaar 1548, door drie godgeleerden liet opstellen, en, tot op eene algemeene kerkelijke vergadering, tot eene wet maakte; ook voor eenen tijd, intusschen; een tusschentijd.

Interlineair, tusschenregelig. *Interlineatie*, de tusschenschrijving tusschen regels. *Interliniëren*, tusschen de regels inschrijven.

Interlocutie, tusschenspraak, voorspraak, bijöordeel. *Interlocutor*, tusschenspreker; (in de taal der magnetiseurs) de geest, welke door de spraakwerktuigen van den gemagnetiseerden zieken spreekt, en van den zieken zelven onderscheiden zoude zijn. *Interloqueren*, tusschenspreken.

Intermezzo, Ital., een tusschenspel, eene tusschenvoorstelling op het tooneel.

In terminis, Lat., in behoorlijke uitdrukkingen, binnen de behoorlijke palen. *In termino*, op den bepaalden dag.

Intermisceren, vermengen, onderéen mengen.

Intermissie, nalating, verontachtzaming; afbreking. *Intermitteren*, nalaten, verzuimen; afbreken. *Intermitterende pols, ziekte, koorts*, afgebrokene, afwisselende pols, ziekte, koorts.

Interne, Lat., inwendig, innerlijk, van binnen, binnen.

Internuntius, een tusschenbode, tusschengezant; buitengewone gezant van den paus; ook de Oostenrijksche gezant bij de Porte.

Interpellatie, inspraak, afbreking, verhindering. *Interpelleren*, daar tusschen spreken, in de rede vallen, afbreken.

Interpolatie, tusschenplaatsing, inschuiving, inlassching, vernieuwing, schriftvervalsching, door invoeging van hetgeen er niet toebehoort. *Interpoleren*, inschuiven, tusschenplaatsen, inlasschen, vernieuwen, vervalschen.

Interponent, de inlegger of inbrenger van een regtsmiddel, bemiddelaar. *Interponeren*, tusschen stellen, inbrengen, bijzonder van regtsmiddelen, tot bemiddelaar aanbieden. *Interpositie*, bemiddeling; *interpositio appellationis*, inlegging van een beroep op hooger regtbank.

Interpretatie, verklaring, nitlegging. *Interpréte*, Fr., *interpres*, Lat., een uitlegger, vertaler, vertolker, tolk. *Interpreteren*, uitleggen, vertolken, vertalen.

Interpunctatie, *interpunctio*, zinscheiding, schriftscheiding, het plaatsen der schrijf- en leesteekens. *Interpuncteren*, met zinscheidingsteekens voorzien.

Interregnum, Lat., eene tusschenregering, een tusschenrijk, tusschenheerschappij, tusschenbestuur.

Interrogatie, vraag, ondervra-

ging. *Interrogatief*, *interrogative*, Lat., ondervragend, vragenderwijze. *Interrogatoria*, regtsvragen, geregtelijke verhooren.

INTERRUMPEREN, afbreken, verbreken; in de rede vallen. *Interruptie*, afbreking, staking, ophouding.

INTERSECTIE, doorsnijding, doorsnede; het punt waar twee lijnen elkander doorsnijden.

INTERVAL, *intervalle*, Fr., *intervallum*, Lat., tusschenruimte, tusschentijd, afstand; tusschenvoorval; toonafstand (in de muzijk).

INTERVENIËREN, daartusschen komen, zich inmengen. *Interventie*, tusschenkomst, tusschentreding, in een regtsgeding.

INTESTABEL, *intestable*, Fr., *intestabilis*, Lat., onbekwaam om een getuigenis te geven, of een testament te maken. *Intestato*, *ab intestato*, zonder testament, of nitersten wil.

INTESTINA, Lat., de ingewanden, het gedarmte. *Intestinaal*, wat tot de darmen behoort. *Intestinum rectum*, de aarsdarm, het achterste.

IN THESI, in den regel, in de hoofdzaak, in het algemeen.

INTIME, Fr., innig, vertrouwd; *ami intime*, Fr., *intime* vriend, boezemvriend. *Intimiteit*, vertrouwelijkheid, boezemvriendschap.

INTIMATIE, geregtelijke aanwijzing, bekendmaking of aanzegging. *Intimeren*, geregtelijk bekend maken, aanwijzen, aanzeggen.

INTIMIDEREN, bevreesd, beschroomd of bang maken, vrees aanjagen.

INTITULEREN, betitelen, het opschrift maken, of stellen.

INTOLERABEL, *intolerable*, Fr., onverdragelijk, onnitstaanbaar onlijdelijk. *Intolerant*, onverdraagzaam. *Intolerantie*, onverdraagzaamheid, vijandelijkheid, omtrent andersdenkenden.

INTONATIE, aanstemming, toonaangeving. *Intoneren*, aanstemmen, den toon aangeven.

IN TOTUM, Lat., in het geheel.

INTRACTABEL, *intraitable*, Fr., onbandelbaar, onbuigzaam, onvoegzaam. *Intractabiliteit*, onbandelbaarheid, onbuigzaamheid, stijfhoofdigheid.

INTRADE, *intrada*, Ital., inleiding, ingang, voorspel (muz.). *Intraden*, staatsinkomsten.

INTRANSITIEF, niet overgaand.

INTRA PRIVATOS PARIETES, Lat., te huis; onder vier oogen.

INTREPIDE, Fr., onverschrokken, onversaagd, moedig, heldhaftig. *Intrepiditeit*, onverschrokkenheid, heldhaftigheid, moed.

INTRICAAT, ingewikkeld, verward, moeijelijk, kitteloorig. *Intriceren*, *intriqueren*, inwikkelen, verwarren.

INTRIGANT, listig; arglistig. *Intrigue*, verstrikking, arglistigheid, verwarring, verwikkeling, bedrog, streek, kunstgreep, knoop (van een tooneelspel). *Intrigueren*, kunstgrepen in het werk stellen, bedrog smeden.

IN TRIPLO, Lat., drievoudig, driemaal; in drievoudig afschrift.

INTRODUCEREN, invoeren, inleiden. *Introductie*, invoering, inleiding.

INTRUDEREN, inschuiven, inbrengen. *Intrusie*, inschuiving (in ambten).

INTUITIE, *intuitus*, Lat., aanschouwing, zinnelijke voorstelling of gewaarwording. *Intuitief*, aanschouwelijk (kennis),

andachtig. *Primo intuitu*, op het eerste gezigt.

INTUMESCENTIE, opzwelling, opblazing; gezwel. *Intumesceren*, opzwellen, opblazen.

INUNDATIE, overstrooming. *Inunderen*, onder water zetten. Dat land is *geïnundeerd*, is overstroomd, staat onder water.

INURBANITEIT, onwellevendheid, boerschheid, plompheid.

INUSITATE, Lat., ongebruikelijk.

IN USU, Lat., gebruikelijk, gewoon, in gebruik. *In usum*, ten gebruike, tot nut: *in usum Delphini*, ten gebruike van den Dauphin, (op sommige boeken, tot onderwijs des Dauphins).

INUTIL, *inutilis*, Lat., onnuttig. *Inutiliteit*, nutteloosheid.

INVADEREN, aanvallen, invallen, eenen inval doen.

INVALESCEREN, zwak worden, verzwakken.

INVALIDE, krachteloos, zwak, niet geldig; ook een verminkte of gebrekkelijke soldaat, die niet meer dienen kan; *invalidenhuis*, gesticht, alwaar verminkte krijgslieden verzorgd worden. *Invalideren*, krachteloos maken. *Invaliditeit*, ongeldigheid, nietigheid; onbekwaamheid tot den dienst.

INVARIABEL, onveranderlijk. *Invariabiliteit*, onveranderlijkheid.

INVASIE, vijandelijke inval, strooptogt.

INVECTIVE, smaadrede, lasteriog. *Invectiveren*, hevig uitvaren, schelden, lasteren.

INVENTARIS, eene wettige lijst van goederen; boedelbeschrijving, boedelopschrijving: *beneficie van inventaris*, voorregt van boedelbeschrijving. *Inventarieren*, *inventariseren*, eene wettige lijst van goederen vervaardigen of opmaken; boedelbeschrijven.

INVENTEREN, uitvinden, verzinnen. *Inventie*, uitvinding, verdichtsel, verzinning. *Inventieus*, *inventieux*, *inventief*, vernuftig, vindingrijk.

IN VERBA MAGISTRI, Lat., op de woorden des meesters of leeraars (zweren).

INVERSIBEL, *inversibilis*, Lat., onveranderlijk. *Inversie*, omkeering, woordverplaatsing. *Inverteren*, omkeeren, verplaatsen, bijzonder van woorden.

INVESTEREN, *investiëren*, plegtig bekleeden (met eene waardigheid), in een ambt plaatsen, instellen (bijzonder van geestelijke ambten); ook eene vesting berennen, insluiten. *Investituur*, plegtige bekleeding, instelling, begiftiging met een leengoed.

INVESTIGABEL, doorgrondelijk, dat uitgevorscht kan worden. *Investigatie*, uitvorsching, navorsching, opsporing, doorgronding. *Investigeren*, uitvorschen, nasporen, bespieden.

INVETEREREN, verouden, verouderen, verjaren. *Geïnvetereerd*, verjaard, verouderd.

IN VICEM, Lat., de een na den anderen, wederkeerig, onderling.

INVIDIEUS, *invidieux*, Fr., *invidiose*, Lat., nijdig, wangunstig, hatelijk.

INVINCIBEL, *invincible*, Fr., onoverwinnelijk.

INVIOLABEL, *inviolable*, Fr., onschendbaar, onkwetsbaar. *Inviolabiliteit*, onschendbaarheid, onkwetsbaarheid.

INVISIBEL, *invisible*, Fr., *invisibilis*, Lat., onzigtbaar. *Invisibiliteit*, onzigtbaarheid.

INVITA MINERVA, Lat., tegen den wil van Minerva, dat is,

zonder bekwaamheid, zonder natuurlijken aanleg (b. v. studeren).

INVITATIE, uitnoodiging. *Inviteren*, uitnoodigen, te gast vragen.

INVOCATIE, aanroeping, smeeking. *Invocavit*, naam van den tweeden vastzondag, naar het kerkgezang: *invocavit me* etc., hij heeft mij aangeroepen. *Invoceren*, aanroepen.

INVOLONTAIR, Fr., onwillig, onopzettelijk, gedwongen.

INVOLVEREN, inwikkelen, in zich bevatten, b. v. eene tegenspraak, eene ongerijmdheid.

JOBBER, Eng., een klein koopman, makelaar. *Stockjobber* zijn, in Engeland, die lieden, welke door allerlei middelen weten te bewerkstelligen, dat de openbare fondsen, zoo als het hun belang medebrengt, nu rijzen, dan dalen.

JOCALITER, Lat., in scherts. *Jocosa*, schertsende invallen. *Jocose*, schertsend, in scherts. *Jocus*, Lat., scherts of poets, jok, jokkernij.

JOKEI, in Engeland, hij, die bij den wedloop het renpaard berijdt; een jonge lakkei, tot oppassing en bediening.

JOL, zeker klein vaartuig.

JOLI, Fr., aardig, hupsch, lief. *Jolivetés*, allerlei aardige kleinigheden, die meer tot sieraad, dan tot noodzakelijk gebruik dienen; aardige *naïve* invallen; kinderlijke invallen, kinderpotsen.

JONATHAN, een getrouwe, genoegzame vriend. David en Jonathan, even zoo veel als Orestes en Pilades, of Damon en Pithias.

JONGLERIE, Fr., (Indische) goochelarij, tooverij. *Jongleurs*, Indische goochelaars, toovenaars.

JONISCHE ORDE, zie zuilenorde.

JONQUILLEN, narcissen.

JOTA, de i, of kleinste letter in het hebreeuwsche en grieksche alphabet; ook een puntje, streepje; het allergeringste, b. v. daarvan versta ik *geen jota*, niets.

JOUAILLERIE, Fr., de juwelierkunst; juweelhandel. *Jouaillier*, juwelier.

JOUJOU, speelwerk, speeltuig; een voor eenige jaren zeer bekend en gebruikt speeltuig, bestaande in eene houten schijf, welke, door middel van een daaraan vastgemaakt snoer, met de hand op en neêr gedreven werd.

JOUISSANCE, Fr., genot. *Jouisseren*, genieten.

JOURNAAL, een dagboek; een tijd- of maandschrift. *Journalier*, dagelijksch, daagsch; een luimig mensch. *Journaliseren*, in het dagboek opteekenen. *Journalist*, een tijd- of maandschrift-vervaardiger, uitgever van een tijd- of maandschrift.

JOVIAL, Fr., vrolijk, lustig, opgeruimd. *Jovialiteit*, vrolijkheid, lustigheid, opgeruimdheid.

IPSO FACTO, Lat., door de daad zelve, eigenmagtig; *ipso jure*, door het regt zelf.

IRENE, Gr., de godin des vredes; de vrede. *Irenica*, vredesleer (in de godgeleerdheid). *Irenisch*, vredestichtend, bijzonder die schriften, welke den vrede tusschen verschillende kerk- of geloofsgenooten beöogen. *Irenarcha*, (prince de la paz) vredevorst.

IRIS (fabelk.), de hemeldienares en bodin van Juno, de godin des regens; de regenboog; de gekleurde ring rondom den oogappel; benaming van onderscheidene bloembollen.

Irmensuile, afgod der oude Duitschers, in de Domkerk te Hildesheim bewaard wordende.
Ironie, spotternij, spotrede, beschimping, wanneer men, onder den schijn van iemand te prijzen, hem werkelijk beschimpt en hoont. Zie *Sarcasmus*. *Ironisch*, spottend, schertsend, honend.
Irraisonnabel, *irraisonnable*, Fr., onredelijk, onbillijk, onverstandig.
Irrationaal, *Irrationel*, Fr., onredelijk; onberekenbaar, niet naauwkeurig te berekenen. *Irrationaliteit*, onredelijkheid; onberekenbaarheid.
Irreconciliabel, *irréconciliable*, Fr., onverzoenlijk.
Irreformabel, onverbeterlijk, dat niet meer veranderd kan worden.
Irrefragabel, onverbrekelijk.
Irregulair, Fr., *irregulier*, onregelmatig, onordelijk, van den regel afwijkende. *Irregulariteit*, onregelmatigheid, wanorde.
Irrelevant, onoploshaar; onbeduidend, gering. *Irrelevantia*, geringe, onbeduidende zaken.
Irreligieus, *irréligieux*, Fr., ongodsdienstig, goddeloos.
Irremeabel, wat niet terug gegeven kan worden.
Irremediabel, onherstelbaar, onheelbaar.
Irremissibel, onvergefelijk, wat niet kwijtgescholden kan worden (b. v. straffen).
Irremunerabel, onvergeldbaar, onbeloonbaar, wat niet vergoed kan worden.
Irreparabel, onherstelbaar.
Irreprehensibel, onstraffelijk, onberispelijk.
Irreprochabel, onberispelijk, onverwerpelijk; wat geen bewijs behoeft.
Irrésistibel, onweêrstaanbaar.
Irrésolu, Fr., besluiteloos, weifelend, wankelbaar. *Irresolutie*, besluiteloosheid, wankelbaarheid.
Irresponsabel, onverantwoordelijk. *Irresponsabiliteit*, onverantwoordelijkheid.
Irrevocabel, onherroepelijk, niet terug te nemen.
Irrideren, uitlagchen, bespotten, beschimpen. *Irrisie*, beschimping.
Irrigatie, besproeijng, bevochtiging, besprenkeling.
Irritabel, prikkelbaar, aandoenlijk, ligtgeraakt. *Irritabiliteit*, prikkelbaarheid, aandoenlijkheid, ligtgeraaktheid. *Irritantia*, prikkelende middelen. *Irritatie*, prikkeling, opwekking; terging. *Irriteren*, opwekken, prikkelen, aanprikkelen; tergen, vertoornen, vergrammen.
Irrogeren, straf opleggen.
Irrumperen, invallen, inbreken. *Irruptie*, inbreuk, inval, uitbarsting (van een' vulkaan).
Irus, naam van eenen armen man in Ithaka; een bedelaar.
Isabellekleur, bruinachtig geel, eene kleur, die uit bleek orangegeel met een weinig roodachtig bruin vermengd is.
Isagoge, inleiding (in wetenschappen). *Isagogisch*, inleidend, tot eene inleiding behoorende.
Isagoon, Gr., een gelijkhoek, gelijkzijdige figuur. *Isagonisch*, gelijkhoekig.
Ischophonie, het stotteren in het spreken.
Ischurie, belette waterlozing.
Islam, de turksche godsdienst. *Islamismus*, de leer van den *Islam*, of het mohammedismus.
Isochronisch, gelijktijdig, gelijkdurend. *Isochronismus*, gelijktijdige jaartelling, het gelij-

ke tijdsbestek; gelijktijdigheid, gelijktijdige duur in de bewegingen eens ligchaams, b. v. aan de slingers der uurwerken.

Isolator, afscheidings- of afzonderingsstoel (in de electriciteit). *Isolement*, Fr., de afstand van twee zaken van elkander, de afzondering van personen. *Isoleren*, afzonderen, alleen stellen, verenkelen. *Isolé*, Fr., geïsoleerd, afgezonderd, alleen staande, vrij staande, nergens tegen aanstootende; vrij, onafhankelijk, eenzaam.

Isomerie (wisk.) de gelijkdeeling, gelijkbenoeming van onderscheidene breuken.

Isonomie, *isonomia*, Lat., gelijke of eenparige wetgeving. *Isonomisch*, gelijkwettig.

Isoperimetrisch, van gelijken omtrek, b. v. *isoperimetrische* figuren, die gelijke omtrekken hebben.

Isopleuron, gelijkzijdige meetkunstige figuur.

Isorithmisch, gelijktallig, uit gelijke getallen bestaande.

Isthmus, *Isthme*, Fr., landëngte, een stuk lands, dat een schiereiland aan het vaste land hecht. *Isthmische spelen*, zekere plegtige spelen, die alle drie jaren in Griekenland gevierd werden.

Item, Lat., desgelijks, even zoo.

Iteratie, herhaling. *Iteratief*, herhalend. *Itereren*, herhalen. *Iteretur*, het worde herhaald (op recepten).

Itinerarcha, Gr., een opziener over de wegen. *Itinerarium*, Lat., een reisberigt, reisbeschrijving.

Jubel, vreugdegeschreeuw, gejuich. *Jubilé*, Fr., *Jubilaeum*, Lat., jubelfeest, jubeljaar (na 100, 50 of 25 jaar). *Jubilate*, de derde zondag na Paschen, benoemd naar het begin van een latijnsch kerkgebed, *jubilate*: juicht. *Jubileren*, juichen, een jubelfeest vieren.

Judaiseren, een Jood worden, zich laten besnijden; (in scherts) zich ophangen. *Judaskus*, verraderlijke kus, schelmsche en valsche liefkozing.

Judica, de vijfde zondag in de vasten.

Judicatie, beoordeeling, beslissing. *Judicieel*, geregtelijk, regterlijk. *Judicieren*, oordeelen, beöordeelen, vonnissen. *Judicieus*, *judicieux*, Fr., oordeelkundig, verstandig, scherpzinnig.

Jugement, Fr., verstand, oordeel, beoordeeling, vonnis. *Jugeren*, beoordeelen, vonnissen.

Jul, *julfeest*, kersfeest, bij de Noordsche volken.

Julep, een koeldrank.

Juliaansche kalender, de door Julius Cesar vervaardigde almanak, nog bij de Russen in gebruik. Zie *Stijl*. *Juliaansch jaar*, gerekend op 365 dagen en 6 uren, is zijne inrigting aan sosigenes verschuldigd. *Juliaansche periode*; door jozef scaliger op 7980 jaar bepaald.

Julius, hooimaand.

Jumala, voornaamste godheid der Laplanders.

Jungeren, voegen, vereenigen, zamenvoegen. *Junctura*, *junctuur*, verbinding, gewricht.

Junior, Lat., de jongere.

Junius, zomermaand.

Juno, (fabell.) vrouw van Jupiter, de godin des hemels, voorstanderes der koningrijken, rijkdommen en huwelijken.

Junta, de vereeniging, vergadering, staatsraad (in Spanje en Portugal); een politie- en strafgerigt (op het eiland Korsika).

Jupiter (fabell.), de vader der

goden en menschen. *Jovis omnia plena*, Lat., God is overal. In de scheikunde het tinmetaal.

Jupon, korte vrouwen-onderrok.

Jura, Lat., de regten; *jura et actiones*, de regten en geregtigheden. *Jura stolae*, de ambtsgelden der geestelijken.

Jure, of de jure, Lat., met regt, van regtswege. *Salvo jure quocunque*, met voorbehouding van alle regten hoegenaamd. *Jure haereditario*, door erfregt. *Juridice*, Lat., *juridisch*, geregtelijk, overeenkomstig met de regten. *Juridique*, Fr., geregtelijk, wettig. *Juris*, Lat., van het regt; *quid juris*, wat volgens het regt is; *fui juris*, zijn eigen meester. *Jurisconsultus* of *jureconsultus*, een regtsgeleerde. *Jurisdictie*, het regtsgebied. *Jurispracticus*, regtsbeoefenaar, advokaat. *Jurisprudentie*, de regtsgeleerdheid, kennis van het regt, regtswetenschap. *Jurist*, zie *jurisconsultus*. *Juris utriusque doctor*, doctor in de beide regten.

Jurij, Eng., eene regtbank van gezworenen, die, na het hooren der getuigen, uitspraak moeten doen.

Jus, Lat., het regt. *Jus belli ac pacis*, het regt van oorlog en vrede. *Jus cambiale*, het wisselregt. *Jus canonicum*, of *pontificum*, het kerkelijk of pauselijk regt. *Jus civile*, het burgerlijk regt. *Jus criminale*, het strafregt. *Jus divinum*, het Goddelijk regt. *Jus episcopale*, het bisschoppelijk regt. *Jus feudale*, het leenregt. *Jus militare*, het krijgsregt. *Jus naturae*, het natuurregt, dat is, de verzameling der regten, welke in de natuurlijke betrekkingen van den mensch gegrond zijn. *Jus patronatus*, het beschermregt. *Jus praelationis*, het voorrangsregt. *Jus primogeniturae*, het eerstgeboorteregt. *Jus privatum*, het bijzondere regt. *Jus publicum*, het gemeene, of openbare staatsregt. *Jus stapulae*, het stapelregt. *Jus strictum*, het verbindende of naaste regt. *Jus talionis*, het regt van wedervergelding. *Jus trium liberorum*, het driekindsregt, volgens hetwelk, bij de Romeinen, een vader van drie kinderen vrij was van alle belastingen. *Jus vitae et necis*, het regt over leven en dood.

Jus, Fr., krachtig vleeschnat. *Jus de tablette*, gestold of dik gemaakt vleeschnat, om op reis te gebruiken.

Jussu, Lat., op bevel.

Juste, Fr., regtvaardig, billijk, juist, even zoo, naauwkeurig.

Justificatie, regtvaardiging. *Justificeren*, regtvaardigen, verontschuldigen, verantwoorden.

Justeren, afmeten, gelijk maken.

Justitie, regtsoefening, handhaving van het regt, regtspleging.

Ixeutica, de kunst van vogelen te vangen, door middel van vogellijm.

Ixion (fabelk.) trachtte Juno te verleiden, omhelsde, in plaats van haar, eene wolk; en toen hij op dit gunstbewijs openlijk roemde, wierp Jupiter hem in de hel, liet hem aan een rad binden, hetwelk onophoudelijk met hem omdraait.

K.

K., als een romeinsch getal, beteekent 51 (LI).

Kaan, het vliezige overblijfsel van uitgesmolten vet. *Kaankoek*,

Kaar, vriend, of vriendin. *Zij zijn groote karen.*

Kaas- en broodsvolk, oproerigen, meestal boeren, in Kennemerland, sloegen, in den jare 1491, uit hoofde der zware belastingen en endere afperschingen van Jan van Egmond, stadhouder van Holland, aan het muiten, hadden op hunne vaandels een' kaas en een brood laten schilderen, ten teaken, dat zij daarvoor vochten; en van daar de naem van *kaas- en broodsvolk.*

Kabaal, zie *cabala.*

Kabak, drinkhuis, waar wijn, bier enz. verkocht wordt, in Rusland.

Kabas, een biezen korfje.

Kabassen, hebendiglijk stelen.

Kabbala, eene geheime wetenschap, welke God aan Mozes zou geopenbaard hebben, die dezelve, nadat hij de wet schriftelijk gegeven had, mondeling aan de oudsten des volks medegedeeld heeft, welke die geheime wetenschap, daarne, door overlevering, tot hunne kinderen en nakomelingen overgebragt hebben. *Kabbalisten* zijn derhalve zulken, die zich op deze overleveringen meestal hebben toegelegd, dat is op de wetenschap, welke, naar hun gevoelen, al de verborgenheden der wet insluit, als de geheimen ven Gods onuitsprekelijken naam, de ordening, of heerschappij onder de Engelen, de wetenschap der getallen, en vele andere beuzelarijen meer; door welke zoogenoemde ontdekkingen zij voorgaven, in staat te zijn, om veel goeds, zoo voor zich zelven, els voor anderen, te bewerken; waarom de bijgeloovige Joden, ten tijde van Christus, ook meenden, dat hij zijne verbazende wonderen niet verrigtte, dan door behulp der kabbala. De hij da Rabbijnen in zweng zijnde *kabbala* bestaat in niets anders, dan eene ellegorische en geheime verklaring van het oude testament, door middel van zekere verbindingen en zamenvoegingen van bebreeuwsche woorden, lettergrepen, letteren en getallen, waardoor eene zekere kennis van het verledene en toekomstige zou verkregen worden.

Kabelgat, aan hoord van de schepen, de plaats, waar de anker- en andere touwen bewaard worden.

Kabeljaauwsch, zie *Hoeksch.*

Kabinet, eene bij- of nevenkamer, een kamertje hij of neven eene endere kamer. Ook de geheime raadsvergadering van eenen regerenden vorst; fig. de regering zelve. Van daar *kabinetsminister* enz.; wijders noemt men eene verzameling van zeldzaamheden, kunststukken enz. een kabinet: *een kabinet van munten*, *schilderijen* enz. En van daar *kabinetstuk*, zijnde een zeldzaam voortbrengsel van natuur of kunst, hetwelk waardig is, in een *kabinet*, dat is onder eene verzameling van zeldzaamheden en kunststukken, bewaard te worden.

Kadi, zie *Cadi.*

Kadraai, een zoetelaars vaartuig.

Kaffa, zekere stof.

Kaftan, een lange en wijde overrok; een eerekleed bij de Turken.

Kajak, een klein groenlandsch vaartuig, ter vischvangst en waterjagt geschikt. Het vaartuig, hetwelk de vrouwen tot

dat einde gebruiken, heet *umiak*.

KAJAPOETÖLIE, welriekende en kostbare olie, welke, in Oostindie, uit de bladeren van den kajapoetboom bereid wordt.

KAIMAKAN, zie *Caimacan*.

KAIMAN, zie *Caiman*.

KAKKERLAKKEN, eene soort van kevers; ook melaatsche menschen in Afrika, Azia en Amerika. Witte mooren (*homines troglodytes*). Insgelijks langarmige apen zonder staarten. Zie *Gibbon*.

KAKKETOE, een papegaai met eene groote knif. Zie *cacadou*.

KAKOCRATIE, slechte landsregering, die de onderdanen ongelukkig maakt.

KAKODAEMON, booze geest.

KAKOGAMIE, slecht, onvoegelijk huwelijk.

KAKOPATHIE, onpasselijkheid.

KAKOPHONIE, onaangenaam geluid (muz.), wanneer verscheidene dissonanten op elkander volgen, wanklank. In de spraakk. is het de wanluidende zamenvoeging van twee of meer gelijkklinkende lettergrepen of woorden, b. v. *die waren waren zeer duur*, enz.

KAKS, *als kaks*, welstaanshalve.

KALEBAS, een drinkvat, hetwelk de mooren gebruiken.

KALEFATEREN, (zeev.) de gaten en reten van een schip digt maken; verhelpen, lappen.

KALEIDOSCOOP, vertooner van schoone beelden, een door D. Brewster in Edenburg nieuw uitgevonden schoonheidskijker.

KALENDAE, Lat., bij de Romeinen, de eerste dag van elke maand.

KALENDER, zie *almanak*.

KALES, Fr. *caleche*, zeker rijtuig.

KALFACH, een officier bij de Turken, die met onzen kwartiermeester overeenkomt.

KALIBER, *calibre*, Fr., het maaksel, de wijdte en lengte van een stuk geschut, de grootte en zwaarte eens kogels, de vorm en inrigting van een schip, met het getal en de zwaarte der stukken geschut, welke hetzelve voert; fig., de toestand, waarde en deugdelijkheid van eene zaak of eenen persoon, in vergelijking met anderen.

KALIF, *kalief*, voorheen het wereldlijke opperhoofd der Turken; thans de opperpriester.

KALKA-SULTAN, de opperste veldheer der Tartaren.

KALLA, (Hebr.) eene bruid.

KALLIGRAPHIE, Gr., de kunst van schoon en zuiver te schrijven.

KALLIOPE, eene der negen zanggodinnen, en wel die des heldendichts.

KALM, zacht, stil, gerust. *Kalmte op zee*, zeestilte. *Kalmeren*, zie *calmeren*.

KALMUK, *kalmukken*, eene soort van Tartaren, onder de heerschappij van den keizer van Rusland, of China. Zij wonen aan de Kaspische zee en de rivier Wolga, in hutten op het veld, en volgen hun vee in de weiden. Zij bestaan van hun vee, de vogelvangst en visscherij, maar ook van den roof. Ook eene soort van grove wollen stof.

KALPAK, Hong., hoezarenmuts.

KAMEEL, *kemel*, een bekend viervoetig, in Azia en Afrika te huis behoorend, zeer nuttig dier; insgelijks een dik touw, ankertouw, kabel (waarvoor het woord *kemel*, Luk. 18, vs. 25, moet genomen worden); ook een in Nederland gebruikelijk werktuig, om zware schepen op te ligten, en over ondiepten te hellen. Het

bestaat uit twee platte, met water gevulde vaartuigen, aan beide zijden van het schip vastgemaakt, en die, wanneer het water daaruit gepompt is, hetzelve in de hoogte opligten.

Kameleon, eene soort van haagdis, zich op hoomen ophoudende. Men droomde, eertijds, van dit dier, dat het allerhande kleuren, naar mate der ligchamen, waarop het lag, aannam, en dat het van de lucht leefde. Beide is door natuuronderzoekers valsch bevonden; het vangt, met zijne lange tong, gekorvene diertjes, die het tot voedsel verstrekken, en de verscheidenheid van kleuren ontstaat uit de onderscheidene gesteldheid zijner driften. Fig. wordt een dubbelhartig mensch, die zich onder allerlei gedaanten vertoont, een *kameleon* genoemd.

Kamelot, (*camelot*) stof uit kameels- of geitenhaar geweven; ook uit wol gemaakt, dat het vorige nabij komt.

Kamer, behalve de gewone beteekenis van dit woord, wordt *kamer* door de vleeschhouwers gebruikt, in den zin van de holle ruimte voor het nierbed; bij de artillerie wordt de achterste holte van een stuk geschut of mortier, waarin het kruid geladen wordt, *kamer* genoemd; ook draagt de holligheid in eenen zadel of een haam, om het paard niet te drukken, bij de zadelmakers, den naam van *kamer*; insgelijks wordt het gat, of bol, waar de kabeltouwen op een schip rondgeschoten liggen, de *kamer* genoemd. Van hier *kamerjager*, iemand, die de rotten en muizen verdrijft; *kamermuzijk*, welke voor een klein getal instrumenten geschikt is, en in eene gewone kamer, en niet in eene ruime concertzaal, uitgevoerd wordt; *kamertoon*, de stemming der instrumenten, voor kamermuzijk, welke gemeenlijk een toon lager is, dan die der kerkorgels.

Kammeling, korte uitgekamde wol.

Kampanje, het verdek boven de hutten der schepen, aan de achtersteven. Zie *campagne*.

Kampersteur, zekere spijs, welke de plaats van steur zou vervangen, namelijk harde eijeren met mosterdsaus.

Kanaal, eene gegraven waterleiding; eene zeeëngte, inzonderheid die, welke Frankrijk van Engeland scheldt: *in het kanaal*. Ook oneigenlijk: *iets uit een goed kanaal*, uit eene goede hand, *hebben*.

Kanalje, Fr. *canaille*, gemeen volk, jan rap en zijn maat, jan hagel.

Kanape, zie *canapé*.

Kanaster, *knaster*, eigenlijk de naam van eene uit riet (*canna*) gevlochtene kist of korf, waarin eenige voortbrengsels van vreemde landen, inzonderheid de beste soort van rooktabak, *varinas* genoemd, tot ons overgevoerd worden. Ook die tabak zelf draagt, in de dagelijksche taal, den naam van *kanaster*. Zie ook *canaster*.

Kandidaat, zie *candidaat*.

Kanefas, soort van ruw, ongebleekt lijnwaad; ook geweven katoen met verheven strepen.

Kannibaal, zie *cannibaal*.

Kansel, een verheven gestoelte, van hetwelk redevoeringen tot het volk gehouden worden. *Kanselarij*, eigenlijk eene plaats met tralien afgesloten, doch in het bijzonder, eene plaats, waar openbare papieren van

algemeen aanbelang, boeken en oorkonden, bewaard worden.
Kapellaan, een geestelijke, in de roomschkatholijke kerk, die den godsdienst in eene kapel verrigt; een jonge geestelijke, die eenen priester in de vervulling van den kerkedienst te hulpe komt; een priester, die in voorname huizen de mis leest.
Kaper, een schip, hetwelk, in tijd van oorlog, ter zee op buit uitgaat; ook de bevelhebber van zoodanig schip, anders *kaperkapitein*.
Kapidgi-baschi, bij de Turken, een scherpregter.
Kapitaal, eene hoofdsom. *Kapitale letters*, hoofdletters. *Kapitalist*, iemand, die veel geld heeft.
Kapiteel (bouwk.), het hovenste gedeelte van eene zuil of eenen pilaar.
Kapitool, zie *capitolium*.
Kapittel, een deel, of eene verdeeling van een boek, van een geschrift, anders hoofddeel, hoofdstuk; wijders vergadering van zekere tot een gezelschap behoorende geestelijke of wereldlijke personen; verder de plaats, waar zij te zamen komen; vervolgens de leden van zoodanig gezelschap, als een geheel beschouwd: *het domkapittel*. Fig. wordt het genomen voor de stof, het onderwerp van een gesprek: *iemand op het regte kapittel helpen; in het kapittel van de schoonheid duldt het schoone geslacht geene medevrijsters;* zoo ook voor eene scherpe berisping: *iemand het kapittel lezen.*
Kapitulaar, zie *capitularis*.
Kaplaken, een bijzonder voordeel, hetwelk een schipper, of scheepskapitain, geniet, boven de gewone vracht.
Kapnomantie, waarzeggerij uit den opstijgenden rook des offervuurs.
Kappaten, boetalingen in de roomschkatholijke kerk, die, wanneer zij zich geeselen, eene kap opzetten, om niet gekend te worden.
Karaat, zeker klein gewigt, waarmede goud en edelgesteenten gewogen worden; van twaalf grein voor het goud, en vier grein voor de gesteenten.
Karabijn, een roer met eenen getrokken loop; ook een ligtgewapende ruiter, karabijnruiter, *karabinier*.
Karaf, zie *caraffe*.
Karaiten, eene sekte onder de Joden, die zich aan den grondtekst van den bijbel houden, in tegenoverstelling van de Talmudisten en Pharizeen.
Karakter, kenschets, het eigendommelijke van iets; ook de gemoedsgesteldheid, de geaardheid van een' mensch; insgelijks een letter, merkteeken; stand, titel.
Karamboleren, in het biljartspel, met zijnen bal meer dan eenen bal aanraken.
Kara-setache, de koninklijke wondarts, aan het perzische hof.
Karavaan, een woord, waardoor men een groot gezelschap reizende kooplieden enz. in het Oosten verstaat. Zie *caravanserais*.
Karawelle, ligt, snelzeilend vaartuig, van 100 - 140 tonnen.
Karbats, *karwats*, eene lederen zweep.
Karbeel, een stuk hout, dienende ter ondersteuning van een ander.
Kardeel, touwwerk, waarmede men de zeilen ophijst.
Kardinaal, in de roomschkatholijke kerk, een eeretitel der

voornaamste geestelijken naast den Paus, welke vorsten der kerk, en geboren raden van den Paus genoemd worden, en leden van het heilige collegie zijn. *Kardinaalshoed*, de roode scharlaken hoed, een eereteeken van de waardigheid eens kardinaals.

Kareelsteen, eene soort van tigchelsteen.

Karkant, een halssnoer van edelgesteenten voor vrouwen.

Karmijn, een schoon hoogrood poeder, hetwelk door de schilders gebruikt, en uit cochenille bereid wordt. *Karmijnrood.*

Karmoseeren, omranden, met eenen rand omgeven; bijzonder, eenen rand van kleine diamanten om eenen grooten zetten.

Karmozijn, *karmezijn* (van het Arab. *kermes*, Fr. *cramoisi*), eene hoogroode kleur, die iets van het blaauwe heeft.

Karnis, zie *Kornis.*

Karnuffelen, *karnoffelen*, met vuisten of stokken slaan, zoo dat de huid gekwetst worde.

Karolijntje, eene soort van vrouwenmuts.

Karonje, Fr. *carogne*, een lage scheldnaam, beest, kreng.

Karsteling, eene soort van luchtig gebak, oudtijds *kranseling* genoemd, omdat het als een krans gevormd is.

Kartel, eene ingetakte kerf op den rand van eenig ding. *Kartelig*, dat zoodanige kerven heeft. *Kartelen*, eigenlijk rondom den rand insnijden; ook als onzijdig werkwoord, voor schiften, zamenloopen, krinkelen.

Kartets, eene kardoes van bordpapier, of blik, gevuld met kogels, schroot enz.: *kartetsvuur*. Zie *cartouche.*

Kartouw, eene soort van grof geschut, korter dan andere stukken.

Karveel, eene soort van portugeesch schip.

Karviel, blok van het touwwerk aan het groote marszeil.

Karwei, Fr. *carvi*, zeker windbrekend kruid; ook het ingewand van kalven, schapen enz.; insgelijks een niet veel beteekenend werk van metselaars en timmerlieden; of een werk, hetwelk de knechts, tusschen de schoftijden, en op ongewone uren, voor zich verrigten.

Kasemat, *kazemat*, zie *casematten.*

Kaskien, een pronkjak met eenen langen schoot, onder de Noordhollandsche boerinnen in gebruik.

Kassijen, bestraten, met keisteenen beleggen (eenen weg). *Gekassijd*, Fr. *chaussée.*

Kastrol, zie *casserole.*

Kasuifel, een kort manteltje zonder mouwen, hetwelk de priester aanheeft, als hij de mis leest; misgewaad.

Kat, als kunstwoord, beteekent het een klein werpanker, dat voor een grooter geworpen wordt, om deszelfs kracht te vermeerderen; ook eene soort van schip, anders katschip met eenen bak van voren en anderhalf verdek; insgelijks eene soort van stormtuig, anders stormkat, voorheen, eer het buskruid uitgevonden was, gebruikt, om muren om te werpen.

Kataloog, *catalogus*, Lat., naamlijst van boeken enz., inzonderheid die openlijk verkocht zullen worden.

Kat-anthropon. Gr, op eene menschelijke wijze (b. v. over God spreken, denzelven menschelijke ledematen en driften toeschrijven); ook hetzelfde

als: *ad hominem*. Zie *argument*.

KATAPLASMA, een weekmakend middel, of weekmakende omslag.

KATARAKT, de staar, oogziekte.

KATARRHE, zinking, verkoudheid. *Katarrhaal*, wat daaruit ontstaat, of daarmede overeenkomt.

KATECHETISCH, *katechetische* leerwijs, naar welke de leeraar, door vragen, onderrigting geeft. *Katechisatie*, het mondelijke onderwijs, door vragen en antwoorden. *Katechiseren*, vraagonderwijs geven. *Katechismus*, vraganboek, inzonderheid tot onderrigting in den godsdienst. *Katechumenen*, leerlingen, die op zoodanige wijze onderwezen worden.

KATEGORIE, verdeeling der voorwerpen in zekere klassen; gesteldheid eener zaak, waardoor zij aan eane andera gelijk, of met dezelve verwant is. *Kategorisch*, bepaald, regtuit, met ja of neen: *een kategorisch antwoord. Kategorische imperatief*, het volstrakte willen; het onvoorwaardelijke redebevel.

KATERN, eenige geschrevene of gedrukte bladen in elkander gelegd, aan elkander genaaid.

KATHEDER, leerstoel, zitplaats eens hoogleeraars, op de hoogescholen.

KATHEDRAALKERK, hoofdkerk.

KATHETER, (chirurg.) een werktuig, hetwelk in de blaas gebragt wordt, om te onderzoeken, of zich daarin een steen bevinde, of om daardoor het water af te tappen.

KATHOLIJK, iemand, die meent, dat het geloof zijner kerk algemeen verbindend is, en zich geregtigd acht, om ieder dit geloof op te dringen; een lid der roomschkatholijke kerk; ook hetgeen daartoe behoort. *Zijne katholijke majesteit*, benaming des Konings van Spanje. *Katholikon*, iets algemeens; ook een algemeen woordenboek.

KATIJVIG, door allerlei rampen bezocht, ellendig, ongelukkig.

KATOPTRICA, de leer van de terugkaatsing der lichtstralen. *Katoptromantie*, de spiegelwaarzeggerij.

KAVALJE, eigenlijk een oud paard, een knol, die door rossen en zweepslagen afgemat en verdorven is; vervolgens elk oud, rompslompig, niets waardig ding.

KAVELEN, eigenlijk door het lot verdeelen; van hier *kiezen of kavelen*, dat is kiezen of bij het lot verdeelen. Ook een geheel tot kleine gedeelten maken, om die zoo te verkoopen. *Kaveling*, niet alleen de daad van verdeelen, maar ook het gedeelte zelf; *zekere waren bij kaveling*, bij gedeelten, *verkoopen*.

KAVIAAR, Fr. *caviar*, gezouten kuit van den steur; eene Russische lekkernij.

KAWAAN, eene slechte soort van schildpad.

KAZINE, schat des Sultans.

KEEL, scheepstimmermans woord, beteekenende eene strook van eene plank.

KEEN, kloof, spleet, voornamelijk aan het bovenste einde eens dings; ook het zaad in zijne eerste splijting, als het begint te spruiten; fig., de eerste aanvang eener zaak.

KEEREN, tegenhouden; *den bal keeren* (in het kaats- en kolfspel) den bal in zijnen loop stuiten. *De koe keeren*, tegenhouden en terugdrijven.

KEET, eene plaats, waar men

het zout kookt en zuivert, *zoutkeet.*

Keg, *kegge*, eene wig; een langwerpig, dun, scherp stuk hout, of ijzer.

Keilen, met platte, ronde steentjes werpen.

Kemel, zie *kameel.*

Kennewe, een houten ring om den hals van beesten, in de weide.

Kenteren, kantelen, op zijde leggen: *eenen balk kenteren*; ook onzijd., *de mast kentert.*

Kepam, of *kepath*, een klein gewigt, bij de Arabieren.

Kephalalgie, *kephalologie*, zie *cephalaca.*

Keratophyle, eene zeeplant.

Kerfstok, een dunne smalle reep hout, waarop elke kerf een gekocht stuk, dat nog te betalen staat, aanduidt. Het bestaat uit twee aan elkander passende stukken, waarin kerven gesneden worden, terwijl ieder der belanghebbenden een stuk daarvan voor zich behoudt, om te kunnen weten, de een wat hij geleverd, en de andere wat hij ontvangen heeft; eene zeer eenvondige en schrander nitgedachte manier van berekenen, uit de eeuw, waarin men, inzonderheid op het platte land, noch lezen noch schrijven konde; terwijl zoodanige kerfstokken, in geval van verschil over levering en ontvang, even zoo goed als koopmansboeken, ten bewijze dienen.

Keromantie, waarzeggerij, door middel van gesmolten was, hetwelk men op een bord laat druppelen.

Keroplastiek, de kunst van in was te boetseren.

Kerspel, eene kerkgemeente, een kerkdorp.

Kerspendoek, floers, lamfer.

Keurs, een keurslijf, rijglijf.

Kiaia, opperhofmeester des Turkschen grootviziers. *Kiajabey*, generaal-luitenant der Janitsaren; ook minister van binnenlandsche zaken, bij de Turken.

Kiastre, heelkundig bindsel om eene gebrokene of verwrikte knieschijf.

Kin, *kidde*, (*ked*, *kedde*), eene kleine soort van paarden.

Kielhalen, eene scheepsstraf, volgens welke de misdadiger driemaal onder de kiel van het schip doorgehaald wordt.

Kikokoo, afgod der zwarten in Lovango.

Kikriki, een keizerlijk slot bij Petersburg, hetwelk Catharina de tweede, ter gedachtenis van de 1770 op de turksche vloot behaalde zege bij Tschesme, in tegenwoordigheid van Jozeph den tweeden, 1780, *Tschesme* genoemd werd.

Kil, eene diepte tusschen twee droogten; ook het bed eener rivier.

Kilar, de keldermeester des Turkschen keizers; *Kilar-baschi*, de opziener daarover.

Kildevill, Eng., rum, sterke brandewijn.

Kiliogoon, eene figuur met duizend hoeken.

Kiliogram, een Fransch gewigt, van duizend grammen.

Kiliolitre, eene Fransche maat van duizend litren.

Kiliometer, eene lengtemaat van duizend meters.

Kings-bench, Eng., een hoog strafgeregt in Londen, hetwelk over hoofdmisdaden, en zaken de kroon betreffende, uitspraak doet.

Kink, een draai in eenig touwwerk.

Kiosk, eene soort van tempel, of prachtig gebouw; ook een

Turksch tuinhuis, of zomerhuis.

KISLAR-AGA, *kisler-aga*, Turk., het opperhoofd der zwarte gesnedenen aan het Turksche hof; ook die het opzigt heeft over den harem des Sultans.

KISMETH, het onveranderlijke en onvermijdelijke noodlot der Turken.

KITS, een engelsch galjoot, een ligt vaartuig met een verdek en drie masten.

KITTELOORIG, baastig, oploopend.

KITZE, *kize*, bij de schatkist des Turkschen keizers, eene beurs met dertig duizend piasters, of vijftien duizend zecchinen.

KIUPTAR, de schenker van den grootsultan; op reis voert hij den drank gemeenlijk te paard na.

KLAD, *kladde*, eerst opstel, ontwerp van een geschrift, koopmansboek, waarin de dagelijksche verrigtingen slechts vlugtig aangeteekend worden, kladboek; *kladder*, iemand, die iets maakt of verkoopt beneden den gewonen prijs, of het gewone loon.

KLAKKELOOS, plotselijk, onverwacht; ook zonder aanwending van noodige krachten, slap, lafhartig.

KLAPPEI, eene klapachtige, praatachtige vrouw. *Klappeijen*, snappen, babbelen.

KLAROEN, Fr. *clairon*, een blaasspeeltuig, dat een schel geluid geeft.

KLAVECIM, *klavecimbel*, Fr. *clavecin*, Ital. *clavicembalo*, een klavier. Zie *claves*.

KLENS, een werktuig, om iets te laten doorzijgen, een teemsdoek.

KLEUMSCH, wordt zoodanig iemand genoemd, die niet veel koude verdragen kan, en daarom digt bij het vuur kruipt.

KLIF, eigenlijk, de steile buitenkant van het land, waartegen de zee aanslaat; ook de afgang eener steilte.

KLIJF, klemmerkruid, klimop.

KLIMAAT, *clima*, luchtstreek. *Klimatologie*, de leer van de verandering der lucht.

KLINKET, Fr. *cliquet*, eene klink; inzonderheid, eene kleine deur in eene stadspoort, of in eene andere groote poort.

KLITS, eene teef, het wijfje van eenen hond.

KLOET, een schipboom. *Kloeten*, met eenen kloet een vaartuig voortduwen.

KLONGEL, *klungel*, een slecht, morsig vrouwspersoon.

KLOTHO, eene der drie schikgodinnen, in de fabelleer.

KLUB; een gesloten gezelschap. zie *clubb*.

KLUIFFOK, de voorfok op een schip.

KNEES, *knezi*, *knias*, Russ., een persoon van hoogen adel, een Russische vorst.

KNIEVERS, een vers, dat men op de knie, en dus in haast, vervaardigde; zoo als de oude rederijkers dikwerf deden.

KNIJF, een lang puntig mes, of ponjaard; ook een knipmes.

KNOET, *knoete*, eene russische zweep, een strafwerktuig, bestaande uit lange lederen riemen, aan eenen steel vastgemaakt, waarmede misdadigers op den blooten rug een zeker aantal slagen, de eene altoos nevens den anderen, toegedeeld worden.

KOBALD, *kobold*, zoo noemen de IJslanders hunnen afgod of duivel, dien zij aanbidden, en die hun ook menigmaal in eene menschelijke gedaante verschijnt.

KOETERWAALSCH, gebroken Ne-

derduitsch, zoo als het door eenen Franschman dikwerf gesproken wordt. *Koeterwalen*, op die wijze spreken.

KOOIA, een turksche koopman, die in het groot handelt, grossier.

KOLI, bijzondere landdagen in Polen, waarop de adel voorloopig beraadslaagt omtrent hetgeen op den aanstaanden rijksdag zal moeten voorgedragen worden.

KOLIJK, zie *colica*.

KOLOMMEN, zuilen, zie *zuilen*.

KOLOSSUSBEELD, zie *colosse*.

KOMEET, eene staartster.

KOMIEK, zie *comique*.

KOMMA, een bekend schriftafscheidingsteeken (,).

KONDIJ, een heilige offerbeker der oude Perzen.

KONKEL, eigenlijk een spinrokken, en wegens de praatzucht der spinsters, waardoor zij veel verzuimen, eene babbelaarster, praatmoer; ook een lui, slordig, tijdverspillend, in het geheim kwaad berokkenend vrouwmensch. *Konkelen*, eigenlijk spinnen, vervolgens babbelen, tijdverkwisten, kwaadstoken. *Konkelfoezen*, knoeijen, in stilte bewerken. *Konkelfoezerij*, geheime streek, arglistige onderneming, bedriegerij.

KONSTABEL, zie *constabel*.

KONZENILJE, eigenlijk een gekorven diertje, dat, in Mexiko, gevonden wordt aan eene plant, nopal geheeten. Van zulke gedroogde diertjes komt de kostelijke karmozijn- en scharlakenverw, behoudende denzelfden naam.

KOPIJ, een afschrift; ook eene schilderij, naar een oorspronkelijk stuk vervaardigd; insgelijks bij de boekdrukkers, het schrift, waarnaar men de letters zet. Zie *copia*.

KOPPERMAANDAG, de tweede maandag in het nieuwe jaar, welke, in sommige oorden van Nederland, door de ambachtsgezellen, inzonderheid door de boekdrukkersknechts, in vrolijkheid doorgebragt wordt.

KORA, het voornaamste bedehuis der Mohammedanen.

KORAN, het turksche wet- en godsdienstboek. Zie *alcoran*.

KORBAN, in de Levant, een openlijk vreugdefeest, waarop geheele ossen, schapen enz. gebraden en uitgedeeld worden.

KORBEEL, een in eenen muur uitstekende steen, waarop een balk rust.

KORDELIER, zie *cordelier*.

KORINT (*krent*), eene soort van kleine ronde rozijnen, genoemd naar de stad Corinthus, van waar alleen zij, in den aanvang, aangebragt werden.

KOSAKEN, *kasaken*, *kosakken*, *kozakken*. Met dezen algemeenen naam worden de volksstammen bestempeld, welke de zuidelijkste en oostelijkste gedeelten van Rusland, Polen, de Ukraine enz. bewonen. Zij zijn aan geene eigenlijke schattingen onderworpen, maar moeten daarvoor in den krijg dienen, en de onafmetelijke grenzen des russischen rijks bewaken.

KORNIS, *karnis*, Fr. *corniche*, eene kroonlijst. *Korniswerk*, fig., net werk, waartoe veel tijd behoort. Zie ook *corniche*.

KORPORAAL, een onderofficier bij het voetvolk.

KORRE, eene soort van sleepnet, waarmede men oesters vangt. *Korren*, oesters vangen op eene wijze, bij de Schiermunnikoogers in gebruik. Van hier *koroesters*.

KORSET, Fr. *corset*, een rijglijf. Zie *corselet*.

Kortaadje, Fr. *courtage*, makelaarsloon.

Kortegaard, *kortegarde*, Fr. *corps de garde*, een wachthuis.

Kortelas, eene korte, breede sabel.

Kosmognosie, kennis der wereld en aller zich daarin bevindende dingen. *Kosmogonie*, leer van het ontstaan der wereld. *Kosmograaph*, wereldbeschrijver. *Kosmographie*, beschrijving van de wereld — van de aarde, den hemel, en het heelal. *Kosmologie*, wereldleer, inzonderheid dat gedeelte der leer van het bovenzinnelijke, hetwelk de algemeene begrippen ontwikkelt, tot welke de beschouwing van het heelal opleidt. *Kosmopoliet*, wereldburger; een aardhewoner, die de geheele wereld voor zijn vaderland houdt, en alle menschen voor zijne medeburgers. *Kosmopolitismus*, wereldburgerschap. *Kosmosophie*, de wetenschap, of de wijsheid der wereld; eene van de geheime wetenscheppen der vrijmetselaren. *Kosmotheologie*, de leer, welke het bestaen van God uit de schepping afleidt.

Kossem, de halskwab; de kweb, die even boven de borst van runderen of koebeesten hangt.

Kotter, eene soort van oorlogsvaartuig.

Kourtsches, perzische ruiter.

Kous, eigenlijk een bekleedsel der voeten en beenen; ook het lederen bekleedsel om eenen kabel; insgelijks, bij de schippers, een ijzeren ring in eenen strop geklonken, om het touw voor doorslijting te bewaren.

Kouter, ploegijzer, dat de kluiten op het land doorsnijdt.

Kraan, een hefboom, een groot houten gevaarte, om zware lasten in- en uit schepen te hijschen, dus waarschijnlijk genoemd, om de gelijkheid daarvan met den hals en langen bek des kraanvogels. *Kraangeld*, hetgeen voor het op die wijze uit- en inhijschen betaald moet worden. *Kraankind*, iemand, die aangesteld is, om aan de kraan te arbeiden.

Kraauwaadje, jeukerige zweren; schurft.

Kramp, eene snelle en geweldige zamentrekking van eene of meer spieren in het dierlijke ligcheam.

Krant, Fr. *courant*, nieuwspepier. *Krantier*, Fr. *courantier*, nieuwstijdingschrijver. Zie *courant*.

Krat, het achterstuk van eenen wagen; ook de voorbenk van eenen boerenwagen.

Kreeft (sterrek.), een beeld in den dierenriem, hetwelk, tusschen den leeuw en de tweelingen staat, en zijnen naam daarvan ontleent, dewijl de zon, in dat teeken, naar den equator begint terug te gaan.

Kreek, Fr. *crèque*, eene kleine, door de natuur gevormde zeehaven; een inham langs de kusten, waar kleine schepen, bij storm enz., veilig kunnen liggen.

Kreel, een smal boordsel: *een hoed met eene gouden kreel.*

Kregel, *kriegel*, onbuigzaam, herdnekkig, gramstorig, ligtgeraakt.

Krek (*krekt*), juist, naauwkeurig, net: *een krekt man*; *krek twintig centen.* Denkelijk het fransche *correct*.

Kremlin, paleis des Czaars in Moskou.

Krengen (scheepv.), op zijde halen: *een schip krengen*, het op zijde leggen, om een lekgat te stoppen. Ook op eene

zijde zeilen: *het schip moest krengen.*

Krenselen, de korenwan lings en regts schudden, om het graan te zuiveren.

Krent, zie *Korint.*

Kreus, bij de kuipers, eene inkerving aan het ondereinde van duigen.

Krevel (*kriewel*), eigenlijk, eene wemelende beweging, en voorts, jeukte, door dat gewemel veroorzaakt: *krevel hebben.* Van hier *krevelen*, *kriewelen*, jeukte, door krevel veroorzaken. *Krevelkruid*, *kriewelkruid.*

Krib, eene tegenstreefster, een boos wijf. *Kribbig*, gemelijk, vuilaardig.

Kriekεn, het doorbreken der eerste stralen van het morgenlicht, aan den gezigteinder: *bij het krieken van den dag.*

Kriel, dartel, wellustig.

Kriewel, *kriewelen*, zie *krevel.*

Kritiek, zie *critiek.*

Kronijk, een jaarboek, waarin de geschiedenissen, van jaar tot jaar, achtervolgd worden. Zie *chronica.*

Kroonwerk, (vestingb.) een groot buitenwerk aan eene vesting.

Kroppier, Fr. *croupière*, *croupe*, Ital. *groppa*, het verhevene deel van een paard, bij den staart, anders het gat.

Krucifix, *cruicifix*, zie *crucifix.*

Kruidje roer mij niet, eene zekere lang- en smalbladige plant, welke, bij het aanraken, zich inkrimpt; fig., een netelig mensch.

Kruisen (zeevaartk.), zich eenigen tijd, op zekere hoogte, in zee ophouden, of op zee heen en weer zeilen, om andere schepen af te wachten, kapers of smokkelaars te verwijderen, vijandelijke schepen te nemen toevoer voor den vijand af te snijden enz. De schepen, die daartoe gebruikt worden, heeten *kruisers. Kruisdagen*, drie plegtige gebeddagen, voor hemelvaartsdag, in de roomschkatholijke kerk. *Kruisharing*, die gevangen en getond is, na den dag der kruisvinding; zie dit woord. *Kruistogt*, *kruisvaart*, de zoogenoemde heilige oorlog tegen de ongeloovigen en ketters, dus geheeten naar het kruis, hetwelk zij, die denzelven mede ondernamen, op hunne kleederen lieten naaijen. *Kruisvinding*, een feest bij de Roomschkatholijken, hetwelk op den derden Mei gevierd wordt, tot aandenken van de heilige Helene, moeder van Konstantijn, welke het ware kruis van Christus, op den kruisberg, nabij Jeruzalem, zou gevonden hebben, en aldaar eene kerk stichtte.

Kuischen, zuiveren, reinigen.

Kullekenskruid, zeker gewas.

Kurkuma, *kurkema*, geelzuchtwortel, een wortel van een oostindisch gewas, waarmede men geel verwt, en die in de heelkunde gebruikt wordt, bij linn. *curcuma.*

Kwab, eene soort van slijmigen visch, die op het strand gevonden wordt. Van hier *kwabaal.*

Kwaker, Eng. *quaker*, bever, iemand, die tot de gezindte der kwakers behoort; dezelve werd, in Engeland, door joh. fox gesticht; hare leden beroemden zich goddelijke ingevingen te hebben, terwijl zij in sterke zenuwtrekkingen en allerlei onnatuurlijke bewegingen van het ligchaam vervielen.

Kwalien, keuzelen, talmachtig met kinderen praten en omgaan; ook laf en langzaam spreken,

en telkens hetzelfde herhalen.

Kwansuis, *kwanswijs*, geveinsdelijk, naar den schijn.

Kwaps, ongesteld, ziekelijk, koortsig.

Kwart, van het Lat. *quartus*, een vierde gedeelte van een geheel. *Kwartaal*, een vierde van een jaar, of drie maanden (b. v. tractement). *Een kwartanker*, een vierde van een anker; *kwartijn*, een boek, welks blad een vierde van een vel beslaat.

Kwartier, Fr. *quartier*, eene plaats, waar men zich eene wijl ophoudt; bijzonder van soldaten, eene woning, waar zij hun verblijf hebben, in tegenstelling van het verblijf onder legertenten. In den krijg neemt men *kwartier* ook voor lijfsgenade: *geen kwartier geven.*

Kwarts (bergstofk.), eene glasachtige, harde, half doorzigtige steensoort, meestal met kristalschietingen op de bovenzijde.

Kwassiehout, eene soort van bitter hout, in Amerika, door de inwoners tegen venijnige slangenbeten eerst gebruikt. In onze apotheken overgenomen, bevond men het een goed koortsmiddel te zijn. Het zou zijnen naam van eenen slaaf, in Suriname, *quasje* genoemd, die de eerste ontdekker er van was, ontleend hebben.

Kweek, puingras.

Kweeltje, de geringste graad van bederf, van vlek of amet: *er is geen kweeltje aan.*

Kweesten, op het eiland Tessel en Vlieland, gebruikt men dit woord van eene zeldzame manier van vrijen, waarbij de deuren of vensters openstaan, en de vrijer op het bed vrijt, zittende op de deken, waaronder de vrijster ligt.

Kwelder, buitendijksch land.

Kwendel, eene welriekende plant, wilde thijm.

Kwets, eene bekende pruim, die door regen en wind van den boom gerukt, door den val ligt *gekwetst* wordt.

Kwezel, in Braband, een klopje, eene geestelijke dochter. *Kwezelen*, beuzelen.

Kwibus, in het gemeene leven, een zot; anders *kwidam.*

Kwik, eigenlijk, hetgeen zich ligtelijk beweegt; voorts vlug, levendig, vrolijk, tierig.

Kwinkerd, iemand, die scheel ziet.

Kwinkslag, een onverwacht kluchtig gezegde.

Kwint, Fr. *quint*, *quinte*, buiten de gewone beteekenis in het schermen, de muzijk enz., wordt *kwint* nog genomen voor streek, kuur, gril.

L.

L, als een romeinsch getal, beteekent L 50, LI 51; IL 49, IIL 48, XL 40; met eene streep daarhoven, $\overline{L}$, 50000.

L. c., *loco citato*, ter aangeh. aide plaats.

L. l., *lingua latina*, de latijnsche taal.

L. s., *loco sigilli*, in plaats van de onderteekening; ook *lectori salutem*, heil den lezer.

L. g., *livre des gros*, een pond vlaamsch.

L. st., *livre sterling*, een pond sterling.

La, (muz.) de zesde toon van den klankladder, de a.

La la, zoo zoo; middelmatig; half en half.

Laag, eene rij naast of op elkander liggende dingen, als eene *laag* steen, kaas enz.;

inzonderheid een aantal stukken geschut, langs de beide zijden van een oorlogsschip, op ieder verdek. De grootste schepen hebben drie lagen. Ook noemt men al de stukken, aan de eene zijde van een schip, *eene laag: den vijand de volle laag geven.*

Laarzen, (scheepsw.) eene zekere straf den matrozen aandoen; anders, naar het Eng., *bridsen* genoemd.

Laauwdaat, een lui wijf; ook eene malloot.

Labaar, een linnen halsdoek.

Labadisten, die de geloofsleer van Joh. Labadie, eene christelijke sekte der zeventiende eeuw, toegedaan zijn, welke het avondmaal alleen diegenen toedeelden, die zij voor wedergehorenen erkenden, en alleen de kinderen van zulke wedergeborenen doopten.

Labbei, klappei; snapster. *Labbeijen*; snappen.

Labben, klappen, overbrieven. *Labbekak*, achterklapper, achterklapster. *Labbekakken*, overbrieven, kwaadspreken. *Labber*, van den wind gebruikelijk: *eene labbere koelte*, *labberkoeltje*, een zachte wind, die de zeilen niet sterk spant, maar dezelve doet wapperen.

Labberlot, een plug, een straatschender.

Labefacteren, verzwakken, wankelend maken. *Labefactie*, verzwakking; het wankelen.

Laberdaan, *labberdaan*, *abberdaan*, ingezouten kabeljaauw.

Labiaal, hetgeen tot de lippen behoort; *labiaalletters*, in de spraakk., lipletters, die met de lippen uitgesproken worden, als: b, m, p, f, v, w. *Labium*, Lat., de lip, bij de orgelmakers de mond, of het mondstuk aan de pijpen, waaruit het geluid komt.

Labirint, (*labyrinth*) de naam van een zonderling gebouw, op het eiland Kreta, niet ver van Heliopolis, bestaande uit verwelfde gangen, die zoo kunstig in elkander liepen, dat men den uitgang bezwaarlijk konde vinden; een doolhof; fig., eene verwarde zaak, welker zamenhang en uitkomst men niet ligt bespeuren kan.

Labor, Lat., *labeur*, Fr., arbeid, moeite, werkzaamheid; *paarden van labeur*, werkpaarden, van welke geene, of eene mindere belasting betaald wordt, in tegenoverstelling van heerenpaarden, of pleizierpaarden. *Laboratoire*, Fr., *laboratorium*, Lat., werkplaats, inzonderheid voor chemische bereidingen. *Laboreren*, Fr. *labourer*, moeite, arbeid hebben; ook lijden: aan eene ziekte *laboreren*. *Laborieux*, Fr., *laborieus*, werkzaam, moeijelijk.

Laceratie, verscheuring. *Lacereren*, verscheuren.

Lache, *lachement*, Fr., laf. *Lacheren*, loslaten, nalaten, laten varen. *Lâcheté*, lafheid, blooheid.

Lachesis, (fabell.) eene der drie schikgodinnen, die den levensdraad spint.

Laconismus, korte, nadrukkelijke, zinrijke, schrijfwijs; het korte en nadrukkelijke in eene rede. *Laconisch*, kort en bondig, kernspreukig.

Lacrymae christi, Christus tranen, naam van eenen uitmuntenden Italiaanschen wijn, aan de helling van den Vesuvius wassende.

Lacui, een graauwe, groote vogel, in China, die zeer leerzaam is.

Lacune, Fr., opening, gaping,

open vak, bijzonder schriftuitlating. *Lacuneux*, gapend, met gapingen.

Lady, Eng., eene voorname vrouw of jonkvrouw; eene engelsche dame.

Ladronen, Ital., straatroovers, zeeroovers; van hier de *ladroneneilanden*, aan de Chinesche kusten, welke den zeeroveren tot wijkplaatsen dienen.

Laederen, beschadigen, beleedigen, verkorten, nadeel toebrengen, kwetsen. *Laesie*, *laesio*, Lat., beschadiging, beleediging, verkorting, kwetsing. *Grimen laesae majestatis*, misdaad van gekwetste majesteit.

Laetare, naam van den vierden zondag in de vasten, naar Jez. 54, vs. 1. *laetare sterilis etc.* verheug u, (zing vrolijk) onvruchtbare!

Laevigeren, glad maken, polijsten, mangelen; ook, ruwe ligchamen op eenen marmeren steen tot fijn poeder maken.

Lago, Ital., *lac* Fr., een meer.

Lagophthalmie, Gr., gebrek der oogleden, waardoor de oogen in den slaap geopend blijven, gelijk die der hazen. Met een zamengesteld woord zou men het kunnen noemen haasoogigheid.

Lagrimoso, Ital., treurig; (muz.) op eenen aandoenlijken toon.

Lagunen, ondiepten en eilanden in de Adriatische zee; tusschenwateren in Venetie.

Laïcus, Lat., *laic*, Fr., een leek, oningewijde, wereldlijke.

Lak, Fr. *laque*, roode, doorzigtige gom of hars, uit oostindie tot ons komende, om daarmede te vernissen. *Lakken*, *lakkeren*, met vernis overstrijken.

Lakkei, Fr. *laquais*, een volgdienaar, lijfknecht.

Lakooi, eene plant met welriekende bloemen, anders violier genoemd.

Lalla, Turk., een voogd, opvoeder van minderjarigen; een titel, welken de sultan den grootvizier geeft.

Lama, Chinesche, Tartaarsche of Kalmuksche priester. De groote *Lama*, de opperpriester der Tartaren.

Lambris, Fr., *lambrisering*, houten beschot voor muren.

Lamelle, een blaadje, klein plat.

Lamentabel, beklagelijk, erbarmelijk, droevig. *Lamentatie*, weeklage, jammerklagt. *Lamenteren*, weeklagen, jammeren. *Lamento*, Ital., een zeer aandoenlijk muzijkstuk, klaaglied. *Lamentoso*, Ital., klagend, in eenen klaagtoon.

Lamien, (fahelk.) gedrogten, die zich in allerlei gedaanten kunnen veranderen.

Lamineren, de metalen tot blik slaan.

Lamoen, een disselboom met twee armen, tusschen welke een paard gaat.

Lampadarius, een lampen- of lantaarndrager, een grieksche geestelijke, welke het opzigt over de lampen heeft. *Lampion*, een lampje.

Lampet, waschvat, handwaschvat.

Lampons, eene soort van drinkliederen.

Lamprei, een jong konijn; ook een visch, prik genoemd, die aan buik noch borst vinnen heeft.

Lancet, Fr. *lancette*, laatvlijm, laatijzer, werktuig der wondheelers, om openingen te maken.

Land-amman, in Zwitserland, de verzorger eener landgemeente.

Landstenden, zulke personen

of vergaderingen, zonder welke zekere hoogheidsregten van den landheer niet kunnen uitgeoefend worden.

LANDWEER en LANDSTORM, eene overoude verdedigingsinrigting bij de Duitschers. De *landweer* bestaat uit de jonge weerbare mannen van twintig jaren tot eenen zekeren ouderdom, die in den wapenhandel geoefend worden, en bestemd zijn, niet alleen om hun eigen land te verdedigen, maar ook overal heen te trekken, waar de verdediging van het vaderland het vordert. De *landstorm* wordt uit de overige weerbare mannen, zonder onderscheid van stand, tot zekeren ouderdom, gekozen, en is bestemd, om het land zelf en eigen haard te beveiligen.

LANGUENTE, Ital., *languissant*, Fr., smachtend. *Languesceren*, moede of traag worden, kwijnen.

LANS, speer, spies. *Lanseren*, bij de jagers, het hert of den haas uit zijn leger jagen, om hem te vangen.

LANSIERS, Fr. *lanciers*, lansdragers.

LANTERFANT, lediglooper, straatslijper. *Lanterfanten*, straatslijpen.

LANTERLU, Fr. *lanturlu*, in zeker kaartspel, vijf kaarten van eene kleur.

LAOKOÖN, een priester van Apollo raadde den Trojaners het houten paard der Grieken te verbranden, en werd deswege, benevens zijne twee zonen, door twee ontzettende slangen gedood. Daarvan de schoonste *Laokoön*, een van de schoonste stukken der beeldhouwkunst, waaraan de drie beroemde kunstenaars Polydorus, Athenodorus en Agesander gewerkt hebben. Het stelt den ouden Laokoön met deszelfs beide zonen voor, daar zij door twee groote slangen omstrengeld worden. De hoogste smart en angst, welke de vader gevoelt, en de uiterste pogingen, welke hij in het werk stelt, zijn in deze groep bewonderenswaardig uitgedrukt.

LAOKRATIE, de volksheerschappij.

LAPIDAARSCHRIFT, steenschrift; schrijfstijl, die tot opschriften op gedenkteekens dienstig is.

LAPIDATIE, de steeniging. *Lapidificatie*, de versteening, steenwording, vorming of voortbrenging van steenen. *Lapis*, steen; *lapis philosophorum*, de steen der wijzen, de kunst van goud te maken. *Lapis infernalis*, helsteen.

LAPPALIEN, vodden, nesterijen, beuzelingen.

LAPSUS MEMORIAE, vergetelheid. *Lapsus temporis*, tijdverloop, tijdruimte van verloopene jaren. *Lapsus mentis*, krankzinnigheid.

LARDEREN, Fr. *larder*, bespekken, met spek besteken. *Larderpriem*, het puntige ijzer, waarmede het geschiedt. *Lardon*, Fr., eigenlijk een stukje spek, hetwelk daartoe gebruikt wordt; fig., een steek of zet; een nadrukkelijke, maar verborgene herisping; eene stekelrede.

LAREN, *lares*, de huis- of schutsgoden der oude Heidenen, aan welke, van elken maaltijd een gedeelte der spijzen geöfferd werd; nachtspoken. *Lari fari*, den huisgoden iets zeggen, dat is vergeefsche of onnutte woorden spreken.

LARGHETTO, (muz.) eenigzins langzaam. *Largo*, langzaam. *Largo assai*, of *di molto*, zeer langzaam.

LARIE, eene ijdele snapster; ook gekkernij, beuzeling.

LARMOYANT, Fr., weenend.

LASCIEF, weelderig, ontuchtig, wellustig. *Lasciviteit*, weelderigheid, geilheid, ontucht, moedwil.

LASSITUDE, Fr., matheid, vermoeidheid.

LAST, nederlandsche maat voor drooge waren, 30 mud bevattende. Op schepen houdt een last 2 tonnen, ieder van 2000 pond.

LASTAADIE, eene plaats, waar men goederen in schepen laden en lossen kan; ook ballast.

LATENT, verborgen, ingesloten, ingekerkerd.

LATERAAL-ERVEN, of *verwanten*, zijderven, erfgenamen in de zijdlinie. *Latereren*, zijdelings zamenrekenen, het zijdelingsch bedrag berekenen.

LATERNA MAGICA, Lat, *lanterne magique*, Fr., de tooverlantaarn, een schaduwspel aan den muur. *Laterniseren*, *lanterniseren*, aan eenen lantaarnpaal ophangen (in de fransche omwenteling).

LATET ANGUIS IN HERBA, er schuilt een adder onder het gras; er steekt iets achter.

LATINISEREN, verlatijnen, in het latijn benoemen of vormen, bij voorbeeld *sartorius* voor kleermaker. *Latinismus*, eene uitdrukking, die aan het latijn eigen is, een latijnsch spraakeigen. *Latinist*, een latijner, latijnkenner, latijnkundige. *Latiniteit*, de latijnsche taal, of taalkunde, het latijn.

LATITABEL, *latitable*, Fr., verbergbaar, wat verborgen kan worden *Latitatie*, verberging, wegschuiling. *Latiteren*, zich schuil houden.

LATITUDINARIUS, godgeleerde, die het met de godsdienstige leerstellingen, ook met zeden en levenswijs, zoo naauw niet neemt. Het tegendeel van *rigorist*. *Latitudo*, (aardrijksk.) de breedte, afstand van den *equator*; ook de poolshoogte.

LATOEN, Fr. *laiton*, Eng. *letten*, Ital. *latone*, Sp. *laton*, een kostelijk metaal, eertijds tegen goud geschat, het *orichalcum* der ouden. Ook rood koper, dat met kalamijnsteen geel gemaakt is.

LATRIA, zie *dulia*.

LATROCINIUM, Lat., de straatrooverij.

LATUS, Lat., de zijde, bladzijde; de som. *Latus per se*, bij rekeningen, wanneer er niet meer dan een post op de bladzijde is.

LAUDA, een lofzang, tot sluiting der vesper in Italie. *Laudacismus*, lofprijzing. *Lauderen*, prijzen; ook met Arabische gom, in water opgelost, bevochtigen; desgelijks, bij lakenbereiders, het laken eenen glans geven. *Laudisten*, lofzangers, zekere Italiaansche zangers. *Laus*, de lof. *Laus Deo*, God zij geloofd!

LAUDANUM, een uit opium bereid, pijnstillend en slaapverwekkend middel.

LAUDISTEN, (*Laudisti*), psalmzingers, die, in Italie, met brandende kaarsen door de straten trekken, en voor de kerken vrolijke liederen zingen.

LAVA, de vuurstroom, die uit de monden van den Vesuvius en Etna vloeit, zijnde een mengsel van steen, zand, aarde, mijnstoffen en zouten, die, door het vuur tot kalk verbrand, gesmolten en in glas veranderd worden. Voorts is

het, in het algemeen, de naam der gloeijende stroomen, uit volkanen of vuurbergen uitgeworpen.

Lavage, het wasschen, afwasschen, uitwasschen. *Lavatorium*, in kloosters, het bekken voor de handwassching. *Lavemain*, handbekken. *Lavement*, een klisteer.

Laveren, bij tegenwind heen en weêr zeilen; in gevaar, bedachtzaam vertragen; wasschen, of opgedragene verwen met water verdrijven. *Lavoir*, waschbekken; waschplaats.

Laverna, (fabell.) beschermgodin der dieven en bedriegers.

Lavine, *Lawine*, *lauwine*, in Zwitserland, een van de hergen afgescheurde en afrollende sneeuwklomp.

Lax, wijd, slap, onbepaald, ongebonden. *Laxantia*, Lat., afdrijvingen, afdrijvende middelen. *Laxans*, of *laxatief*, een afdrijvings- of openingsmiddel. *Laxeren*, afdrijven, ontlasting hebben. *Laxiteit*, slapheid.

Lazaret, eigenlijk een gebouw, waar besmette kranken bezorgd worden. In zeesteden, bijzonder bij de middelandsche zee, noemt men *lazaretten* zulke huizen, waar men scheepsvolk en reizigers, die van plaatsen komen, welke van pest verdacht zijn, eene wijl tijds doet verblijven, om den veertigdaagschen proeftijd (*la quarantaine*) uit te houden; een ziekenhuis.

Lazaroni, in Napels en Sicilien, menschen van eenen lagen en behoeftigen stand, die beurtelings arbeiden, bedelen en rooven.

Lazuur, Lat. *lazulis*, een hoogblaauwe, glasaardige steen met goudkleurige stippen. *Lapis lazuli*, eene uit het oostersch lazuur bereide schoone blaauwe kleur. Zie *ultramarin*.

Lazzi, *lazzo*, Ital., stom spel, stomme bandeling in een blijspel; stomme personen.

Lecteur, Fr., *lector*, Lat., een lezer, voorlezer, leermeester, leeraar. *Lectie*, *lectio*, Lat., eene lezing, eene afte werken opgaaf. *Lectrice*, eene lezeres. *Lectuur*, *lecture*, Fr., het lezen, de lezing, belezenheid.

Leek, zie *laicus*.

Leeman, een beeld, dat beweegbare leden heeft, en in eenen stand, dien men verkiest, kan gerigt worden.

Legaal, wettig, geregtelijk; *Legalisatie*, de regtsbekrachtiging, geregtelijke of wettige bevestiging. *Legaliseren*, wettig maken, geregtelijk bekrachtigen. *Legaliteit*, de wettigheid. *Legaliter*, wettig.

Legaat, eene nalatenschap, eene gift, schenking. *Legaat*, *legatus*, een pauselijk gezant; *legatus a latere*, een kardinaal, dien de Paus tot zijnen gezant benoemt. *Legatarius*, *legataris*, medeërfgenaam, een begiftigde. *Legatie*, gezantschap. *Legateren*, bespreken, bij uiterstan wil maken. *Legator*, *legateur*, erfmaker.

Legende, een te lezen schrift; eene levensbeschrijving van eenen heiligen, heiligengeschiedenis, wonderverhaal; ook randschrift rondom eene munt.

Leges, Lat., wetten, verordeningen; insgelijks bepaalde verdiensten voor zekere werkzaamheden. Zie verder *lex*.

Legioen, *legion*, Fr., *legio*, Lat., eene krijgsbende, troep krijgsvolk van zes duizend man, bij de Romeinen; menigte volks.

Legislatie, *legislatio*, Lat., de wetgeving, wetgevende magt.

Legislator, *legislateur*, wetgever. *Legislatuur*, de wetgevende vergadering, het wetgevend ligchaam. *Legist*, een doctor in de regten. *Legitima* (namelijk *portio*), een wettig erf- of kindsgedeelte, *legitime portie*. *Legitimatie*, *legitimatio*, Lat., echtverklaring. *Legitime*, wettig. *Legitimeren*, voor echt of wettig verklaren.

Legpenning, penning, of munt, die ter bezigtiging bewaard wordt.

Lek, eene scheur, of een gat, in eenig ding, waardoor het water indringt.

Lekkaadje, het verlies, dat men aan vloeistoffen, door het uitlekken, lijdt.

Lemma, Gr., een leen- of hulpstelling, ten beteren betooge eener andere stelling; ook een opschrift.

Lemoniaden, (fabell.) nimfen, die zich in de weiden ophouden.

Lemuralien, zekere feesten, welke bij de Ouden ingesteld werden, om de spoken en heksen te verdrijven. *Lemuren*, *lemures*, spoken, geesten. Zie *Manes*.

Leng, eene soort van langen en smallen kabeljaauw; ook een zeker touw.

Lenientia, Lat., verzachtende middelen. *Lenitief*, een verzachtingsmiddel.

Lens, ledig, zonder vocht; bij de zeevarenden gebruikelijk: een schip *lens* houden, maken, enz. *Lenzen*, lens, ledig maken.

Lentement, Fr., langzaam. *Lenteur*, Fr., langzaamheid, traagheid. *Lento*, Ital., (muz.) langzaam.

Lenticulith, de linzensteen, penningsteen, eene kleine slakversteening. *Lentille*, Fr., de lins, het linzenglas.

Leonische verzen, *versus leonini*, Lat., rijmende latijnsche verzen, b. v. *dum canis os rodit*, *socium*, *quem diligit*, *odit*.

Lepidolith, een roodachtige glanssteen. *Lepidoptera*, stofvleugelige gekorvene diertjes, vlinders. *Lepidopterologie*, leer of verhandeling van de insecten, met stofvleugelen.

Leproos, Fr. *lepreux*, Lat. *leprosus*, melaatsch.

Leridas, eene soort van kleine schimpdichten, waarin de eindrijmen van elken regel het begin van den volgenden uitmaken.

Leste, Fr., *lesto* Ital., vlug, luchtig, vrolijk.

Lestriponen, menscheneters; barbaren, wreedaards.

Letaal, doodelijk (wonde of ziekte). *Letaliteit*, de doodelijkheid, sterfelijkheid.

Lethargie, de slaapzucht, slaapziekte. *Lethargisch*, slaapzuchtig.

Lethe, de hellevloed, wiens wateren hem, die er van dronk, alle herinnering van het verledene benamen. Vloed der vergetelheid.

Lettera di cambio, Ital., wisselbrief.

Lettre, Fr., letter; brief. *Lettre de cachet*, zegelbrief; geheim bevel tot in hechtenisneming (te voren in Frankrijk). *Lettre de marque*, een kaperbrief.

Leucoma, of *leukoma*, witte vlek in het oog.

Leucophlegmatie, of *leukophlegmatie*, de bleekwaterzucht.

Leur, vod, prul: *lappen en leuren*.

Levant, het oosten; de landen, welke oostwaarts van het westelijke Europa liggen, en naar

welke over de middelandsche zee, handel gedreven wordt. *Levantine*, eene soort van nieuwmodische zijden stof uit de Levant. *Lavautiskos*, levantsvaarders, Spaansche, naar de Levant zeilende schepen. *Levantij*, *levants*, Turksche zeesoldaten. *Levantsch*, dat tot de Levant behoort: *de levantsche handel.*

LEVELLER, in Engeland, onruststichters, de misnoegden met de regering, die alles gelijk willen maken.

LEVENTI, dus worden de Turksche scheep- of landsoldaten genoemd, die zich, voor eenen bepaalden tijd, in dienst begeven.

LEVER, Fr., het opstaan; de morgenopwachting bij vorsten.

LEVIATHAN, de Hebr. naam van een zeedier, dat in de heilige schrift voorkomt, en gewoonlijk krokodil genoemd wordt.

LEVIET, een priester bij de Joden, uit den stam van Levi genomen.

LEVIGATIE, *levigatio*, Lat., de gladmaking, de wrijving tot fijn stof. *Levigeren*, gladmaken, tot stof wrijven.

LEVITICUS, het derde boek van Mozes, waarin de regten en pligten der Leviten beschreven worden.

LEX, Lat., wet, verordening, voorschrift. *Lex fundamentalis*, Lat., *loi fondamentale*, Fr., de grondwet. *Ex lege*, onder beding, op voorwaarde. *Lex duodecim tabularum*, Lat., de wet der twaalf tafelen, bevattende die wetten, welke in twaalf tafelen vervat, en door tien van de Romeinen daartoe aangestalde mannen vervaardigd zijn.

LEXICOGRAPHE, Gr., een woordenboekmaker, of schrijver. *Lexicographie*, woordenboekschrijving. *Lexicon*, woordenboek.

LEXIPYREXI, de koorts. *Lexipyretisch*, koorts verdrijvend.

LIAISON, band, verbindtenis, vereeniging, gemeenschap, verbond.

LIAS, Fr. *liasse*, een band, of paket schriften; ook snoer, rijgsnoer, welke door papieren gestoken wordt, en dezelve dus zamen verbindt. *Liasseren*, papieren op zulk eene wijze zamenhechten.

LIBAMENT, *libamentum*, een lekkerbeetje.

LIBATIE, *libatio*, Lat., drankoffer; wijnplenging, bij de heidensche offermaaltijden.

LIBECCIO, Ital., de westzuidwestewind.

LIBEL, *libellus*, Lat., een klein boek, een klaag- of smaadschrift. *Libelleren*, schriftelijk klagen. *Libellist*, een smaadschriftmaker, smaadschrijver.

LIBER, bijnaam van Bachus; de wijn. *Sine cerere et libero fugit Venus*, zonder brood en wijn verkoelt de liefde.

LIBERAAL, milddadig, gastvrij; billijk, goedaardig; onbevooroordeeld, vrijmoedig. *Liberalismus*, volksgezindheid, gehechtheid aan vrije denkbeelden. *Liberales artes*, Lat., de vrije kunsten. *Liberaliteit*, milddadigheid, goedhartigheid.

LIBERATIE, *liberatio*, Lat., bevrijding, redding, verlossing. *Libereren*, bevrijden, redden, verlossen. *Liberté*, Fr., *liberteit*, de vrijheid.

LIBERTIN, Fr., ongebondene, losbol, zwierbol. *Libertinage*, ongebondenheid, liederlijkheid, weelderigheid. *Libertinismus*, vrijgeesterij, de opvolging zijner vrije grondstellingen in den godsdienst.

Libet, Lat., het belieft, gelust, behaagt, bevalt.

Libitina, de godin der dooden en opzigster over de begrafenissen. Hare Priesters, *libitinarii*, zorgden voor hetgeen ter begraving noodig was, en hielden bijzondere doodregisters.

Libitum, het welgevallen, welbehagen. *Ad libitum*, naar believen, naar goeddunken.

Libratie, *libratio*, Lat., eene zwenkende beweging, zwenking. De *libratie der maan* is eene door Galilei eerst opgemerkte geheel bijzondere beweging der maan, daar derzelver vlekken zich dan aan de eene dan aan de andere zijde vertoonen.

Libri tristium, (*elegiarum*), de klaagdichten van Ovidius, gedurende zijne verbanning in Tomi aan de zwarte zee, vervaardigd.

Licent, Eng., tol, accijns, belasting op uitgaande waren. *Licentia*, Lat., *licence*, Eng., verlof, vrijheidsbrief voor schepen; vergunning, voorregt voor eenige jaren aan den uitvinder van deze of gene nuttige zaak, toegekend; ook ongebondenheid, toomeloosheid; *licentia poëtica*, dichterlijke vrijheid. *Licentiaat*, een toegelatene, of bevoegde (tot voorlezingen op hoogescholen, of tot uitoefening der heelkunde). *Licentieren*, toestaan, veroorloven, toelaten; afdanken, zijn afscheid geven.

Licet, Lat., het is geoorloofd, of toegestaan, het staat vrij.

Lichen mosvlecht; *lichen islandicus*, ijslandsche mos.

Lichotomie, de steensnijding, het snijden van den blaassteen.

Licitant, opbieder, meestbiedende. *Licitatie*, *licitatio*, Lat., de verkooping, opbieding. *Licite*, met regt, regtmatig, toegestaan, geoorloofd. *Liciteren*, bieden, opbieden; bij opbod verkoopen. *Licito modo*, op eene geöorloofde wijze. *Non licitum est*, het is niet geöorloofd, het geldt niet.

Lictor, Lat., een bijlbundeldrager, aanzienlijke raadsbediende in het oude Rome, welke den Consuls, bij derzelver verschijning in het openbaar, vooruitgingen, en derzelver bevelen moesten ten uitvoer brengen; een geregtsdienaar.

Liëren, verbinden, zamenbinden, vastbinden, bevestigen; zich tot iets verpligten.

Lieue, een mijl, een uur gaans.

Lieutenant, Fr., zie *luitenant*.

Liflaf, onsmakelijk, niet bartig. *Liflafferij*, laffe kost; zouteloos geklap.

Liga, *ligue*, Fr., verbond, verbinding, zamenrotting. *Ligament*, *ligamentum*, Lat., band, vlecht, wondband, zwachtel, windsel; ook eene dubbele letter bij lettergieters. *Ligato*, Ital., (muz.) gebonden, vereenigd. *Ligatuur*, de verbinding, het verband; verlengen der noten of toonen. *Ligeren*, uitwinden; aan de partij zijne wapens (schermk.) uit de band slaan. Zie *legeren*. *Ligue*, zie *liga*. *Ligueren*, verbinden, een verbond tot stand brengen. *Liguist*, een bondgenoot, zamengezworene.

Liguster, Lat. *ligustrum*, mondbont, keelkruid, een heestergewas.

Lij, (zeevaart) die zijde van het schip, waarheen de wind waait, die door het overhangende en uitgespannen zeil nedergedrukt wordt, en op het

zwaard rust; *in lij vallen*, onder den wind raken.

LIJSPOND, een oud Nederlandsch gewigt, van 15 oude ponden; $\frac{1}{20}$ van een schippond.

LILAK, Fr. *lilas*, jasmijn.

LILITH, *lilis*, naam des doodsengels, bij de Joden, een vrouwelijk spook, hetwelk gezegd wordt, de kleine kinderen te rooven, of om te brengen.

LIMATIE, *limatio*, Lat., vijling. *Limatuur*, vijlstof, vijlsel. *Limatura martis*, ijzervijlsel.

LIMBUS INFANTIUM, Lat., eene kinderhel, voor ongedoopte kinderen; eene plaats, bij de hel, alwaar de zielen der ongedoopt gestorven kinderen eerst nog van de erfzonde moeten gereinigd worden. *Limbus patrum*, zulk eene hel, voor de zielen der vaders van het oude verbond. Beide naar de Roomsche kerkleer.

LIMITATIE, *limitatio*, Lat., begrenzing, beperking. *Limitatief*, begrenzend, beperkend. *Limiten, limites*, Fr., de grenzen. *Limiteren*, bepalen, beperken, begrenzen. *Limito*, Ital., het hoogste bod, dat men last heeft, om op eene zaak te doen. *Limitrophisch*, aangrenzend, naburig.

LIMNADE, (fabell.) eene vijvernimf.

LIMOEN, de ingezouten vrucht van den citroenboom.

LIMONADE, een verkoelende drank van water, suiker en citroensap. *Limonadier*, een limonade- en liqueurverkooper. *Limonadière*, eene limonadeverkoopster; *la belle limonadière*, de dame, welke het buffet bedient, in het *café aux mille colonnes*, te Parijs.

LIMONIADE, (fabell.) de geestelijke bewoneres van eene weide.

LINEA, Lat., linie, lijn, streek, tiek; eene rij soldaten, ook schepen, in slagorde naast elkander liggende; (aardrijksk.) zoo veel als de evennachtslijn; van hier *de linie passeren*. Een *linieschip*, of *schip van linie*, (zeevaartk.) zulk een, hetwelk vijftig stukken geschut en daar boven voert, en dus geschikt is, om mede in slagorde te vechten. (Geslachtsrekenk.), *linea ascendens*, de opklimmende linie; *linea collateralis*, de zijdlinie; *linea descendens*, de nederdalende linie.

LINEAMENTEN, de trekken van het gelaat, of van de hand. *Linieren*, met lijnen trekken, belijnen.

LINGAM, de mannelijke en vrouwelijke geslachtsdeelen, of de teel- en geboorteleden, in Egypte *Phallus* genoemd; een voorwerp van Goddelijke vereering bij eenige oude volkeren.

LINGOTS, gegotene gouden of zilveren klompen, staven.

LINGUIST, een taalkundige, kenner van talen. *Linguistiek*, de algemeene taalkennis.

LINIMENT, *linimentum*, Lat., een smeermiddel, eene vloeibare zalf. *Linimentum volatile*, vluchtige zalf.

LINK, eene scheur, zwakke plaats in eenig doek enz.

LINON, een zacht, fijn, vlasachtig lijnwaad, dat in het voormalig Picardie vervaardigd wordt.

LIPOGRAMMATISCH, rede, gedicht, waarin men opzettelijk zekere letters vermijdt, b. v. eene leerrede zonder de letter *R*.

LIPOM, vetgezwel.

LIPOPSYCHIE, ligte onmagt, verslapping der levensgeesten. *Lipothymie*, eene gewone onmagt.

LIPSANA, overig geblevene oude zaken, heiligdommen.

Liquatie, *liquatio*, Lat., smelting der metalen; ook de vervloeijing der metalen. *Liquefactie*, het vloeibaar maken.

Liqueur, Fr., gebrand water, geestrijke drank.

Liquidatie, schuldvereffening, geslotene rekening. *Liquidator*, schuldvereffenaar, bij, die met het vereffenen der schulden belast is. *Liquide*, vloeibaar, week, helder, zuiver, schoon, juist, ontegensprekelijk. *Liquideren*, klaarmaken, vereffenen, in orde brengen en afrekenen hetgeen men in te vorderen, of te betalen heeft. *Liquiditeit*, vloeibaarheid, effenheid, vereffening. *Liquidum*, iets dat vloeibaar, klaar, of bewezen is; *liquidum debitum*, eene bewezene of blijkbare schuld.

Liquor, eene geestrijke vloeistof. *Liquoreux*, zoetachtig, van zaken, die eene zoetheid hebben, die zij niet bezitten moeten.

Lira, *lire*, een pond; eene Italiaansche munt, zoo veel als een frank waardig.

Liserage, het invatten van borduurwerk, bijzonder van gestikte bloemen met een snoertje.

Lisse, *haute-lisse*, zie dit woord.

Litanie, Fr., litanij, eene soort van bepaald ootmoedig gebed; ook een bidgezang, ter afwending van algemeene nooden; insgelijks, lange, vervelende, klagt, of verbaal.

Lit de justice, woordelijk, een bed der geregtigheid. Zoo heette eertijds in Frankrijk de handeling des konings, als bij, omringd van de prinsen en rijksgrooten, in het parlement verscheen, om eene wet, welke men geweigerd had aan te nemen, met geweld in het wetboek te laten plaatsen. De koning zat, bij deze gelegenheid, onder eenen troonhemel, op een kussen, had een kussen in zijnen rug, en een onder elken arm; vandaar de benaming van *bed*.

Literaal, *literaliter*, letterlijk, woordelijk. *Literaliteit*, de letterlijkheid, dat is, de gewoonte, van alles letterlijk te nemen. *Literae humaniores*, de schoone wetenschappen. *Literarisch*, *literaire*, Fr., *literarius*, Lat., geleerd, letterkundig; de geleerdheid betreffende. *Litera scripta manet*, de geschrevene letter blijft, dat is, schrift is beter dan woorden. *Literator*, een geleerde, een letterkundige. *Literatuur*, letterkunde, geleerdheid, wetenschappen. *Literatus*, Lat., een geleerde. *Libereren*, letteren, met letters beteekenen.

Lithochromie, Gr. de kleursteenplaatdruk, wijze om olieverwschilderijen na te drukken. *Lithoglyphen*, beeldsteenen, kunstig uitgehouwen, met figuren versierde, en tot beelden gevormde steenen. *Lithographie*, de steenschrijving, steenplaatdruk. *Lithogeognosie*, leer van het ontstaan der steenen. *Lithologie*, de steenleer, steenkunde. *Litholoog*, een schrijver over de steenen. *Lithophaag*, een steenvreter, een kleine worm, in steenen, welke dezelve doorknaagt. *Lithophyten*, steenplanten, dierplanten, welke een steenachtig huisje bewonen. *Lithotomie*, het steensnijden, in de heelkunde. *Lithotomist*, een steensnijder. *Lithoxilon*, versteend hout.

Litigatie, twist, twisting. *Litigeren*, twisten, pleiten. *Li-*

tigieux, Fr., betwistbaar, waarover een regtsgeding gevoerd wordt. *Litispendent*, hangende het regtsgeding over zekere zaak, wanneer de zaak waarover getwist wordt, nog niet beslist is.

Litote, *litotes*, *litotis*, Gr., eene figuur in de radekunst, wanneer men, uit bescheidenheid of uit achting, minder zegt dan men denkt.

Litre, (in het metriek stelsel) eene inhoudsmaat voor drooge en natte waren, overeenkomende met de kop of kan, in het Nederlandsche stelsel van maten.

Littorale, Lat., eigenlijk het land, dat aan den oever ligt en tot de kusten behoort; desgelijks de Oostenrijksche zeeplaatsen aan de Adriatische zee, met derzelver districten, bijna 30 duitsche mijlen in de lengte. De gewigtigste plaats daarvan is Triest.

Lituit, eene soort van versteende slak, welke, even als de *orthoceratiten*, de gedaante van pijpen hebben, maar aan de einden krom zijn.

Liturgie, kerkformulier, kerkplegtigheid. *Liturgiek*, leer der inrigting van den openbaren godsdienst.

Livrant, een leveraar, hij, die iets levert. *Livraison*, eene levering, aflevering.

Livre, een pond, waarnaar in Frankrijk en Engeland geldsommen berekend werden.

Livre rouge, het roode boek; zoo heette in Frankrijk een rood ingebonden boek, waarin de geheime uitgaven des konings opgeteekend stonden; fig. het zwarte register.

Liverei, Fr. *livrée*, knechts kleeding.

Livret, een boekje; in het pharaospel, de dertien kaarten, welke men ieder, die spelen wil, geeft.

Lixiviatie, de uitlooging, het uittrekken van het zout, door middel van loog. *Sal lixivium*, loogzout.

Locaal, eene plaats; ook plaatselijk. *Localiseren*, op de behoorlijke plaats stellen; de behoorlijke plaats aanwijzen. *Localiteit*, plaatselijkheid, plaatsgesteldheid.

Loco, in plaats. *Loco citato*, ter aangehaalde plaats. *Loco sigilli* of (L. S.) ter of in plaats van het zegel; plaats waar het zegel behoort, bij afschriften. *Locus*, de plaats. *Locus communis*, gemeene plaats, bekende spreekmanier. *Qui succedit in locum, succedit in jus*, wie in eens anders plaats komt, bekomt ook deszelfs regt.

Locupletatie, vermeerdering, verrijking. *Locupleteren*, vermeerderen, verrijken.

Locutie, *locutio*, Lat., uitdrukking, spreekmanier.

Loef, de eene helft van het schip, naar de lengte; de zijde, waar de wind van daan komt. *De loef hebben*, het voordeel van den wind hebben. *De loef afsteken*, den bovenwind van een ander schip krijgen; fig. iemand te hoven gaan. *Loef houden*, bij den wind zeilen.

Loenie, een kalfshout, met het lendenstuk vereenigd.

Loensch, eenigzins scheel.

Loer, Fr. *lourd*, *lourdant*, een lomperd, een botterik; anders ook *loeris*.

Log, op schepen, een stukje uitgehold hout, dat met een weinig lood bezwaard wordt, opdat het op het water stil zoude kunnen liggen. Aan hetzelve is een dun touw vast,

de *loglijn* genaamd, met knoopen op zekere afstanden afgedeeld, ten einde, na uitwerping van die lijn, onder het zeilen, de knoopen te tellen, en daaruit de vaart van het schip te herekenen.

LOGARITHMEN, kunstgetallen, welke in plaats van de gewone getallen gebruikt worden, om de vermenigvuldiging door optelling, en de deeling door aftrekking, te verrigten, wordende alzoo ter besparing van tijd en moeite in de rekenkunst gebruikt.

LOGE, Fr., *loggia*, Ital., stoel, zetel; zekere zitplaats in de schouwburg; de geslotene kamer der vrijmetselaars, in welke niemand, zonder het afgesproken teeken te geven, ingelaten wordt; ook elk genootschap van vrijmetselaars zelf. Elke dier loges draagt eenen bijzonderen naam. *Logeabel*, bewoonbaar. *Logement*, woning, herherg. *Logeren*, wonen, huisvesten, te huis liggen. *Logijs*, Fr. *logis*, woonhuis, herherg.

LOGGER, eene soort van schepen, welke snel zeilen, en in den oorlog gebruikt worden; ook een Fransch vaartuig met eenen platten bodem.

LOGICA, Lat., de redeneerkunde, wetenschap, walke het gebruik van het verstand en der rede ter kennis der waarheid leert; de kunst van sluitredenen te maken, zia *Syllogistica.* *Logicus*, aen redeneerkundige. *Logisch*, redeneerkundig, oordeelkundig.

LOGISTEN, zekere overheidspersonen, die eertijds, te Athene, de geldmiddelen beheerden; rekeningopmakers, rentmeesters. *Logistica*, de wetenschap, om met getallen om te gaan. *Logistica sexaugenaria*, de wetenschap, om met 60 deelige breuken te rekenen.

LOGOREDALIE, kunst, om met sierlijke en uitgezochte woorden te schrijven. *Logodedalist*, hij, die vele schoone woorden in het spreken of schrijven hezigt. *Logogryph*, woordraadsel, waarvan elke lettergraap in eenen bijzonderen zin genomen wordt. *Logomachie*, woordenstrijd, woordentwist.

LOMBARD, bank van leening, eene stedelijke inrigting, alwaar men, tegen onderpand van goederen, geld op interest geeft.

LOMBEREN, zeker kaartspel, dat gemeenlijk door drie personen gespeeld wordt. Wanneer vier personen dit spel spelen, dan wordt het met den franschen naam *quadrille* hestempeld.

LONGANIMITEIT, langmoedigheid.

LONGIMETRIE, lengtemeting; wetenschap, om lengten en afstanden te meten. *Longitudinaal* dat in de lengte gaat, zich in de lengte uitstrekkende. *Longitudo*, (aardrijksk.) de lengte, of de afstand van den eersten middagscirkel, meestal naar het oosten; (sommigen nemen echter eene ooster- en westerlengte aan); ook de afstand eener ster van het begin des rams.

LOOI, run, hast van eiken en berken, waarmede men looit.

LOQUACITEIT, snapachtigheid, praatachtigheid. *Loquela*, de rede, de spraak.

LORN, titel van een' Engelsch' edelman.

LORETTO, eene pauselijke stad in Ancona, eene heroemde bedevaartsplaats, alwaar het heilige huis (*la casa santa*) is, betwelk het woonhnis van Maria in Nazaret gaweest, en in het jaar 1294, door de Enge-

len, uit Galilea hierheen gebragt zou zijn.

LORGNETTE, zakkijkertje, handglaasje. *Lorgneren*, begluren, bespieden; door een *lorgnette* bezien. *Lorgneur*, een begluurder, bespieder, die de geheimen van anderen tracht uit te vorschen.

LORRENDRAAIJEN, sluikhandel drijven; met draaijerijen omgaan, misleiden, bedriegen.

LORS, een achteloos vrouwmensch.

LOSCH, een viervoetig, vleesehvretend dier, geel met roode vlekken, gelijkheid hebbende met eene kat.

LOTIE, *lotio*, Lat., het wasschen, de wasscbing; in de scheikunde, het wasschen der ertsen.

LOTTO, de nummer- of getalloterij.

LOTUS, een boom met bladeren als netels, wiens vrucht, volgens Ovidius, vergeetachtig zoude maken. *Lotophagen*, een volk in Azie, dat de vrucht van den lotushoom gebruikte.

LOUIS, eene fransche goudmunt. *Louis neuf*, een louis van 24 livres. *Louis vieux*, of *vieux louis*, oude fransche munt van 20 livres. *Louis blanc*, oude fransche munt van 3 livres.

LOUPE, een handvergrootglaasje; ook in ijzersmelterijen, het gezuiverde ijzer, dat met houtskool gesmolten en een weinig onder den grooten hamer doorwerkt is.

LOURDERIE, een lompe, ongeschikte, domme, grove streek; eene grove fout.

LOUWMAAND, de eerste maand des jaars, Januarij.

LOXODROMIE, de schuinsche lijn, welke een schip in zijne vaart beschrijft, als hetzelve niet regt naar eene zelfde plaats, maar bestendig schuins, naar eene andere plaats der aarde koers moet zetten.

LOYAAL, getrouw, opregt, braaf, echt, onvervalscht, wettig. *Loyalisten*, de onderdanen, die in eenen opstand aan hunnen opperheer getrouw blijven; zoo als, b. v., bij de Noordamerikaansche omwenteling, diegenen, welke den koning van Engeland toegedaan bleven, en zich echter schaamden Royalisten, of koningsgezinden, te heeten.

LOIJDS, of *Lloyds*, een koffijhuis in Londen; de alombekende vergaderplaats van kooplieden, assuradeurs en staatkundigen.

LOJOLITEN, de Jezuiten, naar den stichter hunner orde Ignatius van Lojola aldus genoemd.

LUBET, zie *libet*.

LUBRICITEIT, glans, gladheid; ook neiging tot grove zinnelijke buitensporigheden.

LUCIDE, helder, klaar. *Luciditeit*, helderheid; opgeklaardheid van geest.

LUCIFER, zie *Hesperus*. Anders is *Lucifer* de naam des duivels.

LUCINA, (fabell.) de godin der geboorte.

LUCRATIEF, winstgevend. *Lucreren*, winnen. *Lucrum*, Lat., de winst, het gewin, voordeel.

LUCRETIA, figuurl., eene kuische vrouw.

LUCTEREN, *lutter*, Fr., worstelen, strijden, kampen. *Luctor et emergo*, ik worstel en kom uit zee op, dat is ik ontworstel mij aan de baren, (op het zeeuwsche wapen); waarvoor, bij vervalsching, op Zeeuwsche munten gezet werd: *luctor et ementor*.

LUCTISONUS, Lat., beklagelijk, jammerlijk klinkende. *Luctueux*, Fr., beklagelijk, treurig, bedroefd.

Lucubratie, *lucubratio*, Lat., de nachtelijke arbeid. *Lucubreren*, bij nacht, of bij het nachtlicht, warken.

Ludificeren, foppen, bespotten, bedriegen.

Ludimagister, een schoolmeester. *Ludus literarius*, Lat., eene leerschool.

Lues, Lat., ziakte; *lues pecorum*, de veeziekte; *lues venerea*, de venusziekte.

Lugeren, betreuren, beklagen, beweenen. *Lugubre*, treurig, duister.

Luisant, lichtend, schijnend, schemerend, glinsterend.

Luitenant, Fr. *lieutenant*, een officier, die zekeren rang in den krijgsdienst bekleedt, het naast op den kapitein volgt, en, in deszelfs afwezendheid, commandeert; ook een stedehouder, plaatsbekleeder; *luitenant-admiraal*, *luitenant-stadhouder*.

Lumbago, lendenpijn, lendenjicht.

Lumen, Lat., het licht. *Lumen mundi*, Lat., het licht der wereld; een geleerde, die zich ten algemeenen nutte verdienstelijk maakt. *Lumières*, Fr., ophelderingen, verlichtingen; in de schilderkunst, de helder gemaakte deelen van eene schilderij. *Luminare*, *lumineren*, lichten, schitteren, glinsteren. *Luminatie*, scherpzigtigheid. *Lumineux*, Fr., licht, lichtend, helder.

Lummel, een lang, lomp mansperson: *een lummel van eenen jongen*.

Luna, zie *Diana*. *Lunaelabium*, werktuig, om de hoogten in de maan te meten. *Lunambulismus*, maanzuchtigheid, het nachtwandelen. *Lunambulist*, een maneschijn- of nachtwandelaar. *Lunaticus*, een maanzuchtige. *Lunatie*, maanwisseling, van de eene nieuwe maan tot de andere.

Lunette, oog- of kijkglas; *lunettes*, bril; ook de ooglappen der paarden.

Luogotenente, Ital., *locumtenens*, een stedehouder, of gouverneur.

Lupercalien, feest van Pan, bij de Romeinen. *Lupercus*, naam van Pan.

Lupus in fabula, als men van den wolf spreekt, dan is hij niet ver af.

Lusingando, (muz.) schertsend, vleijend. *Lusorisch*, speelsch, kortswijlig, spottend.

Lustratie, *lustratio*, Lat., de zuivering van eene ontheiligde zaak, door zekere offers; het zuiveringsfeest bij de oude Heidenen. *Lustre*, glans; lichtkroon. *Lustreren*, doorzien, monsteren. *Lustrum*, een tijd van vijf jaren, wanneer het romeinsche volk gemonsterd werd.

Lusus naturae, eene speling der natuur.

Lutatie, *lutatio*, Lat., lijming van schaakdig vaatwerk. *Luteren*, lijmen, digt bestrijken. *Lutulent*, slijkerig, moerassig.

Luxatie, *luxatuur*, de verrekking.

Luxus, Lat., *luxe* Fr., pracht, kosten, overvloed, praalzucht, weelderigheid, verkwisting. *Luxurieux*, Fr., *luxurious*, weelderig, zwelgend.

Lyceum, Lat., *lycée*, Fr., eene beroemde school bij Athena, waar Aristoteles de wijsbegeerte onderwees; eene hoogeschool, waar de scholieren tot geleerden opgeleid worden.

Lycurgus, een Spartaansch wetgever. *Lycurgisch*, gestreng (bijzonder in staatszaken); vaderlandsch.

Lykanthropie, eene soort van dolheid of razernij, waarin de lijders zich verbeelden, dat zij in wolven veranderd zijn.

Lymphatische vaten, watervaten, teedere vaten of kanalen, in dierlijke ligchamen, welke het waterachtige vocht, dat zij inzuigen, in de grootere teruggvoerende aderen uitstorten. *Lymphe*, bloed- of aderwater, een kleverig geel water, hetwelk zich in het bloed bevindt, en door de *lymphatische* vaten aangebragt wordt; ook het plantwater, of het waterachtige sap, dat zich in de pijpen der planten bevindt. *Lymphotomie*, kunstige opening van de lymphatische vaten.

Lynceus, naam van eenen Argonaut, welke verhaald wordt, zulk een scherp gezigt gehad te hebben, dat hij meer dan twintig mijlen ver, en ook door eene plank heen kon zien.

Lysikrates, naam van eenen ouden man, die, om jong te schijnen, zijne grijze haren zwart verwde.

Lytierse, gezang der maaijers, bij de oude Grieken.

M.

M, als romeinsch getal, beteekent 1000.

M, *magister*, meester.

M, of *man.*, op recepten, *manipulus*, eene handvol.

M. D., *medicinae doctor*, doctor in de geneeskunde; ook op recepten *misceatur*, *detur*, het (geneesmiddel) worde gemengd en gegeven.

M. S., *manuscriptum*, handschrift.

M. M. P., *manu mea propria*, met mijne eigene hand.

Mgr., Monseigneur, mijn heer. *Mgrs.*, *messeigneurs*, mijne heeren.

Mlle., Mademoiselle, *Mlles.*, *mesdemoiselles*, mejufvrouw, mejufvrouwen.

Mr., Monsieur, mijn heer. *Mrs.*, *messieurs*, mijne heeren.

Maanselke, eene enge landstreek, welke het Moskovische Lapland en het Zweedsche Finland met Kargapol, eene Moskovische provincie, zamenvoegt, gelegen tusschen de witte zee en het meer onega.

Maarschalk, Fr. *maréchal*, in de salische wetten, waar dit woord het eerst voorkomt, beteekent het eenen gemeenen stalknecht, die het opzigt over twaalf paarden had. Daar de hof- en krijgsstaat der toenmalige tijden grootendeels in paarden bestond, zoo werd dit woord, van langzamerhand, in onderscheidene zinnen gebezigd, en beteekende naderhand eenen stalmeester, eenen opzigter over de stallen, paarden, en over de geheele ruiterij. In het gemeen beteekent het bij ons eenen opperveldheer, ook grootstalmeester.

Maart, de derde maand des jaars, naar onze tijdrekening; naar die van Romulus, de eerste, welke haar, naar zijnen vader Mars, *martius*, of maart, noemde. Bij de Joden droeg zij den naam van *Adar*; bij de Egyptenaren dien van *Phamenoth*; maar Karel de groote gaf haar den naam van *lentemaand*. Sedert het edict van Karel den IX, koning van Frankrijk, werd, 1564, in dat rijk eerst de maand Januarij de eerste maand van het jaar; tot zoolang had men aldaar de jaartelling met de maand Maart begonnen.

Macaronee, *maccheronea*, Ital., eene soort van grappige gedichten, waarven de verzen met woorden uit de straattaal doormengd zijn, een welke men eenen latijnschen uitgeng gegeven heeft, b. v. het gedicht ven P. B., op het tabekrooken: *stoppere non tantum laus est, sed nemere pipam, etc.*

Macaroni, eene soort van toebereide meelrepen, of meeldraden. Fijnere soorten zijn: de *vermicelli*, *fidini*, *stelete*, enz.

Maceratie, het vermageren; de afmatting; inweeking, inbijting. *Macereren*, inbijten, inweeken; mager, droog meken; zich martelen, kwellen, afmatten.

Machiavellismus, de staatkunde, volgens welke, gelijk Machievel leert, een vorst slechts op zijn eigen voordeel en niet op het algemeene welzijn zien moet. *Machiavellist*, die volgens de leer ven Mechievel handelt.

Machina, *machine*, Fr., een kunstig werktuig, om eene beweging voort te brengen of die te verligten; kunstgreep, eanslag, list. *Machinatie*, arglistigheid, aanslagmaking. *Machineren*, werken, meken, veraardigen; ook eenslegen smeden, iets kwaeds beramen.

Macie, Fr., de muskaatbloesem; de huid, wearmede de muskaat in de vrucht omgeven is.

Mackaribu, met dezen naem wordt de beste soort ven kanestertabak aangeduid.

Maçon, een metselaer. *Francmaçon*, zie op *Franc. Maçonnerie*, metselwerk; vrijmetselarij.

Macrobiotica, de kunst ven het leven te verlengen. *Macrocephalus*, grootkop, een mensch die een groot hoofd heeft. *Macrocosmus*, het gansche wereldrond. Zie *microcosmus*. *Macrologie*, wijdloopig gesnap, overvloed van woorden. *Macronosie*, lenge, moeijelijke ziekte. *Macropnie*, bezwaarlijke ademhaling. *Macroptera*, insecten, welker vleugels langer zijn, dan het halve achterlijf.

Macula, Lat., eene vlek; schandvlek. *Maculatuur*, misdruk. *Maculeren*, bezoedelen.

Madonna, de maagd Meria; in de schoone kunsten, een Mariabeeld.

Madrepore, eene steenachtige dierplant, of koraal, sterresteen of zeester.

Madrigal, eene soort van gedichten, nu van korte dan van lenge verzen, wearvan er geen boven de elf lettergrepen hebben mag; ook een zangstuk, dat op de wijze der psalmen, met vele zangstemmen, meestal zonder instrumenten, uitgevoerd wordt.

Maeandrisch, verward, verdraaid rondgaande, zoo als in een doolhof, of ook kronkelend, als eene rivier. *Maeändriet*, koraalgewes, welks stervormige gedaante els eene kronkelende hersen is aen te merken; hersenkoraal.

Maecenas, beschermer, voorstander, van geleerden en wetenschappen.

Maestoso, Ital., (muz.) verheven, majestueus, prechtig.

Magazijn, Fr. *magasin*, voorreedschuur, pakhuis; plaels, elwaar vele dingen tot toekomstig gebruik beweard worden.

Magie, Fr., tooverij, tooverkunst, de kunst of wetenschap, om onbegrijpelijke, bovennetuurlijke werkingen voort te brengen; hekserij. *Magus*,

eene soort van geleerden, inzonderheid sterrekundigen, of sterrevoorzegkundigen, bij de oude Perzen en andere oostersche volken. *Magi*, *magiers*, vuuraanbidders. *Magisch*, Fr. *magique*, tooverachtig, betooverend.

MAGISTER, Lat., meester, leermeester; ook op hoogescholen eene akademische waardigheid, de naaste aan die van *doctor*. *In verba magistri*, op het woord van den meester, namelijk zweren. *Magisterium*, een poeder, dat door scheikundige oplossing en neêrploffing toebereid is. *Magistraat*, de overheid, de regering, het bestuur eener stad. *Magistratuur*, het overheidsambt.

MAGMA, dikke zalf, of het dikke overblijfsel, hetwelk van eene toebereide zalf, bij het uitdrukken, overig blijft.

MAGNA CHARTA, zie *charta magna*.

MAGNANIME, grootmoedig. *Magnanimiteit*, grootmoedigheid.

MAGNATEN, de voornaamsten, de rijksgrooten, personen van hoogen adel (bijz. in Hongarije).

MAGNEET, zeilsteen. *Magnetische kracht*, aantrekkende kracht. *Magnetiseren*, magnetisch maken, de magnetische kracht mededeelen, (volgens MESMER en PUISEGOUR), door zekere gebaren en aanrakingen de magnetische kracht opwekken, en tot genezing van ziekten aanwenden. *Magnetiseur*, magnetiseerder, hij, die door magnetisering bijzondere werkingen in het menschelijke ligchaam tracht voort te brengen. *Magnetismus*, magnetische kracht en werking; *dierlijk magnetismus*, kracht, door welke de uitvloeijing of uitdamping van menschelijke ligchamen op anderen werkt en ziekten geneest. *Magnetometer*, een (door den heer DE SAUSSURE uitgevonden) werktuig, om de kracht te bepalen, waarmede magneten, op onderscheidene plaatsen der aarde, het ijzer aantrekken.

MAGNIFICATIE, *magnificatio*, Lat., lofprijzing, verheffing. *Magnificentie*, de pracht. *Magnifique*, Fr., prachtig. *Magniloquentie*, woordenpraal, woordverkwisting, pralerij.

MAHOMED, zie *mohammed*.

MAJA, (fabelk.) de dochter van Atlas, bij welke Jupiter Herkules verwekte; ook eene minne, voedstar.

MAJESTEIT, waardigheid; koninklijke waardigheid; fig. deftige houding. *Majesteitsregt*, zie *regale*. *Majestueus*, Fr. *majestueux*, heerlijk, hoogachtbaar.

MAILLE, Fr., maliespel, waarbij men een' houten bal, met eene houten kolf, door eenen ijzeren boog drijft.

MAIN, Fr., hand; *coup de main*, eene vermetele, koene en listige streek; *main de justice*, de arm der geregtigheid, (ook onder de wapens van het fransche rijk); *main d'oeuvre*, het werk, waarmede men zich onledig houdt; *à la main* zijn, bij de hand zijn. *Mainteneren*, in stand houden, zich overeind houden; onderhouden; iemand beschermen.

MAJOLIEK, eene soort van aarden vaten in Italie; Italiaansch aardewerk.

MAJOOR, een opperwachtmeester, een titel bij het krijgswezen.

MAJOR, of *propositio major*, de eerste stelling eener sluitrede. *Majoraat*, *majoratus*, Lat., het

regt van den ondsten in eene familie, bijzonder dat regt, uit kracht van het welke alle, of ten minste de voornaamste goederen met derzelver titels aan den naasten oudsten heer overgedragen werden, waartoe, in verdere beteekenis, ook het regt van eerstgeboorte behoort.
Majores, Lat., de voorouders. *More majorum* (op de wijze der voorouders, met den kap) *promoveren*.

Maire, in Frankrijk hetzelfde, wat bij ons een burgemeester in de steden, en een schout te platten laode is. *Mairie*, het ambt van eenen maire; ook het gebouw, waarin de maire zijne zittingen houdt.

Maître, Fr., heer, meester in eenige kunst; ook leeraar, leermeester, onderwijzer; *coup de maitre*, eene meesterlijk uitgevoerde daad. *Maitresse*, meesteres, gebiedster; matres, bijslaap.

Makrone, suikergebak van meel, gestooten amandelen en suiker.

Mal, kwaad, schade, ongeluk.

Malachiet, groena, glasachtige steen, schriksteen.

Malachmowes, Joodsch, de doodsengel, die gezegd wordt iederen stervenden te verschijnen en hem de ziel uit het ligchaam te rukken.

Malacia, lust, groote begeerte naar ongewone spijzen, zoo als zwangere vrouwen somtijds plegen te hebben; ook windstilte.

Malade, Fr., ziek, onpasselijk. *Maladie*, ziekte, onpasselijkheid.

Maladresse, ongeschiktheid. *Maladroit*, ongeschikt.

Mala fide, Lat., trouweloos, arglistig, kwaadaardig, tegen beter weten aan.

Mal-à-propos, Fr., ontijdig, te onpas.

Mal-avisé, Fr., onbedachtzaam, onverstandig, onbescheiden.

Malaxeren, bij de apothekers, harde stoffen voor pleisters met olie week maken, opdat zij zich beter laten strijken; kneeden.

Malbosch, Joodsch, rok, kleed.

Mal-content, Fr., ontevreden, onvergenoegd.

Male, Lat., erg, slecht. *Malediceren*, smaden, lasteren, vervloeken. *Maledictie*, vervloekiog, verwensching.

Malentendu, Fr., misverstand; dwaling, verzien.

Malevolentia, Lat., kwade gezindheid, afgunst. *Malevolus*, afgunstig, kwaadwillig.

Mal-façon, kwade, gebrekkige gestalte of vorm eener zaak; gebrek, misstand; ook eene onredelijke, bedriegelijke wijs van handelen.

Malheur, Fr., ongaluk, ongeval, ooheil. *Malheureux*, Fr., ongelukkig, ellendig.

Malhonnête, Fr., onedel, onbevallig, onzedig, slecht. *Malhonnêteté*, slechtheid, eerloos gedrag.

Malice, hoosheid, bedrog. *Malicieux*, boosaardig, arglistig, verraderlijk.

Maligniteit, boosaardigheid, boosheid. *Malignus*, Lat., *malin*, Fr., erg, hoosaardig, hoos, arglistig, verraderlijk.

Malleabel, wat zich laat smeden. *Malleabiliteit*, eigenschap van zekere metalen, dat zij zich laten smeden; smeedbaarheid.

Malplaisant, Fr., onaangenaam, verdrierig.

Mal-propre, onzuiver, vuil, onzindelijk. *Mal-propreté*, Fr., onzindelijkheid, onzuiverheid, vuilheid.

MALTRAITEREN, mishandelen, kwalijk behandelen, doorhalen; slecht onthalen.

MALUM, kwaal, ziekte. *Malus*, Lat., boos; *malum malo proximum*, een ongeluk komt zelden alleen.

MALVEILLANCE, Fr., haat, tegenzin; ook een kwalijk gezinde.

MALVERSATIE, *malversatio*, Lat., ontrouw, slecht gedrag in een ambt, ongatrouwe ambtswaarneming. *Malverseren*, zijn ambt niet getrouw waarnemen, zijnen pligt verzuimen.

MAMMELUK, naam, welke in Egypte aan hen gegeven wordt, die van Christen ouders geboren, in hunne jeugd gevangen, en in den mohammedaanschen godsdienst opgevoed zijn; ook een afvallige van den christelijken godsdienst.

MAMMON, rijkdom en onbehoorlijk vertrouwen op denzelven, met minachting van God.

MAMMOUTH, onbekend groot dier uit de voorwereld, waarvan onderscheidene beenderen, naar die van den olefant gelijkende, zijn opgegraven.

MAMSER, Joodsch, hoerekind.

MANCANDO, (muz.) allengs afnemend, verdwijnend.

MANCHETTE, handlubbe.

MANCIPATIE, de toeëigening. *Manciperen*, toeëigenen, overgaven; iets als eigendom geven.

MANDAAT, zie *mandatum*.

MANDARIJN, een voornaam staatsdienaar en priester, in China.

MANDATUM, Lat., *mandat*, Fr., mandaat, bevel, volmagt, verordening. *Mandatarius*, Lat., *mandataire*, Fr., gevolmagtigde, advokaat. *Ex mandato*, of *ad mandatum*, op bevel.

MANDEREN, laten halen, roepen, beschikken, heenzenden; berigten, bekend maken.

MANDOLINE, muzijkinstrument, eene kleine luit, mandolijn.

MANDRAGORA, slaapappel; toovervortel.

MANDUCATIE, het eten; wijders, het werkelijk nuttigen van het ligchaam en bloed van Christus, in het heilig avondmaal, volgens de begrippen der Roomsche kerk.

MANÈGE, Fr., rijdbaan, rijdschool, rijdkunst; iedere afrigting van dier of mensch; ook listig gedrag; kuren.

MANEN, *manes*, Lat. en Fr., (fabelk.) beschermgoden der afgescheidene zielen, welker beschermgeesten zij in het leven geweest waren. Men geloofde, dat de geniën der goeden weldadige *Lares*, en de geniën der boozen *Lemuren* of *Larven*, dat is, schrikspoken werden, die op aarde rond dwaalden en den menschen schade toebragten. Beiden bragt men offers toe, opdat zij de zielen weldra in rust mogten brengen. Dikwijls beetten ook de afgescheidene zielen zelve *manen*. Op de graven zettede men: D. M. S., *Dis manibus sacrum*, aan de goddelijke manen geheiligd.

MANGONIE, de kunst om de geneesmiddelen te vervalschen.

MANIABEL, *maniable*, Fr., handelbaar, wat zich gevoegelijk met de hand laat regeren of behandelen; ook buigzaam, zacht; gezeggelijk. *Maniantie*, handeling, b. v. *maniantie van penningen*. *Maniement*, het bevoelen, betasten, de behandeling; ook de beweging van de ledematen des ligchaams; de bezorging, beheering van zaken of gelden. *Manieren*, behandelen, betasten; bezorgen, beheeren; *gemanieerd*, gemanierd, gekunsteld, opgesmukt, opgesierd; in de schil-

derkunst, naar eenen bijzonderen smaak des kunstenaars behandeld, dien hij zich heeft aangewend, en die in alle zijne werken doorstraalt, ook daar, waar dezelve niet past.

MANICHEËRS, Lat. *manichaei*, aanhangers van den Perzischen wijsgeer Manes. Zij stelden twee grondwezens, een goed (het licht), en een kwaad (de duisternis), en zochten deze hunne grondstellingen met den christelijken godsdienst te vereenigen. Schertsender wijze leiden sommigen het van *manen* af, en geven onstuimigen schuldeischers den naam van *manicheërs*.

MANIE, Fr., onzinnigheid, woede, razernij; overijling van drift, overmatige gramschap; onzinnige buitensporigheid, hevige of sterke neiging.

MANIEMENT, *maniëren*, zie op *maniable*.

MANIER, wijs van handelen, zoo wel in zeden als gebaren. In de beeldende kunsten, de bijzondere wijs van werken, die aan elken kunstenaar eigen is; in de schoone wetenschappen, de schrijfwijs of stijl. *Manieren*, (muz.) versieringen, als trillers, voorslagen, slepers. *Manierist*, een schilder, die door zijne manier verleid, te veel van de ware natuur afwijkt. *Manierlijk*, wellevend, zedig.

MANIFEST, bekendmaking; openbare plegtige oorlogsverklaring. *Manifestatie*, bekendmaking, openbaring. *Manifesteren*, bekend maken, openbaren, verkondigen.

MANILLE, de tweede matador of troef in het lomberspel. *Manillen*, koperen of metalen armbanden der Afrikaansche volkeren.

MANIPULATIE, behandeling, bearbeiding, bewerking, wijs om iets te doen, als: het zilver uit de mijnen te halen; scheikundige bewerking van een metaal; bestrijking van een ligchaam met de hand, ten einde heilzame veranderingen in hetzelve te weeg te brengen. *Manipuleren*, behandelen, bewerken, bestrijken, betasten. *Manipulus*, Lat., eene handvol, (kruiden, bladen enz.)

MANNEQUIN, eene draagkorf, marktkorf, mand; een ledeman of leêman, zijnde eene houten pop met beweegbare ledematen, tot gebruik van schilders, om de kleeding enz. daarnaar af te beelden; een mensch, die geen hepaald karakter heeft, en met wien men doen kan wat men wil.

MANOEUVRE, Fr., beweging, handeling, bijzonder van krijgsvolk. *Manoeuvreren*, bewegingen verrigten, bijzonder met krijgsvolk of schepen.

MANOMETER, *manoscopium*, Lat., digtheidsmeter, een werktuig, om de verdunning en uitzetting der lucht te meten.

MANQUEMENT, *manco*, Ital., gebrek, mangel, misslag. *Manqueren*, ontbreken, te kort komen, mangelen, missen; eenen misslag begaan; bij kooplieden, ophouden te betalen.

MANSARDE, Fr., een dakvertrek, vliering. *Mansardisch dak*, een gebroken dak, dat in het midden eene helling heeft en boven niet zeer spits toeloopt.

MANTELETS, blinden, planken schuttingen op rollen geplaatst, waarachter de belegeraars werken, zonder door de belegerden gezien te worden.

MANTICA, wetenschap of kunst, welke de regels bevat, om te vermoeden of te gissen, gis-

singskunst; ook de kunst, om uit de vlugt der vogelen voorzeggingen te doen.

Mantissa, toegift, toevoegsel; in de rekenkunst, de wijzer of aanwijzer van eenen logarithmus, dat is van de geheelen, welke in dat getal voorkomen.

Manuaal, *manuel*, Fr., een handboek, dagregister; het klavier in de orgels, in tegenstelling van het pedaal. *Manuaal-chirurgie*, de leer van de chirurgische handgrepen.

Manuductie, handleiding, aanwijzing, aanvoering.

Manufacturen, werkplaatsen, alwaar zekere waren met de hand vervaardigd worden, ter onderscheiding van *fabrijk*; ook de stoffen, welke door handenarbeid vervaardigd worden. *Manufacturier*, *manufacturist*, een handwerker; ook de eigenaar eener manufactuur.

Manumissie, afstand van het regt, dat men op iemand heeft. *Manumitteren*, afstand doen van een regt op iemand, b. v. van een' vader op zijn' zoon, of een' heer op zijn' slaaf.

Manuscript, een handschrift.

Mappe, Fr., een tafellaken; lederen omslag voor schriften en hoeken. *Mappemonde*, algemeene wereldkaart. *Mapperen*, landkaarten teekenen, een oord in kaart brengen.

Marabout, eene soort van Mohammedaansche priesters, in Guinea.

Maran atha, Chald., eene bedreiging, of verwensching, bij de Joden: verbannen, vervloekt! eigenl. de Heer komt, (namelijk ten gerigte).

Marasmus, Fr. *marasme*, uitdrooging, uittering. *Marasmus senilis*, het afnemen der krachten, verval, bij bejaarde menschen.

Maratist, een voorstander van de grondstellingen van Johan Paul Marat. Deze man was een der barbaarschste omwentelingsgezinden in Frankrijk, door wiens toedoen, het menschenbloed door Frankrijk stroomde, en die zich eenmaal niet schaamde, tot herstelling der rust, de onthoofding van driemaal honderd duizend menschen te verlangen. Op 17 Julij 1793, doorstak de moedige Charlotte Corday hem in het bad, om haar vaderland van zulk een monster te bevrijden. Zijn gebeente werd echter nog in het pantheon bijgezet, doch, nadat de rede hare heerschappij in Frankrijk begon te herkrijgen, werd het in 1795 daar weder uitgeworpen.

Maraude, zie *marode*.

Marcasiet, bismuth.

Marchanderen, handelen; afdingen, knibbelen. *Marchandise*, koopwaar.

Maréchal, zie *maarschalk*.

Maréchaussé, politieruiter, gensdarme. *Marechaussée*, politieruiterij, hetzelfde als *gendarmerie*.

Marforio, groote steenen beeld te Rome, waar somtijds paskwillen aangeplakt worden.

Marginalien, *marginalia*, Lat., kantteekeningen. *Margineren*, aan den rand teekenen, kantteekeningen maken. *Margo*, de rand van een boek. *In margine*, *ad marginem*, op den rand.

Mariage, huwelijk, echtverbindtenis: *mariage de conscience*, heimelijke echt, bij welke de gewone plegtigheden niet in acht genomen worden.

Mariemont, koninklijk lustslot bij Warschouw.

Marine, het zeewezen, de zee-

magt van eenen staat, en alles wat daartoe behoort. *Mariniers*, zeesoldaten.

Marineren, inzouten, inmaken, als groenten, wilde zwijnskoppen, enz.

Marjolet, eene verachtelijke uitdrukking, om eenen neuswijzen jongen mensch, die bij juffers den verliefden speelt, te beteekenen.

Marionetten, poppen, waarmede man komedie speelt, en die gemeenlijk door draden bewogen worden.

Maritaal, Fr. *marital*, Lat. *maritalis*, hetgeen tot eenen echtgenoot en deszelfs regten behoort. *Maritale magt*, *maritalis potestas*, Lat., de magt van den man over de vrouw.

Marivaudage, Fr., een ellendig blijspel, in den smaak van Marivaux.

Mark, een goud- en zilvergewigt, houdende 24 karaten.

Marketenter, een legerkramer, een die in het leger met allerlei noodwendigheden handel drijft.

Markies, zie *marquis*.

Marlie, *marlij*, eene netvormige stijfgeweven stof.

Marmelade, een dik sap, dat uit allerlei vruchten gekookt, en als confituren gebruikt wordt.

Marmite, Fr., een ijzeren of koperen pot, om in te koken; ook een veldketel. *Marmiton*, een koksjongen, keukenjongen.

Marmorreren, op de wijze als marmer beschilderen.

Marmot, *marmotte*, Fr., het mormeldier, eene bergrot, op de hoogste bergen van Azia en Europa, bijzonder in Savoijen.

Marode, Fr. *maraude*, strooppartij, plundering. *Maroderen*, Fr. *marauder*, op *marode*, op plunderen, op stroopen, uitgaan. *Marodeur*, strooper, plunderaar; rondzwerver.

Maroquin, Fr., een inwoner van Morokko; soort van lader, waarin boeken gebonden worden; ook een dom, onnoozel mensch, sulletje.

Marotte, eene gril, een stokpaard; eigenlijk de gakkenstok, waarmede de hofnarren, met den zotskap, eertijds toegerust waren.

Marque, Fr., mark, merk, merkteeken. *Lettre de marque*, zie op *lettre*. *Marqueren*, beteekenen, opteekenen. *Marqueur*, een opteekenaar, knecht of oppasser bij een biljart.

Marqueteren, inleggen, met vlekken voorzien, spikkelen. *Marqueterie*, ingelegd werk.

Marquis, Fr., markies. *Marquise*, Fr., markiezin; ook een linnen zonnescherm, bijzonder voor ramen.

Marrons, Fr., de grootste en beste soort van kastanjes. Ook groote haarlokken, die de vrouwen, voorheen, met een' band over de ooren zamengebonden, plegen te dragen. *Marroneren*, het haar in groote lokken leggen.

Mars, (fabelk.) de krijgsgod; een der dwaalsterren; in de scheikunde het ijzer. *Martiaal*, krijgshaftig; *martiaalwater*, ijzerachtig water.

Marsch, Fr. *marche*, de togt, gang, rais van soldaten, te voet en te paard. *Marscheren*, *marcheren*, gaan, reizen, opbraken. *Marschroute*, een voorgeschrevene weg, om langs te reizen; de weg, welken eene armee in het marcheren neemt.

Marsepein, Ital. *marzapane*, suikergebak van amandelen, suiker enz.

Marsigliana, Ital., *marsillane*, Fr., een venetiaansch vaartuig,

hetwelk in de golf van Venetien, en meestal in den handel op de kusten, gebruikt wordt.

Marsyas, (fabelk.) een zoon van Olympus, was zoo vermetel, om zich met Apollo in de muzijk te willen meten, die hem deswege levend liet villen.

Marszeilen, heeten de zeilen, die zich aan de stengen bevinden, en waarvan er twee zijn, als het groote marszeil aan de groote steng van den grooten mast, en het voormarszeil aan de voorsteng.

Martabanen, eene zekere soort van bakken, welke te Martaban in Pegu vervaardigd, en in geheel Oostindie zeer geschat worden.

Martelaar, een geloofsgetuige, bloedgetuige, die, met vergieting van zijn bloed, de waarheid van den christelijken godsdienst bevestigd heeft. *Marteldood*, *martyrium*, Lat., de dood voor het geloof. *Martelkamer*, eene kamer, waarin, ter plaatse waar de marteling nog in gebruik was, de door de inquisitie vervolgden gefolterd werden. *Martyrologium*, geschiedenis der martelaren.

Martiaal, zie *Mars*.

Martingale, Fr., springriem der paarden. *Martingaleur*, in het pharaospel, iemand, die zijnen inzet telkens verdubbelt.

Martinisten, een gezelschap in Frankrijk, hetwelk zich beijverde, om de leer en de schriften van den bekenden geestenziener Swedenburg alom te verspreiden.

Marzapane, Ital., zie *marsepein*.

Masculinum, (*genus*, Lat.), het mannelijke geslacht (in de spraakkunst).

Masker, Fr. *masque*, een momaangezigt, dat er als een gezigt uitziet; vermomde persoon; sluijer, deksel, waarmede men iets verbergen wil; huichelarij, valsche schijn, voorwendsel, bedrog. *Maskerade*, vermomming, danspartij van vermomde personen. *Maskeren*, *masqueren*, vermommen, verbergen.

Masolen, grenssoldaten, in Croatië.

Masora, aanmerkingen der Rabbijnen over den tekst des bijbels, die het aantal der daarin bevatte boeken, kapittels, verzen en woorden, aantoonen; alsmede hoe dikwijls elk woord, en in welke beteekenis, voorkomt, waardoor men voorkomen wil, dat er eenig woord van de wet verloren ga. *Masoretisch*, wat tot zulk eene verklaring beboort; op zulk eene, zoo even aangetoonde wijze. *Masoreten*, oudjoodsche kunstregters.

Massacre, nedersabeling, nederhouwing, bloedbad. *Massacreren*, nedersabelen, vermoorden.

Massa, *masse*, Fr., klomp, hoop; de schup in het biljartspel; grootte, inhoud van een ligchaam; het gansche vermogen, de gansche nalatenschap; eene som.

Massief, uit louter muurwerk bestaande; van metalen, zuiver, digt, gedrongen, vast.

Massoreten, zie *masoreten*.

Masticatie, het kaauwen. *Masticatorium*, een kaauwmiddel, in de geneeskunde.

Masure, een vervallen muur; een slecht, houwvallig huis.

Mat, dof, ongepolijst; een *mat* geslepen glas; *mat* verguld.

Matador, eigenlijk een moordenaar; een man van rijkdom, aanzien en magt; in het kaartspel, een der hoogste troeven.

MATAEOLOGIE, nuttelooze rede. *Mataeonomatologie*, drooge bovennatuurkunde der oude scholastieken, welke in ijdele namen bestond. *Mataeotechnie*, nuttelooze kunst.

MATAMORE, onderaardsche gevengenis; ook een praler, snoever, die van niets, dan van zijne groote daden spreekt.

MATASSIN, Fr., eene soort van grappigen dans; ook de danser zelf. *Matassinaden*, de grappige gebaren en kuren van eenen *matassin*.

MATERIA, *materie*, de stof, waaruit iets gemaakt wordt; aanleiding, gelegenheid; inhoud, grond; oogmerk, oorzaak van iets; ook de etter, of het slijmachtig uitwerpsel eener wonde. *Materialien*, bouwstoffen, bestanddeelen; de stof. *Materialismus*, de leer dat alles stoffelijk is (b. v. de zielen enz.). *Materialist*, een aanhanger dezer leer. *Materialiteit*, ligchamelijkheid. *Materialiter*, stoffelijk, naar de stof, in tegenstelling van *formaliter*, naar den vorm. *Materia medica*, de geneeskunde, leer der geneesmiddelen. *Materieel*, ligchamelijk; digt, dik, grof; onverstandig.

MATHEMA, eene stelling uit de leer der grootheden.

MATHESIS, Lat., *mathematique*, Fr., de wiskunde, leer der grootheden. *Mathematisch*, wiskunstig, zeker, onomstootelijk.

MATHURINER, een ordesgeestelijke, welke voor de loskooping der Christenen, door de ongeloovigen gevangen gemaakt, zorgen moet.

MATRA, een gebergte in Hongarije.

MATRICE, Lat. *matrix*, matrijs, vorm, model, waarin de letters gegoten worden; hoofdstempel in de munt; de legger of slaper (van matan en gewigten).

MATRIMONIUM, Lat., de echte staat, het huwelijksleven. Ook de moederlijke erfenis.

MATRONE, eene aanzienlijke getrouwde, of getrouwd geweest zijnde vrouw, van rijpen ouderdom.

MATTEREN, bij de goudsmeden mat, ongepolijst verwerken, ongepolijst leten; zilver wit koken.

MATTO, Ital., de balen, waarin de zijde uit Italie komt.

MATURA, eene godin bij de Romeinen, aan welke zij het rijpen der granen toeschreven. *Maturatie*, *maturatio*, Lat., het rijp worden, de rijping; bij de chemisten de veredeling der metalen. *Matureren*, rijp worden, rijp maken, bevorderen. *Maturiteit*, rijpheid.

MATURNA, eene godin, welke de Romeinsche vrouwen offerden, waneer zij vreesden, dat hare mannen haar wilden verlaten.

MATUTINE, bij Roomschgezinden, de vroegmetten.

MAUSOLEUM, een prachtig en kunstig praalgraf; het praalbed, dat, bij voorname lijkplegtigheden, in de kerk wordt opgerigt.

MAUSSADE, laf, smakeloos.

MAVILOÏTEN, *mavelewiten*, eene der talrijkste en aanzienlijkste orden der Turksche derwisch, of monniken. Eene hunner voornaamste ordewetten is, zich zoolang in eenen kring rond te draaijen, tot zij nedervallen en in eene soort van verrukking geraken; en diegene, welke zich het langste omdraaijen kan, wordt voor de heiligste gehouden.

MAVORS, bijnaam van Mars. *Ma-*

vortisch, krijgshaftig, oorlogzuchtig, uitgelaten, breidelloos.

Maxime, grondstelling, regel der wijsheid, leerspreuk, gevoelen, meening. *Maximum*, Lat., het hoogste, de hoogste graad, dien eene zaak bereiken kan; de hoogste prijs van eene zaak.

Mayo, eene portugeesche koornmaat.

Mayor, in Engeland, wat de burgemeester eener stad, of de schout van een dorp, bij ons is, de *maire*.

Mayor-domo-mayor, de groothofmeester in Spanje.

Mazen, *mazzen*, ongezuurde paaschkoeken der Joden.

Maziri, de God, welken de bewoners van Monomotapa als den schepper van het heelal vereeren.

Mea gratia, mijnentwege. *Mea memoria*, mijns wetens.

Me castor, bij Castor! eene bezwering, waarvan de Romeinsche vrouwen zich bedienden; de mannen, daarentegen, zwoeren bij Hercules: *me Hercule!* of *me Hercle!*

Mechaberoth, de titel van een Hebreeuwsch lexicon, hetwelk in een handschrift, dat het eenigst overgeblevene zijn zou, in de bibliotheek te Weenen gevonden wordt.

Mechanica, de werktuigkunde, bewegingskunde. *Mechanicus*, werktuigkundige, instrumentmaker. *Mechanisch*, kunstig, werktuigkundig, kunstmatig, werktuigelijk, zonder toedoen van het verstand. *Mechanismus*, het werktuigelijke, de inwendige inrigting van een werktuig. *Mechanographicum*, schrijfwerktuig.

Méchant, Fr., batelijk, boosaardig. *Méchanceté*, boosheid, boosaardigheid.

Mechule, Joodsch, bedorven.

Mécompte, Fr., dwaling, misslag, gehrek; misrekening, fout in het rekenen.

Meconiet, de steenverharding, welke het aanzien van kleine eijeren heeft, die in den steen ingemengd en verhard zijn.

Méconnaissance, Fr., ondankbaarheid, onerkentelijkheid; een geringe graad van ondankbaarheid.

Mécontent, Fr., ontevreden, onvergenoegd.

Medaille, Fr., *medailje*, gedenkpenning. *Medailleur*, plaatstempel- en signetsnijder. *Medaillist*, kenner, liefhebber van medailjes. *Medaillon*, eene medailje van ongewone grootte; ook een krans, meestal eirond en verguld, om portretten, naamcijfers enz. in te plaatsen en aan den hals te dragen.

Meddresce, de hoogescholen der Turken, waar jongelingen tot regtsgeleerden of geestelijken opgeleid worden.

Medea, de vrouw van Jazon, wien zij, voorheen, ter erlanging van het gulden vlies behulpzaam geweest was. De ondheid maakt haar tot eene geweldige tooveres, die hare kunst dan ten goede, dan ten kwade aanwendde. Na tien jaren met haren man geleefd te hebben, wilde deze haar verstooten, en zich met Glauce, dochter van Koning Creon, verbinden, het welk Medea echter op eene verschrikkelijke wijze, door moord en brand, verhinderd zou hebben; terwijl zij daarna, op eenen met draken bespannen wagen, door de lucht naar Athene vlugtte.

Mediaan, grooter dan gewoonlijk; *mediaan-octaaf*, groot octaaf; *mediaan-papier; me-*

diaan-ader, groote bloedader aan het gewricht van den elleboog.

Mediaat, middellijk, met behulp van een' ander. *Mediatie*, bemiddeling. *Mediateur*, middelaar, bemiddelaar; eene soort van kaartspel tusschen vier personen, wanneer men eenen heer koopt, of henoemt. *Mediëren*, deelen, halveren.

Mediante, Ital., de terts van eenen grondtoon in de muzijk. *Mediante inventario*, Lat., onder (beneficie van) inventaris, b. v. eene nalatenschap aanvaarden.

Medicament, geneesmiddel, artsenij. *Medicina*, Lat., de geneeskunde, artsenijkunde. *Medicineren*, geneesmiddelen gebruiken. *Medicus*, een geneesheer, doctor. *Medicaster*, een slecht geneesheer.

Medio, in het midden.

Mediocre, Fr., *mediocriter*, Lat., middelmatig. *Mediocriteit*, middelmatigheid.

Medisance, Fr., kwaadspreking, lastering, achterklap. *Medisant*, kwaadsprekend, lasterend. *Mediseren*, kwaadspreken, lasteren, achterklappen.

Meditatie, *meditatio*, Lat., overdenking, nadenking, bespiegeling. *Meditatief*, overdenkend, nadenkend, bespiegelend. *Mediteren*, overdenken, bepeinzen, bespiegelingen maken.

Miditrina, de godin der gezondheid, als herstelster van dezelve. Zie *Hygea*.

Medium, Lat., middel; het middelste, de middelweg.

Medusa, eene van de drie Gorgonen; een hoofd met slangenharen. *Medusahoofd*, soort van zeesterren, naakte wurmen met vijf stralen.

Meerschuim, (*spuma marina*, Lat.) eene soort van talkaarde, bleekgeel van kleur, week en ligt. Zij wordt in Griekenland en Klein Azië opgegraven, en is dan kneedbaar, wordt echter, aan de lucht blootgesteld, weldra zoo hard, dat daaruit pijpenkoppen kunnen gemaakt worden.

Méfiance, Fr., mistrouwen. *Méfiant*, mistrouwend.

Megalanthropogénésie, kunst, om groote mannen (vernuftige kinderen) voort te brengen. *Megalopsychie*, grootmoedigheid. *Megalographie*, de schildering in het groot; eene in het groot vervaardigde schilderij, waarin alle personen in levensgrootte voorgesteld worden; ook een heldentafereel, waarin alles grooter dan natuurlijk voorgesteld wordt; gedeelte der schilderkunst, hetwelk zich met de voorstelling van groote, gewigtige dingen onledig houdt; voorstelling van gekleurde schaduwbeelden, door middel van de tooverlantaarn.

Megara, eene van de drie furien of wraakgodinnen; kwaadaardig, duivelsch vrouwspersoon.

Mégarde, Fr., onachtzaamheid. *Par mégarde*, uit onachtzaamheid.

Megascopium, Lat., een werktuig, om zeer groote voorwerpen te meten.

Melancholie, zwaarmoedigheid, zwartgalligheid. *Melancholisch*, zwartgallig, zwaarmoedig, treurig.

Mélange, Fr., mengsel, vermenging. *Melée*, hoop, troep, volksmenigte; het handgemeen zijn. *Meleren*, onder elkander mengen.

Meliceris, honiggezwel; een knobbel, welke met eene ho-

nigsoortige stof aangevuld is.
MELIORATIE, verbetering. *Melioreren*, verbeteren.
MELISMA, versieringen van het gezang, door verdeeling en verkleiuing van toonen. *Melismatisch*, op zoodanige wijze versierd.
MELISSUIKER, eene soort van groot suikerbrood; anders enkel *melis*.
MELODICA, eene zekere soort van orgelwerk, door STEIN in Augsburg uitgevonden. *Melodie*, de eenvondige verbinding van onderscheidene toonen, in zoo ver zij den grond van eene volkomene overeenstemming uitmeken; welluidendheid; gezang. *Melodieux*, Fr., *melodieus*, zangerig. welluidend, aangenaam. *Melodion*, een door DIELZ, te Emmerik, uitgevonden muzijkinstrument, hetwelk de toonen door wrijvingen van staalveren voortbrengt. *Melodrama*, elk zangspel; bijzonder zoodanig, waarin de woorden door de muzijk begeleid, somtijds bloot opgezegd en niet gezongen worden. Met betrekking tot het aantal der voordragende personen, zijn *monodrama*, *duodrama* soorten daarvan. *Melomanie*, eene hertstogtelijke neiging tot de muzijk.
MELPOMENE, eene der negen zanggodinnen, uitvindster der zangkunst en van het treurspel.
MEMBRANE, een vlieaje; parkement. *Membraneux*, vliezig, uit vliezen bestaande; parkementachtig.
MEMENTO, gedenk; *memento mori!* gedenk te sterven (of aan den dood)! een *memento mori*, een tafereel, dat een doodshoofd voorstelt.
MEMORABEL, gedenkwaardig. *Memorabilien*, gedenkwaardigheden. *Memorandum*, een gedenkboek, gedenkstuk. *Memoriaal*, handboek, aanteekenboek van een koopmen. *Memorie*, *memoire*, Fr., *memoria*, Lat., het geheugen, het aandenken, de herinnering; een gedenkschrift. *Pro memoria*, tot aendenken, ter herinnering. *Memoriseren*, uit het hoofd leeren; gedenken, in het geheugen houden. *Memoriter*, Lat., uit het hoofd geleerd, veardig.
MENACE, Fr., bedreiging. *Menaceren*, bedreigen.
MENADE, eene bachantin.
MENAGE, *ménage*, Fr., huishouding; spaarzaemheid; verschooning. *Ménagement*, verschooning, verontschuldiging. *Menagère*, eene verstandige huishoudster. *Menageren*, besparen, verschoonen. *Menagerie*, Fr., een hoenderhof, diergaarde van allerhande vreemde en zeldzame dieren. *Menageur*, een verstandig huishonder. *Menageux*, huishoudelijk, spaarzaam, onkostbaer.
MENDACIUM, Lat., eene leugen, onwaarheid, waardoor iemand schade wordt toegebragt, in onderscheiding van *falsiloquium*, eene onwearheid, waardoor niemand benadeeld wordt.
MENDICANT, Fr. *mendiant*, een bedelmonnik.
MENIANE, (houwk.) galerij.
MENINGOPHYLAX, Gr., de hersenbeschermer, een werktuig der wondheelers, waardoor, bij de schedelboring, de hersenpan beschermd wordt.
MENISCUS, een glas, dat aan den eenen kent bol, en aan den anderen kant hol geslepen is.
MENNONITEN, neam der doopsgezinden (naar MENNO SIMONS).
MENO, Ital., zwak; *meno forte*,

minder sterk, *meno piano*, minder zacht.

Menologium, almanak der Heiligen.

Mensa gratuita, Lat., eene vrije tafel. *Mensa episcopalis*, die inkomsten van een stift, welke tot tafelgelden van den bisschop bestemd zijn.

Mensis, Lat., de maand. *Menses* (*mulierum*), de maandelijksche zuivering, de maandstonden. *Menses papales*, de maanden januarij, maart, mei, julij, september, november, in welke de paus de daarin opengevallene plaatsen te vergeven heeft. *Menstruëren*, de maandelijksche zuivering hebben, de maandstonden hebben. *Menstruum*, de maandelijksche zuivering der vrouwen; ook in de scheikunde een krachtig en geestrijk vocht, waardoor metalen opgelost worden.

Mensula, Lat., een meettafeltje, bij het landmeten in gebruik.

Mensura, Lat., *mensuur*, afmeting, indeeling; de maat in de muzijk; zekere stelling in het schermen. *Mensurabel*, meetbaar. *Mensurabiliteit*, meetbaarheid. *Mensureren*, de orgelpijpen, door afsnijden enz. den waren toon geven.

Mentaal, innerlijk, inwendig, wat in het binnenste van een mensch plaats heeft, en niet door woorden uitgedrukt wordt: *reservatio mentalis*, Lat., het geen men zich, in gedachten, voorbehoudt.

Mentie, *mentio*, Lat., *mention*, Fr., melding, vermelding; *honorable mentie*, *mention honorable*, Fr., eervolle vermelding. *Mentionueren*, aantoonen, herinneren, vermelden.

Mentor, een der vertrouwdste vrienden van Ulysses, bij wiens zoon Telemachus hij de plaats van hofmeester bekleedde. Van daar leidsman, raadgever, leermeester.

Mephitis, stank van zwavel; van daar *mephitische lucht*, stinkende lucht, stiklucht; eene voor menschen en dieren schadelijke lucht, die in lang geslotene kelders enz. ontstaat.

Mépris, Fr., verachting. *Méprisable*, Fr., verachtelijk, verachtingwaardig. *Méprisant*, verachtend.

Méprise, Fr., een verzien, misslag, eene vergissing, dwaling.

Mercantiel, *mercatorisch*, *mercantesco*, Ital., wat den koophandel betreft.

Mercenaire, Fr., hunrling, loondienaar; ook winzuchtig.

Mercuriale, berisping. *Mercuriales*, marktlijst, lijst van den prijs van het koorn enz. *Mercurialia*, kwikzilvermiddelen. *Mercurialisch*, kwikzilver bevattende, kwikzilverachtig. *Mercurificering*, die scheikundige bewerking, waardoor het kwikzilver uit de metalen gedreven wordt. *Mercurius*, kwikzilver; eene dwaalster; de god der kooplieden en dieven, bij de Grieken en Romeinen; fig., een koppelaar, onderhandelaar bij eene slechte zaak.

Meridiaan, de middagscirkel; die cirkel welke, in gedachten, van het noorden naar het zuiden door de polen getrokken wordt, en in welken zich des middags de zon bevindt. *Meridionaal*, zuidelijk.

Merino, een Spaansche regter.

Merinos, eene soort van Spaansche schapen, welke eene bijzonder fijne en schoone wol geven, die ter vervaardiging van het zoozeer geliefde merinos gebruikt wordt.

Meriten, *mérites*, Fr., verdiensten. *Meriteren*, verdienen, waardig zijn.
Merveille, Fr.; een wonder, wonderwerk. *A merveille*, verwonderlijk, zeer voortreffelijk, wonder schoon. *Merveilleux*, Fr., wonderbaar, bewonderenswaardig.
Merven, Joodsch, liefkozen.
Mésalliance, Fr., ongelijke huwelijksverbindtenis. *Mésallieren*, een ongelijk huwelijk aangaan, buiten zijnen stand in het huwelijk treden.
Mésaventure, Fr., ongeluk, ramp.
Meschuïten, *mesquiten;* zoo heeten de Turken en Perzianen hunne kerken en scholen.
Mesenterium, Lat., het darmscheel; de dunne huid, welke de kleine ingewanden verbindt.
Meshores, Joodsch, een dienaar, bediende.
Mesintelligence, Fr., misverstand.
Mesolano, Ital., *meseline*, eene stof, voor de helft, bestaande uit wol en linnen, van het Italiaansche *mezo*, half, en *lano*, wol.
Mesquin, arm, behoeftig, karig; klein, wanneer men iets groots willende voortbrengen, in het kleine vervalt. *Mesquinerie*, armzaligheid.
Messa di voce, Ital., (muz.) het langzaam toenemen der stem.
Messalina, de gemalin van den Romeinschen keizer Claudius, welke wegens hare wulpsheid berucht werd.
Messias, een gezalfde, de naam des verlossers bij de oude Joden. Van daar *Messiaansch*, wat den Messias betreft, b. v. het *Messiaansche rijk*, het rijk van den Messias. *Messiade*, een beroemd gedicht van Klopstock, op den Messias.
Messidor, volgens den nieuwen franschen almanak, de oogstmaand, van 22 junij tot 22 julij.
Mestiesen, kinderen van zwarte en blanke ouders, van Europeanen en Mulatten voortgesproten.
Mesto, *mestoso*, Ital., treurig.
Mesurage, Fr., meetloon. *Mesures*, maatregelen.
Mesusa, eene gedenkspreuk, welke de Joden, met eenige bijbelsche woorden, aan hunne deurposten plaatsen.
Metabolismus (redek.), figuur, welke daarin bestaat, dat men dezelfde zaak herhaalt, maar zich daarbij van andere woorden en uitdrukkingen bedient; ook verandering van tijd, lucht, ziekten.
Metachronismus, misslag in de tijdrekening, als men eene geschiedenis in eenen anderen tijd plaatst, dan zij wezenlijk gebeurd is.
Metacismus, wordt genoemd, wanneer op een woord, dat met een *m* eindigt, een ander volgt, dat met eene klinkletter begint, als *bonum aurum*.
Metagogie (redek.), figuur, als de woorden in veranderde naamvallen herhaald worden.
Metagramma, overzetting van een geschrift; afschrift.
Metalepsis (redek.), figuur, waarbij de oorzaak voor het uitwerksel gesteld wordt, b. v. bij heeft geleefd, voor: hij is gestorven; ook als het achterdeel vooraan geplaatst wordt.
Metalliseren, kunstige metalen voortbrengen.
Metallurgie, de wetenschap, welke leert de ertsen der metalen en halfmetalen op te zoeken, af te scheiden en in heele of halve metalen te ver-

anderen. *Metallurge*, *metallurgist*, iemand, die de metallurgie verstaat. *Metallurgisch*, tot de metallurgie behoorende.

Metamorphosis, Gr., herschepping, gedaantewisseling.. *Metamorphosen*, de herscheppingen, een bekend gedicht van Ovidius. *Metamorphoseren*, herscheppen, van gedaante verwisselen, veranderen, inkleeden.

Metapher, *metaphora*, (redek.), de overdragt; verbloemde uitdrukking, b. v. de koningen zijn de herders der volken. *Metaphorisch*, overdragtig, overdragtelijk, verbloemd.

Metaphrase, overzetting, overdraging. *Metaphraseren*, overzetten. *Metaphrast*, overzetter, omschrijver. *Metaphrastisch*, overdragend, overzettend.

Metaphysica, de bovennatuurkunde, eene wetenschap, die over het wezen en de algemeene eigenschappen der dingen in het algemeen, en ook van God, de wereld en de ziel handelt. *Metaphysisch*, de bovennatuurkunde betreffende, bovenzinnelijk.

Metaplasmus, de verandering van een woord door weglating van eene letter of lettergreep.

Metaptosis, verandering van eene ziekte in eene andere, b. v. wanneer de derdendaagsche koorts eene vierdaagsche wordt.

Metastasis, overdraging, het schuiven van eene schuld op een' anderen; het wijken eener ziekte van zekere plaats naar eene andere; ook de eigenlijke aanvang eener verandering, of hervorming.

Metasyncrisis, het uitwerksel, dat, door een uitwendig middel, inwendig voortgebragt wordt.

Metathesis, letterverzetting.

Metempsychosis, zielsverhuizing, leer van Pythagoras, dat de ziel, na den dood, uit het eene ligchaam in het andere overgaat. *Metempsychosist*, een aanhanger van die leer.

Metemptosis, het uitlaten van een' schrikkeldag in 134 jaren, opdat de nieuwe maan niet eenen dag te laat kome.

Meteoren, luchtverhevelingen, luchtverschijnsels. *Meteorologie*, verhevelingskunde, leer van al de veranderingen, welke in den dampkring voorvallen, van wind, lucht, regen enz. *Meteorologisch*, het weer betreffende.

Meteorismus, het plotseling opzwellen van het onderlijf; een gevaarlijk teeken in heete koortsen.

Methode, de leerwijs, orde in het voordragen van leer en regelen. *Methodiek*, *methodisch*, ordelijk, regelmatig. *Methodisten*, in Engeland, eene soort van Pietisten, die in 1730 zich bijeenvoegden en, naar de door hen gebruikte uitdrukking *methode* van het ware Christendom, spotswijze aldus henoemd werden. *Methodologie*, de voordragtsleer, of aanwijzing tot de doelmatige voordragt eener wetenschap.

Metier, Fr., handwerk, hantering, bedrijf, beroep.

Metonomasie, de naamsverandering, als men zich een' anderen naam geeft, door overzetting in eene andere taal, b. v. *Faber*, voor *smid*, *Montanus*, voor *van den berg* enz.

Metonymia (redek.), overnaming; naamsverwisseling, als men de oorzaak voor de werking, de werking voor de oorzaak neemt, b. v. de *Grieken*, voor Griekenland, *grijze haren*, voor ouderdom; *hij is een liefhebber van de flesch*, voor *van den*

wijn, die er in is. *Metonymisch*, eene naamswisseling bevattende, woordenwisselend.

METOPOSKOPIE, *metoposcopie*, of *metoscopie*, Fr., waarzeggerij uit de gelaatstrekken, bijzonder uit die van het voorhoofd.

MÈTRE, de grondeenheid der lengtemaat in het metriek stelsel, eene nederlandsche el, of het 10,000000 gedeelte van den meridiaan der aarde. *Metriek*, wat tot het nieuwe fransche stelsel van maten en gewigten behoort. *Metrisch*, naar eene zekere voetmaat, uit korte en lange voeten bestaande, juist afgemeten. *Metrica*, deel der oude muzijk, die op lange en korte lettergrepen betrekking had. *Metrologie*, maatkunde; leer van het *metrum*, of verzenmaken. *Metromanie*, de rijmzucht, de zucht om verzen te maken. *Metrometer*, de maat- of taktmeter, een werktuig, om de maat, door middel van de schommelingen eens slingers, juist en gelijkmatig te bepalen.

METROPOLIS, hoofdstad, aartsbisdom, aartsstift. *Metropoliet*, *metropolitaan*, aartsbisschop. *Metropolitaansch*, aartsbisschoppelijk. *Metropolitaankerk*, hoofdkerk.

METRUM, Lat., de maat, afmeting der verzen, versmaat.

METTE, Lat. *matutina*, morgengezang, in de roomschkatholijke kerk; *vroegmetten*, vroegtijdige, nachtelijke godsdienstviering.

MEUBELEN, Lat. *mobilia*, roerende goederen, huisraad. *Meubleren*, inrigten, toerusten, met huisraad voorzien.

MEUM ET TUUM, het mijn en dijn, of het eigenbelang.

MEYDAN, de koopmansbeurs, in Ispahan.

MEZZANINE, Ital., een door twee verdiepingen doorgaand deel van een gebouw, b. v. eene zaal, die de hoogte van twee verdiepingen heeft.

MEZZO FORTE PIANO, Ital. (muz.), iets sterks en zachts; *a mezza voce*, met eene doffe stem. *Mezzo soprano*, de hooge alt, of diepe discant. *Mezzo termino*, een middelweg. *Mezzo tinto*, *mezzatinte*, halfschaduw, middelkleuren, bij schilders; zwarte kunst, bij plaatsnijders.

MI, de derde toon in den klankladder, de E.

MIASMA, die ten uiterste fijne stof, welke de voortplanting der aanstekende ziekten toegeschreven wordt, de aanstekingsstof.

MICROCOSMUS, de kleine wereld, of de mensch.

MICROELECTOMETER, een door VOLTA uitgevonden werktuig, om de zwakste graden der electriciteit te doen bemerken. *Micrographie*, beschrijving van zulke voorwerpen, die men alleen door middel van vergrootglazen kan ontdekken. *Microloog*, een kleinigheidskramer. *Micrologie*, de kleinigheidsgeest, zorgvuldigheid in geringe dingen; eene kleinigheid, eene zaak zonder waarde, eene slechte rede, zonder schoonheid of vernuft. *Micrologisch*, kleingeestig, wat in het kleine valt. *Micrologiseren*, zich over kleinigheden bekommeren, zich daarmede onledig houden. *Micrometrie*, kunst, om kleine afstanden aan den hemel, met behulp van eenen micrometer, te meten. *Microphthalmus*, die kleine oogen heeft. *Micropsychie*, kleinmoedigheid. *Microptera*, insecten, wier vleugels korter, dan het halve achterlijf zijn. *Microskoop*, *microscope*, Fr., *microscopium*, Lat., een

vergrootglas. *Microscopisch*, dat door een vergrootglas kan gezien wordan.

Midas, naam van een' koning, welke, wegens eene onverstandige oordeelvelling, door Apollo met ezelsooren begiltigd werd.

Mignarderen, vertroetelen, verteederen; ook aan taal en stijl te zeer peuzelen. *Mignardise*, Fr., aardigheid, fijnheid, teederheid, bijzonder van de gelaatstrekken; de gekunsteldheid in manieren, spraak en stijl.

Mignature, zie *miniatuur*.

Mignon, troetelkind, lieveling. *Mignoteren*, vertroetelen, liefkozen. *Mignotise*, vertroeteling, liefkozing, vleijerij. *Mignonetten*, eene soort van fijne, deels gestikte, deels genaaide boordsels van garen enz.

Migraine, schele hoofdpijn, ongewone sterke hoofdpijn aan de eene zijde des hoofds.

Migratie, verhuizing, volksverhuizing. *Migreren*, zich ergens met da woon vestigen, zijne woonplaats varanderen.

Milita, *militta*, de maan, als eene godheid der oude Perzen.

Militair, krijgsman, soldaat; ook wat tot den krijgsstand, den oorlog betrekking heeft. *Militari manu*, gewapender hand. *Militeren*, strijden, oorlogen, twisten. *Militie*, de landsoldaten.

Mille, duizend. *Millenarius*, een tijdverloop van 10 eeuwen, of van 1000 jaren. *Milliarde*, een getal van 1000 millioen.

Milligramme, het $\frac{1}{1000}$ deel van een gramme of van een nederlandsch wigtje, dus $\frac{1}{100}$ van een' nederlandschen korrel, gewigt.

Millimètre, het $\frac{1}{1000}$ deel van eene mètre.

Millioen, een getal van tien maal honderd duizend. *Millionair*, een zeer rijk persoon, die millioenen bezit.

Mimesis (redek.), figuur, waarbij men de woorden van een' ander op eenen spottenden toon herhaalt.

Mimetulieten, zekere orde van Turksche monniken, wier voornaamste bezigheid is, Gods lof in arabische verzen te bezingen.

Mimiek, de gebarenleer, kunst der gebaren. *Mimisch*, wat tot deze kunst behoort; tooneelachtig. *Mimologie*, nabootsing der rade of der gebaren van eenen persoon.

Minaret, de toren van eene Turksche moskee, die van geringen omvang, en boven met eenen krans, in den vorm eener galerij, voorzien is, van welke men tot het bijwonen van den godsdienst roept.

Minauderen, allerhande zotte gebaren, iemand ten gevalle, maken; zich opsieren, opschikken. *Minauderie*, opschikking, opsiering.

Mine, Fr., gelaatstrek, houding.

Mine, Fr., mijn, onderaardsche gang. *Mineren*, ondermijnen, mijnen graven. *Mineur*, een mijngraver.

Mine, eene geldsom bij de oude Grieken, van 100 drachmen.

Mineralien, bergstoffen, aardachtige metalen. *Mineralogie*, wetenschap, leer van de mineralien. *Mineraloog*, ertskundige. *Mineralisatie*, zamenstelling der metalen. *Mineralisch*, *minernal*, de eigenschappen van een mineraal bezittende, tot de mineralien behoorende: *minerale wateren*. *Minerographie*, de beschrijving der mineralien.

Minerva (fabelk.), bij de Romeinen, gelijk Pallas bij de Grieken, godin der wijsheid, der krijgskunde en veler andere kunsten. *Invita Minerva*, tegen

den wil van Minerva, b. v. iets ondernemen, dat is, zonder daartoe de vereischte kundigheid te hebben. *Minerval*, in eenige (de latijnsche) scholen het *honorarium*, hetwelk den onderwijzer gegeven wordt. *Minervalen*, feesten ter eere van Minerva.

Mineur, zie *mine.*

Miniatuur, *miniature*, Fr., schilderij in het klein; *en miniature*, in het klein geschilderd.

Minimen, *minimi*, eene soort van ordesgeestelijken, met een donkerbruin kleed, die uit ootmoed nog minder, dan de andere broeders, de Franciskanen, willen zijn. *Minimum*, het kleinste deel van een ding; de geringste prijs eener zaak.

Minister, een staatsdienaar, die onmiddellijk met den vorst arbeidt. *Ministerie, ministerium*, Lat., de regering, staatsraad; ook de gezamenlijke predikanten eener plaats. *Ministerieel*, wat den persoon of de werkzaamheden van eenen minister betreft. *Ministerialismus*, de verkleefdheid, verknochtheid aan het ministerie; de vooringenomenheid met de maatregels der ministers. *Ministeriaalpartij*, in Engeland, de aanhangers van den Koning en deszelfs ministers, in tegenoverstelling van de *oppositiepartij*, welke het gevoelen en de maatregelen van het hof en de ministers tegenspreekt, om hen niet te magtig te laten worden.

Minne (oudduitsch), liefde, vriendschap. *Minnezanger*, naam van oude dichters of zangers, wier gedichten of liederen alleen de min of liefde ten onderwerp hadden. De liederen der *meesterzangers*, daarentegen, waren ruw, en hadden niets van de schoonheden der eersten.

Minor, of *propositio minor*, de tweede stelling eener sluitrede.

Minoriten, *fratres minores*, eene bijzondere Franciskanerorde, door Franciscus van Assissi gesticht.

Minos (fabelk.), een van de drie regters in de hel.

Minotaurus, een verdicht gedrocht, half mensch, en half stier.

Minstrels, Eng., *ménétrier*, Fr., rond trekkende zangers en harpspelers in de middeleeuwen; in Duitschland droegen zij den naam van *Fiedler.*

Minus, minder, het tegendeel van *plus*, meer; het *minusteeken* in de stelkunst of algebra, uitgedrukt door een dwarsstreepje. *Minutien*, kleinigheden. *Minutieux*, op kleinigheden gesteld; kleingeestig.

Minute, eerste ontwerp, opstel. Zie *gros. Minuteren*, ontwerpen.

Mio conto, Ital., (een gemakkelijk te missen woord), in de koopmanstaal: voor mijne eigene rekening.

Miquelets, een roofzuchtig volk in de Pyrenesche gebergten.

Miquelot, een kleine knaap, die, als pelgrim gekleed, bedelt; een huichelaar.

Mirabellen, eene soort van pruimen.

Mirakel, een wonderwerk, iets ongemeen zeldzaams *Miraculeus*, *miraculeux*, Fr., wondervol. *A miracle*, wonderschoon, zeer voortreffelijk.

Mirmidon, een neuswijs mensch, die anderen altoos onderrigten wil; ook een geldgierig mensch. *Mirmidonen*, een voormalig volk in Thessalie, van kleine dwergstatuur.

Mirzah, benaming der personen van vorstelijken stand, in Perzie.

Mis, zoo werd, aanvankelijk, in de latijnsche kerk, de viering

des avondmaals genoemd, welke men op de algemeene godsdienstoefening liet volgen. Om nu, na het eindigen van dezelve, ieder, die aan het avondmaal geen deel zou nemen, dit aan te kondigen, riep een kerkedienaar, met luider stem: *ite, missa est!* (namelijk *ecclesia*, of *concio*) gaat, de vergadering is geëindigd. Door een misverstand werd nu de daarop volgende avondmaalsviering zelve *missa*, en daarna *de mis* genoemd. Wijders dat deel van den godsdienst in de Roomschkatholijke kerk, waarbij de priester den ouwel, of het ligchaam van Christus, zelf geniet, terwijl daarentegen het genot van het avondmaal door anderen, in die kerk, de *communie* heet. De *mis lezen* is dat deel van den eeredienst, door voorlezing van het voorgeschreven formulier, waarnemen; terwijl daarentegen op hooge feestdagen zulk eene mis gezongen wordt, die *hooge* of *groote mis* genoemd wordt. *Misklok*, eensdeels de klok, waarmede ter misse geluid wordt; anderdeels het kleine klokje, waarmede den toehoorders het teeken der plaats gehad hebbende verandering van den ouwel in het ligchaam van Christus door de mis, gegeven wordt. *Misoffer*, die soort van Godsvereering der Roomschkatholijken, bij welke een priester, na onderscheidene verrigte gebeden en plegtigheden, eene hostie wijdt, of in het ligchaam van Christus verandert, en daarna nuttigt. *Missa*, *missale*, een misboek, waaruit de roomschgezinde geestelijken de mis lezen.

Misanthroop, een menschenhater, menschenschuwend mensch, die niet gaarne andere menschen ziet; wonderlijk, verdrietig mensch, vijand van alle vrolijkheid. *Misanthropie*, menscheuhaat, menschenschuwheid, verdrietelijkheid, onvriendelijkheid, eigenzinnigheid. *Misanthropisch*, menschenhatend, menschenschuw.

Miscellaneën, *miscellanea*, Lat., eene verzameling van gemengde letterkundige opstellen en verhandelingen.

Misceren, mengen, onder elkander mengen. *Miscibel*, vermengbaar.

Mischna, het eerste en gewigtigste deel van den talmud, hetwelk de door mondelijke overlevering bewaarde joodsche gewoonten en wetten bevat.

Mise, uitgaaf bij het rekenen; inzet in eene loterij, bij een spel; inlegkapitaal.

Miserabel, Fr. *misérable*, ellendig, jammerlijk, beklagenswaardig. *Misère*, Fr., *miseria*, Lat., ellende; ook in het bostonspel, wanneer men speelt om niet eenen trek te maken. *Miserere*, de darmjicht, bij welke de vuile stof door den mond uitgeworpen wordt. *Miserere mei*, ontferm u mijner. *Misericordias domini*, de tweede zondag na paschen, volgens den 89 psalm: *misericordias domini cantabo* etc.

Misogamus, een huwelijkshater, een oude vrijer. *Misogyn*, een vrouwenhater. *Misogynie*, de vrouwenhaat. *Misologie*, de verstandshaat.

Miss, Eng., eene jufvrouw, mejufvrouw.

Missilien, prijsgegevene zaken, b. v. geld, dat onder het volk geworpen wordt.

Missie, zending, wettige last, schikking; zendelingschap, bekeeringswerk. *Missionair*, zendeling, heidenbekeerder.

Missive, een brief, zendbrief.

Mithra, *mithras*, naam der zon, als eene godin, bij de oude Perzen; ook priester der zon; desgelijks mijter, bisschopshoed. *Mithrax*, zonnesteen (een edelgesteente).

Mithridaat, tegengif, geneesmiddel.

Mitigatie, *mitigatio*, Lat., verzachting. *Mitigeren*, verzachten.

Mitraillade, het schieten met schroot. *Mitraille*, allerlei kleine stukken ijzer, spijkers, enz. waarmede men somtijds de stukken geschut laadt.

Mixtuur, mengsel; ook poespas; een drankje van geneesmiddelen; een orgelregister.

Mnemonica, herinneringskunst, de wetenschap van het geheugen, of de leer der regelen, volgens welke het geheugen de willekeurige en ordelijke terugroeping der voormalige indrukken bewerkt. Deze reeds den Romeinen bekende kunst heeft echter nimmer iets belangrijks, in dit opzigt, aangebragt; en alle diegenen, welke zich door een buitengewoon gelukkig geheugen hebben onderscheiden, hadden dit niet aan eene kunstmatige leerwijs, maar alleen aan de natuur en de oefening te danken.

Mnemosyne, de godin van het geheugen, en moeder der negen zanggodinnen.

Mobilair, roerende goederen, beweegbare zaken, huisraad. *Mobiel*, beweegbaar, verplaatsbaar; werkende kracht. *Mobielmaking*, een leger in staat stellen, om alle oogenblikken te kunnen marcheren. *Mobile*, het beweegbare: *primum mobile*, de eerste beweegkracht, de beweegreden, het drijfrad. *Mobile perpetuum*, eeuwigdurende beweging; een werktuig, dat zoo ingerigt en zamengesteld is, dat deszelfs beweging onophoudelijk voortduurt. *Mobilien*, beweegbare zaken, huisraad. *Mobiliteit*, beweegbaarheid.

Modaliteit, (redeneerk.) de wijs van bestaan; beding, beperking. *Mode*, zede, gebruik, gewoonte, kleederdragt; *à la mode*, Fr., naar de mode, naar den nieuwsten smaak. *Modekraamster*, die allerhande nieuwerwetsche zaken voor de kleederdragt enz. verkoopt; *modepop*, eene naar de nieuwste mode aangekleede pop; ook eene belagchelijk opgeschikte vrouw, die zich met alle nieuwe modes opsiert.

Model, voorbeeld, eene voorstelling in het klein. *Modelleren*, in het klein maken. *Modelleur*, modelmeester.

Moderaat, billijkdenkend, bescheiden, gematigd. *Moderantismus*, de gematigde weg, om iets te verkrijgen, of te bewerkstelligen. *Moderatie*, matiging, zachtheid, verzachting: *bij moderatie*, naar eene gematigde, billijke berekening. *Moderato*, Ital., (muz.) matig. *Modereren*, matigen, beperken.

Modern, *moderne*, Fr., hedendaagsch, van onzen tijd, nieuw, nieuwerwetsch, in tegenstelling van *antiek*. *A la moderne*, naar den nieuwsten smaak. *Moderniseren*, naar den nieuwsten smaak iets maken.

Modest, *modeste*, Fr., zedig, bescheiden. *Modestie*, bescheidenheid, zedigheid.

Modice, Lat., *modique*, Fr., matig, spaarzaam. *Modiciteit*, matigheid, geringheid, bijzon-

der in getal, prijs of gewigt. *Modificatie*, verzachting, beperking, wijziging eener zaak. *Modificatief*, verzachtend, beperkend, wijzigend. *Modificeren*, verzachten, beperken, wijzigen.

MODILLON, (bouwk.) het sparrenhoofd; een sieraad onder de kroonlijst der korinthische, romeinsche en duitsche kolomorde.

MODUL, *modulus*, Lat., de maat, waarnaar men iets meet; een model, voorbeeld; maat of afmeting der toonen en lettergrepen naar den takt; de takt. *Modulatie*, het sierlijke zingen; verandering van toon; sierlijke, welklinkende taal. *Moduleren*, op de maat zingen, de stem laten klimmen en dalen. *Modus*, de wijs van te zijn, de soort van het wezen eener zaak. *Modus indicativus*, de aantoonende wijs, *modus imperativus*, de gebiedende wijs, *modus infinitivus*, de onbepaalde wijs, in de spraakkunst.

MOFETTE, *moufette*, vergiftige uitwaseming in de onderaardsche gangen der bergwerken.

MOHAMMED, stichter van den mohammedaanschen godsdienst. *Mohammedaan*, aanhanger van Mohammed. *Mohammedanismus*, leer van Mohammed, mohammedaansche godsdienst.

MOHATRA, een woekercontract, als men van een' koopman op krediet waren neemt, en hem, of een' ander, die terstond voor minder, maar gereed geld weder verkoopt, opdat het slechts geen verbodene leening zou heeten.

MOINERIE, Fr., de monnikerij, het monnikenwezen, monnikskarakter, de monniksgeest.

MOITIÉ, de helft; *moitié spelen*, zamen doen met spelen, winst en verlies zamen deelen.

MOKISSON, eene soort van vergiftige slangen in Amerika.

MOL, *mollis*, Lat., *molle*, Fr., zacht, week. In de toonkunst, beteekent *mol* den zachten toon, die van zijnen grondtoon door de kleine terts opwaarts klimt; de zachte, klagende toon.

MOLA, maankalf, maankind; wanstaltige klomp.

MOLESTATIE, overlast, kwelling. *Molesteren*, bezwaren, ongelegenheden of moeite aandoen. *Malestiën*, bezwaren, ongelegenheden, kwellingen.

MOLINISMUS, de leer van Molina, een' Spaanschen jezuit, op het einde der zestiende eeuw, omtrent de genade en den vrijen wil, bewerende, dat de aanneming der goddelijke genade van des menschen wil afhangt. *Molinist*, een aanhanger dezer leer.

MOLLESSE, Fr., weekheid, slapheid; weekelijkheid, verwijfdheid; eene overdrevene neiging tot gemak of tot weelderigheid; nalatigheid.

MOLLA, *mollah*, een Turksch opperregter, welke ook de kadis onder zich heeft.

MOLLAKEN, in de Westindie, de van eenen europeaan en eene negerin geteelde kinderen.

MOLLETON, *molton*, eene zachte, wollen stof.

MOLO, Ital., *mole*, Fr., een steenen hoofd; een dijk of wal, die van den grond op, uit groote vierkante steenen is gemaakt.

MOLOCH, *moloch*, Hebr., een afgodsbeeld, bij eenige oostersche volken, die, door hetzelve, de zon vereerden, en aan hetzelve kinderen offerden. Het was een metalen beeld van een' mensch met

eenen ossekop. In eene opening onder hetzelve, werd een sterk vuur gestookt; de ten offer geschikte kinderen legde men in de gloeijende armen van den afgod, terwijl de priesters op allerhande geluidgevende werktuigen zoodanig een verschrikkelijk geraas maakten, dat de ouders het geschrei der kinderen niet konden hooren, (Levitic. 18, vs. 21.)

Molossus, (dichtk.) een voet van drie lange lettergrepen, b. v. *armhuiskind*.

Molto, Ital., veel, zeer; *molto allegro*, (muz.) zeer gezwind; *molto andante*, zeer langzaam.

Moment, Fr., *momentum*, Lat., een oogenblik; de waarde, het gewigt eener zaak. *Momentaneel*, *momentanée*, Fr., oogenblikkelijk, wat slechts een oogenblik duurt.

Momus, (fabelk.) de god der spotternij, der berisping; een spottend berisper; hekelaar. *Momisch*, spottend, hekelend, berispend.

Monachiseren, den monnik uithangen; eenzaam leven.

Monade, eenheid, geheel eenvoudig en ondeelbaar bestanddeel der ligchamen, waaruit, volgens Leibnitz, alle ligchamen zamengesteld zijn; desgelijks zeer kleine, in de vloeistoffen zich bevindende diertjes, die slechts door de sterkste vergrootglazen kunnen ontdekt worden. *Monadologie*, leer der monaden.

Monarch, regeerder, alleenheerscher, bestuurder. *Monarchaal*, den monarch, of de monarchale regering toegedaan. *Monarchie*, onbeperkte heerschappij, alleenheersching. *Monarchomachiten*, zij die beweren, dat de vorst geene eigendunkelijke magt heeft; majesteitsvijanden.

Monarde, een welriekend tuingewas, of eene plant met roode bloesems.

Mondain, Fr., een wereldling, mensch naar de wereld. *Mondaniteit*, wereldsgezindheid, wereldlijke lust of ijdelheid. *Monde*, de wereld; al de voorhanden zijnde eindige dingen; ook de menschen, welke de aarde bewonen; de praktische kennis van hetgeen tot eene goede levenswijs behoort; *beau monde*, de groote wereld.

Moneren, herinneren, vermanen. *Monitie*, vermaning. *Monitorium*, Lat., maanbrief. *Monitoriales*, herinneringsbrieven. *Monitum*, herinnering, vermaning. *Moniteur*, vermaner, raadgever; een fransch nieuwsblad.

Monfreer, *mon frère*, Fr., mijn broeder.

Monochordium, muzijkinstrument met eene snaar.

Monocotyledones, planten, wier zaad slechts uit een stuk bestaat.

Monodie, een eenstemmig gezang; ook een treur- of klaaglied, lijkzang.

Monodrama, of *duodrama*, eene soort van tooneelspel, waarin de mondelijke voordragt door instrumentaal-muzijk ondersteund wordt.

Monogamie, eenvoudig huwelijk, in tegenoverstelling der veelwijverij, of veelmannerij; ook stand van hen, die maar eens gehuwd geweest zijn.

Monoloog, alleenspraak.

Monomachie, de tweestrijd; het tweegevecht.

Monopetaal, eenbladerig (van planten).

Monophysiet, hij, die slechts eene natuur in Christus beweert.

Monophthalmos, Gr., een eenoogige; insgelijks een steen, die door zijne ringen en cirkels, de gedaante van een oog heeft; oogsteen.

Monopolie, *monopolium*, Lat., alleenhandel, uitsluitende handel, een voorregt, volgens het welk geen ander met die waren handelen, of die vervaardigen mag. *Monopolist*, alleenhandelaar.

Monostichon, een vers van eene lettergreep, b. v. *ik*
schrik,
en
ben enz.

Monosyllabum, Lat., een eenlettergrepig woord.

Monotonie, eentoonigheid. *Monotoon*, eentoonig.

Monsieur, titel, welken de broeder des konings van Frankrijk draagt.

Monson, een bestendige landwind, die, in zekere streken der Indische zeeën, zes maanden lang onveranderd waait.

Monster, *monstre*, Fr., *monstrum*, Lat., monster, gedrogt, misgeboorte. *Monstreus*, *monstreux*, Fr., monsterachtig, gedrogtelijk.

Monster, staal, proef. *Monsteren*, toonen; wapenschouw houden. *Monstering*, tooning, vergelijking; wapenschouw.

Monstrans, Lat., *monstrantie*, de naar eene zon gelijkende vaas, waarin, bij de Roomschgezinden, de hostie, of het *venerabile*, bewaard, en zoo aan het volk getoond wordt.

Montafaraca, de lijfwacht des Turkschen keizers, uit 500 man ruiterij bestaande. *Montafaraca-baschi*, derzelver overste.

Montant, Fr., het bedrag, de waarde van iets; het beloop eener rekening.

Monteren, bemannen, voltallig maken; kleeden, met (zilver of goud) beslag voorzien. *Montering*, *montuur*, dienstkleeding; voltalligmaking.

Montgolfière, Fr., een luchtbal, van Montgolfier's uitvinding.

Montuur, zie *monteren*.

Monument, openbaar gedenkteeken, gedenkstuk, gedenkzuil; aandenken.

Moqueren, bespotten, uitlagchen. *Moquerie*, bepotting. *Moqueur*, spotter.

Mora, vertraging. *Periculum in mora*, Lat., er is gevaar bij uitstel; *sine mora*, zonder vertraging.

Moraal, de zedeleer, leer der gedragsregeling van den mensch. *Moralisatie*, invoering van goede zeden. *Moralisch*, zedelijk, maatschappelijk, tot de maatschappelijke betrekkingen behoorende. *Moraliseren*, levenspligten voordragen en inprenten; zedepreken, zedekundige aanmerkingen maken. *Moralist*, deugdleeraar, zedeprediker. *Moraliteit*, zedelijkheid, waarde der daad, met betrekking tot de zedeleer.

Morbleu, een Fransche vloek; zoo veel als verdoemd!

Morbona, bij de Romeinen, de godin der ziekten en ongesteldheden.

Mordaciteit, *mordacité*, Fr.; (bijtende) scherpheid, b. v. van sterk water; het bijtende in de rede of uitdrukkingen. *Mordant*, bijtend, verscheurend (van wilde dieren); wegvretend (van sterk water); bijtend, stekelig, stekelachtig; (muz.) een halvetriller. *Mordicant*, scherp, vretend, eenen bijtenden aard hebbende; bijtend, bitter spottend; geneigd, om gevoelig te steken.

More consueto, *solito majorum*, volgens oude herkomst, of ge-

bruik. *Mores*, de zeden; iemand *mores* leeren, iemand het hoofd regt zetten, hem leeren, hoe men zich gedragen moet.

Moresque, Fr., *moreske*, het schilderen met wanstaltige beelden; op de moorsche wijze geschilderd; dat geene dieren of menschen regt gelijkt.

Morganatisch huwelijk, *matrimonium ad morganaticam*, een huwelijk aan de linkerhand, met eane minder aanzienlijke vrouw, onder beding dat de kinderen in den stand der moeder blijven.

Moribundus, Lat., hij, die met den dood worstelt, wiens woorden door sommigen gehouden worden eene bijzondere kracht te hebben.

Morio, eene soort van mismaakt gegroeide menschen; bij de Romeinen ook hofnarren.

Moroos, *morosus*, Lat., knorrig, onvriendelijk. *Morositeit*, knorrigheid, grommigheid, verdrietelijkheid. *Morosophie*, stoostende vernuftigheid.

Morpheus, god van den slaap; de slaap zelf.

Morsuli, Lat., geneesmiddelen in de gedaante van lekkernijen, mat veel suiker vervaardigd, om die wel te doen smaken.

Mortadellen, smakelijke kleine worsten uit Italie en Frankrijk.

Mortaliteit, sterflijkheid. *Mortificatie*, dooding, doodmaking; kastijding, dooding van het ligchaam, tuchtiging, onderdrukking der begeerten; ook de grieving, een vernederend verwijt, of eene andere grievende behandeling. *Mortificeren*, eigenl. dooden, oneigenl. opheffen, vernietigen, voor ongeldig en vernietigd verklaren. *Mortuarium*, *manus mortua*, Lat., de doode hand, het te beurt vallen van zeker door den dood ontrnimd goed *aan de doode hand*, dat is aan de kerk, of een geestelijk gesticht.

Mosaïk, *mosaïsch werk*, een uit gekleurde steenen, glas, hout enz. zamengesteld stuk schilderwerk, hetwelk zoo kunstig vervaardigd werd, dat men het, op eenen kleinen afstand, voor penseelwerk zou houden; zijnde deze manier van schilderen in de dertiende eeuw uit Griekenland naar Italie gebragt geworden; intusschen verliest zich de uitvinding dezer kunst in de grijze oudheid. Eenigen schrijven dezelve aan Mozes toe, dewijl de horstlap des hoogepriesters een dergelijk werk zou geweest zijn; en van daar dan de naam *mosaïsch*. Anderen schrijven *musaisch*, ook *musivisch*, dewijl, in verscheidene tempelen der *musen*, zoodanige schilderstukken gevonden werden.

Moskee, turksche kerk of bedehuis, turksche tempel.

Moslem, geloovige, regtgeloovige bij, de Turken. Hiervan het meervoud *moslemim*, en bij verbastering *muselman*, *muzelman*.

Motete, *mottette*, *mottetto*, Ital., eene toonkunstige zamenstelling, of compositie, welke over eene bijbelsche spreuk, gewoonlijk voor zangstemmen vervaardigd wordt.

Motie, *motus*, Lat., beweging, ligchaamsbeweging; ook eene voordragt: *eene motie doen*, eene voordragt doen. *Motief*, *motivum*, Lat., beweegreden, aandrift, beweegoorzaak. *Motiveren*, met gronden of beweegredenen voorzien, de beweegredenen opgeven.

Motto, zinrijke stelling, spreuk, zinspreuk; vers tot opschrift eener verhandeling, of van een boek.

MOUCHE, Fr., blanketpleistertje. *Moucheteren*, eenen witten grond met zwarte vlekken besprenkelen; stoffen uithakken, uitsnijden.

MOURQUI, *murkij*, een weleer zeer geliefd, doch thans hui-ten gebruik geraakt klein muzijkstuk voor het klavier, in twee deelen, waarbij de bas altijd afwisselend in octaven gaat.

MOUSSELINE, Fr., neteldoek.

MOUSSEREN, schuimen, parelen, als h. v. champagnewijn, in het glas.

MOUSSON, de passaatwind; een wind, welke, in vele wateren, b. v. in de Indische zeeën en den stillen oceaan, of hestendig, of slechts op zekere tijden, naar eenerlei rigting waait, zonder van de eene streek op de andere te vallen; ook het jaargetijde, waarin deze wind waait.

MOUVEMENT, Fr., beweging; aandrift. *Moveren*, hewegen, onrustig worden of maken.

MOXA, eene soort van grijze wol, welke, in China en Japan, uit de bladen en de toppen van de bijvoetplant (*artemisia vulgaris*) toebereid wordt, door de gedroogde hladen te stooten en fijn te wrijven. Deze *moxa* wordt inzonderheid als een geneesmiddel tegen de jicht aangewend, wanneer men dezelve tot een' langwerpigen kegel zamenrolt, op de huid vasthecht, en in brand steekt; waardoor van langzamerhand eene ettering ontstaat, die de scherpe stoffen afleidt.

MOYEN, Fr., middel, weg, handgreep; hij heeft geene *moyens*, hij heeft geene middelen, geen geld; ook bij timmert niet hoog.

MOZZET, Fr. *mozette*, een opperkleed der roomsche priesters, niet ongelijk aan eenen schoudermantel, waardoor de schouders en het ligchaam tot aan de ellebogen hedekt worden; ook het purperen manteltje der kardinalen.

MUFTI, de Turksche opperpriester; de opperpriester van het gansche Turksche rijk.

MUHAMEDANISMUS, zie *Mohammed*.

MUITEN, MUITER, zie *mutin*.

MULATTEN, kinderen, van eenen Europeaan en eene negerin voortgesproten.

MULTEKA, een Turksch wetboek, waarin niet alleen de voorschriften omtrent het burgerlijke leven, maar ook alle godsdienstige gebruiken vervat zijn.

MULTIPLICANDUM, Lat., (rekenk.) het vermenigvuldigtal, of getal, dat vermenigvuldigd moet worden. *Multiplicatie*, de vermenigvuldiging. *Multipliceren*, vermenigvuldigen. *Multipliciteit*, de veelheid. *Multiplum*, een veelvond; getal, hetwelk een ander verscheidene malen bevat, h. v. 24 een veelvoud van 3, 6, 8 enz.

MUMIËN, gebalsemde doode ligchamen, bij de oude Egyptenaren, die daardoor voor verrotting beveiligd werden.

MUNICIPAAL, een stedelijke overheidspersoon, in de Fransche omwenteling. *Municipaalsteden*, die steden, welke geene vrije rijksteden zijn. *Municipaliteit*, de stedelijke of plaatselijke regering.

MUNIFICENTIE, *munificence*, Fr., milddadigheid, grootheid, wanneer het gewigtige en kostbare geschenken van groote heeren en rijke lieden hetreft.

MUNITIE, krijgsvoorraad, als kruid en lood; *munition d'amour*, blanketsel, en wat dies meer is.

MURIATICUM, Lat., gezuurd zout,

of zontzuur bevattend middelzout, loogzout. *Muriatisch*, zoutzuur, of zoutzuur bevattende.

Mursen, (Myrsen) de Tartaarsche adel in de Krim.

Musageet, een voorstander, beschermer, weldoener, bevorderaar der zanggodinnen en geleerden.

Musard, *musarde*, Fr., een persoon, die overal blijft staan, en met domme nieuwsgierigheid rondziet en snapt.

Muscadin, een muskusrieker, een pronkertje; een man, die zich naar de mode kleedt. *Muscus*, Lat., *musc* Fr., muskus, eene bekende sterk riekende stof. *Musqueren*, met muskus toebereiden, aan iets eenen muskusgeur geven.

Musculeux, Fr., gespierd, sterk van spieren; spierachtig.

Musen, *muzen*, (fabelk.) de zanggodinnen, negen in getal, als: Clio, Euterpe, Thalia, Terpsichore, Melpomene, Erato, Polymnia, Urania en Calliope; de godinnen der kunsten en wetenschappen; de schoone wetenschappen, bijzonder de dichtkunst.

Museum, eene plaats, aan de schoone kunsten en wetenschappen gewijd, waar geleerden plegen te vergaderen; ook een kunstkabinet; insgelijks eene studeerkamer.

Musica, Lat., muzijk, toonkunst, zangkunst; speelkunst op instrumenten. *Musicant*, een speelman, een muzijkspeler. *Musicus*, een toonkunstenaar.

Musivisch werk, zie *mosaïk*.

Musqueren, zie *muscadin*.

Musur-aga, opperregter bij de Turken.

Musurgie, de kunst, om de consonanten en dissonanten, in de muzijk, te regten tijde aan te brengen.

Mutabel, veranderlijk, onbestendig. *Mutabiliteit*, veranderlijkheid, verandering, onbestendigheid. *Mutatie*, *mutatio*, Lat., verandering, verwisseling, plaatsverandering, verplaatsing (van de eene stad naar de andere, als krijgslieden, ambtenaars). *Muteren*, veranderen. *Mutatis mutandis*, wordt gezegd, wanneer een geschrift aan meer dan eenen persoon te gelijk gerigt is, waarvan de inhoud dezelfde blijft, en de namen alleen veranderd worden.

Mutilatie, *mutilatio*, Lat., verminking. *Mutileren*, verminken.

Mutin, Fr., wederspannig, halstarrig, hoofdig, koppig, oproerig. *Mutineren*, muiten, oproerig worden, eenen opstand verwekken, zich weerspannig gedragen. *Mutinerie*, muiterij, opstand, oproer. *Mutiniers*, muitemakers, oproerstokers.

Mutueel, Fr. *mutuel*, wederzijdsch, over en weer: een *mutueel* testament.

Muzelman, zie *moslem*.

Muzzi, turksche benaming der galeislaven.

Myologie, verhandeling over de vliegen, muggen enz.

Myodescopsie, ongesteldheid der oogen, waarbij allerlei zwarte stippen, vezels enz., even als muggen, in eene gestadige opklimmende en nederdalende beweging, voor de oogen zweven.

Myographie, beschrijving der spieren. *Myologie*, de leer der spieren. *Myotomie*, ontleding der spieren.

Myopie, kortzigtigheid. *Myops*, een kortzigtige.

Myriade, een getal van tien duizend.

Myriagramme, een gewigt van tien duizend grammen.

Myriameter, eene lengtemaat van tien duizend meters.

Myriare, eene vlaktemaat van tien duizend aren.

Myrobolanen, eene soort van welriekende ekels, of noten, in Oostindie.

Mystagogen, waren bij de oude Grieken zekere, door de overheid aangestelde mannen, welke den reizigeren alle gedenkteekenen en alle voorwerpen, die opmerkzaamheid verdienden, moesten aanwijzen, waartoe ook de godsdienstplegtighe-den behoorden.

Mysterie, Fr. *mystère*, Lat. *mysterium*, geheim, verhorgenheid in den godsdienst. *Mysterieus*. Fr. *Mysterieux*, geheimzinnig. *Mystiek*, Fr. *mystique*, leer der geheimen, bijzonder de leer der verborgen vereeniging van de ziel met het goddelijke wezen; ook de navorsching van den verborgen zin der heilige sehrift. *Mysticismus*, het geloof in zulk eene leer der verborgenheden, ook in bovennatuurlijke ingevingen; eene dweepaehtige neiging tot wondergeloof. *Mystisch*, verborgen, geheimzinnig, bovenzinnelijk.

Mythe, *mythos*, *mythus*, Gr. en Lat., verhaal, verdiehtsel, inzonderheid omtrent de goden-leer der Ouden; beeldrijk verdichtsel aangaande de godheden en helden der Ouden. *Mythisch*, verdiehtend, fabelachtig, hetgeen tot de fabelleer betrekking heeft. *Mythologie*, de leer der oude verdichtselen, bijzonder de heidensche godenleer, de fabelachtige godsdienst der Ouden; de fabelleer (eene gelukkige uitvinding en onuitputbare bron voor dichters en beeldende kunstenaars).

N.

N. als getal, heteekende N. in oude tijden 900, en met eene streep er boven $\bar{N}$ 90,000.

N. B., *nota bene*, wel aan te merken.

N. C., *nostro conto*, op onze rekening.

N. L., *non liquet*, de zaak is nog niet behoorlijk gestaafd.

N. M., *nova moneta*, nieuwe munt.

N. N., *nomen nescio*, zijnen naam weet ik niet, of ik wil hem, ten minste, thans niet noemen; ook: *notetur nomen*, de uitgelaten naam moet ingevuld worden.

N. S., *notre seigneur*, onze Heer Christus.

N. T., *novum testamentum*, het nieuwe testament.

Nto., *netto*, juist *N.* ℔., nettopond.

No., *numero*, in getal, de zoo en zooveelste.

Nom., *noie*, *nomine*, in naam.

Not. publ., *notarius publicus*, openbaar notaris.

N. S., nasehrift.

Naama, het gebed der Turken, hetwelk zij dagelijks vijf maal moeten doen, namelijk, bij het opgaan der zon, des middags, tegen den avond, bij het ondergaan der zon, en om één uur in den nacht.

Naasting, *het regt van naasting*, of het regt van voorkeur, volgens hetwelk iemand, bij den verkoop eener zaak, een nader regt daarop heeft, dan een ander, dat is, dezelve voor denzelfden prijs, welken een ander geboden heeft, met uitsluiting van hem, kan koopen, en wanneer dezelve reeds verkocht is, kan terugnemen.

Nabob, titel der koningen in Azië, Oostindië, Bengalen enz.; ook een bevelhebber der troepen des voormaligen Mogols; insgelijks een ambtenaar der oostindische compagnie; en daar dezen in Indië gewoonlijk groote rijkdommen verkregen, zoo noemen de Engelschen eenen zeer rijken man, die luisterrijk leeft, eenen nabob.

Nachtmerrie, zie *incube*.

Nadab, hoogepriester bij de Perzianen, even als *mufti* bij de Turken.

Nadir (het), is een arabiesch woord, het nederaspunt des hemels onder onze aarde, hetwelk het zenith, of het kruinpunt tegenovergesteld is.

Nagelproef, de proef van een geheel uitgedronken glas, welke daarin bestaat, dat men het omgekeerd op den nagel zet, en den laatsten druppel daarvan aflikt.

Nagelvast, alles, wat in een huis, of ander gebouw, met nagels, of spijkers, vastgemaakt is, zoodat het niet, zonder alvorens losgemaakt te zijn, kan verplaatst worden. Men zegt gemeenlijk *aard- en nagelvast*.

Najade, watergodin, waternimf.

Naïef, Fr. *naïf*, natuurlijk, ongekunsteld, onbestudeerd, aardig, ongedwongen. *Naïviteit*, Fr. *Naïveté*, natuurlijkheid, ongekunstelde, aardige uitdrukking.

Nankin, Fr. *nanquin*, eene soort van stof, uit chinesche boomwol gemaakt. *Nanquinett*, eene stof van dezelfde soort, maar sterker, en hooger geschat, dan de eerstgenoemde.

Napeën, heidensche bosch-, dal- en heuvelnimfen.

Naphta, eene soort van ontvlambare, door de natuur voortgebragte olie; ook in de scheikunde, de naam eener witte, doorzigtige vochtigheid, van eenen zeer doordringenden reuk, welke ongemeen ligt, vlugtig en ontvlambaar is, en uit wijngeest, door middel der zuren, bereid wordt.

Napoleons d'or, eene bekende, nieuwfransche gouden munt (1808); op den rand staat: *Dieu protège la France*, God bescherme Frankrijk.

Narcis, *Narcissus*, in de fabelleer, een achoone jongeling, die van vele nimfen te vergeefs bemind en daarom door dezelve vervloekt werd; waarop hij allengs ineengekrompen, en eindelijk in eene gele bloem, de *narcis*, veranderd is. Andere vertellingen brengen mede, dat hij, eens van de jagt komende, zijne beeldtenis in eene fontein zag, en daarop dermate verliefde, dat hij verkwijnde en stierf.

Narcoticum, een slaapverwekkend, bedwelmend middel. *Narcotisch*, slaapverwekkend, bedwelmend, krampstillend.

Narthex, Gr., een staf met eenen achtkanten knop, welken de oude grieksche regenten droegen, die van daar ook *narthekophoren* genoemd werden.

Nasireër, zie *nazireër*.

Nassib, dus noemen de Turken het noodlot, of de voorbeschikking, daar alles, naar hun gevoelen, vooraf bepaald, en in een boek, in den hemel, opgeschreven is.

Natagai, bij de Tartaren, de hoogste God, dien zij als den heer der aarde en van alle geschapene wezens aanbidden.

Natie, volk, geslacht, landgenooten. *Nationaal*, hetgeen tot een gezamenlijk volk behoort, of hetzelve eigen is.

Nationaalschulden, schulden van het land. *Nationale troepen*, uit inboorlingen bestaande. *Nationale vergadering*, eene vergadering van afgevaardigden des volks, om in deszelfs naam 's lands welzijn te behartigen en te helpen bevorderen. *Nationaliseren*, burger maken, van eene vreemde natie als landsman, als burger opgenomen worden, het burgerregt verkrijgen. *Nationaliseren*, een door de fransche omwenteling ontstaan woord: tot het voorwerp der gansche natie, of ook der natie eigen maken.

Natura, *in natura*, in de natuur, bloot, oorspronkelijk. *In puris naturalibus*, naakt. *Jus naturae*, het natuurregt. *Naturalia*, voortbrengsels der natuur, natuurzeldzaamheden. *Naturalienkabinet*, eene verzameling van zoodanige zeldzaamheden. *Naturaliseren*, hetzelfde als *nationaliseren*. *Naturalisering*, het burger maken. *Naturalismus*, de natuurlijke godsdienst, het leerstelsel van den natuurlijken godsdienst, het tegenovergestelde der openbaring. *Naturalist*, voorstander van den natuurlijken godsdienst; een, die den christelijken geopenbaarden godsdienst loochent; ook een natuurkundige; insgelijks een ongeleerde schermer, of die het schermen niet geleerd heeft. *Naturel*, Fr., natuurlijke geaardheid, gemoedsstemming. *Natuurrijk*, daaronder verstaat men gewoonlijk driederlei, namelijk het steen-, planten- en dierenrijk.

Natuur, zie *natura*.

Naulon, dus werd (in de fabell.) het stuk geld genoemd, hetwelk Charon den dooden afperste, om hen over te voeren.

Nautiek, *nautica*, Lat., de scheepvaartkunst. *Nautisch*, tot de scheepvaart behoorende.

Nautiliten, versteende schaaldieren, anders *nautili*.

Navigatie, scheepvaart. *Navigabel*, bevaarbaar, zeilbaar. *Navigatie-acte*, eene engelsche bandelwet van 1651, volgens welke vreemde schepen alleen zulke goederen naar britsche havens mogen voeren, die voortbrengselen des lands zijn, aan hetwelk het schip toebehoort, en uit krachte waarvan britsche goederen op geen schip mogen uitgevoerd worden, dat niet in britsche staten gebouwd is, en van welks manschap niet, ten minste, twee derden, benevens den kapitein, geborene of genaturaliseerde Engelschen zijn.

Nazireër, *nazareër*, soort van Joden, die de gelofte gedaan hebben, van geen wijn te drinken, het haar niet te laten scheren of afsnijden, geene dooden aan te raken enz.

Necessaire, Fr., een ligt, gemakkelijk mede te voeren doosje, waarin men allerlei kleine op reis onontbeerlijke dingen, als scharen, messen, potlooden enz., pleegt te bewaren; van het Fr. *nécessaire*, noodwendig. *Nécessiteit*, Lat. *necessitas*, noodwendigheid. *Necessiteren*, dwingen, noodzaken.

Necrocautie, de verbranding der dooden. *Necrologium*, *necrologue*, een kerkboek, kerkregister, bijzonderlijk in kloosters, waarin de namen van de weldoeners en de afgestorvenen der orde, als ook die der bisschoppen, abten enz. opgeteekend worden; doodboek, doodregister. *Necromantie*, *nigromantie*, de waarzegging door bezwering der afge-

storvenen, de zwarte kunst. *Necromant*, een die de zwarte kunst verstaat. *Nigromantijner*, orde van zoodanige personen in Egypte, die de zwarte kunst oefenen.

NECTAR, godendrank; ook artsenijdrank.

NEFAS, onregt, onbillijkheid, ondeugd, misdrijf; ook eene onmogelijk ding. *Per fas et nefas*, niet geheel en al met regt, op eene geoorloofde en ongeoorloofde wijze.

NEGATIEF, *négatif*, Fr., ontkennende, eene ontkenning inhoudende. In de algebra heet eene *negative grootte* zoodanig eene grootte, welke het minusteeken (—) voor zich heeft. *Eene negative*, eene ontkenning, eene ontkennende stelling; een weigerend antwoord: *hij houdt zich bij de negative*. *Negatie*, ontkenning; ook het ontbreken eener eigenschap, waarvoor eene zaak, volgens hare natuur, niet vatbaar is. *Negeren*, ontkennen.

NÉGLIGÉ, Fr., nachtgewaad; ook elke huiskleeding. *Negligent*, nalatig. *Négligence*, nalatigheid. *Negligeren*, Fr. *négliger*, veronachtzamen.

NEGOCE, Fr., *negotium*, Lat., *negotie*, werk, zaak, bezigheid. *Negociant*, handelaar, iemand, die in het groot handel drijft. *Negocieren*, handeldrijven; ook in onderhandeling zijn; van hier *negotiatie*, onderhandeling, handel met actien, wisselbrieven enz. *Negociabel*. Fr. *négociable*, verhandelbaar, als actien, wissels, schuldbrieven enz. *Negociantismus*, handelgeest; de geest, de gezindheden en grondstellingen der kooplieden. *Negociateur*, een onderhandelaar.

NEGOR, *negore*, eene soort van Priesters in Japan.

NEMESIS, (fabelk.) de godin der wraak, eene godin, wier amht het was, allen uit trotschheid en overmoed beganen wrevel te wreken, en wier ongenade men zich, derhalve, door onvergenoegdheid en al te dartele wenschen, op den hals baalde. Zie *Adrastea*.

NEMO, niemand. *Nemo omnibus horis sapit*, niemand is ter aller uren wijs.

NEMOLIETH, eene soort van steenen van eenen huitengewonen vorm, op welke de natuur bosschen voorstelt.

NEOCORE, zie *Arpedonapten*.

NEOGRAAPH, een nieuwschrijver, dat is iemand, die van de tot biertoe in gebruik zijnde spelling afwijkt. *Neographie*, de afwijking van de oude en gewone spelling

NEOLOGIE, uitvinding, gebruik van nieuwe woorden, of van oude woorden in eene nieuwe beteekenis. *Neologisch*, nieuw (van woorden). *Neologiseren*, zich van nieuwe woorden bedienen. *Neologismus*, gewoonte, vaardigheid, om nieuwe woorden te smeden en te gebruiken. *Neoloog*, eigenlijk iemand, die zich van nieuwe woorden bedient; ook die omtrent deze of gene zaak, eene van de gewone afwijkende denkwijs koestert. Thans wordt dit woord veelal gebezigd voor eenen ketter, voor iemand, die vreemde en schadelijke gevoelens, ten aanzien van den godsdienst, omhelst en voordraagt. *Neologisch woordenboek*, verklaring van nieuwe woorden.

NEOPHIET, *neophyte*, Fr., een nieuweling in den godsdienst; een nieuw bekeerde.

NEPENTHE, eene smert en droefheid verdrijvende artsenij.

NEPHRALGIE, nieren- of lenden-

pijn. *Nephritis*, pijn in de nieren, nierenziekte, ontsteking der nieren. *Nephritisch*, met nierenwee gekweld.

Nepos, bloedverwant. *Nepoten*, de verwanten van den paus. *Nepotismus*, verwantschap, verzorging van verwanten; de moeite, die de Pausen zich geven, om hunne bloedverwanten te verrijken.

Neptunus, bij de oude Heidenen, de God der zee. *Neptunisten*, de aanklevers van het gevoelen, dat de met de aarde plaats gehad hebbende omwentelingen, door water, of door overstroomingen, zijn bewerkt geworden; in tegenoverstelling der *vulkanisten*, welke beweren, dat deze omwentelingen aan de werking van het vuur moeten toegeschreven worden.

Nereïden, vijftig zusters, volgens de fabelleer, nimfen des oceaans of der wereldzee, zeegodinnen. *Nereus*, een zeegod, vader der Nereïden.

Nerveus, *nerveux*, Fr., sterk; fig. hondig, krachtig.

Neschiko, Joodsch, een kus.

Nestorianismus, leer van Nestorius, die in de vijfde eeuw bisschop te Antiochiën was, en beweerde, dat Christus wel twee onderscheidene naturen, doch slechts eenen wil had; deszelfs aanhangers worden *Nestorianen* genoemd.

Ne sutor ultra crepidam, Lat., schoenlapper blijf bij uwe leest. Zie *ultracrepidiseren*.

Netto, Ital., juist; zonder dat er eenige aftrekking plaats vindt; ook het gewigt der waren op zich zelf, zonder op het vaatwerk of het inpakken te zien. *Netto provenu*, of *netto procedito*, is bij de kooplieden datgene, hetwelk, na afgetrokkene onkosten van eene verkochte waar, aan zuiver en baar geld overig blijft, waarover de principaal kan beschikken; de zuivere opbrengst.

Neuroptera, insecten met vier doorschijnende netvormige vleugelen.

Neutraal, onpartijdig. *Neutraliteit*, onpartijdigheid. *Neutralisatie*, in de scheikunde, de verandering in middelzout. *Neutraliseren*, in den staat der onpartijdigheid brengen; ook zich onpartijdig gedragen; insgelijks in middelzout veranderen.

Nevritisch, op de zenuwen werkende, dezelve versterkende. *Nevrographie*, de beschrijving der zenuwen. *Nevrologie*, verhandeling over de zenuwen in de dierlijke ligchamen. *Nevrotomie*, de ontleding der zenuwen; ook de ontleedkundige toebereiding der zenuwen.

Newgate, Eng., eigenlijk de nieuwe deur; de gevangenis der hoofdmisdadigen in Londen; insgelijks het daarvoor liggende plein.

Niabel, *niable*, Fr., loochenbaar, ontkenbaar, wat geloochend of ontkend, voor valsch en onwaar kan verklaard worden.

Nibelungenlied, een ond-duitsch heldendicht uit de dertiende eeuw, hetwelk de liefde van een dubbel paar bezingt. Een volledig handschrift daarvan bezit de koninklijke bibliotheek te Munchen. Naderhand, en onlangs nog, zijn verscheidene stukken daarvan in het licht verschenen.

Nicolaïten, eene sekte onder de Christenen, in de eerste eeuw, welke, in de leer van den oorsprong der wereld en des menschen, van den zon-

denval en de verlossing, van de leer der Apostelen afweek, en die de geoorloofdheid van met alle vrouwen naar welgevallen gemeenschap te hebben beweerde, enz.; ingevolge van welke laatste bijzonderheid, men die Roomschkatholijke geestelijken, welke, om te kunnen trouwen, hunnen stand verlieten, spottender wijze, *nicolaïten*, noemde.

NIHILIST, die in zaken, den godsdienst betreffende, niets gelooft; ook hij, die in het burgerlijke leven niets doet, tot niets te gebruiken is; een onnut, onbruikbaar lid der burgerlijke zamenleving.

NIMF, Fr. *nymphe*, eene vrouwelijke godheid, die zeeën, vloeden, bosschen, bergen enz. bewoont; ook insectenpop.

NIMIETEIT, overvloed, in eene te groote menigte. *Nimius*, al te groot, al te sterk, al te veel; de maat te buitengaande. *Nimia familiaritas parit contemtum*, wie zich te gemeen maakt, wordt veracht. *Omne nimium vertitur in vitium*, of *omne nimium naturae inimicum*, al te veel is ongezond.

NIS, eene diepe, schelpvormige holte in eenen muur, om eene figuur enz. in te plaatsen; ook eene kleine afgezonderde, der eenzaamheid gewijde plaats in eenen tuin.

NITRUM, Lat., salpeter. *Spiritus nitri dulcis*, geest van zoet salpeter.

NIVOSE, sneeuwmaand, de derde maand des nieuwfranschen almanaks; van 22 December tot 22 Januarij.

NIX, een verdicht waterspook, van eene mismaakte gestalte.

NOBEL, adellijk; edel; treffelijk, heerlijk. *Nobiliteren*, tot den adelstand verheffen. *Noblesse*, Fr., al de adellijken van een oord of land te zamen genomen; ook de stand en de waarde eens edelmans; ook hoogheid en verhevenheid in eenen geestelijken en zedelijken zin, waardoor de adel zich, eigenlijk, behoorde te onderscheiden.

NOCTAMBULE, Fr., *noctambulus*, Lat., nachtwandelaar; iemand die, in den slaap, rondloopt en allerhande bezigheden, even als een wakende, verrigt, zie *somnambule*.

NOLENS, VOLENS, Lat., goedwillig, of kwaadwillig.

NOLI ME TANGERE, Lat., raak mij niet aan; springkruid, welks rijpe zaadhuisjes zich, bij de geringste aanroering, openen; kruidje roer mij niet.

NOMADEN, herders; lieden, die geen bestendig verblijf hebben, maar met hunne kudden altoos daarheen trekken en zich daar ophouden, waar zich de beste weiden bevinden. *Nomadisch*, omzwervend, zonder vaderland of vast verblijf.

NOMANTIE, *nomancie*, de voorgewende kunst, om, uit de letters des voornaams van een' mensch, deszelfs lot te voorspellen.

NOMEN, naam, benaming. *Nomen et omen habet*, hij voert den naam met de daad. Iemand heet b. v. Vos, en is ook een sluwe vos. *Nomen*, in de spraakkunst, heet ook een naamwoord. *Nomenclator*, naamkundige, naamkenner; ook een woordenboek, naamregister, verzameling van woorden en namen.

NOMINATIE, Lat. *nominatio*, lijst van eenige personen, om daaruit, tot het eene of andere einde, eene keus te doen; ook het regt, om iemand tot eene waardigheid, tot een ambt te

benoemen. *Nomineren*, noemen, benamen; op eene lijst plaatsen, om daaruit te kiezen; ook benoemen.

NOMODIDACTUS, een wetgeleerde. *Nomocratie*, wetheerschappij. *Nomologie*, het derde deel der practische wijshegeerte; deze wijst het rigtsnoer van ons begeeren en afkeer hebben aan; ook kunst der wetgeving.

NONÄCTIVITEIT, in den krijgsdienst, verminderde soldij van eenen officier, die niet meer in werkelijken dienst is: *op nonactiviteit gesteld*.

NONCHALANCE, Fr., nalatigheid; gevoelloosheid, mangel aan deelneming. *Nonchalant*, nalatig, traag.

NONCONFORMISTEN, in Engeland, die hervormde Christenen, welke met de bisschoppelijken, ten aanzien van de uiterlijke plegtigheden, niet overeenkomen; Dissenters. Zie *conform*.

NONE, in de kloosters, het negende uur van den dag, om drie uren des namiddags.

NONENS, Lat., een onding.

NONODI, de negende dag eener Decade.

NON OMNIA POSSUMUS OMNES, wij zijn niet allen tot alle dingen geschikt.

NON OMNIBUS DORMIO, ik slaap niet bij, dat is, ik zwijg niet op alles.

NONPAREILLE, Fr., onvergelijkelijk, wat zijn gelijke niet heeft. *Non pareille*, in de boekdrukkunst, eene soort van kleine drukletters, welke in fijnheid slechts door het zoogenaamde parelschrift overtroffen wordt. *Groot-nonpareille*, eene der grootste soorten van schrift.

NON PLUS ULTRA, (het) daar gaat niets boven; het doel, hetwelk men niet wil, of mag overschrijden.

NONSENS, Lat., onzin, iets zonder beteekenis.

NONSUNT, een ontmande, kastraat.

NON-VALEUR, Fr., hij, die niet in staat is, de belastingen te betalen; een belastingschuldige.

NOOLOGIST, diegene, welke beweert, dat de oordeelvellingen der gezonde rede, onafhankelijk van de ervaring zijn, en haren oorsprong van de rede hebben.

NOORDSCHE RIJKEN, Rusland, Zweden en Denemarken.

NORKI, dus wordt, in den russischen handel, het pelswerk van jonge vossen genoemd.

NORMA, Lat., regel, voorschrift; bij de boekdrukkers, de verkorte titel, welken men onder de laatste regels der eerste bladzijde van ieder vel gewoon is te plaatsen. *Normaalscholen* heeten de beter ingerigte Duitsche scholen, welke, volgens de schoolverordening van 1774, in Oostenrijk aan anderen tot rigtsnoer dienen.

NORNEN, vrouwelijke ondergodheden der oude Celten en Noordsche volken; zoo veel als schikgodinnen.

NOSCE TE IPSUM, Lat., ken u zelven.

NOSOLOGIE, ziektekunde. Zie *pathologie*. *Nosocomium*, een ziekenhuis.

NOS POMA NATAMUS, Lat., (spreekwoord) wij zijn meer dan anderen; zoo als hoogmoedige, ingebeelde en tevens, in den hoogsten graad, onwetende lieden gewoon zijn te spreken.

NOS POLONI NON CURAMUS QUANTITATEM SYLLABARUM, wij Polen geven geen acht op de maat der lettergrepen, zegt men, schertsenderwijze, van diegenen, welke de latijnsche woorden kort of lang uitspreken, gelijk het hun in den mond komt.

NOSTALGIE, heimwee, de met zwaarmoedigheid gepaarde begeerte naar het vaderland.

NOTA, Lat., *note*, Fr., teeken, merkteeken; eene schriftelijke aanwijzing, aanmerking; ook rekening. *Nota*, merk op, geef acht, let op. *Nota bene*, merk wel op, geef wel acht. *Ad notam nemen*, opmerken. *Notatu dignum*, gedenkwaardig, merkwaardig. *Notaudum*, hetgeen op te merken is. *Notabel*, aanzienlijk, merkwaardig. *Notabelen*, de voornaamsten, aanzienlijksten, geachtsten. *Noteren*, aanmerken, opteekenen. *Notificatie*, aankondiging, melding, bekendmaking, aanduiding. Voor *notificatie* (keonisgeving) aannemen. *Notificeren*, kond doen, aankondigen, berigten, melden, opening geven. *Notio*, begrip; verstandsbegrip, dat is het zuivere begrip, in zoo verre het enkel van het verstand zijnen oorsprong heeft. *Notitie*, opteekening, opgaaf.

NOTARIS, *notarius*, Lat., een openbaar ambtenaar, na voorafgegaan onderzoek naar deszelfs bekwaamheid, door de hooge overheid aangesteld, om in geschrift te brengen, naar den vorm, bij de wetten en ordonnantien voorgeschreven, alle acten, overeenkomsten en uiterste willen, die ouder de burgers en inwoners eener plaats worden gepasseerd.

NOTOOR, blijkbaar, algemeen bekend. *Notorieteit*, Fr. *notorieté*, blijkbaarheid, zekerheid. *Acte van notorieteit* is zoodanig eene acte, waarbij men verklaart, met eenen bewusten persoon of eene bewuste zaak bekend te zijn.

NOTTURNO, Ital., nachtmuzijk.

NOUVEAUTÉ, Fr., nieuwheid; het nieuwe; ook iets nieuws en zeldzaams. *Nouvellen*, tijdingen, nieuwigheden; berigt, boodschap, narigt; ook zinrijke geschiedenissen, korte verhalen. *Nouvellist*, liefhebber van nieuwigheden, brenger van nieuwstijdingen.

NOVALE LANDEN, dit woord gebruikt men, om te beteekenen, landen nieuwelijks bebouwd, en die, van onheugelijke tijden, onbebouwd gelegen hebben.

NOVATIE, *novatio*, Lat., vernieuwing, verandering. In de regtspraktijk verstaat men door dit woord de verandering eener vroegere obligatie of verbindtenis in eene latere, en alzoo eene vernietiging van de oude, door de nieuwe. *Novator*, iemand die nieuwigheden, inzonderheid in den godsdienst, invoert. *Novellen*, Lat. *novellae*, zijn de verordeningen, die keizer Justinianus deed bekend maken, naar mate dat er geschillen ontstonden, of dat het noodig was het misbruik te beteugelen, hetwelk men van sommige wetten maakte: die verordeningeo, op onderscheidene tijden ingesteld, noemde men *novellae*, bij ons *novellen*, om die van de oude verordeningen te kunnen onderscheiden. Genoemde verordeningen maken het vierde en laatste deel van het Romeinsche wekboek uit.

NOVEMBER, eigenlijk, de negende maand, wanneer men, gelijk de Romeinen, de maanden van Maart af begint te tellen. Karel de groote gaf daaraan den naam van windmaand; bij ons is *november* slagtmaand.

NOVEMOLE, Ital., (muz.) negen tezamengetrokkene noten.

NOVICE, een persoon van het

manneljke of vrouwelijke geslacht, die zich tot eene proef, in een klooster ophoudt, om den proeftijd door te staan, eer dezelve, door het aandoen der geestelijke kleederen, volkomen in de orde opgenomen wordt; ook een nieuw opgenomen scholier, hetzij jongen of meisje. *Noviciaat*, proeftijd in een klooster; figuurl., het, begin dat men in het aanleeren eener kunst of wetenschap maakt.

NOYADEN, het verdrinken van vele menschen tegelijk; een ten tijde van het schrikbewind, (1793) in Frankrijk dikwerf aangewend middel, om zich de weldenkende menschen van den halze te schuiven. Men plaatste die ongelukkigen, namelijk, in een vaartuig, en liet hen, door het openen van eene daarin gemaakte klep, in zee zinken!

NUANCE, Fr., tint, schakering; aardige vermenging der kleuren, zoodat zij eenen overgang van donker in licht veroorzaken; licht en bruin. *Genuanceerd*, geschakeerd, vermengd. *Nuanceren*, schakeren, mengelen, zachte overgangen maken.

NUBIEL, manbaar, in staat om te huwen. *Nubiliteit*, manbaarheid, de bekwame staat, om te huwen.

NUDITEIT, naaktheid, *nuditeiten*, zwakheden, vergrijpen; in de schilderk., naakte heelden; insgelijks ontuchtige verhalen. *Nudipedaliën* waren, bij de Romeinen, plegtige omgangen, die blootsvoets geschiedden. *Nudipedalen* waren dweepers van de zestiende eeuw, welke voorgaven, dat de godsdienst bestond in barvoets te gaan, dewijl God aan Mozes en Jozua bevolen had, hunne schoenen uit te trekken.

NUGACITEIT, praatzucht, beuzelachtigheid. *Nugae*, onnutte praat, beuzelpraat. *Nugiparus*, een mensch, uit wiens mond geen wezenlijk woord komt.

NUL, figuur van een getal (o); figuurl. nietig, krachteloos, dat niet geldt. Hij is eene *nul* in het gezelschap, hij deugt tot niets. *Nulliteit*, nietigheid.

NUMERAIR, Fr., naar het getal. De *numeraire* waarde eener munt is de waarde, welke men aan dezelve in den handel en in de wandeling toelegt, waarvoor men dezelve uitgeeft en aanneemt; ook het bare geld, inzonderheid, datgene, hetwelk in omloop is. *Numeratie*, het tellen, uitspreken van tezamengevoegde getallen; het becijferen. *Numereren*, tellen. *Numeroteren*, nommeren, met getallen, naar de nommers, merken. *Numereus*, talrijk. *Numerisch*, wat door getallen kan uitgedrukt worden. *Numero*, onder het getal. *Numerus*, harmonie, overeenstemming; welluidendheid in eene geschikte afwisseling der lange en korte lettergrepen, in de schrijfwijze.

NUMERI, het vierde boek van Mozes.

NUMISMATIEK, penningkunde. *Numismatographie*, beschrijving en kennis van oude munten. *Numismaticus*, een kenner van munten. *Numismatisch*, penningkundig.

NUNCIATUUR, gezantschap van eenen Nuntius. *Nuncieren*, aanzeggen, verkondigen. *Nunciatie*, verkondiging.

NUNCUPATIE, bepaalde benoeming tot erfgenaam. *Nuncu-*

pata voluntas, bepaalde verklaring van den wil. *Nuncupatief*, mondeling, zonder schriftelijke verzekering. *Nuncupatief*, in het Lat. *noncupativum testamentum*, een mondeliog testameot. *Nuncuperen*, bekend maken, in eenen geregtelijken vorm verklaren.

NUNTIUS, of NUNCIUS, eeo bode, pedel; ook een pauselijke afgezant. Wanneer hij geeo kardinaal is, wordt hij *Nuntius Apostolicus* genoemd; anders heet hij *Legatus a latere*.

NUTREREN, voedeo, opkweeken. *Nutriment*, Lat. *nutrimentum*, voedsel. *Nutritor*, voeder, opkweeker. *Nutritie*, voediog. *Nutritief*, voedend. *Nutrix*, voedster, minne.

NYCTALOPES, diegenen, welke bij nacht beter kunoen zien, dan bij dag. *Nyctalopie*, onbekwaamheid, om bij dag te zien.

O.

O, als romeinsch getal, beduidt 11.

OARS, kleioe Engelsche vaartuigen, welke op de Theems bij Londen, tot overvaren gebruikt worden.

OASES, kleioe vruchtbare plekken groods in de zandwoestijnen van Afrika.

OBDUCENT, arts, wondarts, die een dood ligchaam of lijk onderzoekt. *Obduceren*, opensnijden, bezigtigen; ook overtrekken, omleiden. *Obductie*, opensnijdiog en bezigtiging van een lijk.

OBDURATIE, *obduratio*, Lat., verhardiog. *Obdureren*, verharden, verstokken.

OBÉDIENCE, Fr., *obedientia*, Lat., gehoorzaamheid, welke de ordesgeestelijken en monniken beloven; ook het schriftelijke verlof, om uit het eene klooster in het andere te gaan; ook het ambt van eenen ordesgeestelijkeo, in de huishouding des kloosters.

OBELISK, *obeliscus*, Lat., eene spitse, vierhoekige piramide, vol hieroglyphische figuren; grafnaald, pronknaald.

OBJECT, *objectum*, Lat., *objet*, Fr., het voorwerp, waarover men handelt, of waarmede men omgaat: eeoe zaak, welke onder de zinneo valt; het doel, het eiodoogmerk; desgelijks eene zaak van gewigt. Het tegengestelde van *object* is *subject*, zie dit woord. *Objecteren*, *objicieren*, tegenwerpen. *Objectie*, tegenwerping, tegenspraak. *Objectief*, voorwerpelijk, wat tot het voorwerp buiten ons behoort. Eeoe zaak *objective* beschouweo heet: bij dezelve enkel op het voorwerp zien; *subjective*, daarentegen, dezelve in betrekking tot hare bepaliogen, dat is tot hare eigenschappen beschouwen, ook buiten ons. *Objective* waarheid, de natuur en aard der zaak; *subjective* waarheid, de kennis der zaak, of regte keonis van het wezen derzelve.

OBIIT, verkort OB., hij of zij is gestorven.

OBITER, Lat., in het voorbijgaao, ter loops, vlugtig.

OBJURGEREN, met woorden straffen. *Objurgatie*, het schelden, laken, verwijt.

OBLAAT, *oblate*, een dun gebak van meel en water, dieoende om brieven te verzegelen, ouwel; ook het misbrood, bij het gebruiken van het heilige avondmaal, in de Roomsch-katholijke kerk.

Oblatie, overreiking; aanbieding; geschenk; offerande, vrijwillige gift, liefdegift.

Oblecteren, vermaken, verlustigen. *Oblectamenta*, Lat., verlustigingen.

Obligaat, Ital. *obligato*, verbonden, verpligt; in de muzijk, heet het begeleidend; noodzakelijk, dat geen van de daarmede beteekende stukken, uit het concert mag wegblijven; ook, in het algemeen, iedere hoofdstem, als: *obligaatviool*, *obligaatfluit*, *obligaatpartij*, *obligaat* spelen enz. *Obligatie*, *obligatio*, Lat., verpligting; ook schuldbrief. *Obligatoor*, verbindend, verpligtend. *Obligeance*, Fr., beleefdheid, dienstvaardigheid. *Obligeren*, verbinden, verpligten; ook noodzaken, dwingen.

Obliteratie, *obliteratio*, Lat., doorstrijking, doorhaling; ook verdelging, vernietiging; het uitwisschen uit de gedachten. *Oblitereren*, doorhalen, uitwisschen.

Oblivieux, Fr., *oblivieus*, vergeetachtig, vergetelijk.

Oblongum, Lat., een lange vierhoek.

Obloqueren, wederspreken, tegenspreken.

Obnubilatie, beneveling. *Obnubileren*, benevelen.

Obreperen, bekruipen, onderkruipen; langs bedekte wegen verkrijgen, bedriegen. *Obreptie*, bekruiping, inkruiping. *Sub-* en *obreptief*, ter sluip, steelswijze.

Obrogatie, tegenzegging, tegenspraak. *Obrogeren*, tegenspreken.

Obrueren, instorten; ook overhoopen, overladen. Met vele zaken *geobrueerd* (overladen) zijn.

Obsceen, oneerbaar, schandelijk, ontuchtig, aanstootelijk. *Obsceniteit*, morsigheid, ongeschiktheid, aanstootelijkheid in gezegden en spreekwijzen.

Obscuranten, verdonkeraars, verduisteraars, schertsenderwijze dompers; nachtverspreiders, in tegenoverstelling van lichtverspreiders, verlichters. *Obscureren*, verduisteren, verdonkeren. *Obscuriteit*, duisternis, donkerheid. *Obscuur*, donker; ook ooberoemd.

Obsecraties, bij de oude Romeinen, openlijke, gebeden, om de goden te verzoenen, of een kwaad af te wenden; openlijke boetgebeden. *Obsecreren*, bidden, vurig bidden.

Obsederen, iemand, als ware het, belegeren, hem niet van de zijde gaan, niet van hem wijken, op alle zijne handelingen, redenen enz. naauwkeurig acht geven; omringen, lastig vallen, plagen; ook van den duivel bezeten zijn.

Obsequium, Lat., toegeving, inwilliging, eerbied; ook in de Roomsche kerk, het *officium* voor de dooden; lijkdienst; ook eene plegtige lijkstatie. *Obsequium amicos veritas odium parit*, toegevendheid verwekt vrienden, maar waarheid baart haat.

Observance, Fr., gebruik, gewoonte, regel; zede. *Observant*, een naar den onveranderlijken regel van Franciscus levende ordesgeestelijke. *Observatie*, opmerking, waarneming. *Observatie-leger*, waardoor eene belegering gedekt, en ook de vijand in het oog gehouden wordt, opdat hij niet zoude kunnen binnenrukken en der vesting te hulp komen. *Observateur*, Fr., *observator*, Lat., waarnemer; sterrenkijker. *Observatorium*, ster-

rentoren. *Observeren*, opmerken, aanmerken, waarnemen.

Obsessie, de toestand van eenen mensch, van wien men gelooft, dat hij van den duivel bezeten is; ook figunrl. de toestand van iemand die lastig gevallen, geplaagd of belegerd wordt. Zie *obsederen*.

Obsidiaan, eene soort van zwart marmer.

Obsignatie, verzegeling. *Obsigneren*, onderschrijven, bezegelen, toezegelen.

Obsisteren, wederstaan, tegenstaan.

Obsoleet, oud, buiten gebruik. *Obsoleta privilegia*, oude voorregten, welke meer en meer buiten gebruik geraken. *Obsoleren*, verouderen, buiten gebruik geraken.

Obstakel, *obstacle*, Fr., *obstaculum*, Lat., hinderpaal, beletsel. *Obsteren*, tegenstaan.

Obstinaat, Fr. *obstiné*, eigenzinnig, halsstarrig, koppig, onverzettelijk. *Obstinatie*, eigenzinnigheid, halstarrigheid, hardnekkigheid, koppigheid, onverzettelijkheid.

Obstrict, schuldig, verbonden. *Obstringeren*, verbinden, verpligten.

Obstructie, verstopping, hardlijvigheid. *Obstructief*, verstoppend. *Obstrueren*, verstoppen, belemmeren; betimmeren, b. v. iemands licht betimmeren; ook toerammeijen, toesluiten. *Geobstrueerd*, verstopt.

Obstringeren, zie *obstrict*.

Obstupesceren, ontzetten, verschrikken, verstommen.

Obtempereren, Fr. *obtemperer*, gehoorzamen.

Obtestatie, eene vurige bede. *Obtesteren*, smeeken, vuriglijk bidden.

Obtineren, verkrijgen, zijn oogmerk bereiken.

Obtorqueren, verdraaijen, omkeeren.

Obtrectatie, schending (van eer) lastering. *Obtrectator*, lasteraar. *Obtrecteren*, smalen, lasteren, eer rooven.

Obtruderen, iemand iets tegen zijnen wil opdringen. *Beneficium nemini obtruditur*, niemand wordt eene weldaad opgedrongen.

Obtunderen, stompmaken, verstompen, moedemaken, bedwelmen.

Obveniëren, tegenkomen, te gemoet komen. *Obventie*, ontmoeting; te gemoetkoming.

Occasie, Fr. *occasion*, gelegenheid, aanleiding. *Par occasion*, bij gelegenheid. *Occasionalismus*, of het *systema causarum occasionalium*, gevoelen van Descartes, volgens hetwelk God zelf tot de oorzaak van datgene gemaakt wordt, wat in het ligchaam en in de ziel overeenstemmend geschiedt. *Occasioneel*, *occasionel*, Fr., toevallig, bij gelegenheid. *Occasioneren*, gelegenheid geven; veroorzaken.

Occidens, Lat., het westen; de zonsondergang. *Occidentaal*, westelijk.

Occluderen, sluiten, toesluiten, wegsluiten, opsluiten.

Occoecatie, verblinding, misleiding der zinnen, bedrog.

Occultatie, verschuiling, bedekking; wanneer het eene gestarnte voor het andere treedt en hetzelve bedekt. *Occulteren*, verbergen verhelen, geheim houden. *Philosophia occulta*, geheime wijsbegeerte; verborgene kunst, aan weinigen bekende wetenschap. *Occulte*, heimelijk, verborgen.

Occumberen, onderliggen, ondergaan; sterven.

Occupatie, bezitneming, bezig-

heid enz. *Geoccupeerd*, bezig, met zaken of bezigheden overladen. *Occuperen*, bezetten, innemen; bezighouden.

Occurrent, voorvallend. *Occurreren*, ontmoeten, bejegenen, voorkomen. *Occurrence*, Fr., ontmoeting, gelegenheid, toeval, voorval.

Oceaan, wereldzee; een aanmerkelijk gedeelte der algemeene wereldzee, hetwelk meer dan een wereldeel bespoelt. De zuidelijke *oceaan*, de stille zuidzee. De noordelijke *oceaan*, tusschen Amerika, Europa en Afrika, tot aan de linie. De Ethiopische *oceaan*, tusschen Afrika en Amerika, aan gene zijde der linie. De Indische *oceaan*, tusschen Azia en Afrika; figuurl., in den verhevenen schrijftrant, eene groote menigte van die dingen, welke hij eene volle zee kunnen vergeleken worden: een *oceaan* van gewaarwordingen.

Ochlocratie, Gr., regeringsvorm, waarbij het gemeene volk den baas speelt, hetwelk zich daarbij meer door kwade begeerten, dan door verstand laat leiden. *Ochlocratiten*, aanvoerders van het graauw.

Octaaf, (koopmansterm) een achtste gedeelte; insgelijks eene kleine dwarsfluit; ook gelijkluiding, zamenbinding, tusschenruimte tusschen acht noten; achtste noot. *Octavo (in)*, een boekformaat van acht bladen, in een boekverkoopers vel.

Octangulum, eene vlakte, welke uit acht hoeken bestaat.

Octant, werktuig in de sterrekunde, hetwelk het achtste gedeelte van eenen cirkelboog, of 45 graden bevat.

Octapla, bijbel met acht kolommen, van achterlei overzettingen.

Octidi, de achtste dag in de nieuwfransche week. *Octiduum*, acht dagen. *Intra octiduum*, binnen acht dagen. *Octiphonium*, muzijkale zamenstelling van acht stemmen. *Octogoon*, een achthoek, een ding, dat acht gelijke zijden en hoeken heeft.

Octrooi, handelsvrijheid, vergunning, een door de overheid verleend uitsluitend regt tot het maken en verkoopen van zeker iets; ook een gezelschap, hetwelk zoodanig voorregt geniet. *Octrooijeren*, vergunnen, bewilligen, iemand met eene handelsvrijheid begiftigen, bevoorregten.

Oculair, oogenschijnlijk, blijkbaar; met de oogen, b. v. *oculaire getuige*, ooggetuige, *oculaire inspectie*, bezigtiging. *Oculi*, de derde zondag in de vasten. *Oculist*, oogmeester.

Odaliska, vrouwelijke dienstbode, in den harem der Mohammedanen.

Odaxismus, het jeuken van het tandvleesch, wanneer de tanden op het punt van doorbreken zijn.

Ode, eene soort van lierdicht; prachtig, verheven lied; lofzang.

Odeum, *odeon*, eene plaats, waar de ouden de muzijk beproefden, welke openlijk moest uitgevoerd worden; ook zangzaal, muzijkzaal.

Odeur, reuk, geur; gerucht.

Odieus, Fr. *odieux*, Lat. *odiosus*, hatelijk, verdrietig, walgelijk. *Odiosa*, onaangename, hatelijke dingen.

Odin, beroemde held en afgod der oude Denen.

Oditologie, Gr., kunst om te reizen.

Odium theologicum odium diabolicum, de priesterhaat, of godsdiensthaat, is een duivel-

sche haat, (de gevaarlijkste van allen).

Odometer, ook *podometer*, wegmeter, schredanmeter, schredenteller, om op reis te gebruiken.

Odontalgie, Gr., tandpijn. *Odontica*, tandmiddel, middel tegen de tandpijn. *Odontologie*, verhandeling over de tanden of kiezen.

Odorament, renkwerk. *Odoriferen*, welriekend makan.

Odyssee, Grieksch gedicht van Homerus, waarin hij de reizen van Odysseus, of Ulysses, bezingt.

Oeconomie, zie *economie*.

Oedipus, was een Thebaansche prins en een gelukkige oplosser van vreemde raadsels; van daar zegt men: *Davus sum non Oedipus*, zie *Davus. Oedipo opus est*, hier moet men naar alles raden.

Oeil de boeuf, ronddakvenster; opening in een' schoorsteen.

Oesophagus, Gr., Fr. *oesophage*, bet keelgat, de slokdarm.

Oeuvre (chef d'), zie *chef*.

Offenderen, beleedigen, krenken, aanstoot geven. *Offensie*, beleediging. *Offensief*, aanvallend, *offensive alliantie*, aanvallend verbond, tegen *defensive alliantie* overstaande, zie *defendens*.

Offereren, aanbieden. *Offerte*, aanbod; ook misofferande, in de roomsche kerk. *Offertorium*, Lat., *offertoire*, Fr., het offergeld, hetwelk den offerdienaren op het altaar pleegt geofferd te worden; ook het vers, dat voor het offeren gezongen wordt, offergebed in de mis.

Office, Fr., pligt, hulp, dienst, kerkdienst, ambt. *Offices*, in Frankrijk, van de keuken afgezonderde vertrekjes, waar al het dienstige voor da tafel gereed gemaakt, geplaatst en bewaard wordt. *Officiant*, een ondergeschikt bediende bij een ambt; ook in de kloosters, de priester, die den dienst doet. *Officiante*, koornon. *Officieel*, tot den dienst behoorende, pligtmatig; ook van een berigt, sprekende, waarop men zich verlaten kan, b. v. *eene officiele tijding*. *Officier*, ambtenaar, krijgsdienaar, krijgsoverste. *Officieus*, *officiose*, dienstvaardig, hulpvaardig, gedienstig. *Officium*, Lat., pligt, ambt, dienst; de ambtsverrigting, ambtspligt. *Ex officio*, hetzelfde als het Fransche *d'office*, van ambtswege.

Olieteiten, allerlei welriekende oliën.

Oligarchie, regeringsvorm, die uit eenige weinigen bestaat, welke zich van het bewind hebben meestar gemaakt.

Oligochronisch, eenen korten tijd durende.

Oligographie, beschrijving der levensmiddelen. *Oligothropie*, verminderd voedsel, het vasten; ook geringe eetlust.

Olim, eertijds, voorheen, lang geleden; in de tijden van *olim*, voor vele jaren.

Olimp, *olimpus*, een berg in Thessalien, woning der opperste goden; ook de hemel (in de dichtkunst). *Olympiade*, tijd van vier jaren, van het eene olimpische spel tot het andere.

Olivetten, olijfvormige valsche paarlen; ook een boerendans na den olijfoogst.

Olla potrida, Sp. (bij verbastering, *olipodrigo*), een zeker tafelgeregt in Spanje gebruikelijk; figuurl. alles onder elkander, een *pot pourri*.

Olographe, Gr., zie *holographum*.

Ombrage, Fr., schaduw; figuurl. schrik, vrees; argwaan. *Om-*

brageus, *ombrageux*, Fr., schuw, vreesachtig; ook wantrouwig, ergdenkend. *Ombreus*, *ombreux*, Fr., heschaduwd, lommerrijk. *Ombres*, Fr., (schilderk.) schaduwen, donkere partijen en trekken, welke de natuurlijke schaduw nabootsen, en dienen moeten, om de lichte partijen beter te doen uitkomen. *Les ombres chinoises*, Fr., de chinesche schimmen.

Ombrometer, werktuig, ter afmeting der menigte van nedervallenden regen.

Oméga, de laatste letter van het grieksche abé, waarvan *alpha* de eerste, en *omega* de laatste letter is: *de alpha en omega*, het begin en het einde, als zinnebeeld der Godheid.

Omelet, *omelette*, Fr.; struif, eijerkoek.

Omen, Lat., voorteeken. *Omineren*, een voorgevoel hebben, vermoeden, voorzeggen. *Omineus*, met een voorteeken verbonden.

Omissie, *omissio*, Lat., *omission*, Fr., uitlating, verzuim. *Peccatum omissionis*, fout van verzuim, of nalatigheid. *Omitteren*, nalaten, verzuimen. *Omissum*, uitgelaten punt of plaats.

Omne nimium nocet, Lat., te veel is ongezond. *Omne principium grave*, alle begin is moeijelijk. *Omne trinum perfectum*, alle goede dingen bestaan in drieën. *Omne tulit punctum*, *qui miscuit utile dulci*, hij heeft algemeene toejuiching, die het nuttige met het aangename verbindt.

Omphalomantie, waarzeggerij der vroedvrouwen uit de knoopen der navelstreng.

Omphaloptrum, een linsvormig geslepen vergrootglas.

Onanie, *onanismus*, zelfbevlekking. *Onanist*, die zich daaraan schuldig maakt.

Ondinen, watergeesten (bij de kabalisten).

Onereren, bezwaren, belasten. *Onereus*, *onereux*, Fr., lastig, bezwaarlijk.

Oniromantie, *oniromance*, Fr., droomuitlegging.

Onix, een half doorzigtig, glasachtig edelgesteente, dat tot de agaatsoorten behoort.

Onomantie, *onomatomantie*, waarzeggerij uit de namen.

Onomasticon, verklaring van namen; naamwoordenboek.

Onomatologie, beteekenis van namen.

Onomatopeie, Fr., vorming der woorden uit den klank der zelven, wanneer men b. v. het geschreeuw der vogels of andere dieren door daartoe gevormde woorden nabootst; nabootsing der natuurklanken; klankbeteekenend woord.

Ontologie, Gr., leer der natuur; kennis van alle dingen in het algemeen; grondwetenschap (een gedeelte der bovennatuurkunde). *Ontologisch* bewijs van het bestaan Gods is dat bewijs, hetwelk uit het begrip van het allervolkomenste wezen afgeleid wordt. *Ontotheologie*, die bovennatuurkundige godgeleerdheid, volgens welke men gelooft, zonder behulp der minste ervaring, het bestaan des opperwezens te erkennen.

Onuphis, een heilige stier, bij de Egyptenaren, die, elk uur, van kleur zou veranderen.

Opaac, *opaque*, Fr., duister, donker; droevig. *Opaciteit*, Fr. *opacité*, ondoorschijnendheid.

Opaal, *opale*, Fr., een melk-

achtige, glasachtige, bijna geheel doorschijnende steen, welke naar de verschillende plaatsing van het licht onderscheiden kleuren aanneemt.

OPERA, een zangspel, hetwelk geheel uit verzen bestaat, en steeds met muzijk begeleid wordt. *Opera buffa*, italiaansche komieke opera. Eene *operette* is een schouwspel, waarin slechts hier en daar verzen voorkomen, en gezongen worden.

OPERAE, Lat., dienstpligten. *Operae determinatae*, bepaalde, *operae indeterminatae*, onbepaalde, *operae gratuitae*, diensten, waartoe men moet verzocht worden, vrijwillige diensten. *Opere pretium*, der moeite waardig.

OPERATEUR, heelkundig bewerker, breuksnijder enz. *Operatie*, kunstbewerking. *Opereren*, werken; bij wondartsen, snijden.

OPHIET, *ophite*, Fr., eene soort van oude ketters, slangenbroeders genaamd; ook slangensteen. *Ophiolatrie*, aanbidding der slangen. *Ophiophagus*, een slangeneter.

OPHTHALMICUM, oogmiddel. *Ophthalmie*, ontsteking der oogen. *Ophthalmographie*, beschrijving der oogen. *Ophthalmoscopie*, het waarzeggen uit de oogen.

OPIAAT, een pijnstillend middel; ook een met opium toebereid slaapmiddel; insgelijks tandpoeder.

OPILATIE, de verstopping (des ligchaams).

OPINEREN, zijne stem, zijn gevoelen, zijn oordeel over eene zaak, die door meer menschen in overweging genomen is, uitbrengen. *Opinant*, een die in eene vergadering zijne stem uitbrengt. *Opinie*, meening, gevoelen, stem; oordeel der menigte.

OPISTOGRAPHUM, een boek, waarin men allerhande aanmerkingen en berigten schrijft. *Opistographisch*, hetgeen daartoe behoort.

OPIUM, heulsap, slaapkruid.

OPORTET, Lat., het behoort, men moet. *Oportet est mala herba*, moeten is een bitter kruid.

OPPIGNORATIE, verpanding, verzetting. *Oppignoreren*, verpanden, verzetten.

OPPONENS, Lat., of *opponent*, op hoogescholen, de bestrijder of tegenpartij. *Opponeren*, tegenwerpen, tegenwerpingen maken; (zich) zich verzetten.

OPPORTUNITEIT, *opportunité*, Fr., gepaste gelegenheid; ook aanleg en overhelling tot eene ziekte. *Opportune*, gelegen, voegelijk.

OPPOSÉ, Fr., het tegendeel, het tegenovergestelde. *Oppositie*, *opposition*, Fr., tegenstelling, tegenstand, strijdigheid. *Oppositiepartij*, in het Parlement van Engeland, die medeleden van hetzelve, die den minister of de regering tegenwerken. Ook, in de sterrekunde, weêrschijn, wanneer de eene planeet 180 graden van de andere verwijderd is. *Oppositum*, Lat., het tegendeel, het tegenovergestelde.

OPPRESSIE, *oppression*, Fr., onderdrukking, beklemming. *Opprimeren*, onderdrukken; ook drukken, op eene geweldige wijze, de natuurlijke regten van den mensch krenken.

OPPROBRATIE, beschimping, verwijting. *Opprobreren*, smadelijke verwijten doen. *Opprobrium*, Lat., verwijt, beschimping, schande, smaad.

OPPUGNATIE, bestorming, bestrij-

ding. *Oppugneren*, hestormen, bestrijden, met geweld iets dwingen.

Opsigamie, Gr., het late huwelijk, eene echtverhindtenis in den ouderdom. *Opsimathie*, de lust, om, in den ouderdom, nog iets te leeren.

Optato, Ital., naar wensch.

Optica, gezigtkunde, kennis der lichtstralen, welke in regte lijnen in onze oogen vallen, ter onderscheiding van de *dioptrica* en *katoptrica*. *Opticus*, Lat., iemand, die glazen voor de oogen, en andere optische werktuigen maakt.

Optimaten, de welgezinden in den staat, welke, trots de berisping van den grooten hoop, het algemeene best trachten te bevorderen; ook de verstandigsten en geschiktsten. *Optimatie*, regering der edelen, aristocratie. *Optime*, best, zeer goed. *Optimismus*, de leer van Leibnits van de beste wereld, bewerende, dat deze wereld de beste is, en God geene betere heeft kunnen scheppen. *Optimist*, aanhanger dezer leer. *Optimus maximus*, de beste en grootste.

Opulent, zeer rijk, zeer vermogend. *Opulentie*, *opulence*, Fr., groote rijkdom, overvloed.

Opus, Lat., werk. Meerv. *opera*. *Opera omnia*, al de werken, schriften. *Opus operatum*, een werk, waarvan men blijde is, het gedaan te hebben, zonder van deszelfs pligtmatigheid overtuigd te zijn, h. v. wanneer men slechts welstaanshalve ter kerke gaat, enz. *Opus supererogationis*, overtollig werk.

Ora et labora, Lat., bid en arbeid.

Orakel, godspraak, uitspraak.

Orale, een stuk der panselijke kleeding; eene soort van hoofdsluijer, die om de schouders en voor de borst naar heneden hangt. *Oralis*, mondelijk, van mond tot mond gaande. *Lex oralis*, de mondelijke wet.

Orang-outang, een wond- of boschmensch, eene soort van aap, die het menschelijke geslacht zeer nabij komt.

Oratie, *oratio*, Lat., redevoering. *Orator*, Lat., *orateur*, Fr., een redenaar. *Oratorisch*, redeneerkundig. *Oratorie*, redeneerkunst.

Oratorium, kerkgezang; zangstuk, waarin de handeling uit de geestelijke geschiedenis ontleend is; ook een bedehuis.

Orbiculair, kringvormig.

Orbiel, *orbilius*, een knorrige, gestrenge schoolmeester, die zijne scholieren met slaan in orde houdt.

Orchest, *orkest*, plaats vooraan in den schouwburg, waar de toonkunstenaars zitten; ook de daar zich bevindende toonkunstenaars. *Orchestiek*, *orchestique*, Fr., de danskunst

Orchestrino, een van Poulleau uitgevonden muzijkinstrument, hetwelk gezegd wordt, de fortepiano in kracht en aangenaamheid te overtreffen en de violoncel na te bootsen.

Orcus, de henedenwereld, het schimmenrijk; ook zoo veel als Pluto; figuurl. de dood.

Ordalien, oordeelvellingen; zoo noemde men, weleer, een godsgerigt, waardoor het bijgeloof de schuld of onschuld eens aangeklaagden liet bepalen; hiertoe hehoorden het geregtelijke tweegevecht, de vuur- en waterproef, het baarregt (zie dit woord) enz. En daar het gelukken of mislukken van dezelve altoos van diegenen afhing, die de voorbeteekenissen

daartoe maakten, zoo was hier voor het bedrog, inzonderheid der priesters, een ruim veld geopend, en duizenden van onschuldigen werden opgeofferd, terwijl de afschuwelijkste booswichten er zegevierend afkwamen. Dit *ordalienmonster* nam met het einde der vijftiende, en het begin der zestiende eeuw, een einde.

Order, *ordre*, Fr., bevel, gebod; ook verordering. *Aan de order van den heer N.*, op wisselbrieven, waardoor de eigenlijke geldontvanger beteekend wordt. *Order van bataille*, *ordre de bataille*, Fr., slagorde, de orde, waarin men de bataljons en eskadrons stelt, wanneer men voornemens is, den vijand slag te leveren.

Ordinair, gewoonlijk. *A l'ordinaire*, Fr., naar gewoonte. *Ordinaires (les)*, de maandstonden der vrouwen.

Ordinaten, regte lijnen, die binnen eene kromme lijn even wijd van elkander getrokken en van de middellijn in twee gelijke deelen verdeeld worden, welke alsdan *semiordinaten* heeten.

Ordinatie, priesterwijding, of de verdeeling der *ordines*. *Ordineren*, inwijden, inzegenen, de geestelijke waardigheid mededeelen.

Ordonnance, Fr., *ordonnantie*, verordening, gebod, bevel, voorschrift; ook aanwijzing op 's lands ontvanger; ook een sergeant of ruiter, die bestendig bij eenen bevelhebber moet zijn, om deszelfs bevelen over te brengen. Het wordt ook gezegd van eenen ruiter of soldaat, welken de officier, die het bevel op eenen gevaarlijken post voert, naar eenen generaal zendt, om hem van de beweging des vijands kennis te geven.

Ordonnateur, Fr., bestuurder, opziener. *Commissaris ordonnateur*, Fr. *commissaire ordonnateur*, de oudste oorlogsopziener, die de plaats van intendant bekleedt; ook degene, die de betaling aanwijst. *Ordonneren*, bevelen, gelasten, voorschrijven, verordenen.

Ordure, Fr., vuil, vuiligheid. *Ordures*, vuile woorden, vuile praat.

Oreade, bergnimf, bij de Heidenen.

Oremus, Lat., gebed: *laat ons bidden* (bij den Roomschen godsdienst).

Orestes en Pilades, twee personen uit de oude geschiedenis, die, om eene hartelijke vriendschap te beteekenen, dikwijls aangehaald worden.

Oretenus, Lat., mondelijk, of bij monde (in de pen geven).

Orexie, bestendige eetlust bij eenen anders gezonden mensch; iemand, die altoos honger heeft.

Orgaan, werktuig der zinnen en der gewaarwording in het dierlijke ligchaam, b. v. *de organen des gezigts*, *des gehoors*, *der hersenen*; figuurl. een persoon, van wien men zich als middel bedient, om aan een' ander zijn' wil bekend te maken, of een oogmerk te bereiken. *Organiek*, bewerktuigd, levendig. *Organisateur*, Fr., iemand, die eenen staat regelt, eene orde sticht. *Organisatie*, *organisation*, Fr., de wijs, waarop een ligchaam, met betrekking tot de werktuigen der zinnen en der gewaarwording, zamengesteld is, b. v: *de organisatie des menschelijken ligchaams*. *De organisatie der planten*, de zamenvoeging, zamenstelling der planten. *De*

organisatie des staats, de vorming, de inrigting des staats. *Organiseren*, de werktuigen der zinnen en gewaarwordingen vormen, zamenstellen; figuurl. *eenen staat organiseren*, denzelven inrigten, hem zijne behoorlijke gesteldheid geven; *zich organiseren*, zich vormen, zich, in opzigt tot de werktuigen der zinnen en gewaarwordingen, meer en meer ontwikkelen. Het verleden deelw. is *georganiseerd*.

Organist, orgelspeler.

Organsin, getwijnde zijde, waaruit de weversketting voor het weeftouw en de stoffen gemaakt wordt.

Orgasmus, gisting des bloeds, het opwellen der levensgeesten of andere sappen in het dierlijke ligchaam.

Orgien, *orgies*, Fr., zekere feesten, welke, ter eere van Bacchus, alle drie jaren gevierd werden; figuurl. vastenavondfeesten, welke met schreeuwen en zuipen gepaard gaan; zuippartijen.

Orgueilleus, *orgueilleux*, Fr., hoogmoedig, trotsch.

Oriens, Lat., *orient*, Fr., het oosten; de opgang der zon; de morgen. *Orientaal*, oostersch.

Orienteren (zich), zich naar de vier hemelstreken wenden; toezien, waar men is, om niet te verdwalen; ook zich bezinnen, naauwkeurige kondschap inwinnen, zich de gesteldheid eener zaak duidelijk maken. Het deelw. *georienteerd* beteekent meestal *bekend*, b. v. ik ben daar reeds *georienteerd*, ik weet daar reeds den weg, ik ben daar al bekend.

Oriflamme; zoo heette eertijds de banier of het vaandel bij het fransche leger, hetwelk de koningen van Frankrijk, wanneer zij ten oorlog trokken, voor zich uit lieten dragen; een oude fransche standaard.

Origenes, een oud kerkleeraar, welke leerde, dat Christus, slechts door aanneming als kind Gods zoon geworden is, en dat de duivel en de verdoemden, na eene zekere uitgestane straf, zalig worden. Deszelfs aanhangers heeten *origenisten*.

Originaliteit, *originalité*, Fr., oorspronkelijkheid, eigendommelijkheid, het eigendommelijke. *In originali*, Lat., in het oorspronkelijke. *Origine*, Fr., oorsprong, begin, het ontstaan van een ding, en de manier, hoe hetzelve ontstaat; bron, werkende oorzaak; ook de afkomst, de afstamming van eenen persoon of eene zaak. *Origineel*, oorspronkelijk, naar geen monster of voorheeld gemaakt, van geene andere zaak afstammend of afgeleid, eenen eigenen oorsprong hebbende; niet nagebootst. *Origineel (het)*, het eerste, oorspronkelijke, zelfuitgevonden, of ook naar de natuur gemaakte werk of schilderstuk; het oorspronkelijke; het eerste opstel van een geschrift, oorspronkelijk geschrift, oorkonde; ook de persoon, welke men afgeschilderd heeft; figuurl. een buitengewoon genie, een persoon, die in zijne soort een uitvinder is; een zonderling mensch; ook een monster, voorbeeld.

Orillon, Fr., het hovenste gedeelte der zijden aan een vestingwerk, waardoor het achterste gedeelte gedekt wordt; ook een sieraad aan de hoeken der vensters en deuren.

Orion, een groote held, volgens de grieksche fabelleer, die, na zijnen dood, onder de sterren geplaatst is; van hier de naam

van dat gestarnte, naar het- welk, in oude tijden, de zee- lieden hunnen koers namen.

ORKAAN, *ouragan*, Fr., een hevige storm; de hoogste graad des storms.

ORMUZD, (Indiaansch) het licht, als het goede grondwezen; in tegenoverstelling van de duis- ternis, ahriman. Zie *Ahriman.*

ORNEMENT, *ornément*, Fr., sie- raad, opschik. *Orneren*, ver- sieren, optooijen.

ORNITHOLIETH, versteening van eenen vogel. *Ornithologie*, be- schrijving der vogelen. *Orni- tholoog*, een vogelkenner. *Or- nithomancie*, vogelwigchela- rij.

ORNITHROTOPHIE, de kunst, om eijeren, op eene bijzondere wijze, uit te broeijen.

OROGRAPHIE, beschrijving der bergen. *Orologie*, kennis der gebergten.

ORPHEUS, een beroemd Grieksch vorst, wien Griekenland een groot gedeelte zijner eerste beschaving verschuldigd is, en die zich inzonderheid als dich- ter en toonkunstenaar onder- scheidde. Door zijne lier bragt hij, naar de fabelleer, alles in verrukking, temde daarme- de leeuwen en tijgers, en deed steenen en rotsen huppelen. *Orphisch*, *orphische mysteriën*, zekere geheime leerstellingen, inzonderheid in de zedekunde, welke eenige leerlingen van Pythagoras leerden, en oor- spronkelijk voor leerstellingen van Orpheus gehouden wer- den. *Orphische feesten*, eene soort van Bachusfeesten.

ORSADE, *orgeat*, Fr., eene soort van verfrisschenden drank, ge- maakt van water, suiker, aman- delen, enz.

OR-SOL, op Fransche wissels het driedubbele der wisselschuld, b. v. 400 livres or-sol zijn zoo veel als 1200 livres.

ORTHODOX, regtzinnig. *Ortho- doxie*, regtzinnigheid; het voor- staan van oude gevoelens.

ORTHODROMIE, (scheepsterm) het varen in eene regte lijn, op de kortste wijs, naar eene plaats toe; regte koers van een schip.

ORTHOGRAPHIE, de spelkunst, de kunst om wel te schrijven; ook de afteekening van een ge- bouw, met alle zijne deelen, gelijk zulks van buiten, wan- neer men er digt bij staat, ge- zien wordt: ook de teekening der doorsnede van een ves- tingwerk. *Eene orthographische teekening*, die eene zaak, een gebouw zoo voorstelt, gelijk het met al zijne deelen gezien wordt, of in de oogen valt. *Ortographist*, schrijver over de spelling. *Orthologie*, het regtspreken, de regelmatige uitspraak. *Orthopedie*, kunst, om de mismaaktheden en lig- chamelijke gebreken der jonge kinderen te verbeteren en te heelen; ook goede opvoeding. *Orthophonie*, de vaardigheid, om het geschrevene behoorlijk uit te spreken. *Orthotonie*, de juiste betooning der woor- den.

ORTOLAAN, *ortolano*, de Ita- liaansche naam van eenen zich in Lombardijen bevindenden, zeer lekkeren vogel.

ORYCTOGNOSIE, Gr., kennis der mineralen. *Oryctographie*, be- schrijving der mineralen. *Oryc- tologie*, leer der mineralen.

OSCILLATIE, zwaaijing, slinge- ring. *Oscillatorisch*, heen en weder slingerend. *Oscilleren*, slingeren, als de slinger aan een uurwerk.

OSCULATIE, in de landmeetkun- de, het punt van aanraking

eens krings met eene kromme lijn, zoodat tusschen beide geen andere kring kan getrokken worden, welke die lijn op hetzelfde punt aanraakt.

OSCULEREN, zoenen, kussen. *Osculum*, zoen, kus. *Osculum pacis*, vredeskus. *Osculum Judae*, Judaskus.

OSMUND, naam van het beste Zweedsche ijzer.

OSNAJEM, joodsch, de ooren.

OSSIFICATIE, beenmaking, voortbrenging der knokken.

OSTENDEREN, wijzen, aantoonen. *Ostensibel*, wat zich laat aanwijzen of aantoonen.

OSTENTATIE, pralerij, grootspraak. *Ostenteren*, pronken, pralen.

OSTEOLOGIE, leer der beenderen en knokken, in het menschelijke ligchaam.

OSTIARIUS, deurwaarder, portier.

OSTRACISMUS, het scherfgeregt bij de Atheniënsers, de verbanning van eenen burger, voor tien of vijftien jaren, uit het vaderland. Bij dit geregt, werd de naam van den genen, die verbannen moest worden, op scherven geschreven, en deze werden dan in eene aschkruik geworpen.

OSTRACODERMA, dieren met harde schalen, als schildpadden.

OSTROGOTHEN, *ostgothen*, figuurl. menschen, welke de zeden des lands niet kennen, die niet weten, wat met de welvoegelijkheid overeenkomt; die geene levensmanier hebben, lomperds.

OTALGIE, Gr., oorpijn.

O TEMPORA! O MORES! o tijden! o zeden!

OTIA, Lat., letterkundige snipperuren. *Otia dant vitia*, ledigheid is het beginsel van alle kwaad. *Otium*, ledigheid, lediggang, werkeloosheid. *Per otium*, tot tijdverdrijf.

OTTAVE RIME, Ital., eene soort van verzen, in achtregelige koepletten bestaande, waarvan alle regels van elf lettergrepen zijn, en de rijmen in ieder koeplet zoo geschikt moeten wezen, dat altoos de derde en vijfde regel op den eersten, en de vierde en zesde op den tweeden rijmt.

OTTOMAN, een Turk; ook een rustbed.

OUBLIETTE, eene boven met eene valdeur voorziene gevangenis, waar in men personen, die men beimelijk uit den weg wil ruimen, onvoorziens doet vallen.

OUTRAGEREN, *outrager*, Fr., beschimpen, schenden, zeer beleedigen.

OUTREREN, overdrijven, overspannen.

OUVERTURE, Fr., een muzijkstuk, dat bij den aanvang van een concert voorgedragen wordt; ook het begin van iedere zaak.

OVAAL, langrond, eirond; ook *een ovaal*, een eivormig stuk enz.

OVARIST, iemand die van gedachte is, dat de menschen uit eijeren voortkomen; *ab ovo ad malum*, van het ei tot den appel, van het begin tot het einde.

OVARIUM, (Botan.) het onderste gedeelte der planten, waarin de jonge vrucht gevormd wordt; ook de eijerstok.

OVIPARES, dieren, die, door middel van eijeren, jongen voortbrengen.

OXYCRATUM, een mengsel van azijn en water.

OXYDATIE, onvolkomene verzu-

ring. *Oxyderend*, hetgeen onvolkomen verzuurt. *Geoxydeerd*, onvolkomen verzuurd, hetwelk, namelijk, met zuurstof (de grondstof van alle levenslucht) niet volkomen bezwangerd is. Zoo is b. v. het verkalken der metalen, eene onvolkomene verzuring (*oxydatie*), omdat de metalen daardoor wel met zuurstof verbonden, maar niet verzadigd, en slechts in halfzuren (kalken, *oxydes*) veranderd worden. *Oxydulaat*, onvolkomen metaalkalk. *Oxydum*, metaalkalk, datgene, hetwelk overblijft, wanneer men de metalen van hunne brandbare stof berooft; ook een met zuurstof verbonden ligchaam, hetwelk echter geene eigenschap der zuren bezit. *Oxygeen*, zuurstof, de grondstof der levenslucht. Deze zuurstof is in groote menigte in de gansche natuur verspreid. In de atmospheer is zij met warmtestof en zuurstofgas verbonden, en dit met stikgas vermengd. Het zuurstofgas is juist datgene, hetwelk anders den naam van *gedephlogistiseerde lucht*, zuivere lucht, levenslucht draagt.

Oxygoon, *oxygonium*, Lat., figuur met eenen spitsen hoek, die niet alle negentig graden bevat. *Oxygonisch*, spitshoekig.

Oxymel, honigazijn.

Oxymoron, figuur in de redekunst, wanneer men door bedekte scherpzinnigheid en schijnbare ongerijmdheid, met elkander in wederspraak staande dingen verbindt.

Oxyregmia, het zuur opbreken van spijzen. *Oxysacharum*, suikerazijn, een zamenmengsel van suiker en azijn, tot siroop gekookt.

Oxytonon, klaproos, roode korenbloem.

P.

P. als Romeinsch getal, beteekent 400. *P* kan ook heeten *pater*, ook *père*, vader; wijders *pars*, deel van een boekwerk; ook *pagina*, bladzijde.

Pag., *pag. pagina*, bladzijde.

P. aeq., *partes aequales*, gelijke deelen.

P. ami of amie, met vriend, of vriendin.

P. couv., *par couvert*, ingesloten, onder omslag.

P. c. *pro centum*, *pour cent*, Fr., ten honderd.

P. ex. of P. E., *par exemple*, Fr., *per exemplum*, Lat., bij voorbeeld.

P. expr., *per expressum*, met eenen bijzonderen bode.

P. m. of *p. m.*, *pro memoria*, om in gedachten te houden; ook *piae memoriae*, zaliger gedachtenis.

P. m., *pro mille*, Lat., *pour mille*, Fr., voor 1000.

P. occ., *per occasionem*, Lat., *par occasion*, Fr., met gelegenheid.

P. p., *Pater Prior*, ook boven eenen brief, in plaats van de aanspraak: *praemissis praemittendis*, met vooraanstelling van al datgene, hetwelk, billijker wijze, vooraangeplaatst moet worden, dat is met behoorlijken titel.

P. p. c., *pour prendre congé*, Fr., om afscheid te nemen.

P. s. *post scriptum*, naschrift.

P. t., *post Trinitatis*, na het feest der Heilige Drieëenheid; ook *pleno titulo*, of *praemisso titulo*, met volledigen titel, dat is van wiens volledigen ti-

tel ik, door uitlating, niets wil benomen hebben.

P. T., *pro tempore*, ter tijd.

PR., *praec.*, *praecedens*, de voorgegane.

PRAEF., *praefatio*, voorrede; ook *praefectus*, stedehouder, prefekt.

PRAES., *praesens*, tegenwoordig, of *praesente*, in tegenwoordigheid van.

PRAET., *praeteritus*, verleden.

PROF., professor, hoogleeraar.

PS., psalm.

PACHA, *pascha*, *bassa*, bij de Turken, een aanzienlijk bevelhebber over krijgsvolk en over eene provincie.

PACHOLKEN, schildknapen, wapeudragers, oppassers der krijgsoversten, in polen.

PACIFICATEUR, Fr., vredemaker. *Pacificatie*, vredemaking, vereffening, bevrediging, verdrag, vredesonderhandeling. *Pacificeeren*, vrede zoeken te maken; ook verzoenen. *Pacisceren*, zich vereenigen; vrede stichten. *Paciscenten*, de *paciscerende* partijen.

PACOTILLE, Fr., pakkaadje van eene zekere zwaarte, die een reiziger op eenen postwagen of een schip met zich mag voeren, zonder daarvoor iets bijzonders te moeten betalen.

PADOGGEN, (*badoggi*, *battaggi*,) pijnlijke lijfstraf met dunne buigzame stokken, die op den rug des misdadigers in stukken geslagen worden (in Rusland gebruikelijk).

PADS, Eng., overschoenen, welke Engelsche dames gebruiken.

PAEDAGOOG, zie *pedagoog*.

PAEDERAST, zie *pederast*.

PAGAAI, Indiaansche roeiriem. *Pagaaijen*, met zulk eenen riem roeijen.

PAGAAT, in het tarokspel, het met eene romeinsche I geteekend blad, hetwelk een der hoogste troeven uitmaakt.

PAGAMENT, ruw zilver; eigenlijk een uit ruw zilver, zilvervijlsel en soortgelijke, zamengesmolten klomp of staaf; ook bij kooplieden, de gewone geldon, waarvan men dagelijks uitgeeft, of alles, wat men in geld telt; in tegenoverstelling der waren; ook opgeld.

PAGANALIEN, dorpsfeesten, onder de Romeinsche hoeren gebruikelijk, welke jaarlijks na den oogst, ter eere van hunnen beschermgod gevierd werden.

PAGANISMUS, Lat., heidendom.

PAGE, adelijke jongman, lijfjonker, die eenen voornamen persoon ter oppassing dient.

PAGINA, zijde, bladzijde. *Pagineren*, bladzijden nommeren.

PAGNOTE, Fr., lafäard, versaagd mensch. *Pagnoterie*, lafhartigheid, versaagdheid; ook zotte potsen, gemeene scherts.

PAGODE, afgodentempel in Indië; ook een afgodenbeeld zelf; insgelijks eene gouden Indiaansche munt; ook een klein popje met een beweegbaar hoofd, een schoorsteenbeeldje.

PAGOMANCIE, waarzeggerij door middel van indompeling in het water. De oude Duitschers plagten hunne jonggeborene kinderen in den Rijn te werpen, en hielden dezelve, wanneer zij boven dreven, voor echt; maar wanneer zij zonken, voor onecht. Ook de waterproef der heksen is eene soort van *pagomancie*.

PAILLASSON, Fr., stroomat, die de tuinders over de bloembedden leggen; ook mat, dek voor de vensters, en voor de deuren, om de voeten daaraan af te vegen.

Paille, Fr., stroo, stroohalm; strookleur, ligtgele verw; ook vlek (in diamanten). *Pailleur*, strooverkooper.

Paillettes, Fr., pailjetten, lovertjes.

Pairs, Fr., *peers*, Eng., (va het Lat. *pares*) edelen van gelijken rang; zoo heeten, in Frankrijk en Engeland, diegenen, welke de aan het pairschap verbondene voorregten bezitten, die bijzonder bierin bestaan, dat zij erfelijk geheimraden des Konings zijn, niet in hechtenis gezet kunnen worden (uitgenomen wegens hoog verraad), geenen eed doen, maar hunne uitspraak met hunne eer bekrachtigen; dat hunne huizen van alle regtsdwang vrij zijn, en dat zij alleen door pairs van het rijk kunnen teregt gesteld worden. *Pairie*, pairschap.

Pais, Fr. *pais*, Eng. *peace*, Ital. *pace*, Sp. *paz*, Lat. *pax*, vrede. *Paisibel*, *paisible*, Fr., stil, vreedzaam. *Paisiblement*, met vrede, gerustelijk.

Pakfong, chineesch wit koper.

Pakkaadje, zie *pacotille*.

Palaber, dus worden, op de Afrikaansche kusten, de geschenken genoemd, welke aan de kleine koningen en hoofdmannen der zwarten moeten gebragt worden, en gemeenlijk in brandewijn, kralen en kinderspeelgoed bestaan.

Paladin, ridder der middeleeuwen. Hij is een regte *paladin*, (held), wordt gezegd van eenen voornamen heer, die voor dapper en galant wil aangezien zijn.

Palais, Fr., paleis, slot; een prachtig gebouw; *Palais de justice*, geregtshof.

Palanquin, Fr., kleine takel; draagstoel in Indie, waarin zich voorname personen op de schouders laten dragen.

Palatine, Fr., eigenlijk, een halspels; eene strook van bont, of pelswerk, welke de vrouwen om den hals dragen; anders sabel genoemd.

Palatinus, Lat., palatijn, in Hongarije, de voornaamste groote; een magnaat.

Palefrenier, Fr., palfrenier, stalknecht. *Palefroi*, Fr., vrouwen rijpaard.

Paleographie, de kennis van het oude schrift. *Paleoloog*, een oudgeloovige, dat is, die zich aan de oude leer houdt. *Paleologie*, de onde leer, het oude geloof, het tegengestelde van de zoogenoemde *neologie*.

Palephatus, de naam eens Griekschen schrijvers, die een werkje over ongeloofljke dingen geschreven heeft. *Palephatus novus*, een tweede of nieuwe Palephatus, een fabelverdichter, iemand, die fabelen vertelt, als of zij waar waren.

Paleren, opschikken.

Pales, herdergodin, bij de oude Romeinen.

Palestra, godin der worstelkunst; ook worstelperk, vechtschool; insgelijks eene plaats, waar de jeugd in goede zeden en gebaren onderrigt wordt. *Palestrita*, een vechter; ook een kweekeling. *Palestrisch*: *palestrische oefeningen*, die bij de Grieken en Romeinen op eene daartoe bestemde plaats, *palestra* genaamd, geschieden, en in worstelen, loopen, werpen met de schijf enz. bestonden.

Palet, *palette*, Fr, schilders verwbordje, betwelk, door middel van een zich daarin bevindend gat, aan den duim gestoken wordt, en waarop

de schilders hunne verwen mengen. De uitdrukking: *deze schilderij verraadt het palet*, wil zeggen, dat de kleuren niet natuurlijk en geschikt genoeg onder elkander gemengd zijn.

Palilogie, in de redeneerkunst, wanneer eenerlei woorden te dikwerf herhaald worden.

Palimbachius, in de dichtkunst, een zoogenaamde voet uit twee lange en eene korte lettergreep bestaande.

Palimbolus, een argelistig mensch, die anders spreekt, dan hij denkt, en op wiens trouw en opregtheid men zich niet verlaten kan; zoo ook een zieke, die schijnt te beteren, en in der daad toch niet beter is.

Palindrione, eene ziekte, die weder terugkomt.

Palinoenesie, Gr., herleving, opstanding, wedergeboorte; bijzonder de overgang, dien wij in het rijk der gekorvene dieren waarnemen, wanneer een insect in eene geheel veranderde gestalte te voorschijn komt, als de rupsen en vele andere; ook het weder voortbrengen van eene verbrande plant, uit hare verwarmde asch.

Palinoderen, herroepen, terugnemen. *Palinodie*, herroeping.

Palissade, Fr., paalwerk, een aan weerskanten gespitste schanspaal. *Pallissaderen*, met paalwerk voorzien.

Palladium, volgens de fabelleer het beeld van Pallas of Minerva, hetwelk in haren tempel te Troje stond, uit den hemel moest gevallen zijn, en waarvan men geloofde, dat slechts zijne tegenwoordigheid de stad voor gevaar en ondergang behoedde; figuurl., heiligdom; beschermgod; de privilegien of voorregten eener stad.

Pallas, godin des oorlogs; ook der wijsheid en wetenschappen; ook de door Dr. Olbers ontdekte nieuwe planeet. Zie *Minerva*.

Palliatief, wat slechts den schijn van iets heeft, eene bemanteling; ook een pijnstillend middel zonder geneeskracht. *Palliatiefkuur*, schijnkuur, welke eene ziekte voor eenen tijd lang, wel lenigt; maar niet geneest. *Palliativa*, verontschuldigingen; ook pijnstillende middelen. *Pallieren*, verzachten, bewimpelen.

Pallium, zeker bisschopsmanteltje, opperpriesterlijk gewaad van den Paus, de aartsbisschoppen enz., bestaande in eenen drie tot vier vingeren breeden band met zwarte kruisen bezet. Het is van de fijnste wol van schapen gemaakt, welke te Rome door daartoe gewijde nonnen verzorgd en opgekweekt worden, die ook de wol tot dat einde spinnen. De paus wijdt dan deze kleederen in de St. Pieterskerk, met vele plegtigheden.

Palm, zekere maat, eene handbreed.

Palma christi, wonderboom.

Palmarium, een geschenk hetwelk men in Duitschland gewoon is, den advokaten, na een door hen gewonnen regtsgeding, nog boven hunne rekening te geven; vereering voor eene behaalde overwinning.

Palmarum dominica, palmzondag, de zondag voor Paschen, aldus genoemd, omdat in het Evangelie, hetwelk op dezen dag gelezen wordt, de palmtakken voorkomen, waarmede Jezus, bij zijne intrede in Je-

ruzalem, ingehaald werd. *Palmtak*, een oud zinnebeeld der overwinning, des vredes, der vruchtbaarheid, enz. *Palmwijn*, ligtgele, zoete wijn, welke op het eiland Palma, een der kanarische eilanden, gewonnen wordt.

PALMESTRIE, *palmistrie*, kunst om uit de handen waar te zeggen. Zie *chiromantie*.

PALOMANCIE, waarzegging, door middel van kleine staven.

PALPABEL, handtastelijk, voelbaar; klaar, duidelijk, begrijpelijk.

PALPITATIE, hartklopping; de beweging des bloeds in de aderen. *Palpiteren*, kloppen (van het hart); trillen (der leden).

PALUDAMENTUM, kostbare met goud gestikte krijgsmantel, waarin de oude Romeinsche krijgsoversten te veld trokken.

PAMFLET, Fr., een klein onbeduidend geschrift, hetwelk slechts ingenaaid, niet gebonden is; schotschrift, blaauwboekje.

PAN, god der herders, bij de oude Romeinen; ook de god der jagers.

PANACÉE, Fr., een algemeen geneesmiddel voor vele ziekten.

PANACHE, Fr., vederbos, pluim.

PANARITIUM, Lat., *panaris* Fr., eene zweer aan de vingers; de fijt.

PANCHANT, *penchant*, Fr., overhelling, neiging.

PANCHIMAGOGUM, artsenij, om alle schadelijke vochten uit het ligchaam te drijven.

PANCHRESTUM, een geneesmiddel, hetwelk tot velerlei gebruik dient.

PANCRATIUM, een geweldige kamp der oude Grieken, waarbij alle vijf kampsoorten, als loopen, springen, schermen, worstelen en werpen, tegelijk geoefend werden; ook een wedstrijd op leven en dood. *Pancratius*, *Pancratiastes*, een kampvechter; een heldhaftig ridder.

PANCREAS, de groote maagklier. *Pancreatisch kanaal*, kanaal van het scheelklierensap. *Pancreatisch sap*, vocht dat zich in de scheelklieren afzondert en zich met de gal en het melksap vermengt.

PANDECTEN, de oude Romeinsche wetten, anders *digesta* genaamd.

PANDEMISCHE ZIEKTE, eene door het gansche land heerschende ziekte, besmettelijke ziekte.

PANDEMONIUM, vergaderzaal aller duivels of booze geesten; een tempel van alle goden en halve goden.

PANDEROLEN, trompettenkoord met kwasten.

PANDJANGAKANER, Indiaansche almanakschrijver.

PANDOEREN, soort van Hongaarsche soldaten.

PANDORA, eigenlijk, de met alles begiftigde. Naar de fabelleer, een jong, zeer schoon meisje, het voortreffelijkste onder alle werken, welke de scheppingkracht van Prometheus had voortgebragt. De Goden kwamen, om haar te zien, en Pandora geviel hun zoozeer, dat elk hunner haar insgelijks begiftigde; Minerva met wijsheid, Venus met aanminnigheid enz.; Merkuur gaf haar eene geheimvolle doos, welke niet mogt geopend worden. De broeder van Prometheus, Epimetheus, welke de wonderschoone Pandora tot echtgenoot kreeg, konde zijne nieuwsgierigheid niet bedwingen, opende de doos, en terstond vloog het gansche heer van

alle mogelijke rampen en plagen voor de menschheid daaruit; en onaangezien dezelve weder dadelijk gesloten werd, bleef er echter niets anders in, dan *de hoop*, het eenige goed, wat daarin geweest was. De zin van dit schoon verdichtsel komt hierop neder, dat het menschelijke geslacht, door de invoering van kunsten wel tot eene hoogere beschaving geleid wordt, maar dat in derzelver gevolg zich ook zinnelijkheid en weelde bevinden, welke, door het misbruik, velerlei ellende over het menschdom brengen. Oneigenlijk wordt nu *de doos van pandora*, voor de bron van alle ongeluk en kwaad genomen.

PANDORE, soort van onvolkomene klanken.

PANEEL, plank van eenen spiegel; beschot; ook eene plank, waarop geschilderd wordt, in tegenoverstelling van doek; bij voorbeeld: het is eene schilderij op paneel, niet op doek.

PANEGYRICUS, lofrede. *Panegyrist*, lofredenaar vleijer. *Panegyristisch*, *panegyrisch*, op de wijze der lofredenaars.

PANEREN, *paner*, Fr., vleesch met broodkruimels bestrooijen.

PANIQUE, Fr., *terreur panique*. plotselijke schrik bij onvermoede voorvallen; ongegronde schrik; valsche wapenkreet.

PANISBRIEF, broodbrief, eetbrief, verzorgingbrief, een voorregt der Duitsche keizers, om eenen wereldlijken persoon, voor zijn leven lang, in een klooster of stift te doen verzorgen en onderhouden. *Panist*, een persoon, die zoodanig eenen brief bekomt.

PANOPHOBIE, het schrikken den slaap.

PANOPTIE, de eigenschap, om alles te overzien, met het verstand te doorgronden.

PANORAMA, Gr., eigenlijk, een aloverzigt, alberchouwing; een rondgaand schilderstuk, hetwelk eene stad, of andere plaats, op doek of papier geschilderd, in haar geheel voorstelt, van boven zijn licht ontvangt, terwijl de beschouwer, van een zeker standpunt in het midden, de afgebeelde voorwerpen, of handelingen, levendig daargesteld ziet.

PANSOPHIE, kennis van alle dingen. *Pansooph*, een mensch, die alles weet, alles verstaat.

PANTALON, een muzijkaal snaarinstrument, in de gedaante van een groot regtop in de boogte gaande klavier, waarop de snaren, door middel van eenen hamer aangeslagen worden. *Pantalonist*, iemand, die daarop speelt. *Pantalon*, Fr., bansworst in de Italiaansche blijspelen; ook een harlekijnspak, hetwelk van het hoofd tot de voeten uit een stuk gemaakt is; ook andere dergelijke kleederen, als een lange wijde broek enz.; figuurl., een mensch, die allerlei middelen gebruikt, om zijn doel te bereiken. *Pantalonnade*, Fr., de pantalonsdans, kluchtige dans, waarbij men allerlei zotte standen aanneemt en allerlei narrengebaren maakt; eene pots; figuurl. schijnvreugde, schijndraefheid, veinzerij.

PANTHEISMUS, Lat., *pantheisme*, Fr., het gevoelen, dat het heelal de godheid zelf is. *Pantheist*, iemand, die God en de wereld, of de natuur, voor één houdt, en beweert, dat met het groote geheel een denkvermogen wezenlijk verbonden is, door hetwelk dit

geheel zijne regelmatige orde bekomt.

Pantheon, in Parijs, de voormalige nieuwe Genovevakerk, in welke de asch van groote mannen, die zich bij het vaderland verdienstelijk gemaakt hadden, werd bijgezet, terwijl derzelver namen, door insnijding op marmeren zuilen, moesten vereeuwigd worden; ook een tempel aller goden te Rome.

Pantocrator, de Almagtige, de schepper en onderhouder aller dingen. *Pantocratie*, alleheerscbing. *Pantograaf*, teekenaap. *Pantometer*, *pantomètre*, Fr., zeker landmeetkundig werktuig, waarmede allerlei hoeken, lengten en hoogten kunnen gemeten worden. *Pantomime*, stom gebarenspel, gebarenspraak. *Pantomimiek*, kunst van het gebarenspel. *Pantomimisch*, wat daartoe behoort. Een *pantomimisch ballet*, eene soort van dans, waarin de handelingen door enkele gebaren uitgedrukt worden; een met gebareospel gepaard gaande dans. *Pantomimiseren*, met gebaren spreken. *Pantophagus*, een mensch, die geheel onnatuurlijke dingen, als glas, steenen, enz. inslikt; een vreetal.

Panurgie, argelistigheid, schalkachtigheid. *Panurgus*, een listig mensch.

Paolo, eene Italiaansche munt.

Papelard, Fr., een huichelaar, schijnheilige. *Papelardise*, huichelarij, schijnheiligheid.

Paperassen, onnut, beschreven papier, scheurpapier; oude geschriften.

Paperino, Ital., een jong gansje. *Alla paperina*, beerlijk, prachtig, kostbaar.

Paphia, naam van Venus. *Paphisch*, aan Venus gewijd, toegeheiligd.

Papieradel, de adel, welke zich niet op geboorte, maar op verheffing, door middel van eene oorkonde grondt. *Papieren* heeten bij de kooplieden wissels, schuldbrieven, aanwijzingen op kantoren, banknoten enz. *Papier maché*, Fr., gestampt, vloeibaar gemaakt papier, hetwelk, om verscheidene dingen, als doozen, kistjes enz. daaruit te maken, in vormen gedaan, en daarna gebakken wordt.

Papillon, Fr., kapelletje, vlinder.

Papillotte, Fr., eene in papier gwikkelde haarkrul. *Papilloteren*, de haren in papier wikkelen; ook schitteren, glinsteren; van eene schilderij, die te veel lichte partijen heeft, zoo dat zij het oog vermoeijen, zegt men: *het papilloteert*. Een *gepapilloteerde* stijl, waarin te veel redekundige praal gevonden wordt, en de figuren en schoone uitdrukkingen te zeer opgehoopt zijn.

Papiniaansche pot, (*digestor papinianus*, Lat., *digesteur papinien*, Fr.), zijnde een ijzeren, of koperen, van binnen vertinde, en met een vastgesloten deksel voorziene pot, waarin, door middel van weinig kolen, niet alleen het vleesch gaar, maar ook, in twee tot drie uren, alle beenen tot brij gekookt kunnen worden. De naam is ontleend van deszelfs uitvinder, Dr. en Prof. Dionijs Papin.

Papa, eigenlijk, vader, als eene kinderlijke benaming; ook de Paus, als het zoogenoemde geestelijke opperhoofd der christenheid. *Papismus*, het pausdom. *Papist*, een aanhanger van den Paus, een pausgezinde. *Papistisch*, pauselijk. *Pa-*

pisterij, de gehechtheid aan het pausdom; ook de gansche Roomschkatholijke godsdienst, voor zoo verre dezelze, grootendeels, op de willekeur van het zigtbaar opperhoofd der kerk, of den Paus, berust.

Par, Fr., door. door middel, bij, uit, met. *Par accord*, bij vergelijk. *Par ami*, met vriend; *par amie*, met vriendin; *par amitié*, uit vriendschap.

Par, Lat., gelijk. *Pares*, gelijken, tegen elkander opgewassen. *Pari ratione*, op gelijke wijze.

Paraat, *paratus*, Lat., bereidvaardig, willig, dadelijk. *Parata pecunia*, baar, gereed liggend geld; *parate executie*, dadelijke uitwinning.

Parabel, *parabole*, Fr., in de redekunst, gelijkenisrede; ook in de landmeetkunde, eene ronde, van boven enge, en van onderen wijde figuur, welke ontstaat, wanneer men eenen kegel met zijne zijde parallel doorsnijdt; *parabolisch*, bij wijze van gelijkenis; ook in den vorm eener kegelsnede: *parabolische spiegel*, een spiegel, die zulk eenen vorm heeft; *paraboliseren*, met gelijkenissen spreken.

Parabolaan, een waaghals, die zich aan oogenschijnlijk levensgevaar blootgeeft; ook een geestelijke, die de gevaarlijkste zieken bezoekt en verzorgt. In het Italiaansch *Parabolano*, een zwetser, grootspreker.

Paracenthesis, Gr., *paracentèse*, Fr., opening van de borst of den huik, met eene holle naalde, om de inwendige kwade vochten weg te nemen; aftapping van het water.

Parachronismus, misslag in de tijdrekening, wanneer men eene gebeurtenis als later plaats gehad hebbende opgeeft, dan dezelve werkelijk is voorgevallen.

Parachute, Fr., valcherm aan eenen luchtbol, om daaruit iets uit de lucht neder te laten. Eene uitvinding van den beruchten Blanchard.

Parade, *parade*, Fr., pracht, pronk, praal; ook plegtige optogt der soldaten; ook het afweren van eenen stoot (in het schermen). *Paraderen*, pralen, pronken; ter monstering staan. *Paradebed*, pronkbed.

Paradiastole, figuur in de redekunst, wanneer eene stelling door het juiste tegendeel daarvan opgehelderd wordt; wanneer men, b. v. het verstand van het gemeene volk, en dat van eenen gezonden kop met elkander vergelijkt, om de voortreffelijkheid van het laatste in een meer helder daglicht te plaatsen.

Paradigma, in de spraakk., een tijdwoord met alle zijne vervoegingen en veranderingen, hetwelk tot een voorbeeld dient, om andere gelijksoortige woorden daarnaar te vervoegen of te veranderen.

Paradijs, de verblijfplaats der eerste menschen, de hof Edens; figuurl. een zeer aangenaam oord; ook de verblijfplaats der zaligen na dit leven.

Paradox, Gr., wonderspreukig, met de gewone leer en meening strijdig; een algemeen aangenomen gevoelen, hetzij werkelijk of slechts in schijn, tegensprekend, waarbij het echter onbeslist blijft, of het algemeene gevoelen waar of valsch zij; zonderling. *Paradoxomanie*, overdrevene en te verregaande neiging tot zeldzame gevoelens en leerstellin-

gen. *Paradoxum*, *paradoxon*, een ongehoord ding, een ongerijmd en met het gezonde verstand strijdig gevoelen; ook hetgeen met de waarheid schijnt te strijden, b. v. hij had het ongeluk, rijk te zijn. *Paradoxie*, ongewone, met het algemeene gevoelen strijdige denkwijs; ook neiging tot zonderlinge stellingen.

Parafoudre, Fr., een afleider van het onweder.

Paragium, bedeeling van vorstelijke personen, met landerijen. Bekomen zij geld, dan heet het *apanagium*, Fr. *apanage*.

Paragoge, (spraakk.) wanneer men achter aan een woord eene lettergreep voegt.

Paragon, zie *parangon*.

Paragraaph, *paragraphus*, Lat., *paragraphe*, Fr., afdeeling eener verhandeling (§).

Paraklesis, vermaning, troost. *Parakletisch*, vertroostend, tot troost verstrekkend. Van hier *parakleet*, trooster, voorspraak, bijstand.

Paralipomena, Gr., uitlatingen; wat in een boek uitgelaten is; inzonderheid worden de boeken der chronieken zoo genoemd, dewijl daarin hetgeen in de boeken der koningen te kort verhaald, of geheel overgeslagen is, aangevoerd wordt: ook bijvoegsels.

Paralipsis, (redekunst) een gewaand voorbijgaan van een punt, hetwelk men toch inderdaad aanvoert, b. v. ik zwijge van de slechheid zijns harten.

Parallaxe, Fr., in het algemeen het onderscheid of de afstand van twee gezigtkundige (optische) plaatsen van een voorwerp, hetwelk uit twee verschillende standpunten gezien wordt. In de sterrekunde stelt men zich het oord, waar men eene ster C. uit het middelpunt der aarde A. zoude zien, als de ware, en waar dezelve van de oppervlakte der aarde B. gezien wordt, als de schijnbare plaats derzelve voor, en noemt het onderscheid *a. b.* insgelijks de *parallaxe*. Dezelve dient, om afstanden te meten, wier bepaling onze krachten, naar het eerste voorkomen, geheel schijnt te boven te gaan.

Parallel, evenwijdig, even wijd van elkander afstaande. De *parallel* is eene lijn, die, in alle punten, van eene andere lijn, evenwijd afstaat; figuurl. eene gelijksoortige, b. v. geschiedenis. *Parallelplaatsen*, gelijkluidende plaatsen. *Eene parallel trekken*, of *dingen parallel stellen*, heet, dezelve vergelijken, nevens elkander stellen. *Parallélepipède*, Fr., *parallelepipedum*, Lat., figuur met zes gelijkhoekige zijden. *Parallelismus*, Lat., *parallélisme*, Fr., evenwijdige stand, dat is de eigenschap der lijnen, door middel van welke zij evenwijdig zijn. *Parallelismus sententiarum*, Lat., de evenredigheid, de gelijke vorm van twee met elkander verbondene stellingen. *Parallelogram*, *parallelogramme*, Fr., langwerpige vierhoek, wiens twee tegen elkander overstaande zijden evenwijdig van elkander staan. *Parallelcirkel*, in de wiskunstige aardrijksbeschrijving, een kring op den wereldbol, welke met den evennachtslijn parallel gaat, en ook alleen *parallel* genoemd wordt.

Paralogiseren, valsche sluitredenen maken. *Paralogismus*, verkeerde sluitrede, waarbij onopzettelijk, in den vorm, de gronden en hoofdstellingen, gefeild wordt. Bij eene *drogrede*, geschiedt dit opzettelijk.

Paralypsis, zie *Paralipsis*.

Paralyseren, *paralyser*, Fr., verlammen. *Paralysie*, geraaktheid, verlamming. *Paralyticus*, Lat., een die geraakt, verlamd is.

Paramythie, verhaal, verdichting; vertelling tot tijdverdrijf.

Parangon, *paragon*, de naam van diamanten, robijnen, en andere kostbare steenen en parelen, welke van eene ongewone grootte zijn; ook in de drukkunst, zekere drukletter. *Groot parangon*, *klein parangon*.

Paranomasie, overeenkomst van woorden, in verschillende talen.

Paranymph, *paranymphus*, Lat., bruidjonker, bij de ouden; speelnoot; lofredenaar, bij de plegtige uitdeeling van waardigheden; ook de geleider van hem, die, op de hoogeschool, in het openbaar eene verhandeling verdedigt, ter bekoming van het meesterschap in eenig vak van geleerdheid.

Parapegmen, bij de ouden, metalen tafelen, waarop de wetten en verordeningen geschreven werden; ook plagten de sterrevoorzegkundigen zich van zulke tafelen te bedienen, om hunne figuren daarop te zetten.

Parapet, Fr., *parapetto*, Ital., eene borstwering, leuning; terras.

Paraphe, een pennetrek, welken men gewoon is, hij de onderteekening van zijnen naam te voegen; ook een stempel, waarmede zulk een trek op iets gedrukt wordt. *Parapheren*, met eenen pennetrek teekenen; eenen trek aan zijnen naam maken; insgelijks met den naamtrek bestempelen.

Paraphernalien, goederen, welke de getrouwde vrouwen haren echtgenooten, buiten het huwelijksgoed, aangebragt, of anders toegevoegd hebben. *Paphernale goederen*, buitenhuwelijksgoederen.

Paraphimosis, zekere zwelling der voorhuid, Spaansche kraag genoemd.

Paraphonist, een voorzanger.

Paraphora, onzinnigheid.

Paraphrase, Fr., *paraphrasis*, Lat., verklarende omschrijving eener stelling, spreuk enz., met andere woorden. *Paraphraseren*, in eene verklarende omschrijving uitdrukken. *Paraphrast*, een verklarende omschrijver van een geschrift; een uitlegger.

Paraphrenitis, *paraphronesis*, de met eene aanhondende heete koorts verbondene razernij. *Paraphrosyne*, krankzinnigheid; verwarring des verstands.

Paraplexie, eene heroerte, die slechts een deel des ligchaams getroffen heeft; de verlamming der leden, welke op de heroerte volgt. *Paraplectisch*, door eene beroerte lam geworden.

Paraplui, Fr., regenscherm.

Parasange, Fr., Perzische mijl, of een uur wegs.

Parascenium, plaats achter het tooneel, waar de komedianten zich kleeden; kleedkamer.

Paraschen, (Hebr.) afdeelingen in de vijf boeken van Mozes, die bij de Joden op den sabbath, even als bij de Christenen de evangelien en de brieven der Apostelen, gelezen worden.

Paraselene, bijmaan; wanneer de maan tegen eene wolk schijnt, die het schijnsel derzelve terugkaatst, en eene dubbele maan vormt.

Parasiten, eigenlijk, tafelvriendeu, dischgenooten; verder, in eenen verachtelijken zin, tafelschuimers; ook van planten, die bij en op andere planten groeijen, uit welke zij sappen en voedsel trekken.

Parasol, Fr., zonnescherm.

Parastaten, zijdpilaren, stutten, die nevens andere zuilen staan, en balken dragen.

Parasynaxes, verbodene vergaderingen en zamenkomsten der ketters.

Paratonnère, Fr., zie *parafoudre.*

Paratoscopie, *paratoskopie*, Gr., het waarzeggen uit de luchtteekenen.

Paratremblement, Fr., ijzeren, aan beide einden met eene kroon van meerdere spitsen verbondena stangen, welke men diep in de aarde graaft, en waardoor men de aardbevingen onschadelijker wil maken.

Par avance, Fr., bij wijze van voorschot, vooruit.

Paravent, Fr., windscherm.

Parbleu, Fr., schertsende vloak: op mijne trouw, waarlijk.

Parc, Fr., park of perk. *Parc de l'artillerie*, artillerijpark, de bewaarplaats voor het grove geschut en noodige krijgsgereedschap. *Le parc de vivres*, eene plaats voor de marketenters en voor het krijgscommissariaat. *Parc de marine*, het admiraliteitspark, waar de schepen gebouwd worden, de werf. *Le parc de l'hospital*, eene bijzondaie plaats voor de zieken, in eeu leger. Zie *park.*

Parcans, groote indische schepen, welke men zoo wel van voren, als van achteren sturen kan.

Parcen, (fabelk.) drie gezusters, Clotho, Lachesis en Atropos, die den levensdraad der menschen spinnen en, naar willekeur, verlengen en verkorten. De jongste, Clotho, omwindt de spil met wol; *Lachesis*, spint den draad en *Atropos*, de oudste, snijdt denzelven met de schaar af, wanneer de mensch moet sterven.

Par ci par la, hier en daar, aan verscheidene plaatsen.

Par couvert, Fr., onder couvert, onder omslag, door insluiting, of ingesloten.

Par curiosité, Fr., uit nieuwsgierigheid.

Par depit, Fr., uit verdriet, uit spijt.

Pardon, Fr., vergeving, genade. *Pardonnable*, Fr., vergefelijk. *Pardonneren*, *pardonner*, Fr., vergiffenis, genade, het leven schenken.

Pareggerèn, Ital., bij de koopheden, de eene rekening met de andere vergelijkan; sluiten.

Paregorisch, pijnstillend, (van geneesmiddelen).

Pareil, gelijk, evengelijk.

Parements, Fr., versierselen.

Paremptosis, de overgang des bloeds in de slagaderen, waardoor, volgens de leer der oude artsen (Pythagoras en Erasystratus) de koorts ontstaat.

Parenchyma, zelfstandigheid der ingewanden; het binnenste zachte gedeelte van eene plant, of van een kruid.

Parenese, Fr., vermaning.

Parentage, Fr., familiebetrekking. *Parenteren*, familiebetrekking hebben, vermaagschapt zijn.

Parentalia, Lat., *parentatie*, lijkrede, waardoor diegenen,

welke achter het lijk gegaan hebben, plegtiglijk bedankt worden; eigenlijk, de plegtige offers, welke, bij de Romeinen, den onderen of verwanten, aan derzelver graven, gebragt werden; de laatste lijkplegtigheden. *Parentator*, lijkredenaar. *Parenteren*, eene lijkrede bij het graf bouden.

Parenthesis, Lat., *parenthese*, Fr., tusschenrede, tusschenvoegsel, hetgeen men in een geschrift tusschen twee haakjes plaatst, en, zonder dat de zin daardoor gestoord wordt, kan weggenomen worden; ook het teeken ( ) zelf. *In parenthesi*, Lat., tusschen beide, dat niet tot de zaak zelve behoort; in het voorbijgaan.

Parenthyrsus, eigenlijk, de staf der in verrukking gebragte Bachanten; wijders razernij, te ver gedreven aandoening of drift in het spreken en schrijven.

Parepigraaph, Gr., figuur in de redekunst, wanneer datgene, hetwelk men moest voorbijgaan, verzwegen, maar met dat al verstaan wordt.

Parere (het), Ital., het goeddunken van eenen of meer kooplieden, in bandelszaken, zoodra over dezelve een geschil ontstaan is, en daarover geregtelijk uitspraak gedaan moet worden. *Il mio parere*, Ital., dat is mijn gevoelen.

Pareren, *parer*, Fr., sieren, opsieren, opschikken; ook gehoorzamen, volgen; insgelijks wedden.

Pareren, *parer*, Fr., in de schermkunst, eenen stoot met de kling geschikt afkeeren; ook in de rijdkunst, wanneer een paard zoo afgerigt is, dat het naar den wil des berijders stilstaat, en van voren zich eenigzins opheft.

Parergon, Gr., bijwerk; hetgeen eigenlijk de hoofdzaak niet is. Zoo beeten ook de zich op eene landkaart in eenen hoek bevindende figuren en teekeningen.

Paresse, Fr., luiheid, afkeer van den arbeid, of ook slechts van de beweging. *Paresseux*, Fr., lui, traag; ook een luiaard. *Paresseuse*, eene lediggangster, eene luije vrouw.

Par exemple, Fr., bij voorbeeld.

Parfait, Fr., perfect, volmaakt.

Parforce, Fr., met geweld. *Parforcejagt*, eene loop- of renjagt; een, voorbeen meer dan tegenwoordig gewoon, wreed vermaak der vorsten, het wild zoolang na te jagen en te vervolgen, tot het van vermoeidheid nederzijgt.

Parfum, Fr., reukwerk, aangename lucht. *Parfumeren*, *parfumer*, Fr., eenen aangenamen reuk veroorzaken, met eenen liefelijken reuk vervullen; berooken. *Parfumeur*, reukmenger, reukwerkmaker.

Par governo, Ital., tot narigt.

Par hazard, Fr., toevallig, bij toeval.

Parhelii, Lat., bijzonnen; een lichtverschijnsel, wanneer men nevens de regte zon nog eene of meer zonnen ziet.

Par honneur, Fr., eershalve.

Pari, Fr., weddingschap.

Pari, *al pari*, gelijk, van gelijke waarde; in den handel beduidt het, dat de handel of koop gelijk opgaat, zonder dat de eene partij boven de andere eenig voordeel heeft; bij wisselaars, wanneer de koers van verscheidene muntsoorten gelijk is.

Paries, Lat., wand, muur. *Inter parietes*, tusschen de muren, dat is, in vertrouwen.

Parificatie, gelijkstelling.

Pari passu, Lat., met gelijken tred.

Paristhmia, kliergezwellen aan den hals.

Pariteit, gelijkheid; ook gemeenschappelijk, gelijk regt met anderen; in gezelschap.

Park, Eng., diergaarde, een afgeperkt stuk land, waarin wild opgesloten is; een groote tuin met lustboschjes, regte lanen, kronkelwegen en vrije plaatsen; ook eene met heggen ingeslotene plaats. Zie *parc.*

Parket, zie *parquet.*

Parlage, Fr., gezwets, nutteloze ijdele woorden en redenen.

Parlement, *parlament*, Fr., *parliament*, Eng., eigenlijk eene spreekzaal, spreekhuis. In Engeland de door den koning zamengeroepene geestelijke en wereldlijke stenden, benevens de afgevaardigden uit de provinciën en rijkssteden, ter beraadslaging over de rijksaangelegenheden. Er behooren toe de koning, het hooger- en lagerhuis. Wat dezen gemeenschappelijk besluiten, heet parlementsacte. In Frankrijk was parlement, eertijds, het hoogste geregtshof in iedere provincie. *Parlementair*, een bode met vredes- of verdragsvoorslagen. *Parlementeren*, onderhandelen, in onderhandeling treden.

Parloir, Fr., de spreekkamer, voornamelijk in de nonnenkloosters.

Parnassus, de muzenberg, berg der zanggodinnen; de dichtkunst.

Parochiaan, *parochianus*, Lat., een kerspelbewoner, kerspelpriester. *Parochie*, kerspel.

Parodie, Fr., eene soort van kortswijlige gedichten, waartoe geheele verzen of enkele uitdrukkingen uit een bekend gedicht ontleend, en op een ander onderwerp en in eene veranderde beteekenis toegepast, en ernstige zaken daardoor belagchelijk gemaakt worden. *Parodieren*, een gedicht veranderen, navolgen; eene hekelrede beantwoorden; iets tot spot naäpen. *Parodist*, iemand, die parodiën maakt.

Paroeniën, drinkliederen, bijzonder bij den wijn.

Parole, Fr., woord, belofte; (krijgsk.) woord, waaraan men elkander kent.

Paromoeum (redek.), eene figuur, waarbij men vele woorden, die met eenerlei letters of lettergrepen beginnen, zamenstelt.

Paronomasie, gelijkluidendheid, gelijke klank van eenige woorden.

Paronymisch, van woorden, die, uit hoofde van afleiding en beteekenis, met elkander verwant zijn.

Par ordre, Fr., op bevel.

Parotis, *parotiden*, klieren achter de ooren aan het hoofd van den mensch.

Paroxysmus, Lat., aanval, hevigheid van eene ziekte, bijzonder in afwisselende koortsen.

Par precaution, Fr., voorzigtigheidshalve.

Parquet, Fr., *parket*, eene omslotene plaats, alwaar de regters zitten; eene afdeeling of plaats in de schouwburgen; zeker spel, waarin men met gekleurde houtjes een schoon *parquet* vormt.

Parragon, staal, voorbeeld. *Parragonneren*, vergelijken; effenen.

Par raillerie, Fr., uit scherts, uit kortswijl.

Par renommée, Fr., bij naam, door vermaardheid.

Parrhesiast, iemand, die vrij en rond uitspreekt, een rondborstige. *Parrhesie*, de vrij-

moedigheid in het spreken, rondborstigheid.

Parricide, Fr., vadermoord; ook vadermoorder.

Pars, Lat., een deel, gedeelte. *Pars aliquanta*, een onevenmatig deel, dat, eenige malen genomen, grooter wordt dan het geheel, b. v. 3 is zulk een deel van 5, dewijl 2 maal 3 zes uitmaakt. *Pars aliquota*, een evenmatig deel, dat, eenige malen genomen, juist het geheel oplevert, b. v. 3 van 6. *Pars pro toto*, een gedeelte voor het geheel.

Parsimonie, *parsimonia*, karigheid, spaarzaamheid; ook figuur in de redekunst, wanneer men de gewigtige dingen van de minder gewigtige onderscheidt, en de eerste met eenen grooteren rijkdom van gedachten behandelt, dan de laatste.

Partage, Fr., deeling, verdeeling; het deel, aandeel. *Partageabel*, verdeelbaar, dat verdeeld kan worden. *Partageren*, *partager*, Fr., deelen, verdeelen, afdeelen.

Partenier, zie *partisaan*.

Parterre, eigenlijk, op de aarde; eene plaats in den schouwburg, op den grond voor het tooneel, alwaar de aanschouwers meerendeels staande moeten toezien; in eenen tuin het bloemperk, de plaats, alwaar de bloemen aangelegd zijn, in onderscheidene velden afgedeeld.

Partes, Lat., het meerv. van *pars*, deelen: *partes aequales*, gelijke deelen: *in partibus infidelium*, wordt een bisschop genoemd, die wel den rang en titel van een bisdom heeft, maar welks grondgebied door de ongeloovigen in bezit wordt gehouden, b. v. de bisschop van *Utira*, *Tripoli*, enz.

Partiaal, partijdig. *Partialiteit*, partijdigheid.

Participant, een deelnemer. *Participatie*, *participatio*, Lat., de deelneming, het medeweten. *Participeren*, deel nemen, of aandeel aan iets hebben of nemen.

Participium Lat., (spraakk.), een deelwoord.

Particula, Lat., een klein deel, deeltje van het geheel; een stukje; (spraakk.) klein rededeel, dat niet veranderd kan worden, als: *en*, *ook*, *niet*, enz. *Particularia*, Lat., *particulariteiten*, bijzonderheden, nadere omstandigheden eener gebeurtenis. *Particulariseren*, omstandig, of met alle bijzonderheden, verhalen, of voorstellen. *Particularismus*, leer, in de godgeleerdheid, van de bijzondere genade, dat Christus slechts voor eenigen zou gestorven zijn. *Particularist*, een aanhanger dezer leer. *Particulariter*, stukswijze, enkel, deelswijze, in bijzonderheden. *Particulariteit*, bijzonderheid, nader berigt. *Particulatim*, enkel, stukswijze. *Particulier*, bijzonder, afzonderlijk, enkel; ook een bijzonder persoon, iemand, die geenen openbaren post hekleedt. *In het particulier*, *en particulier*, *particulièrement*, Fr., in het bijzonder, bijzonderlijk, van andere dingen of zaken afgezonderd, enkel, alleen.

Partie, Fr., partij, onderscheidene dingen van eene soort, zonder bepaling van hoeveelheid of aantal; een gezelschap; een huwelijk; verbindtenis. *Partieel*, gedeeltelijk, deelswijze, enkel.

Partij, zie *partie*. *Partijgangers*, vrijbuiters; in den oorlog, de soldaten, welke bepaald zijn, om den vijand op allerlei wij-

zen schade toe te brengen. *Partijgeest*, de onbehoorlijke neiging, om het met eene van twee of meer partijen te houden, of ook dergelijke partijen te stichten.

PARTISAAN, *partisan*, Fr., aanhanger van eene partij; die het met iemands partij houdt; ook partijganger, vrijbuiter.

PARTITUUR (muz.), is dat ontwerp van eenen componist, die alle stemmen en deelen zijner compositie onder elkander stelt, om de fouten des te beter te vermijden, en de zangers en instrumentalisten, als zij soms fouten mogten begaan, daaruit te regt te helpen. Dit heet ook *Diogramma*. *Partitie*, de deeling.

PARTOUT, Fr., overal, volstrekt.

PARTURIUNT MONTES, NASCETUR — RIDICULUS MUS, Lat., de bergen baarden, en er kwam — een muisje te voorschijn; dit zegt men van hen, die eene groote verwachting van zich doen koesteren, maar daarna weinig voortbrengen.

PARURE, het tooisel, alles wat tot tooi en opsiering des ligchaams en der kleedingstukken zelve dient; en wanneer er van edelgesteenten gesproken wordt, de tooi.

PARVENU, een gelukskind, opkomeling.

PAS, schrede in de danskunst; zekere tred van het paard in rijscholen. *Faux pas*, valsche tred, stap, misstap. *Pas* zie *paspoort*.

PASCHA, voorbijgang, verschooning, sparing; de naam van het Joodsche offerfeest, ter gedachtenis van de verschooning der Israëliten, in Egypte, en van hunnen uittogt uit dit land. Het was het grootste onder de Joodsche feesten, en wordt thans nog door de Joden aan alle plaatsen, bij het gebruik van ongezuurd brood, en met gebeden, in stilte gevierd.

PASIGRAPHIE, eene algemeene, voor alle volken verstaanbare schrijfkunst.

PASKWIL, zie *pasquil*.

PASPOORT, *passeport*, Fr., verlofbrief, pas.

PASQUIL, paskwil, een schotschrift, lasterschrift, geschrift, waarin men iemand valschelijk de schuld geeft van eerlooze daden, bijzonder, wanneer men zulk een geschrift zonder zijnen naam bekend maakt. *Pasquillant*, een schotschrijver.

PASQUIN, de naam van een verminkt beeld te Rome, aan hetwelk men paskwillen en scherpe vernuftige invallen pleegt vast te hechten, en in het algemeen, dat alles bekend te maken, wat men kenbaar wil maken, zonder zich zelven te doen kennen. Een ander, even zoo verminkt beeld, is onder den naam van *Marsorio* bekend, aan hetwelk gemeenlijk vragen gedaan werden, die het beeld *Pasquin* beäntwoordde. *Pasquin* heet ook een grappenmaker of kluchtenmaker. *Pasquinade*, eene scherts, die echter meer vernuft dan boosheid bevat, klucht, grappots. *Pasquiniseren*, paskwillen maken.

PASSAAT, *passaatwind*, die wind, welke bestendig op zekere zeeën of aan zekere kusten, in dit of dat jaargetijde geregeld en aanhoudend waait.

PASSA, *bassa*, *pascha*, een voornaam ambtenaar in Turkije, welke stadhouder eener provincie, en tegelijk bevelhebber der daarin zich bevindende troepen is. *Paschaliek*, het

stadhouderschap van eenen hassa.

Passabel, *passable*, *passablement*, Fr., middelmatig, lijdelijk, verdragelijk, goed; wat er zoo door kan; tamelijk.

Passade, Fr., doorreis; ook een teerpenning, reisgeld; eene minnarij tot tijdverdrijf; de hoefslag of weg, welken een paard in de rijdschool maakt, wanneer het meer dan eens op eenen grond heen en weer gaat, en in het omkeeren eene halve rondte maakt.

Passage, Fr., *passagie*, *passagium*, Lat., de doortogt, doorvaart; het doortrekken, heen en weer gaan, rijden en varen door een oord; eene plaats in een boek; in de muzijk, zekere *variatie* en gezwinde loopen, die de speler of zanger bij eene groote noot, eenen triller enz. maakt. *Passagier*, een reiziger, zwerver.

Passant, een voorbijgaande, voorbijganger; *en passant*, Fr., *in passant*, in het voorbijgaan. *Passato*, van de verloopene (namelijk maand enz.). *Passavant*, of *passe-avant*, eene doorreiscedel, bewijs, dat men doorreizen mag.

Passe-dix, de naam van een spel met drie dobbelsteenen, waarbij men meer dan tien oogen werpen moet, als men winnen wil.

Passement, boordsel, omboordsel, van goud, zilver, zijde enz. *Passementier*, Fr., passementmaker.

Passemese, anderhalve stap.

Passe-parole, bij het krijgswezen, als de generaal, aan de spits der kolonne, iets beveelt, dat daarna van mond tot mond, tot aan het einde toe, verder bekend gemaakt wordt.

Passe-partout; een hoofdsleutel, looper, keizer, dieveslentel, die op alle sloten past; ook een uitgestoken vlak stuk van koper of hout, in den vorm van een raam, om iets anders in te zetten; bij boekdrukkers een sieraad ter invatting van eene beginletter.

Passe-passe; goochelwerk, goochelaarsstukje.

Passe-pied, een dansstuk van ⅜ maat.

Passe-port, zie *paspoort*.

Passeren, gaan, doorgaan, medegaan; voorvallen, gebeuren: *den tijd passeren*, verdrijven, doorbrengen. *Passetems*, Fr., tijdverdrijf. *Pour passer le tems*, tot tijdverdrijf.

Passe-volant, een niet ingeschreven passagier op den postwagen; ook een vreemd man, die de monstering mede ondergaat, om het getal vol te maken.

Passibel, *passible*, lijdelijk, onderworpen. *Passibel*, (van het regt van *transito*). *Passie*, het lijden, bijzonder van den Heiland, deszelfs lijdensgeschiedenis; de hartstogt, b. v. liefde, haat, enz., de aanvechtingen. *Passief*, lijdend. *Passioné*, Fr., *gepassioneerd*, hartstogtelijk, eenen hartstogt, eene hevige begeerte, neiging of gemoedsbeweging aan den dag leggende; verliefd, teeder; een *gepassioneerd* mensch, stijl, een hartstogtelijk mensch, stijl, enz. *Passive handel*, wanneer er in een land meer waren in- dan uitgevoerd worden. *Passive schulden*, vorderingen van anderen aan ons; *active schulden*, daarentegen, onze vorderingen ten aanzien van anderen. *Passivement*, lijdend, lijdelijk.

Passus, Lat., schrede, pas: *in hoc passu*, in dit geval. *Pas-*

sus *geometricus*, geometrische schrede of pas, eene lengte van vijf voet.

Pastei, deegspijs, gebak van vleesch, ragout van hoenderen enz., in eene korst.

Pastel, beteekent, in de schilderkunst, eene uit verwdeeg gevormde, en daarna gedroogde stift, waarmede als dan op parkement of papier geschilderd wordt. Van hier *pastelschilderen.*

Pasteux, *pateux*, in de schilderkunst, fiks, krachtig; aldus wordt een schilderstuk genoemd, wanneer de kleuren met eene vaste hand gelegd zijn.

Pastiche, Fr., schilderij, dat in de manier van een' groot kunstenaar geschilderd, en voor diens werk uitgegeven wordt; ook een muzijkstuk, hetwelk uit de werken van onderscheidene beroemde toonkunstenaars zamengesteld is.

Pastine, (op rijdscholen) een met reeharen opgevulde gordzadel, zonder stijgbeugels.

Pastoor, *pastor*, Lat., *pasteur*, Fr., een herder; predikant, Roomschkatholijke priester. *Pastor loci*, de predikant, of pastoor van de plaats, waar men is. *Pastorale*, een herdersspel, herdersvertelling. *Pastoraaltheologie*, wetenschappelijk onderrigt ter behoorlijke waarneming van het predikambt, en daaraan verbondene pligten van katechiseren, doopen, avondmaalhouden, ziekenbezoeken, het inzegenen van het huwelijk, enz. *Pastoralia*, de zaken, welke tot de ambtsbediening van een' predikant behooren. *Pastorij*, de woning van eenen predikant of pastoor. *Pastor fido*, getrouwe herder, teedere minnaar. *Pastor primarius*, de eerste en voornaamste predikant bij eene kerk.

Patagon, *patakon*, eene hoekige spaansche zilveren munt, kruisdaalder.

Patagoniër, een wild volk in Zuidamerika, hetwelk zeer groot van gestalte is.

Pata-pata-pan, woorden, waarmede men den trommelslag nabootst.

Pataraffe, Fr., gekrabbel, wanstaltige pennetrek; in het algemeen eene slechte onleesbare hand.

Pataviniteit, slechte, bedorvene spreekmanier, zoo als in het bijzonder de inwoners van Padua hebben; Fr. *patois.*

Patelin, een fijn, listig en doortrapt mensch, die door vleijerijen en door zijn innemend voorkomen, zich bij anderen indringt. *Patelinage*, vleijerij, vleijende woorden, een vleijend voorkomen, om anderen voor zich in ta nemen. *Patelineren*, op eene fijne, listige, meest bedriegelijke wijze te werk gaan, door fijne vleijerijen hedotten.

Patene, ouwelschoteltje, in de Roomsche kerk.

Patent, *literae patentes*, Lat., *lettres patent*, Eng., eigenlijk, een open brief; overheidsbevel, hetwelk ieder aangaat; vrijbeidsbrief, waarbij iemand zekere voordeelen of voorregten toegestaan worden, als voor de vervaardiging van werktuigen en bereiding van waren; jaarbrief ter uitoefening van eenig maatschappelijk bedrijf, b. v. patent als hoedenmaker, enz. *Patentwaren*, die Engelsche waren, waarvoor zich de uitvinder een patent heeft laten geven, dat zij, gedurende eene zekere reeks van jaren,

doer niemand anders mogen nagemaakt en verkocht worden.

Pater, vader, kerkvader, ordesgeestelijke, monnik. *Pater familias*, een huisvader. *Paternel*, vaderlijk. *Paterna bona*, vaderlijke goederen; *paterna hereditas*, vaderlijke nalatenschap. *Paterna potestas*, de vaderlijke magt. *Paterniteit*, het vaderschap, de vadersstand of vaderlijke waardigheid. *Paternoster*, gebedeketting; het onze vader; de rozenkrans, eigenlijk ieder tiende groot balletje aan dezelve; ook handboei.

Pathetisch, *pathétique*, Fr., *pathetiek*, nadrukkelijk, vol waardigheid, plegtig. Zie *pathos*.

Pathmos, beter *patmos*, thans *patimo*, eiland in den Archipel, door schippers en monniken bewoond, alwaar Johannes in ballingschap leefde, en zijne openbaring zou geschreven hebben; fig. eene eenzame plaats, waarnaar iemand gebannen wordt.

Pathognomica, keonis der ware en eigenlijke gesteldheid van eene ziekte. *Pathognomisch*, wezenlijk (van ziekten). *Pathologie*, leer van de kennis der ziekten; kennis van het lijden, de oorzaken en toevallen der ziekten. *Pathologisch*, tot de ziekteleer behoorende. *Pathonomica*, de gansche *semiotica* der *affecten*, of de kennis van de natuurlijke teekens der gemoedsbewegingen, naar alle derzelver trappen en vermengingen.

Pathos, plegtige, verhevene uitdrukking van groote hartstogten en gevoelens, in woorden en gebaren.

Patience. Fr., *patientie*, geduld. *Patience par force*, gedwongen geduld. *Patient*, een zieke, lijder. *Patienteren*, lijden, dulden, ziek zijn.

Patois, Fr., gemeene taal, boerentaal.

Patres, Lat., de ondvaders: *ad patres*, dood, gestorven.

Patria, Lat., het vaderland. *Pro patria*, voor het vaderland.

Patriarch, aartsvader, voor den zondvloed en kort na denzelven; ook de opperste geestelijke in de oostersche kerk. *Patriarchaal*, aartsvaderlijk; *patriarchale kerk*, eene hoofdkerk.

Patrice, in de lettergieterijen, de stempel, door wiens afdruk de *matrice*, lettermoer, ontstaat.

Patriciaat, de burgeradel, stadsadel. *Patriciers*, de adelijken in het oude Rome, de afstammelingen der voormalige senatoren en raadsheeren in de oude rijkssteden, waarop, bij de vervulling der plaatsen in den raad, bijzonder acht geslagen werd. *Patrice familie*, een oudadellijk geslacht.

Patrimoniaal, ouderlijk, van de ouders herkomstig; vaderlijk. *Patrimonium*, vaderlijk erfdeel, geërfd vermogen; *patrimonium petri*, de kerkelijke staat, het pauselijk gebied in Italie.

Patriot, een vaderlander; naam welke de voorstanders van eenen republiekeinschen regeringsvorm zich, in de Fransche omwenteling, toeëigenden, maar iederen beminnaar van zijn vaderland toekomt. *Patriottisch*, vaderlandsch, wat de patriottao betreft. *Patriottismus*, de vaderlandsliefde; ook de denkwijs, het karakter en het gedrag van eenen patriot.

Patristica, de kennis der oude kerkvaders.

PATROCINEREN, in bescherming nemen, behulpzaam zijn. *Patrocini m* bescherming, geregtelijke bijstand.

PATROLLE, *pandarolle*, zie *banderole*.

PATROON, heer, beschermer, begunstiger; scheepsvoogd; een beschermheilige; in het kerkelijk regt, hij, wien het toekomt, eene plaats te begeven; model, voorbeeld, teekening; hoeveelheid kruid benoodigd tot een schot uit groot en klein geweer; een met kruid gevulde koker van papier, hout of blik. *Patronaat*, *patronage*, Fr., de *collatuur*, *collatie*, de kerkleen; het regt om eene, kerkelijke plaats te begeven. *Patronymisch*, wat de geslachts- of afkomstnamen heeft.

PATROUILLE, zwerfwacht, nachtwacht, rondgaande soldatenwacht, om de openbare rust en veiligheid te verzekeren. *Patrouilleren*, rondgaan, rondom, of op iets achtgeven.

PAT, eene uitdrukking hij het schaakspel, wanneer men den koning niet meer verzetten kan.

PAUCIS CONTENTUS SUM, ik ben met weinig te vreden; *natura paucis contenta*, de natuur is met weinig te vreden.

PAUS, zie *papa*.

PAUSE, het afbreken eener handeling, ophouden, de stilstand. *Pauseren*, eenen tijd lang ophouden of stil zwijgen.

PAUSIKAPE, eene ronde schijf, welke den slaven om den hals gelegd wordt, opdat zij de hand niet aan den mond zouden kunnen brengen; (in scherts) een ronde priesterskraag.

PAUVRE, arm, behoeftig, ongelukkig; beklagenswaardig. *Pauvreté*, armoede, behoeftigheid, armzaligheid. *Pauvre honteux*, een beschaamde arme, een arme vol eergevoel.

PAVANA, Spaansch, *pavane*, Fr., (van het Lat. *pavo*, een paauw), de paauwendans, een voormalige Spaansche dans, welke zich door stijve en ernstige bewegingen onderscheidde, de heeren in mantels en met een' degen, de vrouwen in sakken met lange slepen.

PAVEDETTEN, eene soort van tamme duiven, welke een groot vleezig gewas op den neus, en daarbij roode oogen hebben; en welke men in het oosten tot het overbrengen van brieven gebruikt.

PAVILLON, *paviljoen*, eene rond of vierhoekig toeloopende tent; een lusthuis, tenthuis, met een tentdak; hijgebouw, hetwelk hooger is dan het hoofdgebouw; dak, hetwelk van alle vier de zijden tegen het midden spits toeloopt; ook wapenmantel, wapendeksel; scheepsvlag; het ruime deel aan eene trompet.

PAX, Lat., *paix*, Fr., vrede, eendragt, eensgezindheid. *Pax vobiscum*, vrede zij met u! *Pax intrantibus*, *pax exeuntibus*, vrede zij hun, die inkomen, en die uitgaan!

PAYABEL, *payable*, Fr., betaalbaar; bij wissels, vervallen. *Payement*, betaling; klein geld, brokkelgeld, ter volmaking eener zekere som.

PAYSAGE, een landschap. *Paysagiste*, een landschapsschilder.

PECCEREN, *peccare*, Lat., zondigen, zich vergissen, zich vergrijpen, overtreden, eenen misstap begaan. *Peccadillen*, eene kleine of ligte zonde; een ligt vergefelijk gebrek.

PECHTUMAL, een schort, dat van

de borst tot op den grond afdaalt, waarmede de Mohammedanen zich bekleeden, als zij in het bad gaan, en hetwelk van zijde, lijnwaad, of katoen is.

Pectorale, borstschild of borstlap van den Joodschen hoogepriester; ook borstartsenij.

Pecunia, geld, vermogen, have; *pecunia numerata*, gereed of contant geld. *Pecuniair*, *pecunieel*, geldelijk, wat het geld betreft; *amende pecuniaire*, geldboete; *pecuniele omstandigheden*, staat van vermogen. *Pecunieux*, geldrijk, veel geld hebbende.

Pedaal, een voetklavier; voetregister aan een orgel.

Pedagoog, *paedagoog*, huisonderwijzer; opvoeder der jeugd. *Pedagogium*, *paedagogium*, een opvoedingsgesticht.

Pedant, (van eenen Italiaanschen taalmeester *Pedano*), een verwaande geleerde; in het algemeen, elke persoon, die kleinigheden als gewigtige dingen aanziet en verdedigt; een schoolvos; schoolvossig, aan eenen pedant passende. *Pedanterie*, schoolvosserij, pralerij met dingen, die men voor gewigtig houdt. *Pedantiseren*, schoolvosserij drijven, veel weten, dat geen waar nut heeft, en zich veel daarop inbeelden.

Pedel, een geregtsdienaar; dienaar of bode bij eenen akademischen raad of senaat.

Pederast, *paederast*, iemand die zich aan onnatuurlijke driften overgeeft. *Pederastie*, *paederastie*, dat kwaad zelf.

Pedes, Lat., de voeten. *Per pedes*, te voet. *Per pedes Apostolorum*, schertsender wijze, te voet, gelijk de apostelen plagten te reizen.

Pedestal, voetstuk van eene zuil, van een standbeeld, enz.

Pedestre, Fr., te voet; *statue pedestre*, een beeld te voet, in tegenstelling van *statue equestre*, te paard.

Pedetentim, Lat., voetje voor voetje, allengs, langzamerhand.

Pedometer, schredenteller, wegmeter. Zie *odometer*.

Pegasus, het gevleugelde paard der muzen en dichters.

Pegel, een merk, knopje boven in eene kan, of andere vochtmaat, om aan te wijzen, hoevol dezelve moet zijn, om zekere hoeveelheid vocht te bevatten.

Pejereren, valsch zweren, eenen meineed doen.

Peiks, of *peiky*, aan het turksche hof, de jonge edellieden (pages), die de lijfwacht des sultans uitmaken, wanneer hij uitrijdt.

Peillood, zie *dieplood*.

Peine, angst, zorg, nood; *en peine*, in verlegenheid.

Pelagianen, aanhangers van Pelagius, die in het jaar 750, reeds leerde, dat Adams val slechts hemzelven benadeeld heeft. Hij loochende dus het bederf der menschelijke natuur door de zonde van Adam, en hield, daarentegen, den natuurlijken aanleg des menschen voor toereikend ter beoefening der christelijke deugd. Hij verwierp echter het geloof aan de noodzakelijkheid des goddelijken bijstands ter verbetering niet, maar stelde, dat deze bijstand met 's menschen eigene werkzaamheid gepaard gaat, en alleen dan van eenigen invloed is, wanneer de mensch zelf zich op zijne verbetering toelegt.

Pelagoskoop, zeebeschouwer, een, door Collins, eenen Engelschman, uitgevonden werk-

tuig, waarmede men in de diepte der zee kan zien.

Pelaroici nomi, of *leges ciconariae*, ooijevaarswetten, volgens welke de kinderen hunne oude, arme ouders moeten onderhouden, zoo als men van de ooijevaars voorgeeft, dat zij hunne ouders nooit verlaten.

Pêle-mêle, mengelmoes, huspot, *potpourri*, alles onder elkander, zonder orde, klein en groot.

Pelorim, bedevaartreiziger. *Pelgrimage*, *pelgrimaadje*, bedevaart.

Pelikaan, in de scheikunde, een vat met twee ooren; bij de wondheelers, een werktuig om de tanden uit te trekken.

Pellucide, doorschijnend, helder, klaar. *Pelluciditeit*, doorschijnendheid, eigenschap van zekere ligchamen, om het licht eenen doorgang te verschaffen.

Peloton, een kluwen; een speldekussen; een onovertrokken bal; een hoop van verscheidene op eene plaats verzamelde menschen; eene zekere afgedeelde hoop soldaten.

Penaal, *pénal*, Fr., *poenalis*, Lat., straffend: *loi pénal*, strafwet; *code pénal*, strafwetboek.

Penaten, de huisgoden; die goden, welke, volgens het gevoelen der Heidenen, den staat, eene stad of het huiswezen beschermden; fig. eigen woning. Zie voorts *Laren*.

Pence, Eng., eene engelsche kopermunt.

Penchant, Fr., de helling (van eenen berg); neiging, zucht tot iets.

Pendant, in de beeldende kunsten; en voornamelijk in de schilderkunst, een tegenstuk, schilderij, dat met eene andere, waarmede het opgehangen wordt, in grootte en trant overeenkomt.

Pendeloques, Fr., de onderste stukken, of edelgesteenten, welke aan de oorsiersels hangen; de sieraden aan muur- en kroonlichten hangende; (in scherts), afhangende lompen en vodden.

Pendule, een slinger; in de werktuigkunde, een zwaar ligchaam, dat, aan eenen draad opgehangen, of aan eenen dunnen stalen stang bevestigd zijnde, heen en weer schommelt; eene hangklok; elk met eenen slinger voorzien uurwerk.

Penetrabel, *penetrable*, Fr., doordringbaar; vernuftig. *Penetrabiliteit*, doordringbaarheid, eigenschap der ligchamen, om door andere doorgedrongen te worden. *Penetrant*, doordringend; scherpzinnig. *Penetratie*, de doordringing, indringing van een ligchaam in of door een ander ligchaam; scherpzinnigheid, een doordringend verstand. *Penetreren*, doordringen, door alle deelen van een ligchaam dringen; doorgronden, inzien, uitvorschen.

Penia, (fabell.) de godin der armoede.

Penibel, moeijelijk, bezwaarlijk.

Peniche, eene soort van gewapende schepen.

Penitent, *poenitent*, boetoefenend, die berouw heeft over zijne zonde. *Penitentie*, *pénitence*, Fr., boete, opgelegde boetoefening. *Penitentiarius*, *penitencier*, Fr., boetpriester, hij, die, te Rome, van bijzondere overtredingen vrijspreekt. *Peniteren*, berouw hebben.

PENNAAL, een pennekoker, pennedoos.

PENSÉE, Fr., gedachte, inval. *Pensées*, verstandige invallen, gedachten, overlegging, ontwerp.

PENSELBLOEM, eene gevlamde driekleurige viool.

PENSIOEN, *pension*, Fr., jaarwedde, genadewedde; kostgeld; pacht. *Pensionaris*, *pensionnaire*, Fr., die eene jaarwedde geniet; kostganger; voormaals eerste staatsraad van eene provincie in Nederland. *Raadpensionaris*, voormaals de eerste staatsminister der algemeene staten, of der zeven vereenigde provincien; in 1805 het opperhoofd der bataafsche Republiek. *Pensionaat*, *pensionat*, Fr., kostschool, gesticht, waarin jonge personen, tegen een zeker kostgeld, onderwezen en opgevoed worden. *Pensioneren*, iemand eene jaarwedde geven, bezoldigen. *Gepensioneerd*, met eene jaarwedde begiftigd, voozien.

PENSIEF, Fr., nadenkend, in gedachten, vol gedachten.

PENSUM, Lat., eene taak, opgegeven werk.

PENTACHORD, Gr., *pentachordium*, een muzijkinstrument met vijf snaren.

PENTACONTARCH, medelid van eene landsregering, welke uit vijf personen bestaat.

PENTADE, een tijdvak van vijf jaren; ook eene verdeeling in vijf boeken.

PENTAGLOTTE, of *pentapla*, de bijbel, of eenig ander boek, in vijf talen.

PENTAGOON, een vijfhoek, figuur of vlakte van vijf gelijke zijden en hoeken. *Pentagonaalgetal*, vijfhoekig getal, hetwelk uit de som van twee of meer getallen bestaat, die in eene rekenkunstige reeks voortgaan, waarvan het verschil der leden drie is.

PENTAMERON, een tijdvak van vijf dagen.

PENTAMETER, een vijfvoetig vers.

PENTAPHONIUM, een muzijkstuk met vijf stemmen.

PENTAPLA, (biblia), zie *pentaglotte*.

PENTASTILE, een gebouw, hetwelk van voren vijf rijen zuilen heeft, op vijf zuilen rust.

PENTATEUCHUS, de vijf boeken van Mozes.

PENTECOSTE, pinksteren, de vijftigste dag na paschen.

PENURIE, Fr., gebrek aan de noodzakelijkste dingen; een hooge graad van behoeftigheid.

PEOTE, eene soort van ligte sloepen, waarvan zich de Venetianen voornamelijk bedienen.

PEPASTISCH, de spijsvertering bevorderende.

PEPINIÈRE, Fr., boomkweekerij, plantentuin; kweekschool, alwaar jonge lieden tot toekomstige bedieningen opgeleid worden.

PEPOIYMENA, figuur in de redekunde, als er tusschen den klank der woorden en de daarmede uitgedrukte dingen eene merkbare overeenkomst aangetroffen wordt, b. v. *de donder kraakt en rolt*, enz.

PEPROMENE, het lot, noodlot.

PEPSIS, spijsvertering. *Peptisch*, zoo veel als *pepastisch*.

PEQUIN, eene soort van gestreepte zijden stof, op de wijze der Chinesche gebloemde stoffen.

PERAEQUATIO, Lat., *perequatie*, gelijkheid, volkomene gelijkmaking; volkomene gelijke verdeeling der opbrengsten, requisitien en belastingen van allerlei aard. *Perequator*, een scheidsman, vergelijker, een persoon, die de uitgeschrevene

belastingen, over het vermogen der belastingpligtigen omslaat. *Perequeren*, gelijkmaken, evenredig verdeelen.

Peragratie, de loop eener ster door den dierenriem, tot dat die weder op hetzelfde punt terugkomt.

Perceptibel, *perceptible*, Fr., merkbaar, wat door de zinnen kan worden waargenomen, b. v. zigtbaar, voelbaar. *Perceptibiliteit*, merkbaarheid, verneembaarheid. *Perceptie*, waarneming, eene voorstelling met bewustzijn; ook de heffing, ontvangst (van belastingen). *Percipieren*, waarnemen, bemerken, gewaar worden; ontvangen.

Per condotta, Ital., onder het geleide van den voerman.

Per consensum, door medegevoel of medelijden.

Per contant, tegen gereed geld (*a conto* is: op rekening).

Percurreren, doorloopen, als acten enz., een boek vlugtig doorlezen.

Percussie, *percussio*, Lat., slag, stoot; de indruk, welken twee tegen elkander stootende ligchamen voortbrengen.

Per directum, regelregt, regtuit.

Perdoen, (scheepsw.) een touw, om den mast te verzekeren.

Perdu, (in het spel) verloren; het tegendeel van *gagné; sentinelle perdue*, een verloren post, dat is op eenen gevaarlijken post uitgestelde schildwacht; *enfans perdus*, die soldaten, welke bij het stormloopen den eersten aanval doen moeten.

Perduellio, zie *crimen perduellionis*.

Perdurabel, *perdurable*, Fr., voortdurend. *Perdurabiliteit*, voortduring, duurzaamheid, volharding.

Peregrinatie, *peregrinatio*, Lat., eene reis in afgelegene landen. *Peregrineren*, reizen, zwerven, in een vreemd land leven. *Peregrinomanie*, de reiszucht. *Peregrinus*, een vreemdeling.

Peremptie, *peremtie*, verval, opheffing van alle verder uitstel; de verjaring. *Peremtorisch*, eens voor alles, ten volle beslissend. *Peremtoria citatio*, eene beslissende dagvaarding, welke niet herhaald wordt, en, in geval van nietverschijning, het verlies van regt ten gevolge heeft. *Terminus peremtorius*, de beslissende geregtsdag, na verloop van welken niets meer toegelaten wordt.

Perenneren, overjaren, overblijven, voortduren, b. v. planten, die het geheele jaar door voortduren.

Perequatie, zie *peraequatio*.

Per expressum, Lat., door eenen bode.

Per fas et nefas, Lat., op half eerlijke en half oneerlijke wegen; door eerlijkheid en oneerlijkheid. Zie *nefas*.

Perfect, volkomen, gereed, geschikt. *Perfectibel*, volmaakbaar. *Perfectibiliteit*, volmaakbaarheid, geschiktheid, bekwaamheid, om volmaakt, of volkomen te worden. *Perfectie*, de volkomenheid, volmaakbaarheid; de voleinding; *in de perfectie, en perfection*, Fr., in de volmaaktheid, volkomen goed, onverbeterlijk. *Perfectionneren*, volkomener, beter maken, volmaken, verbeteren, voltooijen, de laatste hand aan iets leggen; *zich perfectionneren*, zich verbeteren, volkomener maken. *Perfectionnering*, de volmaking, verbetering. *Perfectum*, het

volkomene of voleinde; desgelijks in de spraakkunde, de volmaaktverleden tijd, b. v. *hij heeft geschreven.*

Perfer et obdura, Lat., lijd en volhard.

Perfetto modo, Ital., de trippelmaat.

Perficieren, verrigten, voleinden, volbrengen.

Perfide, Fr., valsch, arglistig, trouweloos. *Perfidie*, trouweloosheid, ontrouw, valschheid, verraderij.

Perforatie, *perforatio*, Lat., doorboring. *Perforatorium*, hersenboor. *Perforeren*, doorboren, met gaten voorzien.

Perfunderen, overstorten, doorgieten. *Perfusie*, *perfusio*, Lat., verwarring; ook doorzijging. *Perfusorisch*, verward, dubbelzinnig.

Perge, vaar voort (met spreken, gaan, werken).

Per genitivum, Lat., door den teler, dat is, door den gelukteler, of door een gelukkig toeval, b. v. eenen post bekomen, door een huwelijk zijn fortuin maken.

Pergolese, de pareldruif, eene bijzondere soort van druiven.

Per gradus, Lat., bij trappen, trapsgewijze.

Perhorrescens, Lat., verwerping. *Perhorresceren*, eigenlijk schrikken, ontsellen; in de regtsgeleerdheid, verwerpen, b. v. eenen regter, of eenen getuige. *Perhorreren*, ontstellen, sidderen; schuwen.

Periamma, zoo veel als *amulet*, bijgeloovig omhangsel.

Periautologie, zwachtelleer, verbandleer, leer van de verbanden (bandages).

Peribole, zoo heet in de oude geschiedenis een met boomen of wijnstokken bezette, en met muren ingeslotene plaats rondom eenen tempel; ook de verplaatsing der vochten.

Pericardium, Lat., de hartzak, een vellige zak, waarin het hart besloten is.

Pericarpium, Lat., de huid, door welke eene boomvrucht onmiddellijk omsloten wordt; ook een geneesmiddel, dat men uitwendig op de pols bindt.

Perichondrium, Lat., het velletje, waardoor de knokkel onmiddellijk omgeven wordt.

Periclitatie, *periclitatio*, Lat., het gevaar, de verzoeking. *Pericliteren*, wagen, in gevaar stellen; gevaar loopen, in gevaar zijn.

Pericope, eene zekere afdeeling of les in het nieuwe testament, b. v. de evangelien en zendbrieven, welke, bij de openbare godsdienstoefeningen, verklaard worden.

Pericranium, Lat., de uitwendige hersenschedelhuid; de inwendige heet *dura mater.*

Periculose, *periculosus*, Lat., *periculeux*, Fr., gevaarlijk. *Periculum*, het gevaar, de gevaarlijkheid, de nood; het wagen; *periculum in mora*, er is gevaar bij het uitstel. Zie *mora.*

Peridrome, de gang of ruimte tusschen de zuilen en den muur, aan een gebouw, dat met eene colonnade omgeven is.

Perigeum, Lat., grootste nabijheid eener ster bij de aarde. *Apogeum* heet de verste afstand van de aarde.

Perihelium, Lat., grootste nabijheid eener ster bij de zon. *Aphelium* heet de verste afstand van de zon.

Perikorisch, bij kamp- en andere spelen der Ouden, wat niet heilig is.

Perimeter, de omvang, omtrek

eener figuur in de meetkunst, zoowel van eene vlakte als van een ligchaam.

PERINEUM, Lat., ruimte of naad tusschen de schaamdeelen en de stuit.

PER INDIRECTUM, Lat., door omwegen; door een' derden.

PER INTERVALLA, bij tusschenpoozen.

PERIOCHA, Gr., korte inhoud van een tooneelspel of boek.

PERIODE, Gr., *periodus*, Lat., *period*, Eng., *periodo*, Ital., omvang, omloop, afwisseling der rijken, tijden; tijdkring, tijdperk; in geschriften, een bepaald gedeelte van eene redevoering, of een geschrift, een volzin, die door den zamenhang van enkele voorstellen eenen volkomenen zin uitmaken. *Periodus callipica*, eene reeks van 76 jaren; *periodus Dionysiana*, eene reeks van 532 jaren; de *Juliaansche periode*, eene reeks van 7980 jaren enz. *Periodiek*, na bepaalde tijden verschijnende, als: periodieke aanvallen van ziekte, een periodiek geschrift. *Periodologie*, leer van de perioden.

PERIOECI, de rondomwoners, die lieden, welke onder denzelfden parallelcirkel, en gevolglijk op dezelfde noordelijke of zuidelijke breedte wonen, maar in tegengestelde helften van den middagcirkel, en die dus 12 uren des middags hebben, als het bij de anderen 12 uren te middernacht is.

PERIOSTIUM, Lat., beenhuidje, dun gevoelig velletje der beenderen.

PERIPATETICI, de navolgers van Aristoteles in de wijsbegeerte, dewijl zij, in de tuinen van het Lyceum te Athene, al wandelende redekavelden en leerden.

PERIPETIE, de onverwachte uitgang van de verwarde handeling in een tooneelspel; onvoorzien geval; ontknooping, uitslag aan het einde van een blij- of treurspel; zoo veel als *catastrophe*.

PERIPHERIE, de omtrek van eenen cirkel; de omvang.

PERIPHRASE, Fr., *periphrasis*, Lat., omschrijving. *Pepiphraseren*, omschrijven.

PERIPNEUMONIE, ontsteking der longen.

PERIPTERIUM, Lat., een met zuilen omgeven gang, die van buiten rondom een gebouw gaat.

PERISCII, Lat., kringschaduwigen, bewoners der koude landen aan de beide polen, dewijl de zon een half jaar, en hare schaduw gevolgelijk alle vierentwintig uren rondom hen in eenen kring rondgaat.

PERISSABEL, *périssable*, Fr., vergankelijk, broos.

PERISSOLOOIE, overvloedige woorden in eene rede.

PERISTALTISCHE BEWEGING, *motus peristalticus*, Lat., kronkelende, wormvormige beweging der darmen.

PERISTILE, *peristylium*, Lat., (bouwk.) eene plaats, met zuileu omringd; kruisgang; zaal; zomerprieel.

PERISYSTOLE, *diastole*, Fr., de stilstand van het hart, de korte tusschentijd van rust, tusschen het zamentrekken en uitzetten van hetzelve; de tijd tusschen den eenen polsslag en den anderen.

PERITONAEUM, Lat., *peritoine*, Fr., het darmnet; net rondom het gezamenlijke ingewand.

PERITUS, Lat., ervaren. *Artis peritus*, een kunstervarene, zaakkundige; *juris peritus*, een regtsgeleerde.

PERJUREREN, valschelijk zweren.

Perjurieux, Fr., meineedig. *Perjurium*, Lat., meineed. *Perjurius*, meineedige.

PERK, Eng. *park*, Fr. *parc*, Ital. *parco*, eigenlijk, eene plaats, die met paalwerk, of gevlochten rijswerk, omtnind is, om daarin, vooral des nachts, vee op te sluiten en te bewaren; voorts eene diergaarde, of warande, voor allerlei wild.; zie *park*; ook eene afgeperkte plaats voor wedloopers en worstelaars.

PERKINISMUS, de aanwending eener eigene geneeswijze, om, namelijk, door bestrijking en aanroering der lijdende deelen van het menschelijke ligchaam, met zekere daartoe ingerigte metaalnaalden, de pijnen, ontstekingen en kramptrekkingen van het zieke lid te genezen. Het is de uitvinding van eenen amerikaanschen arts, met name Perkins, welke dezelve in het jaar 1786 bekend maakte. Doch het gevolg heeft aan de groote verwachting, welke men daarvan had, niet beantwoord.

PERKOWITZ, een russisch schippond van 30 puds, of 525 gewone ponden.

PER LITERAS, Lat., door brieven, schriftelijk.

PERLUSTRATIE, de doorzage van een geschrift enz. *Perlustreren*, naauwkeurig bezigtigen, wel in oogenschouw nemen, doorzien. Zie *lustratie*.

PER MAJORA (te weten *suffragia*), Lat., bij meerderheid van stemmen.

PERMANENCE, Fr., *permanentie*, de voortduring; *à permanence*, op den duur, bij voortduring. *Permanent*, voortdurend, bestendig, onveranderlijk.

PERMEABEL, *permeable*, Fr., doordringbaar. *Permeabiliteit*, doordringbaarheid, eigenschap van een ligchaam, om door deszelfs tusscheoruimten andere stoffen door te laten. *Impermeabiliteit*, ondoordringbaarheid.

PER ME LICET, mijnentwege kan het geschieden.

PERMESSIDEN, die zanggodinnen, welke aan de oevers van den Permessus, eene rivier in Beötie, woonden.

PER MILLE, van de duizend.

PERMIS, Fr., een verlofbriefje. *Permis de port d'armes*, zie *port*. *Permissie*, *permission*, Fr., verlof, vergunning, toelating. *Permissive*, bij wijze van verlof, onder begunstiging. *Permitteren*, veroorloven, vergunnen.

PERMOVEREN, bewegen, beroeren.

PERMUTATIE, *permutatio*, Lat., de ruiling, verandering, verplaatsing; *permutatio quantitatum*, verwisseling der grootheden, als men die zoo veel onderling verandert als mogelijk is, b. v. 10 personen kunnen 14,515,200 maal aan eene tafel van plaats veranderen. *Permuteren*, verwisselen, veranderen, verruilen.

PERNEGEREN, geheel loochenen.

PERNICIEUX, Fr., verderfelijk, nadeelig, schadelijk.

PERNOCTEREN, overnachten.

PER OBLIQUUM, door sluip- of omwegen, middellijk.

PERORATIE, *peroratio*, Lat., *peroraison*, Fr., eene openbare redevoering. *Peroreren*, in het openbaar spreken, eene redevoering houden.

PER PEDES, te voet; *per pedes Apostolorum*, met zijne apostelspaarden, dat is, te voet.

PERPENDICULAIR, eene loodlijn; ook loodregt, regtstandig, waterpas.

PERPETRANT, een bedrijver, volbrenger, inzonderheid iemand, die een misdrijf begaat. *Perpetratie*, het bedrijven, volbrengen; het begaan eener misdaad. *Perpetreren*, Fr. *perpetrer*, bedrijven, volbrengen, inzonderheid eene slechte daad.

PERPETUATIE, *perpetuatio*, Lat., de altijddurende voortzetting, de verlenging van den duur eener zaak. *Perpetueel*, altijddurend, bestendig, onophoudelijk. *Perpetueren*, voortdurend maken, voortplanten, vereeuwigen, zonder ophouden voortzetten, altijd laten voortgaan, bestendig maken. *A perpetuité*, voor altijd, voor eeuwig. *Perpetuum mobile*, zie *mobile perpetuum*. *Perpetuus*, bestendig, volhardend. *In perpetuum*, voor altijd, voor eeuwig. *In perpetuam rei memoriam*, tot eeuwig aandenken.

PERPLEX, verward, bedeesd, bedremmeld, verbaasd, verlegen. *Perplexiteit*, verlegenheid, verwarring, besluiteloosheid, neerslagtigheid, bedremmeling.

PER PROCURA, met volmagt. *Per procurationem*, bij volmagt, of plaatsbekleeding.

PERQUIREREN, uitvorschen, navragen. *Perquisitie*, *perquisitio*, geregtelijk onderzoek, navorsching, nasporing.

PER RISUM MULTUM POTERIS COGNOSCERE STULTUM, aan veel lachen herkent men den dwaas.

PERRON, eene stoep, een trap, bordes, voor den ingang van een huis; eene hoogte, welke men, door middel van eenige treedjes, opgaat, met eene rustplaats.

PERROQUET, Fr., een papegaai; een stoel met eene rugleuning, dien men zamen kan vouwen; eene soort van veldstoel.

PERRUQUE, Fr., paruik, pruik, haarkap, baartuoisel. *Perruquier*, paruikmaker, baarkapper.

PER SALDO, na afrekening (blijft over, om te betalen, of te ontvangen).

PERSCRIBEREN, opschrijven, opteekenen.

PERSCRUTEREN, doorzoeken, naauwkeurig uitvorschen, vlijtig nasporen.

PER SE, door zich, of van zelf.

PERSEQUEREN, *persecuteren*, vervolgen. *Persecutie*, *persecutio*, Lat., vervolging.

PERSEVERANTIE, *perseverance*, Fr., volharding; voortduring, standvastigheid in zijne gezindheden, bestendigheid; het uithouden. *Persevereren*, volharden, standvastig blijven; halstarrig op iets staan blijven.

PERSICOT, Fr., *persico*, Ital., perziko, perzikbrandewijn; brandewijn, op perzikpitten getrokken.

PERSIENNE, een zonneblind; eene soort van venster van smalle en dunne plankjes of latten vervaardigd, welke schuins op zekeren afstand van elkander geplaatst zijn.

PERSIFLAGE, spotternij, het spotten met iemands gezegden, uitjouwing. *Persifleren*, bespotten, uitjouwen. *Persiflé*, Fr., *gepersifleerd*, uitgejouwd, bespot.

PERSISTENTIE, volharding. *Persisteren*, volharden, bij iets blijven.

PERSOLVEREN, betalen, ten volle voldoen.

PERSOON, Lat. *persona*, Fr. *personne*, mensch, menschelijk wezen, zonder onderscheid van

jaren, geslacht of staat; het uiterlijke voorkomen van een' mensch: hij, of zij, is lang van persoon; de afzonderlijke zelfstandigheid, het *ik*, van elken mensch, hoofd voor hoofd, zoo als hij zich door uiterlijk voorkomen, rang, of stand in de maatschappij, en karakter, van anderen onderscheidt, en bijzonder zoo als hij in een schouwspel verschijnt; hoe veel personen komen in dat stuk voor? *Personalien*, persoonlijkheden, levensomstandigheden. *Personaliteit*, de persoonlijkheid, het eigen onderscheidend karakter van den mensch. *Morele personaliteit*, de vrijheid van een redelijk wezen onder de zedelijke wet; *physiologische personaliteit*, het vermogen, om zich in verschillende toestanden bewust te zijn, dat men altijd dezelfde is. *Personaliteiten*, persoonlijke aantrekkelijkheden; scherpe en beleedigende uitdrukkingen of aanmerkingen, welke niet de zaak maar den persoon betreffen. *Personaliter*, Lat., persoonlijk, in eigen persoon. *Personeel*, *personel*, Fr., persoonlijk, den persoon aangaande, eigen aan den persoon; hoofdgeld, belasting, welke men voor zijnen persoon moet betalen. *Personificatie*, verpersoonlijking, persoonsverbeelding, zie *prosopopeïa*. *Personificeren*, verpersoonlijken, levenlooze, onbezielde dingen als menschen voorstellen, als personen sprekend invoeren. *Personnage*, Fr., *personaadje*, een persoon, mensch; op het tooneel, de rol, die iemand te spelen heeft; *personnages*, de beelden, of menschelijke figuren op schilderijen, tapijten, enz.

Perspectief, een verrekijker; de doorzigtkunde, wetenschap, om de voorwerpen zoo te teekenen, als of zij zich op eenen zekeren afstand aan het oog voordoen; het uitzigt in de toekomstige gelukkige of ongelukkige gebeurtenissen. *Perspectivisch*, doorzigtkundig, in de verte geschilderd.

Perspicaciteit, scherpzinnigheid. *Perspiceeren*, erkennen. *Perspicillum*, Lat., een bril. *Perspicue*, Lat., duidelijk, klaar, openbaar, openlijk. *Perspicuiteit*, duidelijkheid, verstaanbaarheid, klaarheid.

Perspirabel, *perspirable*, Fr., uitdampbaar, vervliegbaar, wat uitdampen, in de gedaante van eenen damp vervliegen kan. *Perspiratie*, onmerkbare uitdamping, zie *transpiratie*.

Perstringeeren, sterk binden; ook doorhalen (met woorden), berispen.

Persuaderen, overreden, overtuigen; overhalen. *Persuasie*, *persuasio*, Lat., overreding. *Persuasief*, overredend. *Persuasoria*, overredingsmiddelen of gronden.

Per sub- et obreptionem, Lat., door list en bedrog.

Perte, Fr., *perdita*, Ital., verlies, schade. *A perte*, met verlies, met schade; *à perte de vue*, onafzienbaar; figourlijk, onbezonnen; *en perte*, *en pure perte*, geheel en al verloren; vergeefs en nutteloos.

Perterreren, verschrikken.

Pertinacie, *pertinaciteit*, *pertinacité*, Fr., hardnekkigheid, halsstarrigheid.

Pertinent, geschikt, gepast, juist, regt, billijk, behoorlijk, naar den eisch. *Pertinentie*, geschiktheid, schikkelijkheid.

Pertineren, behooren, toebehooren.

PERTURBATIE, *perturbatio*, Lat., onrust, verwarring. *Perturbateur*, Fr., *perturbator*, Lat., ontruster, verstoorder. *Perturberen*, verontrusten, in verwarring brengen. *Perturbé*, *geperturbeerd*, verontrust, bedeesd, bedremmeld.

PERU, eene goud- en zilverrijke provincie in Zuidamerika; eene milde bron van winst. *Peruviaansch*, hetgeen van Peru afkomstig is, of daartoe behoort: *Peruviaansche balsem*, eene zuivere, vloeibare, welriekende bars, welke in Peru, Brasilien enz., deels door insnijding in zekere gewassen, deels door uitkoken van de takken des balsemhooms gewonnen wordt. *Peruviaansche* koortsbast (*cortex peruvianus*, ook *quinquina*, Lat.). *Peruvienne*, zekere gebloemde stof, *gros de Tours*, die op beide kanten regt, en 2¼ el breed is.

PERVERS, Fr., verkeerd, boos, slinksch, bedorven. *Perversie* slinkschheid, bederf; verplaatsing uit eenen goeden staat in eenen anderen. *Perversiteit*, verkeerdheid, bedorvenheid, slechtheid. *Perverteren*, bederven, uit eenen redelijk goeden toestand in eenen bedorvenen verplaatsen; verleiden, in wanorde brengen; verdraaijen, b. v. den zin van eene plaats in een boek.

PERVESTIGEREN, navorschen, nasporen.

PERVIGILIEN, nachtelijke godsdienstoefening.

PERVOLVEREN, doorlezen, doorbladeren.

PERVULGEREN, verkondigen, verspreiden, onder het volk brengen.

PESADE, beweging van het paard, als het de voorpooten opligt, zonder de achterpooten te bewegen, eer de voorste weder op den grond zijn.

PESANS, dus noemt men in Frankrijk, eenige soorten van glasparlen, of kralen, welke in den handel op de Afrikaansche kusten gebruikt worden.

PESANT, zwaar, wigtig, zwaarmoedig; langwijlig. *Pesante*, (muz.), gewigtig. *Peso*, een gewigt, bij de Spanjaarden een last; $\frac{1}{50}$ deel van een mark goud; rekenmunt, waarvan de 10,000 waardig zijn 1200 dukaten. *Peso duro*, een stuk van achten. *Al peso*, zie *al marco*.

PESSIME, zeer slecht; *res pessimi exempli*, eene zaak, die een slecht voorbeeld geeft.

PESTILENTIE, *pestilentia*, Lat., de pest, eene aanstekende ziekte. *Pestilentieel*, *pestilentiaal*, aanstekend, verpest.

PETALE, een bloemblad. *Petalismus*, de verbanning door bladeren, welke eertijds te Syracuse in gebruik was, en waartoe ieder burger zijne stem op het blad van een olijfboom schreef.

PETARADE, bespotting, door het maken van zeker geraas met den mond; eigenlijk, het achtergeblaas der paarden en ezels, terwijl die daarbij achteruit slaan.

PETARDE, eene soort van kegelvormig geschut, om muren, bruggen, enz. te doen springen; *chinesche petarden*, soort van lustvuurwerk, dat, even als de tafelzwermen, in de kamers afgestoken kan worden.

PETER, doopheffer.

PETILLEREN, *petiller*, Fr., knappen, kraken, als van zekere dingen, wanneer zij in het vuur geworpen worden; schui-

men, paarlen, als, van wijn, bij het inschenken.

Petinet, kantborduring, doorstikt werk.

Petit, Fr., klein, gering, onaanzienlijk; *petitschrift*, kleine lettters, bij de boekdrukkers. *En petit*, in het klein. *Petit à petit*, allengs, langzamerhand.

Petitie, *petition*, Fr., bede, verzoek, verzoekschrift, request. *Petitionair*, een verzoeker, verzoekschriftaanbieder, requestrant. *Petitio principii*, eene soort van drogrede, waarbij men iets op gronden bewijst, die zelve eerst nog moeten bewezen worden, of veronderstelling van datgene, wat bewezen moet worden, b. v. dat is zwart, dewijl het zwart is.

Petit maitre, Fr., een jong, verwaand, ingebeeld, opgeschikt mensch, een windbuil, pronkertje.

Petrefacta, *petrefacten*, versteeningen, steengewassen. *Petrificatie*, de versteening. *Petrificeren*, versteenen. *Petroleum*, steenolie.

Petto, de borst, boezem. *In petto*, in het hart, bij zich, *in petto houden*, bij zich houden, geheim houden. Zie *In*.

Petulant, moedwillig, dartel, uitgelaten, ligtvaardig, brooddronken. *Petulantie*, moedwil, brooddronkenheid, ligtvaardigheid, uitgelatenheid.

Peu à peu, allengs, langzamerhand.

Peupel, het gemeene volk, anders *gepeupel*, Fr. *peuple*. *Peupleren*, *peupler*, Fr., bevolken, vermeerderen.

Phaëne, eene der drie bevalligheden.

Phaenomeen, *phaenomen*, *phaenomenon*, Fr. *phénomène*, eene verschijning of een verschijnsel, bijzonder luchtverschijnsel; elke soort van zeldzame en merkwaardige verandering. *Phaenomenologie*, verschijnselenleer, leer van de verschijnselen (bij ziekten, in de lucht, enz.).

Phaëton, (fabelk.) een zoon van Phoebus of de zon, die eens van zijnen vader de vrijheid bekomen hebbende, om den zonnewagen te mennen, zoo onhandig daarmede te werk ging, dat hij de aarde in brand stak, en deswege door Jupiters bliksem in de Po geworpen werd; desgelijks, eene soort van wagen, welke geheel of gedeeltelijk open is.

Phalanx, *phalange*, Fr., de legerkern, keurbende bij de Macedoniers, welke uit 8000 man bestond, die in een vierkant geplaatst werd, en uit hoofde van hare wapening, de aanvallen zeer moeijelijk maakte.

Phalene, eene soort van motten, nachtvlinders, die geheel ruw en barig zijn.

Phanerogamen, planten met duidelijke geslachtsdeelen.

Phantasie, de verbeeldings- of inbeeldingskracht, bijzonder, het scheppend, dichterlijk of uitvindingsvermogen; een droombeeld, hersenschim, verdichting. *Phantaseren*, met zijne gedachten rond zwerven, verdichten; ijlen.

Phantasma, gedrogt, schrikbeeld, luchtgezigt, spook, even als *phantome*. *Phantasmagorie*, zoogenaamde geestverschijning, of geestenzienerij, eene natuurkundige begoocheling, bijzonder door middel van een gezigtkundig bedrog. *Phantast*, een dweeper, grillenzoeker. *Phantastisch*, dweepachtig.

Pharao, *pharo*, eene soort van kaartspel; bekend hazardspel, waarbij een de bank houdt, en de overige spelers op zelf gekozen kaarten eene somme gelds zetten.

Pharizeër, eene beroemde Joodsche sekte, welker aanhangers, wegens hunne trotschheid en huichelarij, overal gehaat waren; een huichelaar, werkheilige. *Pharizeesch.*

Pharmaceutica, *pharmacie*, de artsenijmengkunde, apothekerskunst. *Pharmaceutisch*, tot de apothekerskunst behoorende. *Pharmacien*, Fr., apotheker, artsenijbereider, artsenijkundige. *Pharmacochymie*, de artsenijscheikunde. *Pharmacologie*, de artsenijkunde, leer van de toebereiding der geneesmiddelen. *Pharmacopoea*, Lat., *pharmacopée*, Fr., een apothekersboek, waarin de voorschriften ter bereiding van geneesmiddelen opgegeven worden. *Pharmacotheca*, eene huis- of reis-apotheek.

Pharos, of *pharus*, een licht- of vuurtoren, bijzonder in zee, (naar het, door zulk eenen vuurtoren vermaarde eiland *pharos*, nabij Alexandrie in Egypte gelegen, benoemd).

Phaseolen of *fasolen*, turksche roodbloeijende boonen.

Phases, *phasen*, schijngestalten, lichtgestalten, bijzonder van de maan, als nieuwe maan, eerste kwartier, volle maan, laatste kwartier.

Phebe, naam van Diana, als zuster van Phebus.

Phebus, Apollo, de zon, de god der zanggodinnen; ook figuurl., hoogdravende rede; onduidelijke, gezwollen stijl.

Phelloplastiek, zie *felloplastiek*.

Phengit, doorschijnende en teerlingvormige steen, die met sterk water niet opbruist.

Phiditien, bij de Grieken eene soort van smulmaaltijden, of slemppartijen, waartoe ieder gast zijn geregt medebragt. *Pikeniek.*

Philadelphia, broederliefde; ook de naam eener hoofdstad in Noordamerika. *Philadelphisch gezelschap*, een genootschap in Engeland en Zweden, welks bedoeling liefde en weldadigheid is.

Philalethes, Gr., een waarheidsvriend. *Philalethie*, waarheidsliefde.

Philanthroop, een menschenvriend. *Philanthropie*, de menschenmin, zachtmoedigheid. *Philanthropijnen*, te Parijs, zeker godsdienstig genootschap.

Philanthropinum, een menschlievend opvoedingsgesticht, als in Duitschland, dat van Basedow en naderhand van Salzmann. Ook onder ons, b. v. het instituut voor doofstommen te Groningen, dat voor blinde kinderen te Amsterdam enz., *Philantropisch*, menschlievend menschenminnend.

Philautie, de eigenliefde, eigenbaat, baatzucht.

Philiater, liefhebber der artsenijkunde; praktische geneesheer.

Philippisten, leerlingen en aanhangers van Philipp. Melanchton, eenen beroemden godgeleerden der zestiende eeuw.

Philippusdaalder, een spaansche daalder, omstreeks drie gulden hollandsch, zijnde eene zilvermunt van Philip II, welke van 1560, tot 1595, voor de Nederlanden geslagen werd.

Philodoxie, eerzucht, roemzucht.

Philogyn, *philogynaikos*, een

vrouwenvriend, beminnaar der vrouwen. *Philogynie*, vrouwenliefde, liefde tot de vrouwen.

PHILOLOOG, een taalminnaar, taalgeleerde, bijzonder een oudheidkundige, kenner der oudheid en van derzelver hoofdtalen. *Philologie*, de taalgeleerdheid, eigenlijk taalliefde. *Philologisch*, taalminnend, taalkundig.

PHILOMATHIE, de zucht om iets te leeren, leerlust, leerzucht, leergierigheid. *Philomatisch*, leergierig, leerzuchtig.

PHILOMEEL, zie *filomeel*.

PHILOMUSUS, beminnaar der vrije kunsten en wetenschappen, bijzonder der dichtkunst; vriend der zanggodinnen.

PHILONIUM, een pijnstillend geneesmiddel.

PHILOPINACIUM, een stamboek.

PHILOSOOPH, een wijsheidsvriend, wijsgeer, denker, verstandsonderzoeker; ook iemand, die een stil, afgezonderd leven leidt; bijnaam, welken zich de goudmakers bijzonderlijk toeëigenden, vanwaar: goud der philosophen. *Philosophaille*, het wijsgeerig gemeene volk. *Philosophaster*, een schijnwijze, waanwijze. *Philosophema*, eene waarheidsspreuk, eene wijsgeerige opmerking, meening, gevoelen, onderzoek. *Philosopheren*, eene stof wijsgeerig behandelen; duidelijke begrippen trachten te bekomen, de oorzaken der dingen nasporen. *Philosophie*, wijsheidsliefde, wijsbegeerte, verstandswetenschap; de kennis van al wat de natuur en het verstand betreft; een stelsel, of de grondstellingen van onderscheidene beroemde philosophen; zekere vastheid en verhevenheid van geest, door middel van welke men zich boven alle onaangename gebeurtenissen en alle vooroordeelen verheft. *Philosophisch*, wijsheidminnend, verstandswetenschappelijk. *Philosophismus*, de leer en het stelsel der zoogenaamde philosophen, gewaande verlichters, schijnphilosophie. *Philosophist*, een schijnwijze, waanwijze. *Philosophisteren*, beuzelen, haarkloven, schijnwijze of schijngeleerde aanmerkingen of nasporingen maken.

PHILOTECHNIE, kunstliefde, kunstmin. *Philotechnisch*, kunstlievend, kunstminnend. *Philotechnus*, een kunstvriend, kunstminnaar, kunstliefhebber.

PHILOTESIE, het wederkeerige gezondheidsdrinken, een bewijs van goede vriendschap bij de oude Grieken. *Crater philotesius*, of *poculum philotesium*, de welkomstbeker. *Mensa philotesia*, vrije tafel.

PHILOTIMIE, de eerliefde. *Philotimus*, een eerzuchtige, eergierige.

PHILTROMANIE, door eenen liefdedrank ontstane krankzinnigheid. *Philtrum*, de liefdedrank; een uit zoogenaamde toovermiddelen toebereide drank, door middel van welken men eenen persoon van de andere sekse tot liefde zoekt te bewegen.

PHIMOSIS, vernaauwing, verstopping.

PHIOOL, zie *fiool*.

PHLEBOTOMIE, aderopening, aderlating.

PHLEGETON, de naam van eene der helsche rivieren bij de oude dichters, welker wateren uit louter vuur en brandende zwavel bestond; de hel zelf.

PHLEGMA, slijm, bloedslijm, waterachtig vocht; koelbloedig-

heid, traagheid. *Phlegmaticus*, een slijm-, zwaar- of koelbloedige, trage, ongevoelige. *Phlegmatiek*, *phlegmatique*, Fr., *Phlegmatisch*, slijm- zwaar- of koelbloedig; ongevoelig, traag, lastig.

PHLEGMONE, een bloedgezwel.

PHLOGISTISCH, brandbaar, met phlogiston of brandstof verbonden of bezwangerd. *Phlogisteren*, met brandstof verbinden, brandbaar maken. *Phlogiston*, brandstof, koolstof; zuiverst en eenvoudigst ontvlambaar grondbestanddeel eens ligchaams.

PHLYACOGRAPHISCH, (bij de ouden) wanneer eene ernstige geschiedenis in eenen vrolijken stijl wordt voorgedragen.

PHLYAXIE, praatachtigheid, babbelachtigheid.

PHOLADE, hoorwurm, boormossel, steenboorder, eene soort van mosselen, welke 's nachts met een phosphorisch licht glinstert.

PHONISCH, klinkend; *phonisch punt*, het stem- of klankpunt, plaats, alwaar, bij eenen weergalm, die onderscheidene lettergrepen herhaalt, de sprekende persoon zich bevinden moet.

PHONOGNOMICA, de stemkunde; wetenschap, om uit de stem en spraak van een' mensch, deszelfs karakter te bepalen.

PHONOKAMPTIE, de stembuiging, stembreking. *Phonokamptisch*, stembuigend, stembrekend, bijzonder, van of bij eenen weergalm; *phonokamptisch middelpunt*, de plaats, van welke bij de echo, de klank terug gekaatst wordt.

PHONURGIE, de toonkunst, wetenschap der toonen en des weergalms.

PHORONOMIE, bewegingsmeetkunst, leer van de grootheid der bewegingen, zoowel van vaste ligchamen als vloeistoffen. *Phoronomisch*, beweging metend, of de bewegingmeting betreffende.

PHOSPHORE, Fr., *phosphorus*, Lat., eigenlijk, een lichtdrager, lichtsteen; eene stof, die in het duister licht geeft, en welke natuurlijk is, of door kunst vervaardigd wordt; tot de eerste soort behoort verrotte visch, vermolscmd hout, de glimworm enz., tot de andere de boulognesche steen tot kalk gebrand, geest van salpeter op krijt gegoten, enz. *Phosphorescentie*, de zelfverlichting in het donkere. *Phosphoresceren*, van zich zelven licht geven.

PHOTOMETER, een lichtmeter. *Photometrie*, de lichtmeting, lichtmeetkunst. *Photometrisch*, lichtmetend.

PHOTOPHOBIE, de lichtschuwheid (van zieken, die het licht niet verdragen kunnen).

PHRASE, Fr., *phrasis*, Lat., spreekwijs, uitdrukking. *Phraseologie*, eene verzameling van spreekwijzen. *Phraseren*, op eene gemaakte wijze, alleen in spreuken, redeneren.

PHRENESIE, *phrenesis*, waanzinnigheid, verstandsverbijstering. *Phrenetisch*, *phrenoleptisch*, waanzinnig, zot.

PHRIJNE, eene bekoorlijke boelin, schoone, betooverende lustdeern, naar zoodanig eene in het oude Athene genoemd.

PHTHIRIASIS, de luisziekte.

PHTHISIOLOGIE, de teringkunde, teringleer, verhandeling over de longtering. *Phthisicus*, een teringachtige. *Phthisis*, de tering, longtering. *Phthisisch*, uitterend, teringachtig.

PHTHIOSIS, omkeering der ooglеden binnenwaarts, oogziekte.

Phtyakograaph, hij, die eene ernstige geschiedenis in eenen vrolijken en grappigen stijl voordraagt. *Phtyakographie*, eene vrolijke, snakerige voordragt van eene ernstige en gewigtige zaak.

Phylacterium, eigenlijk, een bewaarmiddel; ook gedenkceédel, aan het kleed of op de borst bij de Joden, waarop de 10 geboden staan; verder eene reliquienkas; ook een toverachtig versiersel.

Phyllorodomantie, waarzeggerij door middel van rozenbladeren. Wanneer namelijk een rozenblad, dat men zamengevouwen op de hand slaat, eenen slag van zich geeft, zoo beduidt zulks gelukkigen voortgang in de liefde.

Physaliden, zeeblazen; eene merkwaardige soort van zeedieren, zoo groot als een kokosnoot, zacht van huid en fraai van kleur, welke, even als met lucht gevulde blazen, op de oppervlakte der zee zwemmen.

Physica, de natuurleer, natuurkunde, kennis der natuur, welke zich tot de eigenschappen, krachten en werkingen der gezamenlijke ligchamen en voorwerpen in het groot heelal bepaalt, de eenvoudige natuurwetten opzoekt, en daaruit de verschijnselen in de ligchamelijke wereld verklaart. *Physico-theologie*, de natuurkundige godgeleerdheid, leer van God, uit eene verstandige natuurbeschouwing. *Physicus*, een natuurkundige. *Physiek*, *physique*, Fr., *physisch*, natuurlijk, natuurkundig, wat tot de natuur behoort, ligchamelijk, zinnelijk.

Physiocratie, de natuurkracht, natuurregering, het alvermogen der natuur.

Physiogenie, *physiogonie*, de natuurgeschiedenis, natuurwording, het ontstaan der natuur. *Physiographie*, de natuurbeschrijving.

Physiologie, de natuurleer van dierlijke ligchamen, bijzonder van het menschelijke ligchaam. *Physiologisch*, de natuurleer betreffende.

Physionomie, *physiognomie*, de gezigtsvorm, gelaatsuitdrukking, gelaatstrekken, het gelaat; de gelaatkunde, ook *physionomica*. *Physionomisch*, gelaatkundig. *Physionomist*, een gelaatkundige.

Physionotrace, Fr., een werktuig, in 1788 te Parijs uitgevonden, waarmede men in 6 minuten, een afbeeldsel *en profil*, met alle naauwkeurigheid in gelaatstrekken en eene sprekende gelijkheid, kan teekenen.

Phytognomica, de kennis van de eigenschappen en kracht der planten, aan derzelver uiterlijk. *Phytograaph*, een plant- of gewasbeschrijver. *Phytographie*, de gewas- of plantbeschrijving *Phytolithen*, versteende planten, plantversteeningen. *Phytologie*, de plantenen bloemenleer. *Phytolipolithen*, versteende afdrukseIs van de planten, die menigvuldig in den zwarten of graauwen leisteen aangetroffen worden. *Phytonomie*, de leer van den wasdom der planten. *Phytotomie*, de plantontleding.

Pia causa, Lat., vroom, weldadig oogmerk. *Ad pias causas*, tot eene weldadige stichting (iets geven, of maken); *pia desideria*, *pia vota*, Lat., vrome, maar onvervulbare wenschen.

Piacere, Ital., eigenlijk, het believen. Wijders, een wissel op zigt, of binnen 24 uren betaalbaar. Zie voorts *al piacere.*

Piaculair, verzoenbaar, ter verzoening dienende. *Piaculum*, zoenoffer; misdaad, die door een offer verzoend moet worden.

Pia fraus, Lat., een vroom bedrog, met eene goede meening, schoone misleiding.

Piano, Ital., (muz.) zacht, stil, zwak. *Pianissimo*, ten uiterste zacht of stil. *Pianoforte*, zie *Fort.*

Piaristen, leer- of schoolmonniken, eene soort van monniken, *patres piarum scholarum*, vaders der vrome scholen, genoemd.

Piast, de eertitel van eenen Pool, die uit een oud adellijk geslacht afstamt.

Piaster, eene spaansche, turksche, enz. zilvermunt.

Pica, bedorvene, ongeregelde, onnatuurlijke eetlust; begeerte naar ongewoon voedsel, bijzonder van zwangere vrouwen.

Picant, zie *piquant.*

Piccade, eene soort van ragont van patrijzen en ander wildbraad. *Piccadille*, kleinigheid, vodderij.

Pico, Ital., piek, een spitse berg, de piek b. v. van Teneriffa. *Picoteren*, steken; met vleijende woorden op iemand smalen. *Picoterie*, stekelrede.

Pièce, Fr., een stuk; tooneelspel; een klein geschrift, eene acte; een stuk geld.

Piedestal, zie *pedestal.*

Piekeniek, Fr. *pique-nique*, een vriendschappelijk maal, onder goede vrienden en bekenden, waarbij een ieder zijn geregt medebrengt, of zijn aandeel, zijn gelag betaalt.

Pieno, Ital., (muz.) vol, volstemmig, nadrukkelijk. *Choro pieno*, het volle koor. Zie *pleno.*

Piëriden, bijnaam van de negen zanggodinnen; dewijl zij gezegd werden, haar verblijf ook op den berg Pierus in Thessalie gehad te hebben.

Pierrot, peter, de grappenmaker in de Fransche en Italiaansche schouwburgen.

Piëtas, Lat., *piëteit*, aandacht, vroomheid, kinderlijke teederheid, braafheid; in de taal der schilders, eene Maria, die het ligchaam van haren zoon in haren schoot houdt. In eenen verachtelijken zin, dweeperij. *Pietismus*, kwezelarij, wonderbekeeringsgeloof, op grond der beweerde noodzakelijkheid van bovennatuurlijke werkingen, bij de bekeering der menschen. *Pietist*, een vrome, aandachtige, schijnheilige kwezel. *Pietisterij*, kwezelarij. *Pietistisch*, kwezelachtig.

Pieterman, zeker slag van zeevisch, met eenen platten kop en ronden staart.

Pieton, Fr., een voetganger.

Pietoso, Ital., (muz.) op eene wijze, die medelijden kan verwekken.

Pigmeën, dwergen, zeer kleine lieden, eene halve el hoog.

Pigment, *pigmentum*, Lat., de kleur, verwstof.

Pignoratie, *pignoratio*, Lat., verpanding, beleening. *Pignoreren*, verpanden, te pand nemen en geven, of verzetten. *Pignus*, pand, onderpand.

Pijp, een lang wijn- olie- of jenevervat.

Pikkenillen, beuzelingen, nietigheden. Zie *piccade.*

Pilaster, een hoekige pilaar of zuil, een vierhoekige pilaar, die van de gemeene pilaren daarin onderscheiden is, dat hij naar den aard der bouworde, waartoe hij behoort, dezelfde verhoudingen en versieringen bekomt, die eene zuil heeft.

Pillorie, Fr., *pillory*, Eng., een op eenen knop beweegbare groote kooi, in welke men geringe misdadigers plagt op te sluiten, en die aan de openbare bespotting prijs te geven. In Engeland, het halsijzer, de nijper.

Piloot, *pilote*, Fr., een loots, lootsman, wiens werk is, schepen binnen te lootsen, of dezelve tusschen gevaarlijke droogten en banken door, op eene veilige reede, of in eene haven te brengen. *Pilotage*, Fr., lootsloon, lootsgeld; ook het inslaan van paalwerk. *Piloteren*, lootsen, schepen over gevaarlijke plaatsen brengen; ook rammeijen, palen inslaan of bevestigen.

Pinas, een lang, smal en ligt vaartuig, dat, even als eene galei, van zeilen en riemen voorzien is; spiegelschip.

Pinceren, knijpen, met de vingers, of eene penneschacht eene snaar aanslaan. *Pincette*, eene kleine tang, (der wondheelers).

Pindarisch, in den smaak van Pindarus. *Pindariseren*, opgesmukt spreken, zich in het spreken van verhevene, dichterlijke uitdrukkingen bedienen.

Pindus, een berg in Epirus, waarvan het eene gedeelte *Helikon*, het andere *Parnassus* genoemd wordt.

Pingelen, de kernen van pijnappelen, Fr. *pignon*, Ital. *pignolo*.

Pinguin, eene vetgans, een zuidelijke watervogel.

Pink, een vrachtschip, met een langen en hoogen achtersteven, en eenen diepen buik, en dat omstreeks 300 ton bevat. *Visscherspink*.

Pinksternakel, dit woord is eene verbastering van het Lat. *pastinaca*, witte peen, anders pastinak.

Pinnacimien, de vizieren of kijkgaten, op het liniaal van eene meettafel.

Pinnant, muurstijl, tusschenmuur.

Pinniten, versteende, tweeschalige, lange en gebuikte mosselen.

Pinsbek, een zamengesteld goudgeel metaal, eene soort van tombak.

Pion, de boer in het schaaken de schijf in het damspel. *Pionier*, een schansgraver.

Pip, eene ziekte van het pluimgedierte, bijzonder van de hoenders, welke in eene verstopping der neusgaten, en eene daarmede verbondene verharding van de punt der tong bestaat, waarop eene kleine, harde, witte huid groeit, die eigenlijk den naam van *pip* draagt.

Piperie, bedrog, bedriegerij, voornamelijk in het spel. *Pipeur*, een valsche speler, bijzonder die met valsche dobbelsteenen speelt.

Piquant, Fr., stekend, stekelig, scherp, prikkelend; treffend, vernuftig, innemend, aantrekkelijk. *Piquanterie*, stekolachtigheid, scherpheid, bitsheid, gevoeligheid; nijd, wangunst. *Pique*, eene piek, in het kaartspel, schoppen. *Piqué*, gestoken, gestikt; ook eene soort van stof, die in het weven zoo gewerkt is,

als of de stof gestikt ware. *Piqueren*, steken, beleedigen, gevoelig treffen, belgen, krenken; *zich piqueren*, eene eer ergens in stellen, veel zich op iets inbeelden, veel zich ergens op laten voorstaan; *gepiqueerd*, gevoelig, gebelgd, getroffen. *Piqueur*, een prikker, steker; een paardenafrigter; *piqueurs*, zekere lieden te Parijs, die, uit balddadigheid, de menschen met scherpe werktuigen, prikten.

PIQUE-NIQUE, Fr., zie *piekeniek*.

PIQUET, Fr., piket, een aantal soldaten, dat op eenigen afstand van eene legerplaats uitgezet wordt, om den vijand gade te slaan, en eene overrompeling te verhoeden.

PIRAMIDE, pronknaald, grafnaald, tijdnaald. Een gevaarte van hout, steen enz., dat van boven spits is, maar van onderen breed uitloopt, en eene vierhoekige gedaante heeft. Dus noemden de Egyptenaren hunne bekende piramiden, en de Grieken bragten derzelver Egyptischen naam over tot alle gevaarten van dezelfde figuur; waarop andere volken dit, op het voetspoor der Grieken, insgelijks deden.

PIRATE, Fr., een zeeroover. *Pirateren*, zeerooverij drijven. *Piraterie*, zeerooverij. *Piratisch*, zeeroovend.

PIROGUE, een groote kanoe der Zuidamerikaansche wilden, uit eenen enkelen boomstam vervaardigd.

PIROLE, een pinkstervogel, kersvogel.

PIROUETTE, Fr., rondzwaaijing, kringzwaai (in de rijd- en danskunst). *Pirouetteren*, eene kringwending maken, zich in eenen kring ronddraaijen.

PISÉ, stampaarde voor het bouwen; aardbouwstof, van waar *pisé bouw*, *pisé muren*.

PISOLITH, de erwtsteen.

PISTOOL, *pistolet*, Fr., een bekend kort schietgeweer, dat met eene hand afgeschoten wordt; misschien dus genoemd naar de stad Pistoja, in Italie, waar hetzelve eerst zou uitgevonden zijn; ook eene spaansche gouden munt, ter waarde van drie zilveren dukatons.

PISTACHE, *pistacie*, pimpernoot; ook zekere suikernoot, in papier gewikkeld.

PISTON, Fr., de zuiger eener pomp.

PITHO, de godin der overreding.

PITOIJABEL, *pitoyable*, Fr., beklagelijk, erbarmelijk, jammerlijk.

PITSJAREN (scheepsw.), door middel van zeker sein, aan boord roepen: *de admiraal pitsjaart*, seint de kapiteinen bij zich aan boord.

PITTORESQUE, Fr., schilderachtig, b. v. een oord; levendig, schoon, romantisch.

PIU, Ital., meer; bijzonder in de muz., om de beteekenis van het woord, waarbij het staat, te versterken, als: *piu piano*, nog zachter; *piu presto*, nog schielijker.

PIVOT, Fr., spil, draaipunt.

PIZZICAGNOLE, Ital., een gaarkok, die allerlei eetwaren te koop heeft.

PIZZICATO, Ital., (muz.) geknipt, met de vingers getokkeld, niet met den strijkstok gestreken.

PLACABEL, *placable*, Fr.: verzoenlijk, verzoenbaar. *Placabiliteit*, verzoenbaarheid.

PLACAAT, zie *plakkaat*.

PLACEMENT, Fr., eene bergplaats, plaatsing voor geld; het uitgezette geld zelf. *Placeren*, plaatsen, stellen, zetten, aanleggen,

uitzetten. *Placcring*, plaatsing, uitzetting; oprigting.

PLACET, Lat., het behaagt, wordt ingewilligd; *si Diis placet*, zoo het de hemel wil. *Placet* is ook een zetel, een lage stoel met een kussen, zonder leuning.

PLACITEREN, inwilligen, goedkeuren. *Placitum*, Lat., eene goedkeuring, verordening.

PLAFOND, Fr., eene zoldering; overpleisterde, of beschilderde zolder. *Plafonneren*, met eene gipszoldering voorzien; de zoldering met een schilderstuk versieren.

PLAGGEN, lange, breede, vlakke lappen, die van een digtbegroeid heideveld afgestoken worden, om tot brandstof te dienen.

PLAGIAAT, *plagium*, Lat., gedachtenroof; uitschrijving, letterdieverij. *Plagiaire*, *plagiarius*, een letterdief, die uit andere boeken gansche plaatsen afschrijft en die voor zijn eigen werk uitgeeft. *Plagiarisch*, uitgeschreven.

PLAGISCOPIUM, Lat., een windmeter, eigenlijk aanwijzer van de kracht en de snelheid des winds.

PLAIDEREN, *placideren*, pleiten, om eene zaak voor het geregt twisten of strijden, een regtsgeding voeren.

PLAINE, Fr., plein, eene vlakte.

PLAINTE, Fr., klagt, bezwaar.

PLAISANT, Fr., vermakelijk, bekoorlijk, lustig, genoegelijk, zeldzaam; belagchelijk. *Plaisanteren*, schertsen, kortswijlen, gekscheren. *Plaisanterie*, Fr., scherts, kortswijl; *plaisanterie à part*, scherts ter zijde. *Plaisantie*, vermakelijkheid.

PLAISIR, Fr, *pleizier*, genoegen, vermaak, vreugde, lust, verlustiging. *Menus plaisirs*, Fr., kleine vermaken; het geld daartoe, speldegeld. *Par plaisir*, uit scherts.

PLAKET, *plaquette*, Fr., eene geringe zilveren munt, in Braband.

PLAKKAAT, plakschrift, een openbaar, aangeplakt bevel van de regering.

PLAMMOTEN, bezoedelen, met vuile handen betasten; bij letterverplaatsing, van het oude *palmmotten*.

PLAN, eene vlakke plaats, vlakte; ontwerp, schets, platte grond, grondteekening. *Plane*, Lat., duidelijk; *de simplici et plano*, een goed verdrag.

PLANCHE, Fr., eene tafel, plaat (in de munt). *Planchet*, eene meettafel, schrijftafel.

PLAN DE SITE, Fr., de grondvlakte, grondteekening.

PLANEET, eene dwaalster, eene ster, welke haren stand ten opzigte van andere sterren verandert. *Planeet lezen*, uit de sterren zoogenaamd waarzeggen. *Planetarium*, eene afbeelding van het planeet- of zonnestelsel op eene kaart, of door een kunstwerktuig in het klein, tot voorstelling van deszelfs beweging om de zon.

PLANEREN, vlak, effen of gelijk maken; drukpapier lijmen, of door lijmwater halen.

PLANETOLABIUM, een planeet- of dwaalstermeter.

PLANIGLOBIUM, Lat., zie *planisphaerium*.

PLANIMETRIE, de vlaktemeting. *Planimetrisch*, vlaktemetend, vlaktemeetkundig.

PLANISPHAERIUM, Lat., eene voorstelling van den hemel- en aardbol op een plat vlak; grondteekening van eenen bol.

PLANTAADJE, *plantage*, *plantagie*, *plantatie*, beplanting, plantsoen; ook een met suikerriet, tabak, koffij enz. (bijzonder van de Europeers in

West- en Oostindien) beplant oord. *Plantoren*, planten, zetten, plaatsen. *Planteur*, planter, bijzonder van boomen, boomkweeker.

PLAQUET, zie *plaket*.

PLASTIEK, de beeldhouwkunst, boetseerkunst in gips, klei, was, enz. *Plastisch*, beeldend, scheppend, boetserend.

PLATANUS, *plataan*, mastboom.

PLAT DE MÉNAGE, Fr., een vlak tafelgestel van glas of zilver, hetwelk tot vulling midden op de tafel geplaatst wordt, en voor allerhande tafelbehoeften dient.

PLATEAU, Fr., eene tafelplank, theeblad; ook een ruim plein of vlak veld, geschikt tot het aanleggen van eene batterij.

PLATED, overtrokken, bijzonder met zilver- of gondplaten.

PLAT-FOND, zie *plafond*.

PLATINA, wit goud, het edelste metaal, dat in de bergwerken van Zuidamerika, in kleine hoeveelheden of korreltjes, gevonden wordt.

PLATONISCH, wat Plato en deszelfs leerstelsel betreft, of daartoe behoort: *platonische liefde*, bovenzinnelijke liefde; *platonisch jaar*, de tijd, in welken de vaste sterren onlings gezegd werden, hare eigene beweging om den ganschen hemel te volbrengen, na verloop van welken de hemelsche ligchamen weder te zamen zoodanig onderling geplaatst zijn, als zij bij het begin der schepping waren; *platonische maaltijd*, waar weinig gegeten, maar des te meer van geleerde zaken gesproken wordt. *Platonismus*, het leerstelsel, de grondstellingen van Plato. *Aut Plato philonizat, aut Philo platonizat*, de eene denkt, spreekt en handelt, als de andere.

PLATTE-FORME, Fr., eene dak- of bergvlakte; de dakzolder, de bedding, muur- of stukbedding; ook deelschijf der horologiemakers.

PLATTITUDE, Fr., platheid, gemeenheid, laagheid, in uitdrukking.

PLAUDEREN, in de handen klappen, toejuichen. *Plaudite*, juicht toe! *Plausibel*, *plausible*, Fr., schijnbaar, den schijn der waarheid hebbende, waarschijnlijk; aangenaam, goedkeuringwaardig. *Plausibiliteit*, de waarschijnlijkheid, aannemelijkheid.

PLAVEIJEN, bevloeren, met steenen beleggen.

PLEBEJER, een uit de volksklasse in het oude Rome. *Plebejisch*, burgerlijk, gemeen. *Plebejismus*, gemeen gedrag, lage handelwijs. *Plebs*, het gemeen, gemeene volk.

PLECHTANKER, het voornaamste anker van een schip, dat men op de plecht gereed houdt, om het in den uitersten nood te gebruiken; fig. iemands laatste toevlugt.

PLEGT, eene kusting op een huis of ander goed.

PLEJADEN, het zevengesternte. Zie *hyaden*.

PLEIDOOI, pleit, regtsgeding, dingtaal.

PLEIN POUVOIR, Fr., volmagt, vrije hand, onbeperkte magt.

PLEIT, zie *pleidooi*.

PLENARIUM, Lat., reliquienkastie, in den vorm van een boek. *Plenière*, Fr., volkomen, geheel; *cour plenière*, eene groote algemeene vergadering van het hof, van alle personen, die het regt hebben, om aan het hof te verschijnen.

PLENIPOTENTIAIRE, Fr., *plenipotentiarius*, Lat., een gevolmagtigde, een met volmagt voorziene afgezant. *Plenipotentie*, het gevolmagtigd gezantschap.

Plenist, een wijsgeer, die aan geene ledige ruimte gelooft. *Plenitude*, Fr., volheid.

Pleno choro, Lat., in volle koor. *Pleno jure*, met volle regt; *in pleno*, in volle vergadering. *Plenus venter non studet libenter*, met eene volle maag is het moeijelijk studeren.

Pleonasmus, Lat., woordovertolligheid in de rede, overvloedige uitdrukking, waardoor een en hetzelfde dubbel gezegd wordt. *Pleonastisch*, woordovertollig.

Plethora, de overvloed van sappen, volbloedigheid. *Plethorisch*, volsappig, volbloedig.

Pleuris, *pleuritis*, *pleuresie*, *pleuresis*, het zijdewee; steking in de zijde.

Pleureuse, Fr., een treur- of rouwband.

Pleuropneumonie, zijdewee, of ontsteking in het ribbenvlies, en in de longen.

Pliabel, *pliable*, *pliant*, Fr., buigzaam, buigbaar; vleijend, toegevend, gehoorzaam. *Plieren*, *plier*, Fr., inbuigen, ombuigen, vouwen; (krijgsk.) wijken, wankelen, zich onderwerpen.

Plica polonica, Lat., de poolsche vlecht, zekere ziekte, die in Polen gewoon is, en in een bijzonder zamenbakken en verwarren van het haar bestaat.

Plint (bouwk.), het groote platte lid, of de tafel onder aan de kroonlijst van eene zuil; ook eene platte smalle strook hout.

Plokpenning, de penning, of het geld, hetwelk, bij openbare verkoopingen, aan hem gegeven wordt, die het hoogste bod gedaan heeft; in Amsterdam gebruikelijk; anders zegt men trekpenning.

Plombe, Fr., een zegellood (aan manufacturen). *Plomberen*, met lood stempelen, als belastbare goederen, bij vervoer; met lood vullen, b. v. holle tanden. *Plomberie*, de loodzegeling; ook loodgieterij, en het uit lood vervaardigde werk.

Plomo ranco, eene soort van schoonen zilvererts uit de bergwerken in Peru en Chili.

Plongée, Fr., de duiking. *Plongeerschoot* (krijgsk.), een duikschoot.

Pluimaadje, *plumage*, Fr., de vederen eens vogels; vederwerk, vederbosch (op hoeden en helmen).

Pluraal, *pluralis*, Lat., *pluriel*, Fr. (spraakk.), meervoud; meervoudig. *Pluraliteit*, menigte; de meerderheid, bijzonder de meerderheid van stemmen. *Pluralismus*, met dit woord beteekent Kant de gemoedsgesteldheid, welke tegen het *egoïsmus* overstaat.

Plus, Lat., meer; in de rekenk., de vermeerdering van een getal, in tegenoverstelling van *minus*, minder. *Plus minus*, Lat., meer of min, omtreut zoo veel. *Plus offerentes*, Lat., de meestbiedenden. *Plus quam perfectum*, Lat., meer dan volmaaktverleden tijd (in de spraakkunst).

Pluto, bij de Grieken *Hades* of *Aides* genoemd, de god der benedenwereld.

Plutus, de god des rijkdoms.

Pluviale, Lat., een regenmantel; ook misgewaad. *Pluviometer*, een regenmeter, werktuig, om het gevallen regenwater te bepalen. *Pluviose*, de regenmaand, de vijfde maand in de fransch-republikeinsche tijdrekening

Pluvier, zekere trekvogel, van de grootte eener duif.

Pneuma, Lat., geest, wind,

adem. *Pneumatica*, de luchtsbewegingsleer, luchtkunde; geestenleer. *Pneumatisch*, de lucht betreffende, tot de geestenkunde behoorende. *Pneumatologie*, de luchtkunde; geestenleer. *Pneumatophobie*, geestenvrees, vrees voor geesten.

Pneumonie, de longtering, borstontsteking. *Pneumonisch*, teringachtig, de longen betreffende.

Pocaal, zie *bokaal*.

Poccetta, Ital., eene zakviool, eene kleine viool, welke de dansmeesters, in Italie, bij zich dragen.

Poche, Fr., een zak; *dictionnaire de poche*, een zakwoordenboek.

Poco, Ital., (mnz.) een weinig, iets, b. v. *poco lento*, of *poco piano*. Zie *lento* en *piano*.

Poculeren, bekeren, overmatig drinken, zwelgen.

Podagra, Gr., voeteuvel, voetjicht, het pootje. *Podagreus*, voetjichtig. *Podagricus*, *podagrist*, een voetjichtige.

Podesta, opperste politiebediende te Venetie en Genua.

Podex, het achterste, de stuit.

Podolatrie, de voetvereering, voetaanbidding. De gewoonte der Chinezen, om de voeten der vrouwen, in hare jeugd, te prangen en te binden, ten einde die, als eene groote schoonheid, klein te houden.

Podometer, *podometrum*, Lat., een pas- of schredenmeter, wegmeter.

Poeder, *poudre*, Fr., *poudre de sympathie*, eene stof, of een poeder, dat, op eene verborgene wijze, op afwezende dingen werkt. Zie *sympathie*.

Poëet, een dichter. *Poetaster*, ellendige dichter, rijmelaar. *Poetica*, Lat., de dichtkunde, handleiding tot de dichtkunst. *Poëtisch*, dichterlijk, dichtmatig, verheven. *Poetiferen*, dichten, verzen maken. *Poëzij*, de dichtkunst.

Poelje, Fr. *poulle*, een hoen.

Poeniteren, berouw over iets hebben. Zie *penitent*.

Poignée, Fr., eene handvol.

Point, Fr., een punt; oog van eene kaart of eenen dobbelsteen; steek met eene naalde; *point d'alignement*, Fr., (krijgsk.) het rigtpunt; *point d'appui*, het steunpunt; *point d'attaque*, het punt van aanval; *point de direction*, rigtingspunt; *point d'honneur*, het punt van eer, eergevoel; *point de ralliement*, het hereenigingspunt; *point de réunion*, wedervereenigingspunt, verzamelplaats; *point de vue*, gezigtpunt, oogpunt, doelwit.

Pointe, Fr., punt, spits, scherpzinnigheid, zinrijke inval, steek. *Pointeren*, doelen, pogen, trachten; het geschut rigten; kaarten bezetten. *Pointeur*, een tegenspeler in het pharospel, kaartbezetter; ook geschutrigter.

Pointille, Fr., benzeling, gering, nietswaardig ding; nuttelooze twist, kleine spitsvindigheid. *Pointilleren*, met puntjes teekenen of graveren; beuzelen, over kleinigheden twisten. *Pointillerie*, Fr., puntering; beuzelarij, lust of zucht, om over kleinigheden te twisten. *Pointilleur*, Fr., muggenzifter, gortenteller, beuzelaar. *Pointilleux*, Fr., beuzelachtig, wonderlijk, spitsvindig, verdrietig, kibbelachtig.

Points, kantwerk, kanten; de kleine onzuivere vlekken in de diamanten.

Poissarden, Fr., vischvrouwen, inzonderheid die, welke, te Parijs, door het levendig aandeel, hetwelk zij aan sommige

gebeurtenissen der fransche staatsomwenteling namen, eene zekere beroemdheid verkregen hebben, en *dames de la halle* genoemd werden.

Polacca, Ital., (muz.) eene poolsche danswijs.

Polakker, *polacre*, *polaque*, Fr., zekere soort van schip in de middellandsche zee.

Polariseren, zich naar de pool neigen of bewegen. *Polariteit*, de helling of neiging naar de pool, bijzonder van den zeilsteen of magneet.

Polder, in de Nederlanden, met dijken tegen overstroomingen beveiligde landerijen.

Polemica, Lat., de twistleer, godgeleerde redetwist. *Polemicus*, strijder, twister. *Polemisch*, strijdend, twistend, twistziek, b. v. *polemische schriften*, twistschriften. *Polemiseren*, strijden, twisten, bijzonder over de geloofsleer.

Polemoskoop, eene soort van verrekijker, krijgs- of walkijker; ook een tooneelkijker, waardoor men de voorwerpen ziet, naar welke de kijker niet gerigt is, maar die zich ter zijde bevinden.

Polen, de draai- of aspunten, om welke zich een bol, bijzonder die, om welke zich de aard- en hemelbol beweegt.

Poli, Fr., *poliet*, beleefd, aardig, beschaafd. *Politesse*, beleefdheid, aardigheid, beschaafdheid, wellevendheid.

Poliater, een stadsgeneesheer, stadsdoctor.

Polichinello, Ital., een italiaansche hansworst.

Poliet, zie *poli*.

Polis, Fr. *police*, Ital. *polizza*, verzekerbrief: *polis van assurantie*.

Polisson, Fr., een straatjongen. *Polissonnerie*, kwade jongensstreek.

Politica, Lat., *politiek*, *politique*, Fr., de staatswetenschap, staatkunst; schranderheid, geslepenheid, listigheid, wereldkennis. *Politicaster*, staatkundige tinnegieter. *Politicus*, Lat., een staatsman; wereldkenner, schrander en geslepen mensch. *Politiek*, *politique*, Fr., staatkundig; listig, schrander, doortrapt. *Politiseren*, staatszaken behandelen, over staatszaken spreken, zich het aanzien van een groot' staatkundigen geven.

Politie, staatsorde; volkstucht; het geregt voor de openbare veiligheid; handhaving van zulke dingen, waarop het welzijn en de veiligheid van den staat aankomt.

Polituur, gladheid, glans; geslepenheid, listigheid.

Pollicitatie (regtsg.), eenzijdige belofte. *Polliciteren*, beloven.

Pollutie, *pollutio*, Lat., onwillekeurige nachtelijke bevlekking.

Polographie, beschrijving van de poleo, of ook van den hemel.

Polonaise, Fr., een poolsche dans, of deszelfs muzijk; ook een wijde vrouwenmantel.

Poltergeest, volgens de geestenleer van het gemeen, een booze geest, die met veel geraas en gerammel in het huis rondspookt.

Poltron, Fr. (van het Lat. *pollice truncus*, verminkt aan den duim, waardoor zich, ook voormaals, de bloodaards voor den krijgsdienst onbruikbaar poogden te maken), een bloodaard. *Poltronnerie*, blooheid, vreesachtigheid, bangheid.

Polus, Lat., de pool, het aspunt; *polus arcticus*, de noord-

pool; *polus antarcticus*, de zuidpool. Zie voorts op *pool*.

Polyandrie, de veelmannerij.

Polyanthea, bloemverzameling, bloemlezing; verzameling van allerlei merkwaardige zaken en plaatsen. Zie *anthologie*. *Polyantisch*, bloemrijk.

Polyarchie, regering van velen.

Polyautographie, kunst om schriften en teekeningen te vermenigvuldigen.

Polybala, werptuig der oude Grieken, bij de belegering van eene stad.

Polychrest, veelhelpend, tot vele einden nuttig, b. v. *polychrestpillen*, *polychrestzout* (*sal polychrest*).

Polychronisch, langdurig, duurzaam.

Polygamie, de verbinding van eenen man met verscheidene vrouwen, of van eene vrouw met verscheidene mannen. *Polygamisten*, planten met gemengde geslachten, of met mannelijke, vrouwelijke en basterdbloesems.

Polygarchie, zie *polyarchie*.

Polyglotte, een veeltalig geschrift, b. v. *polyglottenbijbel*, *polyglottenlexicon*, de heilige schrift, of een woordenboek, in of van onderscheidene talen.

Polygone, *polygoon*, een veelhoek, veelzijdig vlak. *Polygonometrie*, de veelhoeksmeting.

Polygramma, eene door vele lijnen ingeslotene figuur. *Polygrammatisch*, veelletterig.

Polygraphe, veelschrijver, die over vele en velerlei zaken geschreven heeft. *Polygraphie*, veelschrijverij; kunst om met verborgene teekens te schrijven. *Polygraphisch*, veelschrijvend.

Polygynie, veelwijverij.

Polyhistor, een veelweter. *Polyhistorie*, veelweterij, veelgeleerdheid, groote belezenheid.

Polyhymnia, eene van de negen zanggodinnen, en wel die van de ode.

Polymathie, wetenschap van velerlei talen en zaken.

Polymeter, een veelvoet, zeker vers.

Polymythie, in tooneelspelen, de al te groote opeenstapeling van verwarde gebeurtenissen, waardoor het stuk onverstaanbaar wordt.

Polynomisch, veelnamig, veelledig. *Polynomium* (stelkunst), eene veelnamige of veelledige grootheid, welke uit de zamenvoeging van vele eenvondige grootheden bestaat.

Polyopter, *polyoptron*, Gr., een verveelvuldigingsglas, gezigtkundig werktuig, waardoor men een voorwerp zeer vele malen, echter kleiner dan het werkelijk is, zien kan.

Polypaedie, het geluk van veel kinderen te hebben.

Polype, *polypus*, Lat., een veelvoet, veelvoetig dier; eene soort van dierplant, met eenen slijmachtigen stam, welke, in stukken gesneden, voor elk stuk eene nieuwe dierplant oplevert; vleeschuitwas in het hart, den neus, enz. *Polypetalisch* (van bloemen), veelbladerig. *Polypeus*, *polypeux*, Fr., dat een vleeschuitwas heeft.

Polyphaag, een veeleter, vraat, veelvraat. *Polyphagie*, de veeleterij, vraatzucht.

Polyplasiasmus, de verveelvuldigingskunst, de kunst, om schilderijen in olieverw zoo dikwijls af te drukken, als men verkiest, zoo dat het afdruksel van het oorspronkelijke niet onderscheiden is.

Polypolium, Lat., de veelverkooping (het tegendeel van *monopolium*), wanneer velen, op eene zelfde kleine plaats, in

eenerlei waren handelen, en daardoor elkander in den grond boren.

Polypragmosyne, de veelwerkerij; als men zich in allerlei vreemde zaken, buiten zijn beroep, mengt.

Polysyllabe, *polosyllabum*, Lat., veellettergrepig woord. *Polysyllaberen*, eenlettergrepige woorden als veellettergrepige schrijven of uitspreken.

Polysyndeton, *polysyntheton*, Gr., eene redekunstige figuur, waarbij vele naamwoorden achter elkander door hetzelfde koppelwoord verbonden worden; ook de opeenstapeling van vele voegwoorden; zie bij *asyndeton*.

Polysynodie, de veelheid der raadsvergaderingen en beraadslagingen, in eenen staat.

Polytechnisch, veelkunstig, vele kunsten en wetenschappen omvattende, b. v. *école polytechnique*, zekere leerschool te Parijs, waarin vele wetenschappen en kunsten geleerd worden.

Polytheïsmus, veelgoderij, veelgodendom, veelgodendienst. *Polytheïst*, een veelgodendienaar. *Polytheïstisch*, veelgodisch.

Pomologie, de leer van de boomvruchten, ooftleer, ooftkunde. *Pomologisch*, ooftkundig, de ooftleer betreffende. *Pomoloog*, een ooftkundige, vruchtkenner.

Pomona, de ooftgodin; de herfst.

Pompe, Fr., pracht, staatsie, pronk. *Pompeux*, prachtvol, pronkend, hoogdravend. *Pomposo*, Ital., plegtig, prachtig, statig.

Pompe d'heffe, eene soort van ventilator, waardoor men versche lucht in eene kamer brengt.

Pompernikkel, grof, zwart brood der Westfalingen. Men zegt, dat een door Westfalen reizende Franschman, brood voor zich vragende, op het gezigt van het zwarte westfaalsche brood, zou gezegd hebben: *bon pour mon nikkel*, zijnde nikkel de naam van zijn paard, terwijl de Westfalingen daaruit opmaakten, dat hij hun zwart brood *pompernikkel* noemde; gelijk men daaraan, uit scherts, voortaan dien naam gegeven heeft.

Pompon, Fr., voorheen een hoofdsiersel der vrouwen; thans eene kuif op de schakot der soldaten.

Ponce, Fr., een zakje of doekje, dat met fijne houtskool gevuld is, om een geprikt papier daarmede door te trekken.

Ponceau, Fr., klaprozenrood.

Ponche, Fr., *punch*, Eng., *pons*, een bekende drank, die uit rum, arak, of brandewijn, met suiker en citroensap bestaat.

Ponctuel, *punctueel*, stiptelijk, naauwkeurig.

Ponderabel, *ponderable*, Fr., weegbaar. *Ponderabiliteit*, weegbaarheid. *Ponderatie*, afweging, gelijkweging, of gelijkstelling. *Ponderercn*, afwegen, overwegen, overleggen. *Pondereux*, gewigtig, nadrukkelijk.

Pond sterling, engelsche geldwaarde, omstreeks twaalf gulden hollandsch.

Ponnus, Lat., gewigt, zwaarte; *ad pondus omnium*, op recepten, beteekent: zoo veel aan gewigt, als al het overige te zamen bedraagt.

Ponjaard, een korte spaansche dolk.

Pons, *punch*, Eng., zie *ponche*.

Pons asinorum, eene ezelsbrug, dat is, een hulp- of verligtingsmiddel voor onwetenden of zwakken.

Pontifex, priester; *pontifex maximus*, de opper- of hoogepriester, paus. *Pontificaal*, priesterlijk, b. v. *pontificale*

ring, een gouden ring, met een plat geslepen edelgesteente voorzien, welken de peus, de bisschoppen en andere prelaten, gedurende de plegtige misbediening, plegen te dragen. Als zelfstandig naamwoord, het pauselijk gewaed; ook een staatsiekleed, plegtgewaad. *Pontificaat*, de pauselijke weerdigheid, het hooge priesterschep. *Pontificalia*, priestergewaad, prechtigste ambtskleeding van voorneme geestelijken, aartsbisschoppen, hisschoppen enz.; *in pontificalibus*, in de ambtskleeding.

PONT-LEVÉ, Fr., ophaalbrug.

PONTO, Ital., herten- of ruitenaas, schoppen- of klaverenheer, als vierde troef in de frensche keertspelen.

PONTON, Fr., een bruggeschip, schiphrug. *Pontonniers*, schipbruggenmakers.

PONT-TOURNANT, Fr., eene dreaibrug. *Pont volant*, Fr., eene gierbrug, vliegende brug.

POOL, zie *polus*. *Poolster*, noordster, nabij de noordpool, de laatste in den steart van den kleinen beer.

POPANS, een bullebek, schrikbeeld, waermede men de kinderen bevreesd maakt.

POPE, russische priester.

POPULACE, Fr., de volksmenigte, het gemeen. *Populair*, volksgezind, verstaanhaar, gemakkelijk te begrijpen, gemeenzaam, volklievend en door het volk bemind. *Populariseren*, voor het volk verstaenbaer en eengenaam maken; algemeen nuttig maken. *Populariteit*, volksgezindheid; algemeene verstaanbaerheid, volkstaal, gemeenzaamheid. *Populatie*, de bevolking, volksmenigte. *Populeren*, *peupleren*, *peupler*, Fr., bevolken. *Populeux*, Fr., volkrijk, sterk bevolkt. *Populus*, Lat., volk.

POREN, *pori*, Lat., huid- of zweetgaatjes. *Poreux*, Fr., met gaten, sponsachtig. *Porositeit*, sponsachtigheid, poreusheid, doordringbaarheid.

PORIMA, (wiskunst) een gemekkelijk vreegstuk, welks oplossing door ieder kan verrigt worden, en den weg baant tot moeijelijker vraegstukken; duidelijke grondstelling.

PORISMATA, of *porismen*, gevolgtrekkingen of besluiten uit het voorgeande. *Poristica*, leerwijs, welke bepaelt, hoe en waarom een vraagstuk kan opgelost worden.

PORNIE, hoererij, ongeoorloofde omgeng met liederlijke vrouwspersonen.

POROSITEIT, zie op *poren*.

PORPHYROGENITUS, in de porfierkamer geboren. Keizer Konstantijn hed voor de verlossing der keizerinnen, eene met porfier bekleede kamer bestemd; waarnaar alle kinderen, in dezelve geboren, gemelden bijnaem verkregen.

PORPITEN, linzensteenen, penningsteenen.

PORRECTIE, *porrectio*, Let., daarstelling, overreiking. *Porrigeren*, aanhieden, overreiken, aanreiken.

PORSELEIN, eene in het vuur helfverglaasde stoffe, waaruit kostbaar aardewerk verveardigd wordt; zulk aardewerk zelf.

PORT, eene haven, rust- of bergplaats, toevlugtsoord. *Porto franco*, eene vrijhaven. *Porto morto*, eene doode haven, waer de koopveardijschepen niet mogen inloopen.

PORTAAL, een deurstuk, de hoofddeur met here versierselen; hoofdingang tot een gebouw; ook eene min of meer uitge-

breide afdeeling van een huis of ander gebouw, welke het naast aan de deur gelegen is, en ook wel het *voorportaal* wordt genoemd.

PORTABEL, *portable*, Fr., draagbaar, wat gedragen kan worden; hetzelfde als *portatief*.

PORTAMENTO DI VOCE, Ital., het dragen der stem, het allengs wegsmelten van het gezang; kunstterm in de muzijk.

PORTATIEF, draagbaar, wat zich gemakkelijk laat mededragen, b. v. een zakboek.

PORT D'ARMES (*permis de*), vrijbrief, of patent, om te mogen jagen.

PORTE, eigenlijk de poort van het paleis des Turkschen keizers; voorts dat paleis zelf; wijders het hof, dat aldaar vergadert, anders *de ottomannische porte;* en eindelijk het geheele Turksche keizerrijk.

PORTE ASSIETTE, Fr., schotelring, een sierlijk gewerkte ring of krans, om de schotels bij den maaltijd op te zetten. *Porte-bouquet*, Fr., het korfje, of schaaltje, op het toilet der dames, waarin, of waarop bloemen liggen. *Porte-chaise*, een draagzetel. *Porte-Dieu* bij de Katholijken, de priester, die de gewijde hostie naar de kranken draagt. *Porte-épée*, Fr., een zwaarddrager; draagband voor een zijdgeweer. *Portefeuille*, eene blad- of brieventasch; de ambtsverrigtingen van eenen minister. *Porte-guignon*, *porte-malheur*, een persoon, die ongeluk aanbrengt, ongeluksvogel. *Porte-lettre*, eene kleine brieventasch. *Porte-manteau*, Fr., een mantelzak.

PORTEREN, zich voor iemand in de bres stellen, iemand genegen zijn; voor iemand *geporteerd*, met hem ingenomen zijn.

PORTE-RESPECT, Fr., een dolk; een groote stootdegen.

PORTEUR, een drager, overbrenger van eenen brief; houder van eenen wisselbrief.

PORTICUS, Lat., *portique*, Fr., een zuilengang.

PORTIE, *portio*, Lat., een deel, aandeel, erfdeel; zeker gedeelte brood, vleesch en toespijzen voor een' mensch.

PORTIER, Fr., poortier, poortopzigter, poortbewaarder.

PORTIUNCULA, Lat., eigenlijk, een klein aandeel, een weinig. In Italie, eene kapel, waarin de heilige Franciscus gezegd wordt, een gezigt gehad te hebben. *Portiuncula-feest*, hetwelk door de Roomschgezinden jaarlijks op den tweeden Augustus, ter eer van den heiligen Franciscus hoogelijk gevierd wordt. Zonderling is de oorsprong dezer benaming: de dag van den tweeden Augustus, waarop men naar de genoemde kapel, ter bedevaart ging, was in de eerste kerk, een halve feestdag, bij de aanwijzing van welken dag in de oude almanakken gevoegd was het woord *portiuncula*, waarmede aangeduid werd, dat men alsdan slechts weinig mogt eten. Onwetende monniken maakten hieruit den naam eener heilige, en haar feest wordt op den tweeden Augustus gevierd, waartoe scharen van menschen ter bekoming van aflaat, zamenvloeijen.

PORTO, de port, het postgeld, brievengeld, vracht of bodenloon. *Porto-franco*, zie *port*.

PORTRET, *portrait*, Fr., afbeeldsel, de geschilderde, geteekende, gegraveerde, of geboetseerde beeltenis van een' mensch; de schildering van

eenen persoon door woorden. *Portretteren*, portretteren, het gelaat afschilderen, afmalen. *Portretschilder*, een beeldtenisschilder.

Posé, Fr., gesteld, vooronderSteld; ook bedaard, ernstig, bedachtzaam, zedig.

Poseydon, *posidon*, Grieksche naam van Neptunus.

Positie, *positio*, Lat., *position*, Fr., stelling, plaatsing; ligging, toestand, gesteldheid van zaken; grondstelling, leerstelling, afdeeling. *Positief*, vastgesteld, bepaald, werkelijk, zeker, stellig; *positive religie*, de geopenbaarde, beschreven godsdienst, in tegenoverstelling van den natuurlijken. *Positive*, stellige, door de wet bepaalde *straffen*; (stelkunst) stellig, wat het teeken + voor zich heeft, in tegenstelling van *negatief*, ontkennend. *Positivus*, (*gradus*, Lat.,) de stellige trap der bijvoegelijke naamwoorden, (spraakk.). Als zelfstandig naamwoord beteekent *positief* ook een klein orgelwerk, van daar *rugpositief*. *Posito*, gesteld, genomen, in gevalle; *posito sed non concesso*, gesteld, maar niet toegestaan; *positis ponendis*, het vooronderstelde aangenomen zijnde.

Pospolite, algemeene oproeping van den adel en het landvolk, tot den oorlog, in het voormalige Polen.

Posse, kunnen. *A posse ad esse non valet consequentia*, van de mogelijkheid kan men niet tot de wezenlijkheid besluiten.

Possessie, *possessio*, Lat., *possession*, Fr., bezitting, have. *Possessor*, Lat., *possesseur*, Fr., bezitter.

Possibel, *possible*, Fr., mogelijk, doenlijk. *Possibiliteit*, de mogelijkheid, doenlijkheid.

Post, ambt, plaats, stand; schildwacht; ook aanteekening in een koopmansboek; Lat., na; *ex post*, achterwaarts. *Postdateren*, later dagteekenen.

Postement, voetstuk, voetstel, zuilstoel.

Posteren, plaatsen, stellen.

Poste restante, op de post terug blijvende, ter postbewaring (om af te halen).

Posteri, Lat. de nakomelingschap, nakomelingen. *Posteriora*, Lat., de achterdeelen, het achterste. *A posteriori* en *a priori*, zie op *A*. *Posteriteit*, het later zijn, de toestand van eene jonger gebeurde, geledene zaak, dan eene andere. *Posteriteit*, nakomelingschap.

Post festum, Lat., na het feest, daarna; te laat.

Post hoc, ergo propter hoc, zie bij *propter*.

Posthuma, *posthumus*, Lat., een na den dood des vaders geboren kind; *opera posthuma*, nagelatene schriften of werken, die na des schrijvers dood in het licht komen.

Postiche, Fr., valsch, nagemaakt, ontleend, b. v. haar, knevels, tanden, enz.

Postila, eene soort van russische nationale confituur, uit rijpe vruchten met honig toebereid.

Postille, korte uitlegging, verklaring; een predikatieboek, verzameling van preken.

Postillon, Fr., een postknecht, postrijder, voerman. *Postillon d'amour*, een overbrenger van minnebrieven.

Postliminium, Lat., (regtsg.) het weder in het vorige bezit treden, het wederkomstregt, volgens hetwelk iemand af-

wezig geweest zijnde, altijd eigenaar van zijn vermogen blijft.

Post nubila phoebus, Lat., na regen volgt zonneschijn.

Postnumerando, natellend. *Postnumereren*, natellen; nabetalen.

Postponerèn, achter plaatsen, beneden stellen, minder achten. *Postpositie*, achterstelling.

Postremo, Lat., laatst. *Postremum*, het laatste.

Postscriptum, Lat., *poscritto*, Ital., anders verkort: P. S., naschrift (in brieven).

Poststation, Fr., de postrust.

Post trinitatis, (namelijk *festum*) na het feest der drieëenheid.

Postulant, hij, die iets begeert, vordert, verlangt; om eenen dienst aanhoudt; of in eene orde wenscht opgenomen te worden. *Postulatie*, het aanzoek, verlangen, begeeren; het aanzoek van een' persoon bij den paus, om de keus van eenen candidaat, tegen welken anders iets in te brengen zoude zijn, te bevestigen. *Postulatum*, Lat., vereischte, vorderingsstelling; in de wijsbegeerte, eene stelling, welke uit eene verklaring opgemaakt wordt, en waarvan men vordert, dat die zonder bewijs gelden zal. *Postuleren*, eischen, begeeren, verlangen, om iets aanhouden, verzoeken, naar iets dingen.

Postuur, gestalte, houding van het ligchaam, plaatsing; *zich in postuur stellen*, zich ter afwering in staat stellen.

Post vatten, zich bevestigen, eene plaats bezetten, eenen vasten voet krijgen.

Potage, Fr., potspijs; eene vleeschsoep met allerhande moeskruiden er in; een allerlei. *Pour tout potage*, voor alles te zamen. *Jan potage.*

Potamiden, riviernimfen. *Potamographe*, een rivierbeschrijver. *Potamographie*, de rivierbeschrijving. *Potamologie*, de rivierleer, rivierkennis.

Potentaat, een magt- of gezaghebber, landheer, vorst, gekroond hoofd.

Poterie, Fr., aardewerk.

Poterne, Fr., eene sluipdeur, uitvaldeur, geheim poortje, waardoor men onbemerkt eenen uitval kan doen.

Potestaat, eene voormalige hooge waardigheid en bediening in de Zwitsersche kantons.

Potie, *potio*, Lat., een drank, drankje (geneesmiddel).

Potographie, eene beschrijving der (menschelijke) dranken. *Potologie*, de drankenleer.

Pot-pourri, een pot met ingemaakte of ingelegde kruiden enz.; ook mengsel van allerlei.

Poudre, Fr., poeder, kruid. *Poudre de succession*, vergif, langzaam werkend vergif, om iemand van kant te helpen, ten einde deszelfs goederen te bekomen. Zie verder *poeder*.

Pouf, eene soort van pof, of bol belegsel, een sieraad der vrouwelijke kleeding aan de mouwen, mutsen, enz.

Pouillerie, Fr., de kleerkamer in een gasthuis, waar men de kleederen, die van de armen komen, inwerpt, de voddenkamer; nietswaardige dingen.

Poularde, Fr., een gemest hoen, kapoen. *Poularderie*, kapoenerij; plaats, alwaar allerlei pluimgedierte gemest wordt.

Pour, Fr., om, voor. *Pour la bonne bouche*, voor een lekkerbeetje. *Pour passer le tems*, tot tijdverdrijf. *Pour tuer le tems*, om den tijd door te bren-

gen, wanneer men niets weet te doen.

POURPARLER, Fr., onderling gesprek, besprek, onderhandeling.

POURPOINT, Fr., een wambuis, kort rokje, van den hals tot aan de heupen.

POURSUITE, Fr., vervolging, sterke aanhouding. *Poursuiveren*, Fr. *poursuivre*, voortzetten, aanhouden, vervolgen.

POUSSEREN, stooten, drijven, voorthelpen, bevorderen, bevorderlijk zijn; *zich pousseren*, zich verheffen, naar boven streven.

POUVOIR, Fr., vermogen, bewind, magt; *pouvoir executief*, Fr., het uitvoerend bewind. *Plein pouvoir*, volle magt.

POVER, *pauvre*, Fr., arm.

POZZILANE, *pozzolane*, eene soort van roode aarde, tot stof vervallen metaalschuim, welke met kalk vermengd, den besten cement geeft; hetzelve wordt ook tras genoemd.

PRAAIJEN, (scheepsterm) een schip aanroepen, als twee schepen elkander op zee ontmoeten.

PRAAM, een vaartuig met eenen platten bodem, tot het ligten en ontladen der schepen, en tot het overzetten der manschap dienende.

PRAAUW, zeker Indiaansch vaartuig.

PRACTICA, Lat., de praktijk, uitoefening, oefeningswijs, beoefening; *practica est multiplex*, de oefening is menigvuldig. *Practicabel*, *practiquable*, Fr., doenlijk, uitvoerbaar, mogelijk, bruikbaar, begaanbaar. (van eenen weg). *Practicabiliteit*, de uitvoerbaarheid, doenlijkheid, bruikbaarheid. *Practiceren*, *practiseren*, uitoefenen (bijzonder van geneesheeren en regtsgeleerden). *Practicus*, een geoefende, ervarene, beoefenaar, die de praktijk, zijne kunst, wetenschap, als geneesheer, advokaat of kunstenaar, wel verstaat; *practisijn*, bewerker, regtsvorderaar. *Practisch*, oefenend, aanwendbaar, aangewend, werkdadig, geschikt, wat niet in de beschouwing, maar in de beoefening bestaat.

PRAE, Lat., voor; *een prae hebben*, den voorrang hebben; overwinnen, overtreffen.

PRAGMA, handeling; geregelijke klagt. *Pragmatisch*, *pragmatique*, Fr., leerrijk, over oorzaak en uitwerking onderrigtende, en uitsluitsel gevende (b. v. behandeling der geschiedenis); *pragmatische sanctie*, (*pragmatique sanctie*), *pragmatisch edict*, eene verordening, welke niet uit het staatsregt als noodzakelijk, maar uit zorg voor het algemeen welzijn voortvloeit; eene bevestigde landsverordening. Zie *sanctie*.

PRAIRÉAL, Fr., grasmaand, in den franschrepublikeinschen almanak.

PRAKTIJK, zie *practica* en *praxis*. *Praktijken*, listen, streken.

PRAT, trotsch, hoovaardig, opgeblazen.

PRATER, een lostbosch bij Weenen, van het Spaansche *Prado*.

PRAVITEIT, slechtheid, verkeerdheid, boosaardigheid.

PRAXIS, Gr., *practica*, Lat., *pratique*, Fr.; de praktijk, uitoefening, ervaring. *In praxi*, in de uitoefening, of in de aanwending.

PRÉADAMITEN, menschen, die, volgens sommigen, reeds voor Adam zouden geleefd hebben.

PREADVIJS, voorloopig gevoelen, dat de voormalige staten van Holland elkander schriftelijk plagten mede te deelen.

PREALABEL, *préalable*, Fr., voorloopig, voorafgaande.

PREAMBULEREN, voorspelen, eene inleiding maken; omwegen maken. *Preambule* Fr., *Preambulum*, Lat., een voorspel, voorrede, inleiding, ingang.

PREANTECESSOR, Lat., eerste voorganger (bij ambten).

PREBENDARIUS, Lat., een stift- of domheer, bezitter van eene prebende. *Prebende*, stift, de inkomsten, welke aan een canonicaat verknocht zijn, ook eene plaats in een klooster, of hospitaal.

PREBEREN, reiken, aanreiken, overgeven, reden geven; ook te kennen geven. *Prebitie*, uitreiking, overgeving.

PRECAIR, Fr., *precarie*, of *pre cario modo*, Lat., eigenlijk, afgesmeekt; ook twijfelachtig, onzeker, wankelend. *Precaria pensio*, genadebrood. *Precarium*, vergunning; een verdrag, waarbij men iemand iets tot een onbepaald gebruik geeft, onder beding, hetzelve terug te geven, zoodra het gevorderd wordt. *Precarius*, wat men afgesmeekt heeft.

PRECAUTIE, behoedzaamheid, voorzigtigheid. *Precautioneel*, *precautionel*, Fr., voorzigtig, behoedzaam. *Precaveren*, verhoeden, voorzien, behoeden; zich in acht nemen.

PRECEDENTIE, voortrede, voorrang. *Precederen*, voorgaan, den voorrang hebben.

PRECELLEREN, voorschitteren, voortreffelijk zijn, overtreffen, voorgaan.

PRECEPTIVE, *praeceptive* Lat., gebiedender- of bevelenderwijze. *Preceptie*, bevel. *Praeceptor*, Lat., een leeraar, leermeester. *Preceptorigren*, schoolmeesteren, onderwijzen, leeruren geven. *Precept*, *praeceptum*, Lat., leer, voorschrift, bevel.

PRECESSEUR, Fr., voorganger; voorzaat.

PRECIEUS, *précieux*, Fr., kostbaar, duur; opgesierd, opgesmukt (in de uitdrukking). *Précieuse*, eene vrouw, welke in haar geheele gedrag, maar bijzonder in hare spraak, gemaakt of gezocht is, welke zich bloot van opgesmukte uitdrukkingen bedient.

PRÉCIPICE, Fr., *praecipitium*, Lat., eene steilte, helling, afgrond; oogenschijnlijk gevaar, ongeluk.

PRECIPIEREN, gebieden, voorschrijven, vooruit argwanen; vooruit wegnemen.

PRECIPITAAT, eene neêrploffing, de droes, bij scheikundige ontbindingen. *Precipitant*, overijlend, zeer snel. *Precipitantie*, overijling, onbedachtzaamheid. *Precipitatie*, neêrstorting. *Precipiteren* (scheikunde), neêrslaan, door oplossing op den grond van de vaas brengen; ook overijlen.

PRÉCIS, Fr., het kort begrip, de korte wezenlijke inhoud, de hoofdinhoud. *Précise*, juist, naauwkeurig; terstond, bepaald. *Precisie*, de wegsnijding (van het overtollige); juistheid, bepaaldheid, naauwkeurigheid, ronding, stiptheid.

PRECLUDEREN, uitsluiten, voor uitgesloten of uitgevallen verklaren. *Preclusie* (regtsg.), de uitsluiting, afwijzing. *Preclusivisch*, uitsluitende (termijn).

PRECO, Lat., een uitroeper, heraut.

PRÉCOCE, Fr., *praecox*, Lat., vroegrijp, van vruchten, ook van het verstand; ontijdig, voor

den tijd manbaar: *fille précoce.* *Précocité*, vroegtijdige rijpheid.

PRECOGITEREN, overleggen, te voren bedenken.

PRECOGNITIE, voorkennis.

PRECONCEPT, te voren opgevat (gevoelen), vooroordeel, waan. *Preconcipieren*, te voren innemen.

PRECONISATEUR, een voorstander, lofredenaar. *Preconisatie*, eene lofrede, lofprijzing, verheffing. *Preconiseren*, loven, prijzen, verheffen. *Praeconium*, Lat., lofprijzing, verheffing.

PRECUM PRIMARIARUM JUS, Lat., het regt der eerste bede; het regt van eenen roomschen keizer, om, na aanvaarde regering, de onvervulde kerkelijke ambten naar willekeur te begeven.

PRECURREREN, voorloopen, voorkomen. *Praecursor*, Lat., voorlooper. *Precursorisch*, voorloopig.

PREDECESSEUR, Fr., *predecessor*, Lat., voorganger, ambtsvoorganger.

PREDESTINATIE, *predestination*, Fr., de voorbeschikking, voorverordinering; in de taal der godgeleerden, de onvoorwaardelijke genadekeus; het door velen beweerde raadsbesluit van God, omtrent de zaligheid an verdoemenis der menschen; ook *praedeterminismus*. *Predestineren*, *predetermineren*, te voren of vooruit bepalen, uitkiezen.

PREDICABEL, *prédicable*, Fr., voorzegbaar. *Predicabilien*, onder dit woord worden al de gesteldheden verstaan, welke van de voorwerpen kunnen gezegd worden. Men verdeelt deze gesteldhedan in de volgende klassen: 1) het *geslacht* (genus); 2) de *soort* (species) 3) de *vorm* (forma); 4) de *ondeeligheid* (individualiteit).

PREDICAAT, *attribuut*, naam, benaming; (redeneerk.) datgene, wat van een ding gezegd of aan hetzelve toegekend wordt; in het dagelijksche leven, de ambtsnaam, eernaam, titel, welken men iemand geeft. *Predicateren*, met een predicaat of eertitel voorzien.

PREDICAMENT, eigenschap, naam; zoo veel als *kategorie*. Zie dit woord.

PREDICANT, *predikant*, leeraar, verkondiger. *Predicatie*, *predikatie*, leerrede.

PREDICEREN, voorzeggen, voorspellen; waarzeggen, verkondigen. *Predictie*, voorzegging, voorspelling; waarzegging, profetie.

PREDILECTIE, *praedilectio*, Lat., voorliefde, vooringenomenheid, bijzondere zucht of neiging tot iets.

PREDISPONEREN, voorafschikken, voorbereiden, te voren genegen maken. *Predispositie*, de aanleg, of geschiktheid voor iets (b. v. voor ziekten).

PREDOMINEREN, overheerschen, de overhand hebben, het hoogste gezag voeren.

PREËMINENT, vooruitstekend; uitstekend, voortreffelijk. *Preëminentie*, vooruitsteking; voortreffelijkheid, voorrang, voorregt. *Preëmineren*, vooruitsteken; overtreffen.

PREËXISTENT, te voren bestaande. *Preëxistentiaan*, hij, die beweert, dat God, bij de eerste schepping, de zielen van alle menschen reeds geschapen heeft. *Preëxisteren*, vooraf bestaan, eerder leven.

PREFATIE, *preface*, Fr., *praefatio*, Lat., voorrede, voorbericht.

PREFECT, *prefekt*, voorstander, stedehouder, landvoogd, gouverneur. *Prefectuur*, de ste-

stadhouderschap, landvoogdij, waardigheid van een' prefekt, en plaats, alwaar hij zijne zitting houdt.

Preferabel, *preferable*, Fr., verkieslijk, den voorrang verdienende. *Preferentie*, *préference*, Fr., voorrang, voortrekking, hoogerstelling; (in het kaartspel) de beste, de voorrang- of troefkleur. *Prefereren*, hooger stellen of achten, voortrekken, verkiezen, den voorrang geven.

Prefigeren, Lat. *praefigere*, voor- of vooraan plaatsen (lettergrepen), aanzetten (dagen, uren). *Praefixum*, Lat., het voorgeplaatste, de voorgezette lettergreep, het tegengestelde van *suffixum*. *Praefixus terminus*, aangevoegde, bepaalde termijn, of dag. *Prefix*, Ital., *prefisso*, betaling, zonder uitstel of respijtdagen.

Prefinitie, voorbepaling.

Preformatie, de voorvorming, voorafgaande vorming; de toestand van bewerktuigde ligchamen voor hunne ontwikkeling. *Preformeren*, voorvormen, vooraf vormen of scheppen. *Gepreformeerd*, te voren gevormd of geschapen; *gepreformeerde kiemen*, het gevoelen, dat alle dieren en planten reeds voor het begin der wereld gevormd en in derzelver zaad ingesloten geweest zijn, en uit hetzelve zich alle toekomstige geslachten blootelijk ontwikkelen.

Pregnant, zwanger, bezwangerd; oneig., veel beteekenend, veel bevattend, gewigtig, zwaar, sterk, dringend.

Preoraveren, beladen, belasten, boven anderen zeer bezwaren; ook wigtiger zijn, overwegen.

Prehenderen, grijpen. *Prehensie*, *prehensio*, Lat., de grijping, het vatten, wegnemen.

Prejudiciabel, *prejudiciable*, Fr., te voren beoordeeld; nadeelig, schadelijk. *Prejudicieel*, in regten, datgene, waarvan iets anders afhangt, en hetwelk alzoo eerst bepaald of beslist moet worden. *Prejudicieren*, vooraf oordeelen; benadeelen, schaden. *Praejudicium*, Lat., *prejudice*, Fr., een voorafgaand oordeel, voorbeslissing; schade, nadeel. *Sine praejudicio*, Lat., zonder nadeelige gevolgen.

Préjugé, Fr., vooroordeel, een oordeel, dat zonder behoorlijk onderzoek geveld is; een zonder beproeving aangenomen gevoelen, eene opgevatte meening.

Prelaat, *praelatus*, Lat., *prélat*, Fr., een voornaam geestelijke, of kerkelijk persoon, kerkelijk hoog ambtenaar. *Prelatie*, voortrekking, bovenstelling, voortreffelijkheid, voorrang, het regt van eenen zoon, om het ambt, door zijnen vader bekleed, na diens dood bij voorkeur te bekleeden. *Prelatuur*, de hoogwaardigheid, de waardigheid en woning van eenen prelaat.

Prelegaat, vooruitmaking, voorerving, bij voorkeur, boven anderen. *Prelegeren*, *prelegateren*, vooruit maken, eene erfgift vooruit doen.

Prelibatie, de voorsmaak, voorproeving. *Preliberen*, voorproeven.

Preliminair, voorloopig, inleidend. *Preliminaires*, Fr., *praeliminaria*, Lat., de inleidingen tot eenen te sluiten vrede, voorloopige verhandelingen of overeenkomstpunten. *Prelimineren*, voorbereiden.

Preloqueren, vooraf spreken.

Praeloquium, Lat., de vooraf-spraak, voorrede, inleiding, het voorberigt.

Preluderen, voorspelen, een voorspel maken; inleiden, voorbereiden. *Praeludium*, Lat., *prélude*, Fr., een voorspel (bij-zonder op orgels).

Prematuriteit, *prématurité*, Fr., vroegtijdigheid; vroege rijpheid (van vruchten en van het verstand); overijling. *Prematuur*, vervroegd, overijld, te vroeg rijp, ontijdig, voor den tijd.

Premeditatie, de voorafgaande overlegging, voorbedachtelijkheid. *Premediteren*, te voren overleggen of bedenken, overpeinzen; voorbedachtelijk ondernemen; *gepremediteerd*, vooraf overlegd, voorbedachtelijk.

Premie, *praemium*, Lat., belooning, prijs, eereprijs; bij kooplieden, de verzekeringsprijs, dat is, de prijs, welke aan den verzekeraar voor de verzekering moet betaald worden.

Premier, Fr., de of het eerste, de of het voornaamste, voortreffelijkste. *Premieres*, de eerste trekken (in het kaartspel).

Premissen, *prémisses*, Fr., *praemissae*, Lat., voorafgaande voorstellen of stellingen eener sluitrede, waaruit het besluit, of de gevolgtrekking (de conclusie) wordt afgeleid (in de redeneerkunde). *Praemissis praemittendis*, Lat., met vooruitzending van het vooruit te zendene; *praemisso titulo*, Lat., met voornitgezonden' titel, de behoorlijke titel worde gezet. *Premitteren*, vooruit zenden vooraan zenden.

Premoneren, te voren vermanen. *Premonitie*, voorvermaning.

Premunieren, wel bewaren, verzekeren, verschansen, bemuren.

Prendre, Fr., nemen. *A prendre*, om te nemen, veil, b. v. dat huis is *à prendre*, men kan het krijgen, als men wil. *Sans prendre* (kaartspel), zonder te nemen.

Prenotie, voorbegrip, voorloopig begrip; voorkennis.

Prenumerando, vooruitbetalend, met of door vooruitbetaling. *Prenumerant*, een vooruitbetaler. *Prenumeratie*, vooruitbetaling. *Prenumereren*, vooruitbetalen.

Prenunciatie, voorafzegging, voorspelling, *Prenuncieren*, voorafzeggen, voorspellen.

Preoccupatie, *praeoccupatio*, Lat., vooringeming; vooraf-gaande bezetting, voorkoming; vooroordeel. *Preoccuperen*, vooringnemen, vooraf bezetten. *Préoccupé*, Fr., *gepreoccupeerd*, te voren bezet, vooringenomen; met een opgevat gevoelen bezet, bevooroordeeld.

Preopineren, eerst stemmen, zijn gevoelen het eerst zeggen.

Preordinatie, voorbeschikking. *Preordineren*, voorbeschikken.

Preparaat, toebereidsel; *preparaten*, ter bewaring toebereide dierlijke ligchamen of ligchaamsdeelen. *Preparatie*, toebereiding, voorbereiding. *Preparatoir*, Fr., voorbereidend, bij voorraad. *Prepareren*, voorbereiden, toebereiden, vervaardigen, gereed maken.

Prépondérance, Fr., overwigt; overtreffing, overmagt, meerderheid. *Prépondérant*, Fr., overwegend, overtreffend, beslissend (bij stemming). *Pondereren*, te voren wikken en wegen; zwaarder wegen, gewigtiger zijn; overtreffen, hooger geacht worden, het overwigt hebben.

Preponeren, *preposeren*, voor-

stellen, voorplaatsen. *Prepositie*, voorplaatsing; (spraakk.) een voorzetsel, of betrekkingswoord. *Praepositus*, Lat., een voorgestelde, voorgeplaatste, voorstander van een stift, proost. *Prepositur*, de proostdij, het ambt van een' proost.

PREPOSTEREREN, het achterste voor zetten, alles onder elkander werpen.

PRERIPIEREN, vooraf wegnemen, wegkapen.

PREROGATIEF, *prérogative*, Fr., *praerogativa*, Lat., voorregt, voorrang. *Prerogeren*, te voren begeeren; den voorrang eischen; ook voor den tijd betalen.

PRÉSAGE, Fr., *praesagium*, Lat., voorteeken, voorbeduiding, voorspelling, voorgevoel, vermoeden. *Présageren*, voorspellen, voorbeduiden, vermoeden.

PRÉSCIENCE, Fr., *prescientie*, de voorwetenschap, het voorafweten.

PRESBYT, *presbyta*, Gr., iemand, die beter veraf, dan nabij ziet, een verzigtige.

PRESBYTER, een oud, eerwaardig man, oudste kerk- of gemeentevoorstander, priester. *Presbyterianen*, protestanten in Engeland, die de bisschoppelijke waardigheid niet erkennen. *Presbytère*, Fr., *presbyterium*, Lat., het ambt van oudsten of kerkelijken voorstander; kerkeraad, of vergadering der oudsten; de woning van eenen Presbijter, de pastorij.

PRESCRIBEREN, voorschrijven, gebieden; in de regtsgel., verjaren. *Geprescribeerd*, verjaard. *Prescript*, voorschrift. *Prescriptibel*, verjaarbaar, wat aan verjaring onderworpen is. *Prescriptie*, voorschrift; verjaring.

PRÉSENCE, Fr., *presentie*, tegenwoordigheid. *Présence d'esprit*, tegenwoordigheid van geest, welberadenheid. *Praesens* (spraakk.), Lat., de tegenwoordige tijd. *En présence*, in tegenwoordigheid, in het bijzijn. *Présent*, tegenwoordig; ook geschenk. *Presentabel*, *presentable*, Fr., voorstelbaar, dat aangeboden kan worden. *Presentant*, de toonder van een' wissel. *Presentatie*, de vertooning, overgave, overreiking, het voorlezen van zekere schriften voor het geregt; het regt, om eene predikantsplaats te begeven, of iemand daartoe voor te dragen; het toonen van eenen wissel. *Presentement*, tegenwoordig. *Presenteren*, voorstellen, toonen, aanbieden; het geweer voor zich houden. *Presentgelden*, geschenk- of vrijwillige gelden, die de ridderschap en landstenden aan den landsheer opbrengen. *Presentiegelden*, aanwezigheid- of daggelden, bijzonder in stiften.

PRESENTEREN, *presentie*, zie *présence*.

PRESERVATIE, bewaring, behoeding. *Preservatief*, een behoedmiddel. *Preserveren*, bewaren, behoeden.

PRESES, Lat. *praeses*, president, een voorstander, voorzitter. *Presideren*, voorzitten, de voorzitting hebben, voorstaan, het woord voeren. *Presidiaal*, voorzittelijk, dat tot de voorzitting behoort; *presidiale tafel*, de tafel, waaraan de voorzitter, scribae en de assessor zitten. *Presidium*, Lat., de voorzitting, bescherming, het voorzitterschap.

PRESOMPTIE, zie *presumtie*.

PRESSANT, dringend, haastig, in grooten haast. *Pressentiment*, Fr., een voorgevoel, vermoeden. *Presseren*, noodzaken, drukken, dringen, haasten. *Pressé*, *gepresseerd*, die of dat

haast heeft, geen uitstel kan lijden, die dringende zaken om handen heeft. *Pressie*, drukking. *Pressuur*, druk, bezwaar.

Prestabileren, vooraf bepalen. *Prestabilismus*, het geloof, of de leer der voorafbepaling.

Prestant, een orgelregister. *Prestanten*, de grootste en schoonste tinnen orgelpijpen, die gewoonlijk vooraan, of in het gezigt geplaatst worden. *Prestatie*, het doen, afleggen (van eenen eed); vervulling. *Presteren*, doen, bewijzen, afleggen, vervullen.

Prestigiën, *prestiges*, Fr., toovermiddelen, verblindingen, begoochelingen.

Prestissimo, (muz.) zeer vrolijk, ten uiterste snel, zoo gaauw als mogelijk is; *presto*, snel, vrolijk.

Presumabel, *présumable*, Fr., vermoedelijk, waarschijnlijk. *Presumeren*, vooronderstellen, vermoeden, zich inbeelden. *Presumtie*, het vermoeden, de vooronderstelling, de inbeelding, het zelfbehagen. *Presumtief*, *presumtivelijk*, vermoedelijk. *Presumtueux*, hoogmoedig, trotsch, ingebeeld, ijdel, verwaand, vermetel, aanmatigend.

Presupponeren, vooronderstellen, aannemen. *Presuppositie*, de vooronderstelling, het vooronderstelde.

Pretendent, een vorderaar, eischer, aanspraakmaker, bijzonder een aanspraakmaker op de kroon van een rijk, een kroonvorderaar, welken naam inzonderheid Jacobus III, zoon van den, 1689, uit Engeland verdreven koning Jacobus II, voerde. *Pretenderen*, eischen, vorderen, verlangen, aanspraak maken, voorgeven, staande houden. *Pretensie*, eisch, vordering, verlangen, aanspraak, aanmatiging. *Pretentieux*, vol aanspraken, of aanmatigingen, aanmatigend.

Preteritie, overgang, overstapping, het niet vermelden. *Praeteritum*, Lat., *préterit*, Fr., het verledene, de verleden tijd (der werkwoorden).

Pretermissie, *prétermission*, Fr., voorbijlating; uit- of weglating. *Pretermitteren*, voorbijlaten, overslappen.

Pretext, *prétexte*, Fr., voorwendsel, uitvlugt, voorgeven.

Pretintaille, Fr., een getand, bol sieraad, eene soort van boordsel aan de kleederen der vrouwen.

Pretieux, enz. zie *precieux*.

Preuve, Fr. proef, bewijs.

Prevalentie, de meerderheid, het meerderzijn. *Prevaleren*, meer zijn, of gelden, den voorrang hebben; in den koophandel, zich schadeloos stellen, zich doen betalen.

Prevaricatie, pligtverzuim, ambtsongetrouwheid. *Prevaricateur*, een pligtvergetene, trouwelooze.

Prevenance, Fr., voorkoming, wellevendheid. *Prevenant*, Fr., voorkomend, dienstvaardig, behagelijk. *Prevenieren*, voorkomen; iemand van iets verwittigen. *Preventie*, het voorkomen, de voorkoming, dienstbetooning; opgevat gevoelen, vooroordeel, vooringenomenheid, hindering.

Previderen, voornitzien. *Previsie*, *prévoyance*, Fr., het vooruitzigt, vooruitzien van toekomstige gebeurtenissen, en de daarop gegronde voorzigtigheid.

Priaap, *priapus*, heidensche tuingod; ontuchtig voorgesteld afgodsbeeld; het mannelijk lid. *Priapismus*, pijnlijke ver-

stijving van hetzelve. *Priapolith*, de lidsteen, versteening, welke met het mannelijk lid gelijkvormig is.

PRIJS, Fr., *prise*, buit; een veroverd, of met geweld genomen schip; van daar: iets voor goeden prijs, dat is voor eene goede buit, verklaren; *eenen prijs opbrengen.*

PRIJSCOURANT, eene lijst, waarop de prijs der gangbaarste waren is aangeteekend.

PRIMA, de eerste klasse, stem, enz. Zie *prime. Prima-, secunda-, tertia-wisselbrief*, eerste, tweede, derde wisselbrief. *Prima bollerina*, Ital., eerste danseres. *Prima donna*, Ital., eerste zangeres. *Primae viae*, Lat., de eerste wegen; zoo noemen de artsen de maag en het gedarmte, dewijl in beide de afvoering der stof begint. *Primair*, eerste, lager, bij voorbeeld, *primair* (lager) *onderwijs, school. Primorius*, de eerste, opperste. *Primos*, eerste of opperste aartsbisschop. *Prime*, de eerste stem, viool; (schermk.), de eerste houding na het trekken van den degen; ook de eerste gedrukte zijde van een drukblad. *Primus*, de eerste prijshehaler op eene school.

PRIMICERIUS, Lat., de eerste domheer.

PRIMIDI, de eerste dag van eene fransche decade.

PRIMITIEF, oorspronkelijk, eerst, aanvankelijk. *Primitiva ecclesia*, de eerste kerk, de christelijke kerk in de drie eerste eeuwen na Christus; *verba primitivo*, stamwoorden, grondwoorden.

PRIMO, Lat., vooreerst, ten eerste. *Primogeniture*, de eerstgehoorte. Zie *jus primogeniturae. Primogenitus*, de eerstgeborene. *Primula veris*, de eerstelingen der lente, zekere bloem. *Primum mobile*, de eerste heweeggrond, de hoofddrijfveer; de eerste beweging. Volgens het stelsel van Aristoteles, was de wereld uit negen holle kogels zamengesteld, waarvan er zeven voor de zeven planeten, de achtste voor de vaste sterren hepaald, maar de negende zonder sterren was. Thans is de ongegrondheid van dit stelsel bewezen; maar men heeft dit woord hehonden, om de schijnhare heweging des hemels in 24 uren, aan te duiden.

PRINCIPAAL, het voornaamste, hoofdzakelijkste; de hoofdzaak, het hoofdwerk, hoofdpunt; de heer, meester, lastgever (aan een' makelaar enz.). *Principale*, het voorste en voornaamste pijpwerk aan orgels. *Principaliteit*, de heerschappij, oppermagt, voortreffelijkheid. *Principaliter*, Lat., hoofdzakelijk. *Principe*, Fr., *principium*, Lat., de grond of bron, aanvang, grondoorzaak, het grondbeginsel, beginsel. *Principia*, de beginselen; grondleer, grondbeginselen, gronden, grondstellingen.

PRIOR, Lat., *prieur*, Fr., de eerste, de prioor, voorstander van een klooster of stift, de naaste aan den abt. Denzelfden rang heeft, in de nonnenkloosters, de *priores*. of *priorin*, Fr., *prieure. Priora*, vroegere dingen, gebeurtenissen, voorgaande. *Prioraat*, het prioorschap, de voorstanderswaardigheid; de zetel en het gebied van eenen prior, of eene priores. *A priori*, zie bij *A. Prioriteit*, de eerstheid, de voorrang, voorkeur.

PRISATIE, waardering, schatting.

Priseren, waarderen, op prijsstellen.

Prise, Fr., greep, vingergreep; zooveel snuif, als men met den duim en voorsten vinger nemen kan: *eene prise;* wijders, vangst; een genomen en opgebragt schip, of de daarop gevondene waren, zie *prijs. En prise*, in gevaar van weggenomen te worden. *Hors de prise*, buiten gevaar.

Prisma, (meetk.) eene kantzuil; (gezigtk.) een driezijdig geslepen glas (voor de straalbreking). *Prismatisch*, kantzuilig; *prismatische kleuren*, grond- of regenboogskleuren.

Prison, Fr., gevangenis, hechtenis. *Prisonnier*, een gevangene.

Pristinus, Lat., vorig. *In pristinum statum redigeren*, in vorigen staat terug brengen.

Pritanée, Fr., *pritaneum*, Lat., het raadhuis, in het oude Athene; ook de geregtszaal, plaats, alwaar zij, die zich voor het algemaene welzijn aan den staat verdienstelijk gemaakt hebben, hun onderhoud bekomen.

Privaat, huisselijk, geheim, bijzonder, ingetogen; ambteloos. Als zelfstandig naamwoord wordt het ook voor het geheim gemak genomen; *privaat-audientie*, bijzondere gehoorgeving, geheim gesprek; *privaat-biecht*, oorbiecht; *privaat-collégie*, eene voorlezing niet voor ieder, of in het openbaar, maar slechts voor eenigen; *privaat-zaak*, de eigene, huisselijke aangelegenheid. *Privatim*, Lat., bijzonder, geheim, voor zich alleen. *Privatissime*, in het grootste geheim, geheel alleen. *Privatie*, berooving, versteking, intrekking, ontblooting, gebrek, afwezigheid. *Privatief*, uitsluitend: *privative jagt*, eigene, afzonderlijke jagt; ook gebrek, afwezigheid, of het tegendeel eener eigenschap aanduidende. *Privauté*, Fr., de vertrouwelijkheid, de vertrouwelijke omgang met iemand, bijzonder met het andere geslacht. *Privé*, *gepriveerd*, beroofd, geheim; *conseiller privé*, geheimraad. *Priveren*, berooven, uitsluiten.

Privilegeren, bevoorregten, met een voorregt beschenken. *Privilegie*, *privilegium*, Lat., een voorregt, vorstelijke vrijheidsbrief.

Prix, Fr., de prijs, waarde eener zaak. *A non prix*, onder den prijs, met schade. *Hors de prix*, boven den prijs, duur, zeer duur. *A tout prix*, tot elken prijs. *Prix pour prix*, evenredig.

Pro, Lat., voor. *Pro* en *contra*, voor en tegen. *Pro aris et focis*, voor haardsteden en altaren, dat is, voor godsdienst en vaderland; voor zijn eigendom. *Pro cent*, ten honderd, of van het honderd (bij interesten), *Pro rato*, naar evenredigheid. *Pro re nata*, naar dat de zaak geschapen staat; naar bevind van zaken. *Pro futuro*, voor het vervolg. *Pro primo*, *secundo*, etc. voor eerst, ten tweede. *Pro lubitu*, naar welgevallen. *Pro memoria*, tot aandenken. *Pro patria*, voor het vaderland. *Pro saldo*, tot sluiting (der rekening).

Probabel, *probable*, Fr., waarschijnlijk, bewijsbaar. *Probabiliorist*, die het met de waarschijnlijkheid houdt. *Probabilismus*, leer der Jezuiten, volgens welke ieder het ongerijmdste gevoelen voor waar kan aannemen, wanneer het hem slechts

waarschijnlijk voorkomt; leer van de waarschijnlijkste gevoelens. *Probabiliteit*, waarschijnlijkheid.

PROBATUM, Lat., *probaat*, bewezen, echt, beproefd, getoetst. *Probatie*, beproeving, toetsing, bewijs. *Probatorium*, een bewijsschrift. *Proberen*, beproeven, toetsen, navorschen, onderzoeken, bewijzen.

PROBITEIT, braafheid, regtschapenheid, regtgeaardheid.

PROBLEMA, opgave, vraagstuk; twijfelachtige vraag, welke nog te onderzoeken is. *Problematisch*, onzeker, twijfelachtig, duister, moeijelijk.

PROCÉDÉ, Fr., het gedrag, de handelwijs. *Procederen*, handelen, te werk gaan, een regtsgeding voeren. *Procedure*, Fr., de regtspleging. *Proces*, (in de scheik.) de handelwijs; (regtsgel.) regtsgeding, regtszaak. *Proces-verbaal*, *procès-verbal*, Fr., een van ambtswege geschreven verhaal van de toedragt eener gebeurtenis. *Processie*, een kerkelijke omgang, een plegtige optogt. *Processualisch*, regtsgedingelijk, wat een regtsgeding betreft.

PROCHRONISMUS, eene latertijdstelling, wanneer men in de tijdrekening eene gebeurtenis later opgeeft, dan zij werkelijk heeft plaats gehad; het tegendeel van *parachronismus*.

PROCIDENTIE, het vooruitsteken, uitwijken van een ligchaamsdeel, b. v. de lijfmoeder.

PROCINCTU, (IN) gereed, op stel en sprong; *in procinctu mortis*, bereid om te sterven.

PROCLAMA, Lat., uitroep, openlijke, bijzonder kerkelijke, bekendmaking. *Proclamatie*, oproeping, uitroeping, openbare en plegtige afkondiging, b. v. van twee verloofden: *Proclamator*, Lat., een openbare uitroeper. *Proclameren*, uitroepen, oproepen; verkondigen, openlijk bekend maken.

PRO CATHEDRA, Lat., op den leerstoel (iets voordragen), op den kansel, van den predikstoel.

PROCONSUL, een stedehonder in den oudromeinschen staat, wiens waardigheid *proconsulaat* genaamd werd.

PROCRASTINATIE, verschuiving, vertraging, uitstel. *Procrastinator*, Lat., een uitsteller, verschuiver, vertrager, draler. *Procrastineren*, tot eenen anderen dag verschuiven, uitstellen, vertragen, dralen.

PROCREATIE, *procreatio*, Lat., teling, voortteling. *Procreëren*, voorttelen.

PROCUL A JOVE, PROCUL A FULMINE, hoe verder van Jupiter, hoe verder van zijnen bliksem, ver van het vuur, ver van den brand, of: de lage stand is minder gevaarlijk dan de hooge.

PROCURATIE, de bezorging, besturing van eene zaak; ook de schriftelijke volmagt, welke men iemand geeft, om, in zijnen naam, zekere zaken te verrigten; *per procurationem*, bij of door volmagt. *Procurator*, zaakverzorger, gevolmagtigde; procureur. *Procureren*, verschaffen, tot het bezit van eene zaak helpen.

PRODIGAAL, verkwistend. *Prodigaliteit*, verkwisting. *Prodigeren*, verkwisten, doorbrengen; toebrengen, verschaffen, overladen.

PRODIGE, Fr., *prodigium*, Lat., een wonder, wonderteeken. *Prodigieux*, Fr., wonderbaar, bovennatuurlijk; verschrikkelijk.

PRO DOTTO, Ital., (kooph.) zuiver bedrag, of winst.

PRODROMUS, Lat., een voorlooper; voorloopige verhandeling.

PRODUCENT, (in regten) hij, die het bewijs, de getuigen enz. aanvoert. *Reproducent*, hij, tegen wien het bewijs gevoerd wordt. *Produceren*, voorleggen, toonen, te voorschijn brengen, bijbrengen. *Product*, voortbrengsel; (rekenk.) beloop, uitkomst, getal, dat men verkrijgt door twee getallen met elkander te vermenigvuldigen. *Productie*, de voortbrenging, het bijbrengen, te voorschijn brengen. *Productief*, voortbrengend, scheppend, vruchtbaar. *Productiviteit*, de voortbrengingskracht, scheppingskracht, vruchtbaarheid.

PROËMINENT, vooruitstekend. *Proeminentie*, *proéminence*, Fr., de vooruitsteking; het vooruitstekende ding zelf.

PROFAAN, onheilig, ongewijd, ontheiligend, ontwijdend, wereldsch, goddeloos, roekeloos, met den godsdienst spottend. *Profanatie*, ontheiliging, ontwijding. *Profane geschiedenis*, de ongewijde, wereldlijke, of burgerlijke geschiedenis. *Profaneren*, ontheiligen, ontwijden; met den godsdienst spotten. *Profaniteit*, onheiligheid, wereldgezindheid, goddeloosheid.

PROFEREREN, spreken, woorden voortbrengen; ook te voorschijn brengen.

PROFÈS, Fr., ordesgelofte. *Professie*, bekentenis, ordesgelofte; kunst, handwerk, beroep, ambacht. *Professioneel*, beroep- of handwerkmatig. *Professionist*, een handwerker. *Ex professo*, Lat., met vlijt, wel overdacht, opzettelijk. *Professor*, openbaar leeraar, hoogleeraar op hoogescholen. *Professoraat*, het hoogleeraarsambt.

PROFETEREN, voorzeggen. *Profeet*, voorzegger, godstolk. *Profetes*, voorzegster. *Profetie*, voorzegging.

PROFICIAT. Lat., wel bekome het u! God zegene u!

PROFIJT, *profit*, Fr., de winst, het nut, voordeel. *Profitabel*, *profitable*, Fr., voordeelig, winstgevend. *Profiteren*, winnen, voordeel of nut trekken of hebben; nuttig, winstgevend zijn.

PROFIL, Fr., zijdebeeld, het gelaat op zijde; in doorsnede, wanneer een gebouw als doorgesneden aan het oog voorgesteld wordt.

PROFLIGATIE, nederwerping. *Profligeren*, nederslaan, nederwerpen.

PROFLUCTIE, voortvloeijing. *Proflueren*, voortvloeijen, ontspringen, voortgaan (van eene zaak, die haren oorsprong uit eene andere heeft).

PRO FORMA, Lat., in schijn, voor het oog.

PROFUND, *profundus*, Lat., *profond*, Fr., diep, grondig (b. v. kennis). *Profundimetrie*, de dieptemeting. *Profunditeit*, diepte, grondigheid.

PROFUSIE, verkwisting; ook overvloed.

PROGNOSE, *prognosis*, Gr. en Lat., voorkennis, vooraanduiding, vooraanwijzing, b. v. van den uitslag eener ziekte. *Prognosticatie*, voorbeduiding, voorspelling. *Prognosticeren*, *pronostiquer*, *prognostiquer*, Fr., voorzeggen, voorspellen. *Prognosticum*, Lat., een voorteeken, eene voorbeduiding. *Prognostisch*, voorbeduidend, voorspellend, voorzeggend.

PRO GRADU, Lat., voor eene akademische waardigheid (om doctor te worden).

PROGRAMMA, gedrukt berigt; aangeplakte aankondiging; uitnoo-

digingsgeschrift tot eene pleg-tigheid.

Progrederen, *progrediëren*, voortgaan, voortschrijden, vorderen, vorderingen maken. *Progressen*, vorderingen. *Progressie*, voortschrijding, opklimming; (stelk.) reeks, b. v. reken- en meetkundige reeks, reeks van getallen, die gelijkelijk opklimmen, of afdalen. *Progressief*, opklimmend, toenemend.

Proh dolor! o smart! o wee! *proh scelus*, o schande!

Prohiberen, verhinderen, beletten, verbieden. *Prohibitie*, verbod; verhindering, beletsel. *Prohibitief*, verbiedend, verhinderend, beletteud.

Pro hospite, als gast.

Project, *projet*, Fr., voornemen, onderneming, ontwerp; plan, aanslag, ter uitvoering van eene zaak; *projectenmaker*, plannenmaker, in eenen slechten zin. *Projecteren*, ontwerpen, afbeelden, plannen en voorslagen maken; door eene teekening voorstellen. *Projectie*, de worp, het werpen, voortwerpen; (scheik.) het allengs inwerpen van een ding in de smeltkroes; bij schilders, de voorstelling van de schijnbare ligging van zekere ligchamen of figuren, zoo als men die in de natuur, uit een zeker punt, zien zoude.

Prolapsus, voorval; nittreding, uitzakking, uitzetting, wanneer zekere inwendige deelen uitwendig te voorschijn komen, zonder, even als bij eene breuk, met de huid bedekt te zijn, b. v. de endeldarm, lijfmoeder, enz.

Prolatie, (muz.) het rekken, slepen, het aanhouden op eene lettergreep, in den zang.

Prolegomena, de inleiding, voorherinnering, voorloopige verklaring.

Prolepsis, Gr., zie *anticipatio*; (redek.) de voorwegneming, voorkomende beantwoording van eene tegenwerping, die men doen konde. *Proleptisch*, voorkomend, voorbeantwoordend.

Proletarien, *proletarii*, bij de oude Romeinen, zoodanige burgers, die, wegens hunne armoede, den staat met niets, dan met hunne kinderen konden dienen.

Pro licentia, Lat., zie *licentia*,

Prolifereren, vruchtbaar maken, verwekken, vermenigvuldigen, vermeerderen. *Prolifique*, Fr., vruchtbaarmakend, kinderverwekkend.

Prolixe, Fr., al te uitvoerig, wijdloopig. *Prolixiteit*, wijdloopigheid, al te groote uitvoerigheid.

Prologue, Fr., *prologus*, Lat., voorrede, redevoering ter opening van eene vergadering, of bij de eerste vertooning van een tooneelstuk.

Prolongatie, verlenging, vertraging, uitstel. *Prolongeren*, verlengen, uitstellen, vertragen,

Pro lubitu, Lat., naar believen, naar goedvinden,

Prolusie, het voorspel, voordoen, de vooroefening; een aankondigings- of uitnoodigingsgeschrift,

Pro memoria, Lat., iets ter gedachtenis, ter herinnering; inlevering, voorstelling, voordragt, berigt.

Promenade, Fr., eene wandeling; wandelplaats. *Promeneur*, een wandelaar; rondzwerver, *Promeneren*, wandelen.

Promesse, Fr., *promissio*, Lat., belofte, toezegging, ter betaling eener schuld. *Promitteren*, *promettre*, Fr., beloven, toezeggen.

Prometheus (fabelk.) roofde het vuur van den hemel, en werd daarvoor aan den Kaukasus vast-

geklonken, alwaar hem een arend dagelijks de altijd weder aangroeijende lever wegvrat.

Prominence, *prominent*, zie *prominence*.

Promiscue, gemengd, vermengd, door elkander, zonder onderscheid.

Promotie, bevordering, standsverheffing, verkrijging van eene akademische waardigheid. *Promotor*, Lat., de bevorderaar, uitdeeler van waardigheden. *Promotus*, Lat., een bevorderde, die met eene waardigheid begiftigd is. *Promoveren*, bevorderen, verheffen, verhoogen, eene akademische waardigheid verkrijgen of uitdeelen.

Prompt, Fr., *promt*, bereid, gereed, baastig, gezwind, snel, stipt; *promte betaling*, gereede, spoedige of stipte betaling. *Promptitude*, Fr., gereedheid, stiptheid, spoed, snelheid. *Promptuarium*, Lat., eene voorraadkamer, magazijn, alwaar alles gereed of voorhanden is; een handboek, woordenboek; een kort begrip of uittreksel van eene wetenschap. *In promptu*, Lat., gereed, bij de hand, zigtbaar.

Promulgatie, openbare en plegtige bekendmaking, kennisgeving, afkondiging, verbreiding (van wetten enz.). *Promulgeren*, bekend maken, verbreiden, verkondigen, afkondigen.

Proneren, prijzen, uitbazuinen; zwetsen. *Proneur*, een bovenmatige lofredenaar, lastige zwetser.

Pronomen, Lat., (spraakk.) een voornaamwoord, dienende, om de lastige herhaling der zelfstandige naamwoorden te vermijden.

Prononceren, *pronunceren*, *prononciëren*, uitspreken. *Prononciatie* of *pronunciatie*, uitspreking, uitspraak, spreekwijs.

Pronselen, knoeijen, kwanselen.

Proöemium, het voorgezang, voorspel, voorberigt, de inleiding.

Proost, een voorgestelde, kerk- of stiftvoorstander, oppergeestelijke. *Proostdij*, het ambt en de woning van eenen proost.

Propaedeutica, de vooroefening, voorkennis; voorschool. *Propaedeutisch*, vooroefenend, vooronderrigtend.

Propaganda, Lat., eene kerkelijke voortplantings- verbreidings- of bekeeringsinrigting, in Rome: *de propaganda fide*. Gedurende de omwenteling in Frankrijk werd een genootschap, hetwelk de volksregering algemeen wenschte te maken, *la propaganda*, en deszelfs leden *propagandisten*, genoemd. *Propagatie*, voortplanting, uit- of verbreiding. *Propageren*, voortplanten, uitbreiden, zich verspreiden, (van het licht en den klank).

Propathie, het voorgevoel, vermoeden van eene ziekte.

Pro patria, Lat., voor het vaderland.

Propensie, neiging, toeneiging, zucht, helling.

Proper, *propre*, Fr., klein; dun, net, zindelijk, eigen. *Properheid*, *propreté*, Fr., netheid, zindelijkheid.

Prophylactica, Lat., *prophylaxis*, Gr., verboeding, voorkoming; (geneesk.) leer, welke over het behoud van de gezondheid handelt. *Prophylactisch*, verboedend, voorkomend; zoo veel als *preservatief*.

Propinatio, Lat., het toedrinken; eene smulpartij.

Propinquiteit, nabijheid.

Propolist, een voorkooper. *Propolium*, het voorkoopregt; de voorkoop, voorkooping.

Proponent, Lat., een voordrager, voorsteller; als predikant voor-

gestelde. *Proponeren*, voorstellen, voordragen, voorslaan.

Proportie, *proportio*, Lat., evenredigheid, overeenstemming, evenmatigheid; (wisk.) de evenredigheid, gelijkheid van twee verhoudingen; zij is driederlei: rekenkunstig, meetkunstig en harmonisch. *In proportie, en proportion*, Fr., in evenredigheid, in verhouding, naar mate. *Proportionaal, proportioneel*, evenredig, gelijkmatig: *proportionaal-cirkel*, verhoudingscirkel, een werktuig, door middel van hetwelk onderscheidene opgaven in de meetkunst gemakkelijk kunnen opgelost worden. *Proportioneren, proportioner*, Fr., evenredig maken, in verhouding brengen, de verhouding in acht nemen, naar zekere verhouding of maatstaf inrigten, afmeten.

Propoost, *propos*, Fr., voornemen, uiting, voorslag of voordragt, aanbieding. *A propos*, zie *apropos*. *Mal à propos*, zie op *mal*. *Proposabel, proposable*, Fr., voordraagbaar, voorstelbaar, voorlegbaar. *Propositie, propositio*, Lat., voorslag, aanbod, stelling, voorstel. *Propositio major*, het meerder voorstel, de bovenvoorstelling. *Propositio minor*, het minder voorstel, de ondervoorstelling (in eene sluitrede).

Pro praesenti, voor het tegenwoordige, voor nu, of thans.

Propria auctoritate, uit eigene magt of gezag. *Proprie*, Lat., eigenlijk, bekwaam, geschikt. *Proprietair, proprietaris, proprietarius*, Lat., een eigenaar, bezitter, gezetene, landbezitter, grondeigenaar. *Proprieteit*, het eigendom.

Pro primo, Lat., voor het eerst.

Proprio marte, door eigene kracht, zelf, zonder vreemde hulp. *Proprio modo*, eigenmagtig. Het gaat mij *in proprio* aan, het betreft mijn eigen welzijn.

Propter, Lat., om, van wege. *Post hoc, ergo propter hoc*, daarna, en derhalve daarom.

Propugnatie, voorvechting, bescherming. *Propugneren*, voorvechten; strijden voor iets, verdedigen.

Propulsatie, *propulsatio*, Lat.; *propulsie*, uitstooting, afhouding, voortdrijving. *Propulseren*, terug drijven, afhouden, uitstooten.

Propyleum, voorhof, of voorplaats; prachtingang. Bij de Grieken was het eene met zuilen voorziene vierkante plaats voor de tempels, alwaar in de openlucht, het brandaltaar stond.

Pro rata, zie *pro*. *Pro rato et grato*, voor geldig (krachtig) en aangenomen houden. *Pro re nata*, zie *pro*. *Pro recognitis et liquidis*, Lat., (regtsg.) voor erkend en bewezen (verklaren, van eischen).

Prorector, eene akademische waardigheid, de plaatsbekleedende voorstander aan eene hooge- of latijnsche school. *Prorectoraat*, het ambt of de waardigheid van eenen *prorector*.

Prorogatie, verschuiving, uitstelling (van eenen termijn, een parlement enz.). *Prorogeren*, uitstellen, verschuiven.

Prosa, Lat., *prose*, Fr., ongebonden rede, onrijm. In de Katholijke kerk, het evangelie. *Prosaisch*, ongebonden, rijmloos. *Prosaist*, een prosaschrijver.

Proscenium, het voorste deel van een schouwtooneel.

Proscinderen, afsnijden.

Proscriberen, veilen, aanslaan;

ook vogelvrij verklaren, uit het land verbannen. *Proscriptie*, de vogelvrijverklaring, verbanning, ballingschap. *Proscrit*, Fr., een vogelvrijverklaarde, verbannene, balling.

Prosector, Lat., een voorsnijder, voor- of opperontleder (in openbare ontleedzalen).

Pro secundo, voor het tweede, ten tweede.

Prosecutie, *prosecutio*, Lat., de voortzetting; doorzetting, vervolging, achtervolging. *Prosequeren*, voortzetten, doorzetten, vervolgen, achtervolgen.

Proseliet, een nieuwbekeerde, bekeerling, die van geloof verandert. *Proselietenmakerij*, *proselitismus*, geloofswerverij, bekeeringszucht, neiging, begeerte, zucht, om nieuwe aanhangers van zijnen godsdienst te maken.

Prosequeren, zie onder *prosecutie*.

Proserpina, (fabelk.) de helgodin; gemalin van Pluto; fig. eene booze vrouw.

Prosit, Lat., wel bekome het u! gezondheid!

Prosonie, de toonmeting, leer van de lettergreepmaat, leer van de lengte en kortheid der lettergrepen. *Prosodisch*, volgens de lettergreepmaat, versmatig.

Prosopolepsie, partijdigheid, aanzien van personen; wanneer alleen geringe en arme misdadigers gestraft, en andere verschoond worden.

Prosopomant, een gezigts- of gelaatswaarzegger. *Prosopomantie*, gezigts- of gelaatswaarzeggerij; voorspelling van iemands toekomstige lotgevallen, uit de trekken van zijn gelaat.

Prosopon, het aanzien, de gestalte van een' mensch.

Prosopopeïa, de persoonsverdichting, persoonsverbeelding, persoonsvoorstelling; wanneer men levenlooze dingen als sprekend en handelend aanvoert, b. v. het aardrijk dorst naar regen. Zie *personifieren*.

Prospect, *prospectus*, Lat., het aanzien, uitzigt; de bouwkunstige voorstelling; een doorzigtkundig tafereel, waarop bergen, gebouwen, geheele landschappen en gezigten zoo voorgesteld en geordend zijn, dat zij het oog misleiden en voor hetzelve een vergezigt opleveren; het plan of ontwerp tot een werk, dat gedrukt of vervaardigd zal worden.

Prospereren, gedijen, gelukken, in gelukkige omstandigheden komen, of zijn. *Prosperiteit*, de welstand, welvaart, gelukkige toestand, het welzijn, geluk, gedijen.

Prospicieren, vooruitzien, vooruit zorgen; voorzien, verzorgen.

Prosternatie, *prostratie*, de neerwerping, neerbuiging, neerknieling, kniebuiging, voetval. *Prosterneren*, zich nederwerpen, een' voetval doen.

Prosthesis, of *prothesis*, Gr., de vooraanplaatsing (van eene letter of lettergreep, bij zekere woorden).

Prostituée, Fr., eene gemeene hoer. *Prostitueren*, beschimpen, onteeren, schandvlekken, zich belagchelijk of verachtelijk maken. *Prostitutie*, *prostitutio*, beschimping, onteering, schandvlekking.

Pro studio et labore, Lat., voor genomene moeite en arbeid.

Prostylos, Gr., eene zuilenpoort, een met zuilen versierde ingang (in de bouwkunst der ouden).

Protagonist, overwinnaar, zegepraler, hij, die in den strijd de overhand behoudt.

Protasis, Lat., *protase*, Fr., (redek.) het eerste deel van eenen zin. *Protasis*, heet ook dat gedeelte van een tooneeldicht, of tooneelstuk, hetwelk den inhoud opgeeft. *Protatisch*, tot de inleiding behoorende.

Protectie, *protectio*, Lat., *protection*, Fr., bescherming, verdediging, hoede. *Protecteur*, Fr., *protector*, Lat., een beschermer, verdediger, behoeder, beschermheer. *Protectorium*, Lat., het beschermambt een schutsbrief. *Protégé*, Fr., een beschermeling, begunstigde, gunsteling. *Protegeren*, beschermen, begunstigen, in bescherming nemen. *Geprotegeerd*, beschermd.

Pro tempore, Lat., naar tijdsgelegenheid, voor nu.

Protensief, volgens den duur, duurzaam; *extensief*, volgens de uitgestrektheid; *intensief*, volgens den graad.

Pro tertio, voor het derde.

Protest, *protestum*, Lat., *protêt*, Fr., *protesta*, Ital., tegenspraak, regtvoorbehouding, weigering, verwerping (van eenen wissel); de daaromtrent wettig opgemaakte acte. *Protestant*, naam der hervormden. *Protestatie*, de tegenspraak, tegenverklaring, betuiging, terugwijzing of afwijking. *Protesteren*, tegenspreken, zich tegen iets verzetten; *eenen wissel protesteren*, is, denzelven, wegens niet betaling, wettig afwijzen.

Proteus, (fabelk.) zeegod, welke alle gedaanten kon aannemen; een onbestendig, veranderlijk mensch.

Prothesis, zie *prosthesis*.

Protocol, een aanteekenof handelingsboek, waarin geregtelijke handelingen worden opgeteekend. *Protocolleren*, van ambtswege of geregtelijk neerschrijven; een zakelijk berigt maken of geven, in het protocol opteekenen of inschrijven. *Protocollist*, hij, die protocollen maakt, een protocol houdt, enz.

Protographie, de voorteekening, het eerste ontwerp eener teekening, het eerste schrift of voorschrift. *Protopathie*, de voorliefde voor iets, dat men boven al het andere stelt. *Protopatisch*, voornamelijk, hoofdzakelijk, voor al het andere gaande. *Protoplasma*, het oorspronkelijke beeld of voorbeeld. *Protoplasten*, de eerstgevormde menschen, oorspronkelijke menschen. *Protopope*, een opperpriester in Rusland. *Protolype*, *prototypus*, het eerste voorbeeld, eerste oorspronkelijk voorbeeld, toonbeeld.

Protractie, vertraging, verlenging, uitstel. *Protraheren*, in de lengte trekken, verlengen, vertragen, uitstellen, verschuiven.

Pro tribunali, voor het geregtshof.

Provenieren, voortkomen, aan het licht komen; ergens van daan komen, ontstaan; voordeel aanbrengen. *Provenu*, Fr., de winst, het bedrag, beloop, voordeel.

Proverbia, Lat., spreekwoorden, denk- of zedespreuken, (bijzonder van Salomo). *Proverbialisch*, *proverbialiter*, Lat., spreekwoordelijk; denkspreukig.

Proviand, mondvoorraad, levensmiddelen, teerkost. *Provianderen*, zie *approvianderen*.

Providence, Fr., *providentia*, Lat., *providentie*, de voorzienigheid: die eigenschap van God, door welke hij alle mogelijke dingen voorziet, bewaart en onderhoudt. *Provideren*, voorzien, verzorgen.

Provinciaal, gewestelijk, dat tot een landschap of provincie behoort. *Provincialismus*, een gewestelijk taaleigen, een woord hetwelk slechts in zeker landschap gebezigd wordt. *Provincie*, *provincia*, Lat., *province*, Fr., een landschap, gewest.

Provisie, voorraad, voorhanden zijnde hoeveelheid; de bezorging; het toekomende voordeel, de winst; ook aftrekking van eene som voor gedane moeite. *Previsionaliter*, *Provisioneel*, bij voorraad, vooruit; uit voorzorg, voor het toekomende, voorloopig, ondertusschen, voorzienswijze. *Provisor*, opziener, meesterknecht; zaakbezorger of waarnemer (in eene apotheek). *Provisor imperii*, rijksbestuurder.

Provocant, uitdager, uiteischer, klager. *Provocatus*, Lat., de uitgedaagde, uitgeëischte, beklaagde. *Provocatie*, uitdaging, beroeping (bijzonder op een hooger geregtshof). *Provoceren*, uitdagen, ergens toe opwekken; zich op iets beroepen (bijzonder van een lager op een hooger geregtshof).

Provoost, (van het Fr. *prevôt*, en dit van het Lat. *praepositus*); eigenlijk iemand, die over iets gesteld is; wijders diegene, welke de overtreders, onder de krijgslieden en schutters, gevangen neemt, ook kapitein geweldiger genoemd. En van hier wordt die gevangenis zelve, de *provoost*, of het strafverblijf der soldaten, genoemd.

Proximiteit, nabijheid, buurt, nabuurschap; naaste bloedverwantschap. *Proximo*, of *proxima*, Lat., de naastvolgende (tijd, dag, maand enz.).

Prude, Fr., eene stuursche schijnvrome. *Pruderie*, stuurschheid, schijneerbaarheid, gemaaktheid.

Prudence, Fr., *prudentie*, voorzigtigheid, beleid. *Prudenter*, voorzigtig.

Prytaneum, Lat., plaats in eenige grieksche steden, alwaar de politieregters zich verzamelden; ook de tijd, gedurende welken, zulk een regter te bevelen had. In Parijs werd, onder den naam van *prytanée*, eene openlijke leer- en opvoedingsschool gesticht, (waarin eenige honderden kinderen (van gestorven verdienstelijke mannen), meestal op kosten van den staat, gevormd en opgevoed werden.

Psalleren, in de kloosters, met luider stem bidden. *Psallette*, eene zing- of zangschool. *Psalmist*; een psalmdichter, schrijver van geestelijke gezangen. *Psalmodie*, het psalmgezang; de melodie, naar welke de psalmen gezongen worden. *Psalmodiëren*, psalmen zingen. *Psalterium*, een psalmboek; veronderd snarenspel ter begeleiding der psalmen.

Psammismus, een bad, hetwelk uit droog en warm zand bestaat.

Pseudo, Gr., valsch, gewaand, nagemaakt, nagebootst, bedriegelijk; (in zamenstellingen) b. v. *pseudonym*, valschnamig. *Pseudonymus*, een valschnamige, valschnamige schrijver, met een willekeurig aangenomen naam. *Pseudo-*

profeet, valsche profeet; *Pseudostudiosus*, naamstudent. *Pseudoplepsis*, het valsche zien, wanneer men dingen ziet, die in het geheel niet voorhanden zijn, als vliegen, netten, vonken enz., eene oogziekte.

Psittacismus, het gebruiken van woorden, die men niet verstaat, even als een papegaai.

Psoïtis, de lendenspierontsteking.

Psorica, geneesmiddelen tegen de schurft.

Psorophthalmie, de oogjeuking.

Psychagogie, zielleiding; levenbehouding; de kunst, om schijndooden weder in het leven terug te brengen. *Psychagogisch*, zielleidend, levenbehoudend.

Psyche, de ziel. *Psychisch*, zielkundig; geestelijk, vol gevoel. *Psychologie*, de zielkunde, zielenleer. Men verdeelt dezelve in *empirische psychologie*, op ervaring gegronde zielenleer; en in *rationale*, of *theoretische* (metaphysische, of transcendentale) *psychologie*, de uit verstandsbegrippen afgeleide, bovenzinnelijke zielenleer. *Psychologisch*, zielkundig, tot de zielenleer behoorende. *Psycholoog*, een zielkundige, zielonderzoeker, *Psychomachie*, ziel- of gemoedsstrijd. *Psychomantie*, geestenbezwering, geestenbanning; kunst om de zielen der overledenen opteroepen, en zoogenaamd te laten verschijnen. *Psychopannychie*, zielenslaap. *Psychopannychiten*, zij, die gelooven, dat de ziel, na de scheiding van het ligchaam, zich in eenen werkeloozen toestand bevindt.

Psychrometer, werktuig, om de vochtigheid der lucht af te meten. Zie *hygrometer*.

Psyctica, verkoelende, verfrisschende geneesmiddelen.

Psyllen, slangenbezweerders, in Egypte.

Ptisane, *tisane*, een smakelijk toebereide gerstendrank.

Ptyalagoga, geneesmiddelen, welke de speekseluitwerping bevorderen. *Ptyalismus*, kwijling, bestendige speekseluitwerping.

Pu, eene Chinesche lengtemaat van 2400 geometrische schreden.

Puberteit, geslachtsrijpheid, manbaarheid, huwbaarheid; mondigheid.

Publiek, *public*, Fr., *publicum*, Lat.; *publique*, Fr., openbaar, openlijk, bekend, algemeen. *Het publiek*, het algemeen. *Publica auctoritate*, met openbare (overheids) goedkeuring. *Publicandum*, eene openbare aanwijzing, bekendmaking. *Publicatie*, aankondiging, bekendmaking. *Publicatum*, bekend gemaakt, afgekondigd; geopend. *Publiceren*, openlijk bekend maken. *Publicist*, een staatsregtskenner, of leeraar. *Publicistisch*, staatsregtelijk. *Publiciteit*, de ruchtbaarheid, bekendheid, openbaarheid. *Publicum*, zie *publiek*.

Pucelle, Fr., eene jonkvrouw. *Pucelle d'Orleans*, de maagd van Orleans (Johanna d'Arc, in de vijftiende eeuw).

Pud, een russisch gewigt van 40 pond.

Pudding, Eng., een klomp; groote in een servet geslagen en in water gekookte klomp meel of bloem, met schapenvat, rozijnen, enz.

Pudenda, Lat., de schaam- of geslachtsdeelen. *Pudeur*, Fr., de schaamachtigheid, schaamte, beschroomdheid. *Pudicité*, de kuischheid, tucht, eerbaarheid.

Pueriel, *pueril*, Fr., kinderachtig, jongensachtig. *Puerilia*, jongensstreken, kinderachtigheden, kinderpotsen. *Puerilitcit*, kinderachtigheid.

Pugillum, Lat., zoo veel als men (van kruiden, bloesems, enz.) met drie vingers grijpen kan.

Puissance, Fr., de magt, eene regerende magt. *De puissances van Europa*, de Europesche mogendheden, de gezamenlijke keizers en koningen; de grooten der aarde.

Pulk, Russ., eene troep; *een pulk* Kozakken.

Pulmonie, de longzucht. *Pulmonisch*, longzuchtig, de longen betreffende.

Pulpa, Lat., *pulpe*, Fr., vleesch of merg der wortels, vruchten.

Pulpet, een lessenaar, een hoog toestel, boven afhangende, met eenen kruisvoet, waarvoor men leest, schrijft, muzijk maakt, enz.

Pulsatie, het slaan, kloppen, bijzonder van de slagaderen en het hart. *Pulseren*, kloppen, slaan. *Pulsiloog*, een polsmeter, werktuig, ter afmeting van de snelheid van den pols. *Pulsus*, Lat., pols, slagader, het slaan, kloppen.

Pulver, stof, poeder. *Pulverisatie*, poeijermaking, het wrijven van iets tot poeder. *Pulveriseren*, tot poeder maken, in stof veranderen.

Puncta, Lat., punten. *Puncto*, ten aanzien, betreffende, betrekkelijk. *Punctuatie*, de zinscheiding, door het plaatsen der zin- en scheiteekens. *Punctatie*, het eerste ontwerp van een verdrag of contract. *Puncteren*, met stippen teekenen, kenmerken; bij schilders, met de punt van het penseel stippende teekenen. *Gepuncteerde manier*, in de graveerkunst, gestipt; *gepuncteerde noten*, zijn zulke noten, die, door eene bijgevoegde stip, de helft verlengd worden. *Punctualiteit*, stiptheid, waarneming eener zekere orde, zorgvuldige opmerkzaamheid. *Punctueel*, stipt, naauwkeurig. *Punctum*, een punt, stip, die, in het schrijven, aan het einde van eenen volzin geplaatst wordt. *Punctuur*, (bij de boekdrukkers) twee in de gedaante van eene vork aangeschroefde priemen aan het deksel eener pers; ook de daardoor in een gedrukt blad gestokene gaten. *Punctuurijzer*, een klein ijzeren werktuig der boekbinders.

Punitie, straf, bestraffing.

Pupil, eigenlijk de oogappel; ook voedsterling, onmondige, minderjarige wees, die voogden heeft. *Pupillariteit*, minderjarigheid.

Pure, zuiver, klaar, louter, enkel.

Purgatie, Lat. *purgans*, een zuiverend middel, afdrijvend middel. *Purge*, zuivering, ontschuldiging; ook zuivering der van de pest besmette koopmansgoederen. *Purgeren*, zuiveren, afdrijven; figuurl. zich verontschuldigen, verantwoorden. *Gepurgeerd*, gezuiverd, geholpen, verbeterd, gered.

Purificatie, zuivering, loutering der metalen, des bloeds enz. *Purificeren*, zuiveren, reinigen, louteren. *Purismus*, voorgegeven zuiverheid, vitterij in de taal; hij, die zulke vitterijen doet, heet een *purist*. *Puritijnen*, bervormden in Engeland, die de bisschoppelijken geheel en al verwerpen, de liturgie niet kunnen

dulden, en voorgeven, dat zij het zuiver woord Gods aankleven. *Puritsit*, zuiverheid, reinheid.

PURIM, het feest der Joden, tot aandenken hunner verlossing, ten tijde van Esther; gedachtenisfeest.

PUSILLA, kleinigheid, onbeduidend ding, narrenpotsen. *Pusillanim*, kleinmoedig, versaagd. *Pusillanimité*, *pusillanimiteit*, kleinmoedigheid, versaagdheid.

PUSTULEUS, puisterig.

PUTREFACTIE, vervuiling, verettering, verrotting. *Putrescibel*, vervuilbaar; alles wat aan verrotting onderworpen is. *Putresceren*, vervuilen. *Putriditeit*, toestand der vervuiling.

PUUR, zie *pure*.

PYCNOTISCH, (van geneesmiddelen) verdikkend.

PYGMEËN, een verdicht volk, uit zeer kleine menschen bestaande; dwergen.

PYRETOLOGIE, beschrijving, verhandeling van de koortsen.

PYRITOLOGIE, beschrijving der keisteenen.

PYROBOLIE, vuurwerkerskunst.

PYROLOGIE, de leer van het vuur.

PYROMANTIE, de waarzegging uit de vlammen van het offervuur.

PYROMETER, werktuig, om de krachten en werkingen des vuurs af te meten; vuurmeter. *Pyrometrie*, de leer van de mate des vuurs en der warmte.

PYRONOMIE, kunst, om het vuur goed te besturen.

PYROPHORUS, eene soort van kruid, dat door de lucht aangestoken wordt.

PYROTECHNIE, zie *pyrobolie*.

PYROTELEGRAAPH, werktuig, om bij den nacht den afstand van eenen ontstanen brand te bepalen.

PYROTHISCH, bijtend, invretend. Zie *caustica*.

PYRRICHIUS, in de dichtkunst, eene voetmaat van twee korte lettergrepen.

PYRRHONISMUS, wijsgeerige twijfelzucht; neiging, om aan alles te twijfelen. *Zie scepticismus.*

PYTHAGORAS, was een wijsgeer, wiens leerlingen hem vijf jaren zwijgend moesten aanhooren; van daar: een *Pythagorisch* stilzwijgen bewaren, zeer stilzwijgend zijn. *Pythagorische* stelling, het bewijs, dat het quadraat der grootste zijde eens regthoekigen driehoeks zoo groot is, als de quadraten der twee overige zijden te zamen genomen.

PYTHIA, priesteres van het orakel te Delphos.

PYTHIUS, naam van Apollo. *Pytische spelen*, werden, Apollo Pythius ter eere, alle vier jaren, te Delphos gevierd.

PYTHON, de naam van eene slang, die Apollo doodde, van waar deze den naam van Apollo Pythius gekregen heeft.

Q.

Q., als Romeinsch getal, beteekent 500.

Q. B. F. F. Q. S., *quod bonum felix faustumque sit*, of enkel: Q. F. F. Q. S., *quod felix faustumque sit*, God geve daartoe zijnen zegen!

Q. D. B. V., *quod Deus bene vertat*, God late het wel gelukken!

Q. E. D., *quod erat demonstrandum*, hetgeen te bewijzen was.

QUAER., *quaeritur*, de vraag is.

QUAEST., *quaestio*, eene vraag;

quaest. quaestionis, waarover gesproken wordt, of eene bewuste zaak.

Q. E., *quinta essentia*, de quintessens (op geneeskundige recepten).

Q. L., *quantum lubet*, zoo veel als men belieft.

Q. P., *quantum placet*, zoo veel als men verkiest.

Q. S. *quantum satis*, of *sufficit*, zoo veel als toereikend is.

Q. V., *quantum vis*, zoo veel als gij wilt.

QUA, als, b. v. *qua koning*, dat is, in zoo verre iemand koning is.

QUADRAAT, een volkomen vierhoek; *quadraat*, vierhoekig. *Quadraat*, (*het*) eene regtlijnige, vierkante, regelmatige figuur, welke enkel gelijke zijden en enkel regte hoeken heeft.

QUADRAGESIMA, de zondag in de vasten, welke de vierde voor palmzondag is, en anders ook *invocavit* genaamd wordt, naar de gewoonlijke Antiphonie uit psalm 98, 15: *invocavit me et ego exaudiam. Quadragesimale*, de veertigdagige vasten voor Paschen. *Quadrangulum*, Lat., vierhoek. *Quadrans*, apothekersgewigt van 3 oncen; ook het vierde deel eener geheele erfenis. *Quadrant*, het vierde gedeelte van eenen cirkelboog, of een in 90 graden verdeeld werktuig, om hoogten en andere zaken te meten. *Quadratrix*, eene door de oude wiskunstenaars uitgevondene kromme lijn, met behulp van welke zij, bij het maken van eenen cirkel tot een vierkant, den hoogsten graad van naauwkeurigheid poogden te bereiken. *Quadratum magicum*, *quarrée magique*, Fr., het toovervierkant. *Quadratuur*, uitvinding van een quadraat, zoowel in lijnen als in getallen, hetwelk aan eene andere figuur gelijk is; het maken tot een vierkant. *Quadratuur des cirkels*, uitvinding van een quadraat, dat juist zoo groot is, als de inhoud eens cirkels. *Quadratus*, vierhoekig, vierkant; *quadratus homo*, een groot, grof mensch, een vierkante vent.

QUADREREN, Lat. *quadrare*, vierkant maken; een getal met zich zelf vermenigvuldigen; passen, zich schikken, overeenkomen. *Hoc quadrat*, dat schikt zich. *Hoc non quadrat*, dat schikt zich niet.

QUADRIGA, een wagen op twee wielen met vier naast elkander gespannen paarden, gelijk de oude Grieken en Romeinen, inzonderheid bij de wedstrijden, gebruikten; ook een span van vier paarden. Insgelijks enkel een viertal, b. v. *quadriga liberorum*, een viertal kinderen.

QUADRILATERAAL, vierkantig, dat vier zijden heeft.

QUADRILLE, omberspel; ook dans met vier personen.

QUADRIPARTEREN, vierendeelen; in vier deelen verdeelen *Quadripartition*, *quadripartitio*, de verdeeling in vier deelen. *Quadrisyllabisch*, vierlettergrepig. *Quadrivium*, een viersprong; ook de vier wiskundige wetenschappen, de muzijk, cijferkunst, landmeetkunde en sterrekunde: welke nevens de spraakkunst, de redenleer en redekunst, de zeven vrije kunsten uitmaken.

QUADRO, vierstemmige muzijk.

QUADRUMANEN, *quadrumani*, *quadrimani*, Lat., vierhandige schepsels; zoo wordt het apen-

geslacht genoemd. *Quadrupeden*, *quadrupedes*, *quadripedes*, Lat., viervoetige dieren. *Quadrupel*, *quadruplum*, Lat., *quadruple*, Fr., viervoudig, viermaal zoo groot. *Quadrupelalliance*, Fr., *quadrupelalliantie*, een vierdubbel verbond. *Quadrupleren*, verviervoudigen, viervoudig maken.

Quadrupliceren, het derde verantwoordingsgaschrift des aangeklaagden, hetwelk tegen het derde beklagschrift des klagers (*tripliek*) overstaat, (*de quadrupliek*), inleveren. Zie *dupliek*.

Quaeritur, de vraag is, of, er wordt gevraagd.

Quaestie, Lat. *quaestio*, vraag, geschil, vraag- of geschilstuk. *Quaestie moveren*, Lat. *quaestionem movere*, eene vordering doen. *De zaak in quaestie*, dat is de zaak, waarover gehandeld wordt. *Daar is geen quaestie van*, dat is, dat behoeft geene navraag, dat is buiten kijf, dat spreekt van zelf. *quaestioneren*, veel vragen; iemand *quaestioneren*, iemand vele en velerhande vragen voorleggen, hem met vragen bestormen, of lastig vallen.

Qualificatie, de opgave en verkrijging der noodige eigenschappen; benoeming. *Qualificeren*, eene zaak bepalen, beschrijven, derzelver eigenschappen opgeven; ook eenen zekeren titel geven; insgelijks geschikt maken; *gequalificeerd*, geschikt, vatbaar, geregtigd; *een gequalificeerd persoon* wordt gezegd van iemand, die geschikt en geregtigd is tot een ambt.

Qualis persona, talis perizoma, men geeft iemand schoenen naar zijne voeten. *Qualis rex, talis grex*, zoo als de heer is, zijn zijne onderdanen.

Qualiteit, *qualité*, Fr., *qualitas*, Lat., de gesteldheid, de eigenschap van een ding of van eenen persoon, ook de stand in de burgerlijke zamenleving; de titel, de benaming, die iemands waarde en rang in de burgerlijke zamenleving beteekent. *Qualiteit* en *quantiteit*, hoedanigheid en hoeveelheid. Zie *quantiteit*.

Qualiter, even als; *qualiter*, *qualiter*, ook *taliter*, *qualiter*, op wat wijze het ook zij.

Quantiteit, de hoeveelheid, menigte; ook de grootte, een ding hetwelk vermeerderd of verminderd kan worden. In de spraakkunst, de kortheid, of lengte der lettergrepen.

Quantum, eene zekere som; de grootte, menigte, veelheid, getal, de maat. *Quantum est, quod nescimus!* hoe veel is er, dat wij niet weten!

Quarantaine, veertigdaagsche proeftijd, voor schepen, scheepsvolk en reizigers, die van plaatsen komen, welke men van pest verdenkt.

Quarderonneren, de kanten van eenen balk afstooten, en eene ronde lijst daarvan trekken.

Quarré, een vierhoek, vierkant; *en quarré*, in het vierkant.

Quart, Lat. *quartus*, het vierde van een geheel. Een boek *in quarto*, wanneer een vel papier in vieren verdeeld is. Van hier *quartijn*, *kwartijn*. Zie *kwart*.

Quarta, de vierde klasse in de school.

Quarteron, een door eenen blanken en eene Mulatin, of door eenen Mulat en eene blanke vrouw, voortgeteeld mensch, zoo wel van het mannelijke

als vrouwelijke geslacht.

Quartet, *kwartet*, een zangstuk voor vier stemmen. Zie *kwart*.

Quartidi, de vierde dag eener Decade.

Quartillo, eene Spaansche munt, het vierde gedeelte eens reaals; ook een gewigt van ongeveer een pond.

Quarto, ten vierde.

Quas, een drank in Rusland, welke daar de plaats ven ons bier bekleedt.

Quasi, gelijk, als, bijne, ongeveer, even els of. *Quasi-contract*, eene handeling, waardoor iemand op dezelfde wijze verpligt wordt, als of hij een contract gesloten hadde. *Quasi-possessio*, wordt van ligchamelooze dingen gezegd, welke dus niet eigenlijk kunnen bezeten worden, als het regt van te jagen, vee hoeden, en weiden, en andere regten. *Quasi-delictum*, eene door verzien begane overtreding. *Quasi modo geniti*, de eerste zondag na Peschen.

Quatalis, als zoodanig.

Quatertemper, *quatemper*, *quatuor tempora*, Lat., in de Roomschkatholijke kerk, de vier gestrenge vasten, welke, op den eersten vrijdag van ieder vierendeeljaar, moeten gehouden worden.

Quatern, (in bet lottospel) vier bezette en tegelijk uitgekomene nommers. Zie verder *katern*.

Querelle, Fr., twist, geschil, krakeel. *Querelleren*, twisten. *Querelleur*, twister.

Queue, Fr., staart; ook in het biljartspel, de stootstok.

Quid ad te, Lat., wat gaat het u aan? *quid ad me*, wat gaat het mij aan? *quid hoc sibi vult*, wat moet dat beduiden? *quid rei est*, wet is het? *quid novi*, wat nieuws is er? *quid faciendum*, wat moet er nu gedaan worden?

Quidam, iemand, een zeker persoon.

Quid pro quo, of **qui pro quo**, misslag, verzien, misverstand, verwisseling; artsenijmiddelen, die bijna eene gelijke kracht hebben, zoo dat men het eene voor het andere nemen kan. Het eene voor bet endere. *Quid quid sit*, het zij wat het wil.

Quiescceren, rusten, zich gerust stellen, stil zitten. *Quietisten*, eene bijzondere soort van Mystiken, die in zekeren toestand van rust en ongevoeligheid, zonderlinge verschijningen meenen te hebben. Deze toestand heet *quietismus*. *Quietisten* werden ook, gedurende de Fransche omwenteling, diegenen genoemd, welke door een rustig gedrag geen onmiddellijk aandeel ean de zaken namen, en blootte aanschouwers bleven.

Quincaille, Fr., allerhande ijzer- staal- en koperwerk. *Quincaillerie*, in den handel, verscheidene dingen, die uit ijzer, staal, koper enz. gemaakt worden, als knopen, gespen, horologiekettingen en sleutels, messen, scharen, brillen, scheermessen enz.

Quindennien, zekere opbrengsten der kloosters aen den Paus.

Quine, (in het lottospel) vijf op eene rij uitgetrokken nummers.

Quinquagesima, de zesde zondag voor palmzondag, ook *estomihi* genaamd; insgelijks de vijftig dagen tusschen peschen en pinksteren. *Quinquennium*, een tijdperk van vijf jaren; ook eene vijfjarige studie.

Quinquennalia, bij de Romei-

nen, zekere plegtige spelen, die alle vijf jaren gehouden werden.

Quinquina, anders ook *china*, *kina*, koortsbast, middel tegen de koorts.

Quintadena, *quintaderna*, een orgelregister, welks pijpen twee verschillende geluiden geven.

Quinte, de vijfde toon van den grondtoon; de dunste en belderste snaar op snaarinstrumenten; eene *vijfde* in het kaartspel; ook een zekere stoot (in het schermen). Oneigenlijk verstaat men door *quinten*, listige streken; zie *kwint*. *Quinterne*, in het lottospel, of in de getalloterij, het zelden gehoorde geval, dat iemand al de vijf uitgetrokken nummers geraden en bezet heeft. *Quintessens*, Lat. *quinta essentia*, eigenlijk, de vijfmaal overgehaalde geest eener vloeistof; het fijnste, beste, edelste, krachtigste eener zaak; figuurl. het voornaamste, beste, de kern van iets, van een boek, enz. *Quintet*, muzijkstuk voor vijf stemmen, of vijf muzijkinstrumenten. *Quintidi*, de vijfde dag eener decade. *Quintille*, het omberspel voor vijf personen. *Quintuplum*, het vijfvoudige.

Quinze-vingts, Fr., eigenlijk, 15 maal 20, of 300; de naam eener zeer weldadige stichting in Parijs, ter verzorging van 300 blinden.

Quipos, *quippos*, het knoopenschrift der Peruanen, waarvan zij zich, voor de komst der Spanjaarden, bedienden, in plaats van schrift. Men rijgde namelijk, verscheidene draden van verschillende kleur aan eene snoer, en legde daarin veel of weinig knoopen, naar vereisch der bedoelde zaak. Iedere kleur had hare bijzondere beteekenis; en wanneer men door de plaatsing en mengeling der kleuren iets niet genoeg konde aanduiden, dan bediende men zich van de knoopen. Op deze wijze hielden zij niet alleen hunne boeken, maar bewaarden ook, door daartoe aangestelde beambten, hunne geschiedenissen, wetten, openbare inrigtingen, aangegane verbonden, enz.

Qui pro quo, zie *quid pro quo*.

Quiriten, bijnaam der oude Romeinen.

Quisquiliën, *quisquiliae*, Lat., alles wat slecht is, niet deugt, en hetwelk men wegwerpt; fig. slechte voortbrengselen van den geest, smakelooze lettervruchten.

Qui tacet, consentire videtur, die zwijgt, schijnt toe te stemmen; geen antwoord is ook een antwoord.

Quitantie, *quittance*, Fr., kwijting, kwijtbrief. *Quitte*, Fr., los, vrij, ledig, onbelast. *Quiteren*, eenen kwijtbrief geven; ook ontslaan, verlaten. *Quitte ou double*, niets of dubbel.

Qui-va-la? of *qui vive?* Fr., wie daar? een gewone kreet der Fransche schildwachten, wanneer zij eenig gerucht gewaarworden, of iemand hooren aankomen.

Qui vive, zie *qui-va-la?*

Quocumque modo, op allerlei wijze.

Quod erat demonstrandum, hetgeen te bewijzen was.

Quodlibet, (van *quod*, wat, en *libet*, belieft, of behaagt, zamengesteld), een zamengesteld ding, een mengelmoes. Men verstaat daardoor eene schilderij, eene teekening, een geschrift, waarin vele zeer ongelijksoortige voorwerpen, zonder merkelijke

betrekking op elkander, daargesteld worden; ook een muzijkaal stuk voor allerlei stemmen; ook laffe scherts der gemeene lieden.

QUOTA, Lat., *quote*, Fr., het aandeel, hetwelk een ieder heeft te betalen, of bij te dragen. *Quoteren*, opteekenen, met getallen of teekenen voorzien. *Quotisatie*, schatting, bepaling van hetgeen men moet opbrengen. *Quotiseren*, schatten, het aandeel bepalen, hetwelk ieder in de belastingen dragen moet.

QUOT CAPITA TOT SENSUS, veel hoofden, veel zinnen.

QUOTIDIANUS, Lat., dagelijksch. *Febris quotidiana*, alledaagsche koorts.

QUOVIS MODO, op allerlei wijze, het koste wat het wil.

R.

R., als Romeinsch getal, beduidt 80.

R., op recepten, *recipe*, men neme.

R. of *resp.*, *responde*, of *respondeatur*, antwoord, of er worde geantwoord; ook *responsum*, Lat., *reponse*, Fr., antwoord.

R. I. S. A., *Romanorum imperator semper Augustus*, de Romeinsche keizer, altoos de vermeerderaar des rijks.

R. M. *regia majestas*, of *regiae majestatis*, de koninklijke, of der koninklijke majesteit.

R. P. *reverend père*, eerwaardige pater.

REG., *regula*, regel; ook *regius*, koninklijk.

RESP., *respublica*, de staat, de vrijstaat.

RAAR, Lat. *rarus*, zeldzaam, kostbaar. *Rariteit*, zeldzaamheid, zeldzaam, schoon ding. *Rara avis*, een zeldzame vogel. *Omne rarum est carum*, zeldzame dingen zijn duur. *Rarum contingens*, eene zaak, die zelden voorvalt.

RABAT, *rabatto*, Ital., *rabat*, Fr., aftrekking, korting van den bepaalden prijs eener waar. *Rabatteren*, aftrekken, (in de kolfbaan) den bal, achter den paal, op het schot spelen. *Rabat geven*, van eene te betalen som van ieder honderd iets kwijtschelden. *Rabat*, omslag aan den hals en de armen van een kleed; kraag, bef.

RABBI, *rabbijn*, heet zoo veel als meester, en is de eertitel eens uitleggers der Joodsche wet. *Rabbinismus*, de leer, de grondstellingen der rabbijnen.

RABETEREN, dom maken, verstompen; door kwade behandeling, alle gevoel van menschelijkheid, en alle verstandelijke vermogens verstikken.

RABULIST, een woordenrijke en daarbij listige pleitbezorger, die het regt verdraait. *Rabulisterij*, het gedrag van zulk eenen pleitbezorger; regtverdraaijing.

RACAILLE, Fr., janhagel, gespuis; figuurl., allerlei nietswaardige zaken, uitschot.

RACCOMMODEMENT, Fr., verzoening; de herstelling der vriendschap tusschen personen, die onder elkander oneens waren. *Raccommoderen*, *raccommoder*, Fr., herstellen, weder in orde brengen, vernieuwen; figuurl., eenen beganen misslag weder goedmaken, herstellen; verzoenen, weder vereenigen.

RACCORDEREN, stemmen, weder stemmen, b. v. eene viool; weder verzoenen, vereenigen; ook gelijk, effen aan elkander bouwen of voegen, gelijk twee deelen van een gebouw. *Rac-*

cordement, het gelijk- effenmaken; aan elkander bouwen, geschikte vereeniging van twee deelen; stemming van een speeltuig; ook in de schilderk., de overeenkomst der tinten en halve tinten, in eene verbeterde schilderij.

Raccrocheren, *se raccrocher*, Fr., figuurl., zich weder met elkander verzoenen, elkander weder verdragen; ook door vleijerij en schoonpraat, weder iemands gunst verwerven, welke men verloren heeft; zich weder met iemand, van wien men zich gescheiden heeft, vereenigen.

Race, zie *ras*.

Rackasira, een Indiaansche balsem, van eene geelbruine kleur en eenen bitterachtigen smeak; bij breekt ligtelijk in de koude, en geeft, aangestoken, eenen zeer aangenamen geur van zich.

Racler, Fr., schrappen; afstrijken, van koren; ook zagen op de viool. *Racleur*, een slechte vioolspeler, een zager op de viool. *Racloir*, schrapijzer.

Racquit, Fr., het wedergewonnene. *Racquitteren*, wederwinnen wet men verloren heeft; ook het verlies van een' ander vergoeden; *zich racquitteren*, zijne schade weer inhalen, zijn verlies herstellen.

Radegast, een god der oude Duitschers, welke bijzonder door de Obotriten (de tegenwoordige Mekkelenburgers), vereerd werd. Op zijn hoofd zat een vogel met uitgespreide vleugelen; op de borst had hij eenen ossekop, in de regterhand een schild en in de linker eene speer.

Raderen, schaven, uitkrassen; ook met sterkwater in koper etsen.

Radiaal, hetgeen strelen heeft. *Radiaalkroon*, eene stralenkroon; zie *Aureole*. *Radiatie*, het uitschrappen van eenen post, of van een artikel, in eene rekening; ook het stralen schieten ven een lichtgevend ligchaam.

Radicaal, ingeworteld; wat den oorsprong, den grond, den wortel eener kracht of eigenschap uitmaakt; oorspronkelijk. *Radicaalvocht*, het levenssap. *Radicaalkuur*, eene grondige genezing. Het *radicale kwaad*, de erfzonde. *Radicaliter*, Lat., *radicalement*, Fr., oorspronkelijk; overeenkomstig met zijnen aard en oorsprong; ook grondig, in den grond.

Radiometer, een graadboog, werktuig om de poolshoogte te meten; een Jakobsstaf.

Radius, Lat., lichtstrael, zonnestraal; ook halfmeter, de halve middellijn van eenen cirkel; zoo zijn de speken in een rad zulke *radii*, of halfmeters. *Radius* is ook de weg eenes lichtstraals van het eene punt tot het andere. *Radius vector*, (sterrek.) de regte lijn uit het brandpunt der eclyptische baan, in het middelpunt der planeet getrokken; ook de lijn uit het middelpunt der krachten in het zwaartepunt des hewogen ligchaams. *Radix*, een wortel; ook in de rekenkunst dat getal, hetwelk, met zich zelf vermenigvuldigd, een hoofdgetal geeft; het worteltal; ook in de spraakkunst, het stam- of wortelwoord, waaruit andere woorden ontstaan zijn.

Radotage, Fr., onverstandig gezwets, zottepraat. *Radoteren*, zotte, onverstandige reden voeren, dwaasselijk zwetsen. *Radoteur*, Fr., een onzinnige zwetser.

Radouceren, zachter maken, verzachten, een metaal zijne hardheid benemen; figuurl. matigen, doen bedaren, ter neder zetten.

Raffinade, eene soort van suiker, welke door een en andermaal koken en zuiveren, uit de melissuiker voortgebragt wordt; ook de verfijning, zuivering. *Raffinage*, de herhaalde loutering of zuivering des salpeters, der zwavel, der zouten enz., maar inzonderheid der suiker; ook, de op zulk eene wijze gelouterde suiker zelve. *Raffinement*, Fr., haarkloverij, vittarij, het uitpluizen eener zaak; muggenzifterij; de nieuwsgierige of neuswijze bemoeijing, om de oorzaken en den zamenhang der dingen uit te vorschen; ook spitsvindigheid. *Raffinaderij*, *raffinerie*, Fr., de verfijning en loutering in het algemeen; ook de plaats, waar de suiker gekookt en gezuiverd wordt. *Raffinadeur*, *raffineur*, Fr., iemand, die salpeter, zwavel, maar inzonderheid suiker loutert; ook de werkman, die het zilver van het lood, dat het nog bij zich heeft, geheel en al zuivert. *Raffineren*, reinigen, verfijnen; ook figuurl. napluizen, iets trachten uit te vorschen. *Een geraffineerd mensch*, dat is een listig, doortrapt mensch.

Rafraichir, Fr., ververschen, verfrisschen, verkoelen. *Rafraichissant*, verkwikkend, verkoelend, verfrisschend. *Rafraichissement*, verkwikking, ververschiing.

Ragatte, eene wedvaart met sloepen, in Venetie.

Rage, Fr., dolheid, razernij, woede; figuurl., dolle zucht tot iets.

Raggio, *ragione*, Ital., zoo veel als *firma*; de naam, of teekening, onder welke een huis handel drijft; ook eene koopmansrekening.

Ragout, Fr., een vleeschgeregt, dat met vele dingen vermengd is, die den eetlust opwekken. *Ragout à la diable*, een mengelmoes van allarhande spijzen.

Rajipons, eene soort van Indische dappere soldaten, die echter slechts eene lans en eenen sabel voeren.

Raillerie, Fr., *railjerie*, scherts, spotternij. *Par raillerie*, uit scherts. *Raillerie à part*, scherts ter zijde. *Railleren*, *railler*, Fr., spotten, schertsen, bespotten, beleedigen, kwellen. *Railleur*, Fr., schertser, spotter, spotvogel.

Raison, Fr., rede; het vermogen, om duidelijke begrippen te vormen, om te oordeelen en te besluiten; ook *verstand*, dat is het goede gebruik, dat de mensch van zijne rede maakt; ook een verstandig gedrag; al datgene, hetwelk met het verstand, de billijkheid, het regt en de opgelegde pligten overeenkomt; ook grond, oorzaak, beweegreden. *Un être de raison*, Fr., *ens rationis*, Lat., eene hersenschim, een onding. *Raison d'état*, het voordeel van den staat. *Raisonnable*, Fr., redelijk, billijk, grootmoedig, of mild. *Raisonnement*, Fr., oordeelskracht; ook het oordeelen, of oordeelvellen; desgelijks het oordeel zelf. *Raisonneren*, *raisonner*, Fr., verstandig redeneren, oordeelen, besluiten; ook spitsvindig redeneren, tegenspreken, tegenwerpingen maken; den mond roeren. *Raisonneur*, Fr., een zwetser, babbelaar; ook een persoon,

die er veel tegen inbrengt, wanneer hem iets bevolen wordt.

Raket, *rachetta*, Ital., *raquette*, Fr., bij het balspelen, een klein net tusschen eenen ronden beugel, met eenen handgreep, om den bal daarmede te slaan.

Raket, in de vuurwerkkunst, een gedeelte van een lustvuurwerk, hetwelk uit eenen met lagen kruid gevulden cilinder bestaat, die, wanneer hij aangestoken wordt, in de hoogte stijgt, en dan met eenen sterken klap uitgaat. *Congrevische raketten*, of *brandraketten*, bestaan uit een' ijzeren, hollen kogel, waaraan een blikken bus vol gaten is vastgemaakt; een lange, daaraan gehechte stok dient, om er de noodige rigting aan te geven. Het gestel om te werpen is een werktuig met twee, naar alle zijden beweegbare laden of goten. Zoodra de kogel daarin gelegd en aangestoken wordt, vliegt hij, met een verschrikkelijk geweld, cenige duizend schreden voort, terwijl uit de gaten der bus een aanhoudende vuurstroom vloeit, welke pekaardig is, aan alle voorwerpen vast blijft hangen, en niet kan gebluscht worden. Na omtrent tien minuten volgt het vaneen springen des kogels zelf. De werking dezer vreesselijke Engelsche uitvinding is genoegzaam bekend geworden.

Rakoeum, een klein viervoetig dier, de spion van den leeuw, die zich altijd een eind' wegs vooruit begeeft, wanneer de leeuw op roof uitgaat.

Raky, de aangenaamste drank der Tlyliers, van pruimen toebereid.

Ralentissement, Fr., de vermindering der beweging; fig. het nalaten, zwakker, flaauwer worden; de vermindering enz. *Rallentando*, Ital., (muz.) afnemend, langzamer.

Ralliement, Fr., het weder te zamentrekken der door den vijand verstrooide, of uit elkander gejaagde troepen. *Rallieren*, de verstrooide troepen weder verzamelen, weder in orde brengen. *Geralliëerd*, weder verzameld, weder te zamen gebragt.

Ramadan, *ramasan*, de negende maand van het Turksche jaar, merkwaardig wegens de den Turken daarin aanbevolen dagelijksche gestrenge vasten, van den opgang der zonne tot aan haren ondergang. Aan het einde der maand houdt deze vasten op; en dan volgt het groote vreugdefeest, genaamd de *beiram*, een offerfeest met plegtige ommegangen.

Ramequin, geroosterde sneden brood met kaas, peper, enz.; of anders eenig gebak, om dorst te verwekken.

Ramificatie, verdeeling, uitbreiding in takken, in kleine aderen; figuurl., het kiemen, ontstaan, verbreiden; de bron.

Ramolade, Fr., eene soort van geurige saus voor vleesch of visch.

Ranciditeit, ransigheid, reeds half bedorvene vettigheden.

Rancune, Fr., wrok, haat, vijandschap.

Randglosse, aanmerking op den rand van een geschrift.

Rang, rij, orde; ook de waardigheid, de stand, de plaats, welke iemand, met betrekking tot het aanzien, waarin hij staat, bekleedt; de trap van eer. *Rangeren*, in orde stellen, zetten, brengen, leggen,

enz.; ook, aan een' kant doen; zich in eene rij, in zekere orde stellen. *Rangering*, het in orde plaatsen.

Ranimeren, *ranimer*, Fr., weder levend maken; figuurl., bezielen, opvrolijken; ook het gezigt eene betere kleur geven; *zich ranimeren*, verschen moed vatten.

Rantsoen, het geld, waarmede een slaaf of krijgsgevangene losgekocht word; ook het geld, waarmede eene vijandelijke plundering afgekocht wordt; op de schepen is het de maat en het gewigt van spijs en drank, welke aan het scheepsvolk dagelijks worden uitgedeeld, bij de landtroepen de *portie* genoemd. Bij de landtroepen daarentegen draagt slechts de maat van voeder, welke ten behoeve der paarden uitgedeeld wordt, den naam van *rantsoen*, in onderscheiding van *portie*. *Rantsoeneren*, loskoopen; ook op rantsoen stellen: het scheepsvolk *rantsoeneren*.

Rappé, *rapé*, Fr., grof geraspte snuiftabak. *Rapperen*, *raper*, snuiftabak raspen.

Rappelleren, terugroepen, bij voorbeeld eenen gezant. *Rappel*, terugroeping: *de gezant heeft zijn rappel bekomen*, dat is, men heeft hem teruggeroepen.

Rappier, een degen.

Rapport, Fr., het berigt, hetwelk men van eene zaak geeft; ook eene onbedachtzame en boosaardige herhaling; oorblazerij; ook de zamenhang van zekere dingen met elkander. *Rapport* (*magnetisch*) heet de betrekking, of gemeenschap van dengenen, die gemagnetiseerd wordt met den magnetiseur, of deszelfs toestel. *Rapporteren*, wederbrengen, terug brengen, voeren, dragen enz.; ook berigt geven, verhalen; insgelijks uitpraten, uitbabbelen; ook van honden *rapporteren* (gebruikelijker *apporteren*) terugbrengen. *Rapporteur*, berigtgever, verhaler, ook een oorblazer, aanbrenger.

Rapprochement, Fr., zamenstelling; figuurl., wedervereeniging, verzoening.

Rapsodie, eigenlijk, eene beedelaarskiel, van oude lompen zamengesteld; figuurl., allerhande te zamen geschrevene zaken; zamengelapt schrift. *Rapsodien*, stukken uit de gedichten van Homerus. *Rapsodist*, iemand, die een geschrift uit andere zamenlapt.

Raptim, Lat., hals over kop; in grooten haast.

Raquetten, zie *raket*.

Raquit, zie *racquit*.

Rarefactie, verdunning der lucht, des bloeds; verwijding der zweetgaten; uitbreiding eener zaak, die te voren in een eng bestek besloten was.

Rariteit, zie *raar*.

Ras, eene soort van zijden of wollen stof, op welker oppervlakte men geen wol of haar ziet.

Ras, *race*, Fr., een tak, eene soort van dieren.

Raseren, *raser*, Fr., scheren; ook vestingwerken verwoesten, sloopen. *Rasuur*, het afscheren der haren, bij de Roomschkatholijke geestelijken. *Rasuren*, uitgekraste plaatsen, in eenig geschrift.

Rastraal, een werktuig, waarmede men vijf lijnen in eens op papier trekt, om noten te schrijven. *Rastreren*, lijnen trekken.

Rata, *ratas partes*, Lat., evenredige deelen, aandeelen, bijdragen. *Pro rata*, (namelijk

parte) evenredig. *Pro rato et grato*, voor krachtig en aangenaam houden. *Rato temporis*, ter behoorlijker tijd.

RATAFIA, eene soort van sterken drank, van aardbezien en andere vruchten en kruiden, op brandewijn getrokken.

RATIFICATIE, *ratificatio*, Lat., bekrachtiging. *Ratificeren*, bekrachtigen, bevestigen.

RATIHABEREN, goedkeuren, goedvinden, wettigen. *Ratihabitie*, goedkeuring, wettiging.

RATIO, Lat., zoo veel als *raison*, Fr. *Rationes decidendi*, de redenen, waarom zoo en niet anders gesproken of geoordeeld wordt; *ratio dubitandi*, de reden, waarom men twijfelt; *rationes dubitandi et decidendi*, redenen van twijfel en beslissing; *ratio legis*, de reden, waarom eene wet zoo ontworpen en zamengesteld is. *Ratiocinatio*, het verstandig oordeelen en besluiten. *Ratiocineren*, sluitredenen maken, besluiten. *Ratiocinium*, Lat., besluit, sluitrede. *Rationalis*, Lat., redelijk, overeenkomstig met de rede; ook met verstand begaafd. *Rationalist*, iemand, die zijne godsdienstige grondstellingen alleen uit de rede afleidt. *Rationalismus*, de godsdienst der rede. *Ratione*, ten aanzien van, uit hoofde van: *ratione conscientiae*, gewetenshalve; *ratione officii*, ambtshalve. *Rationel*, Fr., dat onderling zekere betrekking heeft; in de rekenk., wat zich naauwkeurig laat berekenen; ook redelijk, redematig. *Ratio sufficiens*, voldoende reden.

RATO, *de rato*, (in den kanselarijstijl) wil zeggen, dat eene zaak voor goedgekeurd en besloten moet gehouden worden.

RATRAPEREN, *rattraper*, Fr., weder verrassen, betrappen.

RATUS, Lat., krachtig, aangenaam, vast, stijf. *Rata pars*, de bijlage, het behoorlijke aandeel, de bijdrage, de bevestiging, bestemming. *Pro rata*, zoo veel als ieders aandeel bedraagt. *Ratum et gratum*, vast, gestadig en aangenaam. *De rato caveren*, zorgen, dat het beslotene zijn beslag krijge; ook *cautionem rati stellen*, slechts voor zijn aandeel borg stellen.

RAVAGE, Fr., verwoesting, in het algemeen, eene daardoor veroorzaakte groote schade; *veel ravage in een huis maken*, veel geweld maken, veel wanorde veroorzaken. *Ravageren*, slechten, verwoesten.

RAVAUDAGE, Fr., lapwerk. *Ravauder*, lappen; lastig vallen, den beest spelen. *Ravauderies*, Fr., nietswaardige dingen; nutteloose praat, zot gesnap. *Ravaudeur*, figuurl., een vervelende zwetser, zotte grootspreker, babbelaar.

RAVELIJN, *ravelin*, Fr., een bolwerk, dat eene halve maan, of twee zijden van eenen driehoek vertoont, en op zich zelf, door de gracht van den wal eener vesting afgescheiden, gemeenlijk voor eene poort aangelegd wordt, om dezelve te dekken.

RAVILEREN, schenden, verachtelijk maken.

RAVITAILLEMENT, nieuwe proviandering. *Ravitailleren*, op nieuw provianderen, van levensmiddelen voorzien. *Ravitaillering*, het weder voorzien van eene plaats met levensmiddelen.

RE, de tweede noot van den toonladder, de D.

REACTIE, *reactio*, Lat., *reac-*

tion, Fr., tegenwerking; terugwerking. *Reagens*, een middel, waardoor de *reactie* bewerkt wordt.

Reaal, zekere Spaansche zilvermunt; ook een stuk gouds, dat nagenoeg eenen halven dukaat bedroeg.

Reaal, zakelijk, wezenlijk, in tegenoverstelling van woordelijk, als: *reale en verbale injurien*; gene zijn dadelijkbeden, deze zijn schimpwoorden; ook werkelijk, in tegenoverstelling van *nominaal*, wat de uiterlijke benaming betreft, bij voorbeeld van de muntspecie, wanneer zij, of met betrekking tot hare innerlijke waarde, of naar de nominale waarde, uitgegeven wordt. *Reaalschool*, eene school, in welke niet enkel woorden en talen, maar ook tot het burgerlijke leven noodige kunsten en wetenschappen geleerd worden. *Realia*, gewigtige zaken, die iets van meer belang dan enkele woorden betreffen, wezenlijke dingen. *Realisatie*, het in werking brengen, de bewerkstelliging, verwezenlijking. *Realiseren*, tot een werkelijk bestaan brengen; waren en andere zaken verkoopen, tot geld maken; ook in de redeneerkunde, heet *realiseren*, eene reeds erkende waarheid, uit de ondervinding, verklaren of bewijzen, bij voorbeeld, de stelling: *alle menschen zijn sterfelijk*, wordt door de ondervinding, ten aanzien van het sterven der menschen, *gerealiseerd*, dat is bevestigd, of bewezen. *Realismus*, (het tegengestelde van *idealismus*) de leer, dat buiten onze voorstellingen, en onafhankelijk van dezelve, *werkelijke dingen* voorhanden zijn. *Realisten*, de aanhangers dezer leer. *Realiteit*, het ware wezen van één ding; werkelijkheid, volkomenheid, stellige bepaling. *Subjective realiteit*, denkbaarheid. *Objective realiteit*, werkelijkheid.

Réappréciation, Fr., de herhaalde schatting eener waar, enz.

Reassumeren, vernieuwen, weder opnemen. *Reassumptie*, wederopneming.

Reatus, weerbarstigheid, moedwillig bestaan; vergrijp, waarover men aangeklaagd wordt. *In reatu*, beschuldigd, aangeklaagd. Ook wordt *reatus* genomen voor de ellendige gesteldheid en het erbarmelijke voorkomen van eenen in hechtenis zittenden misdadiger.

Rebattemens, Fr., in de wapenkunde, allerlei verzonnene figuren die in elkander schijnen te loopen; in de muzijk, de veelmalige herhaling van denzelfden toon, ook *repercussie*.

Rebel, *rebelle*, Fr., oproerling, oproermaker, muiter. *Rebelleren*, *rebeller*, Fr., opstand veroorzaken, muiten. *Rebellie*, *rébellion*, Fr., oproer, muiterij; de geweldadige opstand tegen zijne wettige overheid.

Rebes, Hebr., eigenlijk, woeker; ook over het geheel, voordeel, gewin.

Rebondir, Fr., terugstuiten, opspringen, gelijk, bij voorbeeld een bal, die tegen den grond geworpen wordt. *Rebondissement*, Fr., het terugstuiten, terugkaatsen.

Rebours, verkeerd, averegts.

Rebut, Fr., afwijzing; ook uitsebot, het weggeworpene. *Rebuteren*, het doel niet laten bereiken, op eene harde en verachtelijke manier afwijzen,

verdrietig maken, uitwerpen, verwerpen; ook afschrikken, den moed benemen. *Rebutant*, verdrietig, van personen, en wat op dezelve betrekking heeft; onaangenaam, rampspoedig; onbehagelijk; afschrikkend.

Recadentia, Lat., wederkeering. *Jus recadentiae*, Lat., de terugkeering, of het vervallen van een regt aan den vorigen bezitter.

Recambio, *ricambio*, Ital., *rechange*, Fr., tegenwissel, welken men, wegens eenen niet betaalden wissel, met de kosten wederom trekt.

Recantatie, herroeping van aangedane smaatredenen en beledigingen; intrekking van het geen men gezegd of geschreven heeft. *Recanteren*, herroepen.

Recapitulatie, korte, hoofdzakelijke herhaling. *Recapituleren*, kort, hoofdzakelijk herhalen.

Recederen, terugtreden, afstaan.

Recens, *recent*, versch, nieuw, onlangs voorgevallen. *Recentiore*, op heeter daad.

Recensent, beoordeelaar, ofaanwijzer; boekbeoordeelaar, boekregter. *Recenseren*, aantoonen, beoordeelen, voornamelijk van boeken en geschriften. *Recensie*, beoordeeling.

Recepis, *recepisse*, Fr., blijk van ontvang.

Recept, voorschrift, welke bestanddeelen men ter bereiding eener zaak (bij voorbeeld artsenij, spijs, verw enz.) nemen moet; bijzonder een artsenijvoorschrift. *Recepteren*, artsenijmiddelen voorschrijven; ook dezelve, volgens het voorschrift, gereed maken.

Receptacle, Fr., verzamelplaats; bergplaats voor personen en zaken; voor zaken, een pakhuis, voor personen, een sluiphoek. *Receptaculum*, Lat., *receptacle*, Fr., plaats, waar iets verzameld wordt, als bij voorbeeld water; ook in de kruidkunde, dat gedeelte eener bloem, waar de bevruchtingdeelen tezamengewassen zijn.

Receptie, het ontvangen van eenen persoon of eene zaak; ook de aanneming van eenen persoon als lid van een gezelschap. *Receptien*, schriftelijke berigten van klanten, voor wier rekening men waren ontvangen heeft. *Receptitien*, (*bona receptitia*, Lat.) speldegeld; ook dat vermogen eener vrouw, hetwelk zij zich ter harer eigene beschikking voorbehouden heeft.

Receptiviteit, vatbaarheid, om iets aan te nemen. *Receptorium*, de sakristie, plaats voor de heilige vaten; ook het receptenboek der apothekers.

Reces, schriftelijk vergelijk; afscheid, wederkomst: *op reces scheiden*; ook achterstand, verzuimde betaling eener som, die men schuldig is, en deze som zelve. *Recesseren*, een eindelijk vergelijk of verdrag maken.

Recette, Fr., ontvang; *recette et la dépense*, ontvang en uitgaaf.

Receveur, Fr., ontvanger, verzamelaar.

Réchange, Fr., tegenwissel, zie verder *ricambio*.

Recherche, Fr., onderzoek, navraag. *Rechercheren*, *rechercher*, Fr., naauwkeurig en zorgvuldig onderzoeken, nazien; ook zich moeite om iets geven; ook een kunstwerk nogmaals met zorgvuldigheid nazien en uitwerken.

Recideren, afstaan, afwijken, terugtrekken.

Recidief, instorting van eenen zieke; nieuwe aanval van eene reeds doorgestane ziekte.

Recief, Fr. *recif*, of *ressif*, eene ontvangceel, of schriftelijke verklaring van eenen schipper, dat de goederen ontvangen en in het schip geladen zijn.

Recipe, Lat., neem, of men neme; zoo beginnen de geneesheeren hunne recepten.

Recipiangulum, Lat., hoekmeter, een werktuig, om de hoeken op het veld te meten.

Recipiendaire, Fr., *recipiendus*, Lat., iemand, die om een amht aanhoudt, of in een gezelschap wenscht te worden opgenomen; de optenemene, kandidaat.

Recipient, ontvenger, scheikundig werktuig; ook het klokkenvormige glas op het hord der luchtpomp. *Recipieren*, aannemen, innemen, wederopnemen, ontvangen.

Reciprocité, Fr., wederkeerigheid, wederkeerige betrekking. *Reciproque*, Fr., wederzijdsch, wederkeerig, onderling. *Reciproceren*, *reciproquer*, Fr., op gelijke wijze behandelen, met gelijke munt betalen, vergelden. *Reciprocum verbum*, Lat., wederkeerig werkwoord, in de spraakkunst, bij voorbeeld: zich moede gaan; zich iets inbeelden, enz. *Reciprocatie*, wederkeerigheid; ook eene vermeende heweging van het uurwerk, die men zegt, det een hetzelve door de heweging der aarde wordt medegedeeld.

Recit, Fr., *recitatie*, het voorlezen nit een boek, het opzeggen eener redevoering. *Recitatief*, een tusschending tusschen spreken en zingen, in de zangspelen, dat tot verbinding der handeling dient: eene soort van declamerend gezang, waarbij de maat niet naauwkeurig in acht genomen wordt. *Reciteren*, *reciter*, Fr., van buiten opzeggen, hardop lezen, verhalen.

Reclamatie, *réclamation*, Fr., terugroeping; terugvordering; klagt, bezwaar in regten; *reclame*, geregtelijke terugvordering, of de aanspraak, welke de eigenaar maakt op hetgeen hem ontnomen is. *Reclameren*, aanroepen, afsmeeken; ook terugvorderen.

Recluderen, openen, ontsluiten.

Recogiteren, herdenken, zich hezinnen, in zijne gedechten terugroepen.

Recognitie, de navorsching eener zaak; ook een herhaald onderzoek, eene herhaalde hezigtiging; insgelijks dankbaarheid, vergelding van ontvangene diensten, een wederdienst; verder erkentenis, bekentenis; de geregtelijke handeling, wanneer iemand eene oorkonde voorgelegd wordt, dat hij dezelve erkenne en voor geldig aanneme. *Recognitiegelden* zijn zoodenige gelden, welke de erfpachter den grondeigenaar geven moet, als een, blijk dat hij deszelfs regt van grondeigendom erkent.

Recognosceren, uitvorschen, (van verre) hezigtigen; voor regt erkennen, nazien; in de krijgsk., de plaatsing en gesteldheid des vijandelijken legers onderzoeken en daarvan kennis geven.

Recoleren, Fr., *recoler*, nogmaals overzien; andermaal hooren (h. v. van getuigen).

Recollets, Fr., Franciscanermonniken, welke op klompen met bloote voeten gaan, barrevoeter monniken.

Recolligeren, *se recolliger*,

Fr., zijne gedachten bepalen, zich weder bezinnen.

Recommandabel, *recommandable*, Fr., aanbevelingwaardig, lofwaardig, schatbaar. *Recommandatie*, aanbeveling, voorspraak. *Recommanderen*, aanbevelen, aanprijzen; ook inprenten, inscherpen; ook iemand aanbevelen, verzoeken, dat men hem bescherming verleene, vriendschap, of liefde betoone.

Recompens, *recompense*, Fr., belooning, dat is de ter belooning gegevene zaak; ook fig loon, vergelding, straf; *en recompense*, daarvoor, in plaats daarvan. *Recompenseren*, beloonen; figuurl. vergelden.

Recompleteren, weder voltallig, weder geheel maken.

Recompositie, de wedervereeniging der deelen eens ligchaams, ook in de scheikunde.

Reconciliatie, *reconciliation*, Fr., verzoening, bevrediging: ook de wederinwijding eener ontwijde kerk. *Reconcilieren*, *reconcilier*, Fr., weder verzoenen, bevredigen.

Reconfrontatie, *reconfrontation*, Fr., tweede verhoor der getuigen en des aangeklaagden. *Reconfronteren*, nog eens tegen elkander verhooren.

Reconnaissance, Fr., erkentelijkheid, dankbaarheid; ook het weder erkennen; insgelijks, eene schriftelijke bekentenis van iets ontvangen te hebben. *Reconnaissant*, erkentelijk, dankbaar.

Reconvalescent, hij, die uit eene ziekte herstelt, aan de beterhand is. *Reconvalescentie*, de herstelling uit eene ziekte. *Reconvalesceren*, herstellen, aan de beterhand zijn, genezen.

Reconvenient, een tegen- of wederklager. *Reconvenieren*, tegenklagen, eene tegenklagt doen, of op de baan brengen. *Reconventie*, wederklagt, tegenklagt.

Recoqueren, opwarmen, opkoken; nog eens ter hand nemen.

Recordabel, *recordable*, Fr., wat men zich herinnert, of herinneren kan. *Recordatie*, eene herinnering. *Recorderen*, herinneren.

Recours, Fr., teruggang, terugvordering, toevlugt; schadeloosbouding; zijn *recours* aan iemand nemen, zich door hem schadeloos laten houden.

Recouvreren, weder bekomen, weder verkrijgen.

Recreatie, uitspanning, verlustiging, verkwikking, verfrissching. *Recreëren*, verfrisschen, verlustigen, verkwikken, vermaken.

Recreditief, de terugroeping (van eenen gezant), waardoor het *creditief* vernietigd of teruggenomen wordt.

Recrement, afgang, vuiligheid, ontuig. *Recrémens*, Fr., zekere vochten, bij voorbeeld het speeksel, de gal enz., welke van het bloed afgescheiden worden.

Recriminatie, tegenbeschuldiging, tegenklegt, tegenverwijting, beschimping. *Recrimineren*, weder beschuldigen, tegenklagten doen; weder beschimpen.

Recruut, nieuw aangeworven soldaat, pas aangeworvene. *Recruteren*, werven, ligten, voltallig maken, geheel maken.

Recta, (namelijk *via*), langs den regten weg; regtuit.

Rectangulum, Lat., een regthoek, figuur, welker hoeken alle regt zijn. *Rectangulaire*, Fr., regthoekig.

Rectascensie, *rectascensio*, Lat.,

de regte klimming, of regte opklimming (in de sterrekunde).

Recte, Lat., regt, juist, naauwkeurig, goed, zeker, genoegzaam; eerlijk, opregt. *Recte bene*, Lat., zeer wel.

Rectificatie, *rectificatio*, Lat., de regtmaking, verhelping, verbetering, het in orde brengen, zuiveren. *Rectificeren*, verbeteren, regtmaken; verhelpen, in orde brengen; *gerectificeerde spiritus*, meermalen overgehaalde wijngeest. *Spiritus rector*, het aromatische gedeelte eener plant.

Recto folio, Lat., op de regter zijde, dat is op de eerste of voorste bladzijde.

Rector, Lat., een opziener, bestuurder van eene latijnsche school. *Rectoraat*, de waardigheid of het amht van rector. *Rector magnificus*, de opperbestuurder van eenen akademischen raad, of senaat.

Reçu, Fr., schriftelijk bewijs, dat men iets ontvangen of aangenomen heeft.

Recueil, Fr., verzameling, verscheidene zamengebragte of verzamelde dingen. *Receuillement*, de verzameling van de gedachten, den geest, het gemoed enz., om over eene zaak ernstig na te denken; de aandacht. *Recuilleren*, verzamelen, vergaderen; herstellen; ook zich herstellen, tot zich zelven komen.

Recul, Fr., de terugloop, teruglooping van het geschut; het achteruitgaan, deinzen. *Reculeren*, terugloopen, terugstooten, achteruitgaan, wijken.

Recuperatie, wederverkrijging, herovering. *Recupereren*, weder verkrijgen, heroveren.

Recurreren, teruggaan; zijne toevlugt nemen, zich tot iemand wenden, aan iemand houden. Zie *recours*.

Recusabel, *recusable*, Fr., verwerpelijk, weigerbaar. *Recusatie*, *recusatio*, Lat., weigering, verwerping, het afslaan, terugzenden; *recusatio judicis*, het verwerpen van den regter; *recusatio juramenti*, de weigering van den eed. *Recuseren*, weigeren, verwerpen, afslaan, terugzenden.

Redacteur, Fr., een verzamelaar, drukbezorger, schikker en uitgever (van tijdschriften). *Redactie*, verzameling, de drukbezorging; gezamenlijke uitgevers van tijdschriften.

Redargueren, wederleggen.

Redateren, de dagteekening van eenen brief veranderen, op nieuw dateren, vroeger dateren.

Redditie, *redditio*, Lat., teruggaaf, wedergeving, overgaaf (van eene vesting).

Redekunde, de wetenschap, welke den mensch opleidt, om wel en bondig te redekavelen, anders onder den naam van *logica* bekend.

Redemtie, *redemtio*, Lat., terugkooping, loskooping, verlossing, bevrijding, redding. *Redemtor*, verlosser, bevrijder, redder; *redemtor litium*, een proceskooper, die regtsgedingen aan zich brengt.

Rederijker, verbasterd van *rhetoriker*, onder welken naam er zich, weleer, door geheel Nederland, een aantal lieden in gezelschappen vereenigde, om zich in de redekunst, *rhetorica*, te oefenen.

Redevabel, *redevable*, Fr., verpligt, verschuldigd, erkentelijk.

Redhibeeren, teruggeven of terugnemen; het gekochte tegen betaling van het koopgeld

weder teruggeven. *Redhibitie*, *redhibitio*, Lat., de teruggave, terugneming.

Redhostimentum, Lat., de wedervergelding van iets; *loco redhostimenti*, in plaats van eene wedervergelding.

Redigeren, te zamen brengen, opstellen, voor de drukpers gereed maken, op het papier brengen. Zie *redactie*.

Redimeren, terugkoopen, los koopen, verlossen, bevrijden. Zie *redemtie*.

Redingote, Fr., (eigenlijk naar het engelsch *ridingcoat*) een rijrok, overrok, in den vorm van eenen priesterrok, wijd en lang tot op de voeten; *redingote ajustée*, Fr., morgendragt der dames, lang overkleed om uit te gaan.

Redintegratie, *redintegratio*, Lat., hernieuwing, weder herstelling. *Redintegreren*, herstellen, hernieuwen, weder volkomen maken.

Redivivus, weder levend, hernieuwd.

Redoubleren, verdubbelen, dat is met meer sterkte of nadruk herhalen; vermeerderen, versterken.

Redoutabel, *redoutable*, Fr., vreesselijk, ontzaggelijk, geducht. *Redoute*, Fr., eene veld- of schrikschans, kleine vierhoekige verschansing; ook eene maskerade, maskeradedans. *Redouteren*, vreezen, duchten, schuwen.

Redressement, Fr., het regt maken, of regt worden. *Redresseren*, weder regt maken, weder oprigten, zetten, plaatsen, buigen, maken; te regt brengen, herstellen, eene zaak wederom den behoorlijken vorm geven, verbeteren.

Reduceren, terugbrengen, terugvoeren; verminderen, beperken, intrekken, in waarde vernederen, in prijs lager stellen, *Reducering* en *reductie*, terugvoering, terugbrenging, herleiding (van maten, gewigten en munten); vermindering, afdanking; *reductio ad arbitrium boni viri*, de overlating aan de regterlijke willekeur.

Redundantie, overvloed, overmaat, overtolligheid. *Redunderen*, terugvloeijen; in overvloed zijn.

Reduplicaat, een nogmaals verdubbeld afschrift. *Reduplicatie*, de wederverdubbeling. *Redupliceren*, weder verdubbelen.

Reede, (zeevaart) eene niet zeer diepe plaats in zée, op eenigen afstand van de kust, alwaar de schepen, voor de winden en stormen beveiligd, ten anker kunnen liggen. *Reeder*, eigenaar van een schip, uitruster van schepen. *Reederij*, het uitrusten van schepen; een genootschap van reeders, die gemeenschappelijk schepen uitrusten.

Reëel, *réel*, Fr., zakelijk, wezenlijk, werkelijk, zeker, gewis, vast, grondig (van kennis); *reële waarde*, het gehalte, de zakelijke of innerlijke waarde, van geld, munten of landsschuldbrieven, (in tegenstelling van de *nominale*, of naamswaarde).

Reef, (scheepsw.) zulk eene strook van een zeil, als van eenige nevens elkander geplaatste koorden voorzien, die elk tegenover zich een gaatje hebben, waardoor men ze trekt, om het zeil in te korten.

Re et corpore arresteren, persoon en goederen in beslag nemen.

Refectie, *refectio*, Lat., verkwikking, laving; een verkwikkingsmaaltijd, in de vas-

ten, bij de Roomschgezinden. *Refectorium*, de verkwikkingsof eetkamer, eetzaal in kloosters en andere geestelijke gestichten.

Refelleren, wederleggen.

Referaat, het berigtambt; berigt, de voordragt. *Referendarius*, Lat., *referendaire*, Fr., een berigtgever, voordrager (bij geregtelijke zittingen). *Refereren*, berigten, berigt geven, voordragen. *Referendum*, het te berigtene, waarover berigt moet medegedeeld worden; *ad referendum*, om te berigten (overnemen).

Referein, zie *refrein*.

Reficieren, weder herstellen, verkwikken, oprigten, verbeteren; ook met spijs en drank laven. *Reficientia*, Lat., versterkende, verkwikkende artsenijmiddelen.

Refigeren, weder aanplakken, aanhechten, aanslaan.

Reflecteren, weerkaatsen, terugkaatsen, spiegelen; op iets denken of acht geven. *Reflector*, een terngwerper, terugkaatser. Zie *reverbère*. *Reflexie*, de terugkaatsing, terugstraling; opmerking, aanmerking, overdenking; *reflexiehoek*, (gezigtk.) hoek van terugkaatsing, gelijk zijnde een die van invalling.

Reformatie, hervorming, verbetering eener zaak, door afschaffing en verwerping van het verkeerde en gebrekkelijke; bijzonder de godsdienstverbetering door Luther, Calvijn en anderen daargesteld, door het wegruimen van de ter kerke ingeslopene dwalingen en misbruiken. *Reformator*, *reformateur*, verbeteraar, hervormer, bijzonder, een geloofszuiveraar, leer- of kerkverbeteraar. *Reforme*, de verandering, wedervorming, omschepping; (krijgsd.) de vermindering, door afdanking of door uitmonstering; *op reforme stellen*, buiten dienst en op verminderde soldij stellen. *Reformeren*, hervormen, verbeteren.

Refractaire, Fr., een weerspannige; een, die, in den krijgsdienst opgenomen zijnde, zich aan denzelven onttrekt. *Refractie*, *refractio*, Lat., de breking der lichtstralen, straalbreking. *Refrangibel*, *refrangible*, Fr., (natuurk.) breekbaar, dat gebroken kan worden. *Refrangibiliteit*, breekbaarheid; eigenschap der lichtstralen, om, bij den overgang uit eene middenstof in eene andere van verschillende digtheid, hunne vorige rigting meer of minder te veranderen.

Refrein, *referein*, zekere soort van gedicht, bij de oude rederijkers gebruikelijk, van het Lat. *referre*, wederbrengen, omdat men aan het einde van elk koppelvers denzelfden regel herhaalde, even als in het zoogenoemde *rondeel*; ook verdrietige herhaling van eene en dezelfde zaak.

Refricieren, weder opkrabben, van nieuws opscheuren, als eene wond.

Refrigerantia, Lat., verkoelende geneesmiddelen. *Refrigeratie*, afkoeling, verkoeling, verfrissching. *Refrigereren*, afkoelen, verfrisschen.

Refringeren, opbreken, verbreken.

Refroideren, Fr. *refroidir*, afkoelen, verkoelen, verkouden.

Refuge, Fr., *refugium*, Lat., eene schuilplaats, toevlugt, toevlugtsoord. *Refugé*, een vlugteling, bijzonder geloofsvlugteling, een gevlugte Protestant uit Frankrijk (1685) onder

Lodewijk XIV, Protestantsche uitgewekene. *Refugieren*, uitwijken, ontwijken, voortvlugtig zijn.

Refunderen, weder ingieten; weder geven, terug geven, wederbetalen. *Refusie*, teruggaaf, terugbetaling.

Refus, Fr., *refuus*, weigering, weigerend antwoord. *Refuseren*, weigeren.

Refutatie, *refutatio*, Lat., wederlegging. *Refuteren*, wederleggen.

Regaal, koninklijk, voortreffelijk; in orgels, een register, dat de menschelijke stem nabootst, en van daar ook, *vox humana*, menschenstem genoemd wordt. *Regale*, een koninklijk of ander landsheerlijk voorregt; hoogheidsregt. *Regaleren*, (heerlijk) onthalen, bedienen. *Regalia* (namelijk *jura*), koninklijke, landsheerlijke regten, hoogheidsregten.

Regard, Fr., blik, aanblik; opmerking, ontzag, achting, eerbied. *Regarderen*, beschouwen, letten, achtgeven, opmerken; ontzien.

Regel, een rigtsnoer, voorschrift.

Régence, Fr., het regentschap; rijksbestuur.

Regeneratie, de wedergeboorte; wederopkweeking, herschepping, omvorming, wederherstelling. *Regenereren*, weder voortbrengen, herstellen.

Regent, landheer, vorst, heerscher, rijksbestuurder. Ook wordt de grootste diamant in eene vorstelijke kroon *regent* genoemd.

Regie, Fr., de leiding, het beheer, van zekere inkomsten. *Regie van den tabak*, het beheer, da alleenhandel van den tabak.

Régime, Fr., *regimen*, Lat., bestuur; levensregel, eetregel, rigtsnoer.

Regiment, staatsbestuur; legerschaar, heerschappij.

Regisseur, Fr., een beheerder; rekeningvoerder, belastingontvanger; tooneelbeheerder, die de rollen uitdeelt.

Register, naamlijst, na- of bladwijzer; in orgels, verscheidene tot eene soort van geluiden behoorende pijpen: *alle registers bijzetten*, alle stemmen laten hooren; registers houden, bij boekdrukkers, zorgen, dat bij de wederdruk het blad juist in de punctuurgaten van de schoondruk kome, op dat de kolommen op beide zijden overeenkomen; ook lucht- of trekgat in smeltovens. *In het zwarte register*, in een kwaad blaadje, eenen slechten naam, staan; *registerschip*, een Spaansch vaartuig, dat tot varen en handelen naar de West-indiën en Amerika bestemd is, en zijnen naam daarvan heeft ontleend, dat deszelfs bevrachting vooraf naauwkeurig opgeteekend en geregistreerd wordt.

Registratie, het inschrijven van acten, enz. *Registrator*, een inschrijver, indrager; schriften- of oorkondenschikker. *Registratuur*, eene actenkamer, bewaarplaats der oorkonden, acten, enz.

Reglement, voorschrift, verordening, rigtsnoer.

Regnum, Lat., rijk: *Regnum animale, vegetabile et minerale*, het dieren- planten- en delfstoffenrijk.

Regratterie, Fr., kramerijen, kramerswaren.

Regres, *regressus*, Lat., teruggang; verhaal van schade op iemand. *Regressief*, teruggaande, terugwerkende.

Regret, Fr., leed, leedwezen, rouw, droefheid over het verlies van iets of eene mislukte

hoop. *Regretteren*, betreuren, beklagen.

Regula, Lat., zie *regel*. *Regularist*, een regelaar, regelgever. *Regulariter*, Lat., regelmatig, in de orde, op eene ordelijke wijze. *Regulariteit*, regelmatigheid, juistheid. *Regulatief*, voorschrift, rigtsnoer, schikking. *Reguleren*, regelen, schikken, rangschikken, in orde brengen, bijzonder van uurwerken. *Regulering*, regeling, rangschikking. *Regulier*, regelmatig, juist. *Regulieren*, *regulares*, Lat., ordesgeestelijken.

Regulus, Fr. *régule*, het zuiverste en fijnste gedeelte van eenerts, die bij het smelten midden in de massa blijft staan; de koning: *regulus antimonii*, het halfmetaaldeel van het spiesglas, waarvan men, naar verscheidenheid der bijgevoegde zouten of metalen, onderscheidene koningen heeft.

Regurgitatie, zie *vomeren*.

Rehabilitatie, het weder in den vorigen stand plaatsen. *Rehabiliteren*, weder in den vorigen stand plaatsen; weder in staat stellen, wederom eerlijk maken, weder bekwaam maken, herstellen.

Rejicieren, verwerpen. *Rejectie*, de verwerping, het verwerpen.

Reïmpositie, eene herbelasting, eene nieuwe belasting.

Reïmpressie, de herdruk. *Reïmprimeren*, herdrukken.

Reïntegratie, zie *redintegratie*.

Reintje, benaming van dan vos in de fabelen: *Reintje de vos*.

Reïteratie, herhaling. *Reïtereren*, berhalen, harnieuwen, vernieuwen.

Relaas, zie *relatie*.

Relache, Fr., uitspanning, verlustiging, rust, het uitrusten; ophouden, nalaten. *Sans relache*, zonder ophouden, onophoudelijk, rusteloos. *Relachement*, Fr., verslapping, laauwheid, vermindering, veronachtzaming. *Relacheren*, slap maken, verslappen, nalaten, ophouden, vermoeijen, laten varen.

Relais, Fr., pleisterplaats, verwisseling van paarden, versche paarden, nieuw voorspan; de tusschenruimte in de tapijten, alwaar eene nieuwe kleur of figuur begint.

Relanceren (jagtk.), een wild weder opjagen; fig. iemand opzoeken, ten einde hem tot iets, wat hij ongaarne doet, over te halen.

Relatie, relaas, verhaal, berigt, de aanwijzing, melding, voordragt; de betrekking, waarin de eene zaak tot de andere, of de eene persoon tot den anderen staat. *Relateren*, verhalen, vertellen: *relata refero*, ik verhaal hetgeen ik gehoord heb. *Relatief*, *relative*, Lat., betrekkelijk: *pronomen relativum*, betrekkelijk voornaamwoord, in de spraakk.

Relaxantia, Lat., ontspannende of losmakende middelen. *Relaxatie*, losmaking, verslapping, uitzetting der spieren; het ophouden, verzachten of verminderen der straf. *Relaxeren*, slap of wijd maken; ontbinden, bevrijden, verligten, verzachten.

Relegatie, *relegatio*, Lat., de verbanning naar zekere plaats. *Relegeren*, verbannen, wegzenden; afschaffen.

Relevant, verheffende, gewigtig, dienstig. *Relevatie*, *relevatio*, Lat., opheffing, bevrijding. *Relevée*, Fr., de namiddag, namiddagstijd. *Releveren*, oprigten, opheffen; weder op-

bouwen; iemand weder op de been brengen, hem ophelpen; iets luisterrijk of bevallig maken; bevrijden, van eene verpligting vrijspreken.

Reliëf, Fr., verheven of gedreven werk in hout, metaal, enz.; figuurl. glans, roem, eer, aanzien. *Haut-relief, plein-relief, relief entier*, geheel verheven werk. Zie *bas-relief*.

Religie, *religio*, Lat., *religion*, Fr., de godsdienst, godsvrucht, godzaligheid, godsvruchtige gemoedsgesteldheid; geweten, naauwgezetheid. *Religieuse*, Fr., eene non, kloostervrouw, geestelijke of kerkelijke dochter. *Religieux*, Fr., vroom, godvruchtig, naauwgezet van geweten; een monnik, geestelijke of kerkelijke. *Religiositeit*, godsvrucht, naauwgezetheid van geweten.

Relinquerren, verlaten, achterlaten, nalaten, als zijn vermogen aan zijne bloedverwanten of andere erfgenamen.

Reliquiarium, Lat., *reliquaire*, Fr., verzameling van heilige overblijfselen. *Reliquie*, het overblijfsel, overschot, bijzonder van de beenderen, kleederen of andere dingen van heiligen. *Reliquien*, heilige overblijfsels, heilige beenderen. *Reliquus*, ook *reliqua*, het overige, overschot, wat er nog aan het geheel ontbreekt; bij titels: *et reliqua*, wanneer men den ganschen titel niet wil zetten.

Relocatie, *relocatio*, Lat., wederverhuring of verpachting, verlenging van den huur- of pachttijd.

Relueren, weder inlossen; vergoeden. *Reluitie*, de wederinlossing van een pand.

Remains, Eng., *remanentia*, Lat., overblijfsels, zonder orde of keus zamen geworpen, rommelzo.

Remarquabel, *remarquable*, Fr., bemerkenswaardig, merkwaardig. *Remarque*, Fr., opmerking, aanmerking. *Remarqueren*, aanmerken, opmerken, aanmerkingen maken; waarnemen of gewaarworden.

Rembarquement, Fr., wederinscheping. *Rembarqueren*, wederinschepen.

Remboursement, Fr., wederbetaling, teruggaaf. *Rembourseren*, wederbetalen, vergoeden, wedergeven.

Remediabel, *remediable*, Fr., herstelbaar, geneeslijk, verhelpbaar. *Remedie*, *remède*, Fr., *remedium*, Lat., een middel, hulpmiddel, geneesmiddel, redmiddel. *Remedieren*, herstellen, helpen, verhelpen, hulp of raad geven. *Remediering*, herstelling, verandering.

Rémigré, Fr., wederingewekene; een uitgewekene, die weder in het vaderland terug is gekomen.

Reminiscentie, de herinnering; het herinneringsvermogen. *Reminiscere*, naam van den tweeden zondag in de vasten, van de eerste woorden der vulgata, Ps. 25 : 6. *Reminiscere Domine &c.*, Heer gedenk enz.

Remis, Fr., gelijkoogig of gelijkpuntig, wanneer men even veel oogen of punten heeft (in het kaartspel), enkel door even veel steken, punten of oogen te hebben, verloren; ook weerinzet, dubbele inzet. *Remise*, de zending, overmaking, bijzonder van geld, waren, wissels enz.; uitstel, nalating; inzet (in het kaartspel); ook eene schuur, bewaarplaats, bijzonder voor hout, wagens, enz., wagenhuis, koetshuis. *Remissibel*, *remissible*, Fr., vergefelijk, verzoenlijk. *Remissie*, *remissio*, Lat., de terug-

zending; vrijstelling, kwijtschelding van belasting, straf enz. *Remissoriales* (namelijk *literae*), terugzendings- of terugwijzingsschrift, waardoor een regtsgeding weder naar de vorige regtbank teruggewezen wordt.

Remittent, een overzender, ontvanger en uitbetaler van eenen wissel. *Remitteren*, terugzenden, overzenden, geld of wissels overmaken; ook iets van eene vordering laten vallen.

Remonstrantie, *remonstratie*, *remonstratio*, tegenvoorstelling, tegenwerping, bijzonder het, op de Dordrechtsche synode, door de aangeklaagden ingeleverde tegenschrift, waarvan zij den naam van Remonstranten bekomen hebben. *Remonstreren*, tegenvoorstellen doen, tegenwerpingen maken.

Remonte, Fr., de geheel- of voltalligmaking, bijzonder van paarden en ruiters. *Remonte-* of *remonteerpaarden*, paarden tot het voltalligmaken der ruiterij dienende. *Remonteren*, op nieuw opmaken (van hoeden enz.); van nieuwe paarden voorzien.

Remords, Fr., *remors*, gewetensangst, wroeging.

Remoreren, hinderen, verhinderen, ophouden, vertragen.

Remotie, verwijdering, afzetting. *Removeren*, wegbrengen, afzetten, verwijderen.

Rempart, Fr., muur, wal, voormuur van eene stad, vesting.

Remplaçant, een plaatsvervanger, plaatsbekleeder (bijzonder in den krijgsdienst). *Remplaceren*, in iemands plaats treden, iemands plaats vervullen, innemen, weder bezetten.

Rempli, Fr., het opnaaisel, de inslag, aan een verkort kleed.

Remuneratie, belooning, vergelding. *Remuneren*, vergoeden, beloonen, vergelden.

Rencherkeren, *rencherisseren*, opbieden, verhoogen; duurder worden, opslaan. *Rencherissement*, Fr., het opbieden, verhoogen der prijzen, duurder maken der waren, de opslag.

Rencontre, Fr., het toevallig ontmoeten, onverwacht tegenkomen, bijzonder van vijandelijke hoopen krijgsvolk; ook oneenigheid, tweestrijd. *Rencontreren*, bejegenen, ontmoeten, aantreffen, vinden.

Rendant, Fr., rekeninghouder, rekeningvoerder; *rendant van rekening*, die rekening doet. *Renderen*, opleveren, bedragen, opbrengen, bijzonder van de winst eener zaak.

Rendez-vous, Fr., eene zamenkomst, afgesprokene plaats ter zamenkomst, bestelling; iemand een *rendez-vous* geven, iemand ergens bestellen.

Renegaat, een afvallige, die van het Christendom tot het Islamismus is overgegaan.

Renegeren, weder loochenen, nogmaals ontkennen.

Renfoncement, Fr., dieping, diepte; (doorzigtk.) als de voorwerpen zeer ver verwijderd schijnen; (bouwk.) de dieping in eenen muur voor een schilderijvak enz.

Renforceren, versterken, vermeerderen, sterker maken, verhoogen. *Renfort*, Fr., versterking.

Renitent, een wederstrever. *Renitentie*, weerspannigheid, tegenstand. *Reniteren*, tegenstreven, zich verzetten, weerstreven.

Renommée, Fr., beroemdheid, naam, roep, mare, gerucht, aanzien. *Par renommée*, bij

name, bij geruchte. *Renommeren*, zich eenen naam maken, inzonderheid door twistzoekerij en baldadigheid. *Gerenommeerd*, beroemd, befaamd. *Renommist*, hij, die wegens zijne baldadigheid en twistzucht bekend is.

Renonce, Fr., ontzegging, verloochening; de ontbrekende kleur, in het kaartspel. *Renonceren*, zie *renuncieren*. *Zich renonceren*, in het kaartspel, eene kleur wegwerpen, om *renonce* te bekomen, en de opgespeelde kaart met troef te kunnen halen.

Renovatie, *renovatio*, Lat., vernieuwing, hernieuwing. *Renoveren*, vernieuwen, hernieuwen, verbeteren; (van wissels) derzelver vervaltijd of inlossing uitstellen.

Renseignement, Fr., aanwijzing, melding, inlichting, berigt; inzonderheid aanwijzing van de uiterlijke teekenen, waaraan iemand te kennen is.

Rente, inkomst van vermogen, landerijen, kapitalen. *Lijfrente*, inkomst, die met den dood ophoudt. *Renten*, interessen opbrengen: *dat kapitaal enz. rent niet*. *Renteuler*, iemand, die van zijne renten leeft, of, in het algemeen, die renten te innen heeft. *Rentenieren*, van zijne renten leven. *Rentmeester*, zaakwaarnemer.

Rentoileren, verdoeken, eene oude schilderij op nieuw doek overbrengen, en het bedorvene daaraan verbeteren, welk laatste *retoucheren* genoemd wordt.

Rentreren, weder ingaan; twee einden doek of andere stof zoo aan elkander naaijen of maken, dat men de naden niet kan zien.

Renueren, afslaan, niet willen, weigeren.

Renunciatie, weigering, afstand, ontzegging. *Renunciatio successionis*, Lat., afstand van de nalatenschap. *Renunciatio litis*, Lat., de opheffing van het gevoerde proces. *Renuncieren*, weigeren, ontzeggen; ook afstaan, afstand doen.

Renverseren, omkeeren, omverwerpen, het onderste boven keeren.

Renvooi, verzending; aan- of verwijzing.

Reo negante, actori incumbit probatio, wanneer de aangeklaagde iets loochent, moet het de aanklager bewijzen. *Actore non probante, reus est absolvendus*, wanneer de aanklager niets bewezen heeft, dan behoeft de aangeklaagde geen tegenbewijs.

Reorganisatie, wederinrigting, nieuwe inrigting. *Reorganiseren*, weder inrigten, hervormen, herscheppen.

Reparabel, *réparable*, Fr., herstelbaar, hernieuwbaar, verbeterlijk. *Reparatie*, verbetering, hernieuwing, herstelling, schadevergoeding, schadeloosstelling. *Réparation d'honneur*, Fr., herstel van eer, vereerlijking. *Repareren*, verbeteren, herstellen, vernieuwen (b. v. een gebouw); weder goed maken (als eenen misslag).

Repartieren, deelen, uitdeelen, verdeelen. *Repartitie*, verdeeling, indeeling.

Repasseren, weder door of voorbij reizen, teruggaan; ook eene rekening nogmaals doorloopen; weder overtellen, nagaan, overdenken.

Repelleren, af- en terugdrijven. *Repellentia*, terugdrijvende middelen.

Repercussie, terugwerping, terugstoot, weerstoot, terugkaatsing (van lichtstralen); in de

muzijk, wanneer twee of meer stemmen gevoegelijk op elkander volgen. *Repercussief*, terugdrijvend. *Repercutieren*, terugwerpen, terugstooten, terugkaatsen.

Repertorium, Lat., *repertoire*, Fr., een zaakregister, boek om na te slaan, verzamelboek; ook eene lijst van de stukken, die in den schouwburg zullen vertoond worden.

Repetent, een onderleeraar voor de herhaling van het geleerde; herhaler. *Repeteren*, berbalen. *Repetitie*, berhaling; *repetitie-horologie*, een slaand zakuurwerk. *Signum repetitionis*, een herhalingsteeken :‖:. *Repetitor*, Lat., *repetiteur*, Fr., die de lessen van den hoogleeraar met de studenten harhaalt.

Repignoreren, tegen- of wederpanden.

Repletie, volbloedigheid, zwaarlijvigheid; overlading van de maag.

Repliceren, antwoorden, hernemen, tegen inbrengen. *Repliek*, *replique*, Fr., een tegenantwoord, tegenschrift; (regtsg.) het tweede klaagschrift.

Replieren (krijgsk.), wijken, terugdeinzen, zich op eenigen post terugtrekken.

Reponderen, instaan, borg zijn of blijven; beloven.

Reponeren, weder op de plaats stellen, af- of wegleggen.

Reposceren, wederverlangen, of terugvorderen.

Reposoir, Fr., een rustaltaar, altaar op straat, bij processien; eene rustplaats, rustbank; ook eene vaas, waarin men iets vloeibaars laat zinken.

Repousseren, terugdrijven.

Reprehenderen, berispen, doorhalen. *Rerpehensie*, berisping, doorhaling, verwijt, bestraffing. *Reprehensibel*, *reprehensible*, Fr., berispelijk, berispingwaardig.

Represaille, Fr., eigene regtverschaffing; tegengeweld, waarmede men zich op iemand, wegens beleedigingen, verhaalt; wedervergelding; wraakoefening, wraakneming.

Representant, een vertegenwoordiger, plaatsbekleeder, plaatsvervanger (van een of meer afwezigen); volksvertegenwoordiger. *Representatie*, vertegenwoordiging, plaatsbekleeding; ook voorstelling. *Representatief*, vertegenwoordigend, plaatsbekleedend, voorstellend. *Representeren*, vertegenwoordigen, de plaats bekleeden, voorstellen.

Repressief, belemmerend, hinderlijk, terugdrukkend, terugdrijvend.

Reprimande, Fr., berisping, verwijt, bestraffing. *Reprimanderen*, schelden, berispen, verwijten, bestraffen.

Reprimeren, weerhouden, onderdrukken, weren, verhinderen.

Reprise, Fr., herneming, terugneming, berovering van een schip; ook in de muzijk, de berhaling van bet hoofdgedeelte eener aria, enz. Zie *prisa*.

Repriseren, Fr. *repriser*, nog eens schatten, op nieuw den prijs benalen.

Reprobabel, *reprobable*, Fr., verwerpelijk. *Reprobatie*, *reprobatio*, Lat., teganbewijs, veroordeeling, verwerping. *Reproberen*, niet aannemen of goedkauren, verwerpen, een tegenbewijs maken.

Reprochabel, *reprochable*, Fr., verwerpelijk, herispelijk, strafbaar. *Reproche*, Fr., verwijt, berisping, bestraffing. *Reprocheren*, verwijten, berispen, bestraffen.

Reproducent, een tegenbewijsvoerder. *Reproduceren*, weder te voorschijn brengen, herstellen; tegenbewijs voeren, tegengetuigen bijbrengen. *Reproduct*, hij, tegen wien een tegenbewijs gevoerd wordt. *Reproductie*, de wedervoortbrenging, herstalling, hernieuwing, vervolkomening. *Reproductief*, weder te voorschijn brengend, weder herstellend, vergoedend.

Repromissie, de tegenbelofte. *Repromitteren*, eene tegenbelofte doen.

Reprotest, of *reprotestatie*, eene tegenvoorstelling, tegenverklaring. *Reprotesteren*, eene tegenvoorstelling ingeven, eene tegenverklaring doen.

Reptilien, *reptilia*, Lat., kruipende dieren. *Reptilia parnassi*, fig. geleerde brekebeenen, ellendige dichters.

Repubesceren, weder jong worden.

Republiek, *republique*, Fr., *res publica*. Lat., de algemeene zaak, het gemeenebest, elke staat, die niet door eenen eenigen beheerscht wordt. *Republikein*, een gemeenebestgezinde, vrijheidsvriend. *Republikeinsch*, gemeenebestgezind, vrijheidlievend.

Repudiatie, verwerping, verstooting, afdanking, wegzending. *Repudieren*, verwerpen, verstooten, afdanken, wegzenden. *Repudieux*, Fr., verwerpelijk, aanstootelijk; wanneer een bruidegom bedenking maakt, om eene jonge juffrouw, wegens zekere gebreken, te trouwen. *Repudium*, Lat., afstand; opheffing van de verloving, echtscheiding.

Repugnant, wederstrevend, tegenstrijdend, walgelijk. *Repugnantie*, of *repugnatie*, Fr. *répugnance*, weder- of tegenstreving, halsstarrigheid. *Repugneren*, tegenstreven, tegenstaan, tegenstand doen; tegenstaan, walgen.

Repulsa, Lat., een weigerend antwoord, afwijzing. *Repulseren*, terugstooten, terugdrijven, afwijzen. *Repulsie*, *repulsio*, Lat., terugstooting, terugdrijving, afwijzing. *Repulsief*, terugstootend, terugdrijvend, afwijzend.

Reputatie, achting, eer, goede naam, vermaardheid, roem, aanzien.

Request, *requête*, Fr., een klaag-, verzoek- of smeekschrift; verzoek.

Requiem, Lat., rust; zielmis, in de roomsche kerk, voor de afgestorvenen, tot rust hunner zielen, welke met de woorden begint: *requiem aeternam dona eis Domine!* Heer! geef hun de eeuwige rust, enz. *Requiescat in pace*, hij (zij) ruste in vrede!

Requirant, een verzoeker, nazoeker, navrager. *Requireren*, vorderen, eischen, verzoeken; van geregts- of ambtswege, iets begeeren, navorschen. *Requisiet*, een vereischte, eigenschap, noodzakelijkheid. *Requisiteur*, verzamelaar, bijeenbrenger. *Requisitie*, eisch, vordering, beslag: *in requisitie stellen*. *Requisitionnaire*, Fr., zie *conscrit*.

Res, Lat., eene zaak. Zie *factum*. *Res judicata*, een vonnis. *Res litigiosa*, eene onbesliste, nog hangende zaak. *Res nullius*, eene zaak, die niemand toebehoort: *res nullius cedit occupanti*, eene zaak zonder meester kan de eerste de beste in bezit nemen. *Res facti*, daadzaak. *Res mobiles*, roerende goederen. *Res immobiles*, onroerende goederen.

Resanesceren, weder gezond worden.
Resarceren, wedergeven, wedervergoeden.
Rescinderen, vernietigen, opheffen, voor nietig verklaren, omverstooten (van contracten). *Rescissie*, de geregtelijke vernietiging, omverwerping, omverstooting, verwerping van een contract.
Rescontreren, afrekenen, narekenen, nazien, het eene tegen het andere uitdoen. *Rescontro*, eene tegenrekening, bij kooplieden.
Rescriberen, terugschrijven, antwoorden, inzonderheid, van besturen aan bijzondere personen. *Rescript*, schriftelijk antwoord, bijzonder van vorsten of besturen aan minderen. *Rescriptie*, eene schriftelijke aanwijzing tot heffing van eene geldsom, in den vorm van een bevel; in Frankrijk, gedurende de omwenteling, eene staatsverzekering, landsobligatie op de domeinen.
Reseraat, het ontsluiten, openen. *Reserantia*, Lat., openende geneesmiddelen. *Resereren*, ontsluiten, openen; mededeelen, ontdekken.
Reservaat, voorbehond, bewaring. *Reservando*, voorbehoudend, met voorbehouding. *Reservatie*, voorbehouding; *reservatio honoris in sententia*, Lat., dat de straf, die iemand in een vonnis opgelegd is, aan zijne eer niet schadelijk zijn zal. *Reservatio mentalis*, heimelijk voorbehoud, wanneer iemand, die eene verklaring, of eenen eed doet, en iets daarmede strijdig bij zich zelven denkt, en dus zijne partij, of den regter tracht te misleiden. *Reservatis et reservandis*, met voorbehoud van datgene, wat voor te bebonden is. *Reserve*, Fr., de voorbehouding, terughouding, voorwaarde, behoedzaamheid, voorzigtigheid; *corps de reserve*, de achterhoede; *en reserve*, in voorraad, ter zijde; *sans reserve*, zonder uitzondering. *Reserveren*, voorbehouden, bedingen; iets tot eenen anderen tijd behouden, hesparen, verschniven; opheffen, terugleggen; *cas reservé*, eene zonde, welke de paus alleen vergeven kan. *Reservoir*, Fr., een behouder, vischkaar, waterkom.
Resident, een zaakvertrouwde in vreemde hoofdsteden. *Residentie*, de zetel, hofplaats. *Resideren*, verblijven, zijn' zetel houden, zich hevinden.
Residuum, Lat., het overige, overblijfsel, grondsap.
Resignabel, *resignable*, Fr., wat men afstaan kan, afstaanbaar. *Resignandus*, hij, die van een ambt afstand doet. *Resignatie*, opening, ontzegeling; het afstand doen, de aftreding; zelfverloochening, overgeving, gelatenheid. *Resigneren*, ontzeggen, afdanken, afstand doen, ontzegelen.
Resilieren, terugtreden, opheffen, terugspringen.
Resipiscentie, erkentenis en berouw van zijne misdaden, de gemoedsverandering, bekeering. *Recipisceren*, weder tot zich zelven komen, zich berinneren, weder bij zijn verstand komen.
Resistentie, tegenweer, tegenstand, weerstand. *Resisteren*, weerstaan, zich veraetten, tegenstand hieden.
Res nullius, Lat., zaken of goederen, die geen' eigenaar hebben. Zie *res*.
Resolutie, beslissing, besluit. *Resoluut*, gul, milddadig, open-

hartig; moedig. *Resolventia*, Lat., oplossende, of verdeelende geneesmiddelen. *Resolveren*, oplossen, verdeelen; zich bepalen, besluiten. *Geresolveerd*, dapper, moedig, koen.

Resonant, terugkaatsend, wedergalmend. *Resonantie*, de terugkaatsing, weergalm, echo, waerklank. *Resoneren*, terugkaatsen, weergalmen.

Resorbentia, Lat., inzuigende geneesmiddelen. *Resorberen*, inzuigen, intrekken.

Respect, Fr., eerbied, vereering, groote hoogachting. *Respectabel*, *respectable*, Fr., eerwaardig, achtingwaardig, aanzienlijk. *Respecteren*, achten, hoogachten, vereeren, in eere houden, verschoonen, ongemoeid laten. *Respectief*, bijzonder, wederkeerig, onderling. *Respectu*, ten aanzien, met betrekking. *Respectueux*, Fr., eerbiedig, vol eerbied.

Respicieren, nazien, terugzien, acht op iets geven, aanzien of beschouwen.

Respijt, uitstal, verlenging van den betaaltermijn; *respijtdagen*, *jours de faveur*, Fr., die dagen, welke aan den betaler na den vervaltijd nog toegestaan worden.

Respirabel, *respirable*, Fr., inadembaar, wat zich laat inademen. *Respiratie*, de ademing, het inademen, lucht scheppen. *Respireren*, ademen, adem halen, lucht scheppen.

Respondere, *reponderen*, antwoorden, hernemen; ook zich voor iets verantwoordelijk stellen, borg blijven. *Responsabel*, *responsable*, Fr., verantwoordelijk. *Responsabiliteit*, verantwoordelijkheid. *Responsorium*, Lat., een kerkgezang, in hetwelk de geestelijke een' psalm begint en het koor met het overige voortvaart. *Responsum*, schriftelijk antwoord, aanschrijven.

Res publica, Lat., het algemeene welzijn, gemeene best, de staat. Zie *republiek*.

Ressenti, Fr., (schilderk. en beeldh.) scherp, sterk, duidelijk uitgedrukt of aangeduid; ook ondervonden, gevoeld. *Ressentiment*, Fr., gevoelgheid, het nagevoel over eene ontvangene beleediging. *Ressenteren*, levendig gevoelen, levendig door iets geroerd worden; aandeel aan iets nemen; naweeën ondervinden.

Ressort, Fr., veer, drijfveer, veerkracht, hulpmiddel, vermogen; vak, gebied, bestuur, kring, werkkring, grondgebied. *Ressorteren*, in een vak zijn, in eenen werkkring behooren, zich onder een bestuur of gezegt bevinden.

Ressource, Fr., hulpbron, toevlugt, redmiddel; verzamelplaats van een besloten gezelschap.

Rest, *reste*, Fr., het overschot, overige, achterlijke. *Restant*, Fr., overig, overgebleven, achterlijk; *poste restante*, zie *poste*. *Resteren*, overig blijven.

Restaurantia, Lat., herstellings- of versterkingsmiddelen. *Restaurateur*, Fr., een hersteller; gaarkok. *Restauratie*, herstelling; verfrissching. *Restaureren*, herstellen; verfrisschen, verkwikken; ook van schilderijen, verhelpen, in orde brengen.

Resteren, zie *rest*.

Restitueren, teruggeven, vergoeden. *Restitutie*, *restitutio*, Lat., wedergave, vergoeding, teruggeving; *restitutio expensarum*, de teruggave of vergoeding der kosten; *restitutio in*

integrum, de herstelling in den vorigen toestand.

Esto, pro, zoo veel als *per saldo*.

Restrictie, *restrictio*, Lat., beperking: voorbehoud, beding. *Restrictief*, beperkend of voorbehoudend. *Restringeren*, beperken, begrenzen, zamentrekken; *restringerende middelen*, stoppende of zamentrekkende middelen.

Resultaat, *resultat*, Fr., uitkomst, uitwerking, einduitkomst, hoofdinhoud, gevolg, besluit. *Resulteren*, volgen, voortspruiten, voortkomen; uit afgeleid worden.

Resumé, Fr., zamenvatting, ingedrongene herhaling. *Resumeren*, iets kort herhalen, omvatten; nalezen en goedkeuren. *Resumtie*, zamenvatting, herhaling der hoofdpunten. *Resumtief*, versterkend; een versterkingsmiddel.

Resurrectie, *resurrectio*, Lat., de opstanding, wederopstanding.

Resusciteren, opwekken, vernieuwen.

Rétable, Fr., het altaarblad, versierd ruggestuk van een altaar, waarin meerendeels een schilderstuk besloten is.

Retablissement, Fr., de wederherstelling, wederinplaatsing. *Retablisseren*, wederherstellen, wederinzetten, of oprigten; *geretabliseerd*, weder hersteld, weder opgerigt.

Retardaten, onkosten van een vertraagd regtsgeding; de niet te regten tijde betaalde belastingen; achterstallige interessen. *Retardatie*, *retardement*, Fr., vertraging, hindernis, uitstel. *Retarderen*, vertragen, ophouden.

Retineren, terughouden. *Retentie*, terughouding, voorbehouding; *retentieregt*, *jus retentionis*, terughoudingsregt. *Retentum*, Lat., de stilzwijgende verzachting van een vonnis; eene bedriegelijke voorwaarde, bij het sluiten van een contract. *Retenu*, *retenue*, de eerste post op de rekening van een' advokaat, welke aanduidt, dat hij de hem opgedragene zaak ter verdediging heeft aangenomen.

Reticentie, verzwijging. Zie *aposiopesis*. *Reticeren*, verzwijgen, met zwijgen overstappen.

Retina, Lat., het netvlies in het oog.

Retinentie, de behouding in het geheugen; herinnering.

Retirade, Fr., terugtrekking, terugtogt, rustplaats, het toevlugtsoord. *Retiratie*, de wederdruk, afdruk van een blad op de keerzijde, anders ook de *verso*, in tegenstelling van den schoondruk de *prime*. *Retiré*, Fr., ingetrokken, ingetogen, eenzaam, afgezonderd. *Retireren* (*zich*), zich terug trekken, vlugten, verwijderen, zich in rust begeven.

Retorqueren, terugdraaijen; iemands uitdrukkingen tegen hem zelven gebruiken. *Retorsie*, de terugschuiving, vergelding, of wedergeving (van ontvangene beleedigingen). *Retorsieregt*, *jus retorsionis*, Lat., regt van wedervergelding.

Retorte, Fr., (scheik.) eene kolf, kolffesch, belm, een ronde kromhalzige vaas, kromhals.

Retoucheren, *retoucher*, Fr., verhelpen, opwerken, overwerken (schilderijen en koperen platen). Zie *rentoileren*.

Retour, Fr., terugkeering, wederkeering, terugreis; hetgene men bij eene ruiling toegeeft;

retourvracht, terugvracht. *Retourneren*, omkeeren, wederkeeren, terugkeeren, wederkomen; teruggeven. *Retourwissel*, *ritorno*, Ital., de wissel, dien de remittent aan den houder, in plaats van de *voluta*, behandigt; ook de *herwissel* draagt somwijlen dezen naam.

Retraceren, op nieuw teekenen; weder in aandenken of herinnering brengen.

Retractatie, *retractie*, de terugneming, herroeping (van zijn woord of beweerde); zamentrekking of verkorting van spieren en zenuwen. *Retracteren*, terugtrekken, terugnemen, herroepen, zamentrekken.

Retraderen, teruggeven, weder overleveren.

Retraheren, terughouden, afkorten, terugnemen.

Retraite, Fr., terugtrekking, terugtogt, eftogt; afzondering, eenzaamheid; rust, terugkeering, naar huis keering (van soldaten in hunne woning).

Retranchement, Fr., beperking, intrekking, vermindering, verkorting; verschensing, veld- of legerschans. *Retrancheren*, afsnijden, afzonderen, verschansen, intrekken.

Retratto, Ital., herwissel, tegenwissel. Zie *retourwissel*.

Retribueren, beloonen, vergelden. *Retributie*, de teruggave, vergelding, belooning.

Retro, Lat., terug, van achteren. *Retroactie*, de terugwerking. *Retro-actief*, ruggewaerts, of terugwerkend. *Retroageren*, terugwerken.

Retrocederen, weder aftreden, of overlaten. *Retrocessie*, de wederaftreding.

Retrodateren, terug dagteekenen, de dagteekening in een geschrift vervroegen. *Retrodatering*, de vervroeging van de dagteekening.

Retrogradatie, teruggang. *Retrograderen*, teruggaan, terugkeeren, omkeeren. *Retrogradief*, ruggewaarts, terugkeerend. (bijzonder van planeten).

Retrovenderen, wederkoopen, op wederkoop handelen.

Reunie, wedervereeniging, hereeniging. *Reunieren*, weder vereenigen, hereenigen, verzoenen.

Reusseren, gelukken, goed uitvallen, zijn doel bereiken. *Reussite*, de goede uitslag, gelukkige voortgang, uitkomst.

Revaleren, doen betalen, zich verhalen (wegens het beloop eener vordering).

Revanche, Fr., vergoeding, vergelding, genoegdoening, wraak, het verhaal; eene nieuwe onderneming (in het kaartspel), om zijn verlies weder te winnen. *Revancheren*, schadeloos stellen, wreken.

Reveille, Fr., de wektrommel; de trommelslag, welke in eene vesting, des morgens, geslagen wordt, eer de poorten opengaan.

Reveillon, Fr., een maaltijd, welken men, midden in den nacht, na eene denspartij, geeft.

Revelatie, onthulling, ontsluijering; openbaring. *Reveleren*, onthullen, ontsluijeren, ontdekken, verkondigen, openbaren.

Revenant, Fr., een gestorvene, die wederkomt; spook, geest. *Revenant-bon*, die som gelds, welke, na aftrek en bestrijding der kosten, in de kas overblijft; de zuivere winst, het voordeel.

Revenu, Fr., inkomst.

Re vera, Lat., in der daad, of in waarheid.

Reverberatie, terugkaatsing, terugwerping van het licht, weerstraling. *Reverbere*, Fr., doorvlamming; een hol geslepen spiegel, welke het licht terugwerpt; licht weerkaatsende lamp; praallicht. *Reverbereren*, terugwerpen (lichtstralen), terugkaatsen. *Reverberevuur*, een vuur, dat, door het maaksel van den oven, zoo geleid wordt, dat het de potten of ligchemen, die ter verkalking overgegeven worden, aan alle kanten bereikt en in gloed zet.

Reverende, Lat. *reverenda*, (namelijk *vestis*), priesterrok, koorrok; een lang zwart opperkleed der geestelijken.

Reverentie, *reverence*, Fr., de buiging; eerbiedigheid, eerbetuiging.

Revers, Fr., een houw, slag of stoot met de buitenzijde der hand; de keer- of achterzijde (op munten, of van een blad); tegengeschrift, tegenbewijs, tegenverzekering. *Reversalien*, tegenschrijvingen; oorkonden, waardoor gebeurde zaken verklaard worden, niet nadeelig aan de algemeene orde te zijn. *Reverseren (zich)*, zich schriftelijk verbinden. *Reversibel*, terugvallend, weder overgaande (van renten). *Reversie*, terugvalling, overgang, overstorting.

Reverteren, omwenden; wederkomen, wederkeeren.

Revesteren, aantrekken, bekleeden; in zijn vorig ambt herstellen.

Revêtement, Fr., de verkleeding, bekleedingsmuur (krijgsk.). *Reveteren*, bekleeden, voederen; wallen, muren, grachten met muurwerk of zoden bekleeden.

Reveur, Fr., mijmerend, in gedachten verdiept, diepzinnig, verstrooid; een droomer, mijmeraar.

Revident, zie *revisor*. *Revideren*, herzien, nazien. *Revisie*, de doorzage, monstering, herziening, het overzigt, doorzigt; in de boekdrukkunst, de tweede proef van een blad, de verbetering van het proefblad. *Revisor*, een doorzoeker, onderzoeker, bijzonder van rekeningen.

Revivicatie, *reviviscentie*, het weder levend maken, (bijzonder van kwikzilver), de herstelling in zijnen natuurlijken toestand; van andere metalen is het *reductie*.

Revocabel, *revocable*, Fr., herroepelijk, wat teruggenomen kan worden. *Revocabiliteit*, herroepelijkheid. *Revocatie*, herroeping, terugroeping, bijzonder van ambten of verrigtingen. *Revocatoria*, Lat., herroepings- of terugroepingsbrief, waardoor onderdanen uit vreemden dienst in het vaderland teruggeroepen worden. *Revocatorisch*, eene herroeping, of terugroeping bevattende. *Revoceren*, herroepen, terugroepen, terugnemen.

Revolte, Fr., opstand, oproer. *Revolteren*, in opstand geraken, zich tegen de overheid verheffen; omwentelen, omkeeren, veranderen. *Revolutie*, omwenteling, omkeering, bijzonder staatsomwenteling. *Revolutionair*, oproerig, eene staatsomwenteling beoogende, omwentelingsgezind; ook een opstandeling, die aan eene staatsomwenteling deel neemt, of die helpt bevorderen, bij voorbeeld door schriften, gesprekken. *Revolutioneren*, omkeeren, veranderen, eene staatsomwenteling veroorzaken, of be-

werken. *Revolveren*, terugwentelen, van zich afwentelen (b. v. beschuldigingen); opslaan, als boeken, oorkonden.

REVUE, Fr., de heer- of legerschouw, monstering.

REVULSIE, sterke beweging der sappen in het ligchaam, afleiding, afwending van dezelve, omkeering, uitstorting, terugtreding. *Revulsief*, de sappen verdeelende, afdrijvende.

REZ DE CHAUSSÉE, Fr., de benedenste verdieping, de woning gelijksvloers, benedenwoning.

RHABDOLOGIE, de staafjesrekening, wetenschap om met staafjes te rekenen. *Rhabdomantie*, het raden, door middel eener roede; de voorgewende kunst, om verborgene dingen, b. v. schatten, enz., door middel van de wigchelroede, te ontdekken.

RHACHIALGIE, pijn in de ruggegraat. *Rhachitis*, de kromming van de ruggegraat, engelsche ziekte, dewijl daarbij niet zelden, in de gevolgen, de ruggegraat verhogen wordt. *Rhochitisch*, met de engelsche ziekte behebt, krombeenig.

RHADAMANTUS, (fabelk.) een van de drie helsche regters der schimmen; figuurl., een hardvochtig, streng, ernstig man.

RHAMNUSIA, (fabelk.) de wraakgodin, bijnaam van *Nemesis*. Zie *Nemesis*.

RHAPSODIE, Lat. *rhapsodia*, met dit woord duidde men oorspronkelijk eene rij van enkele, onderling zamenhangende gezangen aan, bijzonder de gezangen van Homerus. *Rhapsoden*, waren bij de oude Grieken, de rondwandelende zangers, welke met eenen lauriertak in de hand, deels de gedichten van Homerus, deels hunne eigene gedichten, voor het volk opsneden. Thans verstaat men door *rhapsodien*, verzamelingen van verhalen, dichtstukken, ook wetenschappelijke voordragten, die wel in eenen geest vervaardigd zijn, doch niet met elkander in verband staan. *Rhapsodisch*, stukswijze voorgesteld, niet zamenhangend; en in eenen verachtelijken zin, zamengelapt, zamengeflanst. *Rhapsodist*, een verzamelaar.

RHEA, (fabelk.) de moeder der goden, bijnaam van *Cybele*.

RHETOR, Lat., redekunstenaar, onderwijzer der redekunst, of der welsprekendheid, rederijker. *Rhetorica*, de redekunst, rederijkkunde. *Rhetoricatie*, redenaarsuitdrukking. *Rhetorisch*, redekunstig.

RHEUMA, *rheumatismus*, *rhumatisme*, Fr., vochtvloeijing, zinking. *Rheumatiek*, *rheumatisch*, of *rhumatiek*, *rhumatisch*, vochtig, vloeijend; met zinkingen gekweld.

RHODUS, het eiland *Rhodes*, in de middellandsche zee. *Hic Rhodus, hic salta*, laat hier uwe kunst zien.

RHOMBITE, versteende gekronkelde slak.

RHOMBOIDE, *rhomboïdes*, langwerpige ruit, ruitenvormig vierkant; dus wordt een vierhoek genoemd, die scheeve hoeken heeft, en wiens tegen elkander overstaande zijden even groot zijn. *Rhombus*, eene ruit, zijnde een vierhoek, die vier gelijke zijden en een gelijk getal scheeve hoeken heeft.

RHOPALISCH, van verzen, welker eerste woord eenlettergrepig is, maar de anderen allengs in aantal lettergrepen toenemen.

Rhyptica, zuiverende middelen. *Rhyptisch*, zuiverend, bloedzuiverend, de bloedscherpte verminderende (geneesmiddelen).

Rhythmisch, versmatig, *Rhythmus*, de evenredige welluidendheid, klankmaat (in de dicht- en redekunst).

Ribasso, Ital., afkorting; *Ribas. so di prezzo*, afslag in den prijs.

Riblette, Fr., eene gekruide en op den rooster gebraden snede vleesch.

Ribodage, *ribordage*, Fr., het aanstooten van het eene schip tegen het andere; de daardoor veroorzaakte schade, en schadevergoeding.

Ribon-ribaine, Fr., het koste wat het wil; ondanks alle tegenstand; evenwel.

Ricambio, Ital., herwissel, wissel, die met protest terugkomt. Zie *recambio*.

Ricaneren, honend lagchen; uit domheid veel lagchen; overluid lagchen. *Ricaneur*, spotvogel; hij, die altijd uit domheid lacht.

Ricapiteren, iets overhendigen, behandigen, overleveren.

Ricavio, Ital., (kooph.) het zuiver bedrag (van gekochte waren).

Riccercata, Ital., eene soort van *preludium* of *phantasie*, op het orgel, of dergelijk speeltuig.

Ricolta, Ital., de oogst.

Ricovero, Ital., toevlugt.

Ridderslag, slag met het plat van het zwaard op den rug, waardoor iemand, volgens oud gebruik, tot ridder geslegen werd.

Rideau, Fr., voorhengsel, omhangsel; alles wat veroorzaakt dat men iets niet zien kan; eene kleine hoogte, waardoor een leger bedekt wordt; ook eene in den haast opgeworpen gracht of verschansing.

Ridendo dicere verum, Lat., al lagchende de waarheid zeggen.

Ridicul, belagchelijk. *Ridicule*, een kleine werkbeurs der juffers, ridikuul.

Ridotto, Ital., eene schuilplaats. In Venetie heeten de huizen, waar, gedurende de vastenavondvrolijkheid, de masken, of vermomden, zamenkomen, om zich met dans en spel te verlustigen, *ridotti*.

Rien du tout, in het geheel niets.

Riennisten, die uiterlijk niets, gelooven, of tot geen godsdienstig genootschap behooren; (zooveel als *nihilisten*.

Rif, eene van de zeekusten zich ver uitstekende zandbank; verborgene klippen.

Rigaudon, *rigodon*, Fr., een klein muzijkstuk in $\frac{2}{4}$ maat, voor eenen vrolijken en luchtigen dans ingerigt.

Rigide, Fr., gestreng, scherp, hard, hardvochtig. *Rigiditeit*, gestrengheid, scherpte.

Rigor, Lat., *rigueur*, Fr., ernsthaftigheid, gestrengheid; *rigore juris*, naar streng regt. *Rigoreus*, *rigoreux*, Fr., *rigorosus*, Lat., ernstig, scherp, streng, onbarmhartig. *Rigorosum examen*, een scherp onderzoek. *Rigorismus*, Lat., eene te strenge zedeleer; de sterkste ijver voor eene zaak. *Rigorist*, een gestreng man, mensch van gestrenge zedelijke grondbeginselen, die zelfs ten aanzien van onverschillige dingen, die noch goed noch kwaad zijn, niets over het hoofd ziet.

Rijksdag, eene verzameling van den Vorst en de rijksstanden, ter beraadslaging en beslissing

van openbare aangelegenheden, welke, krachtens de staatsgesteldheid, niet door den vorst alleen bepaald kunnen worden.

Rime, Fr., rijm, dichtmaat; *sans rime, sans raison*, of *ni rime ni raison*, zonder zin of verstand.

Rinforzando, *rinforzato*, Ital., (muz.) sterker, in sterkte toenemende. *Rinforzo*, Ital., de versterking.

Ripieno, *ripienno*, of *chora pleno*, Ital., (muz.) stemvullend, hetgeen het volle koor zal aanstemmen; eene stem; die niet noodzakelijk tot het stuk behoort, maar slechts tot aanvulling of versiering dient.

Ripopé, Fr., een mengsel van overblijfselen van allerlei wijnen, dranken, soepen, enz.; figuurl., eene ellendig zamengeflanste rede, zonder zamenhang.

Riposo, Ital., eigenlijk, de rust. Verder een kunstwoord, voor schilderstukken, welke doode vogels, hazen enz. voorstellen; anders stil leven.

Riposte, of *risposte*, Fr., tegenstoot, of tegensteek, in de schermkunst, wanneer men dan stoot van partij afgekeerd heeft; wijders een snel treffend antwoord. *Riposteren*, of *risposteren*, eenen tegenstoot toebrengen; ook een snel en treffend antwoord geven.

Risaliet, (bouwk.) voorsprong, uitstek, dat is, een van onderen tot boven aenigzins vooruitstekend deel van een gebouw, dat van boven of met een *fronton*, of met een Italiaansch dak eindigt. Zulk een vooruitstek wordt gewoonlijk in het midden der facade, of wanneer deze van aanmerkalijke breedte is, ook wel aan iederen hoek aangebragt.

Risibel. *risible*, Fr., belagchelijk. *Risibiliteit*, belagchelijkheid.

Risico, Ital., *risque*, Fr., het wagen, waagstuk, gevaar. *Risquabel*, waagbaar. *Risquant*, wagend. *Risqueren*, wagen, in gevaar brengen, op het spel zetten, gevaar loopen. *Gerisqueerd*, gewaagd, gevaarlijk.

Ristoro, Ital., vergoeding, teruggave, schadeloosstelling.

Ristretto, Ital., een kort begrip, uittreksel, hoofdinbond. *Ristretto di conto*, een beknopt conto-courant, een rekeningsuittreksel.

Risus, Lat., het gelach, het lagchen. *Risum teneatis amici!* vrienden! onthoudt u van lagchen, lacht niet! Zie *per risum*.

Risvegliato, Ital., (muz.) met toenemende vrolijkheid, of levendigheid.

Rite, ordelijk, gepast, betamelijk, behoorlijk.

Ritornel, Ital. *ritornello*, (muz.) dat gedeelte van een concert enz., waarmede gewoonlijk het stuk met alle instrumenten begint, en de hoofdgedachte van het geheele stuk, kortelijk voordraagt; terwijl aan het einde, wanneer al de stemmen en speeltuigen in werking geweest zijn, het *ritornel* herhaald wordt; een herhalingsthema.

Ritorno, zie *retourwissel*.

Rituale, Lat., kerkboek, kerkorde, voorschrift van kerkelijke gebruiken, bijzonder bij openbare godsdienstoefeningen.

Rival, Fr., medevrijer, mededinger, medestrijder, wedijveraar. *Rivale*, medevrijster, mededingster. *Rivaliseren*, wedijveren, mededingen. *Rivaliteit*, mededinging, wedijver.

Roastbeef, Eng., geroosterd rundvleesch.

Rob, zie *roob*.

Robe, Fr., een tabbaard, eene (lange) staatsiekleeding, bijzonder een lang vrouwenkleed; sleepkleed. *Gens de robe*, burgerlijke ambtenaars; *homme de robe*, een man van den tabbaard, regtsgeleerde; *robe de chambre*, huisjas, slaaprok. *Robe ronde*, een lang vrouwenkleed, dat van voren open en van onderen afgerond is.

Robinerien, vrolijke, lustige streken.

Robinsonade, eene robinsonsgeschiedenis, avontuurlijke geschiedenis, of verhaal.

Roborans, een versterkingsmiddel. *Roborantia*, versterkende geneesmiddelen. *Roboreren*, versterken.

Robuste, Fr., sterk, welgespierd.

Rocaille, grotwerk, steen- en schulpwerk. *Rocailleur*, een grotwerkmaker.

Rocambole, eene soort van Spaansch knoflook, slangenlook; het beste bij of aan eene zaak; ook gasterij, smulpartij. (Eene zachte, gematigde jaloerschheid is de *rocambole* der liefde).

Roche, de toren of het kasteel, in het schaakspel. *Rocheren*, of *roqueren*, den toren met den koning, tot deszelfs verzekering, verruilen.

Rochet, Fr., een kort koorhemd, een met mouwen voorzien opperkleed der roomsche priesters, hetwelk boven de gewone klaederen aangetrokken wordt, en een weinig boven de knie afhangt; ook een kort manteltje, hetwelk de pairs van het Engelsche parlement dragen; insgelijks de spoel, waarop de draadtrekkers den draad winden.

Rodomont, Fr., een snoever, praler. *Rodomontade*, snoeverij, pralerij.

Roeland, *roland*, groot kolossaal standbeeld van hout of steen, in eenige steden, als een teeken van dezelver vrijheid, of van het regt van strafuitoefening, *Roelandszuil*, of *steenen Roeland*, zoo als die, voor eenige jaren, nog te Amsterdam te zien was.

Rogate, bidzondag, de vijfde zondag na Paschen.

Rogatons, allerlei onbeduidende papieren of geschriften; geringe opgewarmde spijzen, allerlei, van den maaltijd overgeschotene brokken, kliekеn.

Rokosz, gewapende verbindtenis der edellieden, eertijds in het koningrijk Polen.

Rolade, *roleren*, zie *roulade*, enz.

Rolle, een stuk zamengerold papier, of parkemant; die bladen papier, waarop dat geschreven is, wat een tooneelspeler op het tooneel te zeggen heeft; de persoon en deszelfs handelingen, welke een tooneelspeler op het tooneel voorstelt; het gedrag; ook eene naamlijst van onderscheidene dingen eener soort, eene lijst, een register, bij voorbeeld monsterrol.

Roman, eene verdichte wonderbare geschiedenis; bijzonder liefdesgeschiedenis. *Romancier*, Fr., een romanschrijver. *Romance*, korte avontuurlijke geschiedenis in verzen. *Romanesk*, *romanesque*, Fr., romanachtig, avontuurlijk, ongeloofelijk. *Romaniseren*, romans schrijven; eene ware schiedenis als eenen roman inkleeden. *Romantisch*, dichterlijk, schoon, bekoorlijk, betooverend.

ROMMELZO, eene menigte dingen, zonder keus, goed en kwaad onder elkander.

ROMPSLOMP, slordig; als zelfstandig naamwoord, een boel, die overhoop ligt.

RONDAS, een rond schild.

RONDE, Fr., omgang; rondgaande wacht; ook ronddans, kringdans; een rondgezang. *A la ronde*, in eenen kring rond; in het rond; ook in het biljartspel. *Rondeau*, Fr., ronddeel, een rondgedicht, eene soort van gedicht, het welk voorheen, in Frankrijk en Nederland, veel voorkwam, doch thans, om den dwang, die den dichter daardoor veroorzaakt werd, niet meer in gebruik is; ook eene soort van muzijkstuk, welks eerste gedeelte talkens na het einde van elk volgend deel, herhaald wordt. *Rondeel* is ook een rond buitenwerk, bolwerk, of ronde sterke toren, die bij oude steden, in plaats van aen bolwerk dient, eene rondte, door verscheidene rondom gebouwde huizen ingesloten.

ROOB, *rob*, Lat., moes, sap uit planten en met suiker, somtijds ook zonder dit, gekookt: *rob sambuci*, vliersap, vlierstroop.

ROODBOEK, *het roode boek*, lijst van de geheime uitgaven der voormalige Fransche koningen.

ROQUELAURE, een naar deszelfs uitvinder in Frankrijk benoemde regenrok, of regenmantel, ook rokkelorum genoemd.

ROSA, Lat., *rose*, Fr., de roos, eene bloem. *Sub rosa*, Lat., onder de roos, in vertrouwen; *rosee*, rozenrood; rozenkleurig. *Rosarium*, een rozenkrans; krans van groote en kleine koralen, bij de Roomschkatholijken in gebruik. Een volkomen rozenkrans moet bestaan uit 150 kleine koralen, welke het *ave*, en tien groote, welke het *vader ons* beduiden.

ROSBAAR, een draagbaar, draagzetel.

ROSBEIJER, eigenlijk, *rosbaijaard*, of *beiart*, het paard der vier heemskinderen, dat den naam van *baijaard* droeg; figuurl., een wild schepsel: *rosbeijers van kinderen*.

ROSCIUS, de naam van eenen beroemden tooneelspeler, den leermeester van Cicero, in de mondelijke voordragt.

ROSENOBEL, een rozenstuk, engelsche gonden munt, met eene roos.

ROSETTE, Fr., eene kleine roos, een roosje, rozensteen, een edelgesteente, dat van onderen plat, van boven hoekig geslepen is. Ook; bij de beeldhouwers, zeker sieraad, in de gedaante eener kleine roos.

ROSINANT, het paard van Don Quixote; ook een ellendig paard, knol, slecht rijdpaard.

ROSSOLIS, *rosoglio*, Ital., *ros solis*, Lat., eigenlijk, zonnedauw, een fijne overgehaalde brandewijn.

ROSTBIEF, zie *roastbeef*.

ROT, verscheidene bij elkander zich bevindende levende dingen van dezelfde soort, b. v. een rot menschen, soldaten, enz.; in eene verachtelijke beteekenis, een aantal personen, welke zich tot een schadelijk of boosaardig doel verzameld hebben. *Rotten*, zamenrotten, zich zamenvoegen, vereenigen, tot een slecht oogmerk zich verzamelen.

ROTATIE, raddraaijing, omdraaijing, omloop, omwenteling (der zon, aarde, enz.)

ROTUNDA, gebouw, dat van binnen en van buiten rond is,

bij voorbeeld het pantheon te Rome. *Rotunde*, ronduit.

Roture, Fr., de burgerstand. *Roturier*, een burgerlijke.

Rouge, Fr., rood. *Rouge et noir*, rood en zwart, een bekend hazardspel.

Roulade, (muz.) een toonlooper, het rollen der stem, aangenaam voor het gehoor, bij het zingen; ook opgerold kalfsvleesch.

Roulance, Fr., de omloop, geld omloop.

Rouleau, Fr., eene rol. *Rouleeren*, rollen, loopen, omloopen (van geruchten), in omloop of gangbaar zijn, gang of koers hebben (van geld).

Roulette, Fr., een kansspel, dat met ivoren balletjes gespeeld wordt.

Route, Fr., rigting, vaart, of koers, reis, reisweg, togt, marsch van soldaten. *Routier*, een zeewegwijzer, zeeatlas.

Routine, Fr., ervarenheid, oefening, vaardigheid, langdurige of aanhoudende behandeling. *Routineren*, oefenen, vaardigheid verwerven, of ook doen verkrijgen. *Geroutineerd*, geoefend, ervaren, doorkneed. *Routinier*, Fr., een ervarene, geöefende, iemand, die door lange oefening en ervaring geschiktheid tot iets heeft.

Royal, Fr., *rooijaal*, koninklijk. *Royaliseren*, koningsgezind zijn of maken, naar koninklijke of monarchale grondstellingen inrigten. *Royalismus*, de koningsgezindheid. *Royalist*, een koningsgezinde. *Royalistisch*, koningsgezind, koninklijk.

Rubesceren, rood worden.

Rubicel; de roodgele diamant. *Rubijn*, zie *robijn*.

Rubicon, eene rivier in Italie, nabij Romagna, en thans *Pisatello* geheeten.

Rubificatie, het roodmaken; aanrooden (in de chemie).

Rubricelle, klein boek, hetwelk de orde der dagelijksche gebeden en misoffers bevat, en wat ieder roomsche geestelijke zich jaarlijksch moet aanschaffen.

Rubriek, *rubrica*, Lat., *rubrique*, Fr., eigenlijk, roode aarde; wijders, naar een oud gebruik, het met rooden inkt geschreven opschrift; van hier beteekent *rubriek* eene afdeeling, aanwijzing van hetgeen verhandeld is, of zal worden. *Rubriceren*, eigenlijk met roode kleur aanwijzen; rangschikken, afdeelen.

Rubrikaten, de gebedenboeken, welke door de geestelijken in de Roomschkatholijke kerken gebruikt worden; dewijl daarin vele letters en woorden rood gekleurd zijn.

Rubrum, Lat., het roode; de titel van een boek, in tegenstelling van den inhoud, welke *nigrum* heet.

Rude, Fr., ruw, grof, lomp, ongeschikt, onwellevend, onbeschaafd, onwetend. *Rudesse*, of *ruditeit*, ruwheid, onwetendheid, lompheid, onbeschaafdheid.

Rudimenta, een boek, hetwelk de allereerste gronden der latijnsche taal bevat, spraakkunst. *Rudimenten*, de grondbeginselen, allereerste gronden.

Ruditeit, zie *rudesse*.

Rui, hetzelfde als *rei*; eene rij van zingende dansers. *Ruijen*, hetzelfde als *reijen*, zingende dansen.

Ruilebuiten, bij ruiling verwisselen.

Ruïne, Fr., bouwval, omverwerping, verderf, verval, overschot, overblijfsels. *Ruïneren*, verwoesten, ongeluk-

kig maken, te gronde rigten.

Ruiten, plunderen, in de spreekwijs: *ruiten en rooven*.

Rui, eigenlijk, driftige toeloop; verder het ongemeen vertier van zekere koopwaren, wanneer men als driftig toeloopt, om te koopen, uit vrees voor het stijgen van den prijs.

Rum, suikerbrandewijn; een sterke brandewijn, van suikerriet gemaakt, en niet zoo goed als de *arak*.

Ruminatie, herkaauwing; fig., overdenking, overpeinzing. *Rumineren*, herkaauwen; overpeinzen, overdenken, nadenken.

Rumoer, *rumor*, Lat., een oproerig alarm, oproerige beweging onder het volk, het geraas en gejoel, hetwelk uit de verwondering bij eene onverwachte gebeurtenis, plotselijk onder het volk ontstaat en zich overal verspreidt. *Rumoeren*, razen, tieren, geraas maken.

Rumperen, Lat. *rumpere*, Fr. *rompre*, verscheuren, breken, te niet doen, vernietigen.

Runda, Ital., een muzijkstuk, hetwelk met alle instrumenten, op den rondgaanden gezondheidsdronk, in gezelschappen, geblazen wordt; de ronddronk.

Runen, letters, waarvan de oudste noordsche volken, zich ter tooverij bedienden. *Runenschrift*, tooverschrift.

Ruptuur, eene breuk, oneenigheid, vredebreuk.

Ruraal, landelijk, veldelijk, boersch; hetgeen den landbouw betreft. *Ruraalgedicht*, velddicht; *code rural*, Fr., wetboek voor den landbouw.

Rustical, landelijk, boersch. *Rusticeren*, landelijk, boersch, of eenvoudig leven. *Rusticiteit*, landelijkheid, boerschheid, onbeschaafdheid, lompheid.

Ruwaard, (van *ruwe*, rust, en *waren*, bewaren,) eigenlijk rustbewaarder; wijders, een bestuurder van zeker landschap, zoo als dat van Voorne en Putten: Jan de Wit, en zijn broeder *de ruwaard*.

Ryparographie, zie *rhyparographie*.

Ryptisch, zie *rhyptisch*.

S.

S., als romeinsch getal, beduidt 70.

S., of St., *saint*, Fr., *sanctus*, Lat., heilige, of heilig.

S., in de muzijk, *solo*, alleen.

S., *sive*, of, dat is, het geen hetzelfde is, te weten.

S., *sign.* of *signetur*, op recepten, het worde geteekend.

S. A., *sine acido*, zonder zuur; ook *secundum artem*, volgens de regels van de kunst.

S. A. R., *son altesse royale*, zijne of hare koninklijke hoogheid.

S. A. S. *son altesse sérénissime*, zijne of hare doorluchtige hoogheid.

Sculps., *sculpsit*, gegraveerd, gestoken.

Scr., *scripsit*, geschreven.

S. D. G., *soli Deo gloria*, God (zij) alleen de eer.

S. E. *son eminence*, zijne eerwaardigheid.

Sect., *sectio*, eene afdeeling, zie *sectie*.

S. ER., of *s. err.*, *salvo errore*, of:

S. E. C., *salvo errore calculi*, met voorbehouding van eene fout in het rekenen; zonder dat het mij, of iemand, tot nadeel strekken kan, in geval ik mij verrekend heb.

S. H., *salvo honore*, onverminderd, of behoudens de eer.

S. I., *societatis Jesu*, van de maatschappij van Jezus, een jezuit.
SLDO., *saldo*.
S. M., *sa majesté*, zijne mejesteit.
SOLV., *solvatur*, het worde opgelost.
S. P. D., *salutem plurimam dicit*, hij groet u zeer. Dit is de gewone aanspraak in eenen latijnschen brief.
S. P. Q. R., *senatus populusque Romanus*, de romeinsche raad en het romeinsche volk.
SQ. *sequens*, het, of de volgende. *Seqq.*, *sequentia*, de of het volgende.
SR., *sieur*, heer.
S. R. E., *sacrae Romanae ecclesiae*, der heilige Roomsche kerk.
S. R. I., *sacri Romani imperii*, van het heilige roomsche rijk.
S. S., *sa sainteté*, zijne pauselijke heiligheid.
S. S., *sacra scriptura*, de heilige schrift; ook *sacro sanctus*, heilig, als *sacro sancta theologia*, de heilige godgeleerdheid; ook *scriptores* (*s. s.*), de geleerden, schrijvers.
Ss., *semis*, op recepten, de helft van het opgegevene gewigt.
S. ST., op recepten, *sine stipltibus*, zonder stelen.
S. T., of *s. t. deb.*, *salvo titulo debito*, zonder iemends titel te benedeelen.
ST. N. *stili novi*, nieuwe stijl.
ST. V. *stili veteris*, oude stijl.
STE., *sainte*, de heilige.
SUP. *supra*, boven; ook *superior*, de vorige, b. v. *pag. sup.*, *pagina supra*, op de vorige bladzijde. *A. u. s.*, *actum ut supra*, gemaakt als boven, op pleats en tijd als hoven.
S. V. of *salv. ven.*, *salva venia*, met verlof te zeggen.
STERL., sterling.

SABBAT, de rust- of vierdag, de zevende en laatste dag in de week, bij de Joden de zaturdag, bij de Christenen de zondag, aldus genoemd in de spreekwijze: den sabbat ontheiligen.
SABBATARIEN, eene sekte in Engeland, welke den zaturdag als den dag des Heeren vieren.
SABEÏSMUS, de sterrendienst, aanbidding der sterren; de godsdienst van eenige Oostersche volkeren, die de hemelsche ligchamen, inzonderheid zon en maan, goddelijke eer bewijzen. De godsdienst der *Sabeërs* is eene mengeling van Joodsche, Christelijke en Mohammedaansche grondstellingen.
SABELLIANEN, aanhangers van den Afrikaanschen bisschop Sabellius, in de derde eeuw, welke, gelijk de Noëtianen, beweerden, dat er slechts één zelfstandig goddelijk wezen is, hetwelk de namen vader, zoon en geest in zich bevat, en dat er dus slechts één persoon in de Godheid is. *Sabellianismus*, de leer der Sabellianen.
SABON, Fr., *sabon-fractuur*, het grofste drukschrift, dat voor openlijke aanslagbiljetten, gelijk ook voor hoektitels, gebruikt wordt.
SABORD, *sabors*, Fr., de geschutpoorten of schietgaten van een schip, weer de kanonnen staan.
SABRADEN, vechterijen met de sabel. *Sabreren*, nedersabelen, met de sabel neerbouwen. *Sabreur*, Fr., een neerhouwer, die alles, wat voorkomt, maar afmaakt.
SACHARUM, Lat., suiker: *sacharum saturni*, loodsuiker. *Sacharum lactis*, melksuiker.
SACRAMENT, zie *sakrament*.
SACRIFICE, Fr., *sacrificium*, Lat.,

een offer, eene offerande. *Sacrificeren*, offeren; fig. opofferen, *zich sacrificeren*, zich opofferen.

Sacrilegium, Lat., *sacrilege*, Fr., kerkroof, kerkdieverij, heiligschennis, ontwijding van een heiligdom. *Sacrilegus*, Lat., een kerk- of heiligdomsroover; roekeloos mensch.

Sacrum collegium, Lat., de vergadering der kardinalen, te Rome. *Sacrum os*, het heilige been, dat op de wervelbeenderen volgt, en onder de schaamdeelen ligt.

Sadduceër, aanhanger van eene Joodsche sekte, wier stichter een rabijn, met name Sadok was, welke omtrent twee honderd jaren voor Christus leefde. Zijne leer, dat men de deugd om haar zelfs wil, zonder uitzigt op belooning, moet oefenen, bragt hem tot het gevoelen, dat er, in een ander leven, noch belooning, noch straf zal plaats hebben. Zijne aanhangers loochenden daarom de opstanding en de onsterfelijkheid der ziel, en geloofden noch in engelen, noch geesten, doch waren in hunne zeden gestreng en onberispelijk.

Saffier, een blaauw edelgesteente.

Saffleur, *saffloers*, wilde saffraan, of distelsaffraan.

Sagaciteit, *sagacité*, Fr., opsporings- of navorschingskracht, scherpzinnigheid; die eigenschap van het verstand, om de verborgenste omstandigheden en kenteekens aan eene zaak duidelijk en juist te erkennen.

Sago, *sogu*, *sego*, palmmerg, toebereid merg van eenen Oostindischen boom, bestaande in korrels, die, in wijn gekookt, eene smakelijke, geleiachtige soep maken.

Saillant, Fr., in de bouwk. vooruitstekend, vooruitspringend, overhangend; fig., uitstekend, (in werken van vernuft). *Saillie*, eene vooruitsteking; ook het opbruischen, het vuur der jeugd; vernuftige inval; *bonmot*.

Saimiek, weleer een provinciale landdag in Polen.

Saïque, Fr., *tschaike*, een klein koopmansschip, hetwelk in de Levant op de middellandsche zee gebruikt wordt.

Saisie, Fr., aanhaling, beslagneming, beslaglegging. *Saiseren*, *saisisceren*, in beslag nemen.

Saison, Fr., het jaargetijde; bijzonder ook de bron- of badtijd. *A saison*, te regter tijd. *Hors de saison*; te onpas, ontijdig.

Sakardanenhout, een Indisch hout, bruin van kleur met zwarte strepen, en aangenaam van reuk.

Saker, een engelsch geschut, dat vijf of zes pond ijzer schiet.

Saki, eene soort van bier, hetwelk de Japanezen uit rijst toebereiden, zijnde hun geliefde drank bij hunne gastmalen.

Sakkas, (Turk.) waterdragers.

Sakrament, *sacramentum*, Lat., *sacrement*, Fr., eene meer of min geheimzinnige, plegtige, godsdienstige handeling, waarbij men, door middel van een uiterlijk teeken of zinnebeeld, een geestelijk goed verkrijgt. In dezen zin is het woord thans bij de meeste protestantsche Christenen in gebruik. Het is een latijnsch woord, hetwelk oorspronkelijk beteekende een onderpand, dat door degenen, die een regtsgeding aanvingen, bij eenen priester gebragt werd, om door denzelven aan de winnende

partij afgegeven te worden; wijders den krijgseed der soldaten. In de eerste eeuwen der christelijke tijdtelling noemde men alle zinnebeeldige teekenen van goddelijke en geestelijke zaken een *sakrament*. In volgende tijden, werd het woord alleen gebruikt voor zekere uiterlijke handelingen, waardoor men geloofde, de goddelijke genade te verwerven; in dezen zin heeft de Roomschkatholijke kerk zeven *sakramenten*. De meerderheid der Protestanten noemt den doop en het avondmaal *sakramenten*. In de Roomschkatholijke kerk draagt de gewijde hostie dezen naam.

SAKRISTIE, *sakristij*, *sacristij*, een vertrek bij de Roomsche kerken, alwaar de kerkelijke gereedschappen bewaard worden, en de geestelijken hunne ambtskleederen aantrekken. Het is uit het monnikenlatijn der middeleeuwen, in plaats van *sacrarium*.

SALA, het gebed der Turken, hetwelk zij verpligt zijn, in vierentwintig uren vijfmaal te verrigten.

SALAMANDER, eene zwart en geel gevlekte, spanlange hagedis, die noch giftig is, noch in het vuur leven kan, gelijk men weleer beuzelde. Bij de ouden was de salamander het zinnebeeld des vuurs; en in de fabelleer worden de salamanders vuurgeesten genoemd.

SALAMEK, Arab., vrede zij met u! ook eene pligtpleging, eerbetuiging, buiging.

SALARIS, *salarium*, Lat., *salaire*, Fr., bezolding, loon, jaarwedde. *Salarieren*, bezoldigen.

SALDO, kooph., het overschot, wat nog te betalen is.

SALISCHE WET, over het algemeen, eene verzameling van wetten der Salische Franken, in de middeleeuw; in het bijzonder, derzelver tweeënveertigste artikel, hetwelk de dochters van de troonsopvolging uitsluit.

SALIVATIE, speekselvorming, kwijling. *Saliveren*, veel speeksel uitwerpen, kwijlen.

SALMAGUNDI, *salmigundi*, ragout van allerhande opgewarmd vleesch, meerendeels van klein gesneden gebraad, met eene saus; figuurl. eene kwalijk zamenhangende rede.

SALON, Fr., eene groote zaal.

SALOPE, Fr., vuil, morsig; eene slet, slons, slordig vrouwspersoon; ook vrouwsmantel. *Saloperie*, vuilheid, morsigheid, onreinheid.

SALTIMBANCA, een koorddanser, hansworst.

SALTO, Ital., een sprong. *Salto mortale*, een doodelijke sprong, zeer gevaarlijke sprong; fig., een gevaarlijk waagstuk. *Saltarello*, Ital., een springer; in de muzijk, eene springende, huppelende beweging. *Salterelli*, de springers, anders de hamers, of tangenten, welke in de hoogte springen, en de snaren aanraken. *Per saltum*, Lat., met eenen sprong.

SALUBER, *salubre*, Fr., *salubris*, Lat., gezond, ter gezondheid dienstig, heilzaam. *Salubriteit*, *salubritas*, Lat., gezondheid, gezonde gesteldheid, heilzaamheid (van de lucht).

SALUEREN, groeten, begroeten, eer bewijzen.

SALUS, Lat., heil; *laus Deo*, *salus populo*, ter eer van God en tot heil der menschen. *Salut*, *salaut*, heil en groete. *Saluteren*, hetzelfde als *salueren*.

SALVE, wees gegroet; eene groet, groetenis.

Salvo, een aereschot, begroeting, door het lossen van het geschut of klein geweer. *Salvo errore calculi*, met voorbehoud van eene feil in het rekenen. *Salvo honore*, behoudens de eer. *Salvo honore et stipendio*, behoudens eer en jaarwedde. *Salvo jure quocunque*, behoudens alle regt. *Salvo titulo*, behoudens den titel. *Salvo meliore*, ik onderwerp mij aan hoogere inzigten. *Salva venia*, met verlof. *Salvegarde*, *salveren*, zie *sauvegarde*, enz.

Samaar, een deftig vrouwekleed.

Samoreus, Fr. *samoureux*, een lang, smal en plat vaartuig met eenen hoogen mast, waarvan men zich op dan rijn en de Nederlandsche rivieren, bijzonder in den houthandel, bedient.

Samum, of *samijeli*, de (Afrikaansche en Aziatische) gloeiof verzengwind; een wind, welke bijzonder in de zandweestijn van Arabie waait, en den reiziger eenen zekeren dood veroorzaakt, welke nog alleen, door met het aangezigt in het zand te gaan liggen, tot dezelve overgetrokken is, kan voorgekomen worden.

Sanae mentis, Lat., bij gezond verstand.

San benito, Spaansch, ook *sao benito*, Lat. *saccus benedictus*, het marteltuamd; een geel, met vlammen en duivels beschilderd hemd met eene dergelijke muts, welke in Spanje den vereordeelden ketters aangetrokken en opgezet werd, als men hen naar den brandstapel geleidde; ook een halve rok zonder mouwen, van boven met eene opening, waardoor het hoofd gaat, en welke die ketters aangetrokken werd.

Sanctie, *sanctio*, Lat., wettige bepaling, vaststelling, bekrachtiging. *Sanctificatie*, heiliging, verearing. *Sanctificeren*, Fr. *sanctifier*, heiligen, heilig spreken. *Sanctioneren*, bekrachtigen, voor wettig verklaren, eene wet bekrachtigen. *Sanctuarium*, Lat., het heiligdom de heilige plaats; de plaats alwaar het hoogaltaar staat. *Sanctum sanctorum*, het heilige der heiligen, allerheiligste, de afgescheidene plaats in den tabernakel an tempel der oude Joden, in welke de arke des verbonds geplaatst was. *Sanctitas vestra*, uwe heiligheid, de titel, waarmede de Paus aangesproken wordt.

Sandalen, eene soort van voetbekleeding, reeds in den hoogsten ouderdom bij de Grieken en Romeinen in gebruik; voet- of schoenzolen van leder of hout, welke, vooral in warme landen, in plaats van schoenen gedragen worden.

Sandrak, eene witte hars of gom, die uit den Jeneverboom vloeit.

Sanglant, Fr., bloedig, met bloed bevlekt; ook gevoelig, bijtend, een onaangenaam gevoel van het gemoed verwekkende.

Sanguificatie, bloedmaking. *Sanguineux*, Fr., bloedrijk, volbloedig, vurig; ligtzinnig; dichterlijk, zeer levendig, ligt geraakt; prikkelbaar, wellustig. *Sanguinocratie*, de bloedregering, b. v. in Frankrijk onder robespierre. *Sanguinolent*; met bloed vermengd.

Sanhedrin, de hooge raad in het oude Jeruzalem, het hoogste geestelijke en wereldlijke geregt, bestaande uit priesters,

leviten en de oudsten des volks. Na de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, werd het *Sanhedrin* met den Joodschen staat zelven opgeheven.

SANITEIT, *sanitas*, Lat., *santé*, Fr., gezondheid, welstand.

SANS, Fr., zonder. *Sans comparaison*, zonder vergelijking. *Sans compliment*, zonder omslag. *Sansculotte*, Fr., eigenlijk broekelooze, of die te behoeftig is, om zich eene broek, en over het geheel kleederen, aanteschaffen; wijders' een factienaam, in de Fransche omwenteling, waarmede de republikeinen betiteld werden. De vrouwen, welke tot deze partij behoorden, werden *sansjupon* genoemd. *Sansculotterie* en *sansculottismus*, de stand en gezindheid der sansculottes. *Sans doute*, Fr., zonder twijfel, volstrekt. *Sans façon*, zie *façon*. *Sans prendre*, zie *prendre*. *Sans rime et sans raison*, zie *rime*. *Sans souci*, zonder zorg, buiten zorg; ook de naam van een lustslot bij Potsdam.

SANSKRITSCH, *sanskritisch*, *sanskritische taal*, heilige en geheime, maar tegenwoordig uitgestorvene taal der braminen, in Indostan, waarin bijzonder hunne godsdienstige boeken vervat zijn, en welke voorheen niemand, dan een bramin konde lezen. Zij telt vijftig letters en heeft vele zamengestelde woorden, die somwijlen uit twintig lettergrepen bestaan.

SANTÉ, Fr., gezondheid; gezondheidsgordel, ligchaamsgordel, dien men om het lijf draagt, ten einde het verkoelen van het onderlijf te verhoeden. *Officiers de la santé*, beambten, in een ziekenhuis, inzonderheid zij, die zorgen, dat van besmette plaatsen niets ingevoerd worde.

SAPHIER, zie *saffier*.

SAPIENTI SAT, of *dictum sapienti sat est*, Lat., een woord is voor een' wijs man genoeg.

SAPPE, Fr., loopgraaf, onderaardsche gang in of bij vestingwerken, om door de contrescarpe in de gracht te komen; *sappe couverte*, dak- of stormloopgraaf; *sappe double*, dubbele loopgraaf; *sappe tournante*, slang- of keerloopgraaf. *Sapperen*, loopgraven maken, ondermijnen. *Sappeur*, Fr., een loopgraver, mijngraver.

SAPPHISCH, wordt gebezigd van eene verssoort, door de dichteres Sappho uitgedacht.

SARABANDA, Spaansch, *sarabande*, Fr., eene soort van Spaanschen dans; ook het muzijkstuk daartoe.

SARCASME, Fr., *sarcasmus*, Lat., spotrede, bijtende spotternij, die door merg en been dringt; hekeling, bitterheid. *Sarcastisch*, bijtend, scherp, stekelig, eigenlijk ontvleezend.

SARCOLOGIE, (heelk.) de vleeschleer, leer van het vleesch, of de weeke deelen des ligchaams. *Sarcologisch*, hetgeen tot de vleeschleer behoort.

SARCOPHAAG, *sarkophaag*, eigenlijk, vleescheter of vleeschvreter, vleeschverteerder; bij de ouden eene doodkist van eenen ligten, zwamachtigen steen, welke bij de stad Assus in Mysien gegraven werd, en die de eigenschap bezat, dat het daarin gelegde lijk, uitgenomen de tanden, in veertig dagen verteerde. Naderhand werd deze naam voor iedere doodkist gebruikt; en thans verstaat men, in de schoone kunsten, door

sarkophaag, eene in dan smaak der ondheid gebouwde grafmaald.

Sarcosis, *sarcostosis*, vleeschverharding, vleeschverbeening; wild vleesch (in wonden). *Sarcotisch*, vleeschaanzettend; dat het vleesch in eene wonde doet wassen.

Sardanapalus, een verwijfd en wellustig koning der Assyriers; van daar de naam van elken grooten zwelger en wellusteling.

Sardèr, een half doorschijnende fijne hoornsteen; een bleekrooda karneool.

Sarraceen, de naam van een oud en magtig volk in Arabie.

Sat, Lat., genoeg. *Sat cito, si sat bene*, wat goed gedaan wordt, gaat spoedig genoeg.

Satan, Hebr., aanklager, wederstrever, duivel, lasteraar; ook een boosaardig mensch. *Satansch*, boosaardig, duivelsch, helsch.

Satelliet, trawant, wachter, begeleider, leidsman; in de sterrek., is de maan een satelliet der aarde; figuurl., een ondergeschikte medehelper van voorname personen.

Sater, een veld- of boschgod; volgens de fabelleer, een gedrogt met een menschenhoofd en bokspooten; figuurl., een zinnelijk, geil mensch.

Satiabel, *satiable*, Fr., verzadelijk. *Satiabiliteit*, verzadelijkheid. *Satieteit*, verzadiging.

Satijn, zekere soort van zijden stof. *Satinade*, Fr., halfzijden stof. *Satineren*, op satijn stikken; ook glanzen: *gesatineerd papier*. *Satinet*, gestreepte stof van zijde en boomwol.

Satire, Fr., een hekelschrift, hekeldicht, spotdicht. *Satiricus*, een spotter, hekeldichter. *Satiriek*, spottend, bijtand. *Satiriseren*, bespotten, hekelen, doorhalen.

Satisfactie, *satisfactio*, Lat., bevrediging, genoegdoening, tevredenheid, vergenoegen, vermaak, voldoening. *Satisfaisant*, voldoend, bevredigend. *Satisfait* tevreden, bevredigd, voldaan.

Satraap, een persische stedehouder, landvoogd.

Saturantia, (*medicamenta*), geneesmiddelen, welke de zuren inzuigen en afleiden. *Saturatie*, de verzadigiging; bijzonder van twee tegengestelde zouten, als zuur en loogzout tot een middelzout. *Satura varroniana*, voordragt, waarin rijm en onrijm met elkander afwisselen. *Satureren*, verzadigen; zuren inzuigen.

Saturnus, eene heidensche godheid; eene planeet; het lood; *dies saturni*, zaturdag. *Saturnalien*, zekere feestan bij de oude Romeinan, welke in de maand december, ter eere van Saturnus, met de grootste buitensporigheid en weelderigheid gevierd werden. *Non semper erunt saturnalia*, het is niet altijd kermis. *Saturninisch*, duister, treurig, zwaarmoedig; ook ongelukkig.

Sautereaux, Fr., aan de klavieren enz., de tangenten, welke bij het bespelen van het instrnment, de snaar aanslaan, en terstond weder terug springen.

Sauvegarde, Fr., een vrijgeleide. *Sauveren*, redden.

Savantasse, een geleerde prahler; iemand, die zich het aanzien van een geleerden geeft, zonder het te zijn; een geleerde windbuil.

Savoir-faire, Fr., het weten te doen, de geschiktheid, be-

kwsamheid, goede handeling van zaken; handigheid, hebendigheid. *Savoir vivre*, Fr., het weten te leven, de levenswijsheid, wellevendheid.

Savonneertapijten, eene soort van Turksche tapijten, welke zich van de *hautelissen*, alleen door hunnen fluweelachtigen grond onderscheiden, en wegens hunne levendige kleuren, meer werking doen dan de andere.

Savonnerie, Fr., eene zeepziederij. *Savonnette*, een zeepbal; *savonnette de serail*, een waschwater, dat ter verfraaijing van het vel gebruikt wordt.

Savoyaarden, eigenlijk, bewoners van Savoyen; bijzonder ook diegenen, dezer bewoners, die, uit armoede, hun brood buiten 's lands, met eene lier en met gezang, winnen.

Sbirren, geregtsdienaars, dienders, straatwachten (in Italie). Hun hoofdman heet *barigello*.

Scabellette, een voetbankje, waarop de misdadigers te pronk zitten. *Scabellotr*, *scabellon*, Fr., hoog en smal voetstuk voor eene vaas, of een borstbeeld, onderscheiden van *pedestal*.

Scabies, Lat., de schurft. *Scabieus*, *scabieux*, Fr., *scabiosus*, Lat., schurftig.

Scabreux, Fr., ruw, oneffen; zwaar, gevaarlijk, naar.

Scadenza, Ital., de vervaltijd van eenen wissel.

Scalden, *skalden*, *skialden*, dichters der oude noordsche volken.

Scalpellum, Lat., een ontleedmes. *Scalperen*, (van het Engelsche *scalp*, de huid, die de hersenpan bedekt), het aftrekken der hoofdhuid, hetwelk de wilden in Noordamerika aan de doode of zwaar gewonde vijanden plegen uit te oefenen.

Scanderen, verzen meten, volgens de tijdmaat verdeelen, zoo verdeeld opzeggen. *Scansie*, de versmeting, versdeeling.

Scaphander, een zwemkleed, zwemgordel, een van kurk of ander ligt hout gemaakt kleed, om zich daarmede boven water te houden.

Scapulier, een schouderkleed, schouderrok (van de geestelijken der Roomsche kerk, bijzonder van de Benedictijnermonniken).

Scaramouche, Fr., *scaramuccio*, Ital., een hanswort, potsenmaker.

Scarificatie, de kopping, insnijding, kerving. *Scarificatorium*, Lat., het kopijzer, kerf- of snijijzer. *Scarificeren*, koppen, insnijden, kerven.

Scarpe, zie *escarpe*.

Scemando, Ital., (muz.) afnemend, verdwijnend.

Scene, Fr., tooneel, schouwplaats, voorstelling, tafereel; vooral. *Scenisch*, tooneelachtig, tooneelmatig, het tooneel betreffende.

Sceniten, tentbewoners.

Scenographie, of *skenographie*, de doorzigten- of vergezigtenschildering. *Scenographisch*, vergezigtenschilderend, doorzigtkundig.

Scepticismus, de twijfelleer, leer der *Sceptici*, leerlingen van Pyrrho, die aan alles twijfelden, en al wat men hun voordroeg, eerst wilden overdenken. Volgens Kant is het de grondstelling van eene kunstmatige onwetendheid, welke de grondvesten van alle kennis ondermijnt, om, zoo mogelijk, volstrekt geene zekerheid voor dezelve meer over te laten.

Schaak, Perz. *schach*, de koning; van *schaakspel*, koningsspel, het bekende, veel inspanning vordereude spel, hetwelk de Chinezen beweren, reeds twee honderd jaren voor onze tijdrekening gekend te hebben. *Schaakmat*, krachteloos, weg, verloren.

Schaal, *scala*, Lat., de toonladder, klankladder, in de muzijk.

Schabrak, een zadeldek. Zie *chabraque*.

Schach, opperheer of koning van Perzie.

Schaco, zie *tzako*.

Schaduwen, (schilderk.) schaduw aanbrengen, de donkere plaatsen in een figuur, door donkere kleuren uitdrukken. *Schaduwing*, schaduwgeving. *Schaduwbeeld*, zie. *silhouette*.

Schageheren, waarschijnlijk van de gemeene Joden ontleend die dit woord, bij hunnen handel, veelal in den mond hebben. In het gemeene leven, is het gebruikelijk voor eenen gewinzuchtigen handel drijven, woekeren. Van hier *schageheraar*, woekeraar.

Schalmei, de riet- of herdersfluit.

Schamanen, priesters in Siberie, Kamschatka en het grootste gedeelte van Tartarije, welke priesters tevens geneesheeren, toovenaars en geestbezweerders zijn; zij plegen met de door het volk den goden aangebragten rijke offers en geschenken een schandelijk bedrog, door zich dezelve ten nutte te maken. *Schamanische godsdienst*, de godsvereering van voorschreven volken, welke meerendeels heidenen zijn, en vele goden aanbidden.

Schames, koster bij de Joden.

Schandaal, *scandalum*, Lat., ergernis, aanstoot, opspraak, schandelijkheid, of schandelijke zaken. *Schandaliseren*, *scandaliser*, Fr., ergernis of aanstoot geven. *Schandaleus*, *scandaleux*, Fr., ergerlijk, aanstootelijk.

Schang fu, de naam van het heilige boek der Chinezen.

Schanskleed, een zeildoek, hetwelk men ter verberging van hetgene er voorvalt, op een oorlogschip, over de verschansing hangt, wanneer, gedurende het gevecht, de kooijen en dekens tusschen de verschansing gestouwd zijn.

Schanskorf, eilindrike korf, zonder bodem, met zeven of negen piketten of paaltjes om in den grond te steken, en dienende om, met zand gevuld, spoedig eene batterij te bekleeden.

Schanslooper, een schippersmantel met armen.

Schaprade, *schapraai*, etenskas.

Schaveelen, inschikken; plaatsmaken; schikken.

Schebek, *schebeke*, vaartuig met zeilen en riemen.

Schediasma, een kort, vlugtig opstel, eene proef.

Scheeren, de zeeklippen aan de Zweedsche kusten, inzonderheid voor Stokholm, die zich ver in zee uitstrekken, en voor het inkomen der haven zeer gevaarlijk zijn. *Scheerenboot*, *scheerenvloot*, tot dekking van den ingang in de scheeren.

Scheikunst, de kunst, om de natuurlijke ligchamen, door hulp van vuur, of andere oplossingsmiddelen, van elkander te scheiden, dezelve in hunne bestanddeelen op te lossen. *Chemie*.

Schelet, *squelette*, Fr., geraamte. *Scheletteren*; *squeletteren*, een mensch of dier tot een geraamte maken.

Schema, beeld, voorbeeld, schets, ontwerp; gestalte. *Schema genealogicum*, een stamboom. *Schematisch*, voorbeeldig, schetsmatig, ontwerpachtig. *Schematiseren*, schetsen, een denkbeeld door overeenkomst met iets zinnelijks bevattelijk maken. *Schematismus*, de voorschetsing; verklaring of voorstelling door voorbeelden.

Schemen, Hebr., een schaduwbeeld; de schaduw.

Scheol, Hebr., het schimmenrijk; het graf.

Schepter, *sceptrum*, Lat., een vorsten- of koningsstaf.

Scherif, zie *sherif*.

Schermutseling, een gevecht tusschen kleine hoopen, in den oorlog. *Schermutselen*, in kleine hoopen vechten.

Scherzando, Ital., (muz.) schertsend, beuzelend.

Schets, ontwerp van eene schilderij, omtrek; hoofdtrekken van eene zaak. *Schetsen*, ontwerpen.

Scheurbuik, *scorbut*, Fr., de mond- of tandvleeschziekte, eene gewone ziekte der zeelieden.

Schibboleth, *schisboleth*, Hebr. leus, herkenningswoord, kenmerk, kenteeken aan de spraak, waardoor men zich verraadt, van niet tot eene partij te behooren. (Zie het boek der Regteren, 12, vs., 6).

Schicker, Joodsch, *sikker*, dronken, besopen.

Schicksel, Joodschduitsch, juffrouw; christenmeisje.

Schieman, (scheepv.) iemand, die voor de pompen en de reinheid van een schip moet zorgen; hoogbootsmansmaat.

Schisma, Gr., splijting, of scheuring, bijzonder wegens verschil van gevoelens omtrent zekere punten in den godsdienst, geloofs- of kerktwist. *Schismaticus*, een scheurmaker, afvallige, vrede- eendragtof rustverstoorder. *Schismatisch*, afvallig, kettersch.

Schoft, verachtelijk mensch, schobbejak.

Schok, een zestigtal: flesschen worden bij het *schok* verkocht.

Scholarch, schoolbestuurder, schoolopziener. *Scholarchiaat*, schoolopzienersambt. *Scholastica*, de schoolleer, schoolwijsheid en godgeleerdheid der middeleeuwen, welke in eene mengeling der christelijke leer en de wijsbegeerte van Aristoteles bestond, die zich alleen met kleingeestige en nietsbeduidende verdeelingen en verklaringen ophield. *Scholastieken*, schoolgeleerden, schoolwijzen, woordkramers der middeleeuwen, schoolvossen, pedanten, *Scholastieke Theologie*, spitsvindige of schoolsche godgeleerdheid, die slechts in haarkloverijen bestaat. *Scholastisch*, *scholastiek*, schoolsch, spitsvindig.

Scholia, *scholiën*, aanmerkingen, bijzonder korte woordverklaringen, of ophelderingen van duistere plaatsen in oude schrijvers. *Scholiast*, een verklaarder, aanmerker, uitlegger, bijzonder van oudgrieksche schriften. *Scholie*, *scholion* (wisk.), eene aanmerking, welke op de voorafgaande stelling betrekking heeft, en daaruit volgt.

Scholom-lechem, Hebr., vrede zij met u!

Schoner, *schoener*, plat vaartuig, geschikt om aan land te

komen, en vijftig tot honderd tonnen houdende.

SCHOUT BIJ NACHT, een voornaam Nederlandsch zeeofficier, die op den vice-admiraal volgt, en wiens pligt het is, bij nacht te zorgen, dat de schepen volgens hunnen rang zeilen, en het eene schip het andere, door overzeilen, of anderzins, niet beschadige.

SCHRIKKELJAAR, het jaar, dat aan het einde van de maand februarij, die men dan *schrikkelmaand* noemt, eenen dag, die den naam van *schrikkeldag* voert, verspringt, of eenen dag meer krijgt, dan andere jaren. Om het vierde jaar is er een schrikkeljaar.

SCHWADRONEREN, met den sabel heen en weer zwaaijen en hakken; fig., veel en snoevend spreken. *Schwadroneur*, een praler, snoever.

SCIAGRAPHIE, zie *skiagraphie*.

SCIATERICA, zie *gnomonica*.

SCIATICA, de heupen- of lendepijn.

SCIBILE, Lat., wat geweten kan worden. *Science*, Fr., *scientia*, Lat., wetenschap, kennis. *Scientifique*, wetenschappelijk, geleerd.

SCILICET, Lat., namelijk, te weten.

SCINTILLATIE, fonkeling, schittering. *Scintilleren*, fonkelen, schitteren.

SCIRRHEUS, *scirrheux*, Fr., builig, knoesterig, hardgezwollen. *Scirrhosis*, *scirrhus*, een knoop, een hard kliergezwel, verharding.

SCISSIE, *scissio*, Lat., splijting, afscheiding.

SCLEROPHTHALMIE, zie *sklerophthalmie*.

SCOPELISMUS, eene bedreiging door houding en gebaren.

SCOPTICUS, een spotter. *Scoptisch*, bijtend, honend, spottend. *Scoptiseren*, spotten, steken, honen.

SCORZATO, (schilderk.) de verkorting, of de kunst, om de voorwerpen en derzelver deelen niet in hunne evenredigheid, maar in perspectief voor te stellen, hetwelk in alle schilderwerk ten uiterste noodzakelijk is.

SCRIBA, Lat., een schrijver, geheimschrijver, secretaris. *Scribent*, een schrijver, zamensteller van een werk. *Scriberen*, schrijven. *Scriptum*, Lat., al het geschrevene, een schriftelijk opstel. *Scriptura*, het schrift, schrijverij, een handschrift. *Scriptura sacra*, de bijbel, of heilige schrift. *Scripturist*, een schriftonderzoeker, schriftgeleerde, die zich blootelijk aan de woorden der heilige schrift houdt.

SCROFEL, *scrofula*, *scrophula*, Lat., krop- of kliergezwel. *Scrofuleus*, *scrophuleux*, wat gezwollene klieren veroorzaakt, klierachtig.

SCRUPEL, *schrupel*, *scrupule*, Fr., *scrupulus*, Lat., een oud Nederlandsch apothekersgewigt, het derde van een drachme; wijders twijfel, bedenken, bijzonder gewetenstwijfeling, naauwgezetheid van geweten. *Scrupuleren*, nadenken, bedenkingen maken. *Scrupuleus*, *scrupuleux*, Fr., naauwgezet van geweten, vol bedenkingen, angstig, moeijelijk. *Scrupulositeit*, angst, bedenkelijkheid.

SCRUTATIO, *scrutinium*, Lat., navorsching; ook de verzameling der stemmen bij eene keus, door geslotene stembriefjes of kogeltjes. *Scruteren*, *scrutineren*, nasporen, uitvorschen, onderzoeken, doorgron-

den; stemmen verzamelen.

Sculpsit, Lat., bij heeft het gegraveerd (op koperen platen). *Sculptuur*, beeldhouwkunde, kunst, om figuren op ongelijk gemaakte vlakken, in haren ganschen omvang schoon voor te stellen; snijkunst, beeldgieterij.

Scurril, potsachtig, plat, grof schertsend. *Scurriliteit*, potsenmakerij, grove scherts, onnoozele potsen, platheden, gemeene aardigheden.

Scylla, gevaarlijke klip bij Sicilie; iedere gevaarlijke plaats: *incidit in scyllam, qui vult vitare charybdin*, van den wal in de sloot; het eene gevaar willende ontvlugten, vervalt men in het andere.

Scytala, was bij de oude Lacedemoniers eene soort van geheim schrift, bestaande in eene smalle strook parkement, die men digt naast elkander op eenen stok wikkelde, en in de lengte van denzelven, zijne gedachten nederschreef. Wanneer nu de strook weder afgewonden werd, zoo konde niemand het geschrevene daarop lezen, dan hij, die zulk eenen stok had.

Séance, Fr., zitting, dagzitting.

Seapoys, in Oostindie geboren soldaten, welke in britsche soldij staan, op de wijze der Europeanen gewapend en geoefend zijn, en tot de gevaarlijkste ondernemingen gebruikt worden. Soldaat onder de Indische troepen.

Sec, zie *sect.*

Secans, Lat., *secante*, (wisk.) de snijlijn; bijzonder in de driehoeksmeting, die regte lijn, welke uit het middelpunt van eenen cirkel, door deszelfs omtrek tot aan de *tangente*, of *raaklijn*, getrokken wordt.

Secerneren, afzonderen, afsnijden, uitnemen; onderscheiden.

Secluderen, uitsluiten (van eene erfenis, of de troonsopvolging). *Seclusie*, uitsluiting.

Second, Fr., tweede, of andere; *second-lieutenant*, tweede luitenant. *Secondair*, tweede, middelbaar (in zamenstellingen), bij voorbeeld: *secondaire scholen*, middelbare scholen, waarop middelbaar onderwijs gegeven wordt. *Secondant*, helper, hulp, bijstand, bijzonder in een tweegevecht, of in het redetwisten; ondermeester, medehelper in eene school. *Seconderen*, helpen, bijstaan, ondersteunen. *Secondo*, Ital., de tweede stem (in de toonkunst).

Secreet, geheim, geheim zegel, zegel van eenen vorst, *secretum sigillum*, Lat.; geheim gemak, sekreet, *secretus locus*, Lat.; *secretaire*, een schrijftafel, schrijfkast. *Secretairerie*, secretarij, de geheime kanselarij, of schrijfkamer van een vorst, of van het bestuur, bijzonder van de stedelijke regering. *Secretaris*, een geheimschrijver. *Secretariaat*, het ambt of de waardigheid van geheimschrijver.

Secretie, de afzondering, doorzijging; afzondering van de vochten in het dierlijke ligchaam; het afgezonderde. *Secretisten*, afgezonderden, zonderlingen.

Sect, of *sec*, (*vino secco*, Ital.) sek, zoete wijn van gedroogde druiven, (in Spanje en Italie).

Secte, Fr., sekte, aanhang, geloofsgenootschap, genootschap van eenerlei leer en gevoelens, bijzonder in het godsdienstige.

Sectie, af- of indeeling, on-

derdeel; de wijk (eener stad); ook ontleding, of lijkopening.
SECTOR, (meetk.) een gedeelte van eenen cirkel, begrepen tusschen twee stralen en den tusschenstaanden boog.
SECULAIR, Fr., honderdjarig; ook wereldlijk, niet geestelijk of kerkelijk. *Brachium seculare*, de wereldlijke arm of magt. *Secularisatie*, de verwereldlijking, de verplaatsing uit den geestelijken stand in den wereldlijken; de intrekking van kerkelijke gestichten en staten. *Seculariseren*, verwereldlijken, wereldlijk maken, geestelijke gestichten intrekken. *Seculum*, Lat., eene eeuw, tijdvak van 100 jaar.
SECUNDA, (muz.) de tweede toon na den grondtoon; (schermk.) de tweede soort van stoot; (kooph.) *secundawissel*, de tweede wisselbrief. Wanneer kooplieden, voor groote sommen gelds, op afgelegene plaatsen wissels geven, worden er verscheidene afschriften van dezelve gemaakt, die echter door de namen *prima*, *secunda*, *tertia*, onderscheiden zijn, ten einde, bij verlies van eenen derzelve, de andere moge dienen. *Secunderen*, bijstaan, helpen.
SECUREREN, verzekeren, in zekerheid stellen, te hulp komen. *Securiteit*, zekerheid, verzekering, toevoorzigt, vertrouwen; ook onbekommerdheid. *Securus*, Lat., *secuur*, zeker; onbekommerd; *animus securus*, een goed geweten.
SEDANTIA, Lat., pijnstillende of bedarende middelen. *Sedatief*, stillend, pijnstillend, bedarend, geruststellend.
SEDENTAIR, zittend, op dezelfde plaats blijvend; *sedentaire* (zittende) *levenswijs*; een *sedentaire post*, ambt, waarbij men op dezelfde plaats blijft, en niet nu hier en dan daar moet zijn.
SEDES, zetel, woonplaats; ook stoelgang; *sedes belli*, het oorlogstooneel; *sedes fixa*, eene vaste woonplaats.
SEDIMENT, *sedimentum*, Lat., bezinksel, droesem, grondsap; van vloeistoffen.
SEDITIE, oproer, opstand, muiterij, rustverstoring. *Seditious*, *seditieux*, Fr., *seditiosus*, Lat., oproerig, onrustig, muitend. *Seditiositeit*, muitzucht, neiging, overhelling tot opstand of oproer.
SEDUCTIE, verleiding, overhaling tot het kwade; bedrog, arglistigheid. *Seduceren*, *seduire*, Fr., verleiden, bedriegen.
SEDULITEIT, vlijt, naarstigheid.
SEGMENT, *segmentum*, Lat., afsnijding; gedeelte van eenen cirkel.
SEGNO, Ital., (muz.) het teeken; *dal segno*, van het teeken weder af te beginnen.
SEGREGATIE, afzondering.
SEIGNEUR, Fr., een voornaam, gebiedend heer. *Seigneurie*, het gebied van eenen voornamen heer.
SEJOUR, Fr., verblijf, verblijfplaats, het verwijlen, op eene andere plaats, dan zijne woonplaats. *Sejourneren*, verblijven, rustdag houden, eenen tijdlang, zich in eene plaats ophouden.
SEJUNGEREN, afzonderen, afscheiden.
SEK, zie *sect*.
SEKTE, zie *secte*.
SELADON, zeegroen; ook een verliefd herder.
SELAH, Hebr., altijd, zonder einde, onophoudelijk.
SELAM, in Turkije, een ruiker, waarvan elke bloem eene bij-

zondere beteekenis heeft, en dienende, om aan iemand zijne gedachten te openbaren.

Select, uitgezocht, uitgelezen, uitverkoren. *Selecta*, het uitgelezene gedeelte; de kenr, keurbende. *Selectie*, keus, verkiezing.

Selene, Gr., de maan, maangodin, *Luna*. *Seleniet*, maanbewoner, maanburger; ook maansteen; een uit kalkaarde en vitrioolzuur bestaand zout. *Selenographie*, maanbeschrijving. *Selenographisch*, maanbeschrijvend; wat de maanbeschrijving bevat of betreft.

Seligeren, uitkiezen, uitlezen; keuren.

Semblant, Fr., schijn, aanschijn.

Semeiographie, de teekenleer; kunst om muzijk te schrijven.

Semester, *semestre*, *semestris*, Lat. en Fr., halfjaar, halfjarig. *Semestre aestivum*, het zomerhalfjaar; *semestre hibernum*, het winterhalfjaar.

Semi, Lat. en Fr., half (in zamenstellingen), bij voorbeeld: *semidiameter*, halve middellijn, of straal. Zie *radius*. *Semicolon*, *semikolon*, (spraakk.) de kommapunt (;). *Semi d'or*, zie *similor*. *Semifusa*, Ital., (muz.) een zestiende. *Semitonium*, Lat., (muz.) een halve toon.

Semillant, vrolijk en onrustig, (in eenen goeden zin); een kleine wildzang.

Seminarist, een lid van eene kweekschool, kweekeling of leerling. *Seminarium*, eene kweekschool, voorbereidingsschool (voor toekomstige leeraars).

Semiologie en semiotica, Gr., de teekenleer (geneesk.), de leer van de teekens der ziekten. *Semiologisch*, hetgeen over deze teekenen handelt.

Semoveren, afzonderen, wegmaken.

Semper idem, altijd dezelfde.

Sempronius en cajus, de namen van twee beroemde regtsgeleerden in Rome, welke somwijlen gebruikt worden, wanneer men eene regtszaak tusschen twee personen behandelen en derzelver namen niet noemen wil, terwijl dan de eene partij *Sempronius* en de andere *Cajus* genoemd wordt.

Senaat, de raad, staatsraad, stedelijke raad, hooge raadsvergadering. *Senateur*, een raadsheer, medelid van eenen raad. *Senatoriaat*, raadsheerlijk, eenen raadsheer toekomende, of passende. *Senatus-consultum*, een raadsbesluit, het wettig genomen besluit van eenen hoogen raad. *Senatus consultum Macedonianum*, eene Romeinsche wet, volgens welke een vader de schulden, door zijne minderjare zonen, zonder zijne voorkennis, gemaakt, niet gehouden is te betalen. *Senatus consultum Trebellianum*, eene Romeinsche wet, volgens welke hij, die van eene nalatenschap weder afstand moet doen, gehouden is, om van het afgetrokkene het vierde gedeelte der schulden mede over te nemen. *Senatus consultum Vellejanum*, wet, volgens welke de vrouwen, wegens eene gegevene borgtogt, niet aangetast kunnen worden, ten zij dat de leening tot haar eigen waar voordeel is aangewend geworden.

Senior, de oudere, oudste. *Senioraat*, het ambt of de waardigheid van oudste. *Seniores*, de oudsten.

Sensatie, gewaarwording, ge-

voel, opmerkzaamheid; opzien, beweging, geruisch, gisting. *Sensibel*, *sensible*, Fr., gevoelig, ligtgeraakt; erkentelijk, dankbaar; merkbaar, duidelijk, in het oog vallende. *Sensibiliteit*, *sensibilitas*, Lat., gevoeligheid, ligtgeraaktheid, erkentelijkheid, duidelijkheid.

Sensificeren, voor zinnelijk houden, of uitgeven, tot eenen zinnelijken oorsprong terug brengen; *denkbeelden sensificeren*, uit de zinnen afleiden. *Sensitief*, gevoelig, zinnelijk. *Sensitiva*, Lat., eene plant, het kruidje roer mij niet. *Sensorium*, Lat., het zinwerktuig, de gevoelzetel, denkkracht; *sensorium commune*, de kleine hersenen, de oorsprong van alle hoofdzenuwen, gemeenschappelijke zitplaats van het gevoel. *Sensualiteit*, de zinnelijkheid. *Sensueel*, zinnelijk.

Sensus, Lat., de zin, het verstand. *Sensu latiori*, in ruimeren zin; *sensu strictiori*, in engere beteekenis. *Sensus communis*, Lat., het gemeene menschenverstand.

Sententie, *sententia*, Lat., eene uitspraak, zin- en zedespreuk, korte gedachte; regtspraak, vonnis; *sententia absolutoria*, een vonnis van vrijspreking; *s. condemnatoria*, een veroordeelend vonnis; *s. confirmatoria*, een bekrachtigend vonnis; *s. interlocutoria*, tusschenvonnis; *s. definitiva*, een eindvonnis. *Sententieux*, Fr., zinrijk, leerrijk, denkspreukig, kernspreukig, vol schoone gedachten.

Sentiment, Fr., het gevoel, gevoelen, denkwijs, meening, gedachte, het bewustzijn van den indruk eens voorwerps. *Sentimentaliseren*, overdreven of belagchelijk gevoelig zijn. *Sentimenteel*, overdreven en belagchelijk gevoelig.

Senza, Ital., (muz). zonder; *senza violini*, zonder viool.

Separabel, *separable*, Fr., afscheidbaar, oplosbaar. *Separabiliteit*, afscheidbaarheid. *Separatie*, scheiding, afzondering, afscheiding; *separatio quoad thorum et mensam*, de scheiding van tafel en bed. *Separatim*, Lat., bijzonder. *Separatismus*, de kerkelijke afzondering, afscheiding van de kerk. *Separatisten*, zonderlingen; zij, die aan den openbaren godsdienst, uit zekere beweeggronden, geen aandeel hebben; in Engeland zij, die zich, in de uiterlijke gebruiken, van de Engelsche kerk afscheiden; ook die schuldeischers, welke hun nog werkelijk voorhanden zijnde eigendom, terugvorderen; ook zij, die bloot, telijk verlangen, dat hunne schuldvordering uit zeker deel van het vermogen des schuldenaars betaald worde. *Separeren*, afzonderen, afscheiden.

Seponeren, afleggen, ter zijde leggen of zetten. *Seposita*, ter zijde gelegde dingen.

Septembrisade, Fr., slagting, moordtooneel te Parijs, in september 1792. *Septembriseren*, moorden, willekeurig ter dood veroordeelen. *Septembriseur*, een septemberbeul of moordenaar. *Septembrist*, een, die aan de moordtooneelen in september 1792, wel geen deel genomen, maar die toch gebillijkt heeft.

Septemvir, Lat., een zevenman, zevenheerscher. *Septemviraat*, zevenmanschap, zevenheerschappij.

Septentrio, Lat., de zeven heldere sterren aan de noordpool (de groote beer genoemd); van daar het noorden. *Septentrionaal*, noordelijk.

Septet, ook *septuor*, een zevenstemmig muzijkstuk.

Septidi, de zevende dag der Franschrepublikeinsche week.

Septima, *septime*, (muz.) de zevende toon van een octaaf. *Septimestris*, zevenmaandsch, zeven maanden oud.

Septisch, doorvretend, bijtend; vuilmakend.

Septuagesima, de derde zondag voor de vasten, zeventigste dag voor paschen.

Septuaginta, de overzetting van het oude testament der zeventig vertalers, die dezelve in het Grieksch, op bevel van Ptolemeus Philadelphus, koning van Egypte, vervaardigden; een Grieksch oud testament van de zeventig Alexandrijnsche overzetters.

Septuor, (muz.) zie *septet*.

Septuplum, Lat., *sept-le-va*, Fr., het zevenvoud. De fransche henaming komt voornamelijk in het pharaospel voor.

Sepultura, Lat., begraving; *sepultura honesta*, welvoegelijke of eervolle begrafenis.

Sequens, Lat., de volgende *Sequentes*, de volgenden. *Sequenza*, eene soort van lofzang, welke in de Roomschkatholijke kerk, op bepaalde tijden, deels met alle instrumenten, deels met begeleiding blootelijk van het orgel gezongen wordt.

Sequester, *sequestre*, Fr., het beslag, arrest; de beslagoplegger. *Sequestratie* en *sequestreering*, de beslaglegging, en beslagbesturing. *Sequestrator*, beslaglegger. *Sequestreren*, beslaan, in beslag nemen, goederen aan iemand ter bewaring en beheer opdragen.

Seraf, *serafijn*, eigenlijk vlammen; figuurl. engel. *Serafisch*, *serafijnsch*, eenen seraf of serafijn eigen. De Franciscanen noemen den stichter hunner orde: *onzen serafijnschen vader*, en hunne orde wordt door hen de orde der serafijnen genoemd.

Serail, het verblijf des Turkschen keizers; en daar dit met vrouwen opgevuld is, verstaat men onder *serail* ook wel de plaats, waar zich de vrouwen van den grooten heer bevinden; schoon deze anders den naam van *harem* draagt.

Seraskier, een Turksch veldheer, welke, in de afwezenheid des grootviziers, het bevel voert.

Serenade, een avond- of nachtmuzijk.

Serenata, Ital., in Italie eene bijzondere soort van muzijk, eene *cantate*, waarvan een tooneelmatig onderwerp de grondslag is; bijna, wat in het kerkmuzijk het *oratorium* genoemd wordt.

Serenissime, Fr., *serenissimus*, Lat., zijne doorluchtige hoogheid, (de regerende vorst of hertog).

Sergie, *sargie*, *serge*, Fr., eene ligte wollen stof.

Serjant, *sergeant*, Fr., derde onderofficier, op den *serjantmajoor*, of tweeden onderofficier volgende, welke laatste wederom door den *onderadjudant*, of eersten onderofficier, wordt opgevolgd.

Serie, *series*, Lat., reeks, orde; *series negotii*, de gesteldheid van den ganschen handel; *series rerum gestarum*, de in-

hond der gebeurde zaken; *in una serie*, in eene reeks.

SERIEUS, *serieux*, *serieusement*, Fr., ernstig, plegtig, gewigtig. *En serieux*, in ernst.

SERMOEN, *sermo*, Lat., *sermon*, Fr., redevoering. *Sermocinatie*, de redeinvoering, redekunstige invoering van andere sprekende personen; leerrede, of predikatie.

SERUM, Lat., de waterige vochtigheid in het menschelijke ligchaam, welke aan het melksap en het bloed meer vloeibaarheid geeft.

SERVANTE, Fr., eene meid, of dienares.

SERVATITIUM, Lat., bergloon, of vergelding der moeite voor het bewaren van in schipbreuk verlorene goederen.

SERVICE, Fr., dienst, bediening, dienstbetooning; inlegeringsgeld, of verzorgingsgeld (der burgers voor soldaten). Zie verder *servies*.

SERVIENTEN, *servans*; *cotoycurs d'armes*, Fr., bij de Malthezer ridders de leekebroeders, die hunnen adel niet bewijzen.

SERVIES, Fr. *service*, opdissching, tafelgeregt; het vaatwerk, waarvan men zich aan tafel bedient; van hier *theeservies*, een *servies* voor dertig personen, enz.

SERVIL, *servilisch*, slaafsch, slaafachtig, laag, kruipend, *Servile*, (al te letterlijke) vertaling. *Servilcs*, in Spanje, de hevige (ultra) koningsgezinden.

SERVITEUR, Fr., een dienaar.

SERVITIA, Lat., heerendiensten, leendiensten, leenen.

SERVITUUT, een dwang- of leendienst, dienstbaarheid; bezwaar, regt, bij voorbeeld, de noodzakelijkheid, om een' ander op zijnen grond zekere vrijheden toe te staan.

SERVUS SERVORUM, de knecht aller knechten, eertitel der pausen.

SESCUNX, een gewigt van $1\frac{1}{2}$ once.

SESQUIPEDAAL, anderhalfvoetig; figuurlijk, hoogdravend van woorden, uitdrukkingen, stijl, enz.

SESSIE, *sessio*, Lat., de zitting, verzameling van personen, om over iets te beraadslagen.

SESTERTIE, eene oude Romeinsche kleine zilveren munt.

SESTETTO, Ital., zesstemmig muzijkstuk, gezang voor zes personen, anders *sextet*, *sextuor*.

SEVERE, Fr., ernstig, gestreng. *Sevcriteit*, ernstigheid; hardheid, strengheid, scherpheid.

SEXAGESIMA, de tweede zondag voor de vasten; zestig dagen voor paschen. *Sexagesimaal*, zestigdeelig.

SEXTANT, een zesde deel van eenen cirkel; wiskunstig en sterrekundig werktuig, uit een zesde van eenen cirkel bestaande.

SEXTE, de zesde toon in de klankladder.

SEXTIDI, de zesde dag der Franschrepublikeinsche week, of *decade*.

SEXTUOR, *sextet*, zie *sestetto*.

SEXUAAL, *sexuel*, Fr., het geslacht, of de geslachtsdrift (*sexus*) betreffende. *Sexuaal systema*, (plantk.) indeeling der plantsoorten, volgens derzelver geslachtsdeelen, zoo als LINNEUS uitgevonden en in zwang gebragt heeft. *Sexus*, Lat., sekse, geslacht.

SFORZANDO, Ital., (muz.) versterkt, sterker.

Shawl, Eng., een manteldoek, oostindische groote omslagdoek der vrouwen.

Sherif, Arab., eigenlijk, heilig; een afstammeling van Mohammed, vorst en heer; ook een landregter in Engeland, welke het vonnis der regters voltrekt, de gezworenen kiest, enz.

Sialagoga, speeksel verdrijvende middelen. *Sialagogisch*, speeksel verdrijvend. *Sialismus*, de speekselvloed.

Sibille, eene waarzegster, bij de oude Grieken en Romeinen. *Sibillijnsch*, waarzeggend, bij voorbeeld: *sibillijnsche boeken*. *Sibillist*, iemand, die een zulke waarzeggerijen geloof slaat.

Sic, Lat., zoo, alzoo; ei, zie eens.

Siccantia, Lat., opdroogende middelen.

Siccaros, zie *cigaren*.

Siciliana, *alla siciliana*, op de wijze van eenen siciliaanschen herdersdans. *Siciliaansche vesper*, de beruchte moord op paschen, 1282, op het eiland Sicilie gepleegd, waarvoor het luiden der klokken op den vespertijd het teeken gaf, en meer dan 8000 Franschen vermoord werden.

Sic itur ad astra, Lat., zoo komt men tot de sterren, dat is, tot de eer. *Sic transit gloria mundi*, zoo verdwijnt de heerlijkheid dezer wereld. *Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas*, zoo wil ik het nu eenmaal hebben; in plaats van alle gronden, zal mijn wil gelden.

Sideraal, tot de sterren behoorende, bij voorbeeld: *sideraaljaar*, sterrejaar (het tijdvak, waarin de aarde op hetzelfde punt harer loopbaan weder terugkomt).

Si diis placet, wanneer het den goden behaagt; spottend, dat heeft nog tijd.

Siësta, Spaansch, een middagslaapje (gedurende de sterke zonnehitte, in Spanje, Portugal en Italie).

Sieur, heer; een eertitel, waarvan zich de meerderen jegens de minderen bedienen.

Siffleren, fluiten, uitfluiten, uitjouwen. *Sifflet*, een fluitje. *Siffleur*, een fluiter; iemand die altijd fluit, of hij, die uitfluit, uitjouwt.

Sigillatim, Lat., bijzonder, in het bijzondere.

Sigilleren, zegelen, verzegelen. *Sigillum*, Lat., het zegel. *Sub sigillo confessionis*, onder het zegel der biecht, of der geheimhouding.

Signaal, het teeken, de lens, ook een voorschrift. *Signalement*, Fr., de beteekening, beschrijving, (bijzonder van eenen ontvlugten). *Signaleren*, beteekenen, zich onderscheiden, voordoen, merkwaardig of beroemd maken. *Signatum*, onderteekend en bezegeld. *Signatuur*, de beteekening, onderteekening, handschrift, bladbeteekening bij boekbinders. *Signeren*, teekenen, beteekenen, onderschrijven, onderteekenen, zijnen naam onder iets plaatsen. *Signet*, een handzegel, cachet.

Significant, Fr., beduidend. *Significatie*, beduiding, zin. *Significatief*, beduidend. *Significeren*, aanduiden; verkondigen, beteekenen.

Signore, Ital., een heer, gebieder. *Signora*, eene jufvrouw, mevrouw.

Signum, Lat., een teeken, kenteeken, beduiding, wenk; wonderteeken. *Signum, exclamandi* of *exclamationis*, zie

– *Exclamatio. Signum interrogandi*, of *interrogationis*, een vraagteeken (?); *signum repetitionis*, het herhalingsteeken (:|:).

SILEEN, *silenus*, een zekere halfgod; een oude boschgod of sater; figuurl., een wolf in het schaapsvel.

SILENTIUM, het zwijgen, stil! *Altum silentium*, diepe stilte, een diep stilzwijgen.

SILHOUETTE, Fr., eene schaduwteekening, schaduwomtrek, schaduwbeeld, afbeelding van een gezigt, volgens de schaduw. *Silhouetteren*, afteekenen, in een schaduwbeeld of teekening voorstellen.

SILLOGRAAPH, pasquillant; hij, die schimpredenen schrijft.

SILVANUS, (fabelk.) een boschgod, an, zoo als alle boschgoden, voor de vrouwen zeer gevaarlijk.

SIMILE, gelijkheid, schijnbaarheid; *simile claudicans*, eene hinkande vergelijking. *Similis simili gaudet*, gelijk zoekt gelijk.

SIMILOR, *semi d'or*, halfgoud, kopergoud, spinsbak.

SIMONIE, in het kerkelijke regt, eene overtreding der wet, volgens welke men geene geestelijke ambten, door gaven en geschanken mag trachten te verkrijgen; eene van *Simon* den toovenaar (Handelingen der Apostelen, achste hoofdstuk) ontleende benaming, welke de gaven des geestes met geld wilde koopen.

SIMPEL, *simple*, Fr., *simplex*, Lat., eenvoudig, onnoozel. *Simplement*, Fr., eenvoudig, onopgesmukt. *Simplex*, een domkop, aenvoudige onnoozele hals, bloed. *Simplicia*, Lat., eenvoudige geneesmiddelen. *Simpliciteit*, eenvoudigheid, onnoozelheid. *Simpliciter*, Lat., eenvoudig, ongekunsteld, onopgesmukt. *Simplificatie*, *simplificatio*, Lat., vereenvoudiging. *Simplificeren*, vereenvoudigen, verkorten, iets met korte woorden voordragen. *Simplex sigillum veri*, het eenvoudige is het teeken der waarheid.

SIMULATIE, *simulatio*, Lat., vermomming, geveinsdheid, huichelarij; de schijn. *Simuleren*, voorgeven, voorwenden, vertoonen, veinzen, huichelen.

SIMULTANÉ, gelijktijdig; gemeenschappelijk. *Simultaneïteit*, het zamentreffen, overeenkomen der dingen, gevoelens, krachten te zelfden tijde. *Simultaneum*, Lat., het gemeenschappelijk regt van verscheidene geloofsgenooten op eene kerk, ter verrigting hunner openlijke godsvereering.

SINCÈRE, Fr., opregt. *Sinceriteit*, opregtheid, braafheid.

SINDERESI, Ital., gewetensknaging, gewetensangst.

SINECURA, of *sinecure*, Eng., zonder zorg; eene werkelooze kerkelijke bediening; ambt, waarbij men weinig of niets te doen, en evenwel een goed inkomen heeft; zoodanige zijn er veel in Engeland, alwaar men eene soort van handel met dezelve drijft.

SINFONIE, zie *symphonia*.

SINGERIE, Fr., aperijen, narrenpotsen, apenspel, gekke gebaren.

SINGULARIS, (*numerus*), Lat., het enkelvoud, in de spraakkunst. *Singulariseren*, (zich) door iets zonderlings onderscheiden. *Singulariteit*, zonderlingheid, eigenzinnigheid, zeldzaamheid, wonderlijkheid.

SINISTER, Lat., linksch, ver-

koerd; ongelukkig, rampspoedig.

Sinking fund, Eng., eene vernietigingskas; een ter langzame vernietiging der engelsche nationale schuld bestemd *fund*, of fonds.

Sir, Eng., heer. *Sire*, titel van een gekroond hoofd. De Engelschen geven den naam van *sir* ook aan kooplieden en andere personen uit den burgerstand.

Sirene, (fabelk.) *sireen*, eene meermin, van welke de Ouden verhaalden, dat zij het bovenlijf van eene vrouw en het onderlijf van eenen visch had, zich in zee ophield, en op eene innemende wijze zong; wijders eene bekoorlijke, verleidelijke maagd of vrouw; *sirenengezang*, verléidelijk gezang, loktoonen.

Siriasis, eene ontsteking der hersenen, bijzonder bij kleine kinderen.

Sirius, de hondster.

Sirocco, de brand- of gloeiwind; een heete zuidoostenwind in Italie. Deze wind is zoo nederdrukkend, dat men van een elecht geschreven werk zegt: *het is geschreven, toen de sirocco woei*.

Sismometer, een aardbevingsmeter; werktuig, ter meting van de schokken der aardbevingen, en ter vooruitbepaling van derzelver aannadering dienstig, uitgevonden door DOMINICO SASSANO, uurwerkmaker te Napels.

Sisteren, stellen, daarstellen, laten vinden; ook tegenhouden.

Sistrum, een muzijkinstrument bij de oude Egyptenaars, in den vorm van eenen wijden, boven zamengetrokken gaffel, met metalen staafjes en ringen, die, bij de minste beweging, een helderklinkend geluid geven; een werktuig, waarmede het volk tot den godsdienst, of ook, als de Nijl overstroomde, zamengeroepen werd.

Sisyphus, was, volgens de fabelkunde, veroordeeld, om in de hel eenen grooten steen tegen eenen berg op te wentelen, die altijd weder naar beneden viel; fig. zegt men: *Sisyphi saxum volvere*, den arbeid van Sisyphus, dat is, zwaar en vergeefsch werk verrigten.

Situatie, *situatio*, Lat., *situation*, Fr., gesteldheid, ligging, stelling, stand. *Situeren*, stellen, plaatsen, leggen; *gesitueerd*, gelegen, in eenen zekeren toestand zich bevindende.

Sit venia verbo, Lat., met verlof, het zij mij geoorloofd het woord of de uitdrukking te gebruiken.

Si volti subito of **presto**, Ital., men keere het notenblad schielijk om.

Sklerophthalmie, droogheid der oogen, zoo dat men ze niet wel open- en toedoen kan. *Sklerothisch*, middel, om het vleesch aan het ligchaam hard te maken.

Skolien, tafel- of rondzangen; ook tafelspreuken der oude Grieken.

Slagschaduw, (schilderk.), de schaduw, welke een verlicht voorwerp op den grond maakt.

Slagwoord, bij tooneelspelers, de laatste woorden van een' acteur, waarop de volgende begint te spreken of te handelen.

Slendriaan, *slenter*, het vermogen, om zijne daden, op eene gedachtenlooze wijze, naar zekere voorschriften te verrigten.

Slurf, de snuit van een' olifant.

Smak, Fr. *semaque*, Eng. *smack*,

zeker slag van kleine koopvaardijschepen.

SMALTE, een blaauw glas, hetwelk, fijn gewreven, het zoogenaamde azuurblaauw maakt.

SMARAOD, een edelgesteente van eene min of meer donkergroene kleur.

SMAROTSEN, zich op eenen maaltijd ongenoodigd indringen.

SMELT, kleine visschen, die in Zeeland uit het slib opgedolven worden.

SMIENT, een zwemvogel, van het geslacht der eenden; ook een mager, schraal mensch.

SMOKKELAAR, sluikhandelaar; ook een vaartuig, waarmede sluik- of verboden handel gedreven wordt. *Smokkelen*, den sluik-, smokkel- of verboden handel drijven.

SMORZANDO of SMORZATO, Ital., (muz.) immer zwakker, verdwijnend, afnemend, zich verliezend.

SNAAR, aene schoonzuster; ook eene schoondochter.

SNABELEREN, sterk en met grooten eetlust eten.

SNIF, SNOF, SNORUM, eene soort van kaartspel, bij de Parijzenaars gebruikelijk, wanneer zij zich op het land ophouden; bij ons bekend, onder den naam van *snip*, *snap*, *snor*.

SNIKSNAK, onnoozel gesnap.

SOAVE, Ital., (muz.) zacht, zoet, liefelijk, aangenaam. *Soavemente*, liefelijk, rustig, stil, op eene aangename wijze.

SOBER, *sobre*, Fr., nuchteren, matig. *Sobrieteit*, matigheid in het genot van voedsel; matigheid, nuchterhaid, bedachtzaamheid, bezonnenheid.

SOCIABEL, *sociable*, Fr., gezellig, gezelschappelijk, verdragelijk. *Sociaal*, gezellig, gezelschappelijk. *Socieren*, vereenigen, verbinden, zamenvoegen. *Societeit*, gezelschap, genootschap, vereeniging. *Societaire*, een gezelschapslid, medelid van een gezelschap, genootschap; *Societas Jesu*, Lat., het genootschap, of de maatschappij van Jezus, de Jezuiten.

SOCINIAAN, ook wel, *antitrinitaris*, *unitaris* genoemd, een aanhanger van het *Socinianismus*, of de leer van FAUSTUS SOCINUS, eenen Italiaanschen edelman in de zestiende eeuw, volgens welke de godheid van Christus, benevens de erfzonde, ontkend wordt.

SOCRATISCH, wat betrekking op Sokrates, een wijsgeer der oudheid, heeft; *socratische leerwijs*, leerwijs, om door geschikte vragen, onderscheidene denkbeelden in de ziel des toehoorders op te wekken, en hem tevens de vragen zelf te laten oplossen of beantwoorden.

SODA, *sode*, de asch, welke een zout, bijzonder uit zeeplanten getrokken, bevat, hetwelk tegen het vuur bestand is.

SODALITEIT, een genootschap, bijzonder geestelijke broederschap.

SOFA, *sopha*, turksche bank of bed, een voet hoog van den grond, om gemakkelijk daarop te zitten of te liggen.

SOFFITE, *soffito*, Ital., (bouwk.) vakzoldering, eene in vakken verdeelde zoldering, welke vakken met verhevene lijsten ingevat, en met schilder-, beeldhouw- of snijwerk voorzien zijn.

SOI-DISANT, Fr., zoo genaamd, zoo als men voorgeeft.

SOIGNEUSEMENT, *soigneux*, Fr., zorgvuldig, zorgend. *Soins*, Fr., zorgvuldigheid, godienstigheid: hij heeft veel *soins* voor mij gehad.

SOL, (muz.) de vijfde toon in de klankladder, anders de *G*

Sola di cambio, Ital., *solawissel*, enkele wisselbrief, welke slechts alleen uitgegeven wordt, en waarop geen *secunda*, *tertia*, enz. volgt. Zie *secundawissel.*

Solaire, Fr., *solarisch*, tot de zon behoorende, de zon betreffende.

Solano, Spaansch, een zuidwestewind, die voor de Andalusiers, nog erger is, dan de *sirocco* voor de Italianen.

Solawissel, zie *sola di cambio.*

Soldatesque, Fr., het krijgsvolk, de gemeene soldaten.

Solemneel, *solenneel*, Fr. *solemnel*, *solennel*, eigenlijk het geen jaarlijksch geschiedt; vervolgens plegtig. *Solemniseren*, vieren, plegtig gedenken. *Solemniteit*, plegtigheid.

Solfeggeren, zie *solmiseren.*

Solidaire, Fr., zie *in solidum.* *Solidatie*, bevestiging, verzekering. *Solide*, digt, vast, grondig, braaf, genoegzaam, welberekend. *Solideren*, bevestigen, verzekeren. *Soliditeit*, digtheid, vastheid, duurzaamheid, braafheid, genoegzaamheid.

Soli deo gloria! Lat., aan God alleen zij de eer!

Soliloquium, Lat., eene alleenspraak.

Solitair, *solitaire*, Fr., eenzaam, ongezellig; een kluizenaar; bandworm; ook een eenige groote steen, of diamant, in eenen ring, die met geene kleinere ingevat is. *Solitairspel*, een spel, voor een' enkel' persoon op eene kleine tafel, van zevenendertig gaten voorzien, met houten of beenen staafjes gespeeld wordende; het *melancholiespel.*

Solitude, Fr., de eenzaamheid, eene woestijn.

Solitus, Lat., gewoon, gebruikelijk; *more solito*, volgens gebruik, naar gewoonte, volgens oude gewoonte.

Sollicitant, een verzoeker, (bijzonder van ambten); regtszoeker, eischer, maner. *Sollicitatie*, het verzoek, aanhouden, aanmanen, eene geregtelijke bede. *Solliciteren*, verzoeken, om iets aanhouden, aanmanen. *Solliciteur*, Fr., een wettig aangesteld persoon, om zaken voor anderen, bijzonder bij de regering, te bezorgen.

Solmiseren, de klankladder, of de noten (volgens derzelver benaming *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, *si*) afzingen; het muzijkaal A, B, C zingen.

Solo, (muz. en kaartsp.) alleen, zonder begeleiding of hulp; alleenspel, alleenzang.

Soloecismus, eene taalfout, bijzonder tegen de woordvoeging.

Solstitium, Lat., zonnestand, zonnestilstand, zonnekeering, als de dag het langste en kortste is; dewijl de zon alsdan eenige dagen schijnt stil te staan, en vervolgens terug te keeren; *solstitiaalpunten*, zonnestandspunten. *Solstitium aestivum*, zomerzonnestilstand, (21 junij, wanneer wij den langsten dag en kortsten nacht hebben); *solstitium hibernum*, winterzonnestilstand (21 october, wanneer wij den kortsten dag en langsten nacht hebben).

Solubel, *soluble*, Fr., oplosbaar. *Solubiliteit*, oplosbaarheid. *Solutie*, oplossing; iets dat opgelost is.

Solvabel, betaalbaar, in staat om te betalen. *Solvabiliteit*, vermogen om te betalen; betaalbaarheid. *Solvendo* of *solvent* zijn, in staat zijn, om te betalen; het tegendeel van in-

solvent. *Solventia*, Lat., oplossende middelen. *Solventie*, vermogen om te betalen. *Solveren*, oplossen; betalen. *Solvit*, hij heet betaald (op rekeningen voor quitantie).

SOMATOLOGIE, de ligchaamsleer, leer van het menschelijke ligchaam, leer van de vaste deelen des menschelijken ligchaams.

SOMBER, *sombre*, Fr., duister, donker, treurig, droevig; knorrig, morrend, zwaarmoedig, verdrietig.

SOMMEREN, *sommer*, Fr., eischen, dagvaarden, betaling begeeren; ook eene zaak ten einde brengen.

SOMNAMBULE, Fr., een slaap- of nachtwandelaar, het zij natuurlijk, of door het dierlijk magnetismus daarin gebragt. *Somnambuliseren*, in den slaapwandelen. *Somnambulismus*, de slaapwandeling; ook de toestand van eenen persoon, die door het magnetiseren in slaap gebragt is.

SOMNILOQUE, Fr., een slaapspreker, iemand, die overluid droomt.

SOMPTUEUX, Fr., prachtig, kostbaar. *Somptuosité*, Fr., pracht, groote, prachtige en verkwistende onkosten.

SONATE, eig., een klinkstuk; muzijkstok voor het klavier of de fortepiano, en in afwisselend *adagio* en *allegro* bestaande. *Sonatine*, een klein muzijkstuk van deze soort; kleine *sonate*.

SONDE, werktuig om de diepte an gesteldheid eener zaak te onderzoeken, bij voorbeeld, de diepte der zee; ook een werktuig, waarmede de heelmeester aene wonde peilt, anders *tentijzer* genoemd. *Sonderen*, de diepte onderzoeken; uitvorschen, iemands gedachten, gevoelen, een geheim trachten uit te vorschen, te doorgronden; eene wonde peilen.

SONGE-CREUX, Fr., een droomer; iemand, die louter onuitvoerbare, wonderlijke dingen in het hoofd heeft; een listig mensch, die niets dan kwaad bedenkt, en zijne slechte streken weet te verbergen.

SONICA, juist, te regter tijd; wordt in het bassetspel gezegd van eene kaart, welke juist te regter tijd komt, hetzij om te winnen, hetzij om te verliezen.

SONNET, een kort lied of gedicht, klinkdicht, rijmdicht van veertien regels.

SONOMETER, een klank- of geluidmeter.

SONORE, *Sonorisch*, welluidend, of helderklinkend.

SOPHA, zie *sofa*.

SOPHISMA, eene drogrede, listige en bedriegelijke sluitrede. *Sophismen*, drogredenen. *Sophist*, een drogredenaar. *Sophisterij*, drogredekunde, spitsvindigheid; gebruik van drogredenen; *Sophisterijen*, drogredenen, spitsvindigheden, haarkloverijen. *Sophisticatie*, (chemie) vervalsching van het goud. *Sophistisch*, bedriegelijk, listig, spitsvindig. *Sophistiseren*, door listige en spitsvindige sluitredenen en verdraaijingen bedriegen.

SOPHRON, Gr., een wijs (matig en bezonnen) man. *Sophrosyne*, wijsheid, matigheid, braafheid.

SOPORATIEF, *soporifique*, slaapverwekkend, inslaapbrengend; verdrietig, vervelend, langwijlig, zoo dat men er bij inslaapt. *Soporeux*, Fr., wat eenen gevaarlijken slaap veroorzaakt. *Soporifera* (*medicamenta*), slaapmiddelen.

SOPRANO, Ital., (muz.) de hoogeof bovenstem.

Sorbet, een uit vruchten en suiker, citroensap, rozenwater en amber toebereide aangename, en in Turkije gewone, drank.

Sorbonne, eertijds het hoofdcollegie der theologische faculteit te Parijs; ook de faculteit zelve en de gezamenlijke doctoren derzelve.

Sordide, vuil, morsig, gemeen; gierig, met geld omgekocht. *Propria laus sordet*, eigen lof stinkt. *Sorditeit*, vuilheid, morsigheid, schandelijke gierigheid.

Sordino, Ital., *sourdine*, Fr., (muz.) een domper; *con sordino*, gedempt.

Sorites, eene kettingsluitrede, opeengehoopte sluitrede; wanneer men telkens iets bij het vorige voegt, en daaruit nieuwe gevolgen trekt.

Sornetien, ongerijmde taal, potsen, onnoozel en zot gesnap, beuzelpraat.

Sororiseren, verzusteren, zusterlijk behandelen, als zusters met elkander omgaan.

Sortabel, *sortable*, Fr., geschikt, gepast, geëvenredigd.

Sorteren, uitzoeken, uitzonderen, afzonderen. Bij de kooplieden heet *wel gesorteerd zijn*, zoo veel als een volledig, uitgezocht magazijn of pakhuis hebben. *Sortie*, Fr., uitgang, uitval (in eene belegering).

Sortiment, zie *assortiment.*

Sospes, een beschermer, redder. *Sospita*, beschermster, redster, bijnaam van JUNO. *Sospitaliteit*, *sospiteit*, welstand, welzijn, welvaart.

Sostenuto, Ital., (muz.) aangehouden, aanhoudend.

Sottise, Fr., zotheid, gekheid, domheid; beleedigende uitdrukking.

Sotto voce, Ital., (muz.), met eene zachte, doffe stem.

Sou, een stuiver, fransche munt, waarvan er 20 in eene livre of franc gaan, dus 5 centimes waard.

Soubassement, het aanzetsel, het stuk stof, dat onder aan het bed gemaakt wordt, als de gordijnen niet lang genoeg zijn; de grondmuur van een fundament; het onderste van den voet eener kolom.

Soubrette, Fr., kamenier, kamerjuffer, bijzonder op het tooneel.

Souffleren, voorzeggen; influisteren, inblazen. *Souffleur*, blazer, voorzegger, influisteraar (bijzonder op het tooneel).

Soufflet, Fr., een klap, oorvijg. *Souffletade*, eene dragt klappen, oorvijgen. *Souffleteren*, oorvijgen of klappen uitdeelen. *Souffleteur*, iemand, die klappen uitdeelt.

Soulagement, Fr., verligting, ondersteuning; bedaring, verzachting. *Soulageren*, verligten, verzachten, bedaren; troosten.

Soupçon, Fr., argwaan, verdenking. *Soupçonneren*, verdenken, mistrouwen, wantrouwen. *Soupçonneux*, Fr., argwanend, mis- of wantrouwend, verdenkend.

Soupé, of *souper*, Fr., het avondeten, avondmaal, de avondmaaltijd. *Souperen*, avondmalen, het avondmaal nemen.

Sourdeline, eene Italiaansche zakpijp.

Sourdine, zie *sordino*. *A la sourdine*, gedempt; fig., heimelijk, in stilte.

Sous, Fr., onder. *Sous-lieutenant*, zie *second.*

Soutenabel, houdbaar, wat men houden, bewijzen; verdragen, uitstaan, lijden, verduren kan.

Souteneren, ondersteunen, in stand houden, staande houden, verdedigen, beweren.

SOUTERRAIN, Fr., onderaardsch gewelf, onderaardsch vertrek.

SOUTIEN, Fr., bijstand, ondersteuning; steun.

SOUVENIR, Fr., aandenken, gedenkboekje; herinneringsgeschenk.

SOUVEREIN, *souverain*, Fr., vrijheerschend, oppermagtig, onafhankelijk; ook opperheer, landheer; oppermagtige. *Souvereiniteit*, de oppermagt, opperheerschappij.

SPACIEUX, Fr., zie *spatieux*.

SPADILLE, schoppen aas, de hoogste troef, in het lomberspel.

SPAGIRISCH, zoo veel als *chemisch*: *spagirische philosophie*, die scheikunst, welke zich met de veredeling der metalen onledig houdt, en den zoogenaamden steen der wijzen zoekt te vinden.

SPALIER, zie *espalier*; ook eene soort van Italiaansche wollen tapijten. *Spalieren*, eenen muur met dezelve bekleeden.

SPANIOOL, Spaansche snuif.

SPANT, bij de scheepstimmerlieden in gebruik, voor het model van een vaartuig.

SPARGEMENT, een uitstrooisel, uitgestrooid gerucht. *Spargeren*, uitstrooijen, verspreiden, ruchtbaar maken.

SPARSIM, Lat., verstrooid, hier en daar.

SPARTA, ambt, dienst, verzorging; *post spartam sumere Martham*, na bekomene verzorging eene vrouw nemen. *Sparta et martha*, wie eerst een ambt heeft, heeft ook spoedig eene vrouw.

SPASMA en SPASMUS, de kramp, kramptrekking. *Spasmodique*, krampachtig, krampaardig. *Spasmologie*, der krampleer, leer van de kramppijnen.

SPATIE, *spatium*, Lat., de ruimte, tusschenruimte, valling; bij de boekdrukkers, een klein stiftje, waardoor de letters van elkander worden afgescheiden. *Spatieux*, Fr., ruim, wijd. *Spatium deliberandi*, Lat., de bij de wet bepaalde tijd, binnen welken een erfgenaam zich kan bedenken, of hij eene nalatenschap aanvaarden wil, of niet. *Spatium vacuum*, de buiten al het geschapene zich bevindende ruimte, het ijdel; zie *vacuum*.

SPECERIJEN, kruiderijen.

SPECIAAL, bijzonder, afzonderlijk, naauwkeurig. *Specialia*, bijzondere omstandigheden. *Specialissima*, de kleinste of geringste omstandigheden. *Specialissime*, zeer bijzonder. *Specialiter*, inzonderheid, namelijk, in het bijzonder.

SPECIE, *species*, Lat., soort, geslacht, in tegenoverstelling van *genus*; ook geldsoort. *Speciedaalder*, daalder, die werkelijk gemunt is. *Species facti*, de voorstelling van het gebeurde, verhaal der daadzaken. *Sub specie amicitiae*, onder den schijn van vriendschap. *Specieux*, Fr., schoonschijnend, schijnbaar, misleidend; ook aanzienlijk. *Specificatie*, bijzondere opgaaf, naauwkeurige optelling. *Specifice*, Lat., stukswijze; ieder afzonderlijk. *Specificeren*, stuk voor stuk opgeven, bij name optellen. *Specificum*, een eigenaardig, doelmatig, onfeilbaar geneesmiddel. *Specifiek*, *specifique*, Fr., soortelijk, b. v. *specifieke zwaarte*, of de verhouding van het gewigt der ligchamen, ten opzigte van de ruimte, die zij innemen; zoo is een kubieke duim goud negentien maal zoo

zwaar, als dezelfde hoeveelheid water; goud is ook *specifiek* zwaarder, dan lood.

Specimen, Lat., een proefstuk, proefwerk.

Spectakel, *spectacle*, Fr., *spectaculum*, Lat., een schouwspel, tooneel; aanblik, gezigt; ook geraas, opzien.

Speculant, een bespiegelaar, beschouwer; gewinzoekende ondernemer, die de hoop op volgende verhooging der prijzen koestert, *Speculatie*, waarneming, beschouwing; handel, onderneming, of een koop, welke zich op vermoedelijke, niet aan iedereen bekende betrekkingen en gebeurtenissen grondt. *Speculatief*, beschouwend, bespiegelend, zoo veel als *theoretisch*; ondernemend; twijfelachtig, onzeker. *Speculeren*, beschouwen, bespiegelen, bepeinzen, nadenken; handelplannen maken, op winst loeren of uitzijn. *Speculum*, Lat., (heelk.) de spiegel, een werktuig, om zekere deelen van het ligchaam open te houden, ruimer te maken, of ook te openen, bij voorbeeld: *speculum oculi*, de oogspiegel, een instrument, om de oogleden daarmede op te spalken; *speculum oris*, de mondspiegel, een spalkijzer, om den mond open te houden.

Spedito, *spedidamente*, Ital., (muz.) vaardig, haastig, spoedig, gezwind.

Spelemeijen, zich in de meimaand, op het land, vermaken; wijders, zich in de vrije lucht op het land verlustigen.

Spelonk, *spelunca*, Lat., hol, roofnest.

Spencer, een engelsche vestrok, vestoverrok, zoo als lord Spencer plagt te dragen.

Spendabel, mild, milddadig. *Spendage*, Fr., het schenken, geschenk. *Spenderen*, uitdeelen, schenken; besteden.

Speranza, Ital., hoop! (als opwekkende toeroep).

Sperma, het dierlijke zaad. *Sperma ceti*, eene witte, fijne, vette stof, welke de hersens van vele walvischsoorten, bijzonder van den potvisch, omgeeft, en, aan de lucht blootgesteld, tot eene halfdoorzigtige talk verhardt; zij wordt, als geneesmiddel, in- en uitwendig gebruikt; ook vervaardigt men daarvan schoone kaarsen. Verkeerdelijk hield men voorheen de *sperma ceti* voor het zaad van den walvisch. *Spermatisch*, wat tot het dierlijke zaad behoort, of daarop betrekking heeft. *Spermatologie*, de zaadleer, leer of verhandeling over het dierlijke zaad.

Sphalma typographicum, eene drukfout.

Spheer, Lat. *sphaera*, eigenlijk een bolrond ligchaam; in het gebruik, eene sterrekundige afbeelding van het heelal, of den hemel, door middel van verscheidene kringen, en den aardbol in derzelver midden; ook figuurl., de kring, waar binnen iemands vatbaarheid zich bepaalt. *Sphaera armillaris*, de kringbol, een werktuig, uit verscheidene cirkels of kringen bestaande, welke de cirkels van den hemelbol in het klein op eene dergelijke wijze voorstellen. Deze kringbol stelt, even als de kunstige hemelbol, een model van den schijnbaren hemel voor, met dit onderscheid, dat de laatste eenen vasten bol heeft, van daar ook op hare oppervlakte de sterrenbeelden bevatten kan, terwijl de eerste alleen de kringen aanwijst, waardoor men in het binnenste zien en de luchtver-

schijnselen des te beter verklaren kan. *Spherisch*, rond, bol- of kogalvormig. *Spheristica*, bij de Ouden, ligchaamsoefeningen met den bal, het balspel. *Spheroïde*, een langwerpig ronde bol. *Spheroïdisch*, rondachtig, plat bolvormig, de gedaante eener spheroïde hebbende.

Sphinx, fabelachtig monster der oudheid; het wordt als eene leeuwin voorgesteld, met het hoofd en de borst eener schoene jonkvrouw, en met vleugelen eens adelaars; het zinnebeeld der wijsheid en van alle verborgenheden in de natuur en in den godsdienst.

Sphragistica, de zegelkunde, laar van de zegels der oude oorkonden. *Sphragistisch*, zegelkundig, de zegelleer betreffende.

Spialter, *spiauter*, bijnaam van het zink.

Spiccato, Ital., (muz.) duidelijk (bij het uitspreken der woorden of het laten hooren der toonen).

Spicilegium, Lat., de kerenlezing, nalezing, naögst; fi guurl., verzameling van ankele schriften en verhandelingen, bijzonder van ankele oorkonden.

Spiegel, in de fchaepsbouwkunst, dat met beeldhouwwerk versierde gedeelte van achteren aan bet schip, hetwelk zich van de achtersteven tot aan de kajuit uitstrekt; gewoonlijk verstaat men daaronder het gansche achterdeel van het schip.

Spiesglas, *spiesglans*, Lat., *antimonium*, zeker hard, zwaar, donkergraauw metaal, met glanzige strepen.

Spillage, datgene, wat van de waren uit de vaten en balen naar buiten dringt, en in den ballast valt.

Spilmaag, bloedverwantschap van moederszijde, in tegenoverstelling van *zwaardmaag*, van vaderszijde. *Spilzijde*, moederszijde, *zwaardzijde*, vaderszijde; omdat de vrouwen, bij het spinnen, *de spil* behandelen, en de mannen *het zwaard* ter verdediging dragen.

Spinaal, schoenmakersgaren.

Spinosist, aanhanger van het gevoelen van *B. de Spinosa*, dat God en de wereld een wezen is.

Spinsbek, zie *pinsbek*.

Spint, het wit van het hout, naast aan het hart van den boom.

Spion, een bespieder, uitvorscher; hij, die de geheimen van anderen tracht uit te vorschen, om daarvan voor hen een nadeelig gebruik te maken; bijzonder in den oorlog. *Spioneren*, bespieden, loeren, uitvorschen.

Spiraal, kring- of slakvormig. *Spiraalveder*, opgewonden veder (in uurwerken); *spiraallijn*, slakkelijk; eene lijn, welke zich om haar middenpunt in altijd vergrootende kringen beweegt.

Spirato, Ital., (kooph.) beteekent de pas verloopene maand, of het kortelings geëindigde jaar.

Spiritoso, of *spirituoso*, ook *con spirito*, Ital., verlevendigd, bezield, vurig. *Spiritualia*, geestelijke aangelegenheden, geloofszaken. *Spiritualiseren*, het geestrijke afscheidden, den geest uit iets trekken (scheik.). *Spiritualismus*, de geestleer; leer van het wezen van den geest. *Spiritualist*, die aan geene stof gelooft, het tegendeel van *materialist*. *Spiritualiter*, Lat., geestelijk, geestelijker wijze. *Spiritueel*, *spirituel*, Fr., geestelijk, geestig. *Spiritueux*, Fr., geestrijk. *Spirituoso*, zie *spiritoso*. *Spiritus*, Lat., de geest, geestrijkheid; geestrijk vocht,

het geestrijke wezen, dat uit gewassen, met achterlating van het krachtelooze en waterige, getrokken wordt. *Spiritus familiaris*, geheime gedienstige geest; *Spir. vini*. de wijngeest.

Splanchnologie, de leer van de ingewanden der dierlijke ligchamen.

Spleen, Eng., de kwade luim, verdrietelijkheid, miltzucht, zwartgalligheid.

Splendeur, Fr., *splendor*, Lat., glans, schitterende schijn van een ligchaam; fig., roem, aanzien, voortreffelijkheid. *Splendide*, schitterend, prachtig, heerlijk, met veel pracht en onkosten verknocht. *Splendor folis*, de zonneglans, naam van een alchemistisch boek.

Spoliatie, roof, berooving, gewelddadige onthlooting, plundering. *Spolieren*, berooven.

Sponderen, beloven, toezeggen.

Spondeus, de gelijktred (dichtk.), een voet van twee lange lettergrepen, als: raadhuis.

Spongieux, Fr., sponsachtig. *Spongiet*, sponssteen.

Sponsalia, Lat., trouwbelofte, verloving, ondertrouw; *sponsalia clandestina*, heimelijke ondertrouw; *sponsalia publica*, openbare ondertrouw. *Sponseren*, vrijen, om een meisje aanzoek doen; ondertrouwen, huwelijken.

Spontaan, vrijwillig, uit eigene beweging. *Spontaneïteit*, vrijwilligheid, willekeur, eigen goeddunken. *Sponte*, vrijwillig, van zelf.

Sponton, spiets of lans; kort geweer, halve piek.

Sporaden, verstrooid liggende eilanden. *Sporadisch*, verstrooid, in de verstrooijing liggende of levende; *sporadische ziekten* (in tegenstelling van de epidemische), die hier en daar regeren, en eene bijzondere oorzaak hebben; *sporadische volken*, verstrooide, omdolende volken.

Sporco, Ital., zoo veel als *bruto*, bij kooplieden.

Stabat mater, Lat., de moeder (van Jezus) stond (bij het kruis), een met deze woorden beginnend zangstuk (van Pergolesi).

Stabileren, vaststellen, bevestigen. *Stabiliteit*, bestendigheid, vastigheid, duurzaamheid; het bestaan.

Staccato, Ital., (muz.), kort, stootend, gebroken.

Stadie, *stadium*, Lat., eigenlijk, eene loopbaan, waarin men ondtijds om den prijs wedijverde Deze loopbanen hadden dan eens de lengte van 1000, dan eens die van 500, en dan eens wederom, zoo als de italiaansche, die van 625 voeten, of 125 passen of schreden.

Stagnant, Fr., stekende, ophoudende zich te bewegen, stilstaande. *Stagnatie*, allerhande ophouding, of stilstand; stilstand (van het water en de vochten in het menschelijke ligchaam). *Stagneren*, stilstaan, vervuilen (van water en andere vochten).

Staket, *staketsel*, rij van palissaden, digt naast elkander geplaatste loodregte latten, ter bescherming of bevestiging der tuinen, erven enz.

Stamboom, even als *stam*, eene reeks van menschen, die uit eenen gemeenschappelijken oorsprong voortkomen. Intusschen wordt door *stamboom* eene reeks van menschen aangeduid, welke zich in verschillende gelijktijdige geslachten verdeelt, waaraan men een denkbeeld van takken hecht, die, in vereeniging met den stam, eenen volslagenen boom vormen.

STAMHOUDER, iemand, die een geslacht in stand houden, of deszelfs uitsterving, door verwekking van kinderen, moet voorkomen.

STAMPILLE, een stempel, bijzonder naamstempel, welke eertijds van hout was en gebruikt werd door koningen en vorsten onder oorkonden, en thans nog wel bij loterijen en andere handelingen gebezigd wordt.

STANDAARD, (krijgsk.) eene ruitervaan.

STANTE PEDE, Lat., op staanden voet, terstond, dadelijk, onverwijld.

STAPEL, (scheepsb.) een toestel van sterke balken, waarop de kiel van een schip gezet, en het schip gebouwd wordt, en van waar het, afgehouwd zijnde, in het water gelaten wordt, hetwelk men *van stapel loopen* noemt.

STAPELREGT, volgens hetwelk alle of zekere waren, die aan eene plaats aankomen, eenigen tijd ten verkoop moeten blijven liggen, eer zij verder mogen gaan. *Stapelplaats*, welke met dat regt voorzien is.

STAPHYLOM, oogziekte, waarbij zich op het hoornvlies eene zweer als eene druivenkorrel plaatst.

STAROST, een landvoogd, edelman, voornaam staatsbeambte in Polen, welke eertijds een koninklijk slot, met deszelfs dikwijls zeer aanzienlijke aanhoorigheden, beheerde en het regt daarin handhaafde enz. *Starosty*, stedehouderschap, landvoogdij, waardigheid of gebied van eenen starost (in Polen).

STASE, *stasis*, stilstand (van vochten).

STATARISCH, staande, vertoevende, ophelderende (lezing, b. v. der oude schrijvers), welke aan de *cursorische* tegenovergesteld is.

STATHMICA, de leer van de mawekking van kinderen, moet ten, gewigten en munten.

STATICA, Lat., *statique*, Fr., statiek, de weegkunst; de stand- of evenwigtsleer.

STATIEF, voetstuk, waarop landmeetkunstige werktuigen geplaatst worden.

STATIEUS, *statieux*, Fr., pronkend, pralend.

STATION, Fr., aanleg, pleisterplaats (van posten en schepen); standplaats, ligplaats; ambt, post. *Stationair*, Fr., *stationarius*, Lat., bij de oude Romeinen eene schildwacht; ook een wachtschip. *Stationeren*, op schildwacht plaatsen; een schip eene vaste ligplaats geven, als wachtschip ergens liggen. *Gestationeerd*, geplaatst, gelegen, als wachtschip.

STATIST, figurant, een stomme persoon op een tooneel.

STATISTICA, Lat., *statistiek*, de statenkunde, staatshuishoudkunde; wetenschap, die de gesteldheid der staten leert kennen. *Statisticus*, die deze wetenschap verstaat. *Statistisch*, hetgeen hiertoe behoort. *Statistische voorwerpen* zijn, voornamelijk, bevolking, regeringsvorm, krijgsmagt, godsdienst, 's lands inkomsten, openlijke inrigtingen ter bevordering van kunsten en wetenschappen, eigene voortbrengselen, fabrijken, manufacturen, koophandel enz.

STATUE, Fr., gehouwen of gesneden beeld, standbeeld, eerebeeld, beeldtenis; ongevoelig mensch; afgodsbeeld; *statue équestre*, een standbeeld te paard, ruiterbeeld; *statue pedestre*, een standbeeld te voet. *Statueren*, gebieden, zetten, plaatsen; het daarvoor hou-

den; stellen, aannemen, vaststellen, verordenen, bepalen, besluiten, veroorloven. *Statuur*, ligchaamsgrootte, bijzonder ten aanzien van de lengte, en van den wasdom. *Status*, Lat., de staat, stand, toestand, gesteldheid van een ding; staatsgesteldheid; ook pracht, praal, staatsie. *In statu quo*, in denzelfden toestand. *Status in statu*, een staat (of afzonderlijke betrekking) in den staat. *Status activus* en *passivus*, de stand van het vermogen, de vorderingen en de schulden, de bate en schade. *Status causae*, de toestand der zaak.

Statuten, wetten, verordeningen, voorschriften van eene stad, of een burgerlijk gezelschap.

Stealith, speksteen.

Steekind, (stadskind), een mensch, die zijne eigene huishouding niet kan voorstaan, en wegens slecht beheer, op nieuw onder voogdijschap gesteld wordt.

Steganographie, geheim schrift, kunst om met cijfers, of geheime teekens, te schrijven.

Stellaadje, *stellage*, Fr., voetstuk, toestel.

Stellionaat, *stellionatus*, Lat., elk arglistig bedrog in handel en wandel, bijzonder die bedriegelijke daad, dat men verkoopt, verzet en verpandt, wat niet van ons is, of een met schulden bezwaard goed voor onbezwaard uitgeeft. *Stellionator*, Lat., een bedrieger.

Stemma, stamboom, geslachtstafel. *Stemmatographie*, de stambooms- of geslachtskunde, Zie *genealogie*.

Steng, op schepen, een opgezette mast, welke, naar zijnen stand op de masten, onderscheidene namen draagt.

Stenographe, *stenographist*, iemand, die met vele verkortingen en wel gekozen teekenen schrijft, een snelschrijver. *Stenographie*, de kunst van snel en met vele verkortingen te schrijven.

Stentor, was een Grieksch vorst, die sterker konde schreeuwen, dan vijftig anderen; van waar een duchtige schreeuwer, die eene goede keel heeft, *stentor* genoemd wordt. Eene *stentorische*, dat is, zeer sterke, *stem*.

Steppe, een onbewoond, woest oord in Rusland; een hoogliggend, onvruchtbaar stuk land van aanmerkelijke uitgestrektheid.

Stercoratie, (landb.) de bemesting. *Stercoreren*, bemesten.

Stère, in het metriek stelsel, de naam van de eenheid der ligchaamsmaat, cubiekmeter. Nederlandsche maat, de cubieka el; voor het brandhout de *wisse*. *Stereographie*, de ligchaamsbeschrijving, ligchaamsteekening. *Stereomantie*, waarzeggerij uit de vier elementen. *Stereometrie*, de ligchaamsmeting. *Stereotomie*, de ligchaamssnijding, of aanwijzing om digte, vaste ligchamen te scheiden, of door te snijden.

Stereotype, vaststaand drukschrift, door Didot te Parijs uitgevonden, en niet uit enkele letters bestaande, maar elke bladzijde een enkel stuk uitmakende.

Sterile, Fr., onvruchtbaar; mager, ledig. *Steriliteit*, onvruchtbaarheid, misgewas; fig. droogheid; ook gebrek aan goede gedachten.

Sterling, rekenmunt in Engeland: *livre sterling*, Fr., *pond* of *pfund sterling*, twaalf gulden.

Stethoscopium, borsthoortuig,

door LAENNEE, te Parijs, in 1816, uitgevonden, om de ziekten der borstholte des te beter te leeren kennen.

STEVEN, het verlengde gedeelte van de kiel eens schips naar voren en achteren, wordende het eerste de *voor-* en het andere de *achtersteven* genoemd.

STEWARD, Eng., opperrigter, opperhofmeester; in de vrijmetselaarsloges eene waardigheid, zoo veel als bij groote plegtigheden, een maarschalk.

STHENIE, kracht, sterkte, ligchaamskracht; het tegendeel is *asthenie*. *Sthenisch*, krachtig, van kracht overvloeijende.

STIGMA, een teeken, likteeken, merkteeken, hetwelk de Ouden den nieuw aangeworvenen soldaten, en den slaven, die zich aan het een of ander schuldig gemaakt hadden, op het voorhoofd, of op den linker schouder plagten te branden, om hen daardoor kenbaar te maken. *Stigmaten*, bij de Roomschgezinden, de vijf wondteekens van Christus, welke, volgens de legende, den H. Franciscus ingedrukt zijn geworden. In de natuurlijke geschiedenis de openingen, welke men als kleine punten aan de zijden van eenige insecten ziet, door welke zij lucht scheppen. *Stigmatiseren*, brandmerken; lasteren, kwaadspreken.

STIGMEOLOGIE, leer van aan de lettergrepen den toon te geven, *accentuatie*.

STILET, een kleine dolk, stokdegen.

STILLEVEN, (schilderk.) eene schilderij, waarin geene dan levenlooze voorwerpen worden voorgesteld, als een bloemstuk, fruitstuk, vischstuk, jagtstuk met dood gevogelte, hazen enz.

STIMULANS, Lat., een geneesmiddel ter opwekking. *Stimuleren*, opwekken, aanzetten, aansporen. *Stimulus*, neiging, prikkel, drijfveer, spoor, aandrijving.

STINKPOT, een holle ijzeren bol, die met stinkende brandstoffen opgevuld, uit een' mortier geschoten wordt, om daarmede brand te verwekken.

STIPULATIE, overeenkomst, toezegging, bepaling, vaststelling, afspraak, verdrag. *Stipuleren*, bespreken, bedingen, vaststellen. *Gestipuleerd*, afgesproken, bedongen, vastgesteld, beloofd.

STIRPS, Lat., de stam, eene spruit. *Per stirpes succederen*, de nalatenschappen naar de stammen, en niet naar de hoofden verdeelen.

STOA, de sekte en leer der Stoïcijnen.

STOCHASTICA, de gissingskunst, leer der waarschijnlijkheid. *Stochastisch*, vermoedelijk, waarschijnlijk.

STOCK, Eng., het kapitaal in eenen handel, het zij van eenen bijzonderen koopman, of van eene maatschappij. *Publick stocks*, het kapitaal der engelsche bank, der oostindische en zuidzeecompagnie, zijnde op eene zekere som bepaald, en waarvan de actien aan rijzing en daling onderhevig zijn, en van den eenen op den anderen kunnen overgaan. *Stock-brokers*, makelaars in effecten. *Stock exchange*, verzamelingsplaats der *stockgeinteresseerden*, nabij de bank en beurs te London, alwaar elk lid jaarlijks tien guinjes betaalt. *Stock-jobbers*, in Engeland, lieden, die zich door eenen windhandel met actien op eene onbetamelijke wijze zoeken te

verrijken. *Stock-jobbing*, *stockbubbling*, Eng., is eene blooté weddingschap op het stijgen en dalen der fondsen.

Stoeterij, paardenfokkerij.

Stoffaadje, *stoffage* of *stoffsring*, de versierende voleinding; optooijing met sieraden (als van kamers, kleederen, hoeden, enz.); het voorzien van eene schilderij, met personen, dieren, figuren enz. *Stofferen*, optooijen, versieren (eene kamer, een kleed enz.); bevolken; personen op eene schilderij aanbrengen.

Stoïcismus, de leer der oudgrieksche *Stoïcijnen*; ook standvastigheid; onverschilligheid omtrent zinnelijke indrukken, ongevoeligheid. *Stoïcijn*, eene soort van oudgriekšche wijsgeeren, die gestreng en eenvoudig leefden, en het hoogste goed in ongevoeligheid stelden; figuurl., een standvastige, ongevoelige, onveranderlijke man. *Stoïcijnsch*, *stoïsch*, standvastig, gelaten, ongevoelig, streng, onverschillig.

Stokbewaarder, de opziener over een gevangenhuis, waar men de voeten der gevangenen in eenen stok sluit.

Stokpaard, een bekend speeltuig van de kinderen; figuurl., lievelingsonderwerp, waarmede men zich pleegt bezig te bonden.

Stola, Lat., Fr. *etole*, stool, priesterkleeding, koorrok; een lange en breede, met drie kruisen voorziene, en op beide zijden, van den hals tot op de voeten afhangende band, welken de Roomschkatholijke priesters over het koorhemd hebben, en, bij het lezen der mis, kruiselings over den buik binden, beduidende de gehoorzaamheid van Christus en zijne vrijwillige onderwerping. *Jura stolae*, geestelijkheidsregten.

Stopwoord, vulwoord, hetwelk eigenlijk overtollig is.

Straal, lichtstraal. In de wisk., eene regte lijn, die uit het midden van eenen cirkel naar deszelfs omtrek getrokken wordt.

Stralithen, tufsteenen.

Stranguleren, verworgen.

Strangurie, de koude pis.

Strapade, *strapichorde*, wipgalg, wip.

Strapasse, slecht toebereid; slecht en onnaauwkeurig geteekend. *Strapassonneren*, *strapassonner*, Fr., slecht en grof schilderen.

Stratagème, Fr., krijgslist, listige aanslag. *Stratarithmetrie*, de kunst, om een batailjon, naar zekere gegevene figuur, in slagorde te plaatsen, en de daartoe benoodigde manschap te berekenen. *Strategie*, de legerbesturing, krijgskunst; kunst om een leger, eene vloot, de voordeeligste stelling te doen innemen, en de geschiktste wendingen te doen maken. *Strategisch*, krijgskunstig, wat het in slagorde plaatsen van een leger betreft. *Stratographie*, de leger- of oorlogsbeschrijving. *Stratocratie*, de legerheerschappij, soldatenbeerschappij; krijgsregeringsvorm, door de Franschen in de laatste tijden ingevoerd in eene stad, welke in staat van beleg verklaard was.

Streek, kompasstreek, (zeevaartk.) een van de 32 winden, volgens welke het kompas afgedeeld is; de weg, dien een schip op zee neemt.

Stretto, Ital., *stricte*, Lat., stipt, naauwkeurig, scherp,

gestreng. *Strictissime*, op het naauwkeurigste. *Stricto jure*, volgens gestreng regt; *stricto sensu*, in den strengsten zin van het woord.

Stringent, scherp, streng, bondig. *Stringeren*, eng. zamentrekken, zamensnoeren; *stringerende*, zamentrekkende, middelen. *Non stringit*, het hindert niet, het gaat deze zaak niets aan.

Stronkelen, tegen afgeknotte stronken aanloopen; strompelen, struikelen.

Strophe, Gr., eigenlijk, wending; in de toonkunst, de veranderde herhaling; in de dichtkunst, een vers, of eene afdeeling van een gedicht.

Structuur, de bouw, bouwing; gestelte, ligchaamsgestalte, zamenvoeging, zamenstel, inrigting, orde, zamenhang van eene rede, schrift.

Stuc, Fr., *stucco*, Ital., gips; *stuccatuur*, gipswerk, tot versiering van muren, zolderingen enz., in verheven werk. *Stuccatore*, Ital., *stucateur*, Fr., gipswerker, stukadoor.

Studeren, onderzoeken, vorschen, zich oefenen, op eene zaak vlijtig toeleggen, zich aan de wetenschappen overgeven. *Studiosus*, student, leerling, kweekeling op eene hoogeschool. *Studie*, *studium*, Lat., oefening, vlijt, inspanning, nadenken, onderzoek, leerijver; kunstbeproeving; voorbeeld ter nateekening; schets.

Stuk van achten, Spaansche munt.

Stumper, iemand, die zijn werk verbroddelt, omdat het hem aan de noodige bekwaamheid hapert, een hals, een sukkelaar.

Stupefactie, eigenlijk, het inslapen; de verdooving van een deel des ligchaams; wijders verbazing, verstomming. *Stupefait*, Fr., verbaasd, bedeesd.

Stupide, Fr., dom, bot, onverstandig. *Stupiditeit*, botheid; domheid.

Stuprata, eene verkrachte, bezwangerde, onteerde. *Stuprator*, onteerder, verkrachter. *Stupreren*, een vrouwspersoon onteeren, verkrachten. *Stuprum*, Lat., onteering, schending, verkrachting; *stuprum violentum*, Lat., gewelddadige onteering, verkrachting.

Stuurboord, heet, in de zeevaart, de regterzijde van het schip; wanneer men van den achtersteven naar den voorsteven ziet.

Stuwaadje, al wat gebezigd wordt, om iets vast te stuwen.

Stylometrie, de kunst, om zuilen te meten.

Stylus, Lat., de stijl, voordragt, uitdrukking, daarstelling in geschrift en kunst; *stylus curiae*, kanselarijstijl; de tijd- of dagrekening, bij voorbeeld: *de oude en nieuwe stijl*, de eerste volgens den Juliaanschen, en de andere volgens den Gregorieaanschen almanak, zijnde twaalf dagen van elkander onderscheiden; de eerste, of de oude stijl, wordt nog in Rusland gebruikt. *Stijlist*, een schrijver (ten aanzien van zijne voordregt of uitdrukking). *Stijlistisch*, doelmatige of schoone woorden betreffende, b. v. opgeven, oefeningen.

Stymphaliden, fabelachtige vogels, welke zoo groot waren, dat ieder met zijne vleugels de zon konde bedekken.

Styptisch, stoppend, bloedstelpend, zamentrekkend.

Styx, de helrivier der oude heidenen.

Suada, (fabelk.) de godin der welsprekendheid en overreding;

ook aangename, vloeijende voordragt. *Suasoria*, Lat., overredingsmiddelen, overredingsgronden. *Suasorisch*, overredend, welsprekend, bewegelijk.

Sua sponte, Lat., vrijwillig, uit zich zelven.

Suave, liefelijk, aangenaam. *Suaviteit*, (van den reuk, de muzijk, en van schilderijen) liefelijkheid, bevalligheid, zachtheid; in de mystische taal, zachte gemoedsaandoeningen.

Subaltern, ondergeschikt, onderhoorig; onderbeambte. *Subalternofficier*, onderhevelhebber. *Subalterniteit*, de ondergeschiktheid, onderhoorigheid.

Sub conditione, Lat., onder voorwaarde.

Subdelegatie, de plaatsing of zending van een' ander in zijne plaats. *Subdelegeren*, *subdeleguer*, Fr., een' ander in zijne plaats stellen, zijn ambt aan een' ander overdragen. *Subdélegué*, Fr., ondergevolmagtigde.

Subdivideren, onderafdeelen, onderafdeelingen maken. *Subdivisie*, onderafdeeling, indeeling, bijzonder in voordragten en redeneringen.

Sub hasta, Lat., onder de piek, dat is, openlijk aan den meestbiedenden, b. v. verkoopen, omdat bij de oude Romeinen, ter plaatse, waar dit geschiedde, eene piek uitgestoken werd. *Subhastatie*, openbare, bijzonder geregtelijke verkooping. *Subhasteren*, aan den meestbiedenden verkoopen, veilen.

Subject, *subjectum*, Lat., (taalk.) het onderwerp; de handelende persoon; de zaak of persoon, waarvan iets gezegd, bevestigd of ontkend wordt; het grondwezen, grondbegrip. *Subjectie*, onderwerping; ook zelfondervraging (in de redek.). *Subjectief*, onderwerpelijk, in tegenstelling van voorwerpelijk (*objectief*), wat *in ons*, in onze gedachten voorhanden is, (terwijl *objectief* wat *buiten ons* is voorstelt), innerlijk, persoonlijk. *Subjective waarheid*, welke enkel haren grond in ons zelve, in onze wijze van denken en voorstellen heeft. *Subjicieren*, onderwerpen; zich vernederen.

Subito, (muz.) gezwind.

Sub judice lis est, de zaak is nog onbeslist.

Subjunctief, verbindend, bijgevoegd, verbonden. *Subjunctivus*, zie *conjunctivus*.

Sublevant, verligter, helper, ondersteuner, bijzonder ambtshulp. *Sublevatie*, verligting, ondersteuning, dienst of ambtshulp. *Subleveren*, verligten, ondersteunen, ambtshulp bewijzen.

Sublime, Fr., verheven, hoog; *sublime* gedachten, verdiensten. Het *sublime*, het groote, verhevene, voortreffelijke (in gedachten, uitdrukking, enz.) *Sublimiteit*, het verhevene, de voortreffelijkheid. *Sublimeren*, (scheik.) naar hoven drijven, de vaste deelen van een ligchaam (bij voorbeeld, kwikzilver) door vuur in de hoogte drijven, om die dan in den helm weder op te vangen, en door koude te laten stollen. *Sublimaat*, het geen op zulk eene wijze naar boven gedreven is, bijzonder de *mercurius sublimatus*. *Sublimatie*, de naarhovendrijving. *Sublimiteit*, verhevenheid, (in woorden enz.).

Sub litera, Lat., onder letter (bij voorbeeld N).

SUBLUNARISCH, ondermaansch, aardsch; figuurl., veranderlijk, onvolkomen.

SUBMINISTREREN, ergens mede dienen, aan de hand geven, behulpzaam zijn, ondersteuning geven.

SUBMIS, *soumis*, Fr., nederig, onderdanig, onderworpen. *Submissie*, onderdanigheid, onderwerping, nederigheid. *Submisse*, (muz.) stil, zeer zacht. *Submitteren*, onderwerpen, vernederen.

SUBNECTEREN, ergens aanhangen, aanbinden.

SUB NUMERO, Lat., onder het nummer.

SUBORDINATIE, ondergeschiktheid, gehoorzaamheid, bijzonder bij soldaten; afhankelijkheid. *Subordineren*, onderschikken, in magt en waardigheid beneden eenen anderen plaatsen.

SUBORNATIE, beimelijke verleiding, omkooping. *Suborneren*, heimelijk aanzetten, omkoopen, verleiden.

SUB POENA, Lat., op straf.

SUB PRAETEXTU, Lat., onder voorwendsel.

SUBRÉCOT, nagelag; dat, wat men meer verteert, dan men voorgenomen had; eene onverwachte navordering, narekening.

SUBRECTOR, een onderrector, minder dan *conrector*.

SUBREPTIE, bekruiping, listige bemagtiging, door opgave van valsche omstandigheden. *Suben obreptief*, zie *obreptie*. *Obreptie*, listige bemagtiging van eene zaak, door verzwijging van zekere noodzakelijk aan te voeren waarheden of omstandigheden. *Subripieren*, heimelijk en onbemerkt wegnemen.

SUBROGATIE, onderschuiving, instelling in eens anders plaats, in eens anders regt; inplaatsstelling. *Subrogeren*, in eene andere plaats stellen, onderschuiven.

SUB ROSA, Lat., onder de roos (als beeld der vertrouwelijkheid), dat is, in het vertrouwen, in het geheim.

SUBSCRIBENT, een ondergeteekende, inteekenaar, die zich, door onderteekening, tot iets verbindt. *Subscriberen*, *souscrire*, Fr., onderteekenen, onderschrijven; inteekenen. *Subscriptie*, onderteekening, inteekening.

SUBSIDIE, *subsidium*, Lat., hulp, bijstand, ondersteuning; onderstandsgelden; *subsidietractaat*, verdrag, waarbij men elkander hulp en bijstand belooft.

SUBSIGNEREN, *soussigner*, Fr., onderschrijven, onderteekenen; inteekenen. *Sub signo*, Lat., onder, of met het teeken.

SUBSISTENTIE, *subsistance*, Fr., onderhoud, bestaan, levensonderhoud; voortduring. *Subsisteren*, bestaan, voortduren; zijn onderhoud, of te leven hebben.

SUBSTANTIALITEIT, de wezenlijkheid, zelfstandigheid. *Substantialiter*, Lat., wezenlijk, zelfstandig, zelfstandiger wijze, volgens het wezen of den hoofdinhoud. *Substantieel*, *substantiel*, Fr., wezenlijk; ook voedzaam, krachtig. *Substantief*, *substantivum*, Lat., zelfstandig naamwoord. *Substantie*, zelfstandigheid, wezenlijkheid, het wezenlijke, gewigtigste, de kern, hoofdinhoud, het bestanddeel. *Substantieux*, Fr., voedzaam, krachtig.

SUBSTITUEREN, in de plaats stellen, onderschuiven; tot erfgenaam in eens anders plaats benoemen. *Substitutie*, inplaatsstelling; benoeming tot erfgenaam in de plaats van een' an-

der. *Substituut*, een in de plaats gestelde, bijgevoegde.

SUBSTRATUM, Lat, het voorliggende, tegenwoordige; het tegenwoordige geval; *in casu substrato*, in het tegenwoordige of onderhavige geval.

SUBSUMEREN, afleiden, verder besluiten; het algemeene op het bijzondere toepassen, of toonen, dat het bijzondere onder het algemeene begrepen is. *Subsumtie*, vooronderstelling, verwijzing, terugbrenging van het bijzondere tot het algemeene.

SUBTIEL, *subtil*, Fr., teeder, fijn, dun; fig., listig, haarklovend, scherpzinnig, spitsvindig. *Subtiliseren*, verfijnen, verdunnen; haarkloven, spitsvindig zijn. *Subtiliteit*, fijnheid, zachtheid; scherpzinnigheid, haarkloverij, spitsvindigheid.

SUBTRACTIE, aftrekking. *Subtraheat*, aftrekker. *Subtraheren*, aftrekken, afnemen (een klein getal van een grooter). *Subtrahendum*, Lat., getal, dat afgetrokken moet worden.

SUB UNA SPECIE, Lat., onder eene gedaante.

SUBVENIEREN, te hulp komen, helpen, bijspringen, ondersteunen. *Subventie*, hulp, bijstand.

SUBVERSIE, omverwerping; ondergang, verval. *Subversief*, omverwerpend, omkeerend; alles, wat eene geheele omkeering in den staat der zaken voortbrengt. *Subverteren*, omverwerpen, omkeeren, overhoop werpen.

SUCCEDEREN, opvolgen, bijzonder in een ambt of eene waardigheid; gelukkig van de hand gaan. *Succès*, Fr., de voortgang, uitslag, het gelukkig gevolg. *Successie*, opvolging, ambts- of erfopvolging; *successio ab intestato*, Lat., de natuurlijke of wettige erfopvolging (waartoe geen uitdrukkelijk testament vereischt wordt); *successio feudalis*, de leensopvolging. *Successief*, *successive*, Lat., opvolgend; allengs, langzamerhand. *Successor*, Lat., *successeur*, Fr., opvolger, navolger.

SUCCINCT, Fr., kort, beknopt, met korte woorden. *Succinctorium*, Lat., bij de roomsche priesters, eene soort van gordel, welke hij godsdienstige gelegenheden omgedaan wordt.

SUCCULENT, sappig, saprijk. *Succulentie*, sappigheid, saprijkheid.

SUCCUMBEREN, bezwijken, onderliggen, verliezen.

SUCCURSALE, eene hijkerk, nevenkerk.

SUDORIFERUM, Lat., een zweetmiddel.

SUFFICIENT, toereikend, genoegzaam. *Sufficit*, het is genoeg, het is voldoende. *Suffisance*, Fr., genoegzaamheid, zelfgenoegzaamheid, zelfgevalligheid, ingebeeldheid. *Suffisant*, genoegzaam, voldoende, toereikende.

SUFFIXUM, Lat., een achteraan gehangen woord, of lettergreep.

SUGGEREREN, aan de hand geven, verstrekken; iets kwaads inblazen. *Suggestie*, ingeving, inblazing, verleiding.

SUGILLATIO, Lat., bloedzweer, met bloed vermengd; blaauw teeken, van stooten, slaan; ook spotternij, laster. *Sugilleren*, spotten, lasteren, schelden.

SUJET, Fr., onderdaan; onderwerp, schrift, wetenschap, persoon, oorzaak, reden, gesteldheid, aanleiding, gelegenheid; (muz.) het thema, de hoofdvoorstelling.

SUI JURIS, Lat., uit zich zelven, uit zijn eigen regt, niemand onderworpen.

Suite, Fr., het gevolg, de gezamenlijke begeleiders; de volgreeks; werking, voortzetting, bij voorbeeld, van een boek; zamenhang van woorden of gedachten; *de suite*, achtervolgens, vervolgens, terstond; *en suite*, vervolgens, daarna. *Suiten*, (muz.) verscheidene achter elkander volgende stukken. *Suivante*, Fr., op het tooneel, kamenier, kamerjuffer.

Sulfer, zwavel. *Sulfuré*, Fr., gesulfureerd, gezwaveld. *Sulfureux*, Fr., zwavelig, zwavel bevattende.

Sultan, de groote beer, de titel van den Turkschen keizer en van eenige Tartaarsche vorsten. *Sultane*, de titel van de vrouw eens sultans.

Summa, Lat., de som, het beloop, bedrag, geheel. *Summair*, *summier*, kort, beknopt. *Summeren*, *sommer*, Fr., de som opmaken, tellen, zamenrekenen. *Summa summarum*, alles te zamen, alles bij elkander.

Summuteren, ruilen, wisselen, verwisselen.

Sumtueux, Fr., kostbaar, kostelijk, prachtig. *Sumtuositeit*, kostbaarheid, pracht. *Sumtus*, Lat., kosten.

Suo conto, Ital., (kooph.) op zijne, of eigene rekening.

Suovetaurilia, oudromeinsch feest van Mars, waarbij drie dieren, namelijk *sus*, een varken, *ovis*, een schaap, en *taurus*, een stier, rondom het gansche in slagorde geplaatste leger tot ontzondiging gevoerd, en dan ter eere van Mars geofferd werden.

Superabundantie, *surabondance*, Fr., overvloed. *Superabundanter*, ten overvloede.

Superascenderen, overklimmen, overstijgen.

Superatie, overtreffing, voorrang; (sterrek.) het meerdere, dat eene dwaalster zich snellar beweegt dan eene andere.

Superbe, Fr., trotsch, hoogmoedig, hoovaardig; fier, verheven, majestueus; prachtig, kostbaar, aanzienlijk.

Supercargo, de ladings- of warenopzigter op koopvaardijschepen, die aan den eigenaar rekening doet van den verkoop.

Supererogeren, ten overvloede doen, meer doen dan men verpligt is, zoo als, b. v., de overtollige goede werken bij de Roomschkatholijken (*opera supererogationis*).

Superficie, Fr., *superficies*, Lat., de oppervlakte. *Superficieel*, oppervlakkig, ligt, niet grondig.

Superfijn, zeer fijn, buitengewoon fijn.

Superflua, Lat., overtollige dingen; *superflua non nocent*, beter te veel, dan te weinig. *Superfluum*, Lat., het overtollige.

Superfoetatie, overbevruchting, overbezwangering; nawas.

Superieur, *superieurement*, Fr., voornaam, voortreffelijk, uitstekend, zeer groot, overtreffend, meerder, in den hoogsten graad. *Superior*, Lat., *superieur*, Fr., de opperste, voorstander, eerste. *Superiores*, de oppersten, eersten, meerderen. *Superioriteit*, de meerderheid, overmagt, meerdere voortreffelijkheid, voorrang, het overwigt.

Superintendent, opperopziener, (over kerken en scholen), die over de andere opzieners het opzigt heeft. Zie verder *surintendance*.

Superlatief, *superlativus*, Lat., (spraakk.) de hoogste trap of graad, in vergelijkingen, de overtreffende trap. *In superlativo*, (namelijk *gradu*), in den hoogsten graad.

SUPERNATURALISMUS, de bovennatuurleer, het geloof aan openbaringen. *Supernaturalist*, iemand, die aan openbaringen gelooft. *Supernaturel*, Fr., bovennatuurlijk.

SUPERNUMERAIR, *surnumerair*, Fr., iemand, die boven het bepaalde of gewone getal van beambten aangesteld wordt.

SUPERORTHODOX, zie *hyperorthodox*.

SUPERPOSITIE, de op elkander plaatsing of passing, bijzonder in de meetkunde.

SUPERSEDATIEF, uitstelbaar. *supersederen*, Fr. *surseoir*, uitstellen, verschuiven.

SUPERSTITIE, bijgeloof. *Superstitieux*, Fr., bijgeloovig.

SUPPEDITEREN, overhandigen, ter hand stellen, geven; ondersteken; leenen.

SUPPLANTEREN, den voet ligten, onderkruipen.

SUPPLEANT, Fr., plaatsvervanger; persoon, die, bij afwezigheid van een' anderen, deszelfs plaats vervangt, deszelfs ambtsbezigheden waarneemt, bij voorbeeld, *suppleant-vrederegter*. *Supplement*, Fr., vervulling, aanvulling, aanvulsel, (bijzonder tot twee regte hoeken, in de meetkunde), toevoegsel, toelaag, bijvoegsel. *Suppleren*, volkomen maken, het ontbrekende er bijvoegen.

SUPPLIANT, *supplicant*, een aanzoeker, verzoeker, requestrant. *Supplicatie*, nedrig verzoek, smeeking. *Supplicatien*, in de Roomsche kerk, zekere buitengewone openbare gebeden. *Suppliceren*, Fr. *supplier*, bidden, verzoeken. *Suppliek*, *supplique*, Fr., een smeekschrift.

SUPPONEREN, vooronderstellen, vermoeden, gissen, als mogelijk, als waar aannemen, onderschuiven, ondersteken. *Suppositie*, eene vooronderstelling, gissing, aanneming; ondersteking, onderschuiving.

SUPPORT, Fr., steun, houding; ondersteuning, hulp, bijstand, bescherming. *Supportabel*, *supportable*, Fr., dragelijk, draagbaar.

SUPPOSITIE, zie *supponeren*.

SUPPRESSIE, onderdrukking; verheling, verberging; afschaffing, vernietiging. *Supprimeren*, onderdrukken; verhelen, verbergen; afschaffen, vernietigen.

SUPPURATIE, ettering. *Suppurant*, etterend. *Suppuratief*, ettermakend. *Suppureren*, etter geven, zweren.

SUPPUTEREN, overrekenen, uitrekenen, berekenen, een overslag maken, ramen.

SUPRA, Lat., boven; *ut supra*, als boven.

SUPREMAAT, *supremátus*, Lat., de opperheerschappij, oppermagt (van den paus), dat is deszelfs voorrang en oppertoezigt over de katholijke bisschoppen en kerken; ook de opperste magt des konings van Engeland in kerkelijke zaken; opperhoofd der kerk. (Eng. *supremacy*).

SURABONDANCE, Fr., zie *superabundantie*.

SURCOUP, in het kaartspel, wanneer eene getroefde kaart overgetroefd wordt. *Surcoupé*, Fr., overgetroefd. *Surcouperen*, overtroeven, iemand, door eene hoogere troef, den trek afnemen.

SURDITEIT, doofheid.

SUREN, naam der afdeelingen, of hoofdstukken, in den koran.

SURINTENDANCE, Fr., *superintendentia*, het oppertoezigt. *Surintendent*, opperopziener. Zie *superintendent*.

Surmontabel, *surmontable*, Fr., overkomelijk, overklimbaar, beklimbaar.

Surnumerair, zie *supernumerair*.

Surplomb, niet loodregt, op zijde hangend, overhangend.

Surplus, Fr., het overschot, meerdere, wat er ovarig is.

Surpoids, Fr., overwigt, uitslag.

Surprenant, Fr., verrassend, wonderlijk, zeldzaam, buitengewoon, bewonderingwaardig, verbazend. *Surpreneren*, verrassen, overrempelen, verbazen. *Surprise*, Fr., overval, verrassing, overrompeling; bedrog, list; bevreemding, verbazing, bedremmeling, schrik.

Surrogaat, hetgeen in de plaats van iets anders gesteld wordt, bij voorbeeld, *surrogaatkoffij*, kunstkoffij. *Surrogeren*, iemand in de plaats van een' anderen stellen.

Surtout, Fr., eigenlijk, over alles heen; een overrok, overkleed; een tafelstel van goud of zilver, betwelk men midden op eene tafel zet, en waarop de peperbossen, zoutvaten, enz., geplaatst zijn; ook eene kar, in de gedaante van eene korf, tot vervoer van levensmiddelen, gereedschap, enz,

Surveillance, Fr., waakzaamheid, streng opzigt. *Surveilleren*, waken, het opzigt hebben of houden.

Survenance, Fr., eene onverwachte tusschenkomst van personen of zaken. *Survenant*, Fr., onverwacht, onvermoed; een vreemde, onverwachte gast.

Survivance, Fr., de overleving; verwachting van, of hoop op iets (bij voorbeeld een ambt), wanneer men dezen, of genen overleeft. *Survivancier*, Fr., een, die de hoop of toezegging op een ambt heeft; een expectant.

Susceptibel, *susceptible*, Fr., ontvangbaar. *Susceptibiliteit*, ontvangbaarheid. *Susceptie*, aanneming, bijzonder van eene geestelijke orde. *Suscipieren*, opnemen, op zich nemen, aannemen.

Suscitatie, opwekking; opruijing, opstoking, aanzetting. *Susciteren*, aanzetten, opeischen, opruijen, opstoken; verwekken, stichten.

Sus minervam (*docet*), het zwijn wil Minerva, dat is, het kind wil zijnen vader leeren.

Suspect, Fr., *suspectus*, Lat., verdacht. *Suspecteren*, verdenken, vermoeden, argwanen, mistrouwen.

Suspenderen, ophangen, hangen; opschorten, schorsen, uitstellen, verschuiven; *ab officio suspenderen*, in het ambt schorsen, buiten dienst stellen. *Suspensie*, uitstel, vertraging, opschorting, schorsing, buiten dienst stelling; in de redekunst, het korte ophouden in de rede. *In suspenso*, Lat., *en suspens*, Fr., in twijfel, besluiteloos, onuitgemaakt. *Suspensoire*, Fr., *suspensorium*, Lat., (heelk.) draagband, breukband, schortband.

Suspicie, argwaan, vermoeden, wan- of mistrouwen. *Suspicieux*, Fr., argwanend, vermoedend. *Suspicieren*, zie *suspecteren*.

Sustenеren, *soutenir*, Fr., staande houden, van gevoelen zijn, denken, meenen. *Sustenue*, Fr., meening, gevoelen.

Sustentatie, bezorging, behouding, onderhoud, ondersteuning. *Sustenteren*, ondersteunen, voeden, opkweeken.

Suum cuique, Lat., aan ieder het zijne, of wat hem toekomt. *Suus cuique mos*, Lat., een ieder heeft zijne manier van doen.

Suelte, Fr., *suelto*, Ital., (schil-

derk.) stout, koen; ook slank, rank; *svelte taille*, eene ranke gestalte.

SYBARIETEN, inwoners van Sybaris (eene voormalige stad in Calabrien), die een verwijfd leven leidden; wellustelingen, zwelgers. *Sybaritisch*, weelderig, verwijfd, zwelgend.

SYCOMORE, wilde vijgenboom.

Sycophant, een aangever, aanbrenger, verklikker van het wegdragen of den uitvoer van vijgen, in het Atheensche gebied; van daar iedere aangever, aanbrenger, verklikker, oorblazer, kwaadspreker, lasteraar, verrader.

SYDEROXYLON, *contradictio in adjecto*, een ding, dat zich zelf tegenspreekt, bij voorbeeld, een houten ijzer, vierkante cirkel.

SYLLABE, eene lettergreep. *Sylaberen*, syllaben uitspreken, of letters zamenzetten, spellen. *Syllabisch*, lettergrepig; *syllabisch gezang* (in kerkgezangen en recitativen), wanneer tot iedere noot eene lettergreep gesproken, of gezongen wordt.

SYLLEPSIS, (redek.) figuur, waarbij velerlei zaken door een enkel dubbelzinnig woord, dat verscheidene denkbeelden verbindt, uitgedrukt worden; in het algemeen, wanneer men bij eene uitdrukking meer op den zin, of op het geen men zeggen wil, dan op de regelen der taal, acht geeft.

SYLLOGISEREN, besluiten, een besluit, eene gevolgtrekking, of sluitrede maken. *Syllogismus*, eene sluitrede, gevolgtrekking. *Syllogistica*, de leer der sluitredenen. *Syllogistisch*, wat tot de sluitredenen behoort.

SYLPHE, een (verdichte) luchtgeest. *Sylphen* en *Sylphiden*, verzierde luchtgeesten, van het mannelijke en vrouwelijke geslacht, die den mensch, in de vervulling zijner wenschen, zouden behulpzaam zijn.

SYMBOLE, Fr., *symbolum*, Lat., het teeken, of kenteeken, waardoor men de eene zaak van de andere onderscheidt; ook zinnebeeld, zinspreuk; geloofsbelijdenis. *Symbolisch*, zinnebeeldig, de kerkelijke geloofsbelijdenis betreffende; *symbolische boeken* of *schriften*, belijdenisschriften of (onderscheidene) geloofsbelijdenissen van christelijke kerken. *Symbolica*, de wetenschap, welke zich tot het onderzoek en de verklaring der kerkelijke geloofsbelijdenis bepaalt. *Symboliseren*, verzinnelijken, zinnebeeldig voorstellen. *Symbolum apostolicum*, de (zoogenoemde) geloofsbelijdenis der Apostelen.

SYMMETRIE, de overeenstemming, gelijkheid, of overeenkomst in maat; gepaste verhouding of zamenstemming der deelen met het geheel. *Symmetriek*, overeenkomstig, gelijkmatig.

SYMPATHETISCH, medegevoelend, deelnemend. *Sympathie*, het medegevoel; ook gewaande geheime kracht, ingebeelde werking van het eene ligchaam op het andere; in het algemeen, datgeen, hetwelk op eene verborgene wijze op afwezende voorwerpen werkt: *sympathetische poeder*, *poudre de sympathie*, Fr., zie *poeder*. *Sympathiseren*, mede of gelijk gevoelen, dezelfde gevoelens of gedachten hebben, als een ander.

SYMPHONIE, *symphonia*, *sinfonia*, Ital., eene zamenstemming, zamenklinking, een veel-

stemmig muzijkstuk. *Symphonist*, een vervaardiger van *symphonien*.

SYMPTOME, een toeval, betwelk gemeenlijk op eene ziekte volgt en daarmede verbonden is: een teeken, bijzonder ziekteteeken; ook de aanwijzing, voorbode, bij voorbeeld, van eene staatsverandering. *Symptomatisch*, tot de kenteekenen en toevallen eener ziekte behoorende. *Symptomatologie*, de leer van de ziekteteekens, of ziektetoevallen.

SYMPTOSIS, de verslapping der vaten, na eene lediging; vermoeijenis, enz.

SYNAERESIS, zamentrekking, verkorting, der woorden, door weglating van eenige letters, of lettergrepen.

SYNAGOGE, verzameling; bijzonder de Jodenschool, Jodentempel.

SYNALEPSIS, zamentrekking van twee lettergrepen in eene, bijzonder aan het einde van de eene, en het begin van de andere; uitlating van eene letter in het schrijven of spreken. Zie *elisie*.

SYNALLAGMA, een onderling verdrag.

SYNALOEPHE, insmelting; wanneer de laatste klinker van een woord in den eersten klinker van het volgende woord smelt, bij voorbeeld: *afschuwelijke ondeugd*, hetwelk als *afschuwelijkondeugd* gelezen wordt.

SYNANCHE, keelziekte, keelontsteking.

SYNARTHROSIS, gewricht; ook gewrichtsverbinding.

SYNCHONDROSIS, de kraakbeenvereeniging.

SYNCHRONISMUS, de gelijktijdigheid, tijdsgelegenheid; verbinding van gelijktijdige, schoon in verschillende landen voorgevallen gebeurtenissen. *Synchronistisch*, gelijktijdig.

SYNCOPE, de weglating van eene of meer letters, in het midden van een woord; ook eene plotselijke verzwakking, magteloosheid; wijders, de deeling van eene muzijknoot. *Syncoperen*, eene of meer letters in een woord weglaten; eene muzijknoot twee noten laten gelden; het laatste gedeelte van de eene met het begin der volgende noot verbinden.

SYNCRETISMUS, geloofsvereeniging, vereenigingszucht; leer, dat zekere daden en karakters der menschen goed en kwaad tevens zijn. *Syncretist*, een geloofsmenger, vereeniger van onderscheidene geloofsstelsels, hij, die godsdienstige partijen van tegengestelde leerstelsels wil vereenigen; die aan de tegenpartij te veel voet geeft. *Syncretistisch*, vermengend, vereenigend, geloofvereenigend.

SYNCRISIS, vergelijkende zamenstelling van elkander tegensprekende personen, dingen, of denkbeelden. *Syncritisch*, vergelijkenderwijze.

SYNDERESE, gewetensangst.

SYNDESMOLOGIE, leer van de *ligamenten*, of banden, in het menschelijke ligchaam. *Syndesmologisch*, deze leer betreffende.

SYNDICAAT, het ambt of de waardigheid van eenen *syndicus*, of bestuurder, beraadslager, woordvoerder, beheerder.

SYNECDOCHE, figuur in de redekunst, waarbij men het geheel door een deel uitdrukt, en omgekeerd, bij voorbeeld: *zielen* voor *menschen*, de *jeugd* voor *jonge lieden*.

SYNEDRIUM, Lat., verzameling van zittende (overheids-) personen; de hooge raad in het

oude Jeruzalem, welke uit tweeenzeventig bijzitters bestond. *Synedrium ecclesiasticum*, de kerkeraad.

Synergismus, de leer, dat, hij de bekeering van den mensch, zijn eigen vrije wil en zijne natuurlijke zielskrachten moeten medewerken. *Synergist*, iemand, die deze leer voorstaat.

Synesis, verstand, beleid, overleg, vlijt, geschiktheid.

Syngrapha, door getuigen bevestigde handschrift, of onderteekening.

Synkategorema, een stop- of lapwoord, om eenen zin of een vers vol te maken; een woord, dat zonder bijvoegsel geene beteekenis heeft. *Synkategorematisch*, medebeduidend, medebeteekenend.

Synkategorisch, beperkt, voorwaardelijk, met beperking of naauwkeurige bepaling. Zie *kategorisch*.

Synochus, eene aanhoudende, verscheidene weken onafgebroken voortdurende koorts.

Synodaal, wat eene synode betreft. *Synode*, vereeniging, verzameling, vergadering, zamenkomst van geestelijken; algemeene kerkelijke vergadering. *Synodisch*, wordt van de maansbeweging, van de eene nieuwe maan tot de andere, gezegd; *synodische maand*, de tijd van de eene nieuwe maan tot de andere.

Synoniem, zinverwant, verwantschapt, gelijk van beteekenis. *Synonimen*, zinverwante woorden, woorden van gelijke beteekenis, of zulke woorden, welker beteekenis, volgens derzelver hoofdbegrip, aan elkander gelijk, doch door eenige nevenbegrippen onderscheiden zijn, welke alleen door eene naauwkeurige ontleding kunnen aangewezen worden. *Synonimie*, zinverwantschap. *Synonimiek*, *synonimica*, de leer der zinverwantschap, verzameling en verklaring van zinverwante woorden.

Synopsis, overzigt, kort uittreksel, begrip, ontwerp. *Synoptisch*, ontwerpmatig, kort, beknopt, om, alles terstond over te zien.

Syntagma, zamenvoeging, verzamelwerk van allerhande zaken onder elkander; zamenflansing van allerlei dingen in een boek.

Syntaxis, woordvoeging (in de spraakkunst).

Synteretica, de wetenschap van het behouden der gezondheid.

Synthesis, de zamenstelling, verbinding der denkbeelden; ook zamenvoeging van gescheidene deelen. *Synthetisch*, zamenstellend, verbindend; van de oorzaken op de gevolgen en werkingen afdalend; het tegendeel van *analytisch*; *synthetisch bewijs*, wanneer in eene voordragt alle verklarende en bewijzende voorstellen datgene voorafgaan, wat verklaard of bewezen moet worden.

Systaltisch, zamentrekkend (bij voorbeeld, van het hart en de slagaderen).

Systema, de behoorlijke zamenhang van gelijksoortige dingen; de verbinding van vele onder elkander zamenhangende deelen, welke een geheel uitmaken; een leerstelsel. In de muzijk heeten aldus de vijf lijnen, waarop de noten staan. *Systematisch*, stelselmatig, wetenschappelijk, hondig, volgens grondstellingen. *Systematiseren*, wetenschappelijk rangschikken of zamenstellen, in wetenschappelijk verband brengen.

Systole, de zamentrekking van het hart, hertspanning; in de

spraakkunst, de lettergreeps-verkorting, of verkorte uitspraak van eene lange lettergreep.

Systylien, zuilgangen. *Systyleux*, Fr., veelzuilig. *Systylon*, Gr., een gebouw, welks zuilen digt bij elkander staan.

T.

T., beteekent, als romeinsch getalmerk, 160.

T., op muzijkstukken, of *tenor*, of *tutti*.

T. a., *testantibus actis*, zoo als de acten getuigen, volgens den staat der acten.

Tab., *tabula*, lijst, tabel.

Test., *testamentum*, of *testis*, laatste wil, of getuige.

Tit., *titulus*, of *titulo*.

Tom., *tomus*, het deel van een boek.

T. t., *totus tuus*, geheel de uwe.

Tabagie, Fr., tabakskamer, vertrek, of koffijhuis, waarin tabak gerookt wordt; rookgezelschap. *Tabatière*, Fr., eene tabaksdoos, snuifdoos.

Tabel, *tabelle*, overzigtstafel, eene lijst, waarop personen en zaken opgeteekend worden. *Chronologische tabellen*, tijdrekenkundige tafelen, lijsten, waarop de gebeurtenissen volgens de tijdorde, aangevoerd worden. *Genealogische tabellen*, geslachtslijsten.

Tabernacle, Fr., *tabernaculum*, Lat., tabernakel. Ook wordt die plaats tabernakel genoemd, waarin bij de Roomschgezinden, het *ciborium*, of de *monstrantie*, bewaard wordt; wijders eene plaats, om heilige of gewijde zaken te bergen; ook eene kleine verhevenheid op eene galei, alwaar de commandant zijne plaats heeft.

Table, Fr., tafel. *Table d'hôte*, Fr., *tabula hospitis*, Lat., algemeene, opene tafel, waarvan elk gebruik kan maken. *Table ronde*, Fr., ronde tafel, eene oudengelsche ridderorde, die door koning Arthur werd ingesteld: *de ridders van de ronde tafel*, twaalf ridders, die, volgens eene oude roman, den koning overal vergezelden, altijd aan eene ronde tafel aten, en zich daaraan, bijzonder na een geëindigd tornooispel, zeer te goed deden. Iemand, die gaarne lang aan tafel zit, wordt daarom een *ridder van de ronde tafel* genoemd.

Tableau, Fr., beeld, schilderij, lijst, ontwerp, tafereel, rolle, register; voorstelling in den vorm eener tabelle.

Tabletten, schrijftafekje; verscheidene blaadjes ivoor of parkement.

Tabouret, een zetel of stoel zonder leuning.

Tace, Lat., zwijg, of zwijg stil. *Tacet* (muz.), eene pauze, of het stilzwijgen, terwijl de andere stemmen zingen. *Tacite*, stilzwijgend, heimelijk. *Tacitus consensus*, stilzwijgende toestemming.

Tachygraphe, *techeographe*, een snelschrijver. *Tachygraphie*, de snelschrijfkunst, snelschrijving.

Tachypyrium, Lat., een vuurgereedschap, om spoedig vuur te maken.

Taciturne, Fr., stil, zwijgend, geheim, achterhoudend. *Taciturniteit*, de geheimhouding.

Tact, *takt*, Lat. *tactus*, eigenlijk het betasten, bevoelen; het gevoel; in de toonkunst, de tijdmaat, toonmaat, regelmatige verdeeling van den tijd der toonen onder elkander; het aangeven van de maat.

Taël, Japansche en Chinesche

zilvermunt, omstreeks een gulden waard.

Taenara, bij de oude Heidenen, de hel, de verdoemden. *Taenarus*, de ingang der hel.

Taepokonisch, van boven naar beneden; nederwaarts geschreven, gelijk de Chinezen.

Tafelsteen, een dunne diamant, in de gedaante van eene kleine tafel, daar bij boven en onder vlak geslepen is.

Taffia, *taffie*, dit is de naam, dien de bewoners der Antillische eilanden aan den brandewijn van het suikerriet geven, en wel aan dien, welken men van het schuim en de grove siroop van de suiker stookt. De Franschen noemen dezen brandewijn *guldive* en de Engelschen *rum*.

Taglia, Ital., het roer van een schip.

Taille, Fr., *tailje*, de ligchaamsgestalte, gedaante, grootte; ook het afnemen en rondgeven (in het kaartspel). *Taille douce*, eene gegraveerde plaat. *Tailleren*, snijden, aftrekken; mengen of schudden (van speelkaarten). *Tailleur*, Fr., een snijder, kleedermaker; kaartafnemer of bankhouder (in kaartspelen, bij voorbeeld, in het pharospel).

Takelaadje, takel, takelwerk, touwwerk, alle scheepstouwen op een schip. *Takelen*, een schip van touwwerk voorzien.

Taks, zie *taxa*.

Takt, zie *tact*.

Taktiek, de krijgs- of legerkunde, leer van de bewegingen eens legers.

Talaar, een lang staatsiekleed, priesters- of koningsmantel, lang sleepkleed, tot op de hielen neerhangende.

Talemuse, jezuitenmuts, een botergehak, hetwelk de gedaante van eene jezuitenmuts met drie hoeken heeft.

Taleet, jodensluijer, joodsche tempelsluijer, mantel, dien de Joden, bij hun morgengebed in de synagoge, over het hoofd werpen.

Talent, natuurlijke begaafdheid, vermogen, of natuurlijke aanleg; ook een zeker gewigt en eene geldswaarde in goud en zilver.

Talio, Lat., de vergelding. *Jus talionis*, het regt der wedervergelding.

Talisman, Arab., een tooverbeeld, toovermiddel, tooverring, amulet; een in metaal of steen gesneden beeld, dat, om den hals gehangen, of bij zich gedragen, zeer buitengewone uitwerkselen zou te weeg brengen. Men heeft dergelijke talismannen van goud, zilver, lood en gemengd metaal, met allerlei beelden en teekenen, sterren, hebreeuwsche letteren, driehoeken enz., bezet.

Taliter qualiter, Lat., eenigermate, eenigzins, zoo wat, middelmatig.

Talk, *talksteen*, eene kleiachtige steensoort, zonder eene bepaalde gedaante en gelijkende naar eene verzameling van korte, glanzige, zachte en zeepachtige blaadjes of schubbetjes, van eene witte, gele, groene en zwarte kleur; men gebruikt dezen talksteen ook, om het wrijven der raderen, katrollen enz., voor te komen, of te verminderen.

Talmud, Joodsch wereldlijk en kerkelijk wetboek, hetwelk de uitlegging en verklaring der mozaïsche wet bevat, en in twee deelen verdeeld is, wordende het eerste *Mischna*, de tekst, en het andere *Gemara*, verklaring, genoemd.

Talus, Fr., de glooijing, helling of schuinte van eenen wal; de afhellende schuine kant aan iets; *en talus*, hellende, schuins.

Tambour, Fr., een trommel; *tamboer*, een trommelslager; ook eene met schietgaten voorziene soort van ligte verschansingen van muurwerk. *Tambourin*, tamboerijn, eene handtrommel met bellen, die slechts met de eene hand geslagen wordt; ook een borduur- of naairaam.

Tam diu, Lat., zoo lang; schertsenderwijze zegt men: *een tamdiu*, een mensch naauwelijks zoo groot.

Tangens, of *tangento* (meetk. en driehoeksmeting), eene raaklijn, eene regte lijn, welke eene kromme lijn zoodanig aanraakt, dat er tusschen deze en de regte lijn geene andere regte lijn meer kan getrokken worden. *Tangenten* (muz.), kleine loodregt staande houten staafjes, welke, door middel van de claves, of toetsen van eene fortepiano, of een klavier, in beweging gebragt worden, en de snaren aanraken; ook dragen de hamertjes in speelwerken, welke door de stiften van de rol of de ton opgeligt worden, dezen naam.

Tantalus, (fabelk.) de naam van eenen ter hel gedoemden, die onder eenen boom, vol van de schoonste vruchten, in het water staande, niet eten of drinken kon; figuurlijk, een rijke gierigaard, die bij een groot vermogen gebrek lijdt.

Tant a tant, Fr., in het spel, gelijk, niets gewonnen of verloren; b. v. *wij zijn tant à tant*, niemand heeft gewonnen.

Tanti, Lat., zoo veel, zoo duur. *Tanti non est*, het is de moeite niet waardig. *Tanti poenitere non emo*, zoo duur koop ik het berouw niet.

Tantième, Fr., bepaald deel van een geheel.

Tantum, Lat., zoo veel, genoeg. *Tantum quantum sat est*, tot zoo veel als genoeg is. *In alterum tantum*, nog eenmaal zoo veel, voor het dubbel bedrag.

Tapabor, Fr., eene reismuts of kap, die men over de schouders neerslaan kan; eene regenkap.

Tapage, Fr., geraas, gerammel, luidruchtigheid; in de schilderkunst, opgehoopte figuren in wilde beweging.

Tapijt, kamer- of vloerkleed; *op het tapijt brengen*, iets voordragen, of op de baan brengen. *Tapisseren*, eene kamer met tapijten bekleeden. *Tapisserie*, tapijtwerk, muurbehangsels. *Tapisseur*, kamerbekleeder, tapijtwerker.

Tara, zie *tarra*.

Tarakant, eene soort van lastig ongedierte, in Rusland en Syberie.

Tarantula, eene groote harige spin, met acht pooten en acht oogen, door welker steek en vergif iemand gezegd wordt zijn verstand te verliezen, op zulk eene wijze, dat deze ziekte alleen door de muzijk en het dansen naar dezelve kan genezen worden. *Tarantulismus*, de tarentulabeet, en de daardoor veroorzaakte ziekte, de danskziekte, st. vitus dans.

Tarderen, *tarder*, Fr., vertoeven, verwijlen, dralen, sammelen, vertragen. *Tardo*, (muz.) langzaam, slepend.

Targue, een vrolijk spel der matrozen, waarbij zij, op eene dwars over het schip gelegde en met vet bestrekene steng, den prijs, die daaraan vast gemaakt is, met bloote voeten moeten zoeken te bekomen.

TARGUM, Hebr., Chaldeeuwsche overzetting en verklaring van het oude testament.

TARIEF, *tarif*, (een perzisch, in alle nieuwere talen overgenomen woord), eene lijst van waren met bijgevoegde prijzen, aanslag, prijsbepaling (voor tollen en andere belastingen); ook de bepaling van reis- en teerkosten, en van andere uitgaven.

TARIRI, een boom, welken de Indianen, die uit Para gevlugt zijn, in Guayana overgebragt hebben; deszelfs bladeren dienen, om het katoen purper en violet te verwen.

TAROC, of *tarok*, een Italiaansch, uit 78 bladen bestaand kaartspel, hetwelk echter waarschijnlijk van Egyptischen oorsprong is, dewijl de gansche zamenstelling van het spel op het getal zeven berust. Het wordt met twee, drie, en ook met vier personen gespeeld.

TARRA, de aftrekking in gewigt of waarde van eene waar, ook van geld; de vaten, kisten, doek, enz., waarin de koopwaren gepakt zijn. Zie *netto*, *bruto*, *sporco*. *Tarrarekening*, aftreksrekening. *Tarreren*, het gewigt van het vaatwerk enz. van koopwaren bepalen.

TARTANE, *tartine*, eene soort van rivierschepen, zonder verheven dek, met een driehoekig zeil.

TARTARUS, (fabell.) het schimmen- of doodenrijk, de benedenwereld of hel; (medic.) wijnsteen. *Tartarus emeticus*, braakwijnsteen. *Cremor tartari*, opgeloste en gezuiverde wijnsteen.

TARTUFFE, huichelaar, schijnheilige, bedrieger, booswicht, naar een tooneelspel van MOLIÈRE, waarin een schijnheilige bedrieger (de toenmalige koninklijke biechtvader LA CHAISE), die, onder eene godvruchtige houding en eenvroom voorkomen, de grootste schelmerijen verborg, zeer treffend geschilderd wordt.

TASTO SOLO, Ital., (muz.) het aanslaan der enkelvoudige (niet begeleide) bastoonen.

TATILLONEREN, vele kleinigheden wijdloopig verhalen.

TATTOUEREN, *tattoweren*, het ligchaam met figuren bepikken en beschilderen, gelijk vele wilde volkeren in Amerika gewoon zijn te doen.

TAUROMACHIE, het stierengevecht, kunst van met stieren te vechten; een bij de Spanjaarden nog boogstgewigtig feest, waarbij zekere ridders, met daartoe opgekweekte stieren, te paard en te voet moeten vechten. Deze gruwzame plegtigheid wordt in Madrid op de prachtigste en kostbaarste wijze gevierd.

TAUTOCHRONISCH, gelijktijdig, gelijkdurend.

TAUTOGRAMMA, gedicht, waarin alle verzen met dezelfde letter beginnen.

TAUTOLOGIE, de woordverkwisting (in woorden van dezelfde beteekenis), als men ondoelmatig, met verscheidene woorden, hetzelfde zegt. *Tautologisch*, woordverkwistend, gelijk van beteekenis.

TAXA, Lat., taks, belasting, opbrengst, aanslag, bepaalde prijs; *taxa stolae*, zie *jura stolae*. *Taxateur*, Fr., *taxator*, Lat., schatter, waardeerder, prijsbepaler. *Taxeerster*, schatster. *Taxatie*, de schatting, waardering, prijsbepaling, zetting. *Taxeren*, schatten, waarderen, aanslaan, de waarde of den prijs bepalen;

eene belasting opleggen; ook beschuldigen, iemand een gebrek te last leggen.

Technemathoteek, eene kunstkamer, kunstverzameling.

Technica, techniek, de kunsttaal, kunstwoordenleer. *Technisch*, kunstmatig, tot de kunst of kunsttaal behoorende, *technische uitdrukking*, *terminus technicus*, Lat., kunstwoord, dat bij kunstenaars of handwerkers gebruikelijk is. *Technologie*, de kunstleer, leer van kunsten, handwerken, manufacturen, enz. *Technologisch*, kunstgeleerd, kunstkundig, kunstbeschrijvend, handwerkkundig; de handwerken of beroepen betreffende.

Tecte, Lat., bedekt, verborgen, geheim, of in het geheim; *tecto nomine*, onder eenen bedekten naam, of met naamverzwijging. *Tectuur*, bedekking, bedeksel; papieren zegelbedekking (op waszegels, enz.).

Te deum, (*laudamus*) Lat., Heer, God, u loven wij! of de Ambrosische lofzang.

Ennuyeux, Fr., verdrietig, moeijelijk, vervelend, (bij voorbeeld een werk, verhaal).

Tefterdar, de schatmeester eens sultans.

Tegeren, bedekken, verhelen, verbergen. *Tegument*, deksel, hulsel.

Teint, Fr., tint, kleur; kleur van het gelaat en de huid, (schilderk.) de tint, kleur, graad van kleursterkte. *Demi teinte*, Fr., halve tint. Zie *mezzotinto*, *mezzatinta*. *Teinture*, Fr., de kleuring; fig., oppervlakkige kennis van eene wetenschap of kunst; een algemeen begrip; de eerste indruk, die van de opvoeding in de ziel achterblijft.

Tekst, *textus*, Lat., *texte*, Fr., hoofdstelling, grondspreuk, grondstof (bij voorbeeld eener leerrede). *Iemand den tekst lezen*, hem een verwijt doen, hem zijnen pligt voor oogen houden.

Tela, eene gouden munt in Perzie, van het gewigt eens dukaats.

Telamonen, (bouwk.) lastdragers; beelden, welke in plaats van de zuilen, lasten dragen.

Telegraaph, een verreschrijver, of een werktuig, (door la chappe in Frankrijk 1794 uitgevonden), waardoor men zijne gedachten, op eenen verren afstand, met ongewone snelheid mededeelt. *Telegraphica*, Lat., *telegraphie*, Fr., de verreschrijfkunst, of derzelver wetenschap. *Kryptotelegraphie*, de geheime verreschrijfkunst. *Tachy-kryptotelegraphie*, verkorte geheime verreschrijfkunst. *Telegraphisch*, de verreschrijfkunst betreffende, door verreschrijving medegedeeld, bij voorbeeld tijdingen: *een telegraphisch berigt*. *Telekaal*, een verreroeper, scheepsroeper.

Teleologie, of *telologie*, de doelleer, leer van de eindoogmerken der dingen. *Teleologisch*, doelleerend, het doel of eindoogmerk betreffende.

Teleskoop, *telescopium*, Lat., een verrekijker, spiegelverrekijker; een werktuig, waardoor de verafzijnde voorwerpen zich duidelijk aan het oog voordoen. Het bestaat uit een zamenstel van onderscheidene glazen en spiegels, waarvan het glas, dat naar de voorwerpen gerigt is, het *objectief glas*, en die, welke zich bij het oog bevinden, *oculaire*, of oogglazen genoemd worden. In plaats van glazen, worden

er somtijds metalen spiegels in gebruikt; in welk geval het *spiegelteleskoop* genoemd wordt.

TELESPHORUS, (fabelk.) een genius der gezondheid.

TEL EST NOTRE PLAISIR, Fr., dat is onze wil; zoo behaagt het ons; een voormaals gebruikelijk slot van koninklijke en keizerlijke besluiten, bevelen, of verordeningen.

TELLE QUELLE, Fr., zoo wat, zoo wat heen; middelmatig.

TELLINEN, tweeschalige mosselen; *telmosselen. Telliniten*, versteende telmosselsn.

TELLURIUM, Lat., eene voorstelling van de aard- en maansbeweging; toestel, welke de beweging der aarde om de zon, en die der maan om de aarde, zigtbaar voorstelt; ook eene in Zevenbergen, door KLAPROTH, nieuwelings ontdekte ertssoort.

TELOLOGIE, zie *teleologie*.

TELYNISCHE PROEVEN, opstellen over onderwerpen van wijsbegeerte, welsprekendheid en dichtkunst. Zie *Braga*.

TÉMERAIR, Fr., vermetel, onversaagd; onverstandig dapper, euvelmoedig. *Temere*, Lat., onbezonnen; *temere litigans*, een moedwillig twister. *Temeritas litigandi*, twistzucht. *Témérité*, Fr., vermetelheid, moedwil, dolle dapperheid, euvelmoed.

TEMPE, eene lustplaats, bekoorlijke landstreek, naar het Thessalische *Tempe* benoemd, dat tusschen de hergen Olympus en Ossa gelegen was.

TEMPEEST, onweder, storm.

TEMPELIER, lid eener ridderorde, naar den Jeruzalemschen tempel benoemd. De Tempelieren leefden van hunne groote inkomsten zoo weelderig, dat zij aanleiding gaven tot de spreekwijs: *drinken als een tempelier*.

TEMPERA, Ital., *alla tempera* schilderen, heet op paneel gespannen doek, hetwelk met gips bestreken is, met waterverw beschilderen.

TEMPERAMENT, de bijzondere gesteldheid des menschelijken ligchaams, welke zich op de verschillende mengeling der sappen en de verschillende betrekking derzelve tot de vaste deelen grondt; ook de daaruit ontstaande gemoedsgesteldheid. *Het cholerische temperament*, het warmbloedige; *het melancholische*, het zwaarbloedige, *het phlegmatike*, het koudbloedige; *het sanguinische*, het ligtbloedige temperament. *Hij heeft veel temperament* beteekent: hij heeft eene sterke neiging tot zinnelijkheid; figuurl. een middelweg, een gematigd midden, tusschen twee uitersten; ook de maat en wijs, welke men in eene zaak zoekt te treffen. In de muzijk, zie *Temperatuur*.

TEMPERANCE, Fr., matigheid, onzonderheid met betrekking tot zinnelijk genot. *Temperans*, (in de artsenijkunde) een verdoovend, verkoelend, pijnstillend middel.

TEMPERATUUR, de gesteldheid der lucht, met betrekking tot de warmte en koude, de droogte of vochtigheid. (In de muzijk), die stemming, volgens welke aan eenige toonen iets van de naauwkeurige zuiverheid, die zij, met betrekking tot zekere toonen, hebben moesten, benomen wordt, opdat zij ook in andere toonsoorten zouden kunnen gebruikt worden; over het algemeen, de matiging, verzachting. *Tempereren*, *tempeneren*, matigen, minderen, beperken, verzachten; *getem-*

perd, gematigd. *Tempermes*, een mes, waarmede de schilders hunne verwen vermengen.

Tempesta's, schilderstukken van Pieter Molijn, welken men, omdat hij zoo natuurlijk storm en onweêr schilderde, slechts *tempesta* noemde. *Tempestatief*, stormachtig; fig., twistziek.

Tempestiarii, onweêrverwekkers; dus heetten, in de middeleeuw, de heksenmeesters, welke vermaard waren in het verwekken van onweêr. In de kerken werd er tegen hen gebeden; ook waren er andere heksenmeesters, die genen tegenwerkten.

Tempestief, ter regter tijd, ter bekwamer tijd. *Tempo*, Ital., de regte tijd, gelegenheid. *Tempo*, (in de muzijk, dans-rijd- en schermkunst, zoo ook bij de wapenoefeningen) het bepaalde tijdpunt eener beweging, als het tijdpunt der maat, met betrekking tot het aanhouden der toonen, en de gezwindheid en langzaamheid, met welke een stuk moet voorgedragen worden; ook bij het dansen, het tijdpunt der schreden of der maat; ook de tijd tusschen twee bewegingen, welke het paard, volgens de regels der rijbaan doet. *Tempo di menuetto*, Ital., (muz.) in de beweging eener menuet. *Tempo giusto*, (muz.) in de regte beweging, niet te gezwind of te langzaam, naar gelang het stuk het vordert. *Tempora mutantur, et nos mutamur in illis*, Lat., de tijden veranderen, en wij met dezelve. *Temporair*, Fr., wat slechts eenen tijd duurt; ook tijdelijk, het tegenuvergestelde van *eeuwig*. *Temporalien*, wereldlijke voordeelen, inkomsten. *Temporisatie*, vertraging, uitstel, in afwachting van eenen meer gunstigen tijd. *Temporiseren*, zich naar den tijd, of den loop des tijds, schikken, eenen meer gunstigen tijd afwachten; sammelen, dralen; de huik naar den wind hangen. *Tempus*, Lat., de tijd; *ex tempore*, voor de vuist, op staanden voet. *De tempore*, naar den tijd; *pro tempore*, heden, thans; *ad tempus*, eenen tijd lang, voor eenen tijd.

Tenabel, *tenable*, Fr., hetgeen gehouden kan worden. *Tenaciteit*, karigheid, vasthoudendheid; ook taaiheid, vast aankleven. *Tenaciter*, Fr., standvastig, onverzettelijk, *Tenax*, La., karig, stipt, vrekkig; ook taai, vasthoudend.

Tenakel, *tenaculum*, Lat., een gespleten hout, tusschen hetwelk de zetter, bij de hoekdrukkers, het te zetten handschrift klemt; ook een vierhoekig raam met vier punten, aan welke een doek wordt vastgemaakt, waardoor vloeibare dingen gegoten worden.

Tendens, het streven, de neiging, de rigting naar zeker doel; ook het doel, het oogmerk van een voornemen.

Tenderen, spannen; op iets doelen. *Tensie*, spanning.

Tendineux, Fr., uitrekbaar.

Tendre, Fr., teeder; ook week, zacht; figuurl., roerend, weekhartig, weemoedig. In de schilderkunst, zacht. *Tendresse*, teederheid, een hooge graad van liefde; ook in de schilderkunst, de zachtheid zoowel van het penseel als van de manier.

Tenesmus, Lat., *tenesme*, Fr., persing, gedurige neiging tot stoelgang, zonder gevolg.

Tenor, Lat. en Ital., *teneur*,

Fr., inhoud; inhoud van eenen brief; ook manier, vorm, wijs. *Tenor*, *tonore*, (muz.), de diepe middelstem, tusschen alt en bas.

TENTAMEN, Lat., voorloopige beproeving, welke de eigenlijke beproeving, of het wezenlijke onderzoek voorafgaat. *Tentatie*, verzoeking, aanvechting, ellende, ongeluk. *Tentator*, Lat., beproever. *Tenteren*, vooraf beproeven; ook verzoeken, of in verzoeking brengen, vervoeren.

TENTURE, Fr., behangsel, al de stukken of banen van een behangsel, waarmede eene kamer behangen is; het tapijtwerk, kamerbehangsel.

TENUEREN, zich gering maken, vernederen. *Tenuiteit*, minheid, geringheid.

TENUTO, Ital., (muz.) gerekt, uitgehouden.

TEPHILLIM, Hebr., zwarte, smalle, en met knoopen voorziene lederen riemen, welke de Joden, wanneer zij bidden, om het hoofd, de handen, en de armen wikkelen.

TERATOLOGIE, Gr., de leer der wonderen, of wonderlijke dingen; het verhaal daarvan, en de neiging, om zoodanige wonderverhalen te verspreiden.

TERCERON, Spaan., de afstammeling van een' Europeaan en eene Mulattin.

TEREBRATIE, het uitboren van eenen boom enz., om de sap daaruit te bekomen; het aftappen. Van het Lat. *terebra*, een boor.

TEREFE, *trefe*, Hebr., onrein.

TERGIVERSATIE, uitvlugt, weigering. *Tergiversator*, iemand, die uitvlugten zoekt; ook die van eene klagt geheel en al afziet. *Tergiverseren*, uitvlugten zoeken, zich onttrekken, eene zaak vertragen, ophouden.

TERMEN, *terminus*, Lat., grensbeeld, grenszuil, in de gestalte eener omgekeerde piramide, waarop eene menschelijke figuur geplaatst is, zoo als de Romeinen, weleer, op de grenzen plaatsten, en onder zulk een beeld, eene godheid, den *Deus terminus*, den grensgod, vereerden. In de bouwk. worden dezelve in plaats van zuilen of pilaren gebruikt, om de balken te onderschragen, en in de tuinen, als standbeelden, in de openlucht geplaatst; figuurl., hij staat als een *termen* of *terminus*, waarvoor wij zeggen: hij staat zoo stijf en onbewegelijk als een paal.

TERMIJN, Lat. *terminus*, een tot eene zekere zaak, inzonderheid tot eene geregtelijke handeling, bepaalde dag; ook uitstel, opschorting. *In terminis* blijven, bij de woorden, bij de zaak stil staan. *Casus in terminis*, juist hetzelfde geval. *Contradictio in terminis*, tegenstrijdigheid in de uitdrukking. *Ante terminum*, voor den termijn. *Terminarius*, een bedelmonnik, die zijnen vasten omtrek heeft, waarin hij mag bedelen en prediken. Zie *termineren*. *Terminata*, Lat., afgemaakte zaken. *Terminatie*, het eindigen, of het einde; de *terminatie* van een woord, dat is de uitgang daarvan. *Termineren*, begrenzen, grenzen stellen, in grenzen insluiten, tot grenspaal dienen; ook eindigen, ten einde brengen; voleinden, uitmaken, besluiten; insgelijks bij de bedelmonniken, eenen zekeren omtrek bereizen, om aalmoezen op te zamelen. *Terminismus*, de leer van den tijd der genade, volgens

welke God ieder mensch eenen zekeren termijn tot bekeering gesteld zoude hebben; terwijl, wanneer deze termijn verzuimd werd, er noch vergeving der zonde, noch zaligheid te wachten was. *Terminist*, een aanhanger dezer leer. *Terminologie*, leer der gebruikelijke kunstwoorden. *Terminus*, (in de redeneerk.) een gedeelte eener sluitrede. *Terminus a quo*, de tijd en de plaats, van waar, of waarvan; *terminus ad quem*, tot hoe ver men iets moet rekenen. *Terminus technicus*, eene kunstuitdrukking. Zie *technisch*.

Terna vice, Lat., ten derden male.

Terne, *tern*, drie; in de getalloterij, of zoogenaamde fransche loterij, drie bezette en uitgekomene nummers.

Terpsichore, eene der negen zanggodinnen, en wel die der danskust en der muzijk.

Terrain, of *terrein*, Fr., eene plaats, en, met betrekking tot den graad harer uitgestrektheid, eene streek; ook bodem, grond; figuurl. *het terrein kennen*, eene zaak verstaan, met de omstandigheden naauwkeurig bekend zijn; ook zijne lieden kennen. *Terrein winnen*, immer verder komen, meer en meer voorwaarts rukken. *Het terrein betwisten*, zich dapper verweren.

Terra sigillata, Lat., zegelaarde, fijne klei- of potaarde.

Terras, een aardheuvel; eene met zoden bedekte, verhevene, van aarde gemaakte plaats; ook de voorgrond van landschappen, bij de schilders. *Terrasseren*, met eenen wal van aarde omgeven; met aarde beschutten; ook iemand ter aarde werpen, nederwerpen; figuurl., nederslaan, dat is, demoedigen, den moed benemen; iemand tot stilzwijgen brengen. *Terrasseerder*, een walmaker, dijkgraver, schansgraver, terrassenmaker. *Terrestris*, Lat., tot de aarde behoorende, daaruit ontstaande, enz.; figuurl., aardsch, tijdelijk, enz. *Globus terrestris*, de aardbol.

Terreur, Fr., schrik, ontsteltenis. *Terribel*, *terribilis*, Lat., *terrible*, Fr., verschrikkelijk, ontzettend. *Terror panicus*, Lat., *terreur panique*, Fr., een schielijk ontstane, maar ook even schielijk overgaande schrik; ongegronde vrees. *Terrorismus*, de heerschappij des schriks, het schrikbewind, in dien voor Frankrijk zoo ongelukkigen tijd (1793 en 1794), toen alle staatsburgers, onder Marat's en Robespierre's bloeddorstige regering, in gedurige vrees werden gehouden, om, onder voorwendsel van het welzijn des staats, vermogen, vrijheid en leven te verliezen. Deszelfs aanhangers heeten *terroristen*.

Territoor, *territorium*, Lat., *territoire*, Fr., de grond of bodem, het gebied, een regtsgebied. *Territoriaalregten*, de landsheerlijke regten; ook die aan den grond of bodem verbonden zijn.

Tertia wissel, (in den handel) het derde gelijdluidende afschrift eens wissels. Zie *prima*. *Tertium comparationis*, Lat., het punt van vergelijking; datgene, waarin twee met elkander vergeleken dingen, bij hunne overige verscheidenheid, overeenkomen. *Tertium non datur*, er is geen derde; of het een, of het ander.

Terts, (muz.), *de groote terts*, een uit twee geheele toonen bestaande terts; de *kleine* bestaat uit eenen heelen en eenen hal-

ven toon. In het piketspel, eene rij van drie op elkander volgende kaarten; in de schermkunst, de derde soort van stoot, in de aangenomene reeks van kunstige stooten; in de wisk., het zestigste gedeelte eener sekonde.

Testament, *testamentum*, Lat., duidelijke verklaring van datgene, wat iemand wil, dat, na zijnen dood, geschieden zal, laatste wil, uiterste wil; ook het geschrift, hetwelk den uitersten wil inhoudt of bevat. *Testamentum ad pias causas*, laatste wil tot godvruchtige oogmerken, tot het stichten van kerken, scholen, enz.; *testamentum holographum*, een testament, hetwelk men zelf gesteld, geschreven en geteekend heeft. *Testamentair*, tot een testament behoorende. *Testator, testatrix*, Lat., *testateur, testatrice*, Fr., hij, of zij, die een testament maakt. *Testeren*, den laatsten wil laten opstellen, een testament maken. *Testificeren*, betuigen, iets met getuigen bewijzen. *Testimonium*, Lat., getuigenis.

Tête, Fr., hoofd, spits; de beeld- of keerzijde eener munt; ook, bij een leger, het voorste, het eerste. *Tête à tête*, onder vier oogen.

Tetrachordium, een muzijkinstrument met vier snaren.

Tetragrammaton, Gr., de naam van vier letters, eigenlijk de naam van *Jehovah*, die, in het Hebreeuwschsch, uit vier letters bestaat. *Tetractiek*, of *tetractica*, rekenkunst, in welke slechts met 1, 2, 3 en 0 gerekend wordt. *Tetralogie*, zoo noemde men, bij de Grieken, vier dramatische stukken van eenen dichter, waarvan drie treurspelen waren, maar het vierde een boertig gedicht was, en welke met oogmerk werden opgesteld, om bij de geleerde wedstrijden den prijs te behalen. *Tetrapla*, de bijbel in vier nevens elkander geplaatste talen. *Tetrapodologie*, natuurlijke geschiedenis der viervoetige dieren, *Tetrarch*, een viervorst, lid van een bestuur van vieren. *Tetrarchaat*, regering van vier personen; viervorstendom. *Tetrastyle*, Fr., op vier zuilen rustende.

Teut, bij de oudste Duitschers, de hoogste Godheid. *Teutonen*, zonen en dochters van Teut, de oude Duitschers. *Teutonisch*, duitsch, ouddnitsch.

Thalia, eene der negen zanggodinnen, en wel de zanggodin des blijspels; ook eene der drie Bevalligheden; insgelijks eene der Nereïden.

Thanatologie, leer van de oorzaken en de natuur des doods.

Thaumatologie, leer der wonderen. *Thaumatomachie*, strijd over de wonderen.

Theandrisch, goddelijk en menschelijk tevens. *Theantropos*, Godmensch.

Theater, de schouwplaats, de schouwburg; ook de tooneelkunst en de regels derzelve; insgelijks het schouwtooneel; wijders eene verzameling van schouwspelen. *Anatomisch theater*, *theatrum anatomicum*, Lat., eene zaal, waar lijken ontleed worden. *Un coup de théâtre*, een theaterstreek, tooneelList; een buitengewoon en onverwacht voorval, of eene omstandigheid, waarin iemand plotseling gebragt wordt. *Theatraal*, tooneelmatig.

Thé dansant, Fr., een gezelschappelijk onderhoud, waarbij thee voorgediend en gedanst wordt.

Theïst, een godsbelijder. Zie *Deïsmus.*

Thelematologie, het eerste deel der practische wijsbegeerte; dezelve verklaart de natuur van den menschelijken wil, en handelt over de begeerten, hartstochten en driften, de eigenliefde, gemoedsgesteldheden, enz.

Thema, Gr., de grondstelling, de stof, waarover geschreven of gesproken wordt; het onderwerp eener rede of verhandeling; ook eene schooloefening, taak, opgegeven stuk, om uit te werken; (muz.) de hoofdgedachte.

Themis, bij de Grieken en Romeinen, de godin der geregtigheid, aan welke men de eerste mededeeling van de uitspraken der goden, en de eerste invoering der offers in Griekenland toeschreef; ook de wet, welke God der wereld en der natuur heeft voorgeschreven.

Theodicée, de leer van Gods goedheid, ten aanzien van de vrijheid des menschen, en den oorsprong van het kwaad. *Theodolit*, een landmeetkundig werktuig, om vlakten en hoogten te meten. *Theogenie*, *theogonie*, leer van de afstamming en het geslacht der heidensche godheden; de godenleer. *Theocratie*, regeringswijs, volgens welke God onmiddellijk het gebied voert, zoo als bij de Israëlieten in het oude testament; ook priesterheerschappij. *Theologie*, kennis van God; godgeleerdheid. *Theoloog*, godgeleerde. *Theologisch*, tot de godgeleerdheid behoorende. *Theologiseren*, over godgeleerde zaken spreken of handelen. *Theologumenon*, Gr., eene opgave uit de godgeleerdheid. *Theophanie*, godenverschijning, openbaring. *Theophant*, die voorgeeft, dergelijke verschijningen of goddelijke openbaringen te hebben. *Theophilanthropie*, de leer aangaande de liefde tot God en de menschen, eene soort van natuurlijken godsdienst. *Theophilanthropist* of *theophilanthropijn*, een aanhanger dezer leer, een Gods- en menschenvriend, die God en de menschen liefheeft; de naam van een (1796) in Parijs ontstaan, de verbreiding van den natuurlijken godsdienst ten oogmerk hebbend gezelschap van verstandige, brave mannen. *Theopneustie*, goddelijke ingeving; eene hoogere, goddelijke geestvervoering. *Theosophen*, Godswijzen, of liever geestenzieners, die voorgeven, omgang met geesten te hebben; zie *theosooph.*

Theorbe, Ital., eene groote luit met zestien snaren.

Theoreticus, Lat., diegene, welke kennis van eene kunst of wetenschap, en van derzelver regels heeft, zonder dezelve uit te oefenen. *Theoretisch*, tot algemeene kennis eener waarheid behoorende; op eene enkele kennis zonder uitoefening gegrond. *Theorie*, grondkennis, welke in het enkele nadenken bestaat, zonder dat dezelve met de ondervinding of uitoefening (*praxis*, praktijk) verbonden is.

Theosooph, eene voormalige soort van zoogenaamde wijsgeeren, die aan hun verstand en doorzigt in het geheel niets, maar alles aan eene bovennatuurlijke goddelijke inlichting toeschreven, waardoor zij tot de geheimste en verborgenste kennis van God en de natuur meenden te geraken; ook dweepers, wanneer zij het opregt meenen, en schurken, wanneer zij be-

bedrog beoogen. *Theosophie*, de leer der theosophen.

THEPHILLIM, zie *tephillim.*

THERAPENTEN, bij de oude Joden, eene soort van kluizenaars, of anachoreten, die zich enkel aan het beschouwelijke leven toewijdden.

THERAPIE, *therapeutiek*, leer van de genezing der ziekten, geneeskunde,

THERMEN, (*thermae*); bij de oude Romeinen, groote gebonwen, welke tot allerlei oefeningen van den geest en het ligchaam, inzonderheid ook tot baden bestemd waren. Men vond daarin zalen voor wijsgeeren en redenaars, vertrekken voor boekverzamelingen, afgezonderde vrije plaatsen om te spelen, enz.

THERMIDOR, Fr., de elfde maand, de hittemaand in den nieuwfranschen almanak, van 19 Julij tot 17 Augustus. *Thermidoristen*, zoo heetten de afgevaardigden, die tot den val van Robespierre het hunne toegebragt hebben. *Thermolampe*, eigenlijk, een warmverlichter, een door *Lebon* in Parijs uitgevonden spaarlamp, of spaaroven, waardoor tegelijkertijd de spijs gekookt, en de kamers verwarmd en verlicht worden. *Thermometer*, eigenaardiger *thermoskoop*, warmtemeter; een werktuig, waardoor men de verschillende graden van warmte naauwkeurig bepalen kan. Gewoonlijk gebruikt men daartoe vloeibare ligchamen, bij voorbeeld, kwikzilver, wijngeest, enz., die in eenen glazen bol met eene naauwe buis, zoo worden ingesloten, dat hunne oppervlakte in de buis stijgt, wanneer zij zich uitbreiden, en valt, wanneer zij zich te zamen trekken. De hoogere stand toont alsdan eene grootere warmte, de lagere eene mindere warmte aan.

THERSITES, was een mismaakte Griek, onder diegenen, welke Troje belegerden; van daar dat ieder wanschapen mensch, somtijds, zoo genoemd wordt.

THESAURIER, schatbewaarder. *Thesaurisatie*, het schatten verzamelen. *Thesaurus*, Lat., *tresor*, Fr., schat, rijkdom; schatkamer. *Thesaurus eccl.-siae*, de kerkschat; daardoor verstaan de Roomschkatholijken de, overtollige goede werken, zoo der maagd Maria, als der Heiligen en alle andere vrome zielen., welke den leeken dan te stade moeten komen.

THESIS, Gr., eene grondstelling; eene uitdrukking, een door woorden uitgedrukt oordeel, hetwelk of eene toestemming of ontkenning bevat, en waarvan de juistheid nog eerst moet bewezen worden; ook een openbaar geschilpunt. *In thesi*, naar den regel, ook in het algemeen; in de muzijk, de volle aanslag, waarmede een stuk begint. *Thetice*, overeenkomstig met het voorstel, voorstellingswijze.

THESMOPHORIEN, feesten der godin Ceres, de graangodin; het oogstfeest.

THEURG, een geestenziener, geestenbezweerder; iemand, die zich beroemt, omgang met geesten te hebben, en, met derzelver hulp, bovennatuurlijke dingen te kunnen verrigten. *Theurgie*, de voorgewende geestenzienerij. *Theurgisch*, wat hiertoe behoort, of hierop gegrond is.

THIASARCH, voorstander eener godsdienstige broederschap.

THIRS, *thyrsus*, Lat., eene steng, die met wijngaardranken omslingerd was, en door de priesters van Bachus gedragen werd.

THORA, *tora*, het Joodsche wetboek; namelijk de vijf boeken van Mozes, waaruit de voorzanger in de synagoge, op den sabbat, een stuk zingt.

THRASO, was een snoevende, pogchende soldaat, bij Terentius, een grootspreker, door Holberg *bramarbas* genoemd. Van daar *thrasonisch*, pogchend, snoevend.

THRENI, Gr. en Lat., klaagliederen, bijzonder die van den Profeet Jeremias. *Threnodie*, een treur- of klaaglied.

THRICHIASIS, Gr., eene oogziekte, wanneer de haren der oogleden achterwaarts groeijen.

THYADEN, priesteressen van Bachus.

THYRSUS, zie *thirs*.

TJALK, een lang en smal vaartuig, met eenen mast, dat men op de zuiderzee en de wadden veel ziet.

TIARA, of *tiaras*, het hoofdtooisel der voormalige Perzische en Armenische vorsten en offerpriesters; ook de drievoudige pauselijke kroon, eene soort van muts, om welke drie gouden, met edelgesteenten omzette kroonen, de eene boven de andere, vastgemaakt zijn.

TIC, dus noemen de Franschen het kribbebijten der paarden; ook eene zekere trekking der leden, bij de menschen, bijzonder eene trillende beweging in sommige gedeelten van het aangezigt, welke men zich dikwerf aanwent; insgelijks eene eigene manier, eene luim: *c'est son tic*, dat is zoo zijne luim.

TIERCÈREN, Fr. *tiercer*, op een derde verminderen. *Tiers état*, in Frankrijk, de derde stand, of de burger- en boerenstand.

TIERETEIN, een halflinnen en halfwollen weefsel.

TJERK, zeker slag van snippen, dat de gewone poelsnippen in grootte overtreft, en in Noordamerika gevonden wordt.

TILLET, eene leveringsceel, dat is eene lijst der boeken, welke de eene boekhandelaar van den anderen begeert.

TIMARIOT, de bezitter van een Turksch leengoed, die daarvoor met een bepaald aantal uitgeruste manschap, zoo dikwijls er eene algemeene oproeping der onderdanen plaats heeft, op eigene kosten, moet te veld trekken.

TIMIDE, Fr., *timidus*, Lat., beschroomd, bloode, vreesachtig, versaagd. *Timiditeit*, beschroomdheid, versaagdheid, vreesachtigheid, blooheid.

TIMON, de naam van eenen menschhatenden Athener, die zelfs in zijn grafschrift, den lezer daarvan neg allerlei ongeluk toewenschte; een vijand der menschen, een menschenhater.

TIMPAAN, Fr. *timpan*, Lat. *tympanum*, zeker parkement, dat de boekdrukkers aan de pers gebruiken.

TINCTUUR, Fr. *teinture*, toebereid water om te verwen; verw; figuurlijk, aanvang in eene wetenschap of kunst, geringe kennis, eerste indruk op het gemoed; eerste grond, dien men tot iets legt, in het leven en den wandel; ook het aftreksel van kruiden: tinctuur der chemisten, apothekers, enz.

TINT, *teinte*, Fr., (schilderk.) de kunstige of zamengestelde kleur, welke de natuurlijke

kleur van een voorwerp nabootst; ook de graad van sterkte, welken de schilders aan hunne verwen geven. *Halve tint*, *middeltint*, tusschenkleur, de halve schaduw, eene verminderde of verflaauwde kleur, die het midden tusschen licht en bruin geeft, of ook de voorwerpen in eene schilderij, op eenen verren afstand, voorstelt.

Tintenack, *tintenague*, Fr., eene soort van koper in China, waaruit, naar het gevoelen van eenigen, de echte tombak, of dombak, gemaakt wordt.

Tiqueté, Fr., *getiketeerd*, gesprikkeld; met kleine vlekken van eene andere kleur, als ware het, bespat.

Tirade, Fr., iets dat zamenhangt, of op elkander volgt, eene reeks van op elkander volgende woorden, gedachten of plaatsen, in een hoek, over hetzelfde onderwerp; ook gemeene, alledaagsche gedachten, die niets bijzonders inhouden; wijders eene lang uitgehouden streek met den strijkstok, waarbij meer op elkander volgende toonen, of noten, gesleept en met elkander verbonden worden. *Tout d'un tirade*, met eene streek, zonder ophouden.

Tirailleren, *tirailler*, Fr., heen en weder trekken, omtrekken, omreizen; ook vele schoten achter elkander doen; met de scherpschutters aantasten; wijders het trekken en weder trekken der wissels, slechts om geld te maken; wisselruiterij. *Tirailleur*, Fr., een scherpschutter; wanneer, bij eenen aanval, telkens weder een man voortreedt en op den vijand schiet.

Tiras, *tirasse*, Fr., (jaagkunst) een striknet, vogelnet, om kwartels, snippen, leeuwrikken enz. te vangen. *Tirasseren*, *tirasser*, Fr., vogels met zulk een net vangen.

Tiro, heette een jonge Romein, die met zijn zeventiende jaar, voor bekwaam tot den krijgsdienst verklaard was; ook elke beginner in zaken, kunsten, wetenschappen en handwerken; scholier, leerling. *Tironische noten*, verkortingen in het schrijven, waarvan zich Tiro, de vrijgelaten slaaf van Cicero, het eerst bediend heeft.

Tiroir, Fr., eene lade, schuiflade, of, eigenaardiger, treklade, van *tirer*. *Pièces à tiroir*, tooneelstukken, waarvan enkele tooneelen geenen zamenhang onder elkander hebben: stukken zonder zamenhang.

Tisane, of *ptisane*, Fr., gekookt gerstewater.

Tisiphone, eene van de drie helsche furien der oude Heidenen; figuurl., een boos wijf.

Titan, (fabelk.) bijnaam van Apollo, (dichterl.) de zon.

Titanen, reuzen, hemelbestormers, bekend door de fabelleer der ouden.

Titel, *titre*, Fr., *titulus*, Lat., opschrift, bovenschrift; ook het titelblad; insgelijks de benoeming der eertitels van eenen openbaren persoon. *Titulus*, een regtsgrond; *quo titulò*, Lat., *à quel titre*, Fr., met welk regt, onder welk voorwendsel? *Titularius*, Lat., *titulaire*, Fr., hij, die slechts eenen enkelen titel, maar geen ambt heeft. *Titulatuur*, eertitel, eerbenaming. *Tituleren*, betitelen, benoemen; iemand eenen titel geven. *Titulomanie*, de titelzucht; de zucht, of het verlangen, om zich met

bijzondere eerbetuigingen te laten aanspreken.

Toast, Eng., een vriendschappelijke dronk, op gastmalen, met eenige bijgevoegde aanmerkingen en betuigingen, ten aanzien van hem, wiens gezondheid gedronken, of in opzigt tot de zaak, waaraan, bij die gelegenheid, gedacht wordt; ook het drinken op de gezondheid van eenen afwezenden persoon.

Tobiasvisch, bij linn., *amodytes tobianus*, een zandaal, of smelt.

Tof, Joodsch, goed. *Tofeth*, goede daad.

Toffana, zie *aqua toffana*.

Toga, een lang manskleed, gelijk de Romeinen in vredestijd droegen.

Toilette, Fr., eigenlijk een doek, dien men over eene tafel uitspreidt, om er datgene op te leggen, hetwelk tot sieraad en opschik dient; anders ook het geheele nachtgoed, kostbare edelgesteenten en linnengoed der dames; insgelijks kaptafel, nachttafel der dames. *Zijn toilet maken*, zich opschikken.

Toise, Fr., eene Fransche lengtemaat van zes voeten.

Toison d'or, Fr., het guldenvlies; ook ridderorde van het guldenvlies.

Tolentinbrood, (waarschijnlijk van de stad Tolentino), zeker gebak, dat weleer de Augustinermonniken als een toovermiddel verkochten, en waarmede zij eenen aanmerkelijken handel dreven.

Tokkelen, gedurig aanraken: *de snaren tokkelen*.

Tolerabel, *tolerable*, Fr., dragelijk, lijdelijk; tamelijk; fig., middelmatig.

Tolerant, Fr., verdraagzaam, geneigd, om een' iegelijk, die niet van ons gevoelen is, te dulden. *Tolerantie*, *tolerance*, Fr., verdraagzaamheid, toegevendheid; ook verdraagzaamheid in het stuk van den godsdienst, die toegevendheid, met welke men iedereen, die niet van ons geloof is, of met ons geene gelijke grondstellingen heeft, behandelt. *Tolerantismus*, de verdraagzaamheid in het stuk van den godsdienst. *Tolereren*, *tolerer*, Fr., dulden, met toegevendheid behandelen; ook niet verhinderen, laten geschieden.

Tomahawk, eene soort van knods, bij de wilden.

Tombak, eene kunstig zamengesteld, naar goud gelijkend metaal; spinsbek.

Tombe, Fr., grafsteen; grafkelder. *Tombeau*, Fr., graf; fig. de dood, het einde, de ondergang. *Lit en tombeau*, eene soort van ledekant.

Tonisch, versterkend. *Remedia tonica*, versterkende geneesmiddelen.

Tonnage, Fr., tonnengeld, de impost op de vaten, eene belasting, welke van de handelsschepen, naar het aantal der vaten, voldaan wordt. *Tonne*, Fr., in de zeevaartk., een last van twintig centenaren, of 2000 pond. *Tonne gouds*, honderd duizend gulden.

Tonologie, de toonleer.

Tonsuur, geschoren kale plek op het hoofd, waardoor de Roomschkatholijke geestelijken tot het priesterambt gewijd worden; de geschoren kruin der priesters. *Tonsureren*, eenen katholijken geestelijken de tonsuur geven.

Tontine, eene soort van toenemende lijfrenten, door lorenzo tonti, den uitvinder (in

het jaar 1653) aldus genoemd, volgens welke de langstlevende deelnemers de renten der eerststervenden erven, en gevolgelijk altoos hoogere renten trekken.

Topaas, een bleekgeel doorzigtig edelgesteente.

Toparch, burgheer, eigenaar eener burg, gebieder over een klein stuk lands. *Toparchie*, zulk eene heerschappij.

Topdschis, turksche artilleristen.

Topisch, plaatselijk, hetwelk zich op eene bijzondere plaats bevindt. *Topograaph*, beschrijver van enkele plaatsen in een land. *Topographie*, beschrijving van een bijzonder land of oord. *Topologie*, *ars topica*, Lat., geschiktheid, om zich de eigenschappen eener zaak, naar zekere orde der begrippen, die met dezelve gepaard gaan, in het geheugen te prenten.

Tora, de opgerolde wet, bij de Joden, waaruit, bij den sabhat, door den voorzanger een stuk gezongen wordt.

Tormenteren, pijnigen.

Torno, Ital., kring, omloop; in vondelingshuizen, de bak, waarin de kinderen gelegd worden.

Tornooi, zie *tournoi*.

Torpedo. beefaal, donderaal.

Torpiditeit, slaperigheid, traagheid.

Torqueren, draaijen, omdraaijen; martelen, folteren; ook eenen schuldenaar aanpakken en voor het geregt slepen.

Torrakan, eene soort van insekten, mot, hoekworm.

Torreutomatographie, beschrijving van halfverhevene (basrelief) werken, van hout of elpenbeen.

Torricellische buis, de tegenwoordige barometer, van *Torricelli*, eenen leerling van *Galilei*, wegens de eerste daarmede gedane proefnemingen, aldus genoemd.

Torso, Ital., een romp, een uit de oudheid overgebleven, maar verminkt standbeeld, zonder hoofd, armen en voeten.

Tort, Fr., onregt, beleediging, nadeel, ongelijk; iemand *tort* aandoen; *à tort*, ten onregte; *à tort et sans cause*, tegen regt en billijkheid; *à tort et à travers*, in het wild, in het honderd. *Tortuur*, *torture*, Fr., foltertuig, foltering; die pijnigingen of smerten, welke men eenen misdadiger aandoet, om hem tot bekentenis te brengen, de pijnbank; figuurl., een hooge graad van ligchamelijke smerten; ook de grootste inspanning van den geest. *Tortureren*, martelen, folteren, pijnigen; figuurl., verdraaijen, bij voorbeeld, den zin van een woord enz.

Torys, *tories*, in Grootbrittanje de hofpartij, zie *whigs*; de koningsgezinden, welke het met den koning, of met het hof, eens zijn, of de vrienden der regering en van het Hannoversche Huis. De voornaamsten en hevigsten onder dezelve heeten *Hygfliers*, de hoogvliegenden; derzelver wederstrevers, of de tegenpartij, de republikeinsgezinden, worden *whigs*, ook *Rounds heats*, rondhoofden, genaamd.

Toskaansche zuilen, zie *zuilenorde*.

Tost, zie *toast*.

Totaal, *total*, Fr., *totaliter*, Lat., geheel, ten volle. *Totaliteit*, het geheel. *In totum*, gansch, geheel en al.

Totebel, een bekend vischnet;

ook een slordig en haveloos vrouwspersoon.

Touchant, Fr., zie *touche*.

Touche, Fr., een slag, stoot; een noodlottig toeval; ook eene proef, beproeving, het toetsen, of strijken der metalen aan den toetssteen; in de schilderkunst, de penseelstreek van den schilder; in de studentenspraak, eene beleediging; ook eene spotternij; op badplaatsen, een spring- of spuitbad; wijders het steken van de trompet, bij het drinken van gezondheid. *Toucheren*, Fr. *toucher*, aanraken, bevoelen, betasten; aandoen; ook beleedigen. *Touchant*, roerend, treffend; ook smertelijk, bedroevend.

Toupet, een bos, of hondel haar; ook het haar op het voorhoofd.

Tour, Fr., een gang; ook eene reis; insgelijks een streek, eene pots; eene *tour de baton*, een buitenkansje, een ongeoorloofd gewin, een voordeel, dat men heimelijk geniet, door, op eene behendige wijze, van het een, of ander, partij te trekken. *Tour de force*, eene inspanning, die veel kracht vordert. Het wordt figuurlijk in het zedelijke gebruikt, om eene stoute en moedige daad uit te drukken; insgelijks beteekent het valsche haarlokken; ook de afdeeling van eenen dans. *Tour à tour*, beurtelings.

Tourment, Fr, pijn, kwelling, smert. *Tourmenteren*, *tourmenter*, Fr., *tormenteren*, kwellen, folteren, pijnigen, verontrusten.

Tournelle, Fr., lijfstraffelijke geregtskamer, voor het parlement te Parijs.

Tourneren, *tourner*, Fr., draaijen, wenden, of eene wending geven. *A conto tourneren*, (in het krijgswezen) in den rug vallen, omsingelen. *Tournez*, keer het blad om. *Tournure*, Fr., de wending, welke men aan eene zaak geeft, of die eene zaak aanneemt; ook gestalte, houding, gesteldheid van ligchaam, of geest.

Tourniquet, Fr., een draaiboom, draaibord; wervel; ook een heelmeesters werktuig, om het bloed te stelpen.

Tournoi, *tournois*, *tornooi*, een ren- en een steekspel der oude ridders; ook een spiegelgevecht.

Tournois, eene kleine munt, die voorheen in Tours geslagen is; ook eene benaming, waarvan men zich in Frankrijk slechts daarom bedient, omdat men niet voor een gewigt zoude houden hetgeen eene munt is, namelijk 100 *livres tournois* zijn 100 Fransche *livres* in geld, maar geene penden in gewigt.

Tout, Fr., alles, het geheel; *par tout*, overal; *à tout*, troef uit; *atout*, troefblad; *tout à fait*, geheel en al.

Tower, Eng., toren; een groot versterkt gebouw in Londen, hetwelk zoo wel tot eene staatsgevangenis, als tot een tuighuis, tot eene plaats voor de munt enz. dient.

Toxikologie, leer der giften en tegengiften.

Trabea, een koninklijk purper kleed; een eerrok; een prachtig kleed der oude Romeinen, niet ongelijk aan de toga; ook een triumfkleed der oude Romeinsche veldheeren.

Tracas, Fr., eene met gestommel en gewoel gepaard gaande beweging; verwarring, onrust. *Tracasseren*, *tracasser*, Fr., heen en weder loopen; zich om eene beuzeling kwellen; ook kibbelen, harrewarren. *Tracasserie*, Fr., onnutte hindernis-

sen, zwarigheden, tegenwerpingen; leelijke trek; kibbelpartij. *Tracassier, ière*, Fr., hij of zij, die onrust veroorzaakt, of kibbelt; iemand, die zelf niet weet, wat hij wil, die genegen is, om de zaken, waarmede hij zich bemoeit, in verwarring te brengen; een harrewar; ook iemand, die de menschen onderling oneens doet worden, een twiststoker.

Traçe, Fr., spoor, indruk; kenmerk, teeken; ruwe schets, op den grond gemaakt voor eene teekening van eenen tuin, enz.; het plan van een gebouw. Het wordt ook gezegd van de eerste steken, welke men, met de naald, doet, om de omtrekken der figuren van een tapijtwerk te maken. *Traceren, tracer*, teekenen, afteekenen, afschetsen, ontwerpen; ook voorteekenen, den omtrek van iets maken; uitsteken. *Getraceerd*, afgeschetst, afgeteekend.

Tractabel, *tractable*, Fr., toegevend, handelbaar; ook gedwee, zachtzinnig. *Tractabiliteit*, handelbaarheid, toegevendheid. *Tractaat*, zie *traktaat*. *Tractatie*, de behandeling eener zaak. *Tractant, traktant*, iemand, die een ander onthaalt. *Tractement, traktement, traitement*, Fr., onthaal; de behandeling, manier van behandelen, bejegening in het bewijzen van achting en heleefdheid; ook bezoldiging. *Tracteren, traiter*, Fr., onthalen, oppassen; ook handelen, behandelen.

Traderen, overgeven, overleveren. *Traditie*, de overlevering, uitlevering eener zaak in eens anders handen; de overgaaf eener stad; ook eene overlevering, oud verhaal; het verspreide narigt zelf; een oud gevoelen, enz. *Traditioneel, traditionnel*, op de overlevering gegrond, b. v. *traditionele wetten, meeningen*, dat is, wetten, meeningen, die op de overlevering gegrond zijn. *Traditive*, een narigt, betwelk men van hooren zeggen heeft.

Traductie, zie *translaat*.

Trafijk, *trafic*, Fr., *traffico*, Ital., nering, handel; de handel, welke door koop en verkoop, of ook door verruiling der waren, gedreven wordt. *Trafiquant, trafijkant*, handelaar, koopman. *Trafiqueren, trafiquer*, Fr., handelen, koopmanschap drijven.

Tragédie, Fr., treurspel; fig., een droevig voorval. *Tragi-comédie*, Fr., een tooneelstuk, waarin men eene ernstige handeling tusschen aanzienlijke personen voorstelt, en in welke voorvallen en personen voorkomen, die ook tot het blijspel kunnen behooren, en waarvan de ontknooping niet treurig is. *Tragi-comique*, Fr., hetgeen hetrekking daarop heeft. *Tragisch*, hetgeen tot het treurspel behoort; over het algemeen, medelijden en droefheid verwekkend; treurig, bedroefd; ongelukkig.

Trahit sua quemque voluptas, Lat., ieder heeft zijn stokpaardje.

Traject, *trajet*, Fr., overvaart, overtogt. *Trajiceren*, overvaren.

Traille, Fr., naam, dien men aan schuiten geeft, welke dienen moeten, om groote rivieren over te varen.

Train, Fr., gang, schrede, sleep, trein; ook het gevolg van eenen persoon, betwelk uit paarden, koetsen, bedienden enz. bestaat; insgelijks een hoop gemeene lieden. *Mettre en train*, Fr., in trein bren-

gen, in beweging brengen. *Train d'artillerie*, Fr., *artillerietrein*, alles, wat tot de toerusting van het grove geschut behoort. *Tout d'un train*, Fr., op eenmaal. *Treineren*, *trainer*, Fr., slepen, voortslepen, slepende blijven, neerhangen, trekken, dralen, slepende honden. *Traineur*, Fr., een soldaat, die, uit hoofde van vermoeidheid, of ziekte, of ook om te stroopen, achterblijft; ook een landlooper.

TRAIT, Fr., een trek of eene plaats in een boek; eene gedachte, een inval, eene uitdrukking; ook een trek in eenen goeden zin, hij voorbeeld: *dit is een goede trek in zijn karakter;* ook hij de schilders, de omtrek eener figuur. *Traitable*, Fr., buigzaam, handelhaar, zacht; ook bedachtzaam, verstandig. *Traité*, Fr., een traktaat, dat is, eene verhandeliog of een geschrift; ook een vergelijk, verdrag. Zie *traktaat*. *Traitement*, Fr., zie *tractabel*. *Traiteur*, Fr., gaarkok. Zie *Restaurateur*.

TRAKTAAT, verdrag, overeenkomst; ook eene verhandeling.

TRAMONTANE, *tramontano*, Fr. en Ital., eigenlijk, aan geoe zijde van het gebergte; ook een hinderlijke noordewind, in Italie en in de middellandsche zee; vervolgens de noordster, de noordpool, naar welke de zeevarenden hunnen koers rigten; van daar, figuurl., *zijne tramontane verliezen*, in verwarring komen, van zijn stuk geraken, niet meer weten, wat men doen zal.

TRANCHÉE, Fr., gracht, greppel, om het water af te leiden en eenen grond te leggen enz.; ook in het krijgswezen de loopgraven. *Trancheren*, *trancher*, Fr., snijden, in stukken snijden, afsnijden; doorsnijden, van elkander snijden; voorsnijden.

TRANQUILLE, Fr., stil, rustig, bedaard, tevreden. *Tranquilliseren*, *tranquilliser*, Fr., geruststellen, bevredigen. *Tranquiliteit*, *tranquillité*, rust, stilte, bedaardheid. *Tranquillemente*, (muz.) rustig, bedaard.

TRANSACTIE, *transactio*, Lat., *transaction*, Fr., vergelijk; verdrag, minnelijke schikking. *Transigeren*, *transiger*, Fr., tot een vergelijk komen, een vergelijk treffen.

TRANSCENDENT, *transcendant*, Fr., in eene zedelijke beteekenis, verheven, zeer uitmuntend, eenen hoogeren graad van volkomenheid bezittende, dan andere dingen. In de wijsbegeerte, datgene, hetwelk enkel in de beschouwing bestaat, en niet onder de zinnen valt; hetgeen de grenzen der gewone ondervinding te buiten gaat. *Transcendentaal*, *transcendantal*, Fr., afgetrokken, bovenzinnelijk, niet onder de zinnen vallende, alleen door het gezond verstand denkbaar. *Transcenderen*, te boveo gaau, overtreffen. *Transcendentie*, *transcendance*, Fr., blijkbare meerderheid, voortreffelijkheid, een hoogere graad van magt of andere voorergten boven die van andere menschen.

TRANSCORPORATIE, verandering van een ligchaam in een ander. *Transcorporeren*, het eene ligchaam in het aodere veranderen.

TRANSCRIBEREN, afschrijven; berigten. *Transcript*, Fr., afschrift, kopij. *Traascriptie*, *transcription*, Fr., overschrijving.

TRANSFEREREN, *transferer*, Fr.,

overbrengen, naar eene andere plaats brengen, verplaatsen, overdragen; ook uitstellen tot eenen anderen dag; insgelijks op een' ander overdragen, bij voorbeeld, het eigendom, de bezitting, enz.

TRANSFIGURATIE, verandering van gedaante; figuurl., eene schilderij, de verheerlijking van Jezus op den berg voorstellende, door Raphaël. *Transfigureren*, eene andere gedaante geven.

TRANSFORMEREN, *transformer*, Fr., veranderen, herscheppen, eene andere gedaante geven. *Transformatie*, zoodanige verandering.

TRANSFUGEREN, overloopen, zich tot den vijand begeven, van het Fransche *transfuge*, overlooper.

TRANSFUSIE, *transfusio*, Lat., *transfusion*, Fr., het overgieten, doorzijgen, filtreren; ook het overtappen des bloeds van het eene dier in het ligchaam van het andere. *Transfuseren*, *transfuser*, Fr., overgieten.

TRANSGREDEREN, *transgresseren*, overtreden, overschrijden. *Transgressie*, *transgression*, Fr., overtreding, overschrijding.

TRANSIËREN, overgaan, voorbijgaan.

TRANSIGEREN, *transiger*, Fr., handelen, met iemand overeenkomen; elkander verstaan, verdragen.

TRANSILIEREN, overgaan, overspringen, overschrijden.

TRANSITIE, *transition*, Fr., de overgang in eene rede, van de eene zaak tot de andere; ook de overgang in de muzijk, het voortgaan van den eenen toon tot den anderen, door halve toonen, inzonderheid, bij tusschenvallen.

TRANSITIEF, Fr. *transitif*, overgaande, (in de spraak.), wordt van die werkwoorden gezegd, wier werking of handeling van het eene voorwerp op het andere overgaat, bij voorbeeld, *slaan* bepaalt zich niet alleen bij dengenen, die slaat, maar gaat ook over tot den persoon, die geslagen wordt, enz.

TRANSITO, doorgang, doortogt. *Transito-goederen*, doorgaande goederen. *Transito-tol*, de doorgangtol. *Transito-handel*, de doorvoerhandel, of de handel met waren, die van elders ingevoerd, en weder naar andere oorden uitgevoerd en verzonden worden.

TRANSLAAT, *translatie*, overbrenging, vertaling. *Transleteren*, overbrengen, overzetten; vertalen. *Translateur*, Fr., *translator*, Lat. en Eng., iemand, die iets op een' ander overbrengt; ook overzetter, vertaler.

TRANSLOCEREN, verplaatsen, van de eene plaats naar de andere overbrengen. *Translocatie*, overbrenging.

TRANSMIGRATIE, het wegtrekken, de verhuizing; volksverhuizing; ook de gewaande overgang eener ziel in een ander ligchaam; zielsverhuizing. *Transmigreren*, van de eene plaats naar de andere verhuizen.

TRANSMISSIE, *transmissio*, Lat.; *transmission*, Fr., overzending; voortplanting, overerving; *Transmissio hereditatis*, de overdraging der erfenis; overbrenging, ter hand stelling. *Transmitteren*, *transmettre*, Fr., overbrengen, ter hand stellen, overdoen, overzenden.

TRANSMUTABEL, *transmutable*, Fr., voor verandering vatbaar.

Transmuteren, *transmuter*, Fr., veranderen. *Transmutabiliteit*, *transmutabilité*, Fr., vatbaarheid voor verandering.

Transparent, Fr., doorzigtig, doorschijnend.

Transpirabel, *transpirable*, Fr., wat voor uitdamping, uitwaseming, vatbaar is. *Transpireren*, *transpirer*, Fr., uitwasemen, uitlekken, fig., bekendworden. *Transpiratie*, uitwaseming.

Transplantatie, *transplantation*, Fr., verplanting, overplanting. *Transplanteren*, *transplanter*, Fr., overplanten, verplanten.

Transponeren, *transposeren*, *transposer*, Fr., verzetten, anders zetten, dan het de natuurlijke orde der dingen vereischt, bij voorbeeld, woorden, letters. In het spel, zijn inzet van de eene kaart op eene andere plaatsen. (Muz.) een stuk hooger of dieper in toon stellen, zingen, spelen. *Transpositie*, *transposition*, Fr., verplaatsing, verzetting, bij voorbeeld van een muzijkaal stuk in een' anderen toon.

Transport, Fr., overbrenging, overvoering van de eene plaats naar de andere; ook overbrenging eener opgerekende som op de andere zijde. *Transportschip*, een vaartuig, om troepen over te brengen. *Transport*, fig., hevige drift, vervoering. *Transporteren*, *transporter*, Fr., overbrengen, overvoeren, overdragen; van de eene plaats naar de andere zenden; ook geregtelijk afstaan; insgelijks in den oorlog, onder een geleide van krijgsvolk, overvoeren; fig., in vervoering brengen. *Transporteur*, Fr., een werktuig, om hoeken te meten, en op eene andere vlakte over te brengen; hoekmeter.

Transsubstantiatie, verandering in een ander wezen; ook de leer der verandering van brood en wijn, in het avondmaal, bij de Roomschkatholijken.

Transversaal, *transversal*, Fr., dwars door, midden door; scheef. *Transversales*, of *collaterales*, verwanten van zijdelingsche linie, als broeder en zuster, en derzelver kinderen; zoo ook kleinkinderen.

Trapezium, Lat., *trapdze*, *trapézoide*, Fr., ongelijkzijdig vierkant.

Trappe, (la) eene zeer strenge kloosterorde, in de zeventiende eeuw opgekomen, welker medeleden een wollen hemd dragen, volstrekt geen vleesch eten, op stroo slapen, en nimmer spreken. *Trappist*, *trappiste*, Fr., broeder dier orde.

Tratta, Ital., uitgestelde wisselbrief; zekere som, welke op eenen bepaalden tijd en eene aangewezen plaats betaalbaar is.

Travail, Fr., arbeid, afmatting, bezwaarlijkheid, vermoeijenis. *Travaux*, meerv., moeite; daden, ondernemingen; vestingwerken. *Travailjeren*, *travailler*, Fr., werken, bewerken, bearbeiden; kwellen. *Travails*, Fr., *travailje*, een noodstal, hoefstal.

Travailje, zie *travail*.

Travers, *traverse*, Fr., dwarsweg, dwarsstreep, dwarsbalk; ongelukkig toeval, onverwachte verhindering. *A travers*, dwars door. *De travers*, van ter zijde. *Traverseren*, dwars doorloopen, doorreizen; figuurl., in den weg staan, hinderen: in de rijkunst, schuins loopen, op zijde loopen.

Travesteren, *travestir*, Fr., omkleeden, verkleeden; fig., vermommen; ook het werk eens schrijvers in eenen potsierlijken stijl verkleeden. *Getravesteerd*, verkleed, omgekleed, enz.

Trawant, Ital. *trabanta*, een vorstelijke lijfwacht, ook *lijftrawant*.

Trefle, klaver, in het kaartspel, het klaverblad.

Treil, Fr. *tirail*, eene lijn, om een schip voort te trekken; ook het gezamenlijke touwwerk van een schip: *met zeil en treil*.

Trein, Eng. en Fr. *train*, eene reeks van elkander volgende menschen; ook omloop van handel, zwang: *iets in trein brengen*, *in trein geraken*.

Trekvogel, een vogel, die jaarlijks af- en aantrekt, zoo als de ooijevaar, enz.

Trema, een deel- of scheidiogteeken, twee punten, die somwijleo boven zekere klinkletters geplaatst worden, ten teeken, dat die niet met de daarnevens staande, tot twee klanken zamengetrokken, maar op zich zelve moeten uitgesproken worden, bij voorbeeld *naïf*.

Tremplin, Fr., springplank, voor koorddansers, eene schuinsliggende plank, waarop deze kunstenaars den aanloop nemen, om eenen grooten sprong te doen.

Tremulant, een bevende toon, langzame triller; ook een orgelregister. *Tremulatie*, de beweging der deelen eens ligchaams, zonder merkelijke beweging des geheels. *Tremuleren*, (in de muzijk en zangkunst) bij eenen heelen noot, met eene trillende beweging, den toon lang uithouden.

Trepaan, *trepaneerboor*, *trepan*, Fr., schedelboor, een heelkundige boor, om de hersenpan mede te doorboren; van hier *trepaneren*, *trépaner*, Fr., den schedel doorboren.

Trepidatie, *trépidation*, Fr., siddering, beving; ook (in de sterrek.) de schijnbaar zwenkende beweging des sterrenhemels. *Trepideren*, sidderen; vreesachtig of verschrikt zijn.

Trésor, Fr., trezoor, schat, een voorraad van kostbare dingen, inzonderheid goud en zilver, geld enz. *Tresorie*, trezorie, de schatkamer, de plaats, waar de gelden des staats bewaard worden. *Tresorier*, Fr., trezorier, schatmeester, rentmeester, betaalmeester.

Tresse, Fr., een uit goud- of zilverdraden, zijde, garen enz. geweven boordsel op de kleederen; ook eene vlecht, of een aantal gevlochtene haren; eene haarsnoer. *Tresseren*, vlechten, het haar vlechten.

Triage, Fr. het uitgelezene eener waar, de uitkipping, schifting.

Trialist, iemand die beweert, dat de mensch uit drie deelen bestaat, namelijk uit ligchaam, ziel en geest.

Triangulaire, Fr., driehoekig. *Triangle*, Fr., *triangulus*, Lat., triangel, driehoek. *Trias harmonica*, Lat., de muzijkale drieklank; het accoord.

Tribometer, wrijvingmeter, werktuig, om de graden der wrijving te bepalen.

Tribueren, bewilligen, toeëigenen, opdragen, schatting betalen. Zie *tribut*.

Tribulatie, *tribulation*, Fr., tegenspoed, wederwaardigheid, angst, lijden; ook het beangstigen, kwellen. *Tribuleren*,

beanstigen, pijnigen, kwellen, martelen, verontrusten, plagen, folteren.

Tribun, Fr., gemeensman, iemand, die voor het volk spreekt. *Tribunaal*, *tribunal*, Fr., regtbank, regterstoel. *Tribunaat*, *tribunat*, Fr., het ambt van eenen gemeensman; desgelijks de tijd der waarneming van zoodanig amht. *Tribune*, Fr., bij de Romeinen, eene verheven plaats, van waar men tot het volk sprak, of de schouwspelen bezag; bij de Franschen, en ook bij ons, eene afgezonderde verheven plaats, in de hooge landsvergaderingen, voor het volk geschikt; in de bouwkunst, de lantaarn op eenen koepel.

Tribut, Fr., de aan een volk opgelegde schatting, welke het van tijd tot tijd; ten teeken zijner onderwerping, betalen moet; ook elke andere schatting aan den landheer, deels van landerijen, deels van personen; impost, belasting; fig., hetgene men meent, van anderen, als eene verpligting, te mogen vorderen. *Tributaire*, Fr., schatpligtig, cijnsbaar.

Trichiases, ziekte der ooglee-den, wanneer derzelver haren naar binnen groeijen, en het oog kwetsen.

Trictrac, Fr., ook *tocadille*, Ital. *toccatogli*, tiktakspel; eene soort van spel, waarbij in een bord de dobbelsteenen uit eenen beker, geworpen worden, bij de Latijnen *lusus latrunculorum* genaamd. Ook het bord, waarop dat spel gespeeld wordt.

Trident, Fr., een drietand, een vork met drie tanden, waarmede de zeegod, Neptuun, bij de ouden wordt afgebeeld. *Triennium*, Lat., tijd van drie jaren. *Triennaal*, *triennal*, Fr., driejarig. *Trifolium*, Lat., een drieblad, klaverklad; fig., gezelschap van drie personen. *Triglotismus*, Lat., de zamenstelling uit drie talen. *Triglyphe*, sieraad aan eene dorische zuil. *Trigonometrie*, drieboeksleerkunst, of wetenschap, om uit drie gegevene deelen van eenen driehoek, de overige drie door berekening te vinden; driehoeksmeetkunde. *Trilateraal*, *trilateral*, Fr., driezijdig.

Triller, zie *trillo* en *tremulant*.

Trillioen, duizendmaal duizend billioenen.

Trillo, de triller; het scherp en duidelijk slaan van twee bij elkander gelegene, en op het haastigste verwisselende toonen.

Trilobit, eene soort van versteende mosselen.

Trimester, een vierendeeljaars, drie maanden.

Triniteit, Lat. *trinitas*, Fr. *trinité*, drieëenheid. *Trinitaris*, *trinitarius*, Lat., drieëenbeidbelijder, ook eene roomsche munniksorde, die zich hoofdzakelijk onledig houdt, met Christenen uit de turksche slavernij te bevrijden.

Trinomisch, drienamig; hetgeen uit drie deelen of leden bestaat. *Trinomium*, drienamige grootheid, in de stelkunde.

Trio, Ital., een driespel, driestemmig muzijkstuk; fig., een klaverblad van vrienden, gezelschap van drie personen. *Triole*, (muz.) een drieslag, verbinding van drie toonen of noten.

Triolet, een gedicht, dat uit acht regels bestaat, waarvan de beide eerste eenen volkomenen zin hebben; terwijl na den derden regel, de eerste, en

na den zesden, de beide eerste herhaald moeten worden.

Triomf, zie *triumf*.

Tripel, drievoud, drieledig. *Tripelalliantie*, *triplealliance*, Fr., een drievoudig verbond. *Tripetaal*, driebladerig. *Tripleren*, verdrievoudigen. *Tripliceren*, het derde aanklagtschrift inleveren. *Triplicaat*, een derde afschrift. *Tripliek*, het tweede verantwoordingsgeschrift, beantwoording van de in het dupliek gemaakte tegenwerpingen. *In triplo*, in drieën, onder drievoudig afschrift. *Triplum*, Lat., het drievoudige.

Tripot, Fr., een danshuis; speelhuis, of eene andere slechte plaats. *Tripotage*, een mengeel van spijzen, poespas, alles door elkander.

Tripus, de gouden drievoet, waarop de Pythia van Delphos zat; *ex tripode dictum*, magtspreuk.

Trisarchie, regering van drie personen.

Trisectie, de deeling, of verdeeling in drieën.

Triset, (*tre-sept*, *trois-sept*, drie zevens), zeker kaartspel.

Trismegistus, de driemaal groote en verhevene, de bijnaam van hermes, of den egyptischen Mercurius.

Trismus, de kinnebakskramp, mondklem.

Tristichon, een drieregelig gedicht.

Trisyllabum, Lat., drielettergrepig woord.

Triterne, in de boekdrukkerijen en boekhandel, drie zoodanig gedrukte vellen, dat men die, alvorens gevouwen te worden, in elkander moet steken.

Tritheismus, driegoderij, driegodendom; ketterij van hen, die stellen, dat de drieëenheid in drie onderscheidene Goden bestaat. *Tritheïst*, een driegodenbelijder.

Tritogenia, bijnaam van Minerva.

Triton, (fabelk.) naam van eenen zeegod, onderzeegod.

Trits, een drietal.

Triumf, de zege, overwinning, zegepraal; overwinningsfeest. *Triumferen*, zegepralen, juichen. *Triumfant*, zegepralende; als zelfstandig naamwoord, ook eene zekere van zijde geweven, en met allerhande kleuren bewerkte stof.

Triumvir, Lat., een drieman. *Triumviraat*, het driemanschap.

Triviaal, eigenlijk hetgeen men allerwegen vindt, gemeen, laag, plat, van het Lat. *trivium*, zijnde eene plaats, waarvan drie wegen onderscheidene rigtingen hebben, een driesprong, kruisweg. *Triviaalscholen*, burgeren volksscholen, waar slechts de noodzakelijkste en nuttigste, maar geene geleerde wetenschappen verkregen worden. *Trivialiteit*, gemeenheid, platheid.

Troc, Fr., wisseling, ruiling. *Troqueren*, ruilen, verwisselen, bij voorbeeld waar tegen waar.

Trochaeus, (dichtk.) voet van eene lange en eene korte lettergreep, als: *leerde*.

Trochliet, versteende, kronkelende slak, kronkelslak.

Troebel, Fr. en Eng. *trouble*, drabbig, onklaar.

Troglodyten, holbewoners; bij de Romeinen en Grieken, eene soort van menschen, die in holen en onder de aarde leefde; wijders Joden, die eertijds dien naam droegen, en gezegd worden, in verborge-

ne holen, afgoderij gepleegd te hebben; figuurlijk, zij, die zich ergens schuil houden.

Trokar, *trokaar*, een wondheelers werktuig, tot het aftappen van het water, zijnde eene driehoekige naald in een kokertje.

Trombe, waterhoos, zeekolom, groote zwarte wolk, welke zich, in de gedaante van eenen trechter, met eenen wervelwind op de aarde, of op de zee nederstort, en het water enz. met onstuimigheid in de hoogte trekt.

Trompette marin, zeetrompet, muzijkinstrument met eene enkele dikke snaar.

Trope, *tropus*, Lat., (redek.) woordwending, woordkeer, woordverwisseling, verandering der beteekenis van een woord, figuurlijke uitdrukking, bij voorbeeld, de lente des levens, voor de jeugd. *Tropisch*, *tropologisch*, verbloemd, oneigenlijk. *Tropologie*, de leer der tropen, dat is van de oneigenlijke of verbloemde uitdrukkingen en spreekwijzen.

Tropheën, zegeteekenen, de vanen, standaarts en de overige buit, welke in eenen slag veroverd zijn.

Tropicus, keerkring, plaats, alwaar de zon, in den zomer of winter, weder terug schijnt te keeren. Er zijn er twee, te weten: de keerkring van de kreeft *tropicus cancri*, en die van den steenbok, *tropicus capricorni*. De tijd, gedurende welken de zon van een dezer punten tot het andere, en weder terug tot het eerste schijnt te loopen, heet een *tropisch* zonnejaar. *Tropisch*, de keerkringen betreffende.

Tropologie, zie *trope*.

Troque, zie *troc*.

Tros, de zware bagaadje van een leger en de daartoe behoorende personen, pak- en rijknechts, marketenters, zoetelaars, enz. *Trossen*, hooi en stroo op de paarden pakken. *Troswagen*, bagagiewagen.

Trots, trotschheid, hoogmoed. *Trotseren*, tarten, tergen, braveren.

Trotte, Fr., de draf van een paard. *Trotteren*, draven. *Trottin*, een looper, lakkei, loopjongen, die tot het doen van boodschappen gebruikt wordt. *Trottoir*, een verheven steenweg, voetpad, naast den grooten weg.

Troubadour, eene soort van oude dichters, zangmeester, in Frankrijk, in de middeleeuwen; zij maakten op allerlei voorkomende gelegenheden verzen, werden hooggeschat, en vonden onder de duitsche minnedichters de ijverigste navolgers.

Trouble, Fr., onrust, onlust, oproer, opstand. *Troubleren*, verontrusten, storen, verwarren.

Trou-madame, een spel met ivoren balletjes, op eene soort van biljarttafel, aan welker einde een klein portaal met vijftien openingen is, waarin men deze ballen zoekt te stooten; gekkenspel.

Troupe, Fr., troep; gezelschap; een hoop menschen. *Troupen*, krijgsbenden, troepen.

Trouvaille, Fr., een vond, iets dat men bij toeval vindt, of ontmoet.

Trumeau, het stuk van eenen muur tusschen twee vensters, een vensterkolom; een groote spiegel ter bekleeding der kolom, tusschen twee vensters of ramen.

TRUNT, TRUNTEL, iets kleins, en van geringe waarde.

TSCHAIKE, naam van een klein schip of eene boot, waarvan zich de Hongaren op den Donau, en de Kozakken op den Nieper bedienen, om daarmede van den eenen oever naar den anderen te varen.

TSCHERWONEZ, eene oude russische goudmunt, welke (1660) onder Peter den grooten, naar het model der duitsche dukaten geslagen werd. Op de voorzijde stond de beeldtenis des keizers, en op de keerzijde de rijksadelaar; destijds bedroeg zij 2¼ roebel.

TUBIPOREN, pijpkoralen. *Tubiporiten*, versteende pijpkoralen, wormsteenen. *Tubus*, Lat., eene pijp; sterrekundige kijker. Zie *teleskoop.*

TUI, (scheepsw.) een der touwen, waarmede men de schepen *vertuit*, of vastlegt.

TUIL, eigenlijk jokkernij; van hier *zijnen tuil tuilen*, en *op den tuil houden.*

TUILERIE, tegel- of pannebakkerij, panne- of tegelschuur. *Tuilerien*, koninklijk paleis te Parijs, aldus genoemd naar de tegelbakkerijen, welke zich te voren op die plaats bevonden.

TUINKRAKOL, eene bijzondere soort van huisjesslakken.

TUISKO, *tuiskon*, god der oude Duitschers, naar wier gevoelen hij uit de aarde was voortgekomen,

TUK, geslepen, afgerigt: *tuk op roof.*

TULBAND, hoofdtooisel, hoofddeksel der Turken en Mohammedanen.

TULIPOMANIE, de tulpenzucht, tulpenwoede, hartstogtelijke tulpenliefhebberij, daar men weleer, voor eenen enkelen tulpbol duizend en meer guldens besteedde; van hier *tulpenhandel*, evenveel welke handel in tulpen; inzonderheid die windhandel, welke in 1637, van staatswege vernietigd werd.

TUMULT, geraas, oploop, oproer, opstand. *Tumultuant*, een rustverstoorder, oproermaker. *Tumultueren*, opstaan, oproerig worden. *Tumultueux*, Fr., oproerig, onordelijk.

TUNC ET NUNC, voorheen en nu.

TUNICA, Lat., *tunique*, Fr., witte wollen onderrok, zonder mouwen, bij de oude Romeinen; lang wambuis; onderkleed der Roomschkatholijke geestelijken.

TURBATIE, rustverstoring, verontrusting. *Turberen*, verontrusten, de rust verstoren. *Turbulent*, onrustig, onstuimig, stormend, woelig, woelziek.

TURGESCENTIE, volheid, zwelling, volle maat tot overlopens toe. *Turgesceren*, opzwellen.

TURLUPIN, Fr., een lompe zwetser of snoever, een ellendige grappenmaker, die altijd iets geestigs wil zeggen, en niets geschikts voor den dag brengt. *Turlupinade*, onnoozele geestigheid, te onpas getoond vernuft, platte, zoutelooze zinspeling, of spotrede. *Turlupineren*, te onpas geestig willen zijn, zoutelooze en platte toespelingen maken; op eene lage wijze foppen, zich met iemand vrolijk maken, hem belagchelijk zoeken te maken.

TUSCULANUM, het landgoed van den redenaar CICERO; ook elk, aan de zanggodinnen gewijd landgoed.

TUTELAIR, beschermend. *Ange tutelaire*, Fr., beschermengel.

TUTTI, Ital., geheel; (muz.) spel of gezang van allen; dat

alle stemmen of muzijkinstrumenten invallen!

Tyche, Grieksche godin van het gelukkige en ongelukkige toeval.

Tympaniseren, in eenen slechten naam brengen. *Tympanitis*, windzucht; trommelzucht. *Tympanum*, Lat., het trommelvlies in de ooren; ook zaker parkement. Zie *timpaan.*

Type, *typus*, Lat., (boekdrukk.) letter, drukletter; voorbeeld, ontwerp; monster, afbeeldsel, afschaduwing. *Antitypus*, een tegenbeeld. *Typisch*, afbeeldend, afschaduwend, wat in de toekomst werkelijk geschieden moet; *typische theologie*, die godgeleerdheid, welke in de gebeurtenissen van het oude testament voorheelden van, en toespelingen op de geschiedenissen van het nieuwe testament vindt. *Typologie*, leer van de voorbeelden.

Typhomanie, slaapziekte, met koorts en razernij of waanzinnigheid verbonden.

Typhon, zie *trombe.*

Typhus, soort van heete koorts, waanzinnigheid, verdooving, zinneloosheid.

Typisch, zie *type.*

Typograaph, boekdrukker. *Typographie*, boekdrukkunst. *Typographisch*, drukkunstig, de boekdrukkunst betreffende. *Typographist*, hij, die over de boekdrukkunst iets geschreven heeft. *Typolithen*, afdrukken, afdruksels, steenen, waarin andere ligchamen zich afgedrukt hebben, alvorens die verhard zijn. *Typologie*, zie *type.* *Typometrie*, kunst om landkaarten als boeken te zetten en te drukken.

Tyrtaeus, een veldheer der Lacedemoniers, die den moed der krijgslieden, door zijne vurige, wegslepende gezangen, wist te verlevendigen, of op te wakkeren.

Tzako, Poolsch, *schaco*, hoofddeksel, hoed of muts der krijgslieden.

U.

Ult., *ultimo*, op den laatsten (dag der maand).

Ut s., *ut supra*, als boven.

Uberteit, volheid, overvloed, vruchtbaarheid, rijkdom.

Ubi bene, ibi patria, Lat., waar het iemand wel gaat, daar is zijn vaderland.

Ubique, Lat., overal. *Ubiquiteit*, in de bedorven schooltaal der middeleeuw, *ubiquitas*, alomtegenwoordigheid (van het ligchaam en bloed van Christus). *Ubiquitist*, *ubiquist*, hij, die zich overal wel bevindt. In de kerkelijke geschiedenis worden zij, die de alomtegenwoordigheid van Christus ligchaam, uit krachte van de persoonlijke vereeniging van deszelfs goddelijke en menschelijke natuur, beweren, met dien naam benoemd.

Uiteren, hetgeen van binnen genaaid is, van buiten overnaaijen.

Uitspansel, eigenlijk, al wat uitgespannen wordt; verder de hemel, in navolging van de Hebreeuwen, die dezen naam aan den hemel gaven, omdat zij hem als een gewelf beschouwden, dat over den aardbodem uitgespannen was.

Ukase, een besluit, bevel, of eene verordening van den russischen Keizer.

Ulceratie, ettering, zwering, zweer. *Ulcereren*, etteren, zweren. *Ulcereux*, etterig, zwerend.

Ulcisseren, wreken, straffen.

Ulema, de vergadering der turksche wetgeleerden of wetleeraars.

Ultérieur, Fr., aan gene zijde; de latere.

Ultima, Lat., de laatste (lettergreep). *Ultimatum*, de laatste verklaring, het eindbesluit of eindbescheid. *Ultimo*, zie *ult. Ultimum*, het laatste, uiterste. *Ultimus*, de laatste, benedenste.

Ultra, Lat., verder, ginds. *Plus ultra*, altijd verder. *Non plus ultra*, niet verder, de hoogste trap of graad. *Ultracrepidamie*, de dwaze neiging, om zonder kennis te willen bedillen. *Ultracrepidiseren*, zonder kennis, alles beoordeelen; van het latijnsche gezegde: *ne sutor ultra crepidam*, schoenmaker, bond u bij uwe leest. *Ultramarin*, Lat. *color ultramarinus*, overzeesche kleur, bergblaauw, schoone hemelsblaauwe kleur. *Ultramontain*, aan de andere zijde der bergen. *Ultramundain*, buiten de wereld of de aarde, dat is, hemelsch, of in den hemel. *Ultra posse nemo obligatur*, niemand kan gedwongen worden, om boven zijn vermogen te handelen. *Ultrarévolutionair*, overdreven omwentelingsgezind.

Umber, omber, bergbruin, eene soort van verwaarde.

Umbilicit, eene soort van versteende slak, navelslak.

Umbrella, een zonnescherm (der dames).

Una hirundo non facit ver, eene zwaluw maakt nog geen zomer.

Unaniem, *unanime*, Fr., *unanimeter*, *uno animo*, Lat., eenstemmig, eensgezind, eenparig; van eenerlei meening en gezindheid. *Unanimiteit*, eenparigheid, eensgezindheid, overeenstemming in gevoelens en gezindheden.

Unciaalletters, groote of kapitale beginletters (in druk).

Undulatie, golving, golvende beweging, het schommelen. *Unduleren*, eene golvende beweging hebben, zich golvend bewegen, golven, schommelen. *Undulismus*, de golfslag, golving.

Uni, Fr., gelijk, glad, eenvoudig, eenkleurig; vereenigd, verbonden.

Uniform, een- of gelijkvormig; gelijke dragt of kleeding, dienstkleeding (der krijgslieden). *Uniformeren*, gelijkkleeden, eenparig, gelijkvormig, overeenstemmend maken. *Uniformiteit*, de eenparigheid, gelijk- of eenvormigheid.

Unigenitus, de eeniggeborene (zoon). Zie *Bulla*.

Unilateraal, *unilateralis*, Lat., eenzijdig, bij voorbeeld contract, waarbij slechts de eene partij verbonden wordt.

Union, Fr., eeniging, vereeniging, eenheid; eendragt. In de schilderkunst de geschikte verbinding en zamenstelling der kleuren, zoodat zij, als eene enkele onafscheidbare massa, in het oog vallen, en geene enkele plaats, daarin, bijzonder vooruitsteekt.

Unionisten, religievereenigers.

Unique, Fr., *unicus*, Lat., enkel, eenig in zijne soort.

Unison, Ital., eentoonig, eenstemmig. *Unisonus*, de zamenstemming, het vermengen van twee gelijke toonen, evenveel zwaaijingen maken, of waarvan geen hooger of dieper, dan de andere is.

Unitarier, hij, die slechts een

persoon in de godheid aanneemt; ook een eenheidsvriend, aanhanger der eenhoofdige regering.

Uniteit, de eenheid, een ding op zich zelf, uit welks meermalige bijelkandervoeging eene hoeveelheid ontstaat; en waarvan het meervond, in zeker opzigt, het tegendeel is. Drie uniteiten in het tooneelspel, *de drie eenheden*, de eenheid van handeling, plaats en tijd, die inrigting van een stuk, dat in hetzelve slechts eene hoofdhandeling is, welke op eene plaats geschiedt, en niet langer dan vierentwintig uren duurt.

Unitief, vereenigend. *Unitis viribus*, Lat., met vereenigde krachten.

Universale, Lat., algemeen, algemeene uitschrijving, vorstelijke brief en manifest, (bijzonder) in het voormalige Polen. *Universalia*, algemeene dingen of voorwerpen; gemeene middelen. *Universaliteit*, de algemeenheid, die eigenschap eener zaak, krachtens welke zij aan alle, of ten minste aan het grootste gedeelte van de dingen eener soort eigen is; of ook de onderscheidene soorten van een geslacht in zich bevat, de algemeene inhoud. *Universeel*, *universel*, Fr., algemeen, allesomvattend; *universele erfgenaam*, algemeene erfgenaam, hoofderfgenaam.

Universiteit, hoogeschool, akademie, leerschool voor alle wetenschappen.

Uno animo, Lat., met dezelfde gemoedsgesteldheid, een hart en een zin. *Uno ore*, uit eenen mond, eenparig.

Un poco, Ital., (muz.) een weinig, bij voorbeeld *un poco allegro*, een weinig of eenigzins gaauw.

Urania, eene van de negen zanggodinnen, die bijzonder als de uitvindster der sterrekunde voorgesteld wordt; naam van Venus.

Uranikon, een muzijkinstrument, hetwelk uit twee harpen bestaat, zes octaven heeft en door claviatuur gespeeld wordt; uitgevonden door F. van Holhein.

Uranographie, de hemelbeschrijving. *Uranologie*, hemelkunde. *Uranometrie*, hemelmeting. *Uranoskoop*, een hemelkijker, hemelwaarnemer. *Uranoscopie*, hemelbeschouwing of waarneming. *Uranoscopus*, de sterreziener, naam van eenen visch, die beide oogen op het hoofd heeft. *Uranus*, (fabelk.) de vader van Saturnus; ook eene, door herschell ontdekte, dwaalster, welke nog verder van de zon dan Saturnus verwijderd is.

Urbaan, steedsch, aardig, wellevend, welgemanierd, bevallig. *Urbaniteit*, de steedsche wellevendheid, aardigheid, hoofsche levenswijs.

Urgent, dringend, noodwendig, dat geen uitstel lijdt. *Urgentie*, drang der omstandigheden, nooddrang. *Urgeren*, dringen, drijven, aandrijven, op iets sterk blijven staan.

Uriasbrief, brief, met oogmerk geschreven, om den overbrenger nadeel te doen, en waardoor deze zelf zijn ongeluk bewerken moet; (van de bijbelsche geschiedenis 2 Samuel 11, vs. 14—17.

Urim en thummim, de borstlap des hoogepriesters, in het oude testament, en de daardoor bekomene godspraken.

Urine, Fr., pis. *Urinoal, urinol*, Fr., pisglas; zie *urocriterium*.

Urne, Fr., eene lijkbus, waarin de ouden de asch van eenen overledenen bewaarden; kruik, welke door de schilders den rivier- of watergoden, onder de armen gegeven wordt; vaas, tot sieraad op iets geplaatst; bus, waarin oudtijds de stemmen verzameld werden.

Urocriterium, pisteeken; pisbeoordeeling. *Uromont*, een piswaarzegger, of waarzegger uit de pis. *Uromantie*, piswaarzeggerij. *Uroskoop*, een piskijker, pisbeschouwer. *Uroskopie*, de piskijkerij, pisbeschouwing.

Urpheda, een eed, dien een vrijgelaten gevangene moest afleggen, dat hij zich, wegens de verduurde gevangenschap, niet zoude wreken.

Urticatie, de netelgeeseling (tegen gevoelloosheid of verlamming der ledematen), het geeselen met brandnetels, om in de verslapte ledematen wedar leven en warmte te brengen.

Usage, *usance*, Fr., *usantie*, gebruik, gewoonte.

Uso, a uso, gewone betaaltijd of wisseltermijn, wisselgebruik. *Uso dopplo*, dubbele betalingstermijn.

Usquebac, safraanbrandewijn.

Usucaperen, door verjaring bekomen; door lang bezit en gebruik den eigendom van iets verkrijgen. *Usucaptie*, gebruikneming, eigening door gebruik. Zie *verjoring*.

Usuëel, *usuel*, Fr., gebruikelijk, gewoon.

Usufruct, *usufructus*, Lat., *usufruit*, Fr., lijftogt, vruchtgebruik. *Usufructaris*, *usufructarius*, Lat., vruchtgebruiker, vruchttrekker.

Usure, Fr., woeker, woekergeld.

Usurpatie, wederregtelijke aanmatiging; bezitneming, overweldiging; daad, waardoor iemand eene zaak, die hem niet toekomt, zich toeëigent; het onwettige bezit zelf. *Usurpateur*, Fr., *usurpotor*, Lat., onwettige, of onregtmatige bezitnemer, of bezitter van iets; overweldiger, regerings- of troonsroover. *Usurperen*, aan zich trekken, zich aanmatigen, verweldigen, geweldadig of onregtmatig zich toeëigenen.

Ut, de naam der eerste noot, in de klankladder, anders de C.

Utensilia; *utensilien*, *utensiles*, Fr., gereedschap, bruikbaar huis- en keukengereedschap.

Utiel, *utile*, Fr., nuttig, voordeelig, beilzaam. *Utile*, Lat., het nuttige, nut; *miscere utile dulci*, het nuttiga aan het aangename paren. *Utilisatie*, de aanwending ten nutte, of ten beste. *Utiliseren*, nuttig maken, ten nutte aanwenden. *Utiliteit*, het nut, de nuttigheid, bruikbaarheid.

Utopia, *utopië*, de naam van een verdicht land, welks inwoners hun leven in wellustige en vadsige ledigheid doorbrengen; het luilekkerland.

Utraquisten, bijnaam, welke voorheen aan diegenen gegeven werd, welke het avondmaal (*sub utraque*, namelijk *specie*), onder beiderlei gedaante, wilden uitgedeeld hebben.

Ut supra, zie *ut s.*

Uvea, (namelijk *membrana*) Lat., *uvée*, Fr., het druivenvliesje in het oog.

Uxorium, Lat., bij de Romeinen, eene schatting, welke

alle oude vrijers, of zij, die ongehuwd bleven, aan de openbare kas moesten opbrengen.

V.

V., als romeinsch cijfergetal, 5. V. in de muzijk *violino*. V. *votre*.

V. A., *votre altesse*, uwe hoogheid.

V. A. R., *votre altesse royale*, uwe koninklijke hoogheid.

V. C., *verbi causa*, of **V. G.**, *verbi gratia*, bij voorbeeld.

V. D., *volente Deo*, zoo God wil.

V. D. M., *verbi divini minister*, dienaar van het goddelijke woord.

V. T., *vetus testamentum*, het oude testament.

V. V., *vice versa*, heen en weder; omgekeerd.

VERT., *vertatur*, men keere (het blad) om.

VERT. S. PL., *verte si placet*, keer (het blad) om, als het u belieft.

VIC., *videl.*, *videlicet*, namelijk, te weten.

VID., *vide*, of *videatur*, zie, of men zie.

VOC., *voce*, op het woord, of artikel, als men iets uit een woordenboek aanhaalt, b. v., *videatur. Fabri thesaurus*, *voce Calathus.*

VOL., *volumen*, de band, of het deel van een werk.

V. S., *volti subito*, Ital., (muz.) keer schielijk om.

VT., *vidit*, hij heeft het gezien, of doorgezien.

VA! Fr., het ga! het zij zoo! (in kansspelen) *va banque*, het geldt de bank; *va-tout*, om alles tegelijk; ook zoo veel als *maal*, bij voorbeeld: *sept et le va*, *quinze et le va*, zeven vijftienmaal de inzet.

VAARSCHROEF, het tegenoverstaande van *moerschroef*, of enkel *moer*, waarin de vaarschroef gaat.

VACANT, ledig, open, onbezet. *Vacantie*, de tijd, gedurende welken eene plaats onbezet is; opschorting van ambtswerkzaamheden, rusttijd voor leeraren en leerlingen; ook voor de leden van hooge geregtshoven, regeringsleden, enz. *Vacat*, Lat., het ontbreekt, is open, of onbezet. *Vacature*, *vacatuur*, het openstaan of onvervuld zijn van een ambt of post.

VACCIN, het koepokkengif. *Vaccinateur*, Fr., een koepokinenter. *Vaccinatie*, de koepokinenting. *Vaccine*, de koepokken, koepokinenting. *Vaccineren*, de koepokken inenten. De merkwaardige en gelukkige verbreider der zoo weldadige koepokinenting was EDUARD JENNER, een Engelsch arts, op het einde der vorige eeuw.

VACEREN, ambteloos zijn, open staan; zich laten vinden, bezig zijn.

VACILLATIE, de wankelende, waggelende, of ook trillende beweging eens ligchaams; het wankelen of waggelen; onbestendigheid, besluiteloosheid, wankelmoedigheid. *Vacilleren*, waggelen, wankelen; besluiteloos of wankelmoedig zijn.

VACUEREN, ledig maken, ontledigen. *Vacuiteit*, ledigheid, ijlheid. *Vacuum*, Lat., het ledig, ijdel, ledige ruimte. Volgens het gevoelen van eenige geleerden, zoude daar, waar de wereld met alle ligchamelijke en stoffelijke dingen ophoudt, eene ruimte zijn, die ledig van alle, ook nog zoo

fijne stof is. Zie *spatie*, *spatium*.

VADE MECUM, Lat., ga met mij; iets, dat men altijd bij zich dragt, als een zakboek, eene verzameling van inimige verhalen, snedige gezegden, enz.

VAGABOND, Fr., *vagabundus*, Lat., een rondzwerver, landlooper. *Vagabonderen*, rondzwerven, het land afloopen, als ledigganger of landlooper rondtrekken.

VAGE, *vague*, Fr., *vagus*, Lat., wijdloopig, onbepaald, grenzenloos; *couleur vague*, bij de schilders, eene lichte kleur, of zeker licht, bij voorbeeld, op de wolken. *In vago*, in het wild, onbepaald. *Vageren*, rondzwerven, op goed geluk van de eene naar de andere plaats trekken.

VAGEVUUR, eigenlijk, veegvuur, schuijervuur; een voorgewende middelstand van smertelijke zuivering, waarin de zielen der menschen, bij hun verscheiden, geraken, om voor eene eeuwige gelukzaligheid vatbaar of rijp te worden; (volgens de leer der Roomschkatholijke kerk).

VALABEL, *valable*, Fr., geldig, regtsgeldig, ook de waarde hebbende (van munten).

VALE, Lat., vaarwel! afscheid. *Valediceren*, afscheid nemen, vaarwel zeggen; afdanken. *Valedictie*, het afscheid nemen.

VALET, Fr., de boer in het kaartspel; *valet de chambre*, kamerdienaar.

VALETUDINARIUS, Lat., *valetudinaire*, Fr., een ziekelijk mensch, sukkelende zieke, die bestendig krukt, of van eene zwakke gesteldheid is.

VALEUR, Fr., *valor*, Lat., *valuta*, Ital., de waarde, muntwaarde, geldigheid eener muntspetie. *Valeur reçue*, de waarde ontvangen, eene uitdrukking, waarvan men zich bij wissels bedient. *Valeur reçue comptant*, in gereed geld ontvangen. *Valeur en compte*, waarde in rekening. *Valeur en marchandises*, waarde in koopwaren. *Validatie*, de geldigverklaring, afmaking, betaling. *Valide*, geldig, regtmatig, wettig, sterk en gezond, welvarend. *Valideren*, geldig maken of verklaren, geldig zijn, voor goede betaling gelden (bij wissels). *Validiteit*, geldigheid, regtsgeldigheid.

VALHALLA, of *walhalla*, volgens de oudnoordsche fabelleer, het verblijf der gesneuvelden in den hemel, de woning der helden aan gene zijde van het graf.

VALIES, Fr. *valise*, Ital. *valigia*, een mantelzak.

VALUTA, Ital., bedrag, waarde (van wissels).

VALVEREN, Lat. *valvare*, schatten; bijzonder de waarde der munten bepalen; waarderen.

VAMPIRE, Fr., bloedzuiger; volgens een bijgeloovig gevoelen, een afgestorvene, die uit zijn graf opstaat, menschen en vee aanvalt, en, door uitzuiging van het bloed, doet sterven.

VANILOQUENTIE, snoeverij, windmakerij, pralerij.

VANITAS, Lat., *vaniteit*, ijdelheid, verganklijkheid; windmakerij. Ook draagt eene schilderij, welke allerlei kinderspeeltuig en bellenblazende figuren voorstelt, den naam van *vanitas*. *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas*, ijdelheid der ijdelheden, het is alles ijdel.

VANTEREN, roemen, pralen, snoeven. *Vanterie*, pralerij, snoeverij, opsnijding, wind.

Vapeur, Fr., damp, welke uit vloeistoffen opstijgt; dampbad. *Vapeurs*, dampen, maagopstijgingen, spanningen in het onderlijf, en daaruit ontstaande grillen en kwade luimen, bijzonder bij vrouwen; ook ingebeelde ziekte der dames om de gebreken van het hart en de opvoeding te bemantelen. *Vaporatie*, de uitdamping, uitwaseming, het opstijgen der dampen. *Vaporeren*, dampen, vervliegen. *Vaporeux*, Fr., dampend, vervliegend. *Vaporisatie*, de uitdamping, uitwaseming.

Varia, Lat., gemengde zaken; velerlei, allerlei. *Variabel*, veranderlijk, onbestendig. *Variabiliteit*, veranderlijkheid. *Varianten*, (*variantes lectiones*), de onderscheidene lezingen (in handen drukschriften), welke meestal door de afschrijvers veroorzaakt zijn. *Variatie*, verscheidenheid, verandering, bijzonder in de muzijktoonen. *Varietas*, Lat., *varieteit*, onderscheid, afwisseling, verscheidenheid: *varietas delectat*, verscheidenheid behaagt. *Varieren*, veranderen, afwisselen, onderscheiden zijn, ontaarden. *Variorum*, de nederlandsche uitgaven der klassieke schrijvers, met de onderscheidene lezingen en aanmerkingen van onderscheidene schrijvers.

Vasal, *vassaal*, eigenlijk, al wie iemands brood eet en tot zijn gezin behoort; bijzonder een lid van het gezin van eenen koning of vorst, aan wien men, in het middeleeuwsch Latijn, den naam van *vassus*, zoo als naderhand dien van *familiaris*, gaf; en daar zulke lieden doorgaans met leenen beschonken werden, een leensman; voorts ook een onderdaan, over het algemeen.

Vaticinia, Lat., waarzeggerijen, voorzeggingen, voorspellingen. *Vaticineren*, voorzeggen, voorspellen, waarzeggen.

Vatikaan, *vaticanus*, Lat., *vatican*, Fr., eigenlijk een der zeven bergen van Rome; vervolgens het pauselijk paleis, pausetijk hof op denzelven; ook de pauselijke stoel en troon.

Va-tout, zie *va*.

Vaudeville, Fr., een volks- of straatliedje.

Vauxhall, Eng., een lusthof, eene aangename en vrolijke verzamel- of vergaderplaats, welke, wegens hare prachtige verlichting en aangenaam muzijk, veel bezocht wordt.

Vector, Lat., eigenlijk een voerman; ook een reizende, die door eenen voerman elders heen gevoerd wordt. *Radius vector*, (meetk.) de regte lijn, die uit het brandpunt eener ellips, tot den omtrek getrokken wordt.

Vedam, verzameling van vier heilige boeken der Hindous, welke de hoofdgronden van den godsdienst der Braminen uitmaken, en derzelver gevoelens over God, de ziel en de wereld behelzen.

Vedette, Fr., eene ruiterwacht, schildwacht, door de ruiterij uitgezet of uitgezonden; *vedettes*, schilderhuisjes op de wallen.

Veem, een onderling verbonden gezelschap; een der twee bijzondere rotten van Amsterdamsche waagdragers, die zich, door de bijnamen van *klapmutsen* en *bontehoeden*, onderscheiden. *Veemgerigt*, heimelijk gerigt, de bloedban, (bijzonder in de middeleeuwen),

waardoor men de diestijds plaats hebbende gebrekkelijke regtsoefening verbeteren, en inzonderheid geweld, onderdrukking en moord wilde straffen. De veemregters vergaderden meestal in afgelegen bosschen en onderaardsche gewelven, en hadden overal hunne bespieders. Hij, die voor hunne vergadering geroepen werd, moest daar verschijnen, of duchten, doorstoken te worden. Verscheidene gruweldaden, en de verkorting eindelijk van de regten der wettige overheid, veroorzaakten, in het begin der zestiende eeuw, hunne uitroeijing.

Veete, haat, wrok, vijandschap.

Vegetabilien, planten, gewassen. *Regnum vegatibile*, het plantenrijk. *Vegetatie*, de wasdom, groeijing, het plantenleven. *Vegetatief*, groeijend, wassend. *Vegeteren*, wassen, groeijen, de levenskracht uit de aarde trekken; een plantenleven leiden, zonder eigene werkzaamheid.

Vegghia, Ital., een avondgezelschap, onder voorname personen.

Vehemence, Fr., hevigheid, vuur, onstuimigheid. *Vehement*, hevig, onstuimig, hartstogtelijk.

Vehikel, *vehiculum*, Lat., een voertuig, toevoeringsmiddel; bevorderings- of gelegenheidsmiddel.

Veilleuse, Fr., eene nachtlamp.

Veldtrein, de gezamenlijke nasleep van een leger in het veld, als geschut, voertuig voor krijgsbehoeften, en verdere noodwendigheden, met de daartoe behoorende paarden en manschappen.

Veldtros, veld- of krijgspakkaadje, en de daarbij behoorende personen.

Velg, de buitenste omtrek van een rad.

Velin, parkement van het vel van zeer jonge kalveren, lammeren en geiten; *velin papier*, naar parkement zweemend papier.

Velites, *veliten*, ligt gewapende soldaten.

Velocifere, een in Frankrijk uitgevonden wagen, dienende om spoedig voort te komen. *Velocipede*, Fr., werktuig, hetwelk men, daarop zittende als op een paard, met de voeten in beweging brengt, om alzoo spoedig voort te gaan. *Velocissimo*, Ital., zeer gezwind. *Velociteit*, *velocité*, Fr., snelheid, gezwindheid.

Vena, Lat., de ader. *Venaesectio*, Lat., aderlating. *Vena poëtica*, de dichtader, geschiktheid tot het verzenmaken.

Venaal, veil, verkoopelijk, te koop. *Venaliteit*, de verkoopelijkheid, veilheid. *Vendabel*, verkoopbaar, verkoopelijk, veil.

Vendemiaire, de wijn- of eerste herfstmaand, in den Franschrepublikeinschen almanak.

Vendu, ook *vente*, Fr., verkooping; bijzonder opveiling bij enkele stukken, of deelen. *Venditeren*, veil of te koop hebben, veilen.

Veneficium, Lat., de giftmenging, vergiftiging; betoovering door een' liefdedrank.

Venerabel, eerwaardig, vereering waardig. *Venerabile*, het hoogwaardige, gewijde ouwel of misbrood (in de Roomsche kerk). *Veneratie*, de vereering, eerbiediging. *Venereren*, vereeren, eerbiedigen, eerbied betoonen.

Venia, Lat., verlof; *venia aeta-*

tis, afslag van eenige jaren der minderjarigheid; mondigverklaring. *Veniam aetatis* bekomen, voor den tijd meerderjarig verklaard worden.

VENTIEL, *ventil*, Fr., in de orgels, de lucht- of windklep, welke belet, dat de wind, die door de blaasbalken in de pijpen gedreven wordt, niet weder terug kan gaan; ook, om den wind nit te laten; bij de pompen, de klep, welke de terugvalling van bet water verhindert. *Ventilatie*, zifting, opbeldering; schatting (*taxatie*) der goederen, die man verdeelen wil; onderzoek voor bat vellen van een vonnis. *Ventilator*, een windvanger, luchttrekker, luchtreiniger, een toestel, om versche lucht in een vertrek te brengen. *Ventileren*, ziften (van kaf afzonderen); van alle kanten beschouwen; schiften.

VENTOSE, Fr., de windmaand, in den Frenschrepnblikeinscben almanak, van 19 februarij tot 20 maart.

VENTRILOQUE, Fr., een buikspreker. Zie *gastriloog*.

VENUS, (fabelk.) de godin der liefde; geslachtsliefde, wellust; (sterrek.) eene dwaalster, ook de morgen- en avondster genoemd.

VERACCIJNSEN, accijns, pacht, of belasting opleggen, of betalen.

VERADONISEREN, verfraaijen, opsmukken; zoo schoon als Adonis maken.

VERBAAL, *verbàlis*, Lat., woordelijk, mondeling. *Proces-verbaal*, zie *proces*. *Verbale injurien*, woordelijke beleedigingen, lastaringen. *Verbaliseren*, mondelijk over eene zaak bandelen, daarover spreken; ook veel woorden gebruiken.

VERBERATIE DER LUCHT, de trillende beweging der lucht, door welke bet geluid voortgebragt wordt.

VERBIAGE, Fr., gesnap, snapachtig- of praatachtigheid, menigte van onnutte en onbeduidende woorden, woordkramerij. *Verbeux*, Fr., woordenrijk. *Verbositeit*, woordenrijkbeid, praatachtigheid, wijdloopigheid. *Verbotenus*, Lat., woordelijk, van woord tot woord. *Verbum*, Lat., een woord, werkwoord. *Verbi causa*, of *gratia*, bij voorbeeld. *Sit venia verbo*, met verlof om te spreken, dat ik mij van de uitdrukking badienen moog.

VERBOUWEREREN, ontstellen, ontrhutsen.

VERCLAUSULEREN, bepalen, door voorwaarden of bedingen vaststellen, tegen misbruik of misduiding verzekeren.

VERDE ANTICO, Ital., groen marmer, van uitnemende schoonheid (uit Griekenland).

VERDIJEN, iets verzweren, om het niet te doen.

VERGALOPPEREN, (zicb) zich voorbijloopen.

VERGEETBOEK, een denkbaeldig boek, waarin men datgeen, als hetware, opscbrijft, betwelk men vergeten zal: *in het vergeetboek geraken*.

VERHYPOTHEKEREN, iets tot onderpand stellen, of contracteren. Zie *hypotheek*.

VERHARDDRAVEN, door harddraven laten winnen, aan hem, die bet hardste draaft, ten geschenke geven. *Verhardzeilen*, door bem, die het bardste zailt, laten winnen.

VERJARING, *prescriptie*, bet verkrijgen van een voordeel, nit hoofde dat een ander zijn regt binnen eenen bepaalden tijd

niet doet gelden, en hetzelve alzoo verloren heeft.

Vérificateur, Fr., onderzoeker en verklarer der waarheid, deugdelijkheid en echtheid van een geschrift, oorkonde of zaak. *Verificatie*, het doen blijken van de waarheid eener zaak, door middel van voorafgaand onderzoek van de deugdelijkheid. *Verifiëren*, bewaarheden, bewijzen, doen blijken.

Verinteresten, de interest van het kapitaal laten oploopen.

Veritabel, *véritable*, Fr., waar, echt, onvervalscht, onvermengd en zuiver; waarheidlievend; met de waarheid overeenstemmend, waarachtig. *Vérité*, Fr., de waarheid. *En vérité*, in waarheid. *A la vérité*, het is waar, ik beken het; ik kan het niet loochenen.

Verkuischt, eigenlijk, zuiver, zindelijk; figuurl., ergens op gesteld, met iets in zijn' schik.

Verluteren, een pot, of iets dergelijks, hetwelk men op het vuur gebruiken wil, met een juist passend deksel sluiten, en met leem en andere dingen naauwkeurig doen vastkleven, opdat er niets uitdampe.

Vermaledijen, vervloeken, verwenschen, zie *verdijen*.

Vermicelli, Ital., wormvormige, dunne draadreepjes van meeldeeg. *Vermiculair*, Fr., wormvormig.

Vernaal, tot de lente behoorende, het geen in de lente plaats heeft.

Vers, eene kleine afdeeling in de heilige schrift; een regel van een gedicht; ook een geheel gedicht.

Versabel, *versable*, Fr., gemakkelijk om te werpen, of te draaijen; veranderlijk.

Versaalletters, beginletters.

Versatiel, *versatil*, Fr., bewegelijk, veranderlijk, wuft, wankelmoedig, onbestendig. *Versatile ingenium*, Lat., een onbestendig, wuft, veranderlijk mensch. *Versatiliteit*, *versatilité*, veranderlijkheid, onbestendigheid, wankelmoedigheid, wuftheid, het weifelen, in gevoelens en meeningen.

Verseren, in een ding of werk begrepen zijn, ergens mede omgaan, in gevaar *verseren*, in gevaar zijn. *Geverseerd*, in eene zaak ervaren, geoefend. *Versie*, omkeering, wending; ook overzetting, vertaling.

Versificateur, Fr., een verzenmaker, rijmer; iemand, die alleen het maaksel der verzen verstaat, zonder dichterlijk talent te bezitten. *Versificatie*, de versbouw, versvorming; de aard en wijs, hoe een vers gemaakt of ingerigt is. *Versificeren*, verzen maken, in verzen brengen.

Verso, de andere zijde; *folio verso*, de ommezijde van een blad, in tegenstelling van: *folio recto*, de eerste zijde.

Versus echoïcus, Lat, een gedicht, welks laatste lettergrepen, door de echo herhaald, eenen zin opleveren.

Verte, keer om (het blad).

Verticaal, loodregt. *Verticaalcirkel*, een groote cirkel aan den hemelbol, welke door het *zenith* en *nadir gaat*, de topcirkel. *Verticaallijn*, de toplijn, loodregte lijn.

Verteren, omkeeren, omwenden; overzetten.

Vertumnus, (fabelk.) de god der tuinvruchten, die over de jaargetijden gesteld was.

Vesicatorium, een trekpleister, spaanschevliegpleister.

Vesper, de avond, avondtijd; late namiddag; ook namiddagsgodsdienst.

Vestalen, priesteressen der godin **vesta**, en bewaarsters van het heilige vuur, dat op het altaar der godin altijd brandend moest gehouden worden. Zij moesten eene altijddurende kuischheid bewaren; waarvan nu nog eene zeer kuische vrouw eene *vestale* genoemd wordt. *Vestaalsch*, dat tot de godin *Vesta* behoort: *vestaalsche maagd*, *vestaalsch vuur*.

Vestibule, Fr., *vestibulum*, Lat., voorhof, ingang van een gebouw; plaats voor een gebouw, welke eene op zuilen rustende overdekking heeft.

Vestigeren, navorschen, nasporen.

Veteraan, een oud soldaat, een oud uitgediend krijgsman; ervaren en in zijn vak grijs geworden ambtenaar.

Veterinarius, een veearts. *Veterinair*, veeartsenijkundig; *veterinaire school*, *école vétérinaire*, Fr., eene veeartsenijschool.

Veto, ik verbied, geef mijne toestemming niet, verwerp; de afkeuring, verwerping. *Het absolute veto*, het onvoorwaardelijke, volstrekte, *het suspensive veto*, het uitstellende verbodsregt. *Vetoteren*, niet goedkeuren; op eenen toon van misnoegen en verachting zijne goedkeuring weigeren, verwerpen.

Vetrok, een celachtig weefsel, dat het binnenste bekleedsel van het vleesch van dierlijke ligchamen uitmaakt, in welks holligheden zich derzelver vet verzamelt.

Vettewarier, een winkelier in vette waren; ook een komenijsman.

Vetturino, Ital., een voerman of huurkoetsier, die de reizigers, met zijn rijtuig en paarden, van de eene plaats naar de andere brengt.

Vexatie, kwelling, verontrusting, knevelarij, afpersing, verdrukking. *Vexatorisch*, drukkend, kwellend, plagend, lastig, afpersend, moeijelijk. *Vexeren*, kwellen, plagen, verdrukken; onregt aandoen.

Vezier, Turk., eigenlijk, een lastdrager; iemand, die een' ander te hulp komt; wijders, een staatsdienaar in het ottomannische rijk. *Grootvizier*, eerste staatsdienaar, of minister van dat rijk.

Vi, Lat., met geweld, gewelddadig; *vi coactus*, met geweld gedwongen.

Via, de weg; *via facti*, gewelddadig, eigendunkelijk.

Viager, *viagère*, Fr., levenslang, voor zijn geheel leven: *rente viagère*, eene lijfrente, welke duurt of blijft, zoo lang men leeft.

Viaticum, Lat., reis- of teergeld, reispenning; in de Roomschkatholijke kerk, het heilige avondmaal, hetwelk eenen stervenden toegediend wordt.

Vibilia, (fabelk.) de godin der reizigers.

Vibratie, slingering, boogvormige beweging eener beweegbare lijn, rondom een punt; draaijing; heving, trilling, trillende beweging eener getokkelde snaar op een muzijkinstrument, of van de pees eens boogs, wanneer de pijl afgeschoten is. De *vibratieleer*, leer van de trillingen. *Vibreren*, trillen, trillingen maken, wordende hoofdzakelijk slechts van de trillende beweging eener getokkelde en klin-

kende snaar van een muzijk-instrument gezegd.

Vicariaat, het ambt van eenen vicaris; de plaatsbekleeding, het plaatsbekleedend bestuur. *Vicarieren*, iemands plaats bekleeden, iemands ambt waarnemen. *Vicarius*, Lat., *vicaire*, Fr., plaatsbekleeder, bestuurder; vicaris, kerkelijk plaatsbekleeder.

Vice, in plaats. *Vices*, de plaatswaarneming, beurtvervulling. *Vice versa*, omgekeerd, heen en weder. *Alia vice*, een andermaal; *hac vice*, voor dit maal; in zamenstellingen, *vice-admiraal*, *vice-gouverneur*, *vice-president*, enz., beteekenende deze uitdrukkingen personen, die de plaatsen slechts vervullen, of als onderbeambten aangesteld zijn.

Vicieux, zie *vitieux*.

Victalien, zie *victualien*.

Victoria, (fabelk.) de godin der overwinning; de zege. *Victorie*, de zege, overwinning. *Victorieux*, Fr., overwinnend, zegepralend. *Victoriseren*, zegevieren, de zege ergens van wegdragen.

Victualien, *victalien*, levensmiddelen, eetwaren. *Victus et amictus*, kost en kleederen.

Vide, zie, zie na, sla op! *Videatur*, men zie! *Videtur*, het schijnt, dunkt; zijn *videtur* geven, zijn gevoelen zeggen; *vidi*, ik heb het gezien, gelezen. *Visum est*, men heeft het zoo voor goed aangezien.

Vide-bouteille, Fr., zoo noemt men het eene of andere lusthuis nabij de stad, alwaar men met goede vrienden vertrouwelijk eene flesch gaat drinken.

Viezevaas, gril, grillige knur.

Vif, Fr., gezwind, levendig, vrolijk, hevig, tot sterke gemoedsbeweging en hartstogten overhellende.

Vigilant, waakzaam. *Vigilantie*, waakzaamheid. *Vigileren*, waken, waakzaam zijn, vlijtig acht op iets geven. *Vigiliarius*, in de kloosters, die geestelijke, welke de overigen tot het morgengebed moet wekken. *Vigilien*, Lat. *vigiliae*, bij de Romeinen, de nachtwachten der soldaten; bij de Katholijken, de heilige avond voor een hoog feest; insgelijks de nachtgebeden in de kloosters; de zielmissen voor de rust der ziel van eenen gestorvenen.

Vigne, een rank, wijnstok; ook een wijnberg, wijnhof. De *vignes*, zoo noemt men de met wijnbergen omgeven lusthuizen, romdom Rome en eenige andere steden van Italie. *Vignette*, een plaatje tot sieraad op den titel, of ook aan het einde van een boek, hetwelk voorheen uit een wijngaardblaadje bestond, en van daar *vignette*; insgelijks een boekdrukkers blokje tot versiering.

Vignette, zie *vigne*.

Vigogne, Fr., wol van het Peruaansche schaap, hetwelk de fijnste en schoonste wol, de zoogenoemde *vigognewol*, levert. De natuurlijke kleur dezer wol is als die van roode gedroogde rozen, en wordt gebruikt ter vervaardiging van de fijnste doeken en de schoonste hoeden.

Vigoroso, Ital. (muz.) krachtig, met nadruk, nadrukkelijk.

Vigoureux, Fr., krachtig, sterk, vrolijk, frisch. *Vigueur*, Fr., vrolijkheid, levendigheid, kracht, sterkte, nadruk.

Vijftiger, medelid eener vergadering van vijftig personen;

iemand die vijftig jaren oud is; ook een oorlogschip van vijftig stukken geschut.

Vilain, Fr., laag, slecht, gemeen, schandelijk, hatelijk, slordig, onzedelijk.

Vilipenderen, gering achten of schatten, verachtelijk behandelen. *Vilipendie*, geringschatting, verachtelijke behandeling.

Villa, een landhuis, landgoed, bijzonder naar de oudromeinsche houworde. De prachtigste woonhuizen, met eetzalen, zuilengangen, badkameren, in verband met de schoonste en heerlijkste tuinen, waren weleer de landhuizen der rijke Romeinen. In Italie, inzonderheid bij Rome, worden nog dergelijke schoone landhuizen gevonden.

Vim, een honderdtal: eene *vim* takkebossen is honderd bossen.

Vinaigre de quatre voleurs, rooversazijn, pestazijn; een uit verscheidene kruiden toebereide wijnazijn, welke bij aanstekende ziekten, een zeer goed behoedmiddel is, en waarmede vier roovers, zich, gedurende eene pest, geheel frisch en gezond zouden gehouden hebben.

Vinaigrette, in Parijs, een klein tweeradig kalesje, dat door een' mensch getrokken wordt, en waarin men zich van de eene naar de andere plaats laat brengen.

Vinanella, Ital., een boerenlied, welks verzen altijd op eenerlei wijze eindigen.

Vinculeren, verbinden, aan elkander hechten, boeijen, kluisteren; verpligten.

Vindicatie, *vindicatio*, Lat., eigenlijk, wraak; ook redding, verdediging; bijzonder aanmatiging eener zaak, terugvordering zijns eigendoms. *Vindicatief*, wrekend, wraakgierig, wraakzuchtig. *Vindiceren*, eigenlijk, wreken, straffen; ook redden, bevrijden; insgelijks zich geregtelijk toeeigenen, terugvorderen.

Vingt un, Fr., een en twintig, (een kansspel met kaarten).

Viola, Lat., *violette*, Fr., viool, viooltje, een bekend algemeen geliefd bloempje. *Violet*, vioolkleurig.

Viola, Ital., *viole*, Fr., viool; *viole d'amour*, Fr., eene viool, met vier metalen snaren en eene darmsnaar; *viola di gamba*, Ital., *viole de jambe*, Fr., de knieviool, een bas, die, wegens zijne grootte, met de knieën gehouden wordt. *Violino*, Ital., *violon*, Fr., de gewone viool, bijzonder discantviool, een der gewigtigste en fraaiste muzijkinstrumenten, met vier snaren. *Violinist*, *violist*, een vioolspeler. *Violoncel*, *violoncello*, de kleine bas- of knieviool; *violoncellist*, een bas- of knievioolspeler.

Violatie, zie *violeren*.

Violent, Fr., *violenter*, Lat., geweldig, gewelddadig, onstuimig. *Violentie*, gewelddadigheid, hevigheid, onstuimigheid.

Violeren, schenden; onteeren (met geweld). *Violatie*, schending; onteering.

Viroiniteit, de maagdom, maagdelijkheid.

Viriel, Fr., *virilis*, Lat., mannelijk, manbaar. *Viriliteit*, manbaarheid, mannelijkheid. *Virile stemmen*, mansstemmen. *Viritim*, man voor man.

Virtualiteit, de aan eene zaak eigene kracht, om eene werking voort te brengen; de ver-

mogende kracht, in tegenstelling van de werkende. *Virtualiter*, volgens de kracht.

VIRTUOOS, *virtuoso*, Ital., een kunstenaar, kunstmeester. (bijzonder in de muzijk). *Virtuose*, eene meesteres, groote kunstenares. *Virtuositeit*, kunstmeesterschap, kunstvolkomenheid.

VIRULENT, giftig, etterend. *Virulentie*, giftigheid, etterachtigheid, etterachtige toestand van eene wonde.

VIS, Lat., kracht, geweld. *Vires*, krachten; *conjunctis viribus*, met vereenigde krachten. *Vis centrifuga*, enz., zie *centraal*. *Vis legis*, kracht van wet; *vis probandi*, bewijskracht. *Vi coactus*, zie *coactie*.

VISA, Ital., teeken of getuigenis, waaruit blijkt, dat een bevoegde persoon een geschrift gezien en goedgekeurd heeft.

VISAGE, Fr., aangezigt, gelaat.

VIS-À-VIS, Fr., regt tegen over. De Franschen bezigen dit woord ook als zelfstandig: *un vis-à-vis* (een tegenover), hedoelende daarmede een smal rijtuig, hetwelk slechts voor twee tegen elkander overzittende personen ingerigt is.

VISCERA, Lat., de ingewanden. *Visceraal*, de ingewanden betreffende; *visceraal exlixir*, maagelixer, geneesmiddel, hetwelk hijzonder voor de ingewanden dienstig is.

VISÉ, Fr., gezien. *Visé et certifié*, gezien en bevestigd, of deugdelijk bevonden. *Viseren*, beschouwen; voor gezien teekenen; mikken, op iets doelen.

VISIBEL, *visible*, Fr., zigtbaar, oogenschijnlijk, klaar, openbaar. *Visibiliteit*, zigtbaarheid. *Visie*, *visioen*, verschijning, gezigt; het zien, doorzien. *Visionnaire*, Fr., een geestenziener, droomer, dweeper; hij, die voorgeeft, verschijningen of openbaringen te hebben.

VISITATIE, hesigtiging, doorzoeking, of onderzoeking. *Visitator*, Lat., *visiteur*, Fr., beschouwer, onderzoeker, zeker amhtenaar bij de convooijen en licenten, die de schepen enz., doorzoekt of naziet. *Visite*, Fr., bezoek, opwachting. *Visiteren*, bezigtigen, doorzoeken, hezoeken.

VISTA, Ital., zigt; *a vista*, op, of na sigt, of vertooning (van eenen wissel), terstond te hetalen.

VISUM REPERTUM, Lat., een bezigtigings- of onderzoeksberigt, (bijzonder van geneesheeren en wondheelers), omtrent gevondene lijken.

VITA, Lat., het leven. *Vita ante acta*, te voren geleid leven, vorige levenswandel. *Jus vitae et necis*, zie *jus*. *Terminus vitae*, levenseinde. *Praesumtio vitae*, vermoeden, dat iemand nog in leven is. *Vita brevis, ars longa*, het leven is kort, en de kunst is lang. *Vitaal*, *vitalis*, Lat., levend, dat levenskracht heeft. *Vitaliteit*, levenskracht, levensvermogen. *Vitalitium*, ligcheemsbehoefte, levensonderhoud; het schenken van zijn vermogen aan iemand, om een' anderen levenslang te onderhouden.

VITIEUX, Fr., *vitieus*, gebrekkig, bedorven, hoos, slecht. *Vitiositeit*, boosheid, verdorvenheid (van het menschelijke hart). *Vitium*, Lat., *vice*, Fr., gebrek, bederf, ondeugd. *Vitium canonicum*, een ligchamelijk gebrek, dat tot den geestelijken stand (in de Roomsche kerk) onbekwaam maakt.

Vitrail, een groot (kerk) venster.

Vitrescibel, *vitrescible*, Fr., verglaasbaar. *Vitrescibiliteit*, verglaasbaarheid, eigenschap van eenige ligchamen, om door middel van vuur gesmolten an in glas veranderd te worden. *Vitresceren*, verglazen, tot glas worden. *Vitrificatie*, verglazing, verandering in glas. *Vitrificeren*, verglazen, in glas veranderen, tot glas maken.

Vituperatie. versmading, lastering. *Vitupereren*, schalden, verachten, lasteren.

Vivace, Ital., (muz.) levendig, vurig. *Vivacissimo*, zeer levendig, zeer vurig. *Vivaciteit*, *vivacité*, Fr., levendigheid, vrolijkheid, ijver.

Vivat, hij of zij leve! *vivant*, dat zij leven! *viva voce*, met levende, luide, hoorbare stem, mondeling.

Vivicatie, bezieling, levendmaking.

Vivisectio, ontleding van levende dieren.

Vivres, Fr., levensmiddelen.

Vizier, een mikijzer; opening van eenen helm voor de oogen.

Vlaamsch, van Vlaanderen; *een pond vlaamsch*, zes gulden.

Vleet. een drijfnet tot de haringvangst; *bij de vleet*, als met een haringnet opgevischt, in menigte.

Vloot, eene kleinere of grootere menigte van onder een gemeenschappelijk bevel, of, ten minste, gezamenlijk zeilende schepen.

Vlouw, een net, hetwelk bijzonderlijk dient, om snippen te vangen.

Vocaal, vokaal, zelfklinker, in de spraakkunst; ook hetgeen door de stem uitgedrukt wordt, bij voorbeeld, *vocaalmuzijk*, zangmuzijk, in onderscheiding van instrumentaalmuzijk. *Vocabularium*, Lat., *vocabulaire*, Fr., woordenboek, woordenlijst, alphabetische lijst van de woorden eener taal. *Vocabulist*, de vervaardiger van een woordenboek. *Vocatie*, de roeping, het beroep, ambt. *Vocativus*, de vijfde naamval in het Latijn; figuurl., een schalk, looze vogel. *Vociferatie*, het overluid roepen, geschreeuw.

Voer, voeder, eene wagenvracht: *eene voer hooi*; ook een wijnvat van verschillende grootte.

Voeteren, te voet gaan.

Voetiaan, een aanhanger van den bekenden Voetius. Ook wel, schertsender wijze, een voeteerder.

Voetkus, een bewijs van den grootsten eerbied, hetwelk de pausen van elk, die hen naderde, plagten te vorderen.

Vogelvrij, evenzeer voor alle beleedigingen blootgesteld, als een vogel in de lucht, welke men ongehinderd dooden kan.

Vogue, Fr., gang van een roeischip; *en vogue*, in omloop, in zwang, gebruikelijk, gewoon.

Volant, Fr., vliegend; ook een vederbal om te paletten; insgelijks een sleep aan een vrouwenkleed. *Volante*, soort van lang vrouwenkleed.

Volatiel, *volatile*, vlugtig, spoedig vervliegend of verdampend. *Volatiliseren*, (scheik.) vlugtig maken, doen vervliegen of verdampen. *Volatiliteit*, vlugtigheid, vervliegbaarheid; eigenschap van een ligchaam, om, aan het vuur blootgesteld zijnde, spoedig in damp te ver-

enderen; vlugtigheid, eigenschap van een' mensch, om iets snel en zonder behoorlijke opmerkzaamheid te verrigten; ook veranderlijkheid, onbestendigheid in zijne ontwerpen.

Vole, zie *tout*. *A la volée*, Fr., in de vlugt, in der ijl.

Volitie, het willen, de bepaling van den wil.

Volontair, Fr., vrijwillig; een vrijwillige. In Ierlend heeten *volontairs*, de volkspertij, patriotten. *Volontairement*, Fr., vrijwillig, voorbedachtelijk. *Volonté*, Fr., de wil, het believen, welbehagen. *A la volonté*, naar believen, naar welgevallen. *Billet, payable à volonté*, een wissel betaalbeer, zoodra de houder het verkiest. *Volente Deo*, indien God wil.

Voltaïsmus, *voltaïsche batterij*, de toestel, door den boogleeraar VOLTA, in Pavia, uitgevonden, tot versterking van het *galvanismus*.

Volte, Fr., de volkomene kringloop met het paard, in de rijbaan; soort van oude Italiaansche densen; ook kaartslag, kaartkeering of verruiling; zoo is *de volte slaan*, eene kaart behendig eene andere plaats geven, de middelste, bij voorbeeld, boven, en de bovenste in het midden brengen.

Volti, Ital., (muz.) keer om! omgekeerd! *Volti subito*, keer schielijk om!

Voltigeren, springen, kunstsprongen maken, bijzonder van en op een paard. *Voltigeur*, Fr, een springer, kunst- of luchtspringer; ook een springsoldaat.

Volubel, *volubilis*, Lat., buigzaam, bewegelijk, *Volubiliteit*, *volubilitas*, Lat., bewegelijkheid, buigzaamheid; radheid, bijzonder die der tong (*volubilitas linguae*). *Volubilitas fortunae*, de onbestendigheid der fortuin.

Volumen, Fr. *volume*, eigenlijk alles, wat opgerold kan worden, bijzonder eene rol papieren of schriften, gelijk bij de ouden; van daar een pak, bundel schriften enz.; insgelijks de grootte, dikte, ligchemelijke inhoud en omvang van iets, bijzonder van een boek; een bend, een deel. *Voluminew*, Fr., veel plaats bésleande, dik, diklijvig; ook veeldeelig, uit vele deelen of banden bestaende, (van boeken).

Voluptueux, Fr., wellustig.

Volveren, dreaijen, rollen, wentelen, wikkelen.

Vomeren, braken, overgeven. *Vomitief*, *vomitorium*, Lat., een braakmiddel. *Vomitus*, het braken. *Per vomitum*, door braking.

Voorgebergte, een gebergte, dat voor de overige kust in zee uitsteekt, anders *kaap* genoemd.

Voornoen, voormiddag.

Voraciteit, *voracité*, Fr., de vraatzucht.

Vota, Lat., de stemmen, kiesstemmen; ook gelofien. *Vota majora*, de meeste stemmen, meerderheid van stemmen. *Votatie*, de stemming, stemzameling; stemgeving. *Voteren*, stemmen, zijne stem geven. *Votievist*, een arme Katholijke wereldgeestelijke, die zich, alleen door het lezen van missen, onderhoud verschaft. *Votum*, Lat., gelofte; zegenwensch; stem bij eene keus, kiesstem; *votum castitatis*, de (kloos-ter) gelofte van kuischheid en eenen ongehuwden staat; *vo-*

tum obedientiae, gelofte van (onvoorwaardelijke) gehoorzaamheid; *votum paupertatis*, de (klooster) gelofte der armoede. *Voveren*, geloften doen; wenschen.

Vox, Lat., de stem. De toonkunstenaars hebben vier *voces*, of stemmen, bas, tenor, alt en discant. *Vox humana*, de menschelijke, of menschenstem (benaming van een orgelregiater). *Viva voce*, zie *viva*. *Vox clamantis in deserto*, de stem des roependen in de woestijn.

Vrank, vrij: *vrank en vrij*.

Vrijleen, een leengoed, welks bezitter tot geene diensten verpligt is.

Vroed, wijs, voorzigtig, loos, geslepen.

Vue, Fr., gezigt, uitzigt, oanblik, aanschouwing, voorstelling, oogmerk, doel. Op wissels, *à vue*, op zigt, in het oogenblik, dat de wissel hem, op wien hij getrokken is, vertoond wordt; en *de vue*, na zigt, van het tijdstip af gerekend, dat de wissel is aangeboden.

Vulgair, *vulgaris*, Lat., alledaagsch, gemeen, laag. *Vulgariseren*, gemeen maken, verbreiden, verspreiden, onder het volk brengen. *Vulgariteit*, gemeenheid, zede van het gemeene volk. *Vulgata*, de eerste en gemeene latijnsche bijbelvertaling, waarvan men zich uitsluitend in de Roomsche kerk bedient. *Vulgeren*, uitbreiden, gemeen maken. *Vulgo*, Lat., in het gemeen, gewoonlijk, in het gemeene leven. *Vulgus*, Lat., het gemeene volk, de gemeene man, de groote hoop.

Vulkaan, (fabell.) de god des vuurs en der smeden; zijne knechts waren de reusachtige Cyclopen, en zijne werkplaats de vuurspuwende berg Aetna, waar de bliksems voor Jupiter gesmeed werden; en van daar noemt men alle vuurspuwende bergen *vulkanen*. *Aan vulkaan offeren*, in het vuur werpen, verbranden. *Vulkanisten*, zie *Neptunus*.

Vulneraria (*medicamenta*), wondmiddelen, wondartsenijen. *Vulneratie*, de verwonding. *Vulnereren*, verwonden.

Vulpibus (**cum**) **vulpinando**, vossen moet men met vossen vangen.

Vuurpijlen (**congrevische**), zie *raket*.

W.

W., wissel.

Waarderen, schatten. *Waardijn*, iemand, die aangesteld is, om den aard en de waarde der metalen, vooral van goud en zilver, te onderzoeken, zoo als in de munt.

Waardgelders, soldaten, die aangenomen worden en geld trekken, om de stad, derzelver omstreken, en, des noods, de kusten te bewaren.

Waardijn, zie *waarderen*.

Waargeest, zie *waren*.

Wadde, eene ondiepte in het water, of de plaats van eene rivier, waar het water zoo laag, en de grond zoo hard is, dat men dezelve *doorwaden*, dat is te voet doorgaan kan.

Wak, eene opening in het ijs; zekere uitgestrektheid van water, dat niet toegevroren is.

Walhalla, zie *valhalla*.

Walken, bij de hoedenmakers, het haar, of de vilt, door eene stootende en douwende beweging in het rond, vast in elkander werken.

Walkyren, soort van Noordsche strijdgodinnen.

Walschot, zaad van den walvisch.

Waren, verschijnen, spoken. *Waargeest*, een spook, en wel de geest van eenen afgestorvenen, welke, gelijk men oudtijds beuzelde, des nachts kwam *waren*, of rusteloos zich heen en weder bewegen.

Waterbouwkunde, de kunst, om aan, of in het water te bouwen, en allerlei werken aan te leggen.

Waterkaars, zeker vuurwerk, dat op het water drijft en voortbrandt.

Wedam, zie *vedam*.

Wederdruk, hetgeen aan de wederzijde van een vel, tegen over den schoondruk, gedrukt wordt.

Wegge, een wittebrood van eene bijzondere gedaante.

Werf, de plaats, alwaar schepen gebouwd en hersteld worden.

Werste, russische mijl, waarvan er zeven in eene duitsche mijl bevat zijn.

Whigs, in Engeland, de volkspartij. Zie *Torrijs*.

Whim, Eng., eene gril, dwaze inbeelding.

Whisky, Eng., een engelsch, zeer hoog gebouwd open rijtuig; ook de naam van zekeren sterken drank, in Schotland.

Whisley, buitengewoon sterke brandewijn, in Ierland, welken Peter de Groote den Ierschen wijn noemde, en boven alle andere wijnen stelde.

Whist, een oorspronkelijk engelsch kaartspel, hetwelk onder vier personen gespeeld wordt, van welke twee altoos de tegenspelers der twee overige zijn; een door de Engelschen zeergeliefd spel, waarbij groote opmerkzaamheid gevorderd wordt.

Wiedemaand, de maand junij.

Wieling, een draaikolk.

Wiewouwen, zich heen en weder hewegen, drentelen.

Wijnverlaten, wijn uit het eene vat in het andere laten loopen. *Wijnverlater*, iemand, die dit doet; ook die wijnhandel drijft.

Wildschut, een jager.

Wimpel, eene lange, smalle scheepsvaan, welker gedaante haar van eene vlag en eenen vleugel onderscheidt.

Wind, hiervan komen, in de zeevaart, onder meerdere, de volgende uitdrukkingen voor: *frissche wind*, die sterk genoeg waait; *halve wind*, als die van terzijde inkomt; *harde* of *sterke wind*, die met hevigheid waait; *slappe wind*, die ophoudt, of geene kracht meer heeft. *Den wind winnen*, heet alzoo naar een ander schip toekomen, dat men het onder den wind hebbe, en de wind van ons naar het andere schip waait. *Bij den wind liggen*, het zeil zoodanig aantrekken, dat het den wind niet vatten kan, en men in staat is, in volle zee stil te houden. *Bij den wind zeilen*, den wind van voren langs het zeil doen schampen. *Boven den wind zijn*, is, wanneer men, in opzigt tot een ander schip, zoodanig zeilt, dat men tusschen hetzelve en den wind is. *Onder den wind zijn*, is, wanneer de wind van het andere schip naar het onze waait, en ons derhalve ongunstig is.

Wingewest, eigenlijk, een overwonnen gewest: *de wingewesten der Romeinen*. In het Lat. heet het *provincia*, doch dit is geheel iets anders, dan ons

provincie en het Fr. *province*, dat een gewest aanduidt.

Wisselregt, het regt, volgens hetwelk er over geschillen, ter zake van wissels, wordt beslist.

Wisselruiterij, een voortgezet misbruik van het wisselcrediet; eene in den handel zeer slechte en allernadeeligste kunstgreep van eenen bijna bankbreukigen koopman, die zich, door het geld van anderen, nog eenigen tijd tracht staande te houden; hij trekt, hij voorbeeld, eenen wissel op een buitenlandsch huis van koophandel, twee maanden na dato betaalbaar, en verkoopt dien, hetwelk slechts met verlies kan plaats hebben. Op den vervaltijd moet hij echter de volle som voldoen, waarbij nog wisselkosten, enz. komen; en wanneer hij zulks niet kan doen, moet hij hetzelfde spel weder op nieuw beginnen. Zulk een wissel heet ook een *ruiterwissel*.

Wismuth, *bismuth*, een zeer stroef halfmetaal, van eene witgele, in het roodachtige spelende, kleur, hetwelk, gebroken zijnde, een uit kleine blaadjes bestaand weefsel toont.

Wodan, of odin, god der oude Scandinaviers.

Woerhaan, een fazant; het wijfje wordt *woerhen* genoemd.

Woiwoden, een krijgsoverste in Walachijen; insgelijks een stadhouder in Polen; van daar *woiwodschap*, stadhouderschap; ook een landschap, district.

Woldrig, *woldrager*, Lat. *laniger*, een schaap.

Woordgronding, ook *woordafleiding* en *woordontleding*; de ontleding van een woord tot in deszelfs oorsprong.

Woordvoeging, de onderlinge zamenvoeging en verbinding van de onderscheidene taaldeelen, naar den eisch eener taal.

Wouterman, bij de timmerlieden, een latje, dat men waterpas aan eenen muur, of een beschot vastspijkert, om er het einde van eene plank op te leggen.

Wrak, de romp van een gestrand schip.

Wrong, een zamengewrongen doek, dien de Oosterlingen om het hoofd dragen.

Wrongel, gestremde melk, die gewrongen en geperst wordt, om er kaas van te maken.

Wuiven, met den hoed zwaaijen.

X.

X, in romeinsche cijfers, 10.

Xantippe, naam der echtgenoote van Socrates, welke, ofschoon zonder grond, in den kwaden naam staat, van een twistziek en ijverzuchtig wijf geweest te zijn; van waar elke zoodanige vrouw eene Xantippe genoemd wordt. *Xantippiseren*, (van booze vrouwen) twisten, kijven, schelden.

Xenelasis, wet bij de Spartanen, volgens welke geen vreemdeling in de stad mogt blijven.

Xenien, zoo heetten, bij de Romeinen, en bijzonder bij de Grieken, die geschenken, welke de eene gastvriend aan den anderen tot aandenken achterliet, of medegaf. De romeinsche dichter Martialis gaf aan vele van zijne kleine hekeldichten dien naam.

Xenochium, een gasthuis, hospitaal, ziekenhuis.

Xeranthemum, hloem, van papier of stroo gemaakt.

Xerophagie, gebruik van drooge spijzen, gedurende de vasten. *Xerophthalmie*, drooge roodheid der oogen.

Xylographie, boekdrukkunst met houten vormen; houtsnee.

Xylolatrie, de houtaanbidding, aanbidding of vereering van houten beelden.

Xystus, bij de ouden, een hedekte gang, kamp- of strijdplaats, om zich te oefenen; ook eene zaal; in kerken, eene zijde, een vleugel.

Y.

Yard, engelsche el.

Yazbachi, een perzisch officier, die honderd ruiters onder zijn bevel heeft.

Ye-king, een aldus getiteld heroemd boek, van den Chineschen keizer Fohi.

Yeoman, Eng., een rijke landeigenaar; pachter van een groot landgoed.

Ynca, *Inca*, weleer de naam der koningen of vorsten van Peru. De *yncas*, of *incas*, waren niet alleen wereldlijke regenten, maar ook priesters, en werden, bij hun leven als kinderen der zon, en na hunnen dood, als goden vereerd.

Yonke, een groot, zoowel koopvaardij-, als oorlogschip, in China.

Z.

Z, als romeinsch cijfergetal, 2000.

Zaim, een turksche ruiter, onder de landmilitie; ook het stuk land, betwelk hem, als leengoed, tot zijn onderhoud toegewezen is.

Zani, *zanni*, Ital., eigenlijk een boer uit de omstreken van Bergamo, dien men vervolgens, in de tooneelspelen, als zeer grappig en gemeen voorgesteld heeft; een hansworst.

Zebaoth, of *sabaoth*, Hebr., heer der heerschsren; van daar *Heer God zebaoth*, Heer aller heerscharen, God aller werelden.

Zechine, *zecchino*, Ital., *sequin*, Fr., *zekine*, eene Italiaansche goudmunt, van de grootte en zwaarte van eenen dukaat.

Zèle, Fr., ijver. *Zeloot*, ijveraar, vooral in opzigt tot den godsdienst. *Zeloten* waren weleer, bij de Joden, overdrevene ijversars voor Gods eer en hunnen godsdient, en dikwerf steenigden zij dezen of genen, of ruimden dien, op eene andere wijze, uit den weg, welken zij voor eenen ongeloovigen of verachter van hunnen godsdienst hielden. *Zelotypia*, argwaan, ijverzucht.

Zend avesta, Perz., verzameling der heilige wetten van Zoroaster.

Zenith, Arab., het punt aan den hemel, juist boven ons hoofd; toppunt, het tegengestelde van *nadir*.

Zephir, koele, aangename avondwind; westewind; fabell., een kleine windgod.

Zero, nul, niets.

Zerp, zunrachtig, wrang.

Zeus, (fabelk.) Grieksche naam van Jupiter.

Zieleslaap, de toestand der ziel, waardoor zij zich, volgens het gevoelen van sommigen, na hare scheiding van bet ligchaam, tot de wedervereeniging met hetzelve, in eenen staat van donkere en ondui-

delijke gewaarwordingen bevindt.

Zielsverhuizing, zie *metempsychosis.*

Zingolin, de naam van eene violette, in het roodachtige vallende, kleur.

Zischmen, Hong., ligte, korte laarzen.

Zodiak, *zodiacus*, (sterrek.) de dierenriem, streep of cirkel aan den hemel, bevattende de twaalf hemelteekens.

Zoïlus, eigenlijk, de naam van eenen griekschen redenaar, en over het geheel, van eenen bedilzuchtigen geleerden, ten tijde van koning *Ptolomeus Philadelphus;* wijders een onbillijke berisper.

Zone, de aardstreek, aardgordel. Men heeft er vijf, te weten: twee koude of bevrorene, (*sonae frigidae*), twee gematigde (*sonae temperatae*), en eene heete, of verzengde (*sona torrida*).

Zonnepaarden, in de fabelleer, de paarden, die den wagen der zon trekken.

Zoogenie en *zoogonie*, de dierkweeking, leer van het ontstaan des dierlijken levens. *Zoographie*, de dierbeschrijving, beschrijving van de natuur en eigenschappen der dieren. *Zoographisch*, dierbeschrijvend. *Zoolatrie*, de dieraanbidding, diervergoding. *Zoolith*, een diersteen, versteend dierlijk ligchaam, eene dierlijke versteening. *Zoologie*, de dierkunde, dierkennis, natuurlijke geschiedenis van het dierenrijk. *Zoonomie*, de levenskrachtleer, kennis van de wetten des dierlijken levens. *Zoophyten*, dierplanten of plantdieren. *Zootomie*, de dierontleding. *Zootypolith*, een steen met dierafdruksels.

Zuilenorde, kolommenorde; de verhouding der gezamenlijke deelen eener zuil, zoo onderling, als met betrekking tot de geheele zuil. Men neemt gemeenlijk in de bouwkunst vijf soorten van zuilen aan; de eenvoudigste is de *toskaansche;* op deze volgt, bij opklimming, de *dorische*, dan de *jönische*, vervolgens de *romeinsche*, en eindelijk de *korinthische*, als de schoonste en sierlijkste.

Zwaardmaag, zwaardzijde, zie *spilmaag*, *spilzijde.*

Zwadder, slangenspog; figuurl. lastering.

Zwade, een regel afgemaaid gras, hetwelk aan de linkerhand van den maaijer blijft liggen.

Zwarte kunst, ets- of schraapkunst, ter vervaardiging van prentwerk. Zie verder *necrocautie.*

Zymologie, leer van de gesting, of verzuring, gestingkunde, gestingleer. *Zymoma*, een gestingmiddel, gest. *Zymosimeter*, gestingmeter, werktuig, om den trap van gesting en verzuring, ook den graad van de warmte des bloeds, te meten. *Zymotechnie*, de gestingkunst, of dat gedeelte der scheikunst, hetwelk zich tot de gesting bepaalt.

DRUKFEILEN.

Bladz.	Reg.		staat:	lees:
2.	9.	v. b.	Abalinatie,	Abalienatie
14.	3&4.	—	eenen schoonen	eene schoone
19.	15.	v. o.	eimand	iemand
27.	25.	—	Anphibologie	Amphibologie
40.	10.	v. b.	*Anthrepon*	*Anthropon*
59.	5.	—	feaille	feuille
60.	10.	v. o.	loonroe ij	loonroeijer.
61.	25.	v. b.	znid	zuid.
63.	21.	—	BREVIARIUM	BREVIARIUM.
64.	24.	—	BRUILLON	BROUILLON
85.	2.	v. o.	medearbeiden	medearbeiden
85.	12.	v. b.	*bouorum*	*bonorum.*
86.	1.	v. o.	schuldischers	schuldeischers
87.	22.	—	bijzander	bijzonder
91.	16.	—	CONCIERGE	CONCIERGE
96.	13.	—	on sordino	con sordino.
96.	12.	—	C dempt.	dempt
104.	7.	—	correspenderen	corresponderen
121.	4.	v. b.	be	het
181.	1.	v. o.	uitersteg renzen	uiterste grenzen
199.	15.	v. b.	Possenmakers	potsenmakers
219.	24.	v. o.	verdragen	verdraaijen
226.	21.	v. b.	inrerpoleren	interpoleren
238.	6.	—	Latarrhe	katarrhe.
255.	9.	v. o.	Lourdant	Lourdaud.
338.	22.	—	goud, der philosophen	goud der philosophen.
359.	28.	v. b.	geveelen	gevoelen
384.	12.	—	goedkenren	goedkeuren.
389.	14.	v. o.	Receuilleren	recueilleren
—	19.	—	Receuillement	recueillement
393.	17.	—	verslapslapping	verslapping
398.	8.	v. b.	Requlsie	Repulsie
431.	13.	v. o.	October	December
432.	5.	v. b.	heet	heeft
442.	13.	v. o.	*Styiistisch*	*Stylistisch*
447.	1.	v. b.	orderschuiven	onderschuiven
449.	1.	—	*Svelte*	*Suelte*

Gedrukt in *'s Gravenhage*,
bij GEBROEDERS GIUNTA D'ALBANI.

